

**GREENLAND
MINERALS A/S**

Greenland Minerals A/S
Kuannersuarni suliniut
Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuineq (VSB)
Ilusaa siulleq

Decembari 2020

Shared Resources Pty Ltd

IMARISAA

1. SIULEQUT	19
1.1 Suliniut ataatsimut isigalugu	19
1.2 Tunuliaqut	20
1.3 VSB-ip siunertaa	21
1.4 Tunngaviumik suleriaaseq	21
1.5 Sumiiffiit misissuiffigineqartussat piffissatigullu killilersuinerit	22
1.6 Nalunaarusiap ilusaa	23
2. TEKNIKKITAQANNGITSUMIK EQIKKAANEQ	24
2.1 Siulequt	24
2.1.1 Allaaserisap siunertaa atorineqarfissaalu	24
2.1.2 Suliniutip nassuiarnera	24
2.1.3 Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersueriaaseq	26
2.1.4 Sumiiffiit misissuiffigineqartussat piffissatigullu killilersuinerit	29
2.1.5 Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermi naliliinerup ilusaa	30
2.2 Iliuserineqarsinnaasunik nalilersuineq	30
2.3 Paasissutissat tunngavigisassat	31
2.4 Sunniutissanik nalilersuineq	33
2.4.1 Nuna tamakkerlugu sumiiffimmilu aningaasaqarneq	33
2.4.2 Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut	35
2.4.3 Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit	37
2.4.4 Imaani pisuussutit aammalu imaani inuussutissarsiutit	37
2.4.5 Suliffimmi isumannaallisaaneq peqqinnerlu	37
2.4.6 Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu	39
2.4.7 Inuiaqatigiit aqqissuussaannerat inuusaasiallu	42
2.4.8 Sunniutit annertusiartuaarnerat	44
2.5 Sunniutitut ajunngitsunut ajortunullu iliuuserineqartartussat pillugit pilersaarutit	45
3. SULINIUTIP NASSUIARNERA	61
3.1 Suliniutip sinaakkutai	61
3.1.1 Aatsitassanik misissuinerup nassuiarnera	61
3.1.2 Suna piiarneqassava aamma sooq	61
3.1.3 Sumiiffimmi najugaqartut	62
3.2 Tunisassiornerit ataatsimut isigalugit	63
3.3 Suliniummi alloriarfiit	65
3.3.1 Aatsitassarsiorfik	65
3.3.2 Waste Rock Stockpile (Ujaqqat sinnikut)	67
3.3.3 Koncentratori aamma raffinaderi	67
3.4 Umiarsualivik	68
3.5 Qinngornilinnik suliaqarneq	69
3.5.1 Tunngaviumik aqutsineq	69
3.5.2 Sulisut peqqissusaat isumannaallisaanerlu	70

3.5.3	Atomip nukinganik tunisassianut isumannaallisaaneq	70
3.6	Attaveqaatit ikiuutaasut	71
3.6.1	Allaffissorneq ineqartitsinerlu	71
3.6.2	Timmisartoqarfiit	72
3.6.3	Angallatit	72
3.6.4	Innaallagissamik gassimillu pilersuineq	73
3.6.5	Najugaqarfinni suliffissuarnilu eqqakkanik suliarinninneq	73
3.6.6	Navianartunik suliarinninneq (caronhydridit, qaartartut)	73
3.6.7	Ungalulersorneq	74
3.6.8	Navianartut inissinneqarneri suliarineqarnerilu	74
3.6.9	Ruujorit	74
3.7	Sulisoqarneq kiffartuussinerlu	74
3.8	Suliniutip nunaminertamik atuinera	75
3.9	Matujartuaarneq, matusineq piorsaaqqinnerlu	76
3.10	Suliniummot aningaasaliineq	76
3.10.1	Sanaartornermi aningaasartuutit	76
3.10.2	Ingerlatsinermi aningaasartuutit	78
4.	INATSIITIGUT SINAACKUTIT	79
4.1	Kalaallit Nunaanni inatsisit malittarisassallu naapertuuttut	79
4.1.1	Aatsitassanut ikummatissanullu inatsit	81
4.1.2	Suliniutinut angisuunut inatsit	83
4.1.3	Kalaallit Nunaanni sulinermi avatangiisit pillugit inatsit	83
4.1.4	Nunanut allamiunut inatsisip Kalaallit Nunaanni atorineqarnera	84
4.2	Nuna tamakkerlugu malittarisassat	84
4.3	Nunat tamalaat akornanni pitsaassutsinut aaljaangiussat malittarisassallu	84
4.4	Nunat tamalaat akornanni isumannaallisaanermut pisussaaffiit	85
5.	ILIUUSERINEQARSINNAASUT ALLAT NALILERSORNEQARNERAT	87
5.1	Suliniut unitsiinnarneqarsinnaavoq	87
5.2	Suliarinneriaasissaq	88
5.2.1	Takorluugaq 1: Koncentratoriinnaq	88
5.2.2	Takorluugaq 2: Mekaniskimik (Koncentrator) aammalu akuutissanik suliarinnineq (raffinaderi)	88
5.2.3	Takorluugaq 3: Kalaallit Nunaanni immikkoortiterinissamut suliffissuaq	89
5.3	Suliarinniffissat sumiiffigisinnaasaat	89
5.4	Umiarsualiviup sumiiffissaa	91
5.5	Ineqarfigineqarsinnaasut	91
5.6	Innaallagaqarniarneq	92
6.	TUNNGAVIUSUMIK PAASISSUTISSAT NASSUIARNERI	93
6.1	Inuiaqatigiit kulturilu eqqarsaatigalugit sinaakkutit	94
6.1.1	Inuiaqatigiit	95
6.2	Inuiaqatigiit allaatigisaanerit	96
6.2.1	Ukiunut suaassutsinullu agguataarinneq	100

6.2.2	Nunasisut avammullu nuttartut aallaavigalugit innuttaasut nikerarnerat	102
6.3	Aningaasaqarneq	104
6.3.1	Nunami aningaasaqarneq	104
6.3.1.1	Inuussutissarsiornermi ingerlatsinerit nassuiarneqarneri	107
6.3.1.2	Pisortat aningaasaqarneranni unammilligassat	108
6.3.2	Nunap immikkoortuani sumiiffimmilu aningaasaqarneq	109
6.4	Ilinniartitaaneq	111
6.4.1	Fagligimik ilinniartitsineq sungiusarnerlu	113
6.5	Sumiiffimmi najugallit peqqissusaat	116
6.5.1	Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanera	117
6.5.2	Peqqinnissamik kiffartuussiviit	117
6.5.3	Peqqissutsip qanoq innera	119
6.5.3.1	Nappaatit tuniluuttartut	119
6.5.3.2	Nappaatit nalinginnaasut	122
6.5.3.3	Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq	124
6.6	Nunalerineq, uumasogatigiinnit pissarsiarineqarsinnaasut inuiaqatigiillu iluanni kulturikkut naleqartitat	126
6.6.1	Nunaateqarneq piginnittuunerlu	126
6.6.2	Uumasogatigiinnit pissarsiarineqarsinnaasut	127
6.6.3	Inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitat sumiiffiillu kulturikkut eriagisassat	134
6.7	Inuussutissarsiutit suliffissaqarnerlu	136
6.7.1	Sulisoqarneq	136
6.7.1.1	Suliffisaaleqineq	142
6.7.1.2	Suliffissaqartitsiniarnermi unammilligassat	145
6.7.1.3	Inuussutissarsiutinut ilinniartitsineq atorfinnullu piginnaanngorsaanerit	145
6.7.2	Nunami inuussutissarsiutip ingerlanneqarnera	146
6.7.3	Imaani inuussutissarsiutip ingerlanneqarnera	147
6.8	Inuiaqatigiinni attaveqaatit	148
6.8.1	Ineqarneq	148
6.8.2	Paasissutissiisarneq attaveqaqatigeeriaaserlu	148
6.8.3	Imerk pilersuineq	148
6.8.4	Innaallagissamik kiammillu pilersuineq	150
6.8.5	Eqqagassanik suliaqarneq	150
6.8.6	Angallannikkut attaveqaatit	151
6.8.6.1	Silaannakkut angallanneq	151
6.8.6.2	Imaatigut angallanneq	153
6.8.6.3	Qaqortumi mittarfik	154
6.8.7	Isumagininnikkut kiffartuussinerit paaqqinnittarfiillu	154
6.9	Inuit mianerisassat	155
7.	SUNNIUTINIK NALILERSUINEQ	157
7.1	Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersueriaaseq	157
7.2	Nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu aningaasaqarneq	159
7.2.1	Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq pisiniarnerlu	159
7.2.1.1	Suliniunni ingerlatat Kalaallit Nunaanni sulisoqarnermut suliarinnittussarsiornermullu sunniuteqartut	159

7.2.1.2	Kalaallinik sulisoqarsinnaanermut suliarinnittussarsiornermullu sunniutit tunngasut	159
7.2.1.3	Kalaallinik sulisoqarnissamut suliarinnittussarsiornermullu tunngatillugu iliuuseqarneq	161
7.2.1.4	Kalaallinik sulisoqarnissamut suliarinnittussarsiornermullu sunniutit uteqqiattut	161
7.2.2	Kalaallit Nunaanni suliarinninneq	162
7.2.2.1	Suliniuummi suliat Kalaallit Nunaanni suliaqarnissamut sunniuteqartut	162
7.2.2.2	Kalaallit Nunaanni suliaqarnerup sunniutigisinnaasai	164
7.2.2.3	Kalaallit Nunaanni suliaqarnerup sunniutigisinnaasaanut iliuuserineqarsinnaasut	164
7.2.2.4	Kalaallit suliarinninnissaannut kingunerit sinneruttut	164
7.2.3	Oqartussaqaarfiit isertitaat	164
7.2.3.1	Suliniuummi ingerlatat oqartussaqaarfiit isertitaannut sunniutaat	164
7.2.3.2	Oqartussaqaarfiit isertitaannut sunniutaasinnaasut	164
7.2.3.3	Pisortat isertitaqarneranut atatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	167
7.2.3.4	Pisortat isertitaannut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	167
7.2.4	Iluautissartaasut naligiingitsumik agguarsimanerat	167
7.2.4.1	Suliniuummi ingerlatassat iluautissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniuteqarnissaat	167
7.2.4.2	Iluautissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniutaasinnaasut	167
7.2.4.3	Iluautissartaasut agguarneqarnerat pillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	168
7.2.4.4	Iluautissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	168
7.3	Suliffissat aamma sulinermi atugassarititaasut	169
7.3.1	Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaa	169
7.3.1.1	Suliniuummi ingerlatassat kalaallinik suliffissaqartitsinermut pisiniartarnermullu sunniisussat	169
7.3.1.2	Kalaallinik suliffissaqartitsinerup annertussusaanut malittaasumik sunniuteqarsinnaanera	173
7.3.1.3	Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaanut malittaasumik sunniutaasussanut tunngatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	174
7.3.1.4	Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaanut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	175
7.3.2	Ilinniartitaaneq aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaaneq	175
7.3.2.1	Suliniuummi ingerlatassat, ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut sunniisussat	175
7.3.2.2	Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut malittaasumik sunniutaasinnaasut	175
7.3.2.3	Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut tunngatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	176
7.3.2.4	Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	177
7.3.3	Malittaasumik suliffissaqartitsiniarneq aamma najukkami pisiniartarnek	177
7.3.3.1	Suliniuummi ingerlatassat, malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut sunniisussat	177
7.3.3.2	Malittaasumik suliffissaqartitsisinnaaneq aamma najukkami pisiniartarsinnaaneq	178
7.3.3.3	Malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	178
7.3.3.4	Malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	179
7.3.4	Sulinermi atugassarititaasut	179
7.3.4.1	Suliniuummi ingerlatassat, sulinermi atugassarititaasunut sunniisussat	179
7.3.4.2	Sulinermi atugassarititaasunut malittaasumik sunniutaasinnaasut	179

7.3.4.3	Iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat, sulinermi atugassarititaasunut sunniisussat	180
7.3.4.4	Sulinermi atugassarititaasunut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	180
7.3.5	Sulisut inissaqartinneqarnerat	180
7.3.5.1	Suliniuummi ingerlatassat, sulisussat ineqarnerannut sunniisussat	180
7.3.5.2	Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniutaasinnaasut	182
7.3.5.3	Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniutaasussanut iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	183
7.3.5.4	Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	184
7.4	Nunamik atuineq aammalu nunamik allaavilimmik inuuniarnermi tunngaveqarneq	187
7.4.1	Nunamik atuineq aammalu nunamukarsinnaanerup killilersorneqarnerani aningaasaqarnikkut inangiineq	187
7.4.1.1	Suliniuummi ingerlatassat, nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinnermut sunniisut	187
7.4.1.2	Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinnermut malittaasumik sunniisinnaanerit	187
7.4.1.3	Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinnermut malittaasumik sunniinernut iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	189
7.4.1.4	Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinnermut malittaasumik sunniinerit sinneruttut	190
7.4.2	Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit	191
7.4.2.1	Suliniuummi ingerlatassat, pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinnermut malittaasumik sunniisussat	191
7.4.2.2	Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinnermut malittaasumik sunniisinnaanerit	191
7.4.2.3	Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinnermut atatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	192
7.4.2.4	Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinnermut malittaasumik sunniinerit sinneruttut	192
7.4.3	Takornariartitsisarneq	193
7.4.3.1	Suliniuummi ingerlatassat, takornariartitsinermut sunniisussat	193
7.4.3.2	Takornariartitsisarnermut malittaasumik sunniutaasinnaasut	193
7.4.3.3	Takornariartitsisarnermut atatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat	193
7.4.3.4	Takornariartitsisarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut	193
7.5	Isumalluutit imaaneersut aamma immamit aallaaveqartunik inuuniarnikkut tunngaviusut	195
7.5.1	Aningaasarsiornikkut kinguariartorneq killilersuinerit kingunerisaannik aammalu imaani pisuussutitut tunniutaasunik pissuteqartunik	195
7.5.1.1	Suliniutitik ingerlatsinerit imaanik tunngaveqartunik aningaasarsiornermut sunniutaat taarsiiartuaarnerilu	195
7.5.1.2	Sunniutaasinnaasut imaanik tunngaveqartumik aningaasarsiornerup illikartikkiartorneqarsinnaaneranut	195
7.5.1.3	Ikiorsiissutit/pitsanngorsaatait iliuusissatut imaanik tunngavilimmik aningaasarsiornermik annikinnerulersitsisoqassappat	195
7.5.1.4	Imartani aningaasarsiornerup illikartikkiartorneqarnerani kingunerisassat sinneruttut	196
7.6	Suliffimmi avatangiisit isumannaatsut peqqinnartullu	196
7.6.1	Ajutoortoqarsinnaanerani nalorninaatsit	196
7.6.1.1	Suliniuummik ingerlatsineq, ajutoortoqarsinnaatitsisoq	196
7.6.1.2	Ajutoortoqarsinnaanerata kingunerisinnaasai	197
7.6.1.3	Iliuseqarfigalugit /pitsanngorsarlugit iliuusissat ajutoortoqarsinnaaneranut atatillugu pisussat	198

7.6.1.4	Ajutoortoqarsinnaaneranut atatillugu kingunerisinnaasai sinneruttut	199
7.6.2	Qinngornerit sunniutigisinnaasaat (suliffeqarfimmi peqqissutsimut sunniutigisinnaasaat)	199
7.6.2.1	Suliniutitik ingerlatsinerit, qinngornerit ulorianartut sunniuteqarfigisinnaasaat	199
7.6.2.2	Qinngornernit ulorianartunit qinngorfigitsinnikkut tamatuma kingunerisinnaasai	202
7.6.2.3	Ikorsiissutaasut/ pitsanngorsaataasut iliuutsit qinngornernit ulorianartunit sunnerneqartarnermut atatillugu	204
7.6.2.4	Qinngornernit ulorianartunit sunnersimaneqarnerup sunniutigisinnaasaasa sinneri	204
7.7	Innuttaasut peqqissusaat aamma isumannaallisaavigineqarnerat	205
7.7.1	Pujoralak aamma silaannaap minguisusia (peqqissutsimut sunniutaasut)	205
7.7.1.1	Suliniuummi ingerlatsinerit pujoralatitsisartut aammalu silaannaap pitsaassusissaanut sunniuteqartartut	205
7.7.1.2	Pujoralatitsinerup silaannaap pitsaassusissaanut atatillugu kingunerisinnaasai	205
7.7.1.3	Ikorsiineq/ iliuutsit pitsanngorsakkat silaannaap pujoralammut atatillugu pitsaassusissaata kingunerisartagaanut atatillugu	208
7.7.1.4	Silaannaap pitsaassusissaanut atatillugu pujoralak sinneruttoq	209
7.7.2	Nipiliornermit sunnersimaneqarneq	209
7.7.2.1	Suliniuummi ingerlatsinerit nipiliornermut sunniuteqartut	209
7.7.2.2	Nipiliornerup kingunerisinnaasai	210
7.7.2.3	Ikorsiissutit / pitsanngorsaatsit iliuutsit nipiliornermut atatillugu	213
7.7.2.4	Nipiliornerit kingunerisassa sinneruttut	213
7.7.3	Qinngornernit ulorianartunit sunnerneqarneq (peqqissutsimut sunniuteqartoq)	213
7.7.3.1	Suliniuummik ingerlatsinerit, qinngornernik uloriaateqartunik siaruarteriviusut	213
7.7.3.2	Qinngornerit ulorianartut siaruarternisa sunniutit kingunerisassa	213
7.7.3.3	Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsit iliuutsit qinngornernik ulorianartunik qinngorfigitsinnerni	215
7.7.3.4	Qinngornerit ulorianartut sunniuttarnerisa kingunerisartagaasa sinneri	215
7.7.4	Angallannikkut sillimaniarneq	215
7.7.4.1	Suliniuummik ingerlatsinerit angallannermi sillimaniarnermut sunniuteqartut	215
7.7.4.2	Angallannikkut sillimaniarnermi aaqqissuussinerup kingunerisinnaasaat	215
7.7.4.3	Ikorsiissutit / pitsanngorsaatsit iliuutsit aqqusinertigut angallannermi sillimaniarneq eqqarsaatigalugu	216
7.7.4.4	Aqqusinnikkut angallannerup kingunerisassaasa sinneri	216
7.7.5	Nappaatsit tunillaassortartut	217
7.7.5.1	Suliniuummik ingerlatsinerit nappaatsinut tunillaassortartunut sunniuteqartartut	217
7.7.5.2	Nappaatsit tunillaassortartut kingunerisinnaasaat	217
7.7.5.3	Ikorsiineq / pitsanngorsaatsit iliuutsit nappaatsit tunillaassortut kingunerisartagaannut atatillugu	218
7.7.5.4	Nappaatit tunillaassorsinnaasut kingunerisassaasa sinneri	219
7.7.6	Nappaatit nalinginnaasut	219
7.7.6.1	Suliniutitik ingerlatsinerit nappaatinut nalinginnaasunut sunniuteqartartut	219
7.7.6.2	Nappaatsit nalinginnaasut kingunerisartagaasa malitsiginnaasaat	219
7.7.6.3	Ikorsiineq / pitsanngorsaatsit iliuusissat nappaatsinut nalinginnaasunut atatillugu	219
7.7.6.4	Nappaatsinut nalinginnaasunut malitsigisaasunik sunniutaasussat sinneruttut	220
7.7.7	Inooqatigiinnikkut misigissutitsigullu atugarissaarnissaq	220
7.7.7.1	Suliniuummi ingerlatsinerit sunniuteqartut inooqatigiinnermut aamma misigissutitsigut atugarissaarnissamut	220
7.7.7.2	Inooqatigiinnermi misigissutitsigullu atugarissaarnermut atatillugu malittaasinnaasut	221
7.7.7.3	Ikorsiineq / pitsanngorsaatsit iliuusissat inooqatigiinnermut inuiaqatigiittullu atugarissaarnermut	221

7.7.7.4	Inooqatigiinnermi misigissutitsigullu atugarissaarnermut atatillugu pissutsit atugassarititaasut sinneri	222
7.8	Inuiaqatigiinni aqqissuussaaneq aamma inuuneq	224
7.8.1	Nutserneq	224
7.8.1.1	Suliniutinik ingerlatsineq nutsernermut sunniuteqartoq	224
7.8.1.2	Nutsertunut sunniutaasussat kingunerisinnaasaat	225
7.8.1.3	Ikorsiissutit / pitsanngorsaatsit iliuutsit nutsertoqartarneranut atatillugu	225
7.8.1.4	Nutsernerup kingunerisinnaasai sinneruttut	225
7.8.2	Attaveqaasersuutit, ikorsiissutit aamma pisortat naammassinnissinnaassusiisa annertussusia	225
7.8.2.1	Suliniummik ingerlatsinerit, attaveqaasersuutitut, ikorsiissutaasartunut aamma pisortat naammassisinnaasaannut tunngassuteqartut	225
7.8.2.2	Attaveqaasersuutit, ikorsiissutit aamma pisortat sullissinikkut ikorsiisarnikkullu sullissinerisa malitsigisinnaasaat	226
7.8.2.3	Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsit iliuusissat attaveqaasersuutitut, ikorsiissutitut aamma pisortat naammassisinnaasaat kiffartuussinernik tunniussaqaartarnerminni	228
7.8.2.4	Attaveqaasersuutini, kiffartuussisarnerni aamma pisortat kiffartuussinernik iliuusissanillu tunniussisarnerni kingunerisassat sinneri	228
7.8.3	Ileqqutoqqani ilisimasani siuarsaaneq illersuinerlu	229
7.8.3.1	Suliniummi ingerlatat sunniuteqartut illersuinerlut siuarsaaneq ileqqutoqqanik	229
7.8.3.2	Qangaanilli ileqqunik ilisimasanillu siuarsaaneq aamma illersuineq	229
7.8.3.3	Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsit iliuusissat ilisimasat qangaaneersut illersorneqarneranni siuarsarneqarnerannilu	229
7.8.3.4	Ileqqutoqqanit ilisimasat siuarsarnissaannut illersornissaannullu iliuusissatut sinneruttut	230
7.8.4	Innuttaasut ajornartorsiornartumik sanngiitsutut inissisimasut aamma inooqatigiinnikkut ajornartorsiutit	230
7.8.4.1	Suliniummi ingerlatsinerit innuttaasunut sanngiitsunut sunniuteqartut aammalu inooqatigiinnikkut ajornartorsiuteqarfiusut	230
7.8.4.2	Innuttaasunut ajornartorsiortunut aamma inooqatigiinnikkut ajornartorsiutitut tunngatillugu sunniutaasinnaasut pissutsit kingunerisaannik	230
7.8.4.3	Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsit iliuusissat innuttaasuni atugarliuteqartut aamma isumaginninnikkut ajornartorsiutit eqqarsaatigalugit	231
7.8.4.4	Sunniutaasussat sinneruttut innuttaasunut atugarliuteqartunut isumaginninnikkullu ajornartorsiutitut atuuttunut atatillugu	231
7.9	Sunniutaasutut annertusiartortunik kingunerisassat	231
8.	SUNNIUTIT PITSAASUT PITSAANNGITSULLU AQUNNISSAANNUT PILERSAARUT	235
8.1	Nakkutiginninnermut naliliinermullu pilersaarut	275
9.	SOQUTIGISAQARTUT ILANNGUTITINNEQARNERAT	281
9.1	Soqutigisaqartut kikkunerisa ilisarinnerat	281
9.2	Soqutigisaqartut ilanngutitinnissaannut ingerlatat	283
9.2.1	VSB-ip ingerlarnganut atatillugu soqutigisaqartut ilanngutitinneqarnerat	284
9.3	Maalaaruteqarnermi periaasissiaq	285
10.	IBA-MIK ISUMAQATIGIISUMMI KILLISSALIUSSAT	287
11.	TOQQAMMAVIGINEQARTUT	289

12. ILANNGUSSAQ A KALAALLIT SULIFFEQARFIUTAAT SULINIUMMUT ATTUUMASSUTEQARSINNAASUT	297
13. ILANNGUSSAQ B - SOQUTIGISAQARTUT ILANNGUTITINNISSAANNUT INGERLANNEQARTUT	306

TAKUSSUTISSIANUT ALLATTORSIMAFFIK

Takussutissiaq 2-1 Suliniut	24
Takussutissiaq 3-1 Suliniutip sinaakkutaa kujataanilu sumiiffiit	63
Takussutissiaq 3-2 Suliniut	64
Takussutissiaq 3-3 Aatsitassarsiorfik	66
Takussutissiaq 3-4 Suliffissuarmi suliaqarnerup ingerlanera diagraminngorlugu	68
Takussutissiaq 3-5 Umiarsualivik	69
Takussutissiaq 3-6 Ineqarfissat sumiiffissai	71
Takussutissiaq 3-7 Suliniutip ungalulersorneqarnera	74
Takussutissiaq 3-8 Matusinerup kingorna nunap ilusaa	76
Takussutissiaq 5-1 Kangiata nalaani inissisimaffiit	90
Takussutissiaq 5-2 Kitaata nalaani inissisimaffiit	90
Takussutissiaq 5-3 Umiarsualiviup inissisimaffigisinnaasai	91
Takussutissiaq 6-1 Innuttaasunik missiliuineq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	97
Takussutissiaq 6-2 Kalaallit Nunaanni illoqarfiit nunaqarfiillu (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2019)	98
Takussutissiaq 6-3 Kommune Kujallermi illoqarfinni innuttaasut katillugit (Najoqqutarisaq, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)	99
Takussutissiaq 6-4 Kommune Kujallermi illoqarfiit nunaqarfiillu nunakkut assingi (Najoqqutarisaq: www.kujalleq.gl)	100
Takussutissiaq 6-5 Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusaannut pyramidi (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)	101
Takussutissiaq 6-6 Nuna tamakkerlugu naatsorsuutit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	104
Takussutissiaq 6-7 Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermut kisitsisit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	106
Takussutissiaq 6-8 Oqartussaqaarfinni aningaasaartuutit 2010-2015 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)	109
Takussutissiaq 6-9 Ukiumut isertitat akileraannginnermi (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	110
Takussutissiaq 6-10 Narsap Atuarfia	112
Takussutissiaq 6-11 Klasset soraarummeertartut, Kommune Kujalleq 2013 (Najoqqutarisaq: Kommune Kujalleq, 2014)	112
Takussutissiaq 6-12 Ukiut aallaavigalugit Issittumi Nordvestterritoriamilu arnat angutillu puamikkut kræfteqalersartut amerlassusaat, 2000-2009 (Najoqqutarisaq: Kue Young, T et. al. (2016)	123
Takussutissiaq 6-13 Inuit 100.000-iugaangata imminornerit- Kalaallit Nunaanni angutit arnallu kalaallit ukioqatigiiaani 1970-2011 (Najoqqutarisaq: Bjerregaard et.al, 2015)	125
Takussutissiaq 6-14 Kommune Kujallermi kinguaassiutitigut pinerluuteqaarnerit, 2013-2014 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni politiit)	126
Takussutissiaq 6-15 Savaateqaarfiit misissuivimmiittut	127
Takussutissiaq 6-16 Misissuiffiit arfinilinngorlugit sumiiffimmi nunamik pisuussutinillu atuinermut misissuinnermut atugassanngorlugu takussutissiaq	128
Takussutissiaq 6-17 Narsap illoqarfiata eqqaani nunianneq, Aasaq 2017	129
Takussutissiaq 6-18 Iluata qooruani illuaqqat sumiiffii (SH-mærkat atorlugu takutitat)	130

Takussutissiaq 6-19 Iluata qooruani illuaqqamut assersuut	130
Takussutissiaq 6-20 Unnuinerit	133
Takussutissiaq 6-21 Umiarsuit takornariartaatit Kommune Kujallermut tikittartut	133
Takussutissiaq 6.22 Misissuivimmi itsarnitsat suussusersineqartut (sungaartunik kipparissunik aappaluttunillu trekantinik nalunaaqutsikkat) (Najoqqutarisaq: http://nunniffiit.natmus.gl)	135
Takussutissiaq 6-23 Inuit ilivitoqaat (Nuugaarsuk)	135
Takussutissiaq 6-24 Qallunaatsiaat ineqarfikui (Narsap Ilua)	135
Takussutissiaq 6-25 Kujaata UNESCO World Heritage Sites (Najoqqutarisaq: UNESCO, 2017)	136
Takussutissiaq 6-26 Kalaallit Nunaanni sulisut ukioqatigiiaani 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	137
Takussutissiaq 6-27 Sulisut suaassuseq ukiullu aallaavigalugit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	137
Takussutissiaq 6-28 Kommune Kujallermi qaammammut agguaqatigiisillugu suliffillit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	138
Takussutissiaq 6-29 Narsami sulisut suaassuseq ukiullu aallaavigalugit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	138
Takussutissiaq 6-30 Kalaallit Nunaanni suliffisaqarneq suliffikkaartumik, 2016 (Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)	139
Takussutissiaq 6-31 Kommune Kujallermi agguaqatigiisillugu qaammammut sulisartut amerlassusii suaassutsinullu isertitat avinneqarneri, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	140
Takussutissiaq 6-32 Piffissap ingerlanerani suliassaqarfinni assigiinngitsuni Kommune Kujallermi suliffeqarfeqarnikkut	141
Takussutissiaq 6-33 Narsami agguaqatigiisillugu qaammammut sulisartut amerlassusii suaassutsinullu isertitat avinneqarneri, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	142
Takussutissiaq 6-34 Kalaallit Nunaat tamakkerlugu suliffissaaleqineq agguaqatigiisitsinermi suaassuseq ukioqatigiiaallu tunngavigalugit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	142
Takussutissiaq 6-35 Nunami suliffeqanngitsut amerlassusaat (kvartalikkaartumik), 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2018)	143
Takussutissiaq 6-36 Kommune Kujallermi suliffissaaleqineq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)	144
Takussutissiaq 6-37 Narsami suliffissaaleqineq, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2017)	144
Takussutissiaq 6-38 Narsami imeqarfiit	149
Takussutissiaq 6-39 Narsami imeqarfik (2017)	149
Takussutissiaq 6-40 Narsami imermik errortuutikumik kueraaviit	150
Takussutissiaq 6-41 Narsami eqqaavissuaq (2017)	151
Takussutissiaq 6-42 Kommune Kujallermi angallannermi mittarfiit	152
Takussutissiaq 6-43 Royal Arctic Linep umiarsuaataa Narsap umiarsualivianut tulaqqasoq (2017)	153
Takussutissiaq 6-44 Umiarsuarmi takornariartaammi ilaasut	154
Takussutissiaq 6-45 Narsami meeqqerivik (2017)	155
Takussutissiaq 7-1 Kalaallit Nunaanni nunanilu allani aatsitassarsiorneq suliarinninnerlu	162

Takussutissiaq 7-2 ICMM-imi ilaasortat suliffeqarfiit akornanni toqumik kinguneqartumik ajunaartoqartarnera 20916-imi nunanut pineqartunut agguagaasumik (uannga: ICMM, 2016)	197
Takussutissiaq 7-3 Aatsitassarsiorfimmi ammaannartumi qinngornerit ingerlaartarneri (DTU Nutec, 2015)	201
Takussutissiaq 7-4 Uuttuutsit malussajasut silaannaap pitsaassusaanut uuttuutsit inissinneqarfigisaat (uannga: ERM, 2018)	206
Takussutissiaq 7-5 Pujoralaat ikerinnakkut ingerlasut eqimattat akunnerit 24-it iluanni (tunuliaqutaasut ilanngullugit) (uannga: ERM, 2018)	207
Takussutissiaq 7-6 Nipiliornerup annertussusia aqqusineri isaaftiusumi illuaqqat aasarsiortarfiit eqqaanniittumi (uannga: Orbicon, 2015)	211
Takussutissiaq 7-7 Nipiliornerit pillugit ilusiliat atorlugit piffissamut ingerlatsiviusussamut nalilersuinerit	212
Takussutissiaq 7-8 Suliniummi nipiliornerup tamakkerlugu 3D-nngorlugu takusassiarineqarnera (Najoqqutaq: Orbicon, 2015)	212
Takussutissiaq 9-1 Maalaaruteqarnermi periaasissiap ingerlasarnera	286

NALUNAARSUIFFINNUT ALLATTORSIMAFFIK	
Nalunaarsuiffik 2.1 Suliniutip eqikkarnera	25
Nalunaarsuiffik 2.2 Soqutigisallit pingaarnerit	27
Nalunaarsuiffik 2.3 Iluaqutissanut sunniutissanullu iliuuserineqartussanut pilersaarut	46
Nalunaarsuiffik 2.4 Pakkersimaartitsinissamut / Pitsanngorsaanissamut suliniutit allattorsimaneri	51
Nalunaarsuiffik 3.1 Suliniutip killiffii	65
Nalunaarsuiffik 3.2 Suliniummi alloriarfinni sulisut pisariaqartinneqartut	75
Nalunaarsuiffik 3.3 Suliniutip nunaminertamik atuinera	75
Nalunaarsuiffik 3.4 Sanaartornermut aningaasartuutissanut missingersuutit	77
Nalunaarsuiffik 3.5 Ingerlatsinermi aningaasartuutissanut missingersuut	78
Nalunaarsuiffik 4.1 Nuna tamakkerlugu ilitsersuutit	84
Nalunaarsuiffik 6.1 Sullisartut kattuffii inuiaqatigiinnilu kattuffiit	96
Nalunaarsuiffik 6.2 Kalaallit Nunaanni innuttaasut (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	97
Nalunaarsuiffik 6.3 Kalaallit Nunaanni innuttaasut illoqarfikkaarlugit aammalu nunaqarfikkaarlugit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2020)	99
Nalunaarsuiffik 6.4 2017-imi Kalaallit Nunaanni innuttaasut kisitsisaannut takusassiat (najoqqutarisaq: CIA World Factbook, 2018)	102
Nalunaarsuiffik 6.5 Nunasineq avammullu nuunneq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017 aamma Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	102
Nalunaarsuiffik 6.6 Nunap iluani nuttarnerit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	103
Nalunaarsuiffik 6.7 Kommune Kujalliup iluani nuttarneq, 2013 (Najoqqutarisaq: Kommune Kujalleq, 2014)	103
Nalunaarsuiffik 6.8 Kalaallit Nunaanni ingerlatsiviit - akileraarutit sioqqullugit iluanaarutit imaluunniit amigartoorutit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	105
Nalunaarsuiffik 6.9 2018-imi aatsitassarsiornermut suliniutit killiffiat	106
Nalunaarsuiffik 6.10 Suliffeqarfiit nalunaarsorsimasut amerlassusaat (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)	107
Nalunaarsuiffik 6.11 Ukiumut isertitat akileraannginnermi (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	109
Nalunaarsuiffik 6-12 Ilinniarsiit	114
Nalunaarsuiffik 6.13 Sisimiuni Aatsitassalerinermik Ilinniarsimmi ilinniartitsineq, 2018 (Najoqqutarisaq: Sisimiuni Aatsitassalerinermik Ilinniarsimmi, 2018)	116
Nalunaarsuiffik 6.14 Peqqinnissaqarfimmi sulisut (Najoqqutarisaq: Ukiumoortumik paasissutissat, 2014)	118
Nalunaarsuiffik 6.15 Kommune Kujallermit napparsimmavimmut unitsitsinerit agguaqatigiisillugulu uninnganerit sivilissusaat, 2011-2013 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2014)	118
Nalunaarsuiffik 6.16 Kigutileriffinni sulisut amerlassusaat, 2013-imi Kommune Kujallermit ukioq naallugu atorfillit	119
Nalunaarsuiffik 6.17 2008-mit 2012-imut nappaatit tuniluuttut nalunaarsorneqarsimasut (Najoqqutarisaq: Greenland in Figures, 2014 aamma 2018)	119

Nalunaarsuiffik 6.18 Kinguaassiutitigut nappaatit suunerisigut, piffissaq, sumiiffik aammalu suaassuseq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)	120
Nalunaarsuiffik 6.19 Kalaallit Nunaanni TB-rtut innuttaasoq ataasiugaangat, 2015 (Najoqqutarisaq: WHO-p Europami sumiiffimmut immikkoortoqarfia, 2016)	121
Nalunaarsuiffik 6.20 14-it sinnerlugit ukullip ataatsip sapaatip akunneranut imertagaa (Najoqqutarisaq: Ukiumoortumik paasissutissat, 2016 Toqqortaasivik)	124
Nalunaarsuiffik 6.21 Narsami angallannermi akit	132
Nalunaarsuiffik 6.22 Aatsitassarsiornermik ilinniarfimmi pikkorissartitsinerit peqataasullu, marsi 2017	146
Nalunaarsuiffik 6.23 Savaateqarfinniit isertitat (Najoqqutarisaq: Neqi A/S 2015)	147
Nalunaarsuiffik 7.1 Ilimanassutsit immikkoortiterneri	158
Nalunaarsuiffik 7.2 Sunniutissat immikkoortiterneri	158
Nalunaarsuiffik 7.3 Sunniutissanik naliliineq	159
Nalunaarsuiffik 7.4 Suliniummi kalaallit ingerlataannut periarfissat	160
Nalunaarsuiffik 7.5 Suliniummi killiffinnut tamanut ukiumut isertitanit akileraarutaasussat naatsorsorneri	165
Nalunaarsuiffik 7.6 Nunami namminerimi aamma najukkami aningaasaqarnermut malittaasumik sunniutaasussanut eqikkaaneq	168
Nalunaarsuiffik 7.7 Suliniutip immikkoortui malillugit sulisussanik pisariaqartitsineq	169
Nalunaarsuiffik 7.8 Aatsitassarsiorfimmi, akuiaavimmi sukuluiaavimmilu ingerlatsinerimut sulisussanik pisariaqartitsineq	171
Nalunaarsuiffik 7.9 Suussutsit sumiifillu malillugu sulisussanik pisariaqartitsinerimik tikkuussisoq	171
Nalunaarsuiffik 7.10 Suliffissaqartitsiniarnerimut aamma sulinerimi atugassarititaasunut malittaasumik suniinerimik eqikkaaneq	186
Nalunaarsuiffik 7.11 Suliniummi ukiuni 37-ni aatsitassarsiorfimmik ingerlatseermermi tungaviummik siunnerfiit	187
Nalunaarsuiffik 7.12 Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnermut inangiinerimut malittaasumik sunniinerimut aallaaviumsinnaasut	188
Nalunaarsuiffik 7.13 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit suussusaat	191
Nalunaarsuiffik 7.14 Nunap aamma inuunerimut periarfissat nunamit aallaaveqartut atorneraranni malittaasumik sunniutaasussanik eqikkaaneq	194
Nalunaarsuiffik 7.15 Imartani aningaasarsiornerup illikartikkiartornerata kingunerisassaanik eqikkaaneq	196
Nalunaarsuiffik 7.16 Qinngorfiginninnertut missiliuussinerit sulisunut tungatillugu	202
Nalunaarsuiffik 7.17 Sanilliussinerit ukiumut agguaqatigiissitanik annerpaamik qinngornernit ulorianartunit sunnerneqartarnerit qaaruummi aatsitassarsiorfiumi sulisuni uranisorfiit qaarusuit arlaqartut imminnut sanilliullugit (uannga: DTU Nutech, 2018)	203
Nalunaarsuiffik 7.18 Eqikkaaneq malitsigisatut qinngornerit ulorianartut sunniutigisinnaaanni sillimaniarnermi aamma suliffimmi peqqinnartumi	205
Nalunaarsuiffik 7.19 Silaannaap pitsaassusaanut ilusiliani angusat tunuliaqutaasunik pissutsit ilanngullugit	208
Nalunaarsuiffik 7.20 Danskit aamma IFC-p nipiliornerup killissaatut inassuteqaatigisai suliffeqarfinniit nipiliornerit kingunerisaannik	210
Nalunaarsuiffik 7.21 Inuit malugisaataanni qinngornerit ulorianartut tigoorarneqartut – pissutsit aallaaviumut (Arcadis, 2018)	214

Nalunaarsuiffik 7.22 Missiliuussinerit inuit malugissutaannut sunniutissanik – suliniummi ilassut	215
Nalunaarsuiffik 7.23 Agguaqatigiissitsilluni annertunerpaamillu aqqusinerni angallaffiusuni angallassisarnerit	216
Nalunaarsuiffik 7.24 Innuttaasut peqqissusiannut aamma isumannaallisaanermut kingunerisassanik sinneruttunik eqikkaaneq	223
Nalunaarsuiffik 7.25 Inuiaqatigiit aaqqissuussaananerannut inuiaqatigiinnilu inuunermut sunniutissat pillugit eqikkaaneq	231
Nalunaarsuiffik 8.1 Sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu aqunnissaannut pilersaarummut missingersuut	236
Nalunaarsuiffik 8.2 Nakkutiginninnermut naliliinermullu pilersaarummut missingersuut	276
Nalunaarsuiffik 9.1 Soqutigisaqartut pingaarnerit	281
Nalunaarsuiffik 9.2 VSB-imi sulineq sioqqullugu soqutigisaqartut pingaarnerit ilaatinneqarnerat	283
Nalunaarsuiffik 10.1 VSB-imi immikkoortut suleqatigiinnissamillu isumaqatigiisummut ilanngussat imminnut ataqatigiissinnerat	287

Naalisaakkat akronymillu allattorsimaffiat

Akronymit / Naalisaanerit	Nassuiaat
A/S	Aktieselskabi, aktienik piginneqatigiiffik
AIDS	Timip akiuussutissaata naammaginartumik suliunnaarnera
ALARA	Minnerpaaffissaani anguneqarsinnaasoq
AMA	Sulisitsisut sulisoqarnermut ilanngaataat
APP	Aalisartut Piniartullu Peqatigiiffiat
ARTEK	Center for Arktisk Teknologi
ASIAQ	ASIAQ, Kalaallit Nunaanni misissueqqaarnerit
ASM	Sanaluttarneq annikitsumillu piianeq
AVATAQ	Pinngortitaq avatangiisillu pillugit peqatigiiffik
BAT	Teknologi atorneqarsinnaasoq pitsaanerpaaq
BOO	Sanaartorneq, Piginninneq, Suliaqarneq
Bq	Becquerel, radioactiveqassutsimik uuttuut
BWS	Blue Water Shipping, Danmark
Capex	Aningaasaatinit aningaasartuutit
CCE	Aningaasaatinit aningaasartuutit missingersorneri
CHP	Kiak innaallagiarlu
CIA	USA-mi naalagaaffiup isertortumik paasiniaasui
CMREO	Jordoxidit qaqutigoortut akuleriit piumaneqarnerpaat
CPI	Atuisunut akinik naleqqersuut
CREO	Jordoxid-it qaqutigoortut piumaneqarnerpaat
CRSF	Akuutissanut sinneruttunut toqqorsivik
CVR	Qitiusumik suliffeqarfinnik nalunaarsuiffik
CAA	Silaannakkut angallannermi oqartussaq
dB	Decibelit
DCE	Danmarkimi Naalagaaffiup Avatangiisinut Nukissiuutinullu Qullersaqarfia
DEA	Energistyrelsen
DHI	Dansk Hydraulisk Institut
DMP	Pujoralammut aqutsinermut nassuiaat
DTU Nutech	Danmarks teknisk universitet, Center for Nukleare Teknologier
DWT	Orsussap usillu katillugit oqimaassusaat
EAMRA	Aatsitassanik Suliassaqarfinnut Avatangiisinut Aqutsisoqarfik

EBRD	Pilersitseqqinnissamut Ineriartortitsinermullu Europami Aningaaserivik
EHS	Avatangiisini peqqinnissaq isumannaallisaanerlu
EMP	Avatangiisinik aqutsinermut nassuiaat
ERM	ERM Ltd
et al.	Et alii (allallu)
EU	Den Europæiske Union
EUR, €	Euro (aningaasat)
FIFO	Ilaquttat ilaginagit suliarorneq
FS	Misissueqqaarneq
FTE	Piffissaq tamakkerlugu sulinertut naatsorsuussaq
FTSF	Akuiaanermi Sinnikunut Inissiivik
GE	Sulisitsisut
GHD	GHD Pty Ltd
GHG	Drivhusgassi
GIF	Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat
GIHR	Naalagaaffiup Innuttaasut Peqqinnissaannut Ilisimatusarnermut Immikkoortortaqarfia
GIS	Nunamut tunngasunik allattugaatinik suliarinniffik
GMAS	Greenland Minerals A/S
GML	Greenland Minerals Limited
GoG	Naalakkersuisut
GPS	Nunarsuaq Tamakkerlugu Sumiissusersiorneq
ha	Hektari
HDPE	Polyethylen oqimaatsoq
HFO	Uulia Kinertoq Orsussaq
HIV	Human immundefektvirus
HME	Nunamik piiaatit
IAEA	Nunat tamalaat akornanni atomip nukinganik aqutsisoqarfik
IAIA	Nunat tamalaat akornanni inuiaqatigiinnut kingunerisassaanik nalilersuinermit kattuffissuaq
IBA	IBA-mik Isumaqatigiissut
ICC	Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat
ICMM	Nunat assigiinngitsut Aatsitassarsiornermut Saviminernullu Isumalioqatigiissitaat
ICRP	Nunat tamalaat akornanni qinngornernut illersornissamut ataatsimiititaliaq

IFC	Nunat tamalaat akornanni aningaasalersuisarfik
ILO	Nunat tamalaat sulisartunut kattuffiat
INUILI	Inuussutissalerinermik Ilinniarfik
ISOS	International SOS
JORC	Joint Ore Reserves Committee
km	Kilometerit
KNAPK	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat
LCD	Krystalinit imerpalasunit skærmi
LTIFR	Ajoqusernermi piffissap annaaneqartup qanoq akulikitsiginera
MLSA	Aatsitassanut Ikummatissanullu Aqutsisoqarfik
MMR	Aatsitassanut Ikummatissanullu Naalakkersuisoqarfik
MoH	Peqqinnissamut Naalakkersuisoqarfik
Mt	Mio. tons
Mtpa	Ukiumut mio. tons
MW	MegaWatt
NCA	Atomip nukinga pillugu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut
NEA	Nuclear Energy Agency
NKA	Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu
NORM	Nalinginnaasumik pinngortitami radioaktivusut
NUSUKA	Nunaqavissut Suliffiutit Kattuffiat
OCE	Ingerlatsineri aningaasartuutitut missingersuut
OECD	Aningaasarsiornikkut suleqatigiinnissamik aamma ineriartortitsinissamik suleqatigiiffik
Opex	Ingerlatsineri aningaasartuutit
PEL	Pacific Environment Limited
PK	Peqqissaasut Kattuffiat
PM	Partikelit
PAARISA	Pinaveersaartitsineri immikkoortortaarfik
REE	Aatsitassat qaqutigoortut
REO	Jordoxid-it qaqutigoortut
REP	Fosfat qaqutigoortoq
ROM	Malm-it nalilerneqanngitsut
SIK	Sulineri Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat
SIP	Sulineri Inuussutissarsiuteqartut Peqatigiiffiat
SIRI	Sulilersitsisarnermut Innuttaasunngortitsisarnermullu Danskit

SLiCA	Issittumi inuuniarnermi atukkanik misissuineq
SPS	Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut
STD	Kinguaassiutitigut Nappaatit Tuniluuttartut
SU	Ilinniagaqarnersiutit
Sv	Sievert
TB	Tuberkulose
TDS	Suikkaasut arrortinneqarsimasut katillugit
TG	Kaavittoq atorlugu nukimmik pilersitsisartog
ToR	Najoqqutassat
TRIFR	Ajoqusernerit nalunaarsorneqarsinnaasut katillugit akulikissusaat
TSF	Sinnikunut Toqqorsivik
TSP	Partikelit silaannarmiittut katillugit
TWP	Erngup akuiakkap inissiffia
UK	Tuluit Nunaat
UNESCO	FN-ip ilnniartitaanermut, ilisimatusarnermut, kulturimut ingerlatsisarnermullu kattuffia
US \$ / USD	Amerikami dollar-it
WHO	Nunarsuaq tamakkerlugu peqqinnissamut suliniaqatigiiffik
WNA	World Nuclear Association
WRS	Ujaqqat sinnikut amerlasuukkaat

1. Siulequt

Nalunaarusiami uani Kalaallit Nunaanni Kuannersuarni suliniuteqarnermit (Kuannersuarnik imaluunniit suliniummik taagorneqartumut) Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuineq (VSB) atuarneqarsinnaavoq. Nalunaarusiaq una arlaannaanulluunniit attuumassuteqangitsutut suliarineqarsivoq, inuiaqatigiinnullu sunniutaasussat sammineqarlutik. Suliniutip inuiaqatigiinnut avatangiisinullu sunniutissai tamakkiisumik misissoqqissaarneqassappata inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuineq (VSB) kiisalu Avatangiisinut Sunniutiniq Nalilersuineq (VVM) ataatsimoortillugit atuarneqarnissaat innersuussutaavoq.

VSB pilersaarutaasumik inerisaanermi inuiaqatigiinnut sunniutissanik misissueqqissaarnissamut, nakkutigininnissamut kiisalu iliuusissanik tunngaviliisuvoq. VSB-ip suliniutip qanoq ilusilersorneqarsimanera inuiaqatigiinnullu kingunissai ajortut ajunngitsullu saqqummiuppai misissoqqissaarlugillu, nalunaarummittaaq nassuiarneqarpoq suliniutip aallartisarnerani qanoq iliornikkut kingunerluutit annikinnerpaamiitinneqassanersut iluaqutissallu annertunerpaamiitinneqassanersut. VSB-ip paasissutissat ataani allassimasut iserfigai:

- Kalaallinik sulisoqarneq.
- Kalaallinik sanaartortoqarneq.
- Kalaallit Nunaanni aatsitassanik suliareqqiinerup annertussusaa.

VSB atorlugu Greenland Minerals Ltd-p (GML imaluunniit suliffeqarfik) aamma Naalakkersuisut kommunillu akornanni suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutissaq tunngavilerneqassaaq.

VSB-ip suliarinissaanut suliassat allattorsimaffiat (ToR) 2015-imi akuerineqarpoq, GML-imillu VSB-issatut missingiut Inuussutissarsiornermut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmuk (INN) nassiunneqarpaa. VSB-issatut missingiut Hollandimi siunnersuisoqatigiinnit Grontmijimit aammalu Danskit siunnersoqatigiit NIRAS A/S (NIRAS)-imit suliarineqarsimavoq. Missingiummut akissuteqaatit 2016-ip aallartinnerani utertinneqarsimapput. Nutarterineq manna 2018-imi ingerlanneqarsimavoq, tassungalu ilanngunneqarsimapput missingiummut akissuteqaatigineqarsimasut aammalu suliniut pillugu paasissutissat nutaat. Misissueqqissaarnerit nunat tamalaat akornanni peruserineqartoq malillugu ingerlanneqarsimapput. Missingiutip suliareqqinneqarnerani Australiami siunnersuisoqatigiit Shared Resources Pty Ltd-imeersut suleqatigineqarsimapput, nalunaarusiallu suliarineqarnerani Grontmijip NIRAS-illu misissorsimasaat tunngavigineqarsimallutik.

1.1 Suliniut ataatsimut isigalugu

Suliniut Kalaallit Nunaata kujataaniippoq, Narsap illoqarfianit avammut 7,5 km-it missaannik ungasissuseqarpoq Narsarsuullu nunat tamalaat mittarfianit kujataata kippasissortaatigut 40 km-inik ungasitsigaluni. Suliniut issittoqarfimmiippoq aatsitassaqaqfillu immamit 600 m-it missaannik qutsitsigisumiilluni.

Suliniuummi pilersaarutigineqarpoq ukiumut aatsitassat 3,0 mio. tonsit suliarineqartarnissaat, tassanilu sinertaavoq aatsitassanik qaqutigootunik (REE) uraninik kiisalu zinkinik piaasoqartarnissaa. Naatsorsuutigineqarpoq aatsitassarsarsiorneq minnerpaamik ukiuni 37-ni ingerlanneqassasoq.

Suliniuummi pingaarutilittut atorneqartussat tassaapput aatsitassarsiorfik ammasoq, fabrikkit marluk (immikkoortiterineq akuiaanerlu), Taseq-mi tailings-imut atortussat marluk, perajunnut imermullu aqqutit, aqqusineq 13 km-inik takissusilik kiisalu Narsap iluani umiarsualivik nutaaq (talittarfik). Suliniuummuttaaq atatillugu Narsap illoqarfiata avataa-tungaani sulisunut najugaqarfeqassaaq

(nunaqarfeeraq), allaffissornermut aserfallatsaaliinermullu atortussaqaassaaq, nukissiorfeqaassaaq kiisalu orsussaqaarfeqaassaaq.

1.2 Tunuliaqut

Greenland Minerals A/S-ip (GMAS) 2007-mi Suliniutip inissisimaffissaani misissuinissamut akuersissut pereersimavaa. GMAS 100 %-imik GML-imit pigineqarpoq. GML Autraliami børsimi nalunaarsorneqarsimavoq.

Suliniutip naatsumik oqaluttuarinera

1950-ikkunni Kuannersuarni aatsitassaartoq ilisimatuunit paasineqaqqaarpoq, tamatumalu kingunerisaanik 1960-ikkunni, 1970-ikkunni 1980-ikkullu ingerlaneranni annertooujussuarmik suliniuteqarfiusimasimalluni. Danskit naalagaaffiata suliniutit aningaasaliiffigisarsimavai Risø-minngaanniillu ilisimatuut ilinniarluarsimasut misissuisuusimallutik. Piffissap ingerlanerani geologip mineralogimillu iluani Kuannersuup nalaani (pingaartumik Ilimaussap nala) misissuinerit ingerlanneqarsimapput tassanilu aamma aatsitassat uranimik thoriumimillu akoqartut paasineqarsimallutik. Misissuinermit atortut amigaateqarsimaneri peqqutaallutik allanik nassaartoqarsimanngilaq.

Piffissami tassani qanoq iliorluni uranimik piiaasoqarsinnaanera paasiniaarlugu annertuumik misissuisoqarsimavoq. Piiaariaatsit assigiinngitsut misissoreerlugit ilisimatuut aalajangersimapput akoorutissaq seernartuunngitsaq naqitsinerlu atorlugu imermik akuiaanikkut urani piiarluarneqarsinnaasoq. Aatsitassarsiorfimmuut isertoqarsinnaanissaa anguniarlugu 800 m-imik takissusilimmik isaarialiortoqarsimavoq taannalu atorlugu qanoq suleriaaseqartoqarsinnaanersoq misilittarneqarsimalluni. Aallartisaaneq Europami ingerlanneqarsimasooq iluatsilluarpoq iluanaarutaasinnaasunillu misissuinerit aamma aallartissimallutik. Danskit Naalagaaffiata 1983-imi atomimik nukissiuutinut naaggaarnera Kuannersuarni suliaassanut pilersaarutaasunik unitsitsisimavoq.

Tamatuma kingorna ukiuni 24-ni tulliuttuni Kuannersuarni suliaqartoqarpiarsimanngingajappoq Australiami suliffeqarfik Greenland Minerals Limitedip Kalaallit Nunaannik soqutigisaqartuusup 2007-mi sumiiffimmi misissuinissamut akuersissummik pinissaa tikillugu. Geologit siusinnerusukkut Ilimaussap nalaani misissuisimasut aatsitassanik qaqutigooortunik annertuumik peqarsinnaasoq ilimagisimavaat, ilimatsaassinerli misissorneqarsimanngilaq. GML-ip Kuannersuarni miissuinerminni paasivaat REE-nik uraninillu nunarsuup sinneranut soqutiginaatilinnik peqarluartoq.

GML-ip aasat tamaasa 2007-imiit 2011-mut annertuumik misissuinermini pasivaa Ilimaussap nalaani aatsitassanik immikkuullarissunik pingasunik peqartoq aammalu sumiiffimmi REE-nik uraninillu aamma peqarluartoq.

GML-ip iluanaarutaasinnaasunik misissuineq 2010-mi aallartippaa. Tassunga atatillugu kiisalu piiaasinnaanermut akuersissutip piimasaqaatai aamma naammassiniarlugit, VSB-imut suliniutit siulliit piffissami tamatumani aallartissimavai. Suliniutip killiffilersorneqarnissaata nalaani soqutigisalinnut workshopit ingerlanneqarsimapput tassanilu ilaatigut siunertarineqartarsimavoq suliniutip soqutigisalinnut saqqummiunneqarnissaa aammalu VSB-imi sammineqartussat pillugit utertitsiffigitinnissaq. Juuni 2011-mi annertuumik tusarniaanerup kingorna GML-ip VSB-ip suliarinissaanut suliaassat allattorsimaffissaat siulleq naammassivaa. Suilassat allattorsimaffiat 2014-imi suliniutip ilusilersornerata kiisalu aatsitassanut inatsisip 2014-imi allanngornerisa malitsigisaannik nutarterneqarpoq. Suliaassat allattorsimaffiat nutartigaq 2014-imi aggustip naaneraniit oktobarip

aallartisimalerneranut tamanut tusarniaassutigineqarput tusarniaanermilu akissuteqaatit saqqumiussat allattorsimaffiannut (hvidbog) nalunaarsorneqarsimallutik. 2015-ip ukiup affaani siullermi GML-ip akissuteqaatit saqqummiussat allattorsimaffianniittut aallaavigalugit suliasat allattorsimaffiat iluarsaassimavaa, taamaalillunilu suliasat allattorsimaffiat nutarterneqarsimalluni. 2015-ip naajartornerani Naalakkersuisut suliasanut nalunaarsuiffik akuerisimavaat.

1.3 VSB-ip siunertaa

VSB-ip suliarineqarneranut peqqutaavoq aatsitassarsiortoqarniarnera suliffissuarnillu ineriisaasoqarniarnera inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqarsinnaanerani suussusersinissaq misissuinissarlu. VSB-mik matuminnga suliaqarnermi Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiortoqassatillugu Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuinissamut ilitersuutip siunertareqqusai naapertorlugit suliarineqarsimavoq (INN, 2016). Tassunga ilanngullugit:

- Kalaallit Nunaanni, najugarisami innuttaasut attorneqartussat innuttaasullu ataasiakkaat suliasaq qanoq pissarsiaqarfigissaneraat, inuiaqatigiinnut kalaallinut ataatsimut isigalugu tamakkiisumik aamma kinaassusersiunngitsumik nassuiarneqarnissaa
- Ingerlaavartumik oqaloqatigiinnikkut sulianillu ingerlatitsinikkut, suliniutip ingerlanerani suliallu aallartilaarnerani innuttaasut soqutigisaqartullu attorneqartussat paasissutissinneqarnissaat peqataatinneqarnissaallu.
- Suliniutip aallartinnissaa sioqqullugu inuiaqatigiinnut tunngaviusumik paasissutissat nalunaarsukkat pissarsiarineqarsinnaasut nutaajunerpaat aallaavigalugit pilersaarusionsormut, piujuaannartitsinissamut suliniutinut siunissamilu alapernaarsuinissamut tunngaviusussat nassuiarneqarnissaat.
- Najukkami, nunallu sinneranut sunniutaasussat pitsaasut pitsaanngitsullu paasinarsisinniarlugit, paasissutissat aallaaviusussat katersorneqartut tunngavigalugit nalilersuinissaq.
- Suliniutissap piffissarititaata iluani tamarmiusumi sunniutaasussat pitsaasut annertusarneqarnissaat aamma sunniutissat pitsaanngitsut annikillisinneqarnissaat, taamaaliornikkullu piujuaannartitsinissamik ineriartortitsinissamik qulakkeerinissaq.
- Illoqarfiit, nunaqarfiit aamma inuiaqatigiit (innuttaasut) attorneqartussat, toqqaannartumik imaluunniit toqqaannanngitsumik sunnerneqarsinnaasut, suliniutip atuuffissaa tamakkerlugu, najukkami ilisimasat, misilittakkat, piorsarsimassuseq naleqartitallu atorlugit ataqqillugillu, isumaqarluartumik peqataatinneqarnissaat.
- Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusiornissamut tunngavissamik aallartitsinissaq (IBA).

1.4 Tunngaviusumik suleriaaseq

Aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunnga pingaarutillit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 7, 7. december 2009-imeersoq (aatsitassanut ikummatissanullu inatsit) naapertorlugu aatsitassarsiortit aatsitassarsiormi suliniutit ineriarneqarnerinut atatillugu VSB-imik suliaqassallutik pisussaatisaapput. Tassanissaaq inatsimmi erseqqissarneqarpoq piiaanissamut akuersissut aatsaat pineqarsinnaasoq Naalakkersuisut suliniutip VSB-ia akuerisimappassuk.

VSB-ip ineriarnissaanut aammalu VSB-imik nalunaarusiap ilusissaanut pingaarnermik allagaqaatit tikkuussisuusut pingasuusut tassaapput:

- BMP (2009) Guidelines for Social Impact Assessment for Mining Projects in Greenland (BMP (2009) Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiortoqarnissaanut atatillugu Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuinnissamut ilitersuut;
- Social Impact Assessment (SIA) – Guidelines on the process and preparation of the SIA report for mineral projects (2016) (Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuineq (VSB) – Aatsitassarsiornissamut suliniutinit pillugit VSB-imik nalunaarusiap suliarineqarnissaanut suliarinnissaanullu najoqqutassiaq (2016)); kiisalu
- IFC (2012) Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (IFC (2012) Avatangiisinut inuiaqatigiinnullu piujuaannartitsinissaq pillugu pitsaassutsit.

VSB-mik suliaqartoqarnerani soqutigisaqartut sapinngisamik sunniuteqaqataanissaat qulakkeermallugu suliaq ingerlanneqarnera tamakkerlugu peqataatitsisoqarpoq.

Sunniutaasinnaasunik (toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu ajoqutaasinnaasunik iluaqutaasinnaasunillu) suussusersiniarnermi tunngavigineqartut tassaapput inuiaqatigiinni atugassarititaasut, suliniutip misissorneqarnera taassumalu sunniutai kiisalu inuiaqatigiinnut taakkua qanoq sunniuteqarsinnaanerinit nalilersuineq. VSB-mi sunniutissat suussusersineqarsimasut qanoq sunniuteqartiginissaat nalilersorneqartarpoq taakkualu iluarsiivigineqarnissaanut qanoq iliuuseqarfigineqarsinnaanersut nassuiaasoqartarluni. Nunat tamalaat akornanni iluarsiiniarnermi iliuuserineqarsinnaasut tulleriiaareriaaserineqartoq atorlugu iluarsiisoqarnissaanut iliuuserineqarsinnaasut suliarineqarsimapput, tassaallutillu: “pinngitsoortsitsiniarnerq, annikillisaaneq aammalu sunniutaasut uteqattaartillugit taarsiineq aamma/imaluunniit naligiilersitsineq”.¹ Sunniutaasinnaasunut iluarsiissutissatut iliuuserineqarsinnaasut saqqummiunneqareerpata taava iliuuserineqartussat qanoq sunniuteqarsinnaanissaat suussusersiniarneqassapput. Inuiaqatigiinni sumiiffimmilu sunniutissat arlallit tamakkiisumik qanoq isikkoqarnissaat paasiniarlugu sunniinerit annertusiartuaarnerat paasiniarneqassaaq.

1.5 Sumiiffiit misissuiffigineqartussat piffissatigullu killilersuinerit

Sumiiffiit misissuiffigineqartussat tassaapput suliniutip inuiaqatigiinnut sunniutigisinnasaannik nalilersuiniarnermi paasissutissanik tunngavissanik katersuiffissat. Paasissutissat sumiiffimmi katersorneqartut annertussusaat sunniutissap naatsorsuutigineqartup annertussusaanut naapertuuttuupput.

Illoqarfik Narsaq (suliniutimmit 7,5 km-inik kujasissusilik) najugaqarfiuvoq suliniutimmut qaninnerpaaq. Narsap saniatigut suliniutip inissisimaffiata eqqaani inoqarpoq nunamik pisuussutaanillu atuisut. Nunaateqarfik (nersussuaateqarfik) aatsitassarsiorfiusussamut qaninnerpaaq 4 km-inik ungasissuseqarpoq.

Narsaq Kommune Kujallermit illoqarfiit pingasuusut pingajoraat (Narsaq, Qaqortoq aamma Nanortalik) illoqarfik kommunep inissisimaffigisaanut Qaqortumut attaveqartorujussuuvuq. Narsamit umiatsiamik sukkasuuliamik Qaqortuliassagaanni akunnerup ataatsip missaa atorineqartarpoq (ilaasartaat atussatillugu akunnerit marluk). Naatsorsuutigineqarportaaq suliniut Narsarsuarmut, Kommune Kujallermit nunat tamalaat mittarfigisaanut, sunniuteqarnissaa mittarfillu umiarsualiveqarpoq Narsamut ilaasartaammik attaveqartartumik.

¹ IFC (2012)

Kalaallit Nunaanni innuttaasut ikinnerisa kingunerisaanik suliniut Kommune Kujallermuinnaq sunniuteqarani siaruaannerusinnaavoq, tassami illoqarfinnit annerusunit, soorlu Nuummit sulisinnaasunik pisariaqartitsisoqassaaq (aamma nioqqutissat kiffartuussissutissallu).

Sunniutissatut naatsorsuutigisat aallaavigalugit Kuannersuarni misissuiffissat pingasut ima aalajangerneqarsimapput:

- Sumiiffimmi - Narsaq (Narsap Ilua Narsallu nunaqarfii);
- Nunap ilaani - Kommune Kujalleq (Kalaallit Nunaata kujataa) illoqarfiit isiginiarnerullugit, Qaqortoq (Kommune Kujallerup inissisimaffia), Narsarsuaq kiisalu kommunemi nunaqarfiit (Qassiarsuk, Igaliku nunaqarfiillu minnerit allat); aamma
- Nuna tamakkerlugu - Kalaallit Nunaat, ingammik illoqarfimmut pingaarnermut Nuummut sunniutissat.

Piffissami suliniutip ingerlanneqarnerani sunniutissat VSB-mi allaaserineqassapput. Suliniut minnerpaamik ukiuni 37-ni ingerlassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Naatsorsuutigineqarportaaq atorunnaarsitsiniarnermut, matusiniarnermut piorsaaqqinniarnermullu (matuma kingorna matusinermik taaneqartartussaq) ukiut arfinillit atorneqassasut. Suliniut pingasunut immikkoortinneqarsimavoq:

- Sanaartorneq;
- Ingerlatsineq; aammalu
- Matusineq

1.6 Nalunaarusiap ilusaa

Nalunaarusiaq immikkoortunut tulliuuttunut immikkoortiterneqarsimavoq:

Immikkoortoq 1	VSB-imut aallaqqaasiut;
Immikkoortoq 2	VSB-ip teknikkitaqanngitsumik eqikkarneqarnera;
Immikkoortoq 3	Suliniutip nassuiarnera;
Immikkoortoq 4	Suliniutip inerisarnissaanut inatsisitigut sinaakkutissat eqikkarnerat;
Immikkoortoq 5	Inuiaqatigiinnut sunniutaasussat nalilersorneqarnerinut atillugu suliniummut taartigineqarsinnaasut misissornerisa eqikkarnerat;
Immikkoortoq 6	Sumiiffimmi, nunap ilaani nunalu tamakkerlugu misissuiffissani inuiaqatigiinni aningaasaqarnermilu paasissutissat tunngavigineqartussat;
Immikkoortoq 7	Inuiaqatigiinni piujuuaannartitsineq pillugu nalilersuineq sukumiisoq;
Immikkoortoq 8	Suleqatigiinnissap nassuiarneqarnera;
Immikkoortoq 9	Suliffeqarfiup ullumikkumut soqutigisaqartunik peqataatitsineranik kiisalu siumoortumik peqataatitsinissamut pilersaarutaanik eqikkaaneq; kiisalu
Immikkoortoq 10	VSB-ip suleqatigiinnissamullu isumaqatigiissutip ataqatigiinnerisa nassuiarneqarnera.

2. Teknikkitaqanngitsumik eqikkaaneq

2.1 Siulequt

2.1.1 Allaaserisap siunertaa atorneqarfissaalu

GML Australiamiut aatsitassarsiorfiutigaat illoqarfimmilu Perthimi angerlarsimaffeqarluni. Suliffeqarfik Australiami børsimi nalunaarsorneqarsimavoq. Greenland Minerals A/S (GMAS) GML-imit pigineqartoq Kalaallit Nunaanni Narsami allaffeqarpoq. 2007-imi GML-ip GMAS-imi piginneqataassutsit annerpaartaat pisarisimavaat, GMAS-ilu Kuannersuarni aatsitassanik qaqutigoortunik aatsitassarsiornisamut (suliniut) akuersissuteqartuuvuq. GML-ip 2011-mi GMAS tamakkiisumik pigilerpaa taamaallillunilu suliniummi oqartussaaffik tamaat tigummilerlugu.

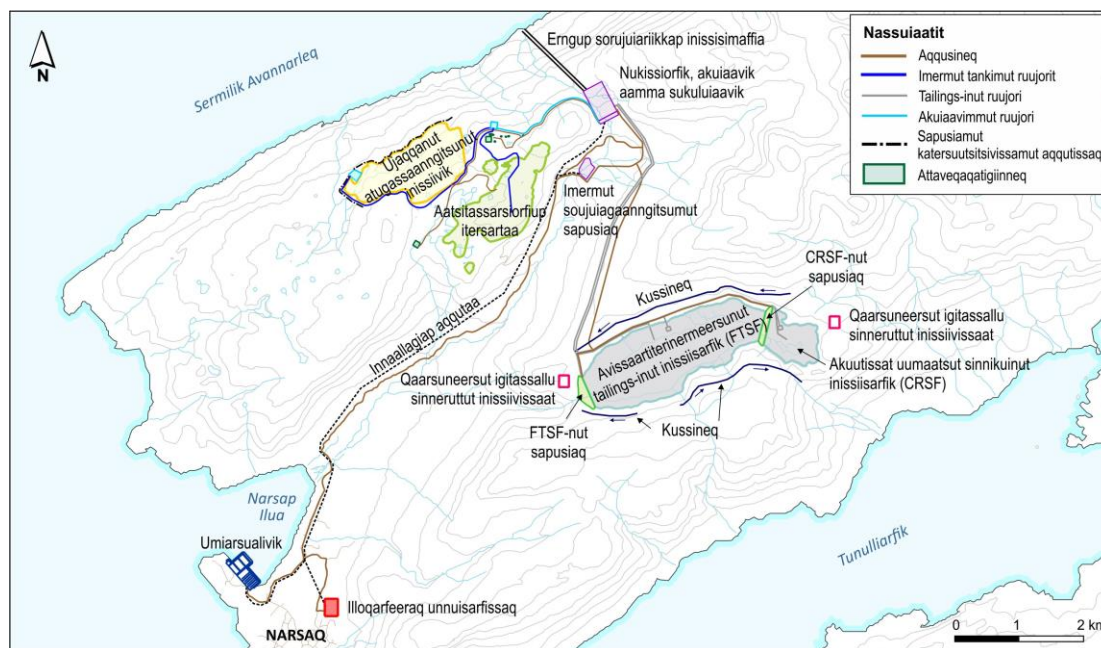
GML Kuannersuarni aatsitassarsiorfimmik aatsitassanillu suliarinniffissanik pilersitsinissamik siunnersuuteqarpoq. Aatsitassanik qaqutigoortunik (REE-nik) annertuumik suliaqarnerup saniatigut suliniummi uranitalinnik, zinkitalinnik kiisalu flussspatilinnik annikitsunik niueqatigiinnermili naleqarluarsinnaasunik tunisasssiortoqarusuppoq.

Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersuinermi suliniutip pilersaarutaasup ingerlanneqarnerani inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasut suussusersineqassapput, nakkutigineqassapput iliuuseqarfigineqassallutillu. Nalunaarusiami (VBS) nassuiarneqarpoq suliniut inuiaqatigiinnut qanoq kingunerluuteqarsinnaanersoq iluaqutaasinnaasullu qanoq annertusarneqarsinnaanersut.

VSB-ip suliarineqarnerani Social Impact Assessment (SIA) – Guidelines on the process and preparation of the SIA report for mineral projects (MIE, 2016) -imi allassimasut malinneqarput.

2.1.2 Suliniutip nassuiarnera

Kuannersuarni suliniut (suliniut) Kommune Kujallermi (Kalaallit Kunaata kujataani kommune) inissisimavoq. Aatsitassarsiorfik aatsitassanillu suliarinniffissat Narsap illoqarfianit 7,5 km-it missaannik ungasissuseqarput, umiarsualivissarlu Narsamit 1 km-it missaannik ungasissusilimmi inissisimalluni. Suliniut Narsarsuup mittarfissuanit kujataata kippasissortaata tungaanut 40 km-it missaannik ungasissusilimmiippoq. Suliassap ataatsimut takussutissartaa Takussutissaq 2-1-imi takuneqarsinnaavoq.

Takussutissaq 2-1 Suliniut

GLM-ip siunnersuutigisimavaa ukiumut aatsitassanik REE-nik, uraninik zinkinillu 3,0 mio. tonsit missaannik annertutigisunik paaasarnissartik. Aatsitassarsiorfik minnerpaamik ukiuni 37-ni ingerlassasoq naatsorsuutigineqarpoq ukiullu arfinillit matusinermut piorsaaqqinnermullu atorineqassallutik.

Aatsitassarsiorneq aatsitassarsiorfimmil ammaannartumi ingerlanneqassaaq, qaartiterisoqartassaaq lastbilit/nivattaatillu atorlugit assartuisoqartassaaq. Aatsitassaaq piiarneqartoq koncentratoriliaanneqartassaaq (imerpallaaviliaanneqartassaaq), tassanilu jordfosfatit qaqutigootut (REP), zink imerpalasooq flusspatillu suliarineqartassallutik. REP-it suliareqqinneratigit REE-t uranoxidillu pilersinneqartassapput. Pilersinneqartut tunisassiarineqarsinnaasut tamarmik umiarsualivimmut, siunertamut sanaartorneqarsimasumut, assartorneqartassapput avammullu assartorneqartassallutik. Suliniummi SIA-mut piingaarutillit Nalunaarsuiffik 2.1-imi takuneqarsinnaapput. Sukumiinerusumik paasisaqarusuttut Avatangiisinut Sunniutinik Nalilersuineq pillugu nalunaarusiaq atuarsinnaavaat.

Nalunaarsuiffik 2.1 Suliniutip eqikkarnera

Suliniup pineqartoq	Nassuiaat	Paasisutissat
Sanaartugaq	PI 2010/02	80 km ²
Aatsitassaqarfik		108 mio. tons
Aatsitassarsiornerup annertussusaa		Ukiumut 3,0 mio. tons.
Aatsitassarsiornermi periuseq	Aatsitassarsiorfik ammasooq	Qillerinikkut, qaartiterinikkut nivaattaatinillu atuinnikkut aatsitassanik ujaqqallu sinnikuinik piianeq
Suliarinneriaaseq	Maskiinamik (koncentrator) aammalu akuutissanik suliarinninnikkut (akuiaaneq)	
Suliniutip sivilissusissaa		Ukiut 46-t
Sanaartortoqarnissaa		Ukiut pingasut
Suliniutip ingerlanneqarnera		Ukiut 37-t
Atorunnaarsitsineq matusiartuaarnerlu		Ukiut 6-it
Tunisassiat	Aatsitassat qaqutigootut	Ukiumut 30.000 tonsit missaat
	Zink imerpalasooq	Ukiumut 15.000 tonsit missaat
	Flusspat	Ukiumut 8.700 tonsit missaat
	Uranoxid	Ukiumut 500 tonsit missaat
Attaveqaatit	Innaallagissiorfik	59 Megawatt (MW)
	Sarfamut ledningit	2 x 11 km, innaallagissap aqqutissai 11 kV
	Aqquserngit	Umiarsualivimmit aatsitassiorfimmuut aqqusineq ujaqqamik qalligaq illugiilluni (8 meterisut silitsigisoq) ingerlaaffiusinnaasoq
Suliniup pineqartut annertussusaat	Pinngortitamik atuineq (ukiuni 37-it qaangiunnerini)	5,9 km ²
	Aatsitassiornermi assaffikut	1,14 km ²
	Umiarsualivik	0,1 km ²
	Najugaqarfik	0,04 km ²
Narsap tasianit imermik atuineq	Imeq tarajoqanngitsoq naammaqqusiissut	191 m ³ /t

Suliniuummi pineqartoq	Nassuiaat	Paasissutissat
Imeq sinneruttoq	Erngup sinneruttup suliarinikup Nordre Sermilimmut kuutsinneqarnera	816 m ³ /t
Tunisassianik angallassineq	Ukiumut umiarsuit 22-t	Handy-Max, 40.000 tonsinik usisinnaasoq
Sulisunik angallassineq	Mittarfik	Narsarsuaq
Sulisut	Sanaartorfiup nalaa	Kalaallit 200-t, allamiut 971-t
	Ingerlatsinerup nalaa	Kalaallit 328-t, allamiut 387-it
	Matusinermi	Kalaallit 41-t, allamiut 7-it
Aningaasaatinik aningaasaliissutit *)	Katillugit	DKK 7,79 mia. (USD 1,24 mia.)
Ingerlatsinermit aningaasartuutit	Ukiumut	DKK 1,63 mia. (USD 259 mio.)
Akileraarutit royaltiesillu **)	Ukiumut agguaqatigiissillugu	Naammakkumut aningaasat taaginnarlugit nalii aallaavigalugit DKK 1,2 mia. (USD 191,5 mio.) akillu piviusut suliffeqarfiullu akileraarutissaat, royaltiesit sulisullu toqqaannartumik aningaasarsiaasa akileraarutaatigut DKK 603 mio. (USD 96,1 mio.) Suliniutip ingerlanneqarnerani GMAS-ip iluanaarutinit akiliuteqartarniarpoq. Iluanaarutinit pissarsiat isertitanit akileraarutissanit ilanngaatineqarsinnaapput, kisiannili kisiannili iluanaarutinit akileraarutit 36 %-illutik. Suliniutip maanna killiffigisaani siumoortumik oqaatigineq ajornarpoq iluanaarutinit atatsillugu politikki qanoq ittoq GMAS-ip atussamaarneraa. Taamaattoq tikkuussisut siulittuinerunngikkaluartut nalilerpaat GML-ip nalileraa iluanaarutinit 75 %-it akiliutigineqarpata, taava ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit tamarmiusut aamma iluanaarutinit akileraarutit DKK 1,35 mia. (USD 215 mio.) ukiumut angullugit qaffassasut. Tamanna tunuliaqutaralugu ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit aamma iluanaarutinit akileraarutit, akitsuutit royalties, aamma sulinermit akileraarutit toqqaannartut DKK 1,52 mia. (USD 242 mio.) ukiumut akini atuuttuni akilerneqartassapput.

*) VSB-imi aningaasatigut kisitsisit Danske Kroner (DKK) aamma Amerikamiut Dollarii (USD) atorlugit saqqummiunneqassapput. 1 USD-ip nalinga: 6.28 DKK allakkiaq tamaat atorneqarpoq.

**) Ingerlatseqatigiiffiit maannakkut akileraarutaat 25 %-iusoq malinneqarpoq. GML-ittaaq qaavatigut pissarsiaminnut 36 %-imik akileraaruteqartassapput. Takuuk imm. 7.2.3.2.

2.1.3 Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersueriaaseq

Inatsisartut inatsisaat nr. 7, 7. december 2009-meersoq (aatsitassanut ikummatissanullu inatsit) naapertorlugu aatsitassarsiorfiit aatsitassarsiornermi suliniutit suulluunniit siunnersuutaasut inerisarneqarnerinut atatillugu inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersuineramik

suliaqassallutik pisussaataapput. Inatsimmilu aamma allanneqarsimavoq suliniummik siunnersuuteqartoqarsimatillugu suliniut aatsaat akuerineqarsinnaasoq inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersuineq Naalakkersuisunit akuersissutigineqareersimatillugu.

VSB-ip ineriartornera

2010-mi GML-ip suliniutip ingerlanneqarnissaanut iluanaarutissat misissorlugit aallartissimavai.

Piffissamilu tassani akuersissutip piumasaqaatai naammassiniarlugit suliniutit aallartinneqarput Inuiaqatigiinnullu piujuaannartitsineq pillugu naliliineq suliaralugu aallartinneqarluni.

Suliniutip killisaanik ujartuisoqarnerata nalaani suliniut soqutigisalinnut assigiinngitsunut saqqummiunneqartarsimavoq, saqqummiinerillu siunertarisarsimavaat VSB-mi sammineqartussat utertitsiffigineqarnissaat. Juuni 2011-mi annertuumik tusarniaanerup kingorna GML-ip inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik naliliisoqarnissaanut suliassat allattorsimaffiat (ToR) siulleg suliaraa.

Suliniutip ilusissaata kiisalu aatsitassanut inatsisip 2014-imi allanngornerisa malitsigisaannik suliassat allattorsimaffiat 2014-imi nutarterneqarpoq. Allattorsimaffik nutartigaq 2014-imi aggustip oktobarillu akornanni tamanut tusarniaassutigineqarpoq tusarniaanermilu akissuteqaatit saqqummiussat allattorsimaffiannut nalunaarsorneqarlutik.

Saqqummiussat allattorsimaffianni allassimasut tunngavigalugit 2015-imi ukiup affaani siullermi GML-ip suliassat allattorsimaffiat nutarteqqippaa. Suliassat allattorsimaffiat 2015-imi suliarineqarsimasoq 2015-ip naajartornerani Naalakkersuisunit akuerineqarpoq. Suliassat allattorsimaffianni allassimasut najoqqutaralugit VSB una suliarineqarsimavoq.

VSB-imik suliaqartoqarnerata nalaani sapinngisamik siammasissumik soqutigisallit peqataatinneqarsimapput. Nalunaarsuiffik 2.2-mi takuneqarsinnaapput suliffeqarfiup suliniut pillugu suliaqartoqarnerata nalaani soqutigisallit pingaarutillit kikkut suleqatigisimanerai.

Nalunaarsuiffik 2.2 Soqutigisallit pingaarnerit

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguutaa
OQARTUSSAT	
MLSA (Mineral License and Safety Authority)	Aatsitassanut Ikummatissanullu Aqutsisoqarfik
Ministries in Greenland:	Naalakkersuisoqarfiit:
- The Premier's Office - Ministry of Finance - Ministry of Labour - Ministry of Industry - Ministry of Science and Environment - Ministry of Housing and Infrastructure - Ministry of Foreign Affairs and Energy - Ministry of Mineral Resources - Ministry of Health - Ministry of Fisheries, Hunting and Agriculture - Ministry of Education, Culture and Church - Ministry of Social Affairs, Family and Justice	- Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia - Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik - Suliffeqarnermut Naalakkersuisoqarfik - Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik - Ilisimatusarnermut Avatangisinnullu Naalakkersuisoqarfik - Ineqarnermut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik - Nunanut Allanut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfik - Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik - Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik - Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguutaa
	• Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik • Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik
Municipality – Kommune Kujalleq: • The Mayor’s department (Qaqortoq) • Industry and labour market, (Narsaq) • Culture, leisure and prevention (Narsaq) • Prevention consultant (Narsaq) • Housing and Environment (Qaqortoq) • Social Services (Qaqortoq) • School and pre-school (Nanortalik) • Finances (Qaqortoq)	Kommune Kujalleq: • Borgmesterip allaffia • Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Ingerlatsivik • Kulturi, Sunngiffik Pitsaaliuinerlu • Pitsaaliuinermi Siunnersorti • Teknikkeqarnermut, Ineqarnermut & Avatangiisinullu Ingerlatsivik • Isumaginninnermut Ingerlatsivik • Atuarfeqarfinnut ulluinnarnilu paaqqinnittarfinnik ingerlatsivik • Aningaasaqarnermik Ingerlatsineq
PISORTAT INGERLATAQARFII	
The Greenland Nature Institute	Pinngortitaleriffik
National Museum	Kalaallit Nunaata Katersugaasivia
Narsaq Museum	Narsap Katersugaasivia
Working Environment Authority	Sullivinnik Nakkutilliisoqarfik
(The former) National Association of Municipalities	KANUKOKA (atorunnaarnikuuvog)
SULISUT SULISITSISULLU KATTUFFII	
Workers Union	Sulineramik Inuussutissarsiuqartut Kattuffiat (SIK)
Greenland’s Business Association	SULISITSISUT
Greenlandic Employers’ Association	Nunaqavisissut Suliffiutillit Kattuffiat (NUSUKA)
INGERLATANUT INERIARTORTITSINERMULLU KATTUFFIIT	
Visit Greenland	Visit Greenland
Greenland Venture	Greenland Venture
Greenland Business	Greenland Business
Local Trade Forum (Municipality of Kujalleq)	Inuussutissarsiornermut Siunnersuisoqatigiinniit (Kommune Kujalleq)
AALISARNERMUT, PINIARNERMUT NUNAAEQARNERMULLU SULINIAQATIGIIT	
Fisherman and Hunters Association (KNAPK) Locally representatives (APP)	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK) Aalisartut Piniartullu Peqatigiiffiat (APP)
Sheep Farmers’ Association	Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut
ILINNIARTITAANERMUT SUNGIUSARNERMULLU ILINNIARFEQARFIIT	
School of minerals and petroleum (Råstofskolen) School of Metal and Mechanics (from Jan 11 associated to School of Mining)	Aatsitassalerinermik Ilinniartut Saviminilerinermik Ilinnarfik (Januaari 2011-mili Aatsitassalerinermik Ilinniartut attuumassuteqalerpoq)
Cooking and Food School	INUILI
The workers’ school	Sulisartut Højskoliat
KATTUFFIIT ALLAT	
Narsaq Earth Charter	Narsaq Earth Charter
Against uranium in Narsaq	Urani Naamik

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguutaa
AVATAQ	AVATAQ – Pinngortitaq avatangiisunullu peqatigiiffik
ICC – Inuit Circumpolar Conference	ICC – Inuit Circumpolar Conference
Women’s Association (local representative in Narsaq)	Arnat Peqatigiiffiat (peqatigiiffiup Narsamit aallartitaat)
Elders Association/Council (local representative in Narsaq)	Utoqqaat Peqatigiiffiat (peqatigiiffiup Narsamit aallartitaat)

VSB-ip siunertai

VSB-ip siunertai tassaapput:

- Kalaallit Nunaanni, najugarisami innuttaasut attorneqartussat innuttaasullu ataasiakkaat suliassaq qanoq pissarsiaqarfigissaneraat, inuiaqatigiinnut kalaallinut ataatsimut isigalugu tamakkiisumik aamma kinaassusersiunngitsumik nassuiarneqarnissaa
- Ingerlaavartumik oqaloqatigiinnikkut sulianillu ingerlatitsinikkut, suliniutip ingerlanerani suliallu aallartilaarnerani innuttaasut soqutigisaqartullu attorneqartussat paasissutissinneqarnissaat peqataatinneqarnissaallu.
- Suliniutip aallartinnissaa sioqqullugu inuiaqatigiinnut tunngaviusumik paasissutissat nalunaarsukkat pissarsiarineqarsinnaasut nutaajunerpaat aallaavigalugit pilersarusiornermut, piujuaannartitsinissamut suliniutinut siunissamilu alapernaarsuinissamut tunngaviusussat nassuiarneqarnissaat.
- Najukkami, nunallu sinneranut sunniutaasussat pitsaasut pitsaanngitsullu paasinarsisinniarlugit, paasissutissat aallaaviussat katersorneqartut tunngavigalugit nalilersuinissaq.
- Suliniutissap piffissarititaata iluani tamarmiusumi sunniutaasussat pitsaasut annertusarneqarnissaat aamma sunniutissat pitsaanngitsut annikillisinneqarnissaat, taamaaliornikkullu piujuaannartitsinissamik ineriartortitsinissamik qulakkeerinissaq.
- Illoqarfiit, nunaqarfiit aamma inuiaqatigiit (innuttaasut) attorneqartussat, toqqaannartumik imaluunniit toqqaannanngitsumik sunnerneqarsinnaasut, suliniutip atuuffissaa tamakkerlugu, najukkami ilisimasat, misilittakkat, porsarsimassuseq naleqartitallu atorlugit ataqqillugillu, isumaqarluartumik peqataatinneqarnissaat.
- Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusiornissamut tunngavissamik aallartitsinissaq (IBA).

VSB-ip paasissutissat ataani allassimasut iserfigai:

- Kalaallinik sulisoqarneq.
- Kalaallinik sanaartortoqarneq.
- Kalaallit Nunaanni aatsitassanik suliareqqiinerup annertussusaa.

2.1.4 Sumiiffiit misissuiffigineqartussat piffissatigullu killilersuinerit

Sumiiffiit misissuiffigineqartussat tassaapput suliniutip inuiaqatigiinnut sunniutigisinnaasaannik nalilersuiniarnermi paasissutissanik tunngavissamik katersuiffissat.

Suliniutip VSB-ianut sumiiffiit misissuiffigineqartussat pingasuusut ataani allassimasuusut aalajangiunneqarsimapput:

- Sumiiffimmi Narsaq (Narsap Ilua Narsallu nunaqarfii)
- Nunap ilaani Kommune Kujalleq, illoqarfiit isiginiarnerullugit, Qaqortoq (Kommune Kujallerup inissisimaffia), Narsarsuaq kiisalu kommunemi nunaqarfiit (Qassiarsuk, Igaliku nunaqarfiillu minnerit allat)
- Nuna tamakkerlugu Kalaallit Nunaat, ingammik illoqarfimmut pingaarnermut Nuummumt sunniutissat.

2.1.5 Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermi naliliinerup ilusaa

Sunniutaasinnaasunik (toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu ajoqutaasinnaasunik iluaqutaasinnaasunillu) suussusersineq, taakkunanilu aallaaviussapput:

- Inuiaqatigiinni atugassarititaasunik paasinninneq;
- Suliniutip inuiaqatigiinnut sunniutissaanik misissuineq; aammalu
- Sunniutaasuut inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqarsinnaanerannik nalilersuineq.

Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik naliliineq immikkoortunut arfineq-marlunnut avinneqarsimavoq:

- Nuna tamakkerlugu sumiiffimmilu aningaasaqarneq;
- Sulisoqarneq;
- Nunaminertamik atuineq;
- Imaani pisuussutit;
- Inuiaqatigiit peqqissusaat sillimaniarnerlu;
- Suliffimmi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu; kiisalu
- Inuiaqatigiit aqqissuussaanerat inuiaqatigiinnilu inooriaaseq.

Sunniutini suussusersisoqartillugu, VBS-mi sunniut qanoq annertutiginersoq sunalu iluaqutaanersoq nalilersorneqartarpoq, iluarsiissutaasinnaasunillu saqqummiisarlu. Iliuserineqarsinnaasut suussusersineqarsimatillugit aammaarluni suut sunniutaasinnaanersut/iluaqutaasinnaanersut nalilersueqqittoqartarpoq. Inuiaqatigiinni sumiiffimmilu sunniutissat arlallit tamakkiisumik qanoq isikkoqarnissaat paasiniarlugu sunniinerit annertusiartuaarnerat paasiniarneqartarpoq.

2.2 Iliuserineqarsinnaasunik nalilersuineq

Suliniutip ilusilersorneqarnerata nalaani iliuuserineqarsinnaasorpasut eqqarsaatigineqarsimapput Tulliuttullu Social Impact Assessment (SIA) eqqarsaatigalugu iliuuserineqarsinnaasut takuneqarsinnaapput:

1 Suliniummik unitsitsiinnarneq

Sumiiffimmi akit ingerlatsinissamullu aningaasartuutit qaffakkiartuaarnera ilutigalugu suliniutip unitsiinnarneqarnissaa iliuuserineqarsinnaasunut ilaavoq.

Suliniut ingerlanneqaqqissinnaajunnaarpat Kalaallit Nunaata aningaasaliissutit 7,79 mia. (1,24 mia. USD)-it annaassavai saniatigullu ukiumut ingerlatsinermut aningaasartuutit DKK 1,63 mia. (259 mio. USD) aamma annaaneqassallutik. Suliniummittaqq naatsorsuutigineqarpoq ukiumut aningaasat taaginnarlugu nalii aallaavigalugit/maannakkut nalit aallaavigalugit DKK 1,5 mia.-it ingerlatseqatigiiffiup akileraarutissaattut, royaltiesinut sulisullu toqqaannartumik aningaasarsiaasa akileraarutaatigut akiliutigineqartarnissaat, soorluttaaq naatsorsuutugineqartoq suliniutip ingerlanneqarnerata nalaani suliffiit 715-it

atorfissaqartinneqassasut, taakkunanngalu 328-t kalaallinit suliffigineqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

2 Suliaqarnermi suleriaatsit

Suleriaatsit assigiinngitsut pingasut misissorneqarsimapput: mekanisk koncentrartoreq; akuutissat atorlugit suliaqaatigaluni mekanisk koncentrartoreq; imaluunniit akuutissat atorlugit suliaqaatigaluni mekanisk koncentrartoreq aammalu akuutissanik qaqutigoortunik (REE) immikkoortiterineq.

Suliniuummi suliarinneriaaserineqartussatut toqqarneqartut tassaapput mekaniskimik suliarinneriaaseq (koncentrator) aammalu akuutissat atorlugit suliarinninneq (raffinaderi). Suleriaaseq taanna atorlugu Kalaallit Nunaanni REE-nik suliareqqiisoqarsinnaavoq saniatigullu tunisassiarineqarsinnaasunik amerlanerusunik suliaqartoqarsinnaassalluni.

Iliuserineqartussaq Naalakkersuisut pingaarnersiunerannut tulluarsagaavoq, tassa aatsitassat suliarineqartut sapinngisamik Kalaallit Nunaanni suliarineqarnissaat qulakkeerneqassasoq.

3 Suliniutip atortuisa sumiiffissai

Koncentratorimut, raffinaderimut, umiarsualivimmut najugaqarfissanullu sumiiffissat assigiinngitsut marluk eqqarsaatigineqarsimapput: Kangiata tungaani Kitaata tungaanilu.

Tamanut tusarniaasoqareernerata kingorna suliniutip, atortut suliarinniffiillu inissisimaffissaat, Narsap iluaniinnissaat (Kitaa-tungaani) ukkatarineqalerpoq.

Narsap Iluanilu sulisut najugaqarfissaanut umiarsualivissallu inissisimaffissaat aamma eqqarsaatigineqangaatsiarnikuupput. Atortussat suliarineqarnerata nalaani inuiaqatigiinnut avatangiisinullu sunniutissat annikillisinniarlugit sumiiffissaat aalajangiunneqarsimapput.

4 Nukissiuuteqarneq

Suliniutip inissisimaffissaata ungasinngisaani, Johan Dahl Landimi, 55 km-imik avammut ungasitsigisumiittumi erngup nukinganik nukissiorfissaasinnaasumik peqarpoq, tassanilu erngup nukinganik nukissortoqarnissaa eqqarsaatigineqarpoq.

Suliassap annertunera peqqutaalluni suliniutip aallarteqqaarnerani sumiiffimmi nukissortoqarnissaa periarfissaasutut isigineqarsimanngilaq.

Anori atorlugu nukissiornissaq, innaallagissamik pisariaqartitsinermut naammattumik pilersuisinnaannginnera pissutigalugu, periarfissaasutut isiginiarneqarsimanngilaq.

Uulia kinertoq atorlugu nukissortoqarnissaa orniginartinneqarsimanngilaq svolvimik aniatitsinissap annertussusaa eqqarsaatigalugu. Dieselilu atorlugu inaallagissiornissaq aalajangiunneqarsimavoq.

2.3 Paasissutissat tunngavigisassat

Suliniutip aallartinnerani misissuinissamut paasissutissat atugassat toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu attuumassusilinniit katersorneqarsimapput. Toqqaannartumik attuumassusillit paasissutissat pitsaassuseq annertussuserlu aallaavigalugit misissuinikkut katersorneqarput. VSB-mut tunngatillugu pitsaassuseq aallaavigalugu apersuinissamut apeqqutit aalajangersimasut aammalu apersuinerlut nakkutiginninnernullu katersuinissamut atortussat inerisarneqarsimapput kiisalu periutsit ilisimatuussutsikkut atorneqartut naapertuunnissaat qulakkeerniarlugu nunat tamalaat akornanni ilisimatuut sulisorineqarsimallutik. Kalaallit Nunaanni ilisimatuut sumiiffiup sunnerneqarsinnaanera naammaginassusaalu qulakkeersimavaat.

Paasissutissat toqqaannanngitsumik attuumassusillit atorneqartut tassaapput Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat (2018) tamanit pissarsiarineqarsinnaasut. VSB-imi matumani paasissutissat saqqummiunneqartut tassaapput paasissutissat 7. decembari 2018-imi pissarsiarineqarsimasut. Toqqaannanngitsumik attuumassusillit paasissutissat pitsaasut allat Survey on Living Conditions in the Arctic (SLICA), Issittumi inuuniarnermi atukkanik pillugit misissuinermit, suliarineqarsimasut atorneqarput.

Illoqarfik suliniummut qaninnerpaaq tassaavoq Narsaq, Kommune Kujallermi inissisimasoq. Illoqarfik suliniummit, 7,5 km-inik ungasitsigivoq. Kommune Kujallermi innuttaasut Kalaallit Nunaata innuttaasuisa 12 % -ii najugaqarput Narsamilu (nunaqarfiit ilanngullugit) innuttaasut 1.594-iupput. Ukiuni kingullerni takuneqarsinnaasutuut Kalaallit Nunaanni innuttaasut appariartornerat Narsami aamma takussaavoq.

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera annerusumik aalisakkanik raajanillu avammut tunisassiornermit kiisalu Naalagaaffimmit tapiissutinit napatinneqarpoq. Naalakkersuisunit aningaasaqarnerup ineriartortinneqarnissaanut takornariaqarneq pisuussutsinillu atorluaaneq pingaarnersiuutigineqarsimapput, ineriartortitsinernilli takussutissat maannakkumut annikitsuinnaapput. Aatsitassarsiornerup iluani pilersaarusiorneq sanaartornerlu eqqarsaatigalugit suliniutit arlallit (suliniut una ilanngullugu) ukiuni aggersuni aningaasaqarnermut siuarsaalluarsinnaasutut inissisimapput.

Nunap ilaani aningaasaqarniarneq isiginiassagaanni, assiliaq nuna tamakkerlugu atorneqartoq assigaa, tassa aalisarneq takornariaqarneruleriartornerlu ukkatarineqarput. Kommune Kujallermi suliffeqarfiit namminersortut angisuujunngillat tasaanerullutillu piniarfiutillit, aalisartut, akunnittarfiutillit neriniartarfiutillit sannaviitillilu.

2017-imi kisitsisit aallaavigalugit Kommune Kujallermi sulisut (qaammammut agguaqatigiisillugit) amerlassusaat 2.794-usimapput taakkunanngalu 683-it Narsamiipput. Nunap ilaani sumiiffinnilu innuttaasut suliffii annerusumik oqartussaqaarfiit allaffiiniipput (> 40 %) kiffartuussinerniillutillu. Narsamilu innuttaasut suliffiginerusartagaat tulluuttut tassaapput aalisarneq piniarnerlu. 2016-imi Narsami innuttaasut 13 %-ii sinnerlugit suliffissaaleqisutut nalunaarsorneqarsimapput taakkualu 50 %-ii sinnerlugit 18-29-nik ukioqarsimallutik.

Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassuseq ukiuni qulini kingullerni malunnaatilimmik qaffariaateqarsimavoq, tassami ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniartutut, 2003-mit 2016-ip tungaanut, nalunaarsorsimasut 50 %-ingajammik (ilinniartut 1.445-nngorlugit) amerleriaateqarsimapput. Taamaakkaluartorli ilinniarsimassutsip qaffanniarneranut ilinniartut taamaatitsiinnartarnerat (60 %) ajornartorsiutaavoq.

Kalaallit Nunaanni qaffasinnerusumik ilinniartitaaneq akileraarutitigut akilersorneqarami ilinniartunut akeqanngilaq. Kalaallit Nunaat ataatsimik ilisimatusarfeqarpoq aammalu minnerpaamik inuussutissarsionnissamut arfineq-marlunnik ilinniarfiusinnaasunik peqarluni.

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik suli ineriartorpoq, nunalli isorartunerujussuata sulisoqarniarnikkut unammillernartoqartippaa. Narsami peqqinnissaqarfeqarpoq Kommune Kujallermilu qitiusumik napparsimmavik Qaortumiilluni.

Kalaallit Nunaat avinngarusimasumiikkaluarluni annertuumik nappaatit tuniluuttartut takussaapput, pingaartumik tuberkulose kinguaassiutitigullu nappaatit. Taakkua nappaatit atugaasarnerat annertugaluartoq nappaatit toqquataasarnerat annikilliartorpoq. Kalaallit Nunaanni nappaatit tuniluunneq ajortut atugaanerat annertusiartorpoq, sualummik pualavallaarneq, uummatip taqarsuatigut nappaatit kiisalu type 2-mik sukkorneq. Inooriaatsip sukkasuumik allanngortinneqarnerani, inuusaatsip nerisaqariaatsillu allanngortinneqarnerini nappaatit taakku pilersarput. Kalaallit Nunaanni inuttut tarnikkullu atugarissaarnissamut annertuumik

unammilligassaqqarpoq, pingaartumik imigassamik aanngajaarniutinillu ajornartorsiuteqarneq, angerlarsimaffinni nakuusernerit imminortarnerillu eqqarsaatigalugit.

Narsaq sinerisammi inissisimavoq, illoqarfiullu avannaata kangiata tungaaniippoq Narsap Ilua naggorilluinnartoq. Kalaallit Nunaanni savanik/tuttunik/nersussuarnik nersutaateqarnerup annertunerpaartaa Kommune Kujallermi ingerlatarineqarpoq. Nunaateqarfik Narsap Iluaniittoq suliniummut qaninnerpaaq 4 km-inik ungasitsigisumiippoq. Narsap iluanittaaq arlalinnik illuaraqqarpoq.

Narsami innuttaasut takornarissallu Narsap imartaani nunataanilu ukiup qanoq ilinerani pinngortitap tunniussinnaasai pisuussutsit nuniannikkut, pisuttuarnikkut, aalisarnikkut, piniarnikkut (ukallit, puisit arferillu) ujaqqanillu katersinikkut atorluagaraat. Kommune Kujallermilu Kujataa UNESCO-p nunarsuarmi eriajisassatut allattorsimaffianut ilaavoq. Eriagisassatut nalunaarsorneqarsimasoq (Qaqortukulooq) suliniummiit 18 km missaannik ungasitsigisumiippoq.

Kalaallit Nunaanni inoqarfiit avinngarusimasumiinnerat sumiiffiillu inukinnerat angallannermi malunnaatilimmik ajornartorsiortitsisarput. 2010-mi Narsaq 761-inik inissiaateqarsimavoq taakkunanngalu illoqarfiup inuerukkiartornera peqqutaalluni amerlasuut atorunnaarsinneqarsimallutik.

Narsaq Napasup Kuuanit, Kuukasimmiit kiisalu Qorlortunnguup Kuuanit imermik pilersorneqarpoq illoqarfiullu imeqarfia illoqarfiup kangiani inissisimavoq.

VSB-imi ilanngullugu sumiiffimmi kalaallit inuusaasianni mianerisassat suussusersineqarsimapput. Mianerisassanit sunnerneqartussat ukuupput: inuit tarnimikkut innarluutillit imaluunniit aanngajaarniutinik imigassamilluunniit atornerluisut; inoqutigiit sivisuumik suliffeqarsimanngitsut; kiisalu angutit inuusuttut suliffeqanngitsut. Piujuaannartitsinissaq pillugu nalilersuinnermi eqimattat pineqartut qanoq sunnerneqassanersut immikkut sammineqarsimavoq.

2.4 Sunniutissanik nalilersuineq

VSB-imi suliniutip aallartisarneqarnerani, ingerlanneqarnerani matuneqarneranilu inuiaqatigiinnut sunniutissat sammineqarput. Sunniutissat iluaqutissallu suliniutip ilusaanut ingerlatsineranullu attuumassutillit aallaavii tassani suussusersineqarput aammalu suliniummut atatillugu inuiaqatigiinni allannguutissatigut, matumani suliniummi suliffissaqarnermi, aningaasalersorneqarnermi najugaqariaatsimilu sunniutissai/iluaqutissai eqqarsaatersuutigineqarlutik.

Sammissat tulluuttut atorlugit nalilersuineq nassuiarneqarsimavoq:

1. Suliniummi ingerlatat aammalu / imaluunniit ingerlataniit iluaqutaasinnaasut sunniutaasinnaasullu aallaavii;
2. Iluaqutaasinnaasut sunniutaasinnaasullu suussusaat;
3. Ingerlatseriaatsit suliniummut ilanngussimasat sunniutissat annertussusaat naammaginartuutinniarlugit kiisalu iluaqutissanut annertusaaneq; kiisalu
4. Iluarsiissutaasinnaasunik iliuuseqartoqareernerata kingunerisaanik sunniutissat/iluaqutissat annertussusaat.

2.4.1 Nuna tamakkerlugu sumiiffimmilu aningaasaqarneq

Suliniutip aallartisarneqarnerani, ingerlanneqarnerani matuneranilu, suliniut kalaallinut suliassaqtitsillunilu inuussutissarsiorfiusinnaavoq. Periarfissat pinngortussat suliniummit toqqaannartumik pilersitaassapput, aammali suliniummit tapersiisoqarneratigut toqqaannanngitsumik periarfissanik pilersitsisoqassalluni. GML-ip aatsitassarsiornissamut inatsimmi allassimasut malillugit

sapinngisamik pisinnaatilluni kalaallinik sulisoqarniartassaaq periarfissaasinnaasullu atorlugit niuerfiusinnaasunik tapersersuissalluni.

Suliniuummit naatsorsuutigineqartut:

- DKK 7,79 mia.-inik (US \$ 1,24 mia.-inik) aningaasaatinit aningaasaliineq, ukiumullu DKK 1,63 mia.-inik (US \$ 259 Mio.) ingerlatsinermut aningaasartuuteqarneq.
- Naammakkumut aningaasat taaginnarlugit nalii aallaavigalugit DKK 1,2 mia. (USD 191,5 mio.) akillu piviusut suliffeqarfiullu akileraarutissaat, royaltiesit sulisullu toqqaannartumik aningaasarsiaasa akileraarutaatigut DKK 603 mio. (USD 96,1 mio.)

Suliniutip ingerlanneqarnerani GMAS-ip iluanaarutinit akiliuteqartarniarpoq. Iluanaarutinit pissarsiat isertitanit akileraarutissanit ilanngaatigineqarsinnaapput, kisiannili kisiannili iluanaarutinit akileraarutit 36 %-illutik. Suliniutip maanna killiffigisaani siumoortumik oqaatigineq ajornarpoq iluanaarutinit atatsillugu politikki qanoq ittoq GMAS-ip atussamaarneraa. Taamaattoq tikkuussisut siulittuinerunngikkaluartut nalilerpaat GML-ip nalileraa iluanaarutinit 75 %-it akiliutigineqarpata, taava ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit tamarmiusut aamma iluanaarutinit akileraarutit DKK 1,35 mia. (USD 215 mio.) ukiumut angullugit qaffassasut. Tamanna tunuliaqutaralugu ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit aamma iluanaarutinit akileraarutit, akitsuutit royalties, aamma sulinermit akileraarutit toqqaannartut DKK 1,52 mia. (USD 242 mio.) ukiumut akini atuuttuni akilernerqartassapput.

- Sanaartornermi amerlanerpaamik sulisoqarnermi sulisut 1.171-iussapput, suliniutilli ukiuni 37-ni ingerlanissaani agguaqatgiisillugu 715-inik sulisoqassaaq matujartuaarnerullu nalaani 48-rut suliumaarlutik.

Suliniutip kingunerisaanik iluaquteqartussat pingaarnertut tassaassapput Kommune Kujalleq Kalaallit Nunaallu, iluanaaruteqarnerpaasussallu tassaapput suliffissamik isumaqatigiissuteqarnikkulluunniit qulakkeerinnittussat. Suliniutit annertuut malunnaatilimmik iluaqutissartallit inuiaqatigiinnut oqimaqatigiinningsumik iluaqusiinermik nassataqarsinnaasarpuit. Makkuvalu aqqusaarneqarsinnaapput: aatsitassaniit isaatitat nuna tamakkerlugu kiisalu sumiiffik eqqarsaatigalugu agguataarnissaannut isumakuluutit; Narsami aningaasat nalingisa illoqarfimmi aningaasarsiat qaffannerisa kinguneranik nikissinnaanerit; kiisalu suliniutip iluaqutissartaasa agguataarneqarneranni Narsami innuttaasut akornanni sinngaannerit.

Iluaqutissat naliiginnerusumik agguataarneqarnissaat qulaanilu eqqaaneqartut annikinnerpaatinniarlugit iliuuserineqarsinnaasut tassaapput:

- GML ukiumoortumik akileraarutinit akiliutigisimasaminik tamanut saqqummiussisassaaq;
- Ajornanngitsillugu pituttugaanngitsunik isumaqatigiissusiortoqartassaaq, taamaalluni suliniuummi kalaallinik suliarinnittoqarsinnaaneranut periarfissat annertusarneqassallutik;
- Inuiaqatigiit akornanni inoqutigiinnut mianerisassanut, immikkullu arnat siunertarlugit suliniuteqartoqassaaq inuussutissarsiornissamik siunertalimmik pikkorissaasoqarnissanut peqataatitsinissamut, taakkualu atorlugit toqqaannanngikkaluartumik naapertuuttumik suliassaartoqarsinnaasassalluni; kiisalu
- Narsami naapertuutinngitsumik aningaasanik atuisoqannginnissaa anguniarlugu Kuannersuarni sulisut, pilersuisut pulaartullu tamarmik pissuserissaarnissamut isumaqatigiissummik atsiortinneqartassapput.

2.4.2 Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut

Sulisoqarneq

Suliniummik ingerlatsineq suliffissanik pilersitsissaaq. Ukiuni pingasuni sanaartortoqarnerata nalaani agguaqatigiisillugu sulisut 800-t missaat suliniummi sulisorineqassapput. Ingerlatsinerullu nalaani toqqaannartumik sulisut 715-iunissaat naatsorsuutigineqarluni.

Kalaallit Nunaanni, sumiiffimmi, nunap ilaani nunalu tamakkerlugu suliffissanik taama amerlatigisunik pilersitsineq immikkuullarissuuvoq. Nunatsinni ilinniarsimasunik amigaateqarnitta kingunerisaanik naatsorsuutigineqarpoq atorfiit ilaannaat nunatsinneersunit inuttalerneqarumaartut. Kalaallit Nunaanni inatsisit malillugit periarfissaqartillugu kalaallinik sulisoqarnissaaq sallinneqartassaaq, GML-illu naatsorsuutigaa piffissap ingerlanerani sulisut nunatsinneersut amerliartuaarnissaat. Suliniutip aallartinnerani GML-iminngaanniit sumiiffimmi (Narsap nalaani Kommune Kujallermilu) najugallit sulisorisassasut sallinneqarumaarput, taakkunungalu nunatta sinneraneersut tullinnguunneqarumaarlutik.

Sanaartortoqarnerata nalaani kalaallinut suliffissat 134 missaanniinnissaat (sanaartorneqarnerani agguaqatigiisinnerani sulisussat 17 %-ii) naatsorsuutigineqarpoq (sanaartornerup annertunerpaaffiani 200-it) kiisalu suliniummi ingerlatsinermut ikaarsaareernerup kingorna kalaallit 328-t missaanniittut sulisorineqassangatinneqarlutik (ingerlatsinermi sulisussat 46 %-ii). Suliniutip matujartuaarnerata nalaani kalaallit 41-rut sulisorineqassangatinneqarput (matusinermi suliffiit 85 %-ii). Sulisoqarnermut tunngatillugu missingersuutit taakkua tassaapput suliniummi alloriarfiit aalajangersimasut aallartinnerini sulisussat amerlassusissaat, piffissallu ingerlanerani naatsorsuutigineqarpoq sulisut amerliartuaartinneqassasut.

Suliniutip toqqaannartumik suliffissaqartitsinerata saniatigut toqqaannangitsunik kalaallinut suliffissanik suliaassanillu pilersitsinissaaq naatsorsuutigineqarpoq. Suliniummit agguaqatigiisillugu toqqaannangitsumik pilersinneqartussat multiplikatoria 1,3-miinnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Tassa suliniummi ingerlatsinermut ikaarsaareernerup nalaani toqqaannangitsumik suliffissat 215-it pilersinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Suliniummi ilinniagalinnik sulisoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Piginnaasat pisariaqartinneqartut ilaat immikkut ilisimasallit suliarisariaqartartussaavaat. Suliarineqarsinnaasulli ilaat piffissap naapertuuttup iluani ilinniarnikkut pissarsiarineqarsinnaasassapput.

Kalaallinut sulisussanut ilinniarluarsimanissaaq pisariaqartinneqassaaq suliniummilu aqutsisunut ingerlaqqittoqarsinnaasassalluni. Ilinniarneq eqqarsaatigalugu piffissap sivisuup iluani piginnaasat pigiliukkiartuaarneqarnissaat anguniarneqassaaq. Suliffeqarfiup eqqarsartaasaa tassaavoq avataanit aggerlutik suliaartortut atorlugit kalaallit sulisut piginnaasanik ilinniartinneqassasut.

Suliniummi ingerlatsinermut ikaarsaartoqareernerata kingorna ilinniarnissamut piginnaangorsarnissamullu periarfissat pitsaanerpaamiinnissaat naatsorsuutigineqarpoq. GML-illu ilaatigut ilinniarnerpiginnangorsaanerullu qaffassarnissaanut tulluittut suliniutiginiarpai:

- Ilinniartitsineq pitsaanerpaaq anguniarlugu ingerlatsinerup nalaani sulisorineqartussat minnerpaamik ukiup affaanut atorfinitsinneqartassapput;
- Sisimiuni Aatsitassarsiornermut Ilinniarfimmit ilinniartut minnerpaamik 40-t sulilersinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq;
- Naalakkersuisut suleqatigalugit ilinniagaqarsimanngitsunik pikkorissaanissaaq aqqutigalugu ilinniartoqalernissaa sulissutigineqassaaq; kiisalu

- Suliffeqarfiup iluani kalaallinik sulisoqarnissaq pilertornerusumik anguniarlugu suliffeqarfimmi ilinniartitsinissamik ilitsersuinissamillu pilersitsisoqassaaq.

Sulinermi atugassarititaasut

GML-ip sulisunut atugassarititaasunik naammaginatunik orniginartunillu aammalu pisortatigut piumasaqaataasunut sulinermillu inuussutissarsiuteqartut kattuffiannut, SIK-mut naapertuuttunik pilersitsinissaq akisussaaffigissavaa.

Sulinermi atugassarititaasut aammalu sulisut tamarmik naligiimmik pineqarnissaat qulakkeerniarlugu GML-ip uku sulissutigissavai:

- Kalaallit Nunaanni sulisunut atugassaritineqartut naammassisinnaaniarlugit sulisut peqatigiiffissaannik pilersitsisoqassaaq, taakkualu ingerlaavartumik isumaqatigiissusiorfigineqartassapput;
- SIK Naalakkersuisullu peqatigalugit sulisut ilinniarsimasut akissarsiassaat atugassarititaasullu allat isumaqatigiissutigineqassapput, taakkualu atorlugit sulisut pitsaassutsimik tunniussisut suliinnarnissaannut kajumissaaserneqassallutik; kiisalu
- Ilaqutariittut inuusinnaaneq tapersersorniarlugu paarlakaajaalluni sulisinnaanissamut periusissat suliarineqassapput.

Sulisut ineqarnissaat

Suliniutip ingerlanerani sulisut amerlasuut suliniutip Narsallu nalaani ineqartinneqassapput. Inuiaqatigiinnut mikisumut sulisut amerlasuut suliaortinneqarnerat assigiinngitsunik sunniuteqarsinnaavoq, soorlu:

- Amerlasuunik avataaneersunik sulisoqarnerup kingunerisaanik inuiaqatigiit akornanni isumakuluuteqqarneq;
- Narsami Narsarsuarmilu inissaaleqineq;
- Sulisut inuuniarnermi atugassarisaat pitsaanngitsut naammaginngitsulluunniit; kiisalu
- Narsami ineqarniarnermut pissutsit akillu allanngorneri.

Sulisunik ineqartitsiniarnerup kingunerisaanik sunniutaasinnaasut annikillisinniarlugit, suliniummi sulisut ineqartinniarneqarnissaanni iluaqutaasinnaasut annertusarniarlugit iliuuserineqarsinnaasut tassaapput:

- Suliniummi sulisussat, sanaartortut pulaartullu tamarmik Narsami innuttaasunut pissuserissaarnissamik isumaqatigiissummik atsiortitsisarnissaq akuersaartitsisarnissarlugu;
- Najugaqartitsinissamut tunngatillugu najugaqarfinni sapinngisamik kalaallinik sulisoqartarnissaq;
- Nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttunik sulisunut ineqartitsisoqarnissaq;
- Sanaartorneqarnerata nalaani inissanik amigaateqartoqassappat GML-i umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik najugaqarfiusinnaasumik periarfissiissaaq. Tamanna takornariaqarnerpaaffiata nalaani aallartisarneqassaaq takornariaqarneq minnerpaamik sunnarniarlugu; kiisalu
- Narsami inissianik atukkanik nutarsaaneq.

2.4.3 Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit

Suliniutip pinngortitamik atuinissaa, avatangiisinut sunniutissai kiisalu suliniummut atatillugu sumiiffiit killilersorneqarnissai eqqarsaatigalugit inoqutigiit nunalerinermik inuuniarnerminni tunngavillit suliniutip aallartinnerani sunnerneqarsinnaapput.

Sumiiffimmi inuuniarnermi tunngavigineqartut ilagaat: nunaatilliit (nersutaatilliit, savaatilliit tuttuutillillu), Kuannersuit qatsissortaani ujaqqanik erlinnartunik (tugtupit) katersisartut aammalu Narsap Iluani takornarialerisut. VSB-imi inuussutissarsiutitut taakkunnga sunniutaasinnaasut nalilersorneqarput.

Nassuerutigineqarpoq nunami inuuniarnermi tunngavigineqartut suliniutip ingerlannerani sunnerneqarsinnaasut. Taamaattumillu nunaatilliit tikinneqarnermi kingunerisaanik aningaasatigut sunnerneqarsinnaanerit pillugu tulluuttut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut iluaquutaasinnaasut sulissutiginiarneqarput:

- Nunat tamalaat akornanni (IFC-p suliaqarnissamut aalajangiussaanut naapertuuttumik) peruserineqartoq malillugu nunaminertanik pisineq taarsiissuteqarnerlu (annertussuseq naapertuuttoq aallaavigalugu);
- Suliniummik ingerlatsisut Narsap Iluanilu nersussuaateqarfimmik piginnittup akornanni pisortatigoortuunngitsumik oqaloqatigiittoqarnikuuvoq. Suliniut piiannissamut akuersissummik tunineqarpat, suliffeqarfik Narsallu Iluani nersussuaateqarfimmik piginnittoq nersutaateqarfiup pisiarineqarsinnaaneranut isumaqatiginninniarneq aallartisarsinnaavaa. Naqissuserneqartariaqarporli maannakkumut suli isumaqatigiittoqarnikuunngimmat; aammalu
- Sumiiffimmi nunaatilliit tamarmik peqatiserineqassapput tusarniaavigineqarlutillu.

Naak Kommune Kujallermi takornariaqarneq siuariartoraluartoq Narsami takornariaqarneq annertugisassaangilaq. Suliniutip takornariaqarnermut kingunerisinnaasaasa ilagaat takornarissat pinngortitamik pallinneqarneq ajortumik alakkaasut imaluunniit sumiiffimmi pinngortitami pisunnarlutik tikittartut ikinnerulernerat. Sumiiffimmi angallannermut periarfissat annertusinerisigut takornariaqarnerulernissaq iliuuseqarfigineqarsinnaavoq.

Sunniutaasinnaasut uani eqqartorneqartut iliuuseqarfiginiarlugit Kommune Kujalleq peqatigalugu takornariaqarnerup siuarsarnissaanut periarfissarsiortoqassaaq.

2.4.4 Imaani pisuussutit aammalu imaani inuussutissarsiutit

Kalaallit Nunaanni inuuniarnermi pingaaruteqarluinnartut tassaapput aalisarneq imaanilu ingerlanneqartartunik suliaqarneq. Suliniutip imaatigut inuussutissarsiutitut qanoq sunniisinaanera paasiniassagaanni isiginiarneqaaqartariaqarput inuussutissarsiortunit pisuussutit imaaniittut qanoq atorineqartiginersut qanorlu sunnerneqartigissanersut. Imaani inuussutissarsiutit suliniummit sunnerneqaratarsinnaasut ilagaat inuussutissarsiutigalugu aalisartut, puisinniartartut aammalu periusitoqaaq atorlugu aalisarlutillu pinialuttartut. Suliniutip aallartinneqarnerata kingunerisaanik naatsorsuutigineqanngilaq inuussutissarsiutigalugu sunngiffimmiluunniit aalisartut sunnerneqarnissaat.

2.4.5 Suliffimmi isumannaallisaaneq peqqinnerlu

Suliniuummi avatangiiserineqartut sulisunut pinartumik (sillimaniarnikkut) ataavartumillu (qinngornernik ulorianartunik qinngorfigitinneq) navianartorsiortitsisnaavoq. Suliniutip peqqinnissamut isumannaallisaanermullu maleruagassaani sulisunut isumannaallisaanermut maleruagassat aalajangersimasut allaaserineqassapput.

Suliniutip ilusilersorneqarnerani nakorsiartarfilerneqarsimavoq, arlaatigullu sulisoqarnerata nalaani ajutoortoqassagaluarpas sulisut, sanasut, pilersuisut pulaartulluunniit ajoqusertut tassani sullinneqarsinnaassapput.

GML-imi suliffimmi isumannaallisaaneq peqqinnerlu pillugit nassuiarneqarsimasut tunngavigalugit SIA - mi nassuiaassisoqarsimavoq. Suliarineqartussat akuerineqarnissaannut oqartussa qarfiit attuumassuteqartut - peqqissutsimut, suliffeqarfimmi peqqissutsimut qinngornernut assigisaanullu oqartussa qarfiusut akisussaaffimmik paarinnittut piumasaqaasiorumaarput, taakkualu aallaavigalugit inaarutaasumik akuersissuteqarneq tunniunneqarsinnaajumaarluni.

Ajutoorneq

Aatsitassarsiorfimmi ajutoortoqarsinnaallunilu navianartoqarsinnaavoq. Aatsitassarsiorfimmi ajutoornerit tassanngaannartut aatsitassarsiorfinni nalinginnaasusut nalaanneqartarsinnaapput. Ajutoornerit nalaanneqarsinnaasut annikinnerusunik annertunerusunillu ajoquusiinnaapput, ajornerpaaffianilu inuup inuuneranik naleqarsinnaallutik.

GML-imit peqqinnissamut isumannaallisaanermullu maleruagassaq sukumiisoq suliffeqarfiup suliffimmi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit politikianut naapertuuttoq suliarineqassaaq. Taamaattumik politikikiliorartoqarneratigut suliniutip ingerlanneqarnerata nalaani sulisut peqqissusaasa, sillimaniarnissaasa inuulluarnissaasalu navianartorsiorinneqarnissaat pakkersimaarfigineqassaaq.

GML -ip suliniummi ajutoornerit pinaveersaartinniarlugit tulluittut iliuuseriniarpai:

- Sanaartornerup aallartinnginnerani suliffimmi peqqinnissamut isumannaallisaanermullu naliliisitsisoqassaaq;
- Sulianut pingaarnernut isumannaatsumik ingerlatsinissamut maleruagassat suliarineqassapput;
- Suliffissuaq atortullu isumannaatsuunissaat anguniarlugu aserfallatsaaliorneqartassapput; kiisalu
- Sulisut tamarmik isumannaatsumik sulisinnaanissaat anguniarlugu, sulisut tamarmik paasisstissiiqqineqassapput, ilitersorneqarsimassapput aammalu ilitersuisoqartarlunilu nakktilliisoqartassaaq.

Qinngornerit (peqqissutsimut suliffimmilu peqqissuunissamut sunniutit)

Aatsitassap sananeqaataa pissutaalluni Kuannersuarni suliniummi sulisut qinngornernit qinngorfigitissinnaapput.

IAEA ukiumut qinngornernik qinnguafiqineqarnissamut killiliussanik innersuussutinik aalajangiussa qarput. Taakkulu imaapput:

- Piiaaffimmi sulisut annertunerpaamik 20 millisievertinik (mSv) qinnguafiqineqarsinnaapput; aammalu
- Innuttaasut aatsitassarsiorfimmit annerpaamik 1 millisievertimik (mSv) qinnguafiqineqarsinnaapput.

Kalaallit Nunaanni qinnguarnernit annerpaaffilerneqarnissaat danskit (suliffimmi nakktilliineq) kalaallillu (inuiaqatigiit peqqissusaat) oqartoqarfiannit akisussaaffiqineqarpoq.

Kisitsisit missiliuutaasut aallaavigalugit ilimagineqarpoq suliniummi sulisunut nalinginnaasumik qinngornerujumaartut nunat tamalaat akornanni ukiumut qinngorfigitinnissamik killiliussat ataallugit inissisimassasoq, qinngornerilli annertussusissaat uranisiorfinni allani nalaanneqartartut assigissavaat.

Suliniuummi tulluittut pinaveersaartitsissutitut atorineqassapput:

- Sulisut sullisissaannik tunineqassapput. Radioaktiviussinnaasut suulluunniit suliffeqarfik qimannginniassammassuk, angerlaanneqartannginniassammatalu sullisit suliffimmi errorneqartassapput;
- Suliffeqarfip nakorsiartarfiani sulisut tamarmik akuttoqatigiimmik (ukiumut) peqqissutsikkut misissorneqartassapput;
- Sulisut tamarmik gammastrålinginut uuttuuserneqassapput, suliffeqarfimmilu qinngornernut nakkutilliisup qinngornerit annertussusaat nakkutigisassavaa. Paasisat suliniutip ukiumoortumik nalunaarusiaani saqqummiunneqartassapput, toqqaannartumillu Naalakkersuisunut nalunaaruteqartoqartarumaarluni;
- Sumiiffiit qinngorneqarnerussanganinneqartut, annikillisaaffiginiaarlugit teknikkikkut isumannaallisaaffigineqassapput (assiaqusiineq, ungasissuseq) sulinermilu malittarisassiortoqassalluni (qinngorfigitissinnaanermut piffissaq, sulisut paarlakaajaannerat inuillu illersuutisaat);
- Aatsitassarsiorfinni pujoralak pakkersimaarniarlugu biilit imertaataasut atorineqartassapput; kiisalu
- Biilit aatsitassarsiorfimmit anillassappata aatsitassarsiorfimmi pujoralaat ipillu piiappaarneqarniassammata biilit saliivimmi salinneqaaqassapput.

2.4.6 Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu

Suliniut inuiaqatigiit iluanni sumiiffiit ilaanni peqqissutsimut isumannaallisaanermullu sunniisinnaavoq. Sunniutaasinnaasut ilaatigut avatangiisinut (ass. pujoralak, nipi, qinngornerit), angallannermut nappaateqalersinnaanermullu attuumassuteqarput.

SIA-mi allaaserisat peqqissutsimut, isumannaallisaanermut qinngornernullu attuumassuteqartut GML-imit pissarsiarineqarsimapput. Suliarineqartussat akuerineqarnissaannut oqartussaqaarfiit attuumassuteqartut, peqqissutsimut, isumannaallisaanermut qinngornernullu akisussaassuteqartut piumasaqaasiorumaarput, taakkualu aallaavigalugit inaarutaasumik akuersissuteqarneq tunniunneqarsinnaajumaarluni.

Pujoralak (peqqissutsimut sunniinera)

Sanaartortoqarnerata aatsitassarsiortoqarneratalu nalaani pujoralatsitsisoqartussaavoq. Matusinerup nalaani biilnik assartuisoqaannartussaanaera aammalu tailingsileriffiit nukissiorfiillu aserfatsaaliinnarneqartussaanaeri peqqutaallutik pujoralatsitsineq annikinneerarsuussusaavoq.

Aatsitassiornerup nalaani pujoralannerpaaffiusussap nalaani misissuinerit assigiinngitsut takutippaat silaannaap pitsaassusaa peqqissutsimut sunniinavianngitsoq. Sanaartortoqarneratali nalaani pujoralatsitsinissap misissorniarnera ajornakusoornarnerusimavoq suliat annertussusaat pujoralatsitsinissallu nikerartussaammata. Misilittaanerilli takutippaat piffissap ilaani killilimmik pujoralatsitsingaatsiartoqartarsinnaassasoq, annertussuserli naatsorsuutigineqartoq peqqissutsimut akornusiisinnaasussatut killiliunneqartut ataatingaatsiassavaat.

GML-imit pujoralaap nakkutigineqarnissaanut iliuuseqarfigineqarnissaanullu tulluittutut pilersaarutigineqarput (GML 2015c):

- Aqquserngit, quersuit, koncentratit eqqagassallu imermik serpartarneqartassapput;
- Aqqusinerni sermiaanermi aputaajaanermilu tarajoq atorineqartassaaq;

- Biilit sukkassusissaannik naapertuuttunik aalajangiineq, akulikitsumik immikkoortiterineq aammalu aserfallatsaaliineq; kiisalu
- Pujoralaat killilersimaarnissaannut atortut.

Naatsorsuutigineqarpoq aatsitassarsiornerup nalaani pujoralatsineq misissorneqartumit annikinnerungaatsiarnissaa.

Nipiliorneq

Sanaartorneqarnerata nalaani atortut nikisinneqarsinnaasut, qillerinerit qaartiterinerit, biilit ingerlaarneri, imaatigut angallanneq aammalu umiarsuit talittarfimmiittut nipiliortuussapput.

Ingerlatsinerullu nalaani aatsitassassiorfimmi eqqaani, aqqusineri umiarsualivimmilu nipiliortoqarnerussalluni.

IFC EHS-ip ilitersuutaanut sanilliussinermi takuneqarsinnaavoq nipiliorneq pitsaassutsinut aalajangiussanut sanilliullugu pissusissamisut inissisimassasoq. Danskit sommerhusini nipiliortoqartarnissaannut malittarisassa at malinneqarsinnaanngilaq, taamaattumilu nipit ajornartorsiutaasinnaannissaat annikinnerutinniarlugu tulliuuttut iliuuserineqassapput:

- Receptorit malussarissut atorlugit nipiliorneq nakkutigineqassaaq;
- Inuiaqatigiinnut akornusersuinissaq annikillisarniarlugu annertuumik nipiliorfissat pilersaarusiorteqartassapput;
- Pisiortugassat pilersaarusiorteqarnerani nipiliorneq annikinnerpaatinneqarnissaa periarfissarsiuunneqartassaaq; kiisalu
- Sumiiffiup nalaani innuttaasut naamagittaalliorfigisarsinnaasaannik GML pilersitsissaaq.

Qinngornerit (peqqissutsimut sunniutit)

Suliniummik ingerlatsisoqarnerata nalaani najugaqarfimmi qinngornerit ulorianartut pioreersut saniatigut qinngornernik radioaktivusunik annikitsuararsuarmik pilersitsisisoqarsinnaavoq. Qinngornerit annertussuserilersinnaasaat uummassusilinnut inunnulu sunniutigisinnaasaannik sukumiisumik nalilersuiffigineqarsimavoq, paasineqarporlu qinngornerup annertussusaa innuttaasunut killigitamiit annikinnerungaatsiartoq. Taamaattumik sumiiffimmi inuussutissat ulorianaatitaqanngitsumik nerineqarsinnaapput, qinngorneqarnerulernissarluk kalaallit nerisartagaannut (ass. puisinut immallu timmiaanut) annikitsunnguamik malunnaateqassaaq.

Suliniutip qinngorneqartitsinerata sunniutissaat iliuuseqarfiginiarlugit tulliuuttut iliuuserineqassapput:

- GML-ip pujoralammut nakkutilliinissaanut atatillugu periusissaq atuutsilernera (GLM-ip pujoralannik nakkutilliinissamut pilersaarutaa) aammalu
- Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik suleqatigalugu paasiniarneqassaaq suliniutip aallartinnginnerani Narsaq qanoq annertutigisumik radonimik qinngorneqartiginersooq aammalu paasinaassutigineqassaaq innuttaasut qinngornernik qanoq iliorlutik pinaveersaartitsisinaanersut.

Angallannermi isumannaallisaaneq

Suliniummik ingerlatsisoqassappat Tunup qeqertaasaaniit Narsap Iluanut (umiarsualivissamut) aatsitassarsiorfimmut aqquataareersooq piorsaqqinneqartariaqarpoq. Qoorooq sinerlugu aqqusinniaq tamanit atorineqarsinnaassaaq, aatsitassarsiorfiulli qaninnerusortaaniiittut killilersuiffigineqarumaarlutik.

Suliniuummi ingerlatsisoqarnerata nalaani nipit annertussusissaata misissorneqarnerata nalaani aqqusinikkut angallannerit missingersiorneqarneri aamma ilanngunneqarsimapput. Naatsorsuutigineqarpoq aqqutsinermi angallanneq quleriaammik annertunerusumilluunniit annertunerulerumaartoq. Inuiaqatigiinnut isumannaallisaaneq eqqarsaatigissagaanni, inuiaqatigiit taamak angallatsiginermik misilittagaqannginnerat peqqutaalluni angallannerusoqalernera navianaateqarsinnaavoq.

Inuiaqatigiit akornanni isumannaallisaanikkut sunniutaasinnaasut iliuuseqarfiginiarlugit sukkassutsimik killersuisoqassaaq. Biilit oqimaatsut ingerlaqatigiiaartinneqartassapput aammalu Narsaq suleqatigalugu inuiaqatigiinnut angallannermi isumannaallisaaneq pillugu paasititsiniaasoqartassalluni.

Nappaatit tuniluussinnaasut

Suliniutip ingerlanneqarnerata nalaani sulisorineqartussat amerlasuut (angutaanerusut) nunap avataaneertuususaapput nunatsinnilu Narsap illoqarfiata avataaniit aamma tikisitsisoqartarumaarluni. Sulisut pineqartut Narsami qanigisaanilu najugaqartunut assigiinngitsumik attaveqartassapput. Attaveqatigiittoqartarneratigullu nappaatit tuniluussinnaasut, kingaassiuutitigut nappaatit tuberkuloselu (TB), siammartinneqarsinnaapput.

Sunniutaasinnaasut iliuuseqarfiginiarlugit tulliuuttutu suliniutigineqassapput:

- Sanaartornerup nalaani sulisut Narsap illoqarfiata avataani najugaqartinneqartassapput aatsitassiornerullu nalaani sulisut isumannaallisaanikkut illersugaasumi najugaqartinneqassallutik;
- Sumiiffiup nalaani najugallit ataqqinnittumik torersumillu pissuseqarfigineqarnissaat anguniarlugu sulisut pulaartullu tamarmik pissuserissaarnissamut isumaqatigiisummik atsiortinneqartassapput;
- GML-imit tulliuuttut iliuuserineqartassapput, pineqartullu suliffeqarfimmut pilersuisussanut piumasaqaataasassapput:
 - Kinguaassiuutitigut nappaatinut (HIV ilanngullugu) misissuisoqartassaaq paasiniaasoqartassallunilu, pisariaqartitsisoqartillugulu siunnersuisoqartassaaq/innersuussissoqartassaaq;
 - Namminersorlutik Oqartussat malittarisassiaat naapertorlugit nappaalanernut nunarsuarlu tamakkerlugu tunillaassuunnernut pilersaarusiortoqassaaq;
 - Sulilinnginnermi peqqissutsikkut (nalinginnaasumik misissortinneq TB-mullu misissortinneq) misissortittoqartassaaq; kiisalu
 - TB-ip tuniluussinnaanissaa annikillisinniarlugu sulisunut najugaqarfiit inissaqarluartut sananeqassapput.
- Peqqissutsip inissisimaffia GML-imit nakkutigineqartassaaq paasissutissiisutigineqartassallunilu, pisariaqartitsisoqartillugulu pissusilersuutit allanngortinneqarnissaat anguniarlugu paasissutissanik suliaqartoqartassalluni.

Nappaatit nalinginnaasut

Suliniutip aallartinnerata kingorna sumiiffiup nalaani inuiaqatigiit akornanni sulisut aningaasatigut isertitaqarnerulerneratigut sulisunillu nerisitsisalerneq kinguneratigut najugallit nerisaat allanngortinneqarsinnaapput. Suliniummik ingerlatsilernerup aamma kingunerisinnaavaa sulinerup nalaani ileqqutoqqat kalorianik atuiffiulluurtut issianarnerusumik taarserneqarsinnaanerat,

tamassumalu ilaatigut kingunerisinnaavaa uummatikkut taqarsuakkullu nappaatit, pualavallaarnerit kiisalu type 2-mik sukkornerit atorineqarnerulernerat.

Suliniutittaaq kingunerisinnaavaa nappaatit allat peqqinnerulernikkut (ass. Suliffik pujortarfiunngitsoq aamma imigassamik aanngajaarniutinillu atuiffiunngitsoq) ajunngitsumik sunnerneqarsinnaaneri.

GML-imit sunniutaasinnaasut nakkutigineqarnissaat anguniarlugu ima iliuuseqartoqassaaq:

- Sulisunut, pilersuisunut pulaartunullu tamanut sukannersumik pujortarnej inerteqqutaassaaq aammalu sukkulluunniit aanngajaarniutinut imigassanillu atuisoqarsimanersoq misissorneqartassalluni;
- Sulisut najugaqarfissaanni timigissartarfeqassaaq; kiisalu
- Nerisassioqut peqqinnartunik neqerooruteqartinneqartassapput illoqarfimmilu pisiniarfiit peqqinnartunik sumiiffiullu inuussutissaataanik pisinnaasat malillugit neqerooruteqartassapput.

Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq

Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq peqqissutsimut akornutaasunik ilaqarpoq, taakkualu ilagaat aanngajaarniutinik imigassanillu atornerluineq nikallungarujussuarterneq imminortarnerlu, ajornartorsiutaasinnaasutullu taakkartorneqartut Kalaallit Nunaanni annertuumik atugaapput.

Suliniutip ingerlanneqarnerani ajunngitsumik sunniutaasut tassaasinnaapput Narsami innuttaasut nutaanik periarfissaqalernerat aammalu imigassanik aanngajaarniutinullu atuinnginnissaminut kajumissaarneqarnerat.

GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu inuttut tarnikkullu atugarissaarnerup aallunneqarnissaa, tapersorneqarnissaa kaammattuutigineqarnissaalu ima iliuuseqarfigissavaa:

- Sumiiffimmi peqqissaasut peqatigalugit tarnikkut peqqissuunermut paasititsiniaanerit ingerlanneqassapput;
- Immikkoortitsinnginnissamik politikkilortoqassaaq; kiisalu
- Ataavartumik sumiiffimmi, nunap ilaani nunalu tamakkeqlugu kalaallit sulisorineqartut suleqatigineqartullu iluatsilluartut saqqummiunneqartassapput.

2.4.7 Inuiaqatigiit aqqissuussaannerat inuusaasiallu

Suliniut inuiaqatigiit aqqissuussaannerannut inuusaasiannullu sunniuteqarsinnaavoq: innuttaasut ataqatigiissarneri allanngorsinnaapput, attaveqaatit allanngorsinnaapput, kiffartuussissutit piumasarineqartut allanngorsinnaapput, kulturikkut ilisimasat aammalu inuiaqatigiit mianerisassat isumaginninnikkullu ajornartorsiortut sunnerneqarsinnaapput.

Noorarneq

Suliniutip aallartinnerata kingunerisaanik Narsap nalaani najugallit aningaasatigut iluanaarsinnaaneq peqqutigalugu Narsamut noorarsinnaapput.

Assigiinngitsunik peqquteqarluni suliniutip sannaata periusissiaatalu nuttarnissaa killilersimaarpaa:

- Suliniummi sulisussat fly-in fly-out atorlugu sulisorineqartassapput;
- Kuannersuarmi aatsitassaqassuseq sanaartorani aatsitassarsiorfigissallugu piukkunnangilaq; kiisalu

- Sanaartornerup nalaani modulikkaartunik sanaartortoqarnissaata kingunerissavaa Kalaallit Nunaanni, ingammik Kommune Kujallermi, sanasuaqqat pisariaqartinneqannginnerunissaat.

Noorartoqannginnissaanut tunngatillugu suliniummi iliuuserineqartussat saniatigut Kalaallit Nunaata isorartuujunerata ukiorluttarneratalu nooraneq killilersimaassavaat.

Malunnaatilimmik illoqarfimmut noorartoqarnissaa ilimagineqanngikkaluartoq, tulliuttut sunniutigineqarsinnaasunut iliuuserineqassapput:

- Suliniummi suliaasat paasinarluartumik periarfissat atorlugit paasissutissiissutigineqassapput; aammalu
- Kiffartuussinerit piumaneqartut pillugit Kommune Kujalleq oqaloqatigineqassaaq.

Attaveqarnek, kiffartuussineq tunniussisinnaanerlu

Suliniutip aallartinnerata kingunerisaanik kiffartuussissutit angallannermilu aqqutissat piumaneqarnerulersinnaapput. Suliniummi ingerlatsinerup nalaani naatsorsuutigineqarpoq Narsami innuttaasut minnerpaamik 25 %-imik qaffariaateqassasut. Innuttaasut illoqarfimmi taamak ittumi taama qaffariaateqartigigaangata, illoqarfiup kiffartuussinikkut tunniussinnaasaat ilaanni sipporneqartarpoq. Narsalli ukiuni kingullerni inuierukkiartuaarsimanerata (tunniussisinnaassuseq tamakkiisumik atorneraarunnaarluni) kingunerisaaanik suliniutip aallartinnerata kingunerani inoqarnerulernermit tunniussaqaarsinnaassuseq ilaatigut nammaneqarsinnaavoq.

Attaveqarnermut, kiffartuussinermut tunniussaqaarsinnaassusermullu sunniutigineqarsinnaasut taakkartorneqartut peqqutigalugit ima iliuuseqartoqarniarpoq:

- Ilinniarfeqarfiit
Sulisunik FIFO-nik (fly-in fly-out) atuisoqarnissaa eqqarsaatigalugu Narsami ilinniartut amerleriaateqarnissaat naatsorsuutigineqanngilaq. Arlaatigulli ilinniartut amerleriaateqassagualarpata, tamanna ilinniarfinni nalunaarsorsimasut amerleriaatigissammasut ajunngitsumik sunniutitut isiginierneqassaaq;
- Peqqinnissaqarfiit
Suliniut sulisut atortagassaannik namminerisamik nakorsiartarfeqassaaq. Nakorsiartarfik peqqissaasumik piffissaq tamakkerlugu sulisussamik inuttaqartinneqassaaq, pisariaqartitsisoqartillugulu nakorsamut videokkut attaveqartoqartassalluni. Sulisut ilaqutaat Narsamut nuussagualarpata, ilaqutaasut oqartussat peqqinnissaqarfiinik atuinissaat naatsorsuutigineqarpoq, taamaattumillu peqqinnissaqarfimmik pisariaqartitsineq 25 %-it missaannik qaffariaateqarnissaa ilimagineqarpoq;
- Politiit suliaqarnerat
Narsami inoqarnerulernerata kingunerisaanik pinerlunnerit amerleriaateqarsinnaapput, tamassumalu kingunerissavaa politiit suliaqarnerulernissaat;
- Sulisut ilinniarsimasut
Namminersorlutik Oqartussat iluanni Kommune Kujallermiluunniit sulisut ilinniarsimasut (ass. Kommunemi atorfillit, ilinniartitsisut, peqqissaasut assigisaallu) akornanni sulisut ilaat suliniummi sulinissaminnut qinnuteqarsinnaapput, tamassumalu kingunerisinnaavaa oqartussaqaarfinni ilinniarsimasunik sulisussaaleqilerneq.

Attaveqarnermut, kiffartuussinermut oqartussaqaarfiillu innuttaasunut sullissisinnaanerannut sunniutaasinnaasunut ima iluarsisutaasinnaasunik iliuuseqartoqarniarpoq:

- Suliniutip aallartinneranit innuttaasut amerleriaatigisinnaassaasut pillugit GML Kommune Kujallermi aqutsisunik sunniutaasinnaasut pillugit oqaloqateqarniarpoq;
- Narsami peqqinnissaqarfimmi pisaariaqartitsinerulernissaq ajunnginnerpaamik naammassiniarlugu GML-ip Peqqissutsimik Naalakkersuioqarfik oqaloqatiginiarpaa; kiisalu
- Sumiiffiup nalaani pinerluttoqarnerulersinnaanera pinaveersaartinniarlugu suliffeqarfimmi sulisut, pilersuisut pulaartullu tamarmik pissuserissaarnissamut isumaqatigiisummik atsiortinneqassapput.

Kulturikkut ilisimasat illersorneqarnerat siuarsarneqarnerallu

Sumiiffinni avinngarusimasuni aatsitassarsiorfimmi sulisoqalerneratigut aningaasarsiornerusoqalerneratigullu kulturikkut naleqartitat ileqqullu attatiinnarniarnerat sunnerneqarsinnaavoq. Kulturikkut naleqartitat unammillerneqangaatsiarsinnaapput aammali avataaniit tikittut sunniisinnaanerat peqqutaalluni inuit ileqqutoqqanik pingaartitsisut aallussinerulersinnaapput.

GML-ip Narsami, Kalaallit Nunaannilu, kulturikkut ilisimasat illersorneqarnissaat siuarsarneqarnissaallu pingaartippai taamaammallu tapersersuiniarluni ima iliuuseqartoqassaaq:

- Suliniummi tuluit oqaasii atorineqassapput, kisiannili sumiiffimmi kalaallisut oqaasillit illersorniartugit allakkiat isumannaallisaanermut, paasissutissiinermut, tusarniaanermut allaffissornermullu tunngasut kalaallisuunngorlugit nutserneqartassapput;
- Kalaallit kulturiat illersorniartugit sumiiffimmi oqaasit atorineqartut aqutugalugit tapersersuisoqartassaaq aammalu najugaqartunut kulturimut tunngassuteqartunik sammisaqartitsinerit aqqissuunneqartassapput; kiisalu
- Kalaallit ilaqqutaminnut ileqquminnullu piffissaqarniassammata sulinermi piffissaq taakkununga naapertuuttunngorlugu aqqissuunneqartassaaq.

Inuiaqatigiit mianerisassat isumaginninnermilu ajornartorsiutit

VSB-imi eqimattat pingasut mianerisassatut nassuiarneqarsimapput:

- Inuit tarnikkut innarluutillit imaluunniit aanngajaarniutinik imigassamillu atornerluisut;
- Inoqutigiit sivisuumik suliffissaqarsimanngitsut; kiisalu
- Angutit inuusuttut suliffeqanngitsut.

Suliniut eqimattanut taakkartorneqartunut suliffissaqarnikkut ilinniarfissaqarnikkullu periarfissiinikkut Narsamilu aningaasarsiornerulernikkut ajunngitsummik sunniuteqarsinnaavoq. Kingunerluuteqartitsisinnaavorli aamma, tassami aningaasarsiat qaffariaateqarneratigut inuit aanngajaarniutinik imigassamillu atornerluinerulersinnaapput, taamaasiortoqassappallu isumaginninnikkut ajornartorsiutit qaffariaateqassapput.

Suliffeqarfiup pisinnaatilluni sunniutit ajunngitsut annertusartassavai kingunerluutaasinnaasullu suliffeqarfiup pissuserissaarnissamut malittarisassat atorlugit Narsallu politiivnik suleqateqarnikkut iliuuseqarfigineqartassallutik, iliuuserineqartullu tamarmik sumiiffimmi aanngajaarniutinik atuinerup annikillisaarnissaanut attuumassuteqarput.

2.4.8 Sunniutit annertusiartuaarnerat

Sunniutit annertusiartortutut taaneqartartut tassaapput “naliliisoqarnerata nalaani sumiiffimmi isumalluutissanilluunniit suliniummi atuinermit sunniinerit annertusiartuaartut nalilersorneqarnerata

nalaani ingerlanneqartut allat pilersaarutaasulluunniit sunniutigisinnaasaannik ajoqutigisinnaasaannillu nalilersuinermi ilanngussineq” (IFC , 2012).

Kalaallit Nunaanni ataatsikkut arlalinnik aatsitassarsiorfinnik ingerlatsisoqassagaluarpata silaannaallu allanngoriartornerata sunniutai annertusiartortillugit sunniutit inuiaqatigiit akornanniittut annertusiartuaassapput.

Sunniutit annertusiartuaartut naliliiffiginiarneri ajornakusoorsinnaasarpata, ingerlanneqartut allat pillugit sukumiisumik paasissutissat pigineqarneq ajoramik. Nunanili allani aatsitassarsiornerup iluani ineriartorfiusuni misilittakkat tunngavigalugit sunniutit annertusiartuaartut taasinnaasat tassaapput:

Ajoqutaasut Akit qaffanneri, ilinniarsimasunik amigaateqarneq, illoqarfinni angallannerup aqqissugaanerata kiffartuussinerullu unammilligassaqalerneru, ataatsimuussusermik annaasaqarneq aalisagaqassutsillu unammillerneqarnera.

Suliniutip ingerlatilernerneqarnerata kingorna aalisagaqassutsip sunnerneqarnissaa naatsorsuutigineqanngilaq, isumaginninnerulli iluani kiffartuussiissutigineqartartut sumiiffissallu annikitsumik akunnattumillu sunnerneqarnissaat naatsorsuutigeqarpoq. Akit qaffariaateqassagaluarpata suliffeqarfiup Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik peqatigalugu sunniutit annikillisinniarlugit oqaloqatigiissapput, ilinniarsimasunik amigaateqalernissaq eqqarsaatigalugu suliniummik ingerlatsisut oqartussaqaarfiit naapertuuttut peqatigalugit iluarsiissutaasinnaasunik iliuuseqartoqassaaq.

Iluqaataasut Suliffissat, aningaasaliineq, akileraarutitugut isertitat, inuussutissarsiorfissat, ilinniartitaaneq piginnaanngorsaanerlu kiisalu piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni inuiaqatigiinnut ingerlatitseqqinneq.

Suliniummik ingerlatsinerup nalaani sunniutit iluqaataasut annertunerpaaffissaanniitsinniarlugit suliniutinik allanik ingerlatsisut soqutigisallillu naapertuuttut suleqatigineqassapput.

2.5 Sunniutinut ajunngitsunut ajortunullu iliuuserineqartartussat pillugit pilersaarutit

Iluqaatissanut kingunerluutissanullu iliuusissatut pilersaarusiimi sunniutit kingunerluutillu naalisarneqarsimapput, taakkualu VBS-mi suussusersineqarnikuullutik, pilersaarusiimittaaq atuarneqarsinnaapput GML-imit iluqaataasussat qanoq annertusarniarneqassasut kingunerluutissallu qanoq minnerpaamiitinniarneqassasut. Nalunaarsuiffik 2.3-mi pakkersimaartitsinissamut iluqaatissat kingunerluutillu qanoq iliuuseqarfiginiarneqarnersut takuneqarsinnaapput. Nalunaarsuiffik 2.3-imi iliuuserineqarsinnaasut taakkartorneqartut Nalunaarsuiffik 2.4-mi nassuiarneqarput.

Nalunaarsuiffik 2.3 Iluaqutissanut sunniutissanullu iliuuserineqartussanut pilersaarut

Iliuseqartoqareernerata	Suliniutip killiffia	Iliuseqartoqannginner ani sunniutip annertussusaa	Iliuserineqartussat	Iliuserisat iluatsissinnaassusaat	Iliuserisat kingunerluutaat	Iliuseqareernerup nalinga
-------------------------	----------------------	---	---------------------	--------------------------------------	--------------------------------	------------------------------

Nuna tamakkerlugu Sumiiffimmilu aningaasaqarneq

Kalaallit Nunaanni suliffissat pisiniarfissallu	Sanaartorneq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Qaffasissorujussuuvog
	Matusineq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Kalaallit Nunaanni suliaqarneq	Ingerlatsineq	Annertuvoq	Immorsorneqanngilaq	Qularnanngingajappoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuuvog
Oqartussa qarfit isertitaat	Sanaartorneq	Ingasanngitsoq	EC8	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EC8	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Iluaqutininik immikkoortiterineq	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EC8, EC9, EC10, EC11	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq

Iliuseqartoqareernerata	Suliniutip killiffia	Iliuseqartoqannginner ani sunniutip annertussusaa	Iliuserineqartussat	Iliuserisat iluatsissinnaassusaa	Iliuserisat kingunerluutaat	Iliuseqareernerup nalinga
-------------------------	----------------------	---	---------------------	-------------------------------------	--------------------------------	------------------------------

Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut

Kalaallinut suliffissat annertussusaa	Sanaartorneq	Annertuvoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM6, EM7, EM8, EM9	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9	Ilimanaateqarpoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuvoq
	Matusineq	Ingasanngitsoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10, EM11	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Ilinniartitaaneq piginnaanngorsaanerlu	Sanaartorneq Matusineq	Annikippoq	EM1, EM3, EM4, EM13, EM14, EM15, EM16	Ilimanaateqarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EM1, EM3, EM4, EM12, EM13, EM14, EM15, EM16	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Suliniutip pilersitaani suliffissaqartitsineq sumiiffimmilu pisiniartarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EM17, EM18, EM19	Pisinnaavoq	Annertunngilaq	Annertuvoq
Sulinermi atugassarititat	Sanaartorneq Tunisassiornerit Matusineq	Ingasanngitsoq	EM20, EM21, EM22	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
Sulisut najugaqartinneqarnerat – inuuniarnermi atugassarititaasut	Sanaartorneq	Ingasanngitsoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Annikitsuaraarsuuvoq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
Sulisut najugaqartinneqarnerat - Narsamut attaveqaqatigiinneq	Sanaartorneq	Qaffasissorujussuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Pisinnaavoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuvoq
Sulisut najugaqartinneqarnerat - Narsamut attaveqaqatigiinneq	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq

Iliuseqartoqareernerata	Suliniutip killiffia	Iliuseqartoqannginner ani sunniutip annertussusaa	Iliuserineqartussat	Iliuserisat iluatsissinnaassusaa	Iliuserisat kingunerluutaat	Iliuseqareernerup nalinga
-------------------------	----------------------	---	---------------------	-------------------------------------	--------------------------------	------------------------------

Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit

Nunalerinermi anigaasaqarnikkut ineriartorneq - Narsap Iluani nersussuaateqarfik	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	LA1, LA2, LA3, LA4, LA5, LA6, LA7, LA8, LA10, LA11	Pisinnaavoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Nunalerinermi suliniutip takkunnerata kingorna anigaasaqarneq - Ipiutami Tuttutuumilu nunaatillit	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA1, LA2, LA3, LA4, LA5, LA7, LA8, LA10, LA11	Annikitsuaraarsuuvuq	Soqutaanngilaq	Annikippoq
Nunalerinermi suliniutip takkunnerata kingorna anigaasaqarneq- ujaqqanik erlinnartunik katersisartut	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annertuvoq	LA8, LA9, LA12	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
Nunalerinermi suliniutip takkunnerata kingorna anigaasaqarneq - qaannamik takornariartitsinermik ingerlatsisut	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA13	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
Inuussutissaqarneq uumasoqatigiillu ataqatigiinnerat	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	LA14, LA15, LA16, LA17	Pisinnaavoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Takornariaqarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA18, LA19	Pisinnaavoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq

Imaani pisuussutit aammalu imaani inuussutissarsiutit

Imaani inuussutissarsiornermi suliniutip takkunnerata kingorna anigaasaqarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	OC1, LA1, LA5	Ilimananngilaq	Annikippoq	Annikippoq
---	--	------------	---------------	----------------	------------	------------

Iliuseqartoqareernerata	Suliniutip killiffia	Iliuseqartoqannginner ani sunniutip annertussusaa	Iliuserineqartussat	Iliuserisat iluatsissinnaassusaa	Iliuserisat kingunerluutaat	Iliuseqareernerup nalinga
-------------------------	----------------------	---	---------------------	-------------------------------------	--------------------------------	------------------------------

Suliffimmi isumannaallisaaneq peqqinnerlu

Ajutoortoqarnissaanut navianaat	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annertuvoq	OH1, OH2, OH3, OH4, OH5, OH6, OH7, OH8	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
Qinngornernik qinngorfigitinneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	OH9, OH10, OH11, OH12, OH13, OH14, OH15, OH16, OH17, OH18, OH19, OH20	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq

Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu

Pujoralak silaannaallu pitsaassusaa	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	CH1, CH2, CH3, CH4, CH5, CH6	Ilimananngilaq	Soqutaanngilaq	Annikippoq
Nipiliorneq	Sanaartorneq	Ingasanngitsoq	CH7, CH8 CH10	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH7, CH9 CH10	Ilimananngilaq	Annikippoq	Annikippoq
Qinngornernik qinngorfigitinneq	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH11, CH12, CH13	Annikitsuaraarsuuvoq	Annikinneruvoq	Annikippoq
Angallannermi isumannaallisaaneq	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuuvoq	CH14, CH15, CH16	Ilimananngilaq	Annertuneruvoq	Annertuvoq
Nappaatit tuniluuttartut	Sanaartorneq	Qaffasissorujussuuvoq	CH17, CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH26, CH38	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	CH18, CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH26, CH38	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Matusineq	Annikippoq	CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH38	Annikitsuaraarsuuvoq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
Nappaatit nalinginnaasut	Sanaartorneq	Annertuvoq	CH27, CH28, CH29, CH30, CH31, CH32,	Pisinnaavoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuuvoq	CH27, CH28, CH29, CH30, CH31, CH32, CH33	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Matusineq	Ingasanngitsoq	CH27, CH28, CH29, CH31	Annikitsuaraarsuuvoq	Annikinneruvoq	Annikippoq

Iliuseqartoqareernerata	Suliniutip killiffia	Iliuseqartoqannginner ani sunniutip annertussusaa	Iliuserineqartussat	Iliuserisat iluatsissinnaassusaa	Iliuserisat kingunerluutaat	Iliuseqareernerup nalinga
-------------------------	----------------------	---	---------------------	-------------------------------------	--------------------------------	------------------------------

Inuiaqatigiit aqqissuussaenerat inuusaasiallu

Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	CH34, CH35, CH36, CH37	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Noorarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	SO1, SO2	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
Attaveqarneq, kiffartuussineq tunniussisinnaanerllu	Sanaartornerup matuneqarnera	Ingasanngitsoq	SO3, SO5, SO6, SO7	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	SO3, SO4, SO5, SO6, SO7	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Kulturikkut ilisimasat illersorneqarnerat siuarsarneqarnerallu	Ingerlatsineq	Annikippoq	SO8, SO9, SO10, SO11, EM4	Pisinnaavoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
Inuiaqatigiit mianerisassat sumaginninnermilu ajornartorsiutit	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	SO12, EM4, CH18	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq

Nalunaarsuiffik 2.4 Pakkersimaartitsinissamut / Pitsanngorsaanissamut suliniutit allattorsimaneri

Sammissaq	ID	Iluarsiissutissatut suliniutit
Nuna tamakkerlugu Sumiiffimmilu aningaasaqarneq	EC1	Suliniummot tunngatillugu toqqaannartumik suleqatigiinnissamut periarfissat pillugit attaveqatigiissinnaaneq pilersinniarlugu susassaqtut pingasut GML, naalagaaffik (nunap ilaani aammalu nuna tamakkerlugu) kiisalu Kalaallit Nunaanni ingerlataqtut oqaloqatigiiffigisinnaasaanik pilersitsineq
	EC2	Suliniutip killiffiini tamani nioqqtissat kiffartuussinerillu pisariaqartinneqartussat allattorsimaffianik sananeq. Suliniutip pilersorneqarnerani kalaallinut ingerlataqtunut taakkua allattorsimaffiit tunniunneqartassapput pilersuineri peqataanerisa annertunerulernissaa qulakkeerniarlugu
	EC3	GML-ip sumiiffimmi suliffeqarfinnut (nuna tamakkerlugu aammalu nunap ilaani) suliarinnittussarsiortarnerup aammalu isumaqatiginneriaatsit suliffeqarfinni atorineqartussat qanoq ingerlanneqartarneri nassuiarniarlugit suleqatigissavai
	EC4	Sumiiffimmi suliffeqarfinnut peqqinnissamut isumannaallisaanissamullu aalajangersimasunik suliffeqarfinnut pilersuisunut suliniummik suleqateqarnermi piumasarineqartunik naammasinnissamut tapersersuinissaq aqutissiuussinissarlugu
	EC5	GML-ip isumaqatigiissutit angisuut mikisunngorlugit suliarisassavai kalaallinit ingerlataqtut ingerlanneqarsinnaasunngorlugit
	EC6	GML-imi suliarinnittussarsiortartut Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermik ilisimasallit kalaallisullu oqaasillit ilaatigut sulisorissavaat
	EC7	Suleqatigiiffinnut, soorlu Kommune Kujalleri sanaartornermik aatsitassarsiortarnermillu suliallit suleqatigiiffiat qanittumi pilersinneqartumut aammalu inuussutissarsiutinik oqallittarfinnut suliffeqarfinnik piginnaanngorsaanissamut suliniutip tulleriarneqarnissaanut tapersersuinissaq aqutissiuutissallugu
	EC8	GML ukiumoortumik akileraarutitut akiliutigisimasaminik pisortatigut saqqummiussisassaaq
	EC9	Suliffeqarfiup najugaqtut pilersaarutaani najugaqarfinni porsaanermut atatillugu inoqutigiit atugarliortut siuarsarneqarnissaat ilaatinneqassapput
	EC10	Sulisut tamarmik, sanaartugassanik suliaqtut pulaartullu Kuannersuarni suliniummi pissuserissaarnissamik isumaqatigiissummut atsiortussaataassapput, taamaalilluni Narsami naapertuutinnngitsumik aningaasartuuteqarneq (soorlu aanngajaarniutinut, imigassamut, atortittartunut aningaasanoornut il.il. aningaasartuutit) annikillisarneqaarsinnaavoq
	EC11	Arnat Narsami najugallit inuussutissarsiutinik suliniutip pilersitaanni suliaqarnissaannut periarfissarsiuussiniarluni ilinniarnissaat siunniunneqassaaq

Sammissaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut	EM1	Suliniutip inerisarneqarnissaanut naapertuuttumik susassaqaqfinni attuumassuteqartuni Naalakkersuisut suleqatigalugit ilinniagaqarsimanngitsunik pikkorissaanissaq aqutugalugu ilinniartoqalernissaa periarfissarsiunneqassaaq. Ilinniartfigineqarsinnaasut minnerpaamik ukuussangatinneqarput: avatangiisinut ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, ujarassiorneq, ingeniøritut sulineq, aqutsineq, sulisoqarneq oqaatsillu
	EM2	Narsami, illoqarfinni allani Kommune Kujallermilu najugaqarfinni annerusuni Nuummilu GML-imi suliffiusinnaasunik paasissutissiinissamik neqeroorluni
	EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniartit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniartfik, INUILI allallu) suleqatigalugit suliniutip inerisarneqarnerani kalaallinut ilinniartunut toqqaannartumik suliniummi pilersitaaniluunniit suliffittaarnissaannut pikkorissartitsinissat inerisarnissaat. Minnerpaamik aatsitassarsiornermik iliniarfimmi naammassisimasut 40-it sulilernissamut pikkorissarneqassasut siunertarineqarpoq
	EM4	Kalaallinik sulisunik maligassiulluurtunik takutitsisinnaanerpup inerisarneqarnissaa
	EM5	Tunisassiortoqarnerata nalaani praktikkerfissamik ukiumut ilinniartut 15 missaat praktikkerfigisartagassaannik pilersitsineq
	EM6	Kuannersuarni sulisoqarnermut immikkoortortaqaqfimmik kalaallisut oqaasilinnik sulisulimmik sumiiffimmi isumaqatigiinniartartunut sulisullu peqatigiiffiinut isumaqatiginninniarnernut akisussaasuusussamik pilersitsinissaq
	EM7	Arnat angutillu atorfirmut qinnuteqarsimasut assigiinnik piginnaasaqartillugit arnat tigujumaneqarnerusassapput
	EM8	Suliffeqarfiup tamanut ammatinneqartarnera najugaqartut peqataatinniarlugit aammalu suliffeqarfiup anguniagaanik sulisunullu piumasaqaataanik paasissutissiinissaq anguniarlugu attatiinnarneqassaaq
	EM9	Piffissap ingerlanerani kalaallit aqutsinermi sulisorineqartut qaffassaanikkut amerlisarneqarnissaat eqqarsaatigalugu sulisunut nutaanut siunnersuisarfimmik pilersitsineq
	EM10	Sulisut qaffassarnissaannut piginnaanngorsaqqinnissaannullu (sanaartortunit aamma atorneqarsinnaasut) pilersaarutit aatsitassarsiorfiup matuneqarnissaani ikaarsaariarnermi suliffissamut atorsinnaasut inerisarnissaat
	EM11	Inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit (toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu) sulisorisimasat ingerlariaqqinnissaannut tunngatillugu suliniutip matunissaanut ukiut tallimat sioqqullugit periusissiortoqassaaq, matumani sulisunut suliffeqarnermut tunngasunik siunnersuisoqassaaq, taamaalillutik sulisut paaaviup matoreernerani siunissami suliffissaqarnissaannik qulakkeerinneqataanissaq anguneqarsinnaassaaq aammalu suliniutip matuneratigut inuit atugarisaannut kingunerit iliuuseqarfigineqarsinnaallutik
	EM12	Sulisut ingerlatsinermi sulisuusussat tunisassiornerup aallartinnissaata minnerpaamik ukiup affaa sioqqullugu sulisorineqaleriissapput, taamaaliornikkut ilinniartitsinerup iluatsilluurtumik ingerlanneqarnissaa qulakkeerniarneqassaaq
	EM13	Kommune Kujallermi aqutsisut suleqatigalugit kommunemi ilinniarnissamut periarfissat aatsitassarsiornerup ineriartortinneqarnera tapersorsorluarumallugu annertusarneqarnissaanik ilusilersuineq
	EM14	Majoriaq Kommune Kujallermilu atuarfiit suleqatigalugit atuartunut suliniummi (suliniutillu pilersitaani) suliffisanut periarfissat piusut paasissutissiissutiginissaat siunissami inuussutissarsiummik pitsaanerpaamik qulakkeeriniissinnaanerup takuniarlugu

Sammissaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut	EM15	Suliffeqarfiup iluani kalaallinik sulisoqarnissaq pilertornerusumik anguniarlugu suliffeqarfimmi praktikkerfissamik siunnersuisarfimmillu pilersitsisoqassaaq. Tunisassiornerit aallarteqqaarnerisa nalaani sulisut misilittagallit ilaatigut immaqa tikisitat pisinnaasaat sulisunut nutaanut takutinniarlugit marloqiusamik sulisoqarsinnaavoq. Taama pilersaaruteqarnermi piffissap ingerlanerani kalaallit sulisussat suliffeqarfiup tamarmiusup iluani amerlisarneqarnissaat (tamatumalu malitsigisaanik tikisitat ikilinerat) siunertaavoq
	EM16	Kalaallit Nunaanni praktikkerfissamik suliniummi atorfiit sorliit pisariaqartinneqarnerisut nassuiarniarlugu aammalu Kalaallit Nunaata iluani tamatumani piginnaasat qanoq pitsaanerpaamik ineriartortinneqarsinnaasut paasiniaarlugu suleqateqarneq
	EM17	Ineqarfimmi "pisiniarfik" kalaallit tunisassiaannik ajornanngippat imaqartinneqartassaaq tunisassiallu pissarsiarineqarsinnaanngippata kalaallinut pilersuisunut piniartoqartassaaq
	EM18	Suliniummik tapersisinnasunik sumiiffimmi ingerlataqarfinnik soorlu mersortarfinnik uniforminik issittumilu atisassanik suliaqarsinnaasunik pilersitsinernut tapersuineq
	EM19	Suliniummik isumaqatigiissusioriaatsikkut tapersersuinikkut sumiiffimmi sanaartortut suliasarsiorinissaannik kaammattuineq. Sumiiffimmi suliaqarsinnaasunik taamaallaat tuniunneqartassapput nunat tamalaat akornanni atugassarititanut pitsaassutsimigut akimigullu neqeroorutigineqartut naleqqersuussinnaappata
	EM20	Siusissumik aammalu ataavartumik SIK-mik allanillu Kalaallit Nunaanni sulisut peqatigiiffiinik sulinermi atugassarititanik Kalaallit Nunaanni piumasagaatinut naapertuuttunik aammalu sumiiffimmi suliffissaqartitsinermut eqquinerlunngitsunik pilersitsinissaq anguniarlugu suleqateqarneq
	EM21	SIK Naalakkersuisullu "sulisut ilinniagallit" akissarsiaasaat orniginartitat aammalu sumiiffimmi sulisussanik pitsaasunik qulakkeerinnissinnaasut isumaqatigiissutigineqassapput. Pisariaqartinneqassappat isumaqatigiissummut aamma ilanngunneqassapput nikittaattumik sulinermit qaangiuttoornermullu tapisiat. Atorfinitsinernerup pinnginnerani aningaasarsiaasat Naalakkersuisunut SIK-mullu isumaqatiginninniutigineqassapput
	EM22	Suliffiit taarseraattut pilersinneqassapput ilaqutallit sulisinnaanerit qulakkeermallugu aammattaaq eqqarsaatigineqassaaq inooriaatsip ingerlanneqaannarnissaanut qanoq akulikitsigisumik angerlarallartoqartarsinnaanera
	EM23	Pissuserissaarnissamik isumaqatigiissut - Sulisut tamarmik (sanaartortut ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissuserissaarnissamik isumaqatigiissummut atsiortussaataaassapput
	EM24	Suliniummik sulinermi aammalu suliniummik najugaqarfinni najugaqarnermi imigassamik aanngajaarniutinillu atuineq aammalu naapertuutinningsumik pissusilersuuteqarneq inerteqqutaassapput. Sumi tamani pujortarneq inerteqqutaassaaq. Innersuussutigineqartut akerlinganik pisoqarsimatillugu innersuussutinut malinnilluarnissamut suliniutit tikkuussisut ingerlanneqartassapput
	EM25	Narsami najugaqartunut kalaallillu kulturiannut ataqqinninneq, ilanngullugu porsarsimassutsikkut ilisimasassanik ilinniartinneqarneq suliniummik sulinerup aallartinnerani naammassineqarsimanissaaq
	EM26	Narsami innuttaasut sulisullu ineqarfimmi illersugaasumi najugallit attaveqatigiittarnissaat killeqassapput. Assersuutigallugu sulisut ineqarfimmi najugallit sumiiffiup imerniartarfianiikulaaqusaassanngillat, timersornissamulli kaammattorneqassallutik aammalu Narsami innuttaasut inuppalaartumik sammissaqartitsisoqarneratigut peqatigitinnarneqassallutik. IBA-mik oqaluuserinninnermut atatillugu sammissaqartitsinerit pineqartut suujumaarneri Narsami Kommune Kujallermilu aqutsisut peqatigallugit aalajangerneqarumaarput

Sammissaq	ID	Iluarsiissutissatut suliniutit
Atorfissat sulinermilu atugassarititaasut	EM27	Ineqarfissami nunaqarfeeqqamilu atortut pujortarfiussanngillat
	EM28	Sanaartortut ineqarfigigallagassaanni ineqarfivissamilu kalaallinik sulisunik amerlisaaneq - GML-ip nerisassanik pilersuisartut, eqqiaasut aammalu allat pisariaqartinneqartut sullissisut kalaallinit ingerlaneqarnissaat piniarlugu suleqatigissavai
	EM29	Sulisut ineqartinneqarnerannut pitsaassutsit aalajangiussat - sanaartortut najugaqarfigigallagassaat sanaartorfimmi sanartortumit ilusilersorneqarlutillu suliarineqassapput. VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimanngillat, kisiannili ilusissat aalajangiunneqartut tamarmik GML-imit akuerineqaaqqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqaaqqaartussaallutik, SIK-kkullu maluginiagassaat tassaassapput Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut aalajangiussanut isumaqatigiissutit naapertuuttuunissaasa qulakkeerneqarissaat. Ineqarfissaq nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq, soorlu IFC / EBRD-p ilitersuutaani 'sulisut inaat'-nik qulequtserneqartumi: Ingerlatsinerit aammalu pitsaassutsinut aalajangiussat (IFC, 2009b)
	EM30	Sanaartortoqarnerata nalaani inissanik amigaateqartoqassappat GML-i umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik pisariaqartitsineq aallaavigalugu najugaqarfiusinnaasumik peqassaaq. Tamanna utaqqiisaagallartumik aaqqiinerussaaq aammalu aallartisarneqassalluni takornariaqarnerpaaffiani takornariaqarnermut sunniutissai minnerpaaffissaaniitinniarlugit
	EM31	GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu aqutsisut peqatigalugit inissiat illullu inoqanngitsut, kalaallit sulisorineqartussat illoqarfimmut nuukkusuttut inissaattut toqqarneqarsinnaapput. Ineqarfissat saniatigut siniffiit 50-it tungaanut ineqarfissanik suliarinninnerup nalaani atugassanngortinneqarsinnaapput. Ilimanarpoq periarfissaq Kommune Kujallermi najugaqarfinni innuttaasunut arlaatigut orniginarsinnaasooq aammalu Narsami innuttaasuusimasut uternissamut suliffissanik periarfissat piulerpata kaammattuutaasinnaasut

Sammissaq	ID	Iluarsiissutissatut suliniutit
Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit	LA1	Ingerlatsiviusut nuunneqarneranni sunniutit pinngitsoortinneqassapput, imaluunniit pinngitsoortinneqarsinnaanngippata suliniutit allaanerusut misissorneqassapput sunniutissai anikillisarinniarlugit
	LA2	Pinngitsaaliilluni illumiit anisitsisarnerit pinngitsoortinneqassapput
	LA3	Pisariaqartillugu nunamik piginnittup pisiarinnittullu isumaqatigiinnerisigut pisisoqartassaaq
	LA4	Nunamik pisinissaq pisariaqartillugu imaluunniit nuna pallinneqartussaatinagu kingunerluutaasinnaasut annikillisarneqassapput a) isertitarisarsimasatut annaasanik taarsiineq[1]; b) nuutsitsinerimi paasissutissanik isummannaarinnilluarnikkut, tusarniaanikkut aammalu attuumassuteqartut paasissutissanik toqqammaveqarluarnissaasigut
	LA5	Aningaasarsiorfiit nuunneqartillugit suliffeqarfiup aningaasarsiorfissap nutaap pilersinneqarnissaa, ajornanngippallu inoqutigiit sunnerneqarsimasut pitsaanerusumik inuussutissarsiorfeqalernissaat anguniassavaa
	LA6	Suliniut Narsap Iluanilu nersussuaateqarfimmik piginnittup akornanni pisortatigoortuunngitsumik siornatigut eqqartuisimapput. Suliniut piiaanissamut akuersisummik tunineqarpat, Suliffeqarfiup Narsallu Iluani nersussuaateqarfimmik piginnittup akornanni nunaatip pisiarineqarsinnaanera pillugu isumaqatiginninniartoqassaaq. Oqaatigineqassaaq, maannakkut sulii isumaqatigiissusiortoqarsimannginnera

Sammissaq	ID	Iluarsiissutissatut suliniutit
Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit	LA7	Sumiiffimmi nunalerinermik sammissaqartut tamarmik sunniutissat suliniummullu paasissutissat annertunerusut tunniunniarlugit peqatigineqassapput tusarniaavigineqarlutillu
	LA8	Suliniut inuussutissarsiummik sunniissappat GML-ip KNAPK SPS-ilu peqatigalugit inuussutissarsiutip pilerseqqinneqarnissaanut suliniummik (LRP) pilersitsissaaq, uanilu sunniutaasimasoq aallaviusujumaarluni
	LA9	Suliniut ingerlatsiveqarnikkut inuussutissarsiummik sunniissappat GML-ip ingerlatsivimmik inerisaanissamut, ilinniartitsineq ingerlatsinissamullu pilersaarutit ingerlatsinerup annertusarnissaanut sumiiffimmi suliffissanik pilersitsiniartut ilanngullugit tapersersussavai
	LA10	Pujoralammut qinngornernullu iluarsiissutaasinnaasunik suliniuteqartoqassaaq
	LA11	Narsami, Narsap Iluani Ipiutamilu (aallaavittut) aatsitassaqarfiup killingani pujoralammut qinngornernullu nakkutiginniffiit pilersinneqassapput sumiiffimmi attaveqaatit soqutiginnittut malinnaatinneqassallutik
	LA12	GML-ip sanaartornerup / aatsitassarsiornerup aallartinnginnerani ujaqqanik erlinnartunik katersinissamut akuersissutillinnut tugtupitseqarnerpaaffiani katersisoqaaqaarsinnaanera qulakkiissavaa. Isumannaallisaaneq eqqarsaatigalugu isersinnaaneq nakkutigineqassaaq
	LA13	GML-ip qajartorluni takornariartitsisartunut suliniutip ilusaanik suliniutillu ingerlasarfissaanik piffissanik nassuiaassaaq aammalu pisariaqartitsineq naapertorlugu sunniutinut iliuuserineqarsinnaasunik suliniutinik pilersitsissalluni
	LA14	Sapinngisamik suliniutip pinngortitamik atuinissaa sumiiffinnillu killilersuinissat annikillisarneqassapput
	LA15	Narsap Iluani pujoralammik pilersitsinerup minnerpaaffianiitinneqarnissaa anguniarlugu aqquserngit imermik serpartarneqakulassapput
	LA16	Kulturikkut ingerlanneqareersut attatiinnarneqarnissaa kaammattorniarlugu GML pisinnaatilluni nunap pisussutaanik Narsap Iluaneersunik (assersuutigalugu paarnanik) pisisassaaq
	LA17	GML-ip Narsami aqutsisut arpaffissat / pisuttuafissat aqutit allat sunnerneqarsimannginnerusut nassaariarlugit suleqatigissavai
	LA18	VVM-imi (GHD, 2018) avatangiisit pitsaassutaattut nassuiarneqartut pitsaassusaasa attatiinnarneqarnissaa anguniarlugu avatangiisinut aqutsinermut periusissianik aallartitsisoqassaaq
	LA19	Takornariaqarnermi periarfissat tapersersorniarlugit Kommune Kujalleq pingaartumillu Narsaq suleqatigineqassapput
	LA20	Sumiiffimmi, nuna tamakkerlugu kiisalu nunat tamalaat akornanni takornariaqarnermut periarfissat siuarsarnissaa misissorneqassapput

Sammissaq	ID	Iluarsiissutissatut suliniutit
Imaani pisuussutit aammalu imaani inuussutissarsiutit	OC1	Sumiiffimmi pisariaqartinneqartut eqqarsaatigalugit sunniutinik suussusersisoqassagualarpat KNAPK allallu susassaqartut suleqatigineqassapput

Sammisaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Suliffimmi peqqinnissaq sillimaniarnerlu	OH1	GML-ip peqqinnissamut isumannaallisaanermullu maleruagassaq sukumiisoq suliffeqarfiup suliffimmi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit politikianut naapertuuttoq atuutsissavaa
	OH2	Sanaartornerup aallartinnginnerani suliffimmi peqqinnissamut isumannaallisaanermullu naliliineq peqqussut nr. 1168-imi piumasaqaatinut naapertuuttoq allaaserineqassaaq
	OH3	Tunngaviusumik ingerlatassat isumannaatsumik ingerlanneqarnissaannut suliniutip ingerlanneqarnerani ingerlaavartumik tulluarsarneqarsinnaasumik periutsinik pilersitsisoqassaaq
	OH4	Suliffissuaq atortullu aserfallatsaaliorneqartassapput isumannaatsuunissaat anguniarlugu
	OH5	Sulisut tamarmik peqqissutsikkut isumannaatsumik sulisinnaanissaat anguniarlugu paasissutissiisoqassaaq, skiltersuisoqassaaq, ilitersuisoqassaaq, ilinniartitsisoqassaaq nakkutilliisoqassallunilu. Pilersuisut ilitersuutaat suliffimmilu atugassanik ilitersuutit Tuluttut, Danskisut Kalaallisullu oqaasertaqassapput
	OH6	Isumannaallisaanermi nalunaarsuinerit, kukkuluttungajannerit navianaatillu suussusersineqarsimasut attuumassusillit tamarmik nalunaarsorneqarlutillu nakkutigineqassapput
	OH7	Isumannaallisaanermut ataatsimiititaliaq suliffeqarfiup iluani aqutsinermut, siunnersuinerimut, peqqinnissamut isumannaatsuunissamullu paasissutissiinerimut nakkutilliinerimullu akisussaasussaq pilersinneqassaaq
	OH8	Suliniuummi immikkoortuni teamini suliffimmi avatangiisinut isumannaallisaanermullu akisussaaffiit aqutsisunut agguataarneqassapput
	OH9	Sulisut tamarmik talitalinnik annoraassiassanik tujuuloqarlutillu qarleqassapput atisallu suliffissuarmi errorneqartassapput qinngornerit ulorianartut najugaqarfinnut pinnginnissaat anguniarlugu
	OH10	Immikkoortiterivimmi akuiaavimmilu atisanik taasiisarfeqassaaq
	OH11	Navianartumik pujoralaqartillugu sulisut maskeqartinneqartassapput
	OH12	Sulisut tamarmik ataavartumik (ukiumoortumik) nakorsamit misissorneqartassapput. Misissuineq suliniutip nakorsiartarfiani ingerlanneqartassaaq suliniutillu aningaasartuutit matumani matussuser tassavai
	OH13	Sulisut qinngorfigitinnerat annertuseriassappat qinngornernut illersornissamut allaffeqarfigimmiit nassuiaateqarfigineqassapput pisariaqassappallu suliffigisap iluani allamut nuunneqarlutik. Qinngorfigitinnerup annertuseriarnera annertugineqarpat (qinngornernut illersornissamut sulisumiit) sulisoq suliffeqarfiup nakorsiartarfiani misissorneqassaaq
	OH14	Suliniutip ukiumut nalunaarusiaani qinngorfigitinnerit allattoqqissaarneri saqqummiunneqartassapput Naalakkersuisunullu toqqaannartumik tunniunneqartassallutik
	OH15	Sumiiffiit qinngornernik ulorianartunik annertuumik peqassangatinneqartut teknikkikkut isumannaallisaaffigineqassapput (assiaqusiineq, ungasissuseq) aammalu periutsinut nakkutiginninnikkut (qinngorfigitinnerup sivissussaa, sulisunik taarsaatsitsineq inuinaallu illersuutigisinnaasai atortut (PPE)) qinngorfigitinnissaq minnerpaaffimmiitinniarneqassaaq

Sammissaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Suliffimmi peqqinnissaq sillimaniarnerlu	OH16	Qaartitsinnginnermi pujoralaallu toreernissaanut piiavik inuerutsinneqartassaaq
	OH17	Aatsitassarsiorfimmi tamani pujoralak annikinnerutinniarlugu imermik pajuttaatit atorineqassapput
	OH18	Sulisut piiavittaaniittut pingaarnermik illuaqqani aatsitassarsiornermut atortulinni silaannarissaavittalinnut inissinneqartassapput. Illuaqqani silaannarmut saliutit filterit taarsikulaneqassapput
	OH19	Biilnut saliisarfeqassaaq, biilit tamarmik aatsitassarsiorfimiit ingerlalersut aatsitassarsiorfiup pujoralaa / ipia peerniarlugu
	OH20	Aserorterivimmi silaannaap ingerlaalluarnissaa isumagineqassaaq (akunnerup ataatsip iluani quleriarluni taarseraatsinneqartassalluni)

Sammissaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu	CH1	Ujaqqat amerlasuukkaat, akuiakkat aammalu eqqagassat imermut seqertitsissutini (aasakkut) imeq sinneruttoq atoqqissinnaasaq atorlugu masatserneqartassapput
	CH2	Aqquserngit assakaasulinnik imermik seqertitsissutini (aasakkut) masatserneqartassapput
	CH3	Aqqusinnermi sermimik apummillu aatsitsiniarluni tarajorterineq. Taratsup aamma qaavata isugutannera annertusitissinnaavaa avatangiisiiit isugutaap pilersinneratigut (ukiukkut)
	CH4	Biilit sukkassusissaannik naapertuuttunik aalajangiineq, akulikitsumik immikkoortiterineq aammalu aserfallatsaaliineq
	CH5	Biilit atortullu sarfamik atuunikitsut silaannarmut aniatitat killilersimaarniarlugit
	CH6	Innaallagissiorfiup, biilit allallu atortut innaallagissamik atuisut aserfallatsaaliorlugit sanaartortuisa ilitersuutaat malillugit silaannarmut aniatitsineq killilersimaarneqassaaq
	CH7	Suliniimmi atortut nipiliornerisa nakkutigineqarnerisa saniatigut nipimut malussarissuni qaninnerpaaniittuni nipiliornerit nakkutigineqassapput (illuaqqat nalaanni aammalu Narsap kujasissuani /kippasissuani). Attaveqatigiittarfiit atorineqartut aqutigalugit Narsami soqutigisalinnut nakkutilliinerup inernerit saqqummiunneqartassapput
	CH8	Umiarsualiviup sanaartorneqarnissaani annertuumik nipiliornerit inoqutigiinnut ilinniarfinnullu akornusersuinerit annikillisaarniarlugit piffissalersorneqassapput
	CH9	Maskinat nipiliuutaasut nipiliorneranut annikillisaanissamik periarfissat imaluunniit suliniutit nipikillisisinnaasut suliniutip sanaartorneqannginnerani teknikkikkut sukumiisumik misissuinnermi ilanngunneqassapput
	CH10	GML innuttaasut soqutigsallillu sunnerneqarsimasut isumakuluutini naammagittaalliutinilluunniit (kinaassutsip isertuussinnaanera aamma periarfissaavoq) paarlaasseqatigiiffisinnaaasaannik suliniimmi aqutsisut akissuteqarfigiумаagaanni malaaruteqarfisinnaaasaannik pilersitsissaaq
	CH11	GML-ip pujoralammik aqutsinissamut allaaserisaani pujoralaap aqunneqarnissaanut suliniutit atuutsinneqarnissaa

Sammasaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaaernerlu	CH12	Narsami suliniutillu qanittuani receptorinik malussajasunik atuilluni radoneqassutsimik gammamillu qinngorneqassutsimik nakkutilliineq
	CH13	Narsami radonip qinngornera qanoq annertutiginersoq paasilluarusullugu aammalu innuttaasut paasitinniarlugit angerlarsimaffimmi silaannaap qanoq pitsanngorsarneqarsinnaanera qinngorfigitineq millissinniarlugu Kalaallit Nunaanni Peqqissutisimut Naalakkersuisoqarfimmik suleqateqarneq
	CH14	Biilinut tamanut uani aqqummi sukkanerpaaffissaq atuutissaaq
	CH15	Angallannermi annertuumik biilersuit oqimaatsut mikinerit ingerlaaqatigiittarnissaannik periarfissaq GML-ip misissussavaa
	CH16	Angallannermik qaammaassaqqarneq Narsap illoqarfiani annertusarniarlugu illoqarfimmi isumannaatsumik angalanissap paasititsiniutigineqarnissaa suliarineqassaaq. Meeqqanut mikinernut navianaatit annikillissarniarlugit meeqqerivinnut meeqqallu atuarfinnut paasititsiniutissat aalajangersimasut suliarineqassapput
	CH17	Sanaartornermik suliallit piffissap annerpaartaani Narsap illoqarfiata avataaniitineqassapput innuttaasunik peqateqarnissamut periarfissat pakkersimaarniarlugit
	CH18	Tunisassiornermik suliallit nakkutigisami ineqartinneqassapput pulaartullu unnueqqusaassanngillat
	CH19	Innuttaasunut ataqqinnittumik torersumillu pissuseqarnissaat anguniarlugu sulisut, sanaartortut pulaartullu tamarmik pissuserissaarnissamik isumaqatigiisummut atsiortussaataassapput. Politikki una sulisut Kalaallit Nunaannut (Narsarsuarmut imaluunniit Qaqortumut) minneranniit aallarnissaannut atuutissaaq
	CH20	Kinguaassiutitigut nappaatit tuniluuttartunut, HIV/AIDS ilanngullugit, qaammaassaqqarnerulernissaa anguniarlugu sulisunik sammisaqartitsisarnerit ingerlanneqassapput
	CH21	Sulisunut usuup puuinik pissaqartitsineq
	CH22	Suliffiup nakorsiartarfiani kinguaassiutitigut nappaatinut (HIV ilanngullugu) misissortissinnaaneq aammalu siunnersuineq kiisalu pisariaqartillugu innersuussisinnaaneq periarfissaassapput
	CH23	Sulisut peqqissusaasa nakkutiginnissaat aammalu Narsami Kommune Kujallermilu peqqissaasut paasissutissanik avitseqatigisarnissaat pisariaqartillugulu pissusilersuutit allanngortinniarlugit paasititsiniaanernik inerisaanerit
	CH24	GML-ip innuttaasunut kinguaassiutitigut nappaatit tuniluuttarnerat paasititsiniutigissallugu aammalu isumannaatsumik atoqateqartarnissaa kaammattuutiginiarlugu Narsami peqqissaasut suleqatigissavai
	CH25	Sulisut tamarmik (suminngaanneerteri apeqqutaatinagu) atorfininnginnermi peqqissusaat misissorneqassaaq aammalu aalajangersimasumik misissorneqartassapput atorfinereeraangamik. Peqqissutsimik misissuinnermi pingaarnertut TB-rtoqarnerisut misissorneqartassaaq TB-mullu pasinartoqarsimappat suliniummi atorfinnut neqeroortoqartinnagu TB-mut katsorsaasoqaaqassaaq. Atorfininnginnermi kinguaassiutitigut nappaateqartoqarnerisut misissorneqassanngilaq

Sammissaq	ID	Iluarsiiutissatut suliniutit
Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu	CH26	Sanaartorfimmi ineqarfiugallartussami aammalu nunaqarfeerassami najugaqarfiit inissaqarluartut sulisunit tamanit najugarineqassapput TB-p sulisut akornanni tuniluunnissaanut (aammalu illoqarfimmi najugalinnut) navianaatit annikillisinnaarlutit
	CH27	GML-ip iluani tamani allaffeqarfiinilu pujortarnissaq sukannersumik inerteqqutaassaaq. Sulisut pujortarunnaarnissamut kaammattorneqartassapput suliffeqarfiup nakorsiartarfiani “qanoq ililluni pujortarunnaartoqassava” pissarsiarineqarsinnaallutik
	CH28	Suliniuummi qaqugukkulluunniit aanngajaarniutinik imigassamillu atuinnermut misissuisoqartassaaq, sulisut, sanaartortut pulaartullu paasisaasut soraarsinneqartassapput qimagutsinneqarlutilluunniit
	CH29	Sulisut silami timersornermut peqataanissamut kaammattorneqartassapput aammalu “isumannaallisaanermik paasisutissiinerit” sulisut angerlarallarnerninni ilaqtamminnut ingerlateqqissinnaasaat inerisarneqassallutik
	CH30	Sulisunik ineqartitsineri (sanaartorfimmi ineqarfiugallartussami aammalu ineqarfissami) timigissartarfeqassaaq allanillu aamma timersortarfeqassalluni
	CH31	Sulisut Narsami timersorluni unamminernut peqataanissaat nutaanillu unammisitsinerik pilersinneqartunik aamma tapersersuinissaat kaammattuutigneqartassaaq
	CH32	Sulisut ineqartinneqartut nerisassaannik pilersuisartut ilisimasatik aallaavigalugit nerisassat suliffimmut naapertuuttut tulluurtunik anertussusilerneqartassapput
	CH33	Ineqarfimmi pisiniarfik peqqinnartunik saniatigut nerineqarsinnaasunik peqartassaaq aammalu sumiiffiup pissarititaanik peqarniartassalluni
	CH34	Tarnikkut peqqinnissamik paasitsiniaanerit ingerlanniartut suliffeqarfik, Narsami peqqissaasut kKmmune Kujallerlu suleqatigiissapput
	CH35	Suliniutip sulisoqarnermi politikkaa pingaartumik suaassuseq, ammip qalipaataanik, atoqateqartarneq, innarluutit, peqqissutsip qanoq innera, upperisaq, politikikkut inissisimaneq, kattuffiit ilaasortaaffiit imaluunniit katissimaneq aallaavigalugit immikkoortitsinerit akuersaartuunngilaq
	CH36	Ataavartumik kalaallit sulilluurtut aammalu ingerlatsiviit suleqataalluurtut kommunep iluani iluatsilluurtut siammarterneqartassapput, siammasinnerusumillu siammarteriniarnermi nuna tamakkerlu nittarsaassisoqarsinnaalluni
	CH37	GML-ip ingerlatarisimasai ineqarfinnut “aningaasaliisussarsiornerit” ingerlateqqinneri
	CH38	Namminersorlutik Oqartussat malittarisassiaat naapertorlugit nunami nunarsuullu sinnerani nappaalanermut pilersaarutit

Sammissaq	ID	Iluarsissutissatut suliniutit
Inuiaqatigiit aqqissuussaannerat inuiaqatigiinnilu inooriaaseq	SO1	Suliniuummi suliffissanut periarfissat aammalu taakkuninnga ingerlatsissagaanni suut piumasarineqarnersut paasinarluartumik paasissutissiissutigineqarnissaat
	SO2	Kiffartuussivinni piusuni kiffartuussinermi ilungersunartorsiorfiusut paasiniaarlugit aammalu annikillissinnissaannut pilersaarummik ilusilersuiniarluni Kommune Kujalleq suleqatigineqassaaq
	SO3	Suliniutip inerisarneqarnerata kingunerisaanik GML-ip Kommune Kujalliullu akornanni innuttaasut amerleriaataat aallaavigalugu aqutsisunik suleqatigiisitsineq. Ilisimasaq taanna atorlugu Kommune Kujalliup suliarinnittussarsionnissaq pilersaarusiinnaalissavaa
	SO4	GML-ip Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik suleqatigalugu paasiniassavaa qanoq iliornikkut tunisassiornerup nalaani Narsami peqqinnissaqarfiup allilerneqarsinnaanera
	SO5	Narsap illoqarfiani Kommune Kujallermilu aqutsisut peqatigalugit periuseq nutaaq / eqqaavissaq uumasut toqunikut timaannut kiisalu eqqaavigineqartumut allannguutissat piumasaqaataasut suussusersineqassapput
	SO6	Sumiiffimmi pinerlunnerup annertuseratarsinnaanera suliffeqarfiup sulisuminut, sanaartortuminut pulaartuminullu pissuserissaarnissamik isumaqatigiisummut atsiortitsineratigut annikillisarneqassaaq. Tamanna annertunerusumik sulisunut imaluunniit sanaartortunut pissuserissaarnissamik isumaqatigiisummut naapertuutitngitsumik pissusersortunut, inuiaqatigiit akornanni pissuserissaarsimanngitsunut imaluunniit inatsisinik unioqqutitsisunut sukannersumik innersuussutitut malinnilluarnissamut suliniutit ingerlanneranni atuutsinneqassaaq
	SO7	Sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu akuersissutitut tunngatillugu suliniuteqarnermi GML-ip SIRI suleqatigissavaa, aammalu nunamut isersinnaanermut akuersissuteqarnermut tunngatillugu taassumalu pitsaanerpaaffissaaniinnissaa qulakkeerniarlugu danskit nunanut allanut ministeeriaqarfia suleqatigissallugu. Taamatuttaaq Namminersorlutik Oqartussat sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu allagartanik akuersisartutut pingaarnertut oqartussatut inissinneqassapput. Nunamut isersinnaanermut akuersissuteqartarnerup akuersissutinillu tunniussisarnerup pilertornerusumik pisarnissaa siunertarlugu suliniutip Suliffeqarnermut Naalakkersuisoqarfik suleqatigeratarsinnaavaa
	SO8	Suliniuummi tuluit oqaasii atorineqassapput, kisiannili isumannaallisaanermut tunngasut tamarmik, paasissutissat, tusarniaanerit aammalu ingerlatsinerneqartut allagaqaasiat sumiiffimmi oqaatsit illersorniarlugit kalaallisut danskisullu nutserneqarsimassapput
	SO9	GML-ip isumagissavaa kalaallisut oqaatsit Kommune Kujallermi atorineqartut sumiiffimmi najugaqartut oqallittarfinni peqatigitillugit atorineqartassasut
	SO10	Kalaallit kulturianik najugaqartut kulturimut nukittorsaataasunik (soorlu kalaallit nerisassaataannik persuarsutigininnikkut, qajartornikut, puisinniarnikkut, paarnartarnikkut il.il.) sammissaqartarnerisigut tapersersuinissamut periarfissat GML-ip suussusersissavai
	SO11	Kalaallit ilaqquttaminnut ileqquminnullu piffissaqarniassammata sulinerneq piffissaq taakkuninnga naapertuuttunngorlugit aqqissuunneqassapput
	SO12	Narsap politiivi peqatigalugit illoqarfimmi aanngajaarniutit atugaanerit nalilerneqassaaq illoqarfimmilu aanngajaarniutit atuinerup akiorniarnissaanut iliuusissanik inerisaasoqassalluni

3. Suliniutip nassuiarnera

3.1 Suliniutip sinaakkutai

3.1.1 Aatsitassanik misissuinerup nassuiarnera

Kuannersuarni aatsitassaqaarfik Ilimaussap avannaa-kitaaniippoq, pinngortitap nukingisa arrortitsivigisimasaanni lujavriteqarfiulluartumi. Kuannersuarni aatsitassaqaarfik lujavritinik silittunik siaangajasunik nallarippallaanngitsunik ilisarnaateqarpoq. Ujaqqat allat malunnaatillit ilagaat basaltit, gabbrot sillisissallu Tunulliarfimmi pinngortitap qaleriiaarneranit pinngortinneqarsimasut aamma ilagaat augite syenitit kiisalu najait.

1955-imi Kuannersuarni aatsitassaqaarfik danskit atomip nukinganut ataatsimiititaliaanit sumiissusersineqarsimavoq. Ukiut 30-t tulluuttut Narsaq aatsitassaqaarfimmut tunngatillugu teknikkikkut misissuiffiuvoq. Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisunit aatsitassanut oqartussaaffik 1. januaari 2010-mi tiguneqarmat, aatsitassaqaarfiit soqutigineqaqqilerput. Oqartussaaffiup tighunerata kingunitsianngua Kalaallit Nunaanni aatsitassanik aqutsineq Kalalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni agguarneqarpoq. Tamatuma kingorna GML annertuumik sumiiffimmi geologiskimik misissuisimavoq aatsitassanillu atuisoqassagualarpat paasisustissat avatangiisinut attuumassuteqartut aatsitassiornissamut atorineqarsinnaasut katersorsimallugit.

Qillerinerit inernerisa takutippaat nunap qaavata qanittuani savimminissat pitsaanerpaat inissisimasut. Qillerinerit itiliartortillugit REE-t, uranit, zinkillu pitsaassusaat appariartorpoq. REE-ni uraninilu aatsitassat annerpaartaat steenstrupiniuvoq. Aatsitassaq taanna qaqutigoortorujussuuvoq fosforinik natriumsilikatinillu akulik, taassumalu imarivaa REE uranilu. Aatsitassat allat REE-nik akullit ilagaat vitusitit fosfatiusut, annikinnerusumillu ceritit monazitillu. Steenstrupini uraneqaannarani natriumsilikatmineraleqarpoq taannalu yttriumeqarluarpoq, REE-qarpoq arrortikkuminaatsunik, zirconiumeqarpoq tineqarlunilu. Zinkimi aatsitassaq sphalerit annertunerpaavoq.

3.1.2 Suna piiarneqassava aamma soq

Suliniutip ingerlanneqarnerani Kuannersuarni aatsitassaqaarfimmit aatsitassanik aatsitassarsiorneq REE-nik sisamanik allanillu qallukkanik suliaqarneq ingerlanneqassaaq. Naak Kuannersuarni aatsitassaqaarfimmi tunisaalluarsinnaasunik aatsitassanik arlalinnik peqaraluartoq REE-t pingaarnertut suliarineqassapput saniatigullu zinki uranilu piiarneqassallutik.

Piiaanermut aatsitassat 3 mio. tonsit missaat piiarneqarsinnaassasorineqarput. Taamak sukkatigisumik ingerlasoqassappat, ima tunisassiorneqassaaq (missingiorlugu):

- REE-nit tunisassiat ukiumut 30.000 tonsit;
- Zinki imerpalligaa ukiumut 15.000 tonsit;
- Flusspat ukiumut 8.700 tonsit; kiisalu
- Uranoxid ukiumut 500 tonsit.

Kuannersuarni aatsitaqassuseq ilimagineqartup annertussusigaa (JORC 2012) 108 mio. tons (Mt) 362-inik millionilikkuutaani agguarnilik (ppm) U_3O_8 , 1,43 % jordoxidit qaqutigoortut (REO) kiisalu 0,26 % zinkit.

REE-t savimminissaapput sananeqaatimikkut, akumikkut qaamanermillu ingerlatitseqqittarnermikkut immikkuullarissut. Tunisassiat kallerup inneratortut amerlasuut taakkunaannga pisariaqartitsisuuvoq - assersuutigalugu anorisaatit, hybridbilit, batteriit immeqqissinnaasut, mobiltelefonit, skærmit plasmal LCD-llu, bærbart aammalu katalysatorit. REE-t atorineqarnerujussuisa kingunerivaat nunarsuaq

tamakkerlugu atuineq malunnaatilimmik qaffariarsimammat taamaammallu nunarsuaq tamakkerlugu pilersuineq angummassinnaajunnaarsimalluni.

Nunarsuaq tamakkerlugu REE-nik pilersuiffik annerpaaq Kinamiippoq. Teknologimik nutaanik inerisaasoqarnissaa eqqarsaatigalugu Kinamit REE-t annikitsuinnaat pissarsiarineqarsinnaatillugit nunarsuaq tamakkerlugu REE-nik patajaatsumik pissarsiffissamik amigaateqartoqarpoq.

Kuannersuarni aatsitassaqaarfik nunarsuarmi REE-qarnerpaanut ilaavoq. Kuannersuit nunarsuarmi aatsitassanik qaqtigoortunik piumagaluttuinnarneq qulakkeerinniffigisinnaavaa, taamaaliortoqassappallu Kalaallit Nunaanni aningaasaqarniarnikkut ukiuni qulikkaani aggersuni isaatitsilluartoqarsinnaalluni.

Suliniummi annikitsuinnarmik uranimik tunisassioritoqassaaq, tunisassiorneq nunarsuarmi tunisassiornermut sanillutissagaanni, Narsami tunisassiorneq nunarsuarmi tunisassiornerup 1 %-iinnarissavaa.

3.1.3 Sumiiffimmi najugaqartut

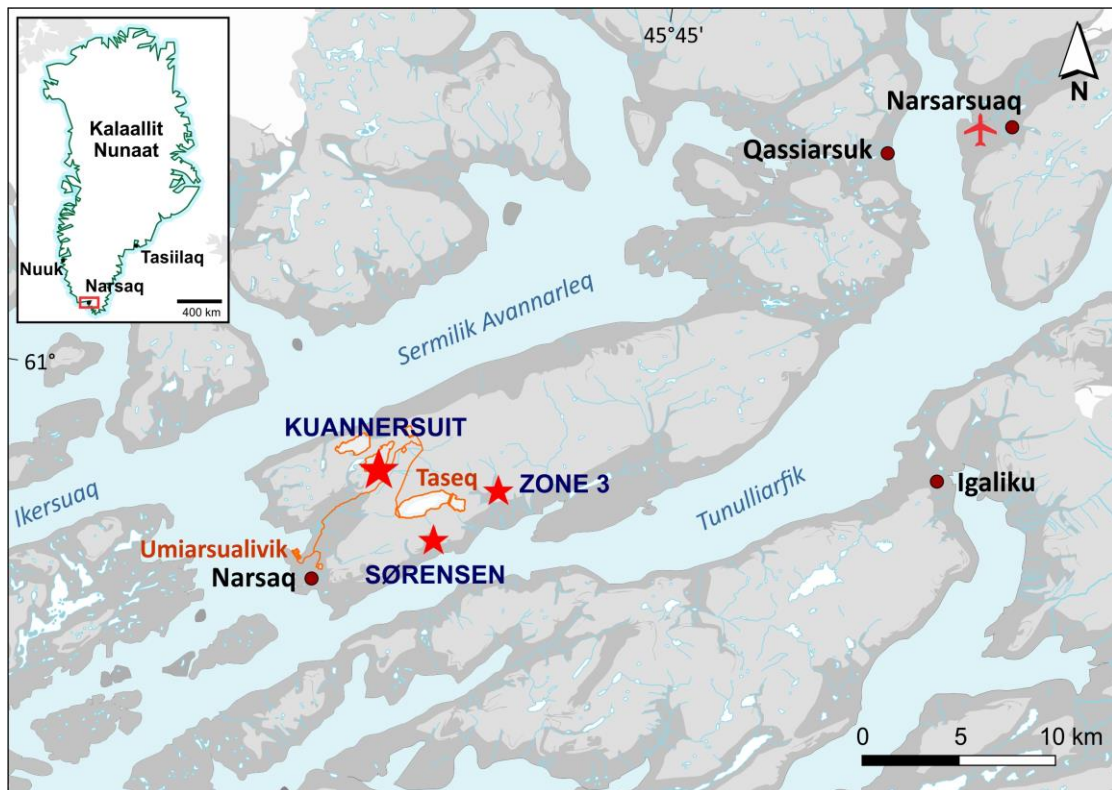
Suliniut Kalaallit Nunaata kujataaniippoq (Kommune Kujalleq), Narsap illoqarfianit avammut 7,5 km-it missaannik ungasissuseqarpoq Narsarsuullu nunat tamalaat mittarfianit kujataata kippasissortaatigut 40 km-inik ungasitsigaluni (Takussutissiaq 3-1).

Narsap illoqarfia 1830-ikunni tunggavilerneqarsimavoq. 1880-ikkunni najugaqarfiup iterlaani miffissamik pilersitsisoqarnera sumiiffimmi ilisimatusartoqarsinnaaneranik nassataqarsimavoq, 1900-ikkunnilu ujarassiornernit aatsitassanik radioaktivusunik peqarnera paasineqarsimavoq.

1900-ikkut aallartinneranni nunalerineq savaateqarnertut, eqqunneqarsimavoq.

Sorsunnersuit aappaata kinguneralaannguani aningaasaqarnerup annertusinera/suliffissuaqarneq siulleg pivog, tamatuma nalaani inuit Kalaallit Nunaata sineriaaneersut uumasunik toqoraavinni aammalu saarullinnik aalisakkerivinni suliniarlutik tikerarsimapput. Ullumikkulli Narsami inuussutissarsiutit pingaarnerit tassaapput oqartussaqaarfinni allaffissorneq, aalisarneq niuernerlu. Kommunemi nunalerineq ingerlatiinnarneqarsimavoq.

Narsaq 1959-imi illoqarfittut taaneqarsinnaalersimavoq. 2017-imi Narsaq 1.594-it missaannik innuttaasoqarpoq, illoqarfimmi 1.397-it najugaqarsimapput sinnerilu najugaqarfinni illoqarfiup qanittuani – tassa Narsarsuarmi, Qassiarsummi, Igalikumi nunaateqarfinniluunniit najugaqarsimallutik.

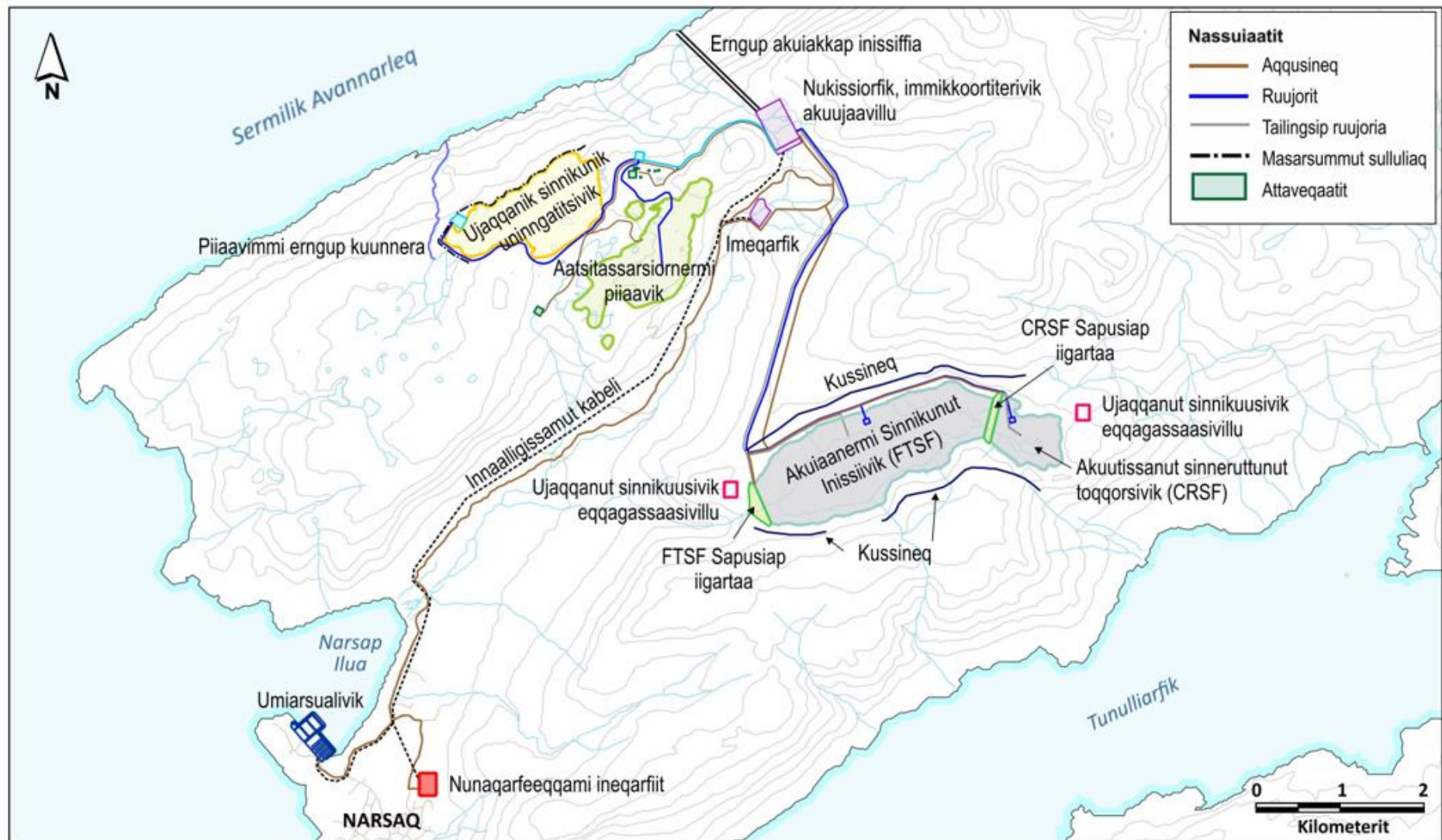

Takussutissiaq 3-1 Suliniutip sinaakkutaa kujataanilu sumiiffiit

3.2 Tunisassiornerit ataatsimut isigalugit

Aatsitassarsiorneq aatsitassarsiorfimmi ammaannartumi ingerlanneqassaaq, qaartiterisoqartassaaq lastbilit/nivattaatillu atorlugit assartuuisoqartassaaq. Aatsitassaq piiarneqartoq koncentratoriliaanneqartassaaq (imerpallaaviliaanneqartassaaq), tassanilu jordfosfatit qaqutigoortut (REP), zink imerpalasoq flusspatillu suliarineqartassallutik. Zinki imerpalasoq flusspatillu tunisassiarineqartassapput REP-illu suliareqqinneratigut REE-t uranoxidillu pilersinneqartassapput. Pilersinneqartut tunisassiarineqarsinnaasut tamarmik umiarsualivimmut, siunertamut sanaartorneqarsimasumut, assartorneqartassapput avammullu assartorneqartassallutik. Aatsitassarsiorfik ujaqqanut sinnikunut amerlasuukkaanut inissinneqartassapput (WRS. Koncentratorinitt tailingsit tailingsinut toqqorsivimmut (TSF) inissinneqartassapput.

Takussutissiaq 3-2-mi ingerlatseriaasissaaq tamarmi takutinneqarsinnaavoq ataanilu sukumiinerusumik nassuiarneqarlutik. Suliniutip ilusaata saniatigut ingerlatsinermi atorneqartut (soorlu imeq akuutissanillu qisuariartitsisussanik atuineq) aamma nassuiarneqarput.

Takussutissiaq 3-2 Suliniut

3.3 Suliniummi alloriarfiit

Nalunaarsuiffik 3.1-imi suliniutip killiffii nassuiarneqarsimapput. Immikkoortoq 3.9-mi matooraanermi matusinermilu piffissaliussat alloriarfissallu nassuiarneqarsimapput. Eqikkaanermi VSB-imi allassimasumi suliniummi VSB-imut tunngassuteqarsinnaasut isiginiarneqarput. Suliniutip sukumiinerusumik nassuiarneqarnera takorusukkukku Avatangiisinut Sunniutinin Naliliineq (VVM) atuarneqarsinnaavoq.

Nalunaarsuiffik 3.1 Suliniutip killiffii

Alloriarfik	Piffissaliineq	Nassuiaat
Sanaartorneq	Ukiut 3-t	Sanaartortoqarnerata nalaani annerusumik sulisunut amerlanernut fly-in fly-out (FIFO) atorineqartassaaq taakkuali saniatigut sulisut ikinnerit sumiiffimminngaanniissapput sumiiffillimmi pilersuisoqassalluni. Umiarsualiviup sanaartorneqannginnerani utaqqiisaasumik prammeqartoqassaaq. Atortut poortukkat sumiiffimmut apuunneqassapput sanaartortunillu immikkut ilisimasalinnit ikkussuunneqassallutik. Illorsuarsuit silamut illersuutaasussat napparneqassapput. Ataavartumik umiarsualivimmiit suliffissuqaarfissamut suliffissuassaq atortullu assartuunneqassapput. Utaqqiisaagallartumik atortussat attaveqaatillu pilersinneqareerpata aatsitassarsiorfik ingerlatsinissamut tunisassiornissaminullu piareersarneqassaaq, taamaaliernerullu kingorna tunisassiorneq aallartinneqarsinnaanngussaaq.
Ingerlatsineq	Ukiut 37-t	Ingerlatsineq aallartippat patajaatsumik ingerlatsisoqalernissaata tungaanut aatsitassiorneq tunisassiornelru annertusiartuaartumik ingerlanneqassaaq.
Matusineq	Ukiut 6-it	Matusinerup nalaani atortut piiaarneqassapput tailings-ileriffiullu nalaaniittoq imeq salinneqassalluni. Aatsitassarsiorfikut inunnit, uumasuutinit uumasunillu iserfiginaveerlugu ungaluneqassaaq.

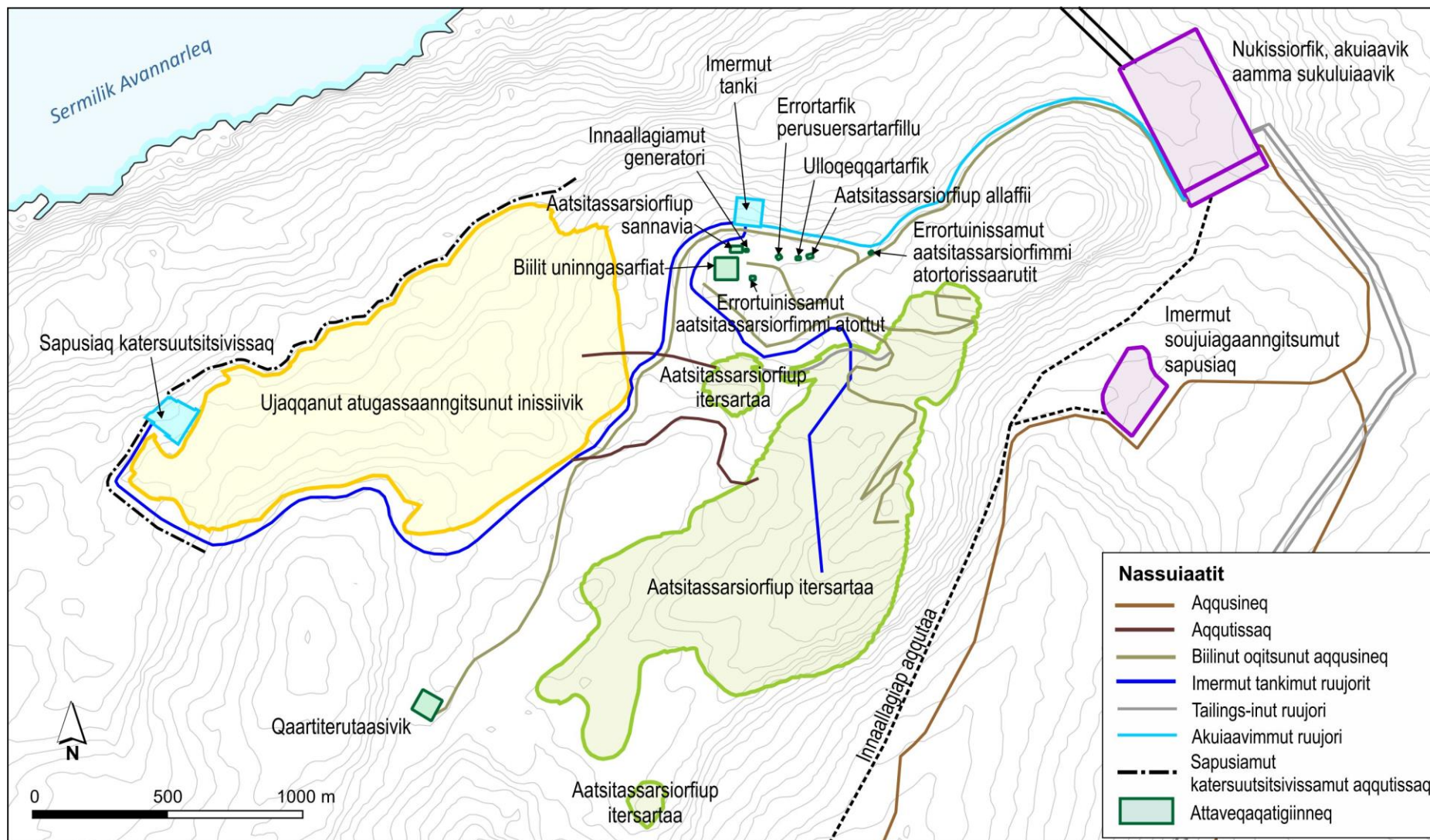
3.3.1 Aatsitassarsiorfik

Aatsitassarsiorfik inissinneqarsimavoq sumiiffimmi avatangiisit eqqarsaatigalugit. Kuannersuarni aatsitassaqarfik 600 meterinik qutsitsigisumiippoq. Aatsitassat nunap qaaniipput. Aatsitassat pitsaanerpaat itisuumiinngillat.

Aatsitassiorfissaq ammasoq 10 meterinik isaariaqassaaq. Aatsitassarsioriaaseq nalinginnaasoq atoneqasaaq, tassaalluni qillerineq-qaartitserineq-nivattaatinillu aatsitassiorneq. Taama ingerlatsineq aningaasaqarneq tunisassiornelru eqqarsaatigalugit aatsitassarsiornermi navianaateqannginnerpaatut taaneqartarpoq. Aallaqqaammut aatsitassat (suliarineqanngitsut) aatsitassiorfiup eqqaaniittumut run-of-mine-mukaanneqassapput (ROM). Aatsitassat toqqakkat traktorip nivaataa atorlugu akuleriisinneqassapput, aatsitassat akuleriisitat lastbilit atorlugit koncentratoriliaanneqassapput. Aggvaqatigiisillugit 1,5 km-inik ungasissuseqartassapput. Lastbilit aatsitassat toqqaannaq aserorterivimmut kuisassavai.

Aatsitassiorfimmi assartuutit atorineqartussat aallaqqaammut pingasuussapput, aatsitassanut assartuutit 150 tonsinik oqimaassusillit assaallu ataaseq. Aatsitassiorfiup itineruleriartornerani kalitallu imminnut ungasilliartorneranni assartuutit amerliartussapput amerlanerpaaffiannillu arfiniliussallutik.

Aatsitassarsiorfik ullormut 24 tiimit ukiumullu ullut 365-it ingerlasuussaaq.

Takussutissiaq 3-3 Aatsitassarsiorfik

3.3.2 Waste Rock Stockpile (Ujaqqat sinnikut)

Aatsitassarsiorfimmi pīaanermit sinnikut annertussanngillat - aatsitassaq pīarneqartoq ataasiugaangat eqqagassat pilersinneqartartut - ataasiinnaanissaa naatsorsuutigineqarpoq. Eqqagassat tassaapput ujaqqat aatsitassat qaaniittut atorineqarsinnaanngitsut aatsitassanik akoqanngingajattut. Ujaqqanut ataatsimut ilisivimmut (WRS) ukiumut 3 mio. tonsit inissinneqartarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. WSR aatsitassarsiorfiup avannaa-kitaaniippoq, tassungalu inissinneqarsimavoq ungasissusaa ammukajaajuneralu eqqarsaatigalugu, kangiata tungaanilu portuneraaffia iserfigiuminarmat.

3.3.3 Koncentratori aamma raffinaderi

Suliniut marlunnik suliarinnittarfeqassaaq; koncentratori (tigussaasunik suliarinnittarfik) aammalu raffinaderi (akuutissanik suliarinnittarfik). Atortut taakku marluk atorlugit tunisassioritoqassaaq. Tunisassiorfiit ullormut akunnerit 24-t ukiumut ullut 365-it atorineqartassapput.

Flotationeqannginnerani aatsitassat aserorterivikkoortinneqaaqqaartassapput sioraaqqatut mikitigilersinniarlugit [75 microninut 80 %-it]. Aatsitassat atorluarneqarniassammata mikissusaa pingaaruteqartorujussuuvoq, tassami aatsitassaq aatsitassat minnerpaafissaminniittut ujaqqamit iluaqutissartaqaanngitsumiit avissaartinneqartarmata.

Koncentratorimi marlunnik tunisassioritoqassaaq, zink imerpalligaq flusspatilu, kiisallu REP imerpaldasoo, taannalu raffinaderikkut suliarineqaaqqittassaaq. REE-t 80 %-iisa missaat REP-nngortinneqartassapput. Naatsorsuutigineqarpoq koncentratorimi ukiumut 3 mio. tonsit ikineqartut ima annertussusaa tunisassiarineqartassasooq:

- REP imerpalligaq (REE-nik uranimillu akulik) ukiumut 233.000 tonsit;
- Zink imerpalligaq ukiumut 15.000 tonsi;
- Flusspat ukiumut 8.700 tonsit; kiisalu
- Flotationimit tailingsit ukiumut 2,8 tonsit.

Koncentratorimit REP imerpalligaq ruujorikkut raffinademut eqqaaniittumut pumperneqartassaaq. Raffinaderi pingasunut aggugaavoq;

- syremik kuserfigititsineq;
- uranimik pinngortitsivik; kiisalu
- REE-nik pinngortitsivik.

Syrenik kuserfigititsinermi REE uranilu aatsitassamit avissaartinneqartarput, taamaalisooqarsimatillugulu REE-t uranillu suliareqqiinerne pinngortinneqarsinnaallutik. Raffinademi aatsitassat qaqutigoortut sisamat tunisassiarineqassapput. Tassaallutik;

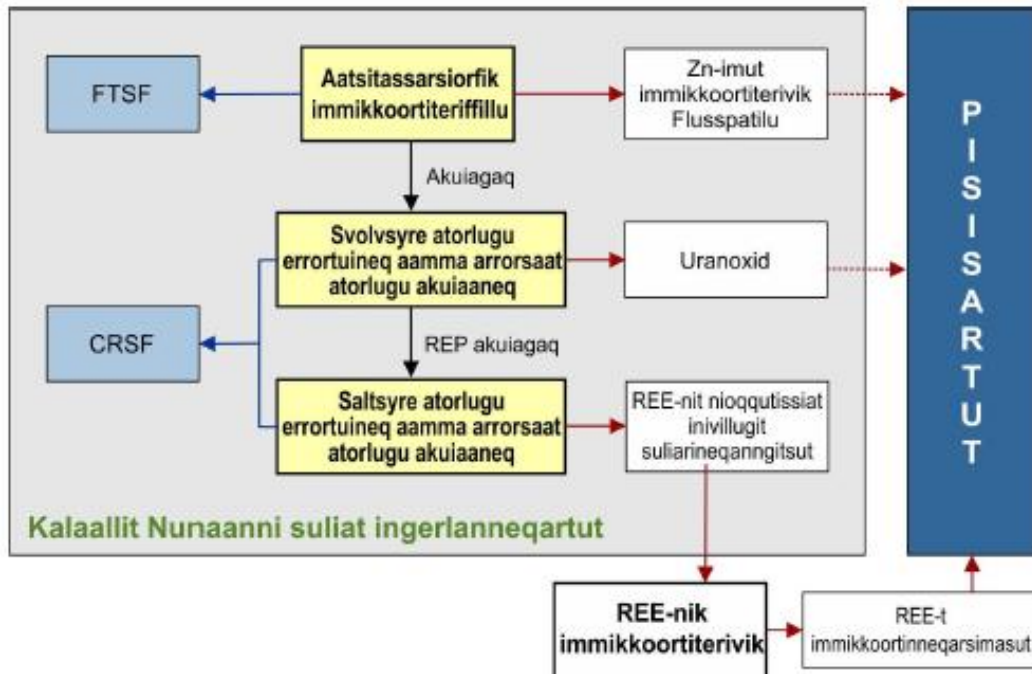
- lanthanumoxid;
- ceriumhydroxid;
- lanthanum ceriumoxidimik akusaaq; kiisalu
- REO akusaaq.

REE-t tamarmik avammut tunisassssiarineqassapput.

Saniatigooralugu urani solventekstraktionimik kuserfigineratigut aamma tunisassiarineqassaaq. Tunisassiarineqartussaaq uranperoxid UO_4 -mik taaguuteqarpoq, taannalu atominut nukissiuuteqarfissuarnut tuniniarneqartassaaq.

Raffinaderiami ukiumut 233.000 tonsini suliarineqartartuni uku tunisassiarineqassapput:

- REE-t ukiumut 30.000 tonsit;
- Uranperoxid ukiumut 500 tonsit; kiisalu
- Tailingisit akuutissartallit ukiumut 269.000 tonsit.

Takussutissiaq 3-4 Suliffissuarmi suliaqarnerup ingerlanera diagraminngorlugu

Aatsitassiorfimmit aatsitassat annerpaartaat tailingsitut inissinneqartassapput. Koncentratori raffinaderilu immikkut marlunnik tailingsiliortassapput, taakkualu immikkut suliarineqarlutillu inissinneqartassapput. Tailingsit pillugit paasissutissat sukumiinerusut avatangiisinut sunniutit pillugit nalunaarusiami atuarneqarsinnaapput.

3.4 Umiarsualivik

Suliniuummi siunertamut Tunup qeqertaasartaani Narsap Iluani (kangerluani) umiarsualiviliortoqassaaq. Ingerlatsinerup nalaani umiarsualivimmi suliarineqartartussat tassaapput orsussanik, reagensinik nioqqutissanillu tikisitsineq kiisalu tunisassianik avammut assartuineq. Umiarsualivissaq umiarsurnit Handy-max 40.000 tonsinik useqarsinnaasunit taliffigineqarsinnaassaaq. Umiarsuaq 200 meterinik takissuseqarpoq. Naatsorsuutigineqarpoq umiarsualivik ukiumut 20 %-imik atorineqartassasoq, umiarsuillu ullut tallimat tikillugit tulaqqasinnaasassat.

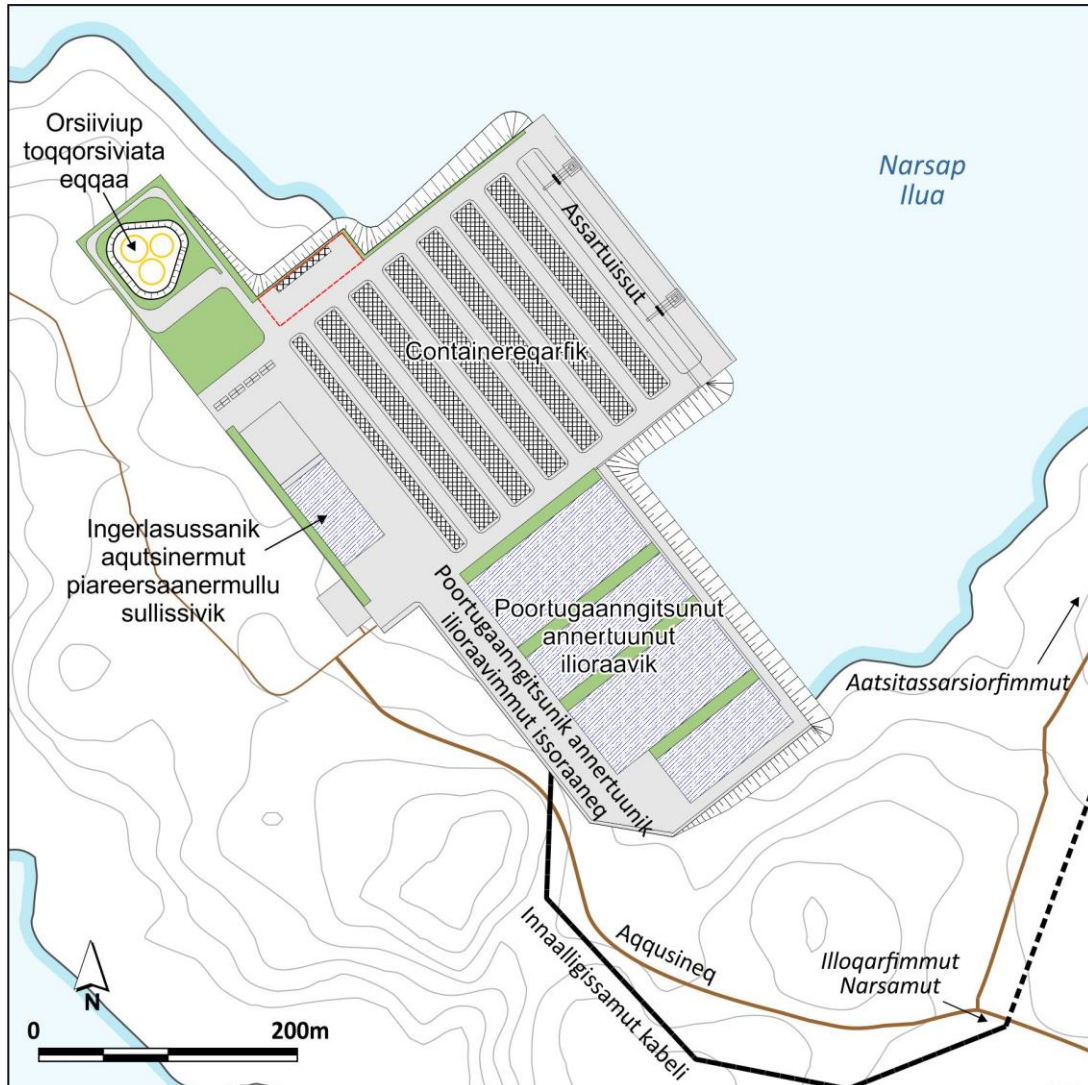
Umiarsualiviup talittarfia 200 meteriussaaq, tassanilu usit annertuut containerinullu ilioraaviit ingerlasinnaasut atorineqassallutik (Takussutissiaq 3-5). Talittarfiup saniani containerinut ilioraaveqassaaq usinullu annertuunut tikisitanut avammullu assartugassanut assiaqutsikkamik ilioraaveqassalluni.

Naatsorsuutigineqarpoq ullormut qamutit motorillit oqimaatsut 174-eripajarlutik umiarsualiviliaassisassasut, qamutillu motorillit oqinnerumaat ullormut 150-eriatassasut.

Umiarsuaq atorineqartussaq umiarsualivimmit Europap nunataata umiarsualivianut ingerlaartassaaq. Europap nunataata umiarsualiviani usit tamakkerlugit usingiarneqartassapput, tassanngaanniillu attaveqaatit assigiinngitsut atorlugit niuerfinnut assartueqqittoqartassalluni.

Umiarsualiviliortoqarnerani assaasoqassaaq qaartiterisoqarsinnaallunilu. Sanaartortoqarnerani nunniorneq annerusumik ingerlanneqassaaq.

Containerit tunisassiorfimmi immikkat avammut assartorneqannginnerini lastbilit atorlugit utaqqiisaasumik umiarsualiviliaanneqartassapput.

Takussutissiaq 3-5 Umiarsualivik

3.5 Qingornilinnik suliaqarneq

Aatsitassanik qingornilinnik suliaqarnermut tunngatillugu pissutsit VSB-imi pineqartut tassaapput nassuiaatit GML-imit erseqqissarneqarsimasut. Oqartussat attuumassutillit, peqqinnissamut, qinggorfigitinnermut assigisaanullu tunngatillugu oqartussat ilanngullugit akuersissuteqareermermi aamma/imaluunniit akuersissutini attuumassutilinni piumasaqaasiussapput, piumasaqaatillu tunngavigalugit akuersissuteqassanerlutik aalajangissallugu.

3.5.1 Tunngaviumik aqutsineq

Nunani siuarsarsimasuni aatsitassarsiornermi iluatsittumik ingerlatsinerit aallaavigalugit nunarsuarmi ingerlatsinerit pitsaanerpaanut periutsit suliniummi aatsitassiornermi atorneqassapput. Qinggornernut ulorianartunut illersornissaaq eqqarsaatigalugu Australiami Canadamilu REE-nik uranimillu aatsitassarsiornermi periusineqarsimasut atorneqassapput. Aatsitassarsiornerup ingerlanerani sulisut pujoralammut allanullu navianarsinnaasunut illersorniarlugit mianersortoqassaaq.

Sulisut qinngornernik qinngorfigitinneri tamarmik tamatigut uuttortarneqartassapput nakkutigineqarlutillu. Suliffimmi peqqinnissamut, isumannaallisaanermut qinngornernullu illersornissamut paasissutissat annertunerusut suliffimmi peqqinnissamut isumannaallisaanermullu periusissami atuarneqarsinnaapput.

Qinngornernik qinngorfigitinnermi periusissat ilagissavaat:

1. Paasissutissiineq sukumiisumillu ilinniartitsinerit;
2. Ataavartumik sulisunik nakkutilliinerit;
3. Teknologi pujoralammik nakkutilliinnermi atorneqarsinnaasoq pitsaanerpaaq atorneqassaaq; kiisalu
4. Suliniutip ilusilersornerani qinngorfigitinnissamut ulorianarsinnaasut mininneqarnerisigut.

Biilit aatsitassarsiorfimmiit aallalersut pujoralaqannginnissaat anguniarlugu biilinut saliisarfiliortoqassaaq. Biilit aatsitassarsiorfimmiit ingerlalersut tamarmik salinneqaqqaartassapput. Saliisarfik nammeneq ingerlasuussaaq atuisullu biilit salinneqarnerini iluaniiginnarsinnaapput. Aatsitassarsiorfimmiit biilit qinngornernik ulorianartoqalersimasut avammut pinnginnissaat anguniarlugu qinngornernik misissuisoqartassaaq.

3.5.2 Sulisut peqqissusaat isumannaallisaanerlu

Ingerlatsinerup nalaani GML-ip sulisuisa peqqissusaat isumannaatsuunissaallu annertuumik pingaartinneqassaaq. Sulisut tamarmik suliaartulernerminni qanoq issuserisimasartik assigalugu najukkaminnut utertinneqartassapput. Aatsitassarsiorfiusuni isumannaallisaanermut periutsit iluatsilluartumik atorneqartartut arlallit suliniummi aamma atorneqassapput. Isumannaallisaanermi nalunaarsuinerit (ass. Ajutoortoqarnerani piffissaq annaaneqartoq) GML-imi isumannaallisaasunit nakkutigineqassapput aaqqiissutissanillu suliaqartartunut saqqummiunneqartassallutik. Isumannaallisaanermi nalunaarsuinerit aatsitassarsiorfiit Australiami børsimi naluaarsorsimasut nalinginnaasumik ingerlatarivaat.

Sulisut sulinerminni atortuaannagassaminnik qinngornernut uuttuummik atugaqartassapput. Sulisut ataasiakkaarlutik qanoq qinngorfigitinneqarsimatiginerat ataavartumik nakkutigineqassaaq. Sulisut arlaannaalluunniit qinngorfigitinnermik pissusissamisuunngitsumik malugisaqarpat misissuineq iliuuseqarnerlu aallartinneqassaaq. Qinngornernut nakkutiginnissutit sumiiffinni qinngornernik annertuumik peqarsinnaasuni atorneqartassapput. Sulisut tamarmik isumannaallisaanermut qinngorfigitinnermullu tunngasunik, avatangiisimi sulisinnaanissamut ilisimasanik piginnaasanillu pissarsinissaat siunertarlugu ilinniartinneqartassapput. GML pujoralammik aqutsinissamut sukumiisumik periuseqassaaq, taannalu atorlugu qinngornerit annikillisarniarneqassallutik.

Pisariaqartitsisoqartillugu sumiiffimmi nakorsaasoqartassaaq, sulisup inuunera navianartorsiorunnaaraangat napparsimmaveqarfimmut qaninnerpaamut, Nuummiittumut, sulisoq aallarunneqartassaaq. Fabrikkini akuutissanik suliaqarfiusuni raffinaderianilu akuutissanik suliaqarfiusuni sulieruserineqartartut Kuannersuarni atorneqassapput.

3.5.3 Atomip nukinganik tunisassianut isumannaallisaaneq

Raffinaderiami urani (kaagi sungaartoq) nappartamut 200 L-imut aniasinnaajunnaarlugu poortorneqartassaaq. Nappartarsuit containerimut aniasoqarsinnaajunnaarlugit mattunneqartassapput lastbilinillu umiarsualiviliaanneqartassallutik. Tunisassiarineqartut tikiffissami tungaanut mattuteqqasassapput. Containerit umiarsualivimmi niuneqartassapput aalajangersimasumullu toqqorsivimmut inissinneqartassallutik. Toqqorsivik nunat tamalaat akornanni

umiarsuarnut umiarsualivinnullu maleruaqqusaat (ISPS) naapertorlugit matoqartinneqassaaq nakkutigineqarlunilu.

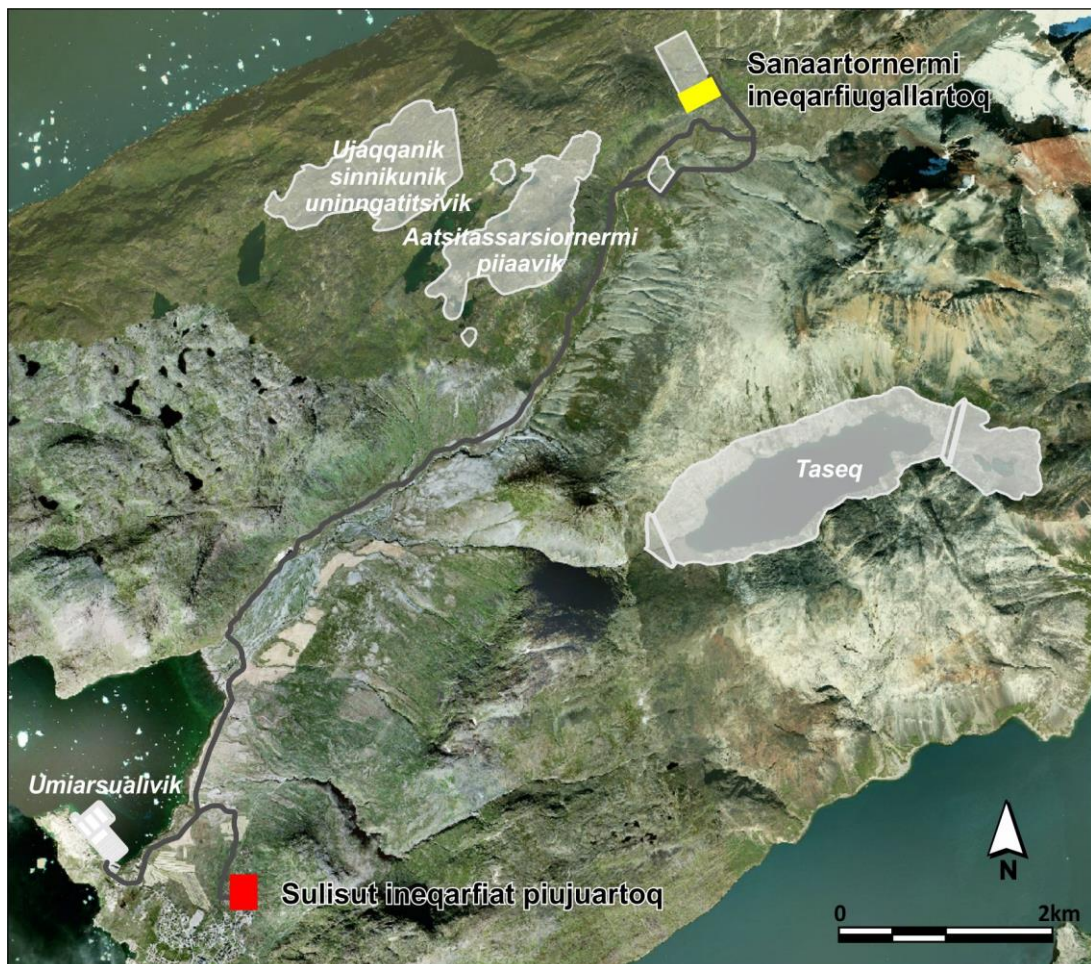
Urani tunisassiaq nunat tamalaat akornanni atomip nukinganik aqutsisoqarfiup (IAEA) nunat tamalaat akornanni pitsaanerpaamik ingerlatsinissamut taakkartugai malillugit poortorneqartassaaq.

3.6 Attaveqaatit ikiuutaasut

3.6.1 Allaffissorneq ineqartitsinerlu

Sanaartornerup nalaani amerlanerpaamik 1.171-inik sulisoqarnissaq naatsorsuutigineqarpoq. Taakkunannga 200-t missaat kalaaliussapput suliniummilu taarsaattumik sulisussatut aaqquissuunneqassallutik. Sulisut sinneruttut koncentratorip ungasinngisaani utaqqiisaagallartumik inigineqartussanut ineqartinneqassapput.

Suliniuummi ingerlatsinerup nalaani naatsorsuutigineqarpoq agguaqatigiisillugu sulisuusuni 715-iusuni 328-t kalaaliussasut. Sulisullu suliniuummut tikittartussat Narsap avannaata-kitaata killingani ineqartinneqassapput. Takussutissiaq 3-6-imi sanaartortut ineqarfigigallagassaat ineqarfissavillu takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 3-6 Ineqarfissat sumiiffissai

Suliniuummi ineqartitsinermut paasissutissat sukumiinerusut ataani atuarneqarsinnaapput:

Sanaartornerup nalaa - Suliniuummi ukiut pingasut sanaartortoqassaaq taassumap iluani piffissat marluk assigiinngitsunik ingerlatsiffiusut atuutissapput. Piffissami siullermi, qaammatit 12-it nutaaliorfiusumi, nunani sanaartugassat siulliit naammassineqarsimassapput. Piffissap aappaani

sanaartornerpaaffiusussami aatsitassarsiorfimmi illorsuit, suliffissuaq attaveqaatit ilanngullugit sanaartorneqassapput. Piffissap aappaa ukiunik marlunnik sivilissuseqassaaq. Tassa imaappoq sanaartornermi ukiup aappaa pingajuallu.

Nutaaliernerup nalaani sulisut Narsami Narsarsuarmilu inissiani pioreersuni ineqartinneqassapput sulisullu amerlanersaat FIFO aallaavigalugu sulisuussapput. Piffissami matumani utaqqiisaagallartumik sanaartortut ineqarfissaat koncentratorip inissisimaffissaata eqqaani sananeqassaaq. Sanaartorfiup piffissaata aappaani tikisitat amerlanersaat utaqqiisaagallartumik sanaartortut ineqarfissaanni ineqartinneqassapput. Sanaartorfiunerpaap nalaani naatsorsutigineqarpoq ineqarfiugallartussami siniffiit 500-ut pisariaqartinneqassasut. Kalaallit sulisorineqartut Narsami Narsarsuarmilu inissiani pioreersuni ineqartinneqassapput. Sanaartortoqarnissaata nalaani naatsorsuutigineqarpoq siniffiit 300-ut sinnerlugit Narsami Narsarsuarmilu pisariaqartinneqassasut.

Ingerlatsinerup nala – Ineqarfissaq Narsap avannaa-kitaata killingani sananeqassaaq. Ineqarfissami uku inisimatinneqarumaarput:

- Kalaallit tikisitalu FIFO-mik periseqarlutik taarsaattumik sulisut; aammalu
- Sulisut sumiiffimmi najugallit aatsitassarsiornerup nalaani sanaartornerullu nalaani ilinniartinneqarlutik sulisut (sulinnigiffeqarnerminni angerlarsimaffimminut utertassapput).

Allaffimmiut, umiarsualivimmi sulisut ineqarfimmilu sulisut sumiiffimmeersut Narsami namminneq angerlarsimaffimminni najugaqartassapput.

Suliniimmi ingerlatsinerup nalaani ineqarfik sulisunit 450-it missaaniittunit najugaqarfigineqarsinnaavoq.

Ineqarfimmit aatsitassarsiorfimmut aammalu suliffissuarmut umiarsualivimmut aqqusinniortoqassaaq. Ineqarfimmi innaallagiaqassaaq (nukissiorfimmit) imeqassaaq kuuffeqassallunilu. Pilersaarutigineqarpoq timigissarnissamut, ataatsimiinnernut, kantine, errorsisarfinnut illorsuaqassasooq internetsimut attavilimmik.

3.6.2 Timmisartoqarfiit

Suliniimmi timmisartoqarfiliornissaq ilaatinneqanngilaq suliffeqarfiullu annerusumik Narsarsuarmi mittarfik Narsamiit avanna-kangimut 42 km-inik ungasitsigisoq atugarissavaa.

3.6.3 Angallatit

Naatsorsuutigineqarpoq FIFO-mik periuseqarlutik sulisut Narsarsuup mittarfia Kalaallit Nunaannukarnerminni atortassagaat. Ingerlatsinerutaaq nalaani FIFO-mik periuseqarlutik sulisussat tikisitat mittarfimmik atuinnissaat naatsorsutigineqarpoq. Ilaasartaat atorlugu sulisut mittarfimmit Narsamut angallanneqartassapput.

Narsami qulimiguulinnut mittarfimmi ilaasunut kiffartuussinerup annertusineqarnissaa pisariaqassaaq. Narsarsuarmili mittarfik suliniimmi sanaartortoqarnissaanut ingerlatsisoqarnissaanullu atatillugu ilaasut amerleriarnissaannut inissaqartitsinissaq ilimagineqarpoq. Ilaasussat amerleriaateqarnerisa kingunerisinnaavaa Narsarsuup Nuullu, Reykjavikkillu Københavnillu kiisalu Tuluit Nunaatalu akornanni timmisartuussinerit timmisartunillu attartorluni angallassinerit amerleriaateqartariaqarnissaat.

Aqqusineq nutaaq 7 m-inik silissusilik 13 km-illu missaannik takissusilik Narsap Iluanit umiarsualivimmut, suliffissuarmut, aatsitassarsiorfimmut ineqarfimmullu attavilerneqassaaq. Aqqusineq Narsap kuua sinnerlugu ujaraaqanik aqutaareersoq atuarlugu sananeqassaaq. Aqqusineq umiarsualivimmit, suliffissuarmut aatsitassarsiorfimmillu ingerlaartunit tamanit atorneqartassaaq, aammalu aatsitassiorfimmit suliffissuarmut aatsitassanik assartuinnermi atorneqartassalluni. Orsussanik

assartuutit immikkut sanaat dieselimik umiarsualivimmit koncentratoriliaassisassapput. Sulisut nalinginnaasumik ineqarfimminnit aatsitassarsiorfimmu suliffissuarmullu bussertassapput.

Umiarsualivik ukiumut 20 %-it missaannik atorineqartassaaq. Ukiuni ingerlatsiviusumi nalinginnaasumik ukiumut umiarsuit 30-t sinnerlugit tikittassapput. Tulattartussatut naatsorsuutigineqartut:

- Umiarsuit handy-max (40.000 tonsinik usisinnaasut) containerinik assartugassanillu annertuunik usisinnaasut 22-t; aammalu
- Ukiumut uuliamik pajuttaatit qulit.

3.6.4 Innaallagissamik gassimillu pilersuineq

Nukissiorfik suliffissuup iluaniissaaq. Taamaalluni suliffissuarmi kissartuq pilersinneqartuq atorineqarsinnaassaaq.

Koncentratorip eqqaani kiammik innaallagissamillu pilersuivik uuliamik ikummatissamik atuissaaq. 59 MW -imik atuisinnaassuseqassaaq. Nukissiorfiup suliffissuaq, umiarsualivik ineqarfissarlu innaallagissamik pilersussavai. Nukissiorfiup kissaq pilersitaa koncentratorimi suliaqarnermi imeq atugassaq kissattassavaa suliffissuaqarfimmilu init kiassartassallugit.

Nukissiorfimmu ikummatissat umiarsualivimmiitineqassaaq pisariaqartitsisoqartillugu tankerutit atorlugit ingerlanneqartassalluni. Koncentratorip eqqaatigut nukissiorfik orserneqartassaaq.

Innaallagissamut ledningi nunap qaatigoortoq 11 kV atorlugu umiarsualivik nunaqarfeerlu sarfalersorneqassapput.

Innaallagissamik pilersuineq annerusumik nukissiorfiminngaanniissaaq, nukissiorfillu sanaartortoqarnerata nalaani sananeqassaaq. Nukissiuut svovlsyretortoq suliffissuaq suliaqarfiusoq aamma innaallagissamik pilersueqataaffigissavaa, tassani aalaq turbogenerator atorlugu innaallagiannegortinneqartassalluni.

Nukissiorfimmi kiak ingerlaarfilerneqassaaq, koncentratorimi imermik kissartumik imermut suliarineqanngitsumut kissassatissamik aammalu suliffissuarmi ininut kissartumik pilersuisussamik.

Aatsitassarsiorfimmi TSF-imilu innaallagissamik atuinerit generatorimik dieselitortumik pilersorneqassapput.

3.6.5 Najugaqarfinni suliffissuarnilu eqqakkanik suliarinninneq

Eqqagassat imerpalasuunngitsut tamarmik naqiterneqarlutik poortorneqartassapput Qaqortumullu ikuallanneqarnissaminut assartorneqartassallutik. Narsami ikuaaveqalissappat taanna atorineqalerumaarpoq.

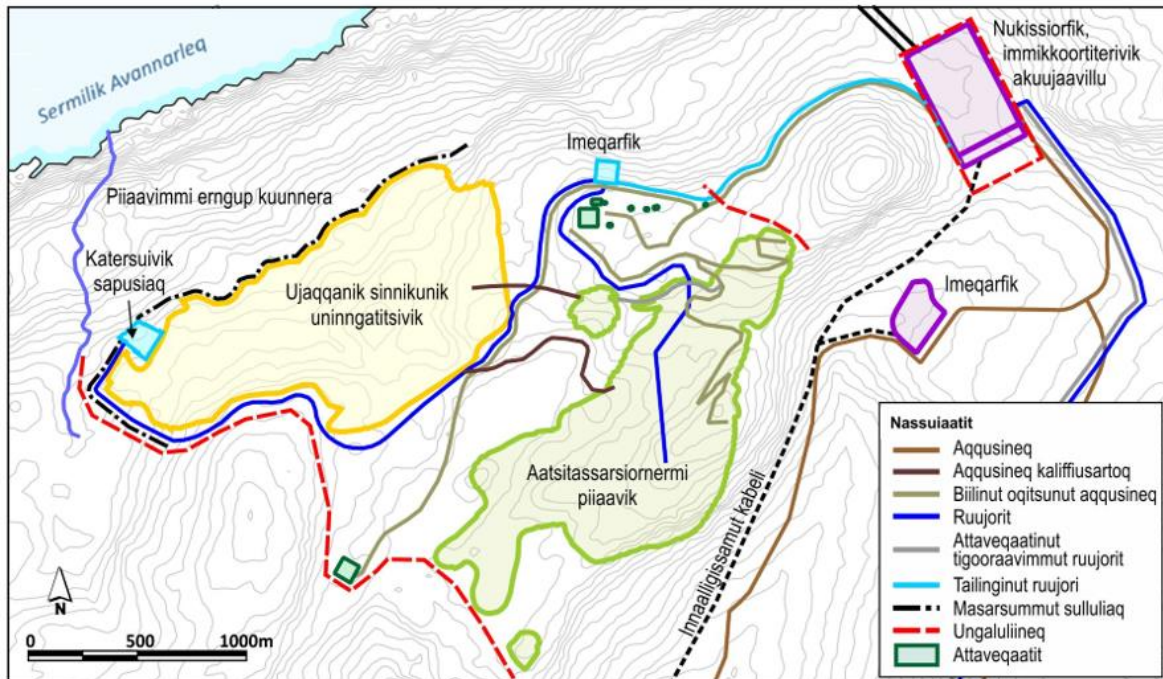
Akkumulatorit, batterit, kallerup innitortut, igalaamernit assigisaallu utaqqiisaasumik containeriniitineqartassapput isumaqatigiissusiornikkullu Qaqortumi eqqagassalerisunut aalajangersakkat malillugit suliareqqinneqarnissaannut tunniunneqartassallutik.

3.6.6 Navianartunik suliarinninneq (caronhydrit, qaartartut)

Kommune Kujallermi eqqagassanut navianartunut malittarisassanut (eqqagassat navianartut iginneqarnissaannut malittarisassiaq, 2009) naapertuuttumik eqqagassat navianartut suliarineqartassapput. Tunngaviusumik eqqagassat navianartut Danmarkimut nassiunneqartarput tassani EU sukumiisumik inatsisitigut aalajangersugai aallaavigalugit suliarineqartarlutik. Eqqagassat navianartut nalunaarsorneqartassapput kodellu atorlugit malinnaavigineqartarlutik (EAK koder (Europæisk Affalds Koder)).

3.6.7 Ungalulersorneq

Suliaqarfiit isumannaallisaaanermik nakkutiginninnermillu peqquteqartumik ungalulersorneqassapput. Sumiiffiup ilaata sivinganera pissutaalluni tamarmi ungaluneqartariaqanngilaq. Biilit uumasullu ungalusamut isersinnaanaviangillat. Soorlu Takussutissiaq 3-7-imi takutinneqartoq aatsitassarsiorfik, suliffissuaqarfik, qaartartuusivik kiisalu sapusiaq ungaluneratigut pallinneqarsinnaassanngillat.

Takussutissiaq 3-7 Suliniutip ungalulersorneqarnera

3.6.8 Navianartut inissinneqarneri suliarineqarnerilu

EU-mi piumasaqaatit malillugit ilisat navianartut suliarinniffissanut inissinneqartassapput.

Qaartartunut inissiivik attaveqaatip avataanut aatsitassarsiorfiup kujataanut inissinneqassaaq ujaraaqqanik aqqummiit iserfigineqarsinnaasunngorlugu. Qaartartut qaartitsissutillu immikkut qaartartunut inaaliivissatut akuerisaasumut inaalinneqartassapput.

3.6.9 Ruujorit

Tailingsit (koncentratorimit raffinaderimillu) ruujorikkut nunap qulaatigut ikkussuunneqarsimasukku qerinnaveeqqutsikkakku TSF-imut milluaanneqartassapput.

Imeq atoqqitaq suliffissuarmut tailingsit ruujoreqarfiisigut ruujorilerlugu qerinnaveeqqutsikkakku kissassimaartittakakullu milluaanneqartassaaq.

Imeq atoriga salinneqarsimasooq koncentratorimit lkersuarmut milluaanneqartassaaq, ajornanngippat nunap qaavatigut ruujorikkut isumannaakkatigut qerinnaveeqqutsikkakku.

3.7 Sulisoqarneq kiffartuussinerlu

Suliniuummi kalaallinik sulisoqarnissaaq anguniarneqassaaq. Naleqquttunik piginnaanillit atorfirmik neqeroorfigineqartassapput sulilerumaarsinnaasullu atorfiit inuttaqanngitsut inuttalerniarlugit ilinniarnissamut periarfissanik neqeroorfigineqartassapput.

Suliniuummi atorfininnissamut periarfissat naatsorsuutigineqartut Nalunaarsuiffik 3.2-imi nassuiarneqarput.

Nalunaarsuiffik 3.2 Suliniummi alloriarfinni sulisut pisariaqartinneqartut

Sulisut pisariaqartitat			
		Agguaqatigiisillugu sulisut pisariaqartitat	Sulisut annertunerpaamik pisariaqartitat
Sanaartorneq	Kalaallit sulisut (sumiiffimmeersut imaluunniit FIFO)	134 (17 %)	200 (17 %)
	Sulisut tikisitat	649	971
Sanaartornermi katillugit		783	1.171
Ingerlatsinermi	Kalaallit sulisut (sumiiffimmeersut imaluunniit FIFO)	328 (46%)	
	Sulisut tikisitat	387	
Ingerlatsinermi katillugit		715	
Matusineq	Kalaallit sulisut (sumiiffimmeersut imaluunniit FIFO)	41 (85%)	
	Sulisut tikisitat	7	
Matusinermi katillugit		48	

Suliniuummi killiffinnut tunngatillugu ilimagineqarpoq aallaqqaammut kalaallit sulisut pioreersut sulinermit piumasaqaatit naammassisinnaassanngikkaat. Taamaamat sulisussanik amerlajaanik Kalaallit Nunaata avataaniit pissarsiortoqartariaqassaaq. GML-ip aalajangiusimavaa Kalaallit Nunaata iluani sulisussaq naapertuuttunik piginnaasaqarpat taanna tikisitamiit salliunneqartassasoq.

3.8 Suliniutip nunaminertamik atuinera

Nalunaarsuiffik 3.3-mi suliniutip nunaminertamik katillugu atuinissaa takuneqarsinnaavoq.

Nalunaarsuiffik 3.3 Suliniutip nunaminertamik atuinera

Suunera	Annertussusaa (ha)
Aatsitassarsiorfik	115
Waste Rock Stockpile (Ujaqqanut inissiivik)	130
Tailingsinut inissiivik	310
Suliffissuaq	15
Umarsualivik	15
Allat (ineqarfik, allaffiit il.il)	30
Aqquserngit attaveqaatillu	16
Katillugit	631

3.9 Matujartuaarneq, matusineq piorsaaqqinnerlu

Tunngaviusumik matusinermi piorsaaqqinnermilu siunertarineqarpoq sumiiffiup piujaannartitsinermik tunngaveqarluni inisseqqinnissaa, tassanilu uumasogatigiit avatangiisini peqqissuni namminiilersinnaapput inunnillu atorneqarsinnaalissallutik.

Tamanna anguniarlugu matusiniarnermi uku tunngaviusumik malinneqassapput:

Timikkut patajaatsuuneq - Suliniummi atortut matunerata kingorna qimanneqartut inunnut uumasunullu tamarmik timikkut ulorianartorsiortitsisuussanngillat;

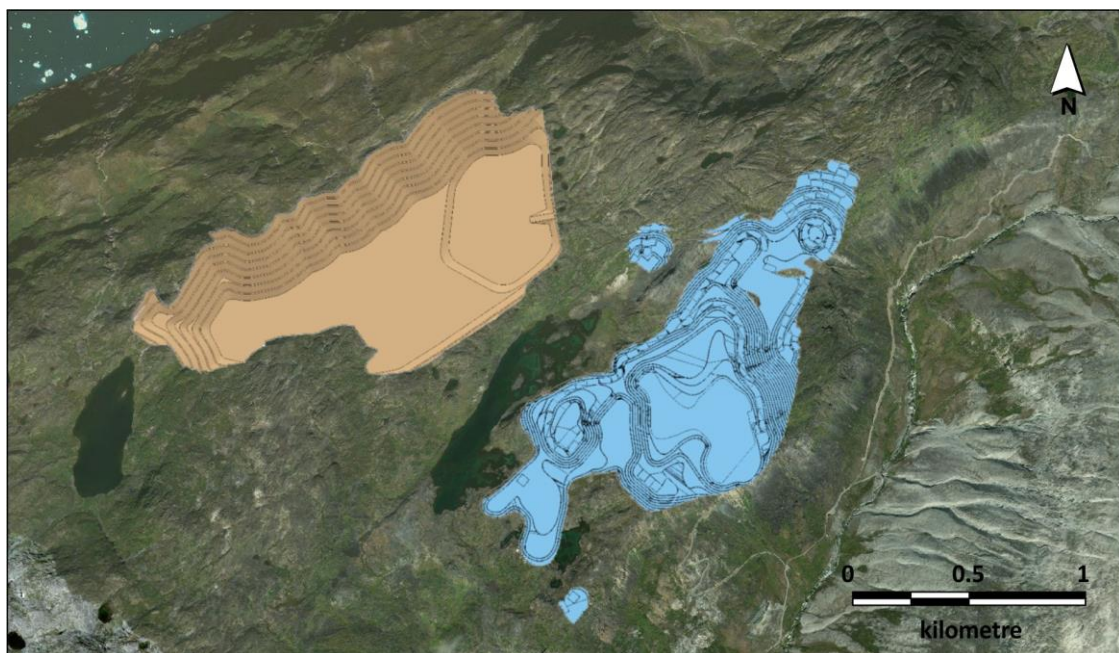
Akuutissatigut patajaatsuuneq - Suliniummi atortut (maangaannartitat ilanngullugit) matunerata kingorna qimanneqartut akuutissatigut ulorianartorsiortitsisuussanngillat mingutsitsisuunatillu imaluunniit tuniluuttuussanngillat, tassa imaappoq nunap qaava tatsinilluunniit arlaatigut malunaatilimmik mingutsinneqassanngillat;

Qinngornitigut kingunera annikillisagaq - Suliniutip nalaa qinngornernik mingutsitsiviussappat innuttaasunut sivirusumik sunniuteqartussamik, mingutsitsineq “sapingisamik annikinnerpaaffissaminiitinniarneqassasoq” (ALARA) qulakkeerneqassaaq;

Sivirusumik ingerlatsisoqassanngilaq - Matusinerup kingorna suliniummut atortut qimanneqartut ingerlanneqassanngillat aserfallatsaalinissaallu pisariaqassanngillat; kiisalu

Nunap ilusai suliniutip aallartinneraniit annikitsuaqqamik allanngussapput - Nunap nunalerinerullu ilusai pissutsiminnut isikkuminnullu assingusumut utertinneqassapput.

Matusinerup kingorna nunap ilusaa Takussutissiaq 3-8-imi takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 3-8 Matusinerup kingorna nunap ilusaa

3.10 Suliniummut aningaasaliineq

3.10.1 Sanaartornermi aningaasartuutit

Suliniummi sanaartortoqarnerata nalaani sumiiffimmi nunallu ilaani aatsitassarsiorfimmut, suliffissuarmut, TSF-imut attaveqaatinut aningaasartuutigineqartussatut naatsorsuutigineqartut DKK

7,79 mia. (US \$ 1,24 mia.)-iupput. Sanaartortitsinermut aningaasartuutissatut missingiutit ilanngunneqanngillat:

- Aatsitassarsiorturnut, aatsitassianut isumaqatiginniniarfiussammata. Aatsitassarsiorfiup ingerlanneqarnissaanut aningaasartuutissatut missingersuutitut ilanngunneqassaaq;
- Piginnittup aningaasartuutai; aammalu
- Annertusaaneq.

Suliniummi attaveqaatit arlallit soorlu umiarsualivik, ineqarfissaq, syrenut suliffissuit (kloralkali aamma svovlsyre) nukissiorfillu avataaneersunit BOO-nit (sanaartorneq, piginnittuuneq, ingerlatsineq) aningaasalersorneqassaaq. Attaveqaatinut tunngatillugu taakkua immikkut sanaartornermi aningaasartuutit takuneqarsinnaapput.

BOO-mik aaqqiinermi aningaasartuutissanut suliniummi ingerlatsinermut aningaasartuutissatut naatsorsuussat ilanngunneqarsimapput.

Nalinginnaasumik BOO-mik aaqqiisoqaraangat avataaneersut aningaasaliisut piffissami isumaqatigiissutigineqartumi ingerlatassaminik suliarinniffissamik nammineq ilusilersuisarpoq sanasarlunilu. Pisisoq isumaqatigiissuteqarfigneqartarpoq pilersinneqartut tamaasa piffissami tassani pisiarissagai. Akinut ilaatinneqarput ingerlatsinermi aningaasartuutit ingerlatsisummullu aserfallatsaaliinermut aningaasartuutit, atortumut aningaasaliinermi avataaneersullu isertitassaannut annerpaartaasut.

Ingerlatsiviusussap pilersaarutaasup naammassinerani avataaneersup ingerlataq aquinnarsinnaavaa imaluunniit pisisussamut aki isumaqatigiissutaasoq atorlugu tunniussinnaavaa.

Sanaartornermut aningaasartuutissatut missingersuutit Nalunaarsuiffik 3.4-mi takuneqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 3.4 Sanaartornermut aningaasartuutissatut missingersuutit

	Sumiiffik	DKK (USD)
Toqqaannartumik aningaasartuutit	Sumiiffik 1000 - Aatsitassarsiorneq	236,1 mio. (37,6 mio.)
	Sumiiffik 2000 – Koncentratori	1,41 mia. (224,5 mio.)
	Sumiiffik 3000 – Raffinaderi	1,10 mia. (174,3 mio.)
	Sumiiffik 5000 - Sumiiffimmi attaveqaatit	663,8 mio. (105,7 mio.)
	Sumiiffik 6000 – Sumiiffiup avataani attaveqaatit annertunerit	27,0 mio. (4,3 mio.)
	Immiinissamut siullermut reagenit atortussallu	89,2 mio. (14,2 mio.)
	Aallartisarnermi kingoraartissat	21,4 mio. (3,4 mio.)
	Ingerlatsinissamut ikkussuineq / Ingerlatsereernermi piianeq	220,4 mio. (35,1 mio.)
	Ingerlatsilernissamut ikiortinneq	15,1 mio. (2,4 mio.)
	Sanaartornermi toqqaannartumik aningaasartuutit katillugit	3,78 mia. (601,5 mio.)
Aningaasartuutit toqqaannartuunngitsut	Utaqqiisaagallartumik sanaartornermi atugassiat	108,6 mio. (17,2 mio.)
	Teknik, pisiniarneq sanaartornermilu aqutsineq	736,0 mio. (117,1 mio.)
	Sillimmatit (Sillimaffiginngisanik aningaasaliisinnaaneq)	649,4 mio. (103,2 mio.)

Sumiiffik		DKK (USD)
	Aningaasartuutit toqqaannartuunngitsut katillugit	1,49 mia. (237,5 mio.)
BOO-mit aningaasaatit	Syrenik suliaqartarfik	1,01 mia. (160,8 mio.)
	Nukissiorfik	337,9 mio. (53,8 mio.)
	Ineqarfik	463,5 mio. (73,8 mio.)
	Umiarsualivittaaq (talittarfik)	696,5 mio. (110,9 mio.)
	BOO-mit Aningaasaatitigut aningaasartuutit	2,51 mia. (399,3 mio.)
Suliniuummi aningaasartuutit katillugit - BOO-mik aaqqiinermi atortunut aningaasartuutit ilanngunnagit		5,27 mia. (839,0 mio.)
Suliniuummi aningaasartuutit katillugit		7,78 mia. (1.238,3 mio.)

Tailingsinut toqqorterivittut atugassat DKK 161,4 mio. (US \$ 25,7 mio.)-inik naleqassangatinneqarput. Suliniutip ingerlanerani TSF-imiisitsisinnaanerup annertusarnissaanut sapusiap ingerlaavartumik portusartarnissaa pisariaqassaaq. Suliniutip aningaasaliinissamut pilersaarusionerani aningaasartuutit uku ilanngunneqarsimapput.

3.10.2 Ingerlatsinermi aningaasartuutit

Suliniuummi ingerlatsinermut aningaasartuutit missingersorneqartut BOO-mik aaqqiinermi ilanngullugit ukiumut DKK 1,63 mia. (US\$ 259 mio.)-iupput. Suliniutip ingerlanneqarnerani ingerlatsinermut aningaasartuutit ilanngunneqarsimapput ukiumut agguaqatigiisillugu aningaasartuutaasartussat (ukiunut aalajangersimasunut aningaasartuutit). Ukiumit ukiumut aningaasartuutit pitsaassuseq tunisassiallu apeqqutaallutik nikerartassapput. Ingerlatsinermi aningaasartuutit taaneqartut tassaapput, suliffissuarmi ingerlatsinermut aningaasartuutit aammalu sumiiffimmi nunallu ilaani suliniuummut atatillugu attaveqaatinut aningaasartuutit. Ingerlatsinermut aningaasartuutit sukumiinerusut Nalunaarsuiffik 3.5-imi takuneqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 3.5 Ingerlatsinermi aningaasartuutissanut missingersuut

	Ukiumut aningaasartuut DKK-nngorlugit (USD)	Katinnerini %-ii
Aatsitassarsiorneq	111,4 mio. (17,7 mio.)	6,9
Sulisoqarneq	231,2 mio. (36,8 mio.)	14,2
Innaallagiaqarneq	194,7 mio. (31,0 mio.)	12,0
Reagensit	286,2 mio. (45,6 mio.)	17,6
Nioqqutissat	70,0 mio. (11,1 mio.)	4,3
Aserfallatsaaliinermut atortut	162,1 mio. (25,8 mio.)	10,0
Nalinginnaasumik allaffissornermilu aningaasartuutit	90,6 mio. (14,4 mio.)	5,6
Assartuineq	191,2 mio. (30,4 mio.)	11,8
BOO	286,4 mio. (45,6 mio.)	17,6
Katillugit	1,63 mia. (258,5 mio.)	

4. Inatsisitigut sinaakkutit

Kalaallit Nunaat Danmarkip Naalagaaffianut ilaavoq. 1979-imi Namminersornerullutik Oqartussat atuutsinneqalerput 2009-milu Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisoqarneq pillugu nutaamik inatsiseqalerneratigut aatsitassanut oqartussaaffeqarfik Kalaallit Nunaannit tiguneqarluni. 2009-milu Naalakkersuisut Danmarkimit aatsitassanut oqartussaassuseq tiguaat, oqartussaaffeqarnermillu tigusinerup malitsigisaanik aatsitassarsiortoqarneranut atatillugu avatangiisinut isumaginninnikkullu unammilligassat aamma tiguneqarlutik.

VSF suliarineqarsimavoq Kalaallit Nunaanni inatsisitigut piumasaqaataasut naammassiniarlugit. Inatsisitigut allassimasut malillugit annertuunik suliniutinik aallartitsisoqannginnerani avatangiisinut sunniutissat kiisalu inuiaqatigiit piujuaannartinneqarnissaanut sunniutissat nalilersorneqartassapput. Inatsisitigut piumasaqaatit malillugit VVM VSB-ilu immikkut nalunaarusiannorlugit suliarineqarsimapput. Suliniutilli tamakkiisumik sunniutigisinnaasai pillugit sukumiisumik paasinnittoqarumaguni nalunaarusiat tamarmik atuarneqartariaqarput.

Kalaallit Nunaanni siunnersuutaasut malillugit VSB suliarineqarsimavoq, siunissamilu suliniummut aningaasaliisinnaasut eqqarsaatigalugit nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut tunngavigineqartartut malillugit aaqqissuussisoqarsimalluni. Naatsorsuutigineqartut pineqartut "Ækvatorprincippet"-ini allanneqarsimapput, taassuminngalu suliaqarnermi avatangiisinut, peqqissutsimut isumannaallisaanermullu najoqqutassiat Den internationale Finansieringsinstitution (IFC)-imi allassimasut tunngavigineqarsimapput.

Sunniutissanik nalilersuinerup saniatigut suliniummik ingerlatsinissaq Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu inatsisini aalajangersakkanut naammassinnissaaq taakkualu saniatigut isumaqatigiissutit Kalaallit Nunaata atsiorfigisimasai aamma malinneqassallutik.

Inatsisit attuumassusillit nunallu tamalaat akornanni tunngavigineqartut naapertuussorisat ataani takuneqarsinnaapput.

4.1 Kalaallit Nunaanni inatsisit malittarisassallu naapertuuttut

Suliniuummi VSB-ip suliarineqarsimanissaanik piumasaqaat aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmiippoq (Inatsisartut inatsisaat nr. 7, 7. december 2009-imeersumi²). Inatsimmi allassimasut malillugit aatsitassat aatsitassarsiornertu aalajangersaavigineqarpoq. Inatsimmi § 78-imi allassimavoq aatsitassarsiornissaq inuiaqatigiinnut sunniuteqassatillugu, aatsitassarsiornissaq aatsaat akuerineqarsinnaasoq VSB-mik suliaqartoqarsimatillugu, nalunaarusiarlu Naalakkersuisunit akuerineqaaqartariaqartoq.

Oqartussaasut marluk aatsitassarsiornermut tunngasunut akisussaasuupput:

- Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik (MMR); aamma
- Aatsitassanik Suliassaqarfinnut Avatangiisinut Aqutsisoqarfik (EAMRA)

Suliffeqarfiit aaqqissuussaaneeri tunngavigalugit MMR Aatsitassanullu Aqutsisoqarfik aatsitassarsiortoqarnissaanut akuersissutitut, teknikimut, geologiskinit tunngatillugu kiisalu VSB-inut suleqatigiinnissamullu isumaqatigiissutitut (IBA, Impact Benefit Agreement) akisussaasutut inissisimapput.

² Aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmut allannguutissaq 2012-imi, 2014-imi kiisalu 2015-imi saqqummiunneqarput atuutilersinneqarlutillu 2013-imi, 2014-imi aammalu 2015-imi.

Aatsitassanik Suliassaqarfinnut Avatangiisinut Aqutsisoqarfik avatangiisinut tunngatillugu apeqquaqatinnik allaffissornikkut suliaqartarpoq, taakkunungalu ilanngullugit aatsitassarsiortoqarnerani VVM-inik misissuisuullutillu akuersisartuupput.

Aatsitassanut ikummatissanullu inatsisip saniatigut suliniutip ingerlanneqarnissaannut inatsisit tulliuttut aamma attuumassuteqartut ukuupput:

- Kalaallit Nunaanni sullivinni avatangiisit pillugit inatsit (Inatsimmik nalunaarut nr. 1048 26. oktober 2005-imeersoq aammalu inatsit nr. 1382, 23. december 2012-imeersoq);
- Danskit naalagaaffiata peqqussutaa nr. 150 23. februar 2001-imeersoq allamiut Kalaallit Nunaanni nujagaqarnermut sulinernullu akuersissutisisinnaanerit pillugu inatsit;
- Danskit naalagaaffiata imarsionermi isumannaallisaaneq pillugu peqqussutaa nr. 882 25. august 2008-meersoq (Imaani isumannaallisaaneq);
- Greenland Oil Spill Response A/S pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 4, 4. juni 2012-imeersoq;
- Qinnngornerit ioninngortitsisartut pillugit aamma qinnngornernut illersuuteqarnissaq pillugu Inatsisartut inatsisaat 2015-imeersoq;
- Suliniussuarnut inatsit (Suliniutini angisuuni illuliortiternernik sanaartornernillu suliassat pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 25, 18. december 2012-imeersoq) (kingusinnerusuklut allanngortinneqartoq);
- Kalaallit Nunaanni sullivinni avatangiisit pillugit inatsit nr. 461, 15. maj 2017-imeersoq (kingusinnerusuklut allanngortinneqartoq);
- Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 27 30. oktober 1992-imeersoq (kingusinnerusuklut allanngortinneqartoq);
- Imaani isumannaallisaanerup atuutilernissaa pillugu Danskit peqqussutaa nr. 882, 25. augusti 2008-meersoq (Imaani Isumannaallisaaneq);
- Kalaallit Nunaanni atomip nukinganik atortussiat sorsunnerunngitsumut atornissaannik nakkutilliineq pillugu Danskit inatsisaat nr. 621, 8. juni 2016-imeersoq; aamma
- Tunisassiat marloqiusamik atorneqarsinnaasunik avammut tunisisarnerup nakkutigineqarnissaa pillugu Danskit inatsisaat nr. 616, 8. juni 2016-imeersoq.

Peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit peqqussutit:

Suliniummot sulinermit peqqinnissamut isumannaallisaanermullu peqqussutit attuumassutillit	Ukioq
Sullivinnik nakkutilliisoqarfiup nalunaarutaa nr. 32 23. januar 2006-imeersoq Kalaallit Nunaanni piffissaq qasuersaarfissaq aamma ulloq unnuarlu sulinnigiffeqarneq pillugit nalunaarut	2006
Naqitsinermik imallit il. il. nunamiittut pillugit Kalaallit Nunaannut nalunaarut nr. 155, 18. april 1972-imeersoq	1972
Asbest pillugu nalunaarut nr. 133 5. februar 2010-meersoq	2010
Sullissivinnik nakkutilliisoqarfiup nalunaarutaa nr. 302 26. marts 2015-imeersoq Kalaallit Nunaanni aatsitassanik piiaanermik suliaqarneq kiisalu piiaanissaq siunertaralugu misissueqqaarneq pillugit	2015

Suliniuummut sulinermi peqqinnissamut isumannaallisaanermullu peqqussutit attuumassutillit	Ukioq
Suliap ingerlanneranut tunngasunik arbejdsministeriap nalunaarutaa nr. 395 24. juni 1986-imeersoq	1986
Atortussianut, imerpalasut ilanngullugit peqqinnissamut navianaateqartut pillugit arbejdsministeriap nalunaarutaa nr. 396 25. juni 1986-imeersoq	1986
Sulliviit aqqissuunneqarnerannut il. il. Tunngasunik Kalaallit Nunaannut arbejdsministeriap nalunaarutaa nr. 399 24. juni 1986-imeersoq	1986
Sulinerup nalaani ajutoornerit nalunaarutigineqartarnerat pillugu Kalaallit Nunaannut arbejdsministeriap nalunaarutaa nr. 401 24. juni 1986-imeersoq	1986
Kalaallit Nunaanni teknikikkut atortorissaarutit pillugit nalunaarut nr. 656, 12. maaji 2015-imeersoq	2015
Suliffeqarnermi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit pinngitsoorani ilinniartinneqarnissaq pillugu nalunaarut nr. 914, 26 juni 2013-imeersoq	2013
Sullivissanik naliliiffignittarneq pillugu nalunaarut nr. 1168, 8. oktober 2007-imeersoq	2007
Nutaaliortup pisussaaffii pillugit nalunaarut nr. 1344, 15 December 2005-imeersoq	2005
Inuusuttut Kalaallit Nunaanni sulinerat pillugu nalunaarut nr. 1347 15. december 2005-imeersoq	2005
Kalaallit Nunaanni sullivinni isumannaallisaanermik peqqinnissamillu sulineq pillugu nalunaarut nr. 1346 15. december 2005-imeersoq, nalunaarut nr. 364 6. april 2010-meersumi allannguutitalik	2005, 2010
Sanaartorfissanik assigisaattullu suliaqarfiusunik aqqissuussineq pillugu nalunaarut nr. 1348 15. december 2005-imeersoq	2005
Danskit sullivinnik nakkutilliisoqarfiata qinngornerit ioninngortitsisartut pillugit aamma Kalaallit Nunaanni sulinermi avatangiisit pillugit nalunaarusiassaa utaqqisaq	Utaqqisaq

Inatsisinut aalajangersakkanullu attuumassutillit tulluuttuni sammeneqassapput.

4.1.1 Aatsitassanut ikummatissanullu inatsit

Aatsitassanut ikummatissanullu inatsit Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornissamut piumasaqaatinik tunngaviliisuvoq. Siullertut, piginnaatitsissummik piginnittoq sumiiffimmi piiaanissamut akuersissummik qinnuteqassaaq, aatsitassanut ikummatissanullu inatsisimmi § 16 naapertorlugu tunniunneqarsinnaasumik oqartussaasunut ukua tunniunnerisigut:

- Qinnuteqaat aatsitassarsiorfissamik suliniuummut paasissutiissanik imalik;
- Avatangiisinut sunniutaasunik nalilersuineq (VVM); kiisalu
- Inuiaqatigiinni piujuaannartitsineq pillugu nalilersuineq (VSB).

Piiaanissamut akuersissut tunniunneqarpat akuersissummik piginnittoq Naalakkersuisunut piiaanissamut pilersaarusiame akuereqarnissaanut qinnuteqassaaq (aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi paragraf 19 naapertorlugu), matumani matusinissamut pilersaarut qinnuteqaammut ilanngunneqassaaq (paragraf 43). § 19-imi 43-milu allassimast malillugit akuersissutit tunniunneqarpata aatsitassanut ikummatissanullu inatsisimmi §86-imi allassimasut malillugit sanaartugassat, suliaqarnerit, assartuutissat, atortut assigisaalu tamarmik ataasiakkaarlutik akuersissutigineqassapput.

Paragraf 86-imut tunngatillugu qinnuteqarniarnermi qinnutiginiarneqartut ataatsimut qinnutigeqquneqartarput.

Aatsitassarsiorfiup sanaartorneqarnera ingerlanneqarneralu inuiaqatigiinnut annertuumik sunniuteqassappat aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi (§ 76) VSB-liortoqarnissaa piumasaqaataavoq. VSB-mi suliarineqartussap (aatsitassarsiorneq) toqqaannartumik toqqaannangitsumillu inuiaqatigiinnut sunniutissai ersersinneqassapput, nassuiarneqarlutik nalilersorneqarlutillu sunniutillu annertusiartuaarneri aamma nassuiarneqassallutik. VSB-imi paasisutissat ilanngunneqartussat sueneri VSB-imut ilitersuutini (ataani eqqartorneqartut) allassimapput ilitersuut siullermik 2009-mi atuutilersinneqarpoq 2016-imilu nutarterneqarsimalluni.

Akuersisummik tunniussisoqassatillugu piumasaqaatit aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi paragraf 18-imi allassimapput. Akuersisummi suleqatigiinnissamullu isumaqatigiissummi piginnaatitsissut qanoq piumasaqaaserneqarsimanersoq takuneqarsinnaavoq:

- Piginnaatitsisummik pigisaqartup sulisartut kalaallit atussavai, maluginiarneqassaarli ingerlataqarnermut pisariaqarpat piginnaatitsisummik pigisaqartoq sulisunik Kalaallit Nunaanninngaanneersuunngitsunik nunanit allaneersunik atuisinnaavoq, sulisartut taama piginnaasaqartut Kalaallit Nunaanni pissarsiarineqarsinnaanngippata imaluunniit sulilersinnaanngippata (§ 18(1));
- Piginnaatitsisummik pigisaqartup suliasanik isumaqatigiissuteqarnermini, pilersuinermini kiisalu kiffartuussissutiniq sullinneqarnermini suliffeqarfiit Kalaallit Nunaanneersut atussavai. Suliffeqarfiilli allat atorineqarsinnaapput, Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit teknikkikkut niueqatigiinnikkulluunniit unammillersinnaassuseqanngippata (§ 18(2)) aammalu
- Piginnaatitsisummik pigisaqartup aatsitassat piiarneqarsimasut Kalaallit Nunaanni suliarissavai, suliareqqiinerli Kalaallit Nunaata avataani pisinnaavoq Kalaallit Nunaanni suliareqqiineq annertuumik aningaasartuuteqarnermik imaluunniit annertuumik pisarissersuutiniq kinguneqassappat (§ 18(3)).

Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu Inatsisartut inatsisaanni nr. 27, 30. oktober 1992-imeersumi §18, imm. 1 naapertorlugu kalaallit sulisut ima nassuiarneqarput:

1. Kalaallit Nunaanni inunngorsimasoq aammalu Kalaallit Nunaanni inuunermini ukiut siulliit tallimat aalaakkaasumik najugaqarsimasoq (Inatsit 27 paragraf 3), imaluunniit
2. Aalaakkaasumik³ ukiuni marlunni kingullerni imaluunniit ukiut qulit kinguliit iluini ukiuni arfineq marlunni Kalaallit Nunaanni najugaqarsimasoq (Inatsit 27 paragraf 4), imaluunniit
3. Piumasaqaatinut (1)-imut (2)-mullu naammassinnittunut katissimaguni imaluunniit minnerpaamik ukioq ataaseq inooqatigiissimanermik uppersaasasinnaguni imaluunniit pisortani namminersortuniluunniit (inuussutissarsiorfiusumi) Kalaallit Nunaanni inatsisinut naapertuuttumik atorfeqarsimaguni (Inatsit 27 paragraf 4), imaluunniit
4. Arlaatigut Kalaallit Nunaannut attuumassuteqarsimaguni, tamannalu Naalakkersuisunit aalajangiiffiqineqassaaq (Inatsit 27 paragraf 3).

Aatsitassat pillugit inatsimmi paragraf 18-imi suliffeqarfik kalaallit ingerlatarisaattut taaneqartarpoq:

³ "Aalaakkaasumik" najugaqarnermi, piumasarineqartup 2-p ataani, Kalaallit Nunaata avataani ilinniarnermik aallaavilimmik najugaqartoqarsinnaavoq, pineqartup iliniarnerup aallartinnerani ilinniagaqarnersiuteqarnissamut piumasaqaatit naammassimappagit.

- Suliffeqarfik Kalaallit Nunaanni suliffeqarfitt nalunaarsorneqarsimappat;
- Suliffeqarfik Kalaallit Nunaanni inissisimaguni, imaluunniit
- Suliffeqarfik Kalaallit Nunaannut attuumassuteqaruni. Tassunga tunngatillugu aalajangiiniarnermi suliffeqarfiup suliarisimasai pilersaarutigisaalu aallaavigineqassapput.

4.1.2 Suliniutinut angisuunut inatsit

Suliniutinut angisuunut inatsit (Inatsisartut inatsisaat nr. 25, 18. december 2012-imeersoq) suliniutini angisuuni illuliortiternernik sanaartornermilu suliassanut attuumassuteqarpoq. Suliniutinut angisuunut inatsimmi pineqartut tassaapput sanaartornermik suliniutit annertuut. Inatsisip siunertaraa Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ineriartornissamut suliniutit angisuut pisariaqartinneqartut aningaasaliiffigineqarumanissaat ingerlanneqarumanissaallu, suliniutinili inuiaqatigiit soqutigisaat eqqumaffigineqartariaqarput. Inatsimmi suliniutit annertuut ilaat pineqartut angingaaramik allaat nunatsinni piginnaassutsit suliffeqarfiillu pigineqartut suliamik naammassinnissinnaanngillat, naammassinnissinnaannginnermullu peqqutaasut tassaapput isumalluutit kiisalu piginnaanerit. Inatsimmi allassimasut malillugit suliffeqarfiit suliniutinik ingerlatsisinnaapput, ingerlatsiniarnerminnullu nunat tamalaat akornanni sulisunik avataanit tikisitsineri atugassarititaasut atussavaat – sanaartortitsisoqarneratalu nalaani Kalaallit Nunaanni suliffeqarnermut atatillugu akissarsianut isumaqatigiissutaasuni minnerpaaffissaattut akissarsiassaq malinneqassaaq. Inatsimmittaaq sanaartortoqarnerata nalaani pilersuisunit pisiniariaasissaq aalajangersaavigineqarsimavoq.

Suliniut suliniutinut angisuutut nalilernerqassaguni tulluuttut naammassineqartariaqarput:

- Suliniummi sanaartortoqarnerata nalaani aningaasartuutit DKK 1 mia. sinnissavaat; aamma
- Suliniummi sanaartortoqarnerata nalaani sulisussanik pisariaqartitsineq, sulisinnaasunit suliffeqanngitsunit aammalu Kalaallit Nunaanni pissarsiarineqarsinnaasunit, annertunerussaaq, imaluunniit
- Suliniummi teknikkitigut aningaasaqarnikkullu piginnaasassatut piumasarineqartut suliffeqarfiit sanaartortartut kalaallinit pigineqartunit teknikikkut aningaasaqarnikkullu naammassisaqarsinnaanermut piumasaqaataasunut annertunerussapput.

Suliniutit suliniutinut angisuunut aalajangersakkat malillugit ingerlanneqassappata qulakkeerinnitoqassaaq suliniummik ingerlatsisoq suliffeqarfiillu kiffartuussisut atugaat neqeroortitsisoqarneratigut Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut sulisunullu aammalu Naalakkersuisut oqartussaqaarfiillu allat suliniummillu ingerlatsisut akornanni suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqartoqarnerat (IBA) siuarsaasoqassasoq.

4.1.3 Kalaallit Nunaanni sulineri avatangiisit pillugit inatsit

Inatsimmi siunertaavoq sulineri avatangiisit isumannaatsuullutillu peqqinnartuunissaat, taakkualu qanoq ilisukkulluunniit Kalaallit Nunaanni teknikikkut inuttullu atugarisatigut ineriartortitsinerimut naapertuuttuussasut. Suliniummi peqqinnissamut isumannaallisaanermullu aaqqiinissat malittarisassaqaartinneqarput, ilanngullugit sulisussanut minnerpaamik ukioqqusut, akunnerit suliffiusussat, nakorsamit misissortinnerit. Inatsimmittaaq suliffeqarfinni atugassarititaasut qanoq allaffissornikkut nakkutigineqartarnissaat allassimavoq.

4.1.4 Nunanut allamiunut inatsisip Kalaallit Nunaanni atorneqarnera

Inatsit danskit peqqussutaanni nr. 150 23. februar 2001-imeersumi ilanngunneqarsimavoq, Kalaallillu nunat allamiut, sulisartullu nunanit allaneersut tikinnissaannut njugaqarnissaannullu tunngalluni. Kalaallit Nunaannut isersinnaanermut akuersissutinik qinnuteqaatit Danskit Nunanut allanut Ministeriaqarfiannut nassiunneqartarput. Kalaallit Nunaannukarsinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissutit Nunanit Tamalaanit Sulilersitsisarnermut Innuttaasunngortitsisarnermullu Danskit Aqutsisoqarfianut (SIRI) qinnutigineqartarput. Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut SIRI-p qinnuteqaatinik suliaqarnerani tusarniaaffigineqartarput, matumani atorfinnik isumaqatigiissutit Kalaallit Nunaanni suliffeqarnermut tunngatillugu malittarisassanut naapertuunnersut qulakkeerniarlugu. Tikissinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissutit ataatsikkut tunniunneqartarput, qinnuteqartullu innuttaassusaa apeqqutaalluni tikissinnaanermut sulisinnaanermullu akuersissuteqartoqarnissaa piumasarineqarsinnaavoq. Aatsitassarsiornermi sulianut tunngatillugu periutsimik, sulinissamut akuersussutinik suliarinninnermi sukkatsisaataasussamik suliaqartoqarnikuuvoq suliniutinullu angisuunut tunngatillugu sukkannerusumik suliarinnittarnissamut immikkut periutsimik pilersitsisoqarsimalluni.

4.2 Nuna tamakkerlugu malittarisassat

Nalunaarsuiffik 4.1-imi takuneqarsinnaapput nuna tamakkerlugu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni piujuaannartitsinissaq pillugu nalilersuinnermi suut malittarisassaanersuut.

Nalunaarsuiffik 4.1 Nuna tamakkerlugu ilitersuutit

Qulequtaq	Imarisaa	Ukioq
Aatsitassarsiorluni suliniutinut VSB-imik nalunaarusiornermi suleriaatsimut ilusilersuinermullu ilitersuut	Aatsitassarsiorluni suliniutinut VSB-imik nalunaarusiornermi suleriaatsimut ilusilersuinissamullu ilitersuut.	2016

4.3 Nunat tamalaat akornanni pitsaassutsinut aaljaangiussat malittarisassallu

VSB-imk suliaqarnermi paaanerp kingunerani Inuiaqatigiinnut piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalliliinnermi najoqqutarisassat 2016-ernisat aammalu Kalaallit Nunaanni paaasoqarnerup kingunerani inuiaqatigiinnut piujuaannartitsisumik ingerlatsinermut nalliliinnermut najoqqutassat 2009-nisat malinneqarsimapput. Nalunaarusiornermittaqq IFC-mi avatangiisinut inuiaqatigiinnilu piujuaannartitsinermut tunngatillugu pitsaassutsit malitassat aammalu nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut International Association of Impact Assessment (IAIA)-imi allassimasut malinneqarsimallutik.

Radioaktivitalinnik suliaqarnermi isumaqatigiissutit makku VSB-imik suliaqarnermi ilanngunneqarsimapput:

Nunat tamalaat akornanni suliniaqatigiiffik	Aalajangersakkat inatsisitigullu isumaqatigiissutit
Naalagaaffiit Peqatigiit	Sakkussiat siaruarneqannginnissaanut attuumassutilik naalagaaffiit peqatigiit isumannaallisaaniaqatigiivisa aalajangersagaat 1540 (2004)
	Atomip nukinga atorlugu pinerliiniarnermut aalajangersagaq
	Sakkussiat siaruarneqannginnissaanut inatsisitigut isumaqatigiissut (NPT)
	FN-ip navianartunik assartuussinermut innersuussutai

Nunat tamalaat akornanni suliniaqatigiiffik	Aalajangersakkat inatsisitigullu isumaqatigiissutit
Nunat tamalaat sulisartunut kattuffiat (ILO)	Qinngornernut uloriarnartunut illersornissamut isumaqatigiissut nr. 115 (1960)
Nunat tamalaat akornanni atomip nukinganik aqutsisoqarfik (IAEA)	Atomimik ajutoortoqartillugu ajornartorsiortoqalerneraniluunniit ikiuinissamik isumaqatigiissut
	Qinngornilinnik isumannaallisaanermut aalajangersagaq
	Atomip nukinganit atortussianik inissisimaffiini isumannaarinissaq pillugu aalajangersagaq (allannguutit ilanngullugit)
	Nunat tamalaat kattullutik atomip orsusaanik atornikumik eqqagassanillu radioaktiviusunik isumannaatsumik suliaqarnermut aalajangersagaat
	IAEA-p isumannaallisaanermut pitsaassusissat aalajangiussai aatsitassarsiornermut piiaanermullu atuuttut
Aningaasarsiornikkut suleqatigiinnissamik aamma ineriartortitsinissamik suleqatigiiffik (OECD)	Nuclear enrgy agency-ip (NEA) avatangiisinik uranisiornerullu peqqissutsikkut kingunerinik suliaqarnissamut peqqussutaa (2014)

4.4 Nunat tamalaat akornanni isumannaallisaanermut pisussaaffiit

Aatsitassat piitsaassusaat peqqutaalluni tunisassianik assartuussinermi tunisinermilu nunat tamalaat akornanni isumannaallisaanermut pisussaaffiit malinneqassapput. 2016-imi Naalakkersuisut danskillu Naalagaaffiat ataatsimoorussaminnik atomip nukinganit atortussianik isumannaallisaanikkut nakkutiginninnissamut aammalu uranip avammut tunisassiarineranut nakkutiginninnissamut ataatsimut nalunaarusiorput, nalunaarusiaq naalakkersuusunit marluusunit akuerineqassaaq. Isumaqatigiissutip imarisai tassaapput Naalakkersuisut Kalaallit Nunaani uranisioqqusaannginnerup pisortatigoortumik atorunaarsitsinerata kingunerisaanik nunap iluani politikikkut inatsisitigullu unammilligassat.

Urani pillugu ajornartorsiutit pineqartut tassaapput Kalaallit Nunaat nunat tamalaat akornanni uranimik tunisassiornermut isumaqatigiissutinut pituttorsimannginnera Danmarkillu taakkunungarpiatq Euratom-imillu isumaqatigiissummut EU-mi ilaasortaanermigut pisussaaffeqarmat.

Uranip Kalaallit Nunaanni oqallisaanera tamaat aalajangiusimaneqarsimavoq Kalaallit Nunaata uran annissuunneqartoq "nakkutigissagaa" aammalu nunat tamalaat akornanni nalunaarusioriaatsit sillimaniarnernullu tunngasut pitsaanerpaat atorneqassasut. Ataatsimoorussamik nalunaaruteqarnerup imarisai tassaapput allaffissornikkut sinaakkutigisassat, taakkualu Danmarkimi uranimut atorminullu politikikimi nutaami allassimasut aamma tunngavigiumaarpaat.

Ataatsimut nalunaarusiami Kalaallit Nunaannit piumasarineqarsimasoq tassa Kalaallit Nunaanni uranimik ingerlatalinnut nakkutiginninnermik nalunaarusiornermilu, avammut tunisassiat nalunaarsorneqartarnissaat ilanngullugu Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik pinaarutilittut inissisimanissaa ilanngunneqarsimavoq. Atomip nukinganit atortussianik isumannaallisaanermut uppersarsarsiornermullu tunngasuteqartut Udenrigsministeriap (MFA) IAES peqatigalugu Naalagaaffimmit nakkutigissvaat. Akisussaaffinnik taama inissiisoqarpoq Kalaallit Nunaanni nunap pissarititanut oqartussaaffinnut apeqqutit tunngasut toqqissiviilluutiginneqannginnissaat pillugu aammalu Kalaallit Nunaata namminiilivissimannginnera tunngavigalugu.

Ataatsimoorussamik nalunaaruteqarnermi piumasarineqarpoq "pitsaanerpaamik ingerlatsineq" Australiami Canadamilu ingerlanneqartut Kalaallit Nunaanniit uranimik tunisassiornerani malinniarneqassasut. Taamatut tunisassiornermi uku malinneqassapput:

- Urani taamaallaat naalagaaffinnut sakkussiat siaruarneqannginnissaanut inatsisitigut isumaqatigiissummut ilaasortaasunut
- Nunat tamalaat akornanni isumannaallisaanermut pitsaassutsit aalajangiussat atorneqassapput;
- Danmarkip avataaneersunut allanut pilersuinissaq siumoortumik akuersissuteqarfigisinnaappagu; aammalu
- Nunat tunitsivigineqartut uranip atorneqarnerani tamaangaannartitsisoqarnerani akisussaaffik tamaat tigujumappassuk.

Piumasaqaatit Australiami uranimik avammut tunisassiornermut polikkimut ukiut 20-t sinnerlugit iluatsittumik atuussimasumut aammalu uranimik iluanaarutigalugu tunisassiornermi kingunipiloqanngitsumik atorneqarsimasumut assingupput.

Danmark pilersaarpoq nunanut tunisiffiusussamut atomip nukingata atorneqarneranut isumaqatigiissutinut (NCA-nik) piumasaqaatinik naammassinnittunut kiisalu naalagaaffiup EU-mut ilaasortaanerani inatsisitigut malittariaqagaannut naammassinnittunut isumaqatigiissusiussalluni. Danmarkimit piumasarineqartillugu atomip nukinganik attuumassutilinnik suliaqarnermi suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutit Kalaallit Nunaannit atsiorneqarsinnaapput.

Imm. 4.-1-imi allanneqarsimasut malillugit Danmarkip Kalaallit Nunaatalu ataatsimoorlutik nalunaarusiaanni inatsisiliortoqarnissaa isumaqatigiissutigineqarpoq.

5. Iliuserineqarsinnaasut allat nalilersorneqarnerat

Suliniutip ilusilersornerani iliuuserineqarsinnaasut arlallit eqqarsaatigineqarsimapput. VSB-ip suliarineqarnerani toqqagassaasinnaasut oqallisigineqarnerisa takussutissartaat immikkoortumi uani sammeneqarput.

5.1 Suliniut unitsiinnarneqarsinnaavoq

- Sumiiffimmi tuniniakkap akia appariartortillugu suliaqarnissamullu aningaasartuutit qaffakkiartortillugit suliniut unitsiinnarneqarsinnaavoq. Suliniut unitsiinnarneqassagaluarpat avatangiisinut inuiaqatigiinnullu sunniutaasussaagaluut sunniutinngitsuussagaluarput.
- Suliniut ingerlanneqassagaluarpat siunissami qaninnerusumi ungasinnerusumilu Kalaallit Nunaanni pingaartumik Narsap nalaani inuiaqatigiinni aningaasaqarnermilu malunnaatilinnik iluaqutaasussanik sunniuteqassagaluarpoq, sunniutissanullu ilaapput:
 - Sanaartortoqarnerata nalaani suliffissat 1.171-it pallillugit;
 - Tunisassiorortoqarnerata nalaani toqqaannartumik suliffissat 715-it;
 - Sanaartornerup nalaani aatsitassarsiorfimmu, suliffissuarmik ingerlatsiviusussamut aammalu attavissanik sanaartornermi aningaasartuutit DKK 7,79 mia. (USD 1,24 mia.) missiliussavai;
 - Taakkua saniatigut attaveqaatissamut tassa umiarsualivissamut ineqarfissanullu aningaasartuuteqartoqassaaq;
 - Suliniutip ukiuni 37-ni ingerlanneqarnerani ukiumut ingerlatsinermut aningaasartuutit DKK 1,63 mia. (USD 259 mio.) missiliussavai;
 - Sumiiffimmi nunalu tamakkerlugu pilersuisut sanaartortoqarnerata ingerlatsisoqarneratalu nalaani pisiassanik kiffartuussinissanillu niueqatiginninnissamut periarfissaqassapput;
 - Ilinniarnissamut sungiusarnissamullu periarfissat; kiisalu
 - Naammakkumut aningaasat taaginnarlugit nalii aallaavigalugit DKK 1,2 mia. (USD 191,5 mio.) akillu piviusut suliffeqarfiullu akileraarutissaat, royaltiesit sulisullu toqqaannartumik aningaasarsiaasa akileraarutaatigut DKK 603 mio. (USD 96,1 mio.)

Suliniutip ingerlanneqarnerani GMAS-ip iluanaarutinit akiliuteqartarniarpoq. Iluanaarutinit pissarsiat isertitanit akileraarutissanit ilanngaatigineqarsinnaapput, kisiannili kisiannili iluanaarutinit akileraarutit 36 %-illutik. Suliniutip maanna killiffigisaani siumoortumik oqaatigineq ajornarpoq iluanaarutinit atatsillugu politikki qanoq ittoq GMAS-ip atussamaarneraa. Taamaattoq tikkuussisut siulittuinerunngikkaluartut nalilerpaat GML-ip nalileraa iluanaarutinit 75 %-it akiliutigineqarpata, taava ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit tamarmiusut aamma iluanaarutinit akileraarutit DKK 1,35 mia. (USD 215 mio.) ukiumut angullugit qaffassasut. Tamanna tunuliaqutaralugu ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit aamma iluanaarutinit akileraarutit, akitsuutit royalties, aamma sulinnermit akileraarutit toqqaannartut DKK 1,52 mia. (USD 242 mio.) ukiumut akini atuuttuni akilernerqartassapput.

5.2 Suliarinneriaasissaq

Suliarinneriaatsit pingasut sukumiisumik misissorneqarsimapput:

1. Koncentratoriinnaq atorlugu;
2. Mekaniskimik (koncentrator) aammalu akuutissanik suliarinnineq (raffinaderi); kiisalu
3. Kalaallit Nunaanni immikkoortiterinissamut suliffissuaq.

Ataani toqqagassaasinnaasut nalilersorneqarsimasut eqikkarneri atuarneqarsinnaapput. Suliarinneriaatsit inuiqatigiinnut qanoq sunniuteqarsinnaanersut sukumiinerusumik paasisaqarfigerusukkukkit, immikkoortoq 7.2.2 atuarneqarsinnaavoq.

5.2.1 Takorluugaq 1: Koncentratoriinnaq

Takorluukkami uani koncentrator kisiat atorlugu aatsitassat avissaartinneqassapput. Takorluugaq malillugu suliaqartoqassappat pingasunik tunisassiortoqarsinnaavoq:

1. Aatsitassaq imerpalasooq REE-nik uranimillu akulik;
2. Aatsitassaq zinkimik imerpallikkamik akulik; kiisalu
3. Akuutissaniit suikkaasunngortitaq – flusspat.

Takorluukkami uani REE Kalaallit Nunaata avataani suliareqqittarialik pilersinneqassaaq. Periarfissami uani Kalaallit Nunaanni akuutissanik suliarinnittarfissamik sanaartornissamut ingerlatsinissamullu annertuumik aningaasaliissuteqarnissaq pinngitsoortinneqarsinnaalluni.

5.2.2 Takorluugaq 2: Mekaniskimik (Koncentrator) aammalu akuutissanik suliarinnineq (raffinaderi)

Takorluukkami uani Kalaallit Nunaanni aatsitassat imerlallikkat REE-nik uranimillu akullit suliareqqinneqarsinnaapput nutaanik tunisassiassanik suliaqartoqarsinnaalluni. Akuutissat atorlugit suliarinnittarfimmik suliaqartoqassaaq, tassanilu aatsitassat suliareqqinneqarsinnaapput. Aatsitassanik imerpallikkamik suliaqarqittoqarneratigut tunisassiarineqarsinnaasut uku pilersinneqassapput:

- Lanthanumoxid;
- Lanthanum ceriumoxidimillu akulik;
- Ceriumhydroxid;
- REE-Oxidimik akulik; kiisalu
- Uranoxid.

Taamannak inerisaanikkut tunisassiarineqarsinnaasut tulluuttut pilersinneqarsinnaapput:

- Aatsitassaq imerpalasooq zinkimik akulik; kiisalu
- Akuutissanit suikkaasunngortitaq – flusspat.

Takorluugaq una atorlugu ingerlatsisoqassappat Naalakkersuisut Kalaallit Nunaanni aatsitassamik annertunerpaamik suliaqartoqarnissaanik angusaqarniarneq naammassineqassaaq. Taamaattumillu GML takorluugaq una malillugu ingerlatsinialersaarput. Takorluugaq una malillugu ingerlatsisoqassappat REE atorlugu tunisassiassat ilaat Kalaallit Nunaata avataani suliarineqartariaqarput.

5.2.3 Takorluugaq 3: Kalaallit Nunaanni immikkoortiterinissamut suliffissuaq

Takorluugaq una malillugu ingerlatsisoqassagaluarpas Kalaallit Nunaanni suliffissuarmik REE-nik immikkoortiterivissamik sanaartortoqassagaluarpas, tassanilu REE-oxidit 15-it immikkoortinneqartassagaluarpas. Aatsitassarsiornermi akuutissanillu suliarinninnermi REE-nik metallurgiskisumik suliarinninneq suleriaatsini ajornakusoornerpaat ilagaat aatsitassanillu qaqutigootunik akuiaaneq aamma ajornartorujussuulluni.

Taamaaliornissamut piumasaqaataapput:

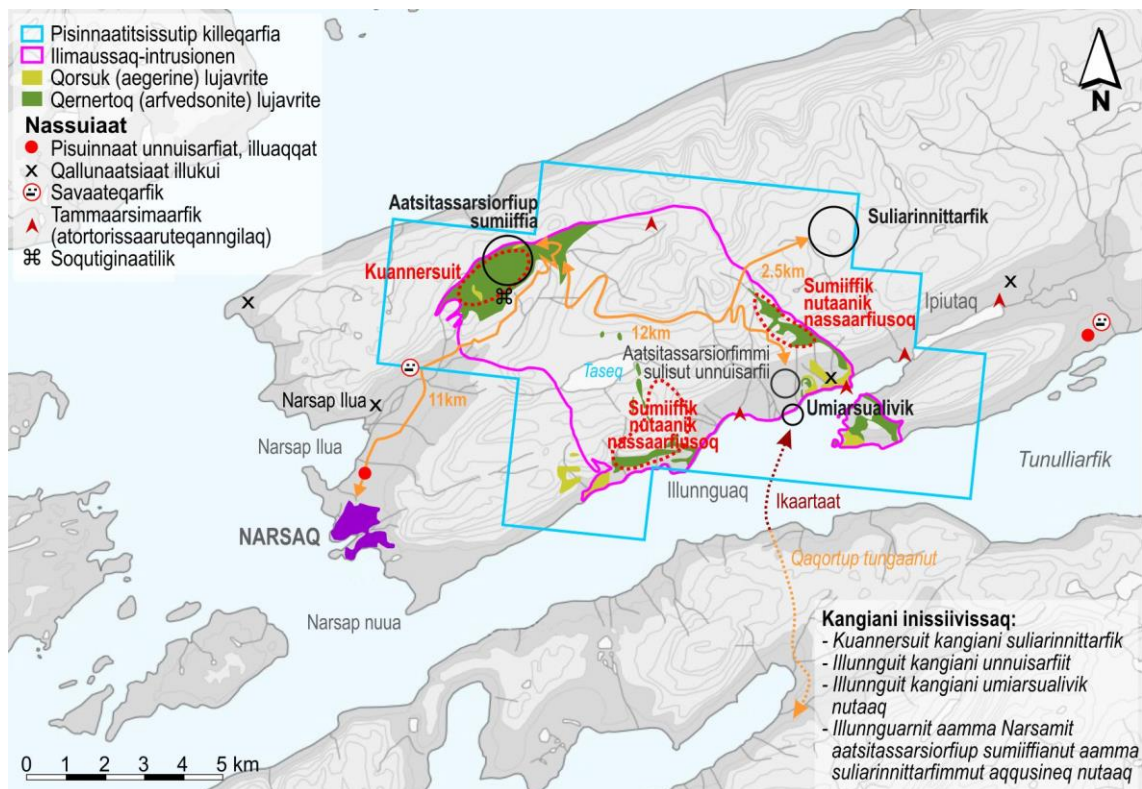
1. Teknologi piginnittusnaanermut illersugaq atorineqartarpoq. Teknologi atorineqartartoq pisarineqaannarsinnaangilaq akuersissummillu pisoqaannarsinnaanani. Teknologimimmi piginnittut teknologi niuernikkut iluanaarutiginiarlugu suliarisimagamikku;
2. REE-nik immikkoortiterivissanut aallartisarnermi aningaasartuutissat annertuut. Taamaaliortoqassagaluarpallu suliniutip aningaasalersorneqarnissanut aningaasat amerlanerusut pisariaqartinneqassapput;
3. Suliffissuarni immikkoortiterivinni suliaqarnermi ilisimasat misilittakkallu. Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut killeqarput;
4. Kiffartuussiviit aserfallatsaaliinermut atortunillu pilersuinnermut ikorfartuutaasussat Kalaallit Nunaanni pigineqanngitsut; kiisalu
5. Eqqaaneqarsinnaasut allat ilagaat REE-nik immikkoortiterinissamik inerisaaneq teknikkikkut annertuumik navianaateqarsinnaammat aammalu pisisussanut pilersuivinnullu ungasinnera peqqutaalluni assartuussinermut aningaasartuutit qaffariaateqassallutik.

Qulaani taakkartukkat tunngavigalugit GML aalajangersimavoq REE-nik immikkoortiterissummik sananiarani arlaatigulluunniit Kalaallit Nunaanni immikkoortiterissutaasinnaasumik pilersitsiniarsariinani.

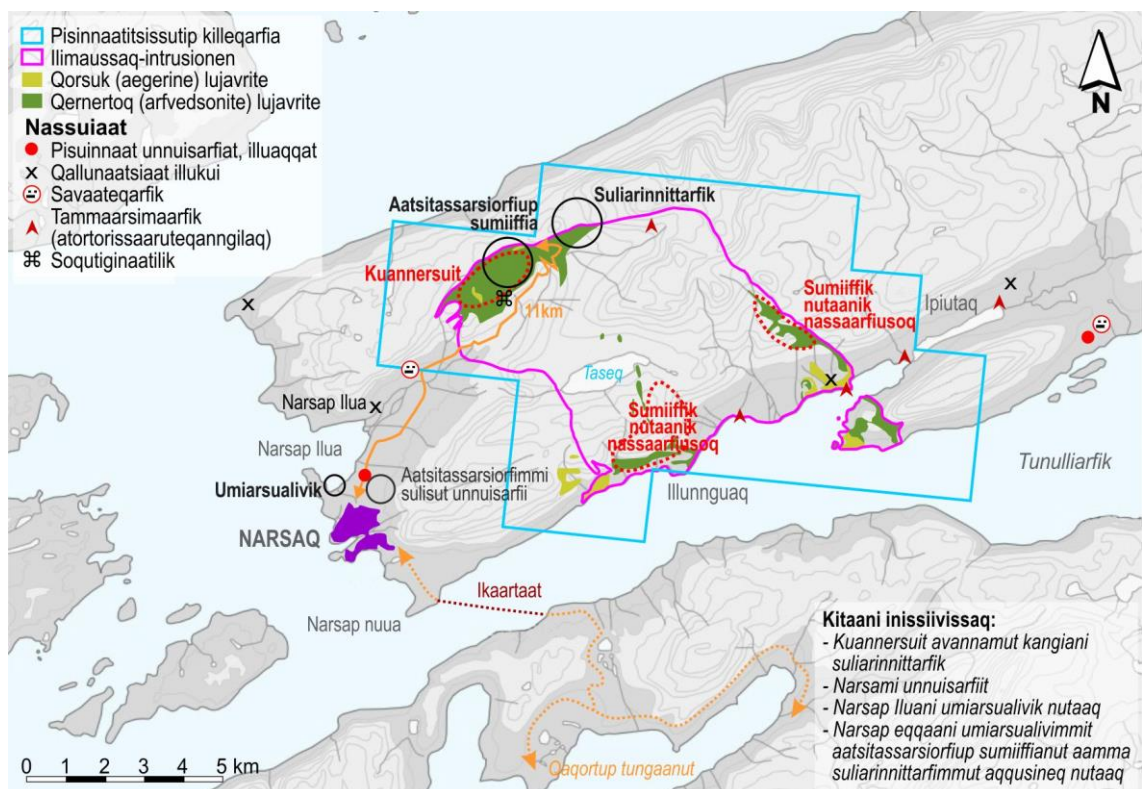
5.3 Suliarinniffissat sumiiffigisinnaasaat

Koncentratorip raffinaderillu inissaattut sumiiffiit marluk misissorneqarsimapput, soorluttaaq umiarsualivissamut ineqarfissanullu sumiiffiit marluk aamma misissorneqarsimasut:

1. Kangiata tungaani inissaq – Suliarinniffissaq ineqarfissarlu Ipiutap nalaanut inissinneqassapput umiarsualivillu Illunnguami Nunarsarnap akianut inissinneqassalluni, sumiiffik Narsamit avannaakangiata tungaanut 15-20 km-inik ungasitsigivoq. Aatsitassaq Kuannersuarni aatsitassarsiorfimmit sullorsuakkut lastbilinik assartuunneqartassaaq. Takorluugaq una malissagaanni ujaqqat sinnikut tailingsillu Ipiutap nalaanut inissinneqartariaqartassapput (takuuk Takussutissiaq 5-1);
2. Kitaata tungaani inissaq – Aatsitassarsiornermi atortut tamarmik Iluata qooruani eqqaanilu inissinneqassapput umiarsualivillu Narsap Iluanut inissinneqassalluni (takuuk Takussutissiaq 5-2).

Takussutissiaq 5-1 Kangiata nalaani inissisimaffiit

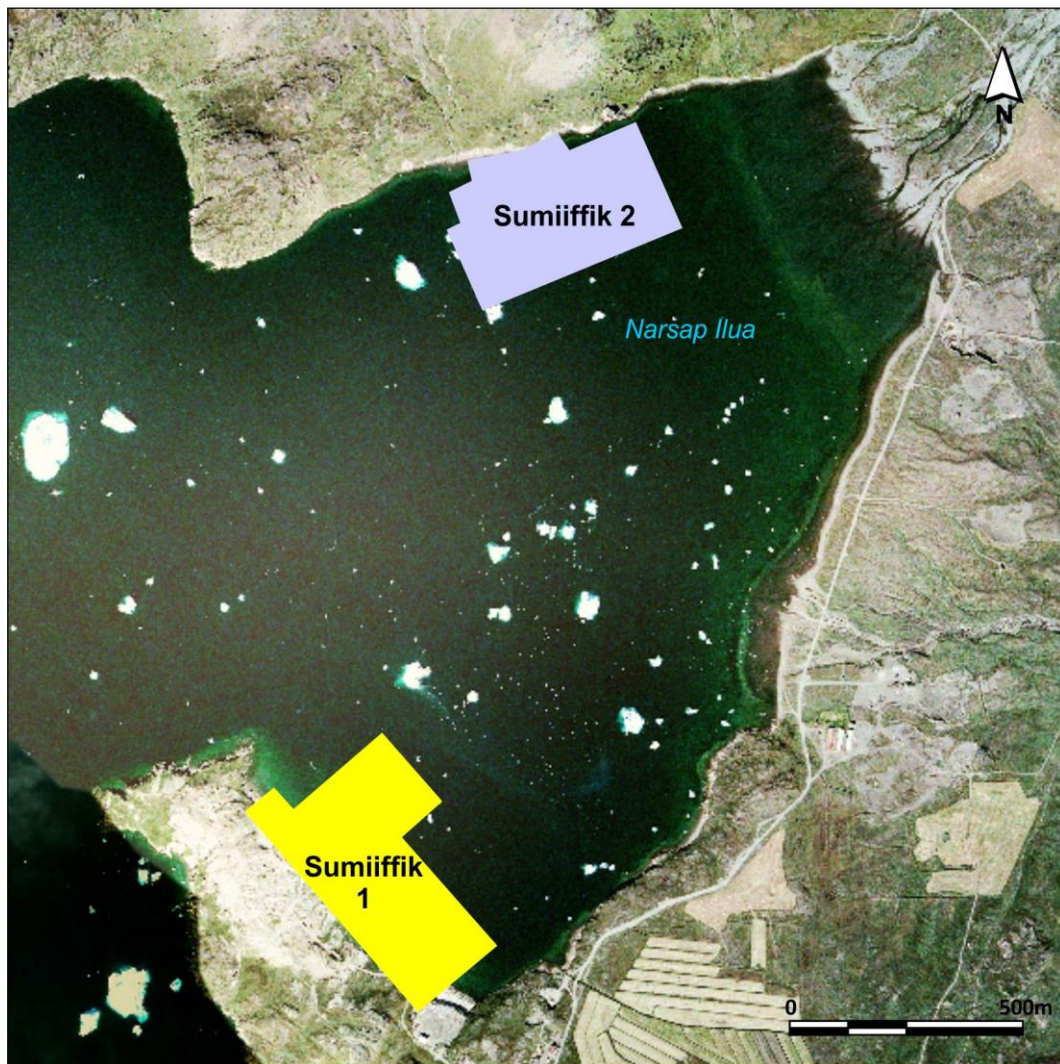
Takussutissiaq 5-2 Kitaata nalaani inissisimaffiit

2011-mi tamanut tusarniaanerit Nuummi, Qaqortumi Narsamilu ingerlanneqareermata kangiani inissiivissaq taamaatinneqarpoq Iluatalu Qooruani, Narsap Iluani aatsitassarsiorfissamut piareersaatit aallartinneqarlutik. Kitaani aatsitassarsiorfeqarnissamik aalajangiinermut peqqutaanerpaat tassaapput kangiata tungaa ornigarluarneqartarnera kiisalu kitaata tungaanut inissiisoqarnera Narsamut

iluaqusiisoqarnerunissaanut periarfissaqarnerummat. Narsamut ilaqutaanerpaasussat ilagaat suliniummi ingerlatsinissamut pisariaqartinneqartut pingaarnerup Narsap ungasissuanut inissinnagit Narsap eqqanut inissinneqarnissaat, taamaattumillu Narsami attaveqaatigisaanilu ineriartornissamut periarfissiisoqarnerussalluni.

5.4 Umiarsualiviup sumiiffissaa

Umiarsualiviup Narsap Iluani inissisimaffigisinnaasai marluk eqqarsaatigineqarsinnaapput. Takussutissiaq 5-3-imi sumiiffiit takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 5-3 Umiarsualiviup inissisimaffigisinnaasai

Sumiiffik siullem (Tunup qeqertaasartaani) umiarsuarnut tikikkuminartuuvoq nunniortariaavallaaranilu. Sumiiffiulli aappaanut inissiisoqassagaluarpas umiarsualivik suliniummut qaninnerussaaq. Sumiiffiulli aappaanut inissiisinnaaneq itigartitsissutigineqarpoq qallunaatsiaat najugaqarfikuannut qanippallaarnera peqqutigalugu, kiisalu tassunga inissiisoqassagaluarpas containerinut usinullu inissiisoqarsinnaanissaa anguniarlugu qaartitererujussuartaqassagaluarmat.

5.5 Ineqarfigineqarsinnaasut

Suliniuummi ingerlatsisoqarnerata nalaani sulisunut ineqarfigisinnaasaat arlallit misissorneqarsimapput. Annerusumik FIFO-nik sulisoqartussaammat ineqartitsinissaa qanoq ittorluunniit toqqarneqaraluarpas ineqartussat suliaartortoqartillugu soraartoqartillugulu taarseraattartussaapput.

Ineqarfigineqarsinnaasut marluk annermik eqqarsaatigineqarsimasut tassaapput:

- Narsami nutaanik kalaallinut tikisitanullu ineqarfissanik sanaartortitsineq; aammalu
- Narsap avannaa kitaata tungaani ineqarfissamik nakkutigisaasumik sanaartortitsineq.

Ineqartitsiniarnermi periusissiarineqartussaq Narsami pitsaassutsinut oqimaaqatigiissaagaassaaq aammalu illoqarfimmi ornittakkanik uummaaritsitsissaaq. Inissiiniarnissamullu aamma eqqarsaatigineqartariaqarsimavoq illoqarfik taamak mikitigisoq avataanit tikillutik suliaartortut taamak amerlatigisut inuiaqatigiinnut qanoq sunniisinnaatiginersut. Taakkartorneqartullu tunngavigalugit Narsamut sulisussanullu oqimaaqatigiissaarinissami nakkutigisamik ineqarfiliortoqarnissaa orniginartinneqarnerusimavoq. Sumiiffik ineqarfissanik sanaaartorfiusussaq sanaartorfineqareersimanngilaq. Narsami aqqusinikkut angallannerup minnerpaamik sunnerneqarnissaa anguniarlugu suliniuteqarfigisassamit ineqarfissanut aqqusinniortoqassaaq.

5.6 Innaallagaqarniarneq

Uulia ikummatissaq

Suliniuummi innaallagissamut kissarsuutissamillu misissuisoqarnerani nukissiorfimmik 59 MW-mik innaallagissiorsinnaasumik uuliamik ikummatissamik atuisumik pilersitsisoqarnissaa misissorneqarsimavoq.

Uulia ikummatissaq atorlugu nukissiortoqarnissaani svovlimik aniatitsineq annertungaatsiartussaavoq. Innaallagiasq annertoqatigipagaajaa dieselimik atuilluni nukissiuutigineqarsinnaavoq annikinnerusumillu aniartitsisoqarlui. Taamaattumik uulia ikummatissaq atorlugu nukissiortoqarnissaa toqqarneqarsimanngilaq.

Erngup nukinganik nukissiorneq

1980-imi Risøp misissuinerata nalaani erngup nukinganik nukissiortoqarsinnaanera misissorneqarsimavoq. Erngup nukinganik innaallagissiorfiusinnaasoq suliniuummit avannamut 55 km-inik ungasissussuaniipoq sumiiffillu erngup nukinganik innaallagissiorfiusinnaasutut eqqarsaatigineqarsimasooq tassaavoq Johan Dahl Land. GML erngup nukinganik innaallagissiornermik ilisimasaqarluartunik iluanaarutaasinnaasut pillugit misissuutitsisimavoq (Orbicon 2014a). Misissuinermi paasiniarneqarsimavoq suliniuummi innaallagissap pisariaqartinneqartup (35 MW missaa) pilersinneqassappat erngup nukinganik qanoq innaallagissiortoqarsinnaanersoq, paasineqarporlu innaallagiasq pisariaqartinneqartoq pilersinneqarsinnaasoq tatsit qutsissut pingasut sapusiornikkut atanilerneqarsinnaappata. Sullorsuaq erngup nukinganik pilersitsivissaq sanaartorneqartariaqassaaq aammalu nunami innaallagissap Johan Dahlip nunataaniit suliniuummut aqqutissai sananeqartariaqassallutik.

Sananeqaatinut piumasaqaatit tunngavigalugit suliniutip inerisarneqaqqaalernerani tamanna tulluarsorineqarsimanngilaq. Siunissami suliniut arlaatigut annertusarneqassagaluarpat erngup nukinga atorlugu nukissiuuteqarsinnaaneq periarfissanut ilaatinneqarumaarpoq.

Anorisaatit atorlugit nukissiorneq

Anorisaatit atorlugit nukissiorneq toqqagassatut isigineqarsimanngilaq, nukissioriaasermi pineqartoq pisariaqartitsitamut naammattumik pilersuisinnaanngimmat.

6. Tunngaviusumik paasissutissat nassuiarneri

Suliniuummi paasissutissat tunngavigineqartussat toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu attuumassusilinnit katersorneqarsimapput. Toqqaannartumik attuumassusilinnik paasissutissanik katersineq pitsaassuseq annertussuserlu aallaavigalugit misissuinikkut katersorneqarsimapput. VSB-imik suliaqartut apersuinissamut apeqqutinik aalajangersimasunik suliaqarsimapput pitsaassutsimullu tunngatillugu paasissutissat pissarsiarineqarsimasut nunat tamalaat akornanni pitsaassutsit atorneqartartut atorlugit ingerlatsisoqarsimalluni. Ingerlatsereriaaserineqarsimasorlu sumiiffimmi misilittakkakkanut VBS-milu anguniarneqartunut killilersuinnermullu naapertuuttuupput. Nunat tamalaat akornanni ilisimatuut sulisorineqarlutik periutsit ilisimatuussutsikkut atorneqartut naapertuunnissaat patajaatsuunissaallu qulakkeerneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni ilisimatuut sumiiffimmut nalimmassartoqarnissaa qulakkeersimavaat. Misissuinerit aallartinneqannginnerini sakkut tamarmik misilerarneqqaarsimapput.

Toqqaannanngitsumik attuumassusilinnit paasissutissat atorneqartut ilagaat pisortanit paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut, naatsorsueqqissaartarfiup suliarisimasai annertunerusumik atorneqarsimallutik (2018). Kisitsisitigut paasissutissat nalunaarusiami issuarneqartut 7. december 2018-imit nalunaarsugaapput. Toqqaannanngitsumik attuumassusilinnit paasissutissat allat atorneqartut tassaapput issittumi inuuniarnermi atukkanik misissuinnermit (SLiCA-mit) suliarineqarsimasut.

2011-mi soqutigisallit suleqatigiisinneqarnerini paasinarsivoq suliniutip misissuisarfiini suliniutip aallartinnerani misissuinissamut paasissutissat pissarsiarinissaannut misissuinerit sisamat aalajangersimasut piumasaqaataassasut. Ataani misissuinerit nassuiarneqarput:

- Kalaallit Nunaata kujataani kulturikkut inuuniarnermi atugassarititat - misissuineq ingerlanneqarpoq SLiCA-p paasissutissaatanit misissuisimanikkut. Sumiiffiit SLiCA-p misissorsimasai Kalaallit Nunaata kujataani kulturikkut inuuniarnermi atugassarititanut attuumassuteqartut ilagaat: ulluinnarni inuuniarnikkut avatangiisit; kalaallit oqaasiisa pingaaruteqassusaat atorneqarnerallu; peqqissuseq, najugaqariaaseq inuuniarnermilu atukkat, kalaallit nerisaat; inuiaqatigiinni akuuneq; inuuniarnikkut ajornartorsiutit kiisalu isumannaallisaaneq. 2011-mi SLiCA-p paasissutissat katersorsimasai saqqummiunneqarput, taamaakkaluartoq Kalaallit Nunaata kujataani paasissutissat 2004-ap 2006-illu akornanni katersorneqarsimapput. SLiCA-p misissuineraniit piffissaq ingerlasimasoq eqqarsaatigalugu paasissutissat katersorneqarsimasut mianersortumik atorneqartarput.
- Sumiiffinni sunngiffimmi orninneqartartut atorneqassusaannik ukkataqarluni misissuineq;
- Paasissutissat toqqaannanngitsuk attuumassusilinnit pissarsiarineqarsimasut atorlugit peqqissutsimik misissuineq; kiisalu
- Suliniutip inissisimaffissaata nalaani attaveqaatinik nalunaarsuineq.

Misissuinerit siulliit pingasut 2011-mi ingerlanneqarsimapput, attaveqaatinullu attuumassusillit kingusinnerusukkat nalunaarsorneqarsimallutik.

6.1 Inuiaqatigiit kulturilu eqqarsaatigalugit sinaakkutit

Kalaallit Nunaat sineriak kaajallallugu 44.000 km-inik isorartussuseqartoq, taamaasilluni qeqertaq nunarsuarmi qeqertat annersaralugu. Qeqertap issuttumiinnera, sermersuaqarnera avinngarusimasuuneralu peqqutaallutik 56.000-inik⁴ inoqarpoq.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut siulilliit Amerika avannarlermi inoqqaajupput ukiut 4.500-rut matuma siorna nunamut pinikuusimasut⁵. Itsarnisarsiuut paasisaasa takutippaat Kalaallit Nunaat arlalinnit nunasiffigineqartarsimasoq, soorlu⁶:

- Kristusip inunngornera ukiunik 2500-inik sioqqullugu Saqqami kulturip inui Canadap avannarpassuaniit Kalaallit Nunaata avannaata-kitaanut ikaarsimasut;
- Kristusip inunngornera ukiut 800-jut missaat sioqqullugu Dorset kulturip inui Kalaallit Nunaata avannaani avannaata-kitaanilu nunasisimasut;
- Ukioq 800-rujup nalaani Sen Dorset kulturip inui Kalaallit Nunaata avannaani Thulep nalaani ukioq 1300-jut missaata tungaanut nunaqarsimasut;
- Ukioq 1200-rujup nalaani Thulekulturip inui Alaskamiit Canadakkut Kalaallit Nunaata avannaanut ikaarsimasut;
- Qallunaatsiaat Kalaallit Nunaata kujataani 985-imi nunasisimasut 1450-illu missaata tungaanut najugaqarsimasut;
- 1700-ikkut nalaanni Inuit Canadap issittortaata timaanit Thulep nalaanut nunasisimasut; kiisalu
- Kalaallit Nunaat 1721-miit 1953-imut Danmarkip nunasiaatigisimavaa.

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni najugallit imminnut kalaallinik taagorput, taakkulu tassaapput nunap inoqqaavi. Nunami najugaqartut 85 %-ii kalaaliupput sinnerilu annermik danskiullutik. Kalaallit oqaasii polysyntestikiupput Eskimo-Aleutillu oqaasiinut ilaallutik. Pisortatigoortumik kalaallit oqaasi Kalaallit Nunaanni oqaasiupput, taamaakkaluartorli Kalaallit Nunaata avannaani kangianilu sumiorpaluutit immikkuullarissut aamma atorneqarput. 1900-ikkut aallartilaarneranni kalaallit atuartinneqartalersimapput sammisallu kalaallisut ingerlanneqartarsimallutik. Danskit oqaasiit nunani oqaatsit atorneqartut aapparaat taakkulu 2. klasse-minngaanniit aturfinni ilinniartitsissutigineqartarput. Tuluit oqaasii aturfinni 4. klassimit ilinniartitsissutigineqalertarpoq, annertunerusumilli kinguaariiaani inuusunnerusuinnarnit atorneqartarlutik.

Kalaallit Nunaat Danmarkip Naalagaaffianut atavog. Naalagaaffimmilu ilaasortat tassaapput Danmark, Savalimmiut kiisalu Kalaallillu Nunaat. 1979-imi Namminersornerullutik Oqartussat Kalaallit Nunaannut eqqunneqarput juunillu 21-ani 2009-mi namminersorneq eqqunneqarluni. Namminersornerunissamut namminersornissamullu inatsisit tunngavigalugit Kalaallit Nunaanni inatsisartunut naalakkersuisunullu qinersisoqarsinnaavoq. Naalakkersuisunillu tulluuttut oqartussaaffigineqarput: ilinniartitaaneq, peqqinnissaqarfik, aalisarneq, avatangiisit pinngortitarlu. Inatsisartut 31-inik ilaasortaqrarput ukiumullu marloriarlutik ataatsimiittarlutik. Ukiut sisamakkaarlugit inatsisartunut qinersisoqartarpoq. Inatsisartunit Naalakkersuisussat akuerineqartarput, taakkualu qitiusumik aqutsinissamut akisussaassuteqartussaapput. Naalakkersuisut siulittaasussaminnik qinersisarput.⁷

⁴ Statistics Greenland (2018)

⁵ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2018)

⁶ Motke, et. Al. (2015)

⁷ Naalakkersuisut (2018)

6.1.1 Inuiaqatigiit

Kalaallit Nunaanni qangaaniilli ileqquuvoq sulisartut kattuffiik atuineq, innuttaasullu akornanni kattuffippassuaqarpoq taakkualu Nalunaarsuiffik 6.1-imi nalunaarsorneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni kattuffinni annerpaaq tassaavoq Sulinermik Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat (SIK) taannalu 9.000-it sinnerlugit ilaasortaarpoq. Aatsitassarsiortut SIK-mit aqqissuunneqakkajuttarput SIK-millu sullinneqakkajuttarlutik ⁸ , SIK sinerissami illoqarfinni nunaqarfinnilu katillugit 25-nik immikkoortortaqqarfeqarpoq.

Nuna tamakkerlugu aalisartut piniartullu kattuffiat tassaavoq Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK) sumiiffinnilu Aalisartut Piniartullu Peqatigiiffiat (APP) peqatigiiffineqartarluni. KNAPK 1953-imi kinguaariinnut takkuttussanut pisuussutit uumassusillit qulakkeernissaat siunertarlugu pilersinneqarpoq. KNAPK 2.000-t sinnerlugit ilaasortaarpoq ⁹ , ilaasortallu immikkoortortaqqarfinni 70-imi ilaasortaapput. Kattuffiit aalisartut piniartullu soqutigisaat aallaavigalugit ingerlanneqarput aalisakkanullu piniagassanullu piniagassiisarnernut aalajangiiniarnermi uummaarissumik peqataasarlutik.

Inuussutissarsiutugalugu savaatillit kattuffiat tassaavoq Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut (SPS). Kalaallit Nunaata kujataani taamaallaat savaateqartoqarpoq, taamaammat SPS-ip suliaasaqarfii nunap immikkoortuanut tassunga tunngasuupput. SPS sulisartut kattuffiattut ingerlariuseqarani piginneqatigiiffittut periuseqarluni ingerlariaaseqarpoq. 2017-imi Kommune Kujallermi savaateqarfiit ingerlanneqartut 37-it nalunaarsorneqarsimapput, taakkunanna marluk tuttuuteqarfiullutik ataaserlu nersussuaateqarfiulluni, sinneri savaateqarfiullutik¹⁰.

Kalaallit Nunaanni illoqarfinni tamani najugaqarfinnilu annerusuni arnat peqatigiiffearput. Taakkunani naligiisitaaneq assassornerullu piujuaannartinneqarnissaa pingaartinneqarput. 1984-imi Sorlak meeqqat inuusuttullu ataatsimoorfissaattut kattuffittut pilersinneqarpoq. Ullumikkut Sorlak Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu sullitalinnut peqatigiiffiuvoq. Sorlak 3.500-jut missaannik ilaasortaarpoq¹¹.

Inuit Issittormiut Siunnersuisoqatigiiffiat (ICC) nunat tamalaat akornanni nunap inooqqaavisa kattuffigivaat Inuillu Alaskap, Canadap, Kalaallit Nunaata Ruslandimilu Chukotkap issittortaanni najugallit 160.000-it missaannittut kattuffik sinniisoqarfigivaat. ICC-mi tunngaviusumik anguniarneqartut tassaapput:

- Inuit Issittumi najugallit ataqatigiinnerulernissaat;
- Nunarsuarmioqatigiit akornanni Inuit soqutigisaat pisinnaatitaaffiilu illersussallugit;
- Inuit kulturiat inuusaasiallu kinguaariinnut ingerlatsisunut takkukkumaartunullu qulakkeerneqarnissaat ineriartortinneqarnissaallu;
- Inuit najugaqarfigisaanni tamakkiisumik eqeersimaartumillu politikikkut, aningaasarsiornikkut inuiaqatigiinnikkullu ineriartortitsinissap peqataaffigineqarnissaata ujartorneqarnissaa;
- Issittumi avatangiisinut tunngasunut ataavartumik illersuinissamut ineriartortitsinissaq kaammattuinnissarlu; kiisalu

⁸ www.sik.gl

⁹ Inuttut attaveqatigiinneq, KNAPK-mi sinniisoq (August 2017)

¹⁰ Inuttut attaveqatigiinneq, Narsap iluani nersussuaateqarfik (August 2017)

¹¹ www.sorlak.gl

- Nunap inoqqaavisa Inuttut pisinnaatitaaffisa nunarsuarmioqatigiinni akuerineqarnissaat sulissutigissallugu.

ICC Kalaallit Nunaanni immikkoortortaqqarfeqqarpoq, ICC Kalaallit Nunaat, taannalu Nuummi inissisimavoq.

Nalunaarsuiffik 6.1 Sullisartut kattuffii inuiaqatigiinnilu kattuffiit

Tuluttut aqqa	Kalaallisut aqqa
Greenland Business Association	Sulisitsisut (GE)
Employees' Association	Sulinerimik Inuussutissarsiuqartut Kattuffiat (SIK)
A Greenlandic Employers' Association	Nunaqavissut Suliffiutilit Kattuffiat (NUSUKA)
Nurses' Union	Peqqissaasut Kattuffiat (PK)
Greenland Nature and Environment Association	AVATAQ – Pinngortitaq avatangiisillu pillugit peqatigiffik
Association of Ornithologists	TIMMIAQ
ICC International Circumpolar Council	ICC
Organisation of Professional Fishermen and Hunters, National and Regional	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK), Aalisartut Piniartullu Peqatigiiffiat (APP)
Association of Sheep Farmers	Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut (SPS)
Women's Association	Arnat Peqatigiiffiat
Association for the Elderly	Utoqqaat Peqatigiiffiat
Lions Club	Lions Club
Sports Confederation of Greenland	Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat (GIF)
Joint Council for Youth and Children	Sorlak
Transparency International Greenland	Transparency International Greenland
Nanu Children	Nanu Meeqqat
Save the Children	Meeqqat Ikiortigit
Association Against the Extraction of Uranium Bearing Minerals	Urani Naamik

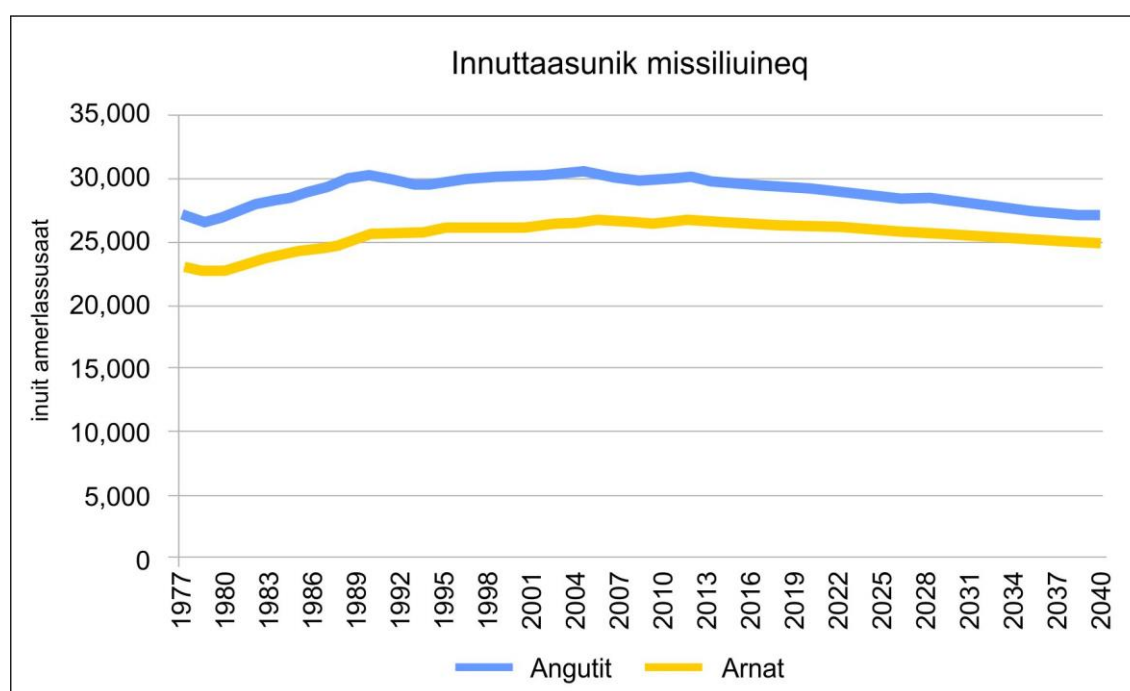
6.2 Inuiaqatigiit allaatigisaanerit

Kalaallit Nunaata 80 %-ia sinnerlugu sersersuaqarnerata kingunerisaanik Kalaallit Nunaanni innuttaasut sinneriak sinnerlugu najugaqqarfeqqarput, soorlu tamanna Takussutissiaq 6-2-imi takutinneqqartoq. Kalaallit Nunaat kommunenut tallimanut avinneqqarsimavoq: Kommune Kujalleq, Kommuneqqarfik Sersersooq, Qeqqata Kommunia, Avannaata Kommunia kiisalu Kommune Qeqertalik - Kalaallit Nunaatalu Avannaarsuata kangiani nuna eqqissisimasuussaataaq najugaqqarfigineqqanngitsoq. Avannaata Qeqertaliullu kommunii januaarimi 2018-imi aatsaat atuutillerput, siornatigit kommunit marluusut Qaasuitsup Kommunianiissimagaluarlutik. Allannguuteqqartoqqarsimanera pissutaalluni kommunini nutaani nalunaarsueqqissaarnerit suli pissarsiarineqqarsinnaanngikkallarput. Taamaatumillu paasissutissat kommuninut taakkununga attuumassusillit Qaasuitsup Kommunianut nalunaarsorneqqarsimallutik.

Juulimi 2018-imi nalunaarutigineqarpoq Kalaallit Nunaanni innuttaasut 56.023-iusut taakkunanngalu 17.798-it illoqarfimmi pingaarnermi Nuummi najugaqarlutik. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ataatsimut isigalugit amerlassutsimikkut patajaatsuupput, naak appariartulaarluartut, tamannalu Nalunaarsuiffik 6.2-imi takuneqarsinnaavoq. Innuttaasut amerlassusaanni angutit arnallu naligiinnginnerat ersarippoq, suaassutsit akuttoqatigiissaarnerat 1.11-iulluni (arnaq ataasiugaangat angutit amerlassusaat). Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfiup takutippaa ukiuni aggersuni Kalaallit Nunaanni innuttaasut appariaateqassasut. 2005-imi innuttaasunut sanilliuissisoqarneratigut naatsorsuutigineqarpoq 2040-mi innuttaasut 6 %-imik ikileriarsimanissaat, soorlu Takussutissiaq 6-1-imi tamanna takutinneqartoq. Kommune Kujallermut ¹² tamanna aamma atuuppoq.

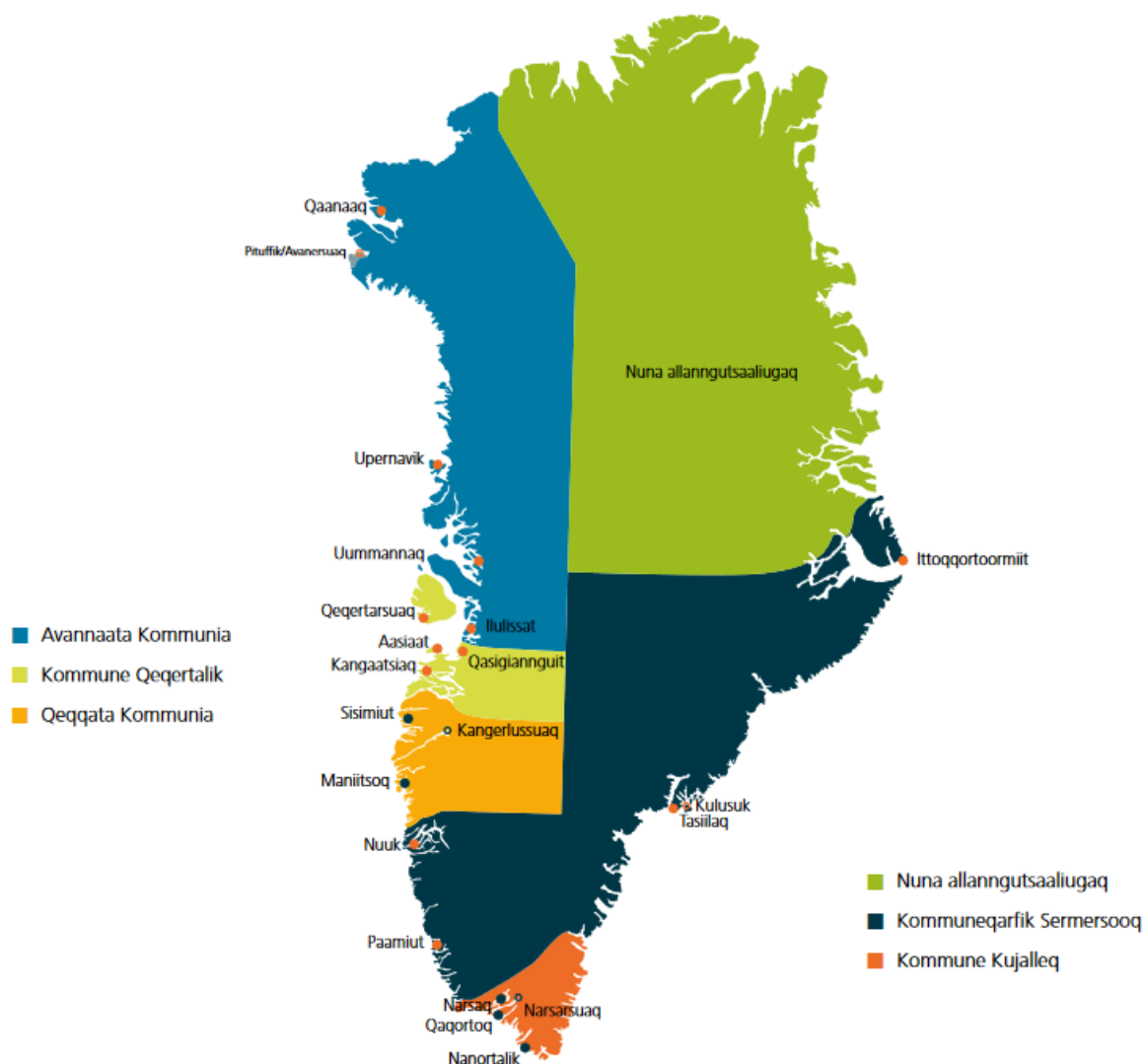
Nalunaarsuiffik 6.2 Kalaallit Nunaanni innuttaasut (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Katillugit	56.193	56.452	56.615	56.749	56.370	56.282	55.984	55.847	55.860	56.023
Arnat	26.385	26.516	26.673	26.708	26.532	26.553	26.428	26.304	26.367	26.487
Angutit	29.808	29.936	29.942	30.041	29.838	29.730	29.556	29.532	29.493	29.536

Takussutissiaq 6-1 Innuttaasunik missiliuineq (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

¹² Kommune Kujalleq (2014 saqummersinneqanngitsoq)

Takussutissiaq 6-2 Kalaallit Nunaanni illoqarfiit nunaqarfiillu (Najoqqutarisaaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2019)

Nalunaarsukkat aallaavigalugit takuneqarsinnaavoq 2018-imi innuttaasut 86%-ii sinnerlugit illoqarfinni najugaqartut, ileqqutoqqallu – tassa piniagassat malillugit nuttarneq – qiviassagaanni tamanna nikeriarnerujussuuvog. Kalaallit Nunaanni illoqarfinnut katiterussinerit arlallit ingerlanneqarsimapput, siullermik 1920-kkunni aningaasarsutigalugu aalisarnerup aallartinnerani aalisarfigissut eqqaanni eqiterunnerit ingerlanneqaqqaarsimapput. Aappassaanni 1960-ikkunni G60-mik pilersaarusiortoqarneratigut inuit najugaqarfinnut annerusunut eqiterunniarneqarsimapput. Inuiaqatigiinnut annerusunut eqiterussiniartoqarnerani illut inissiallu nutaat, pisiniarfiit atuarfeqarfiillu kajumissaatigineqarsimapput, inoqarfinnilu minnerusuni kiffartuussissutinik annikilliartaartitsisoqarsimalluni¹³. 2018-imi nuna tamakkerlugu innuttaasut pingajorarterutingajai illoqarfimmi pingaarnermi, Nuummi, najugaqarput.

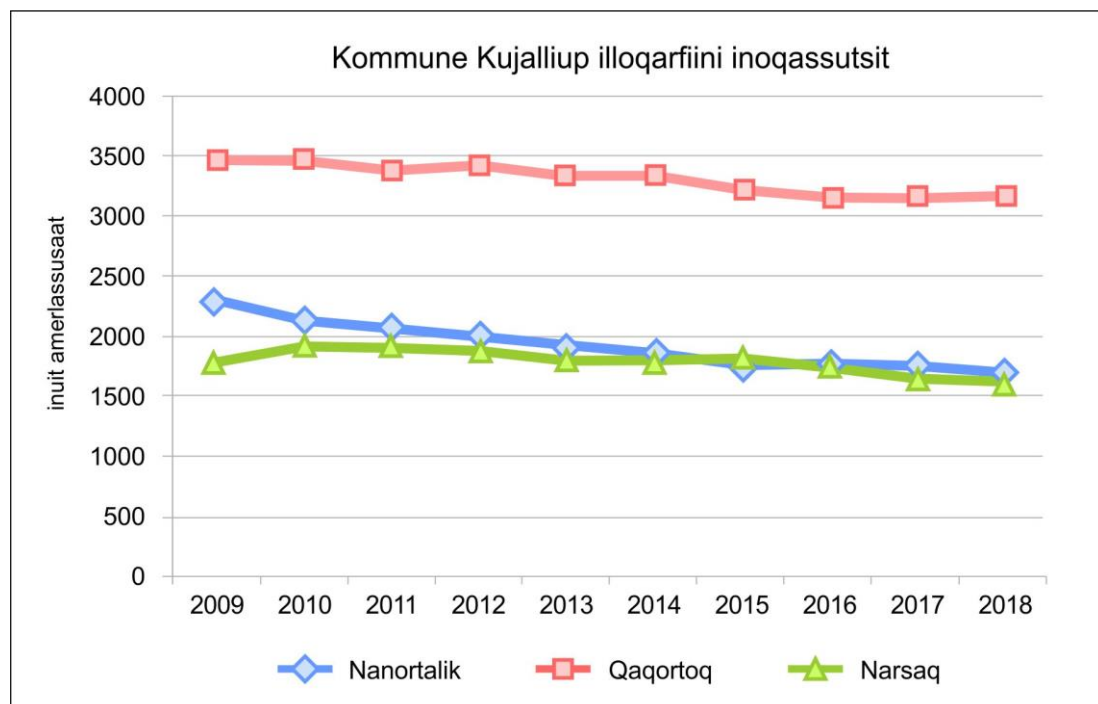
¹³ Hamilton, et. al. (2010)

Nalunaarsuiffik 6.3 Kalaallit Nunaanni innuttaasut illoqarfikkaarlugit aammalu nunaqarfikkaarlugit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2020)

	2007	2007	2007	2018	2018	2018
	Katillugit	Illoqarfiit	Nunaqarfiit	Katillugit	Illoqarfiit	Nunaqarfiit
Katillugit	56.648	46.999	9.088	55.877	48.492	7.133
Kommune Kujalleq	7.787	6.382	1.220	6.624	5.694	787
Kommuneqarfik Sermersooq	20.733	18.903	1.654	22.738	21.523	1.209
Qeqqata Kommunia	9.685	8.186	1.499	9.295	8.025	1.270
Kommune Qeqertalik	6.998	5.879	1.119	6.533	5.633	900
Avannaata Kommunia	11.245	7.649	3.596	10.584	7.617	2.967

Nalunaarsuut: Nikingassutaasoq katinnerata aamma naatsorsornerata akornanni illoqarfinnut aamma nunaqarfinnut tunngasoq, pissuteqarpoq innuttaasunik stationeqarfinni, savaateqarfinni, kommunit agguarneranni kiisalu nalunaarsugaanngitsunik.

Ukiuni qulini kingullerni Kommune Kujallermi illoqarfiit pingasut innuttaat malunnaatilimmik appariarsimapput, soorlu tamanna aamma Takussutissiaq 6-3-imi takutinneqartoq. Illoqarfiit akornanni Nanortalik appariaateqarnerpaajusimavoq tassami 2009-miit 2018-imut 25 %-imik appariaateqarneq nalunaarsorneqarsimagami. Narsamut Qaqortumullu sanilliussissagaanni taakkua tupinnannginnerumaamik 8,5 %-imik appariaateqarfiusimapput. Kommune Kujallermili appariaateqarnerpaat tassaapput nunaqarfiit najugaqarfiillu. Najugaqarfiit mikisut inuerukkiartuinnartillugu ilinniartitaanikkut, peqqinnissaqarfiup kiffartuussiviillu allat pingaarutillit ingerlatsiniarnerat unammillernarneruleriartortarpoq kommunemullu akitsoraluttuinnartarlutik.

Takussutissiaq 6-3 Kommune Kujallermi illoqarfinni innuttaasut katillugit (Najoqqutarisaq, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)

Takussutissiaq 6-4 Kommune Kujallermi illoqarfiit nunaqarfiillu nunakkt assingi (Najoqqutarisaaq: www.kujalleq.gl)

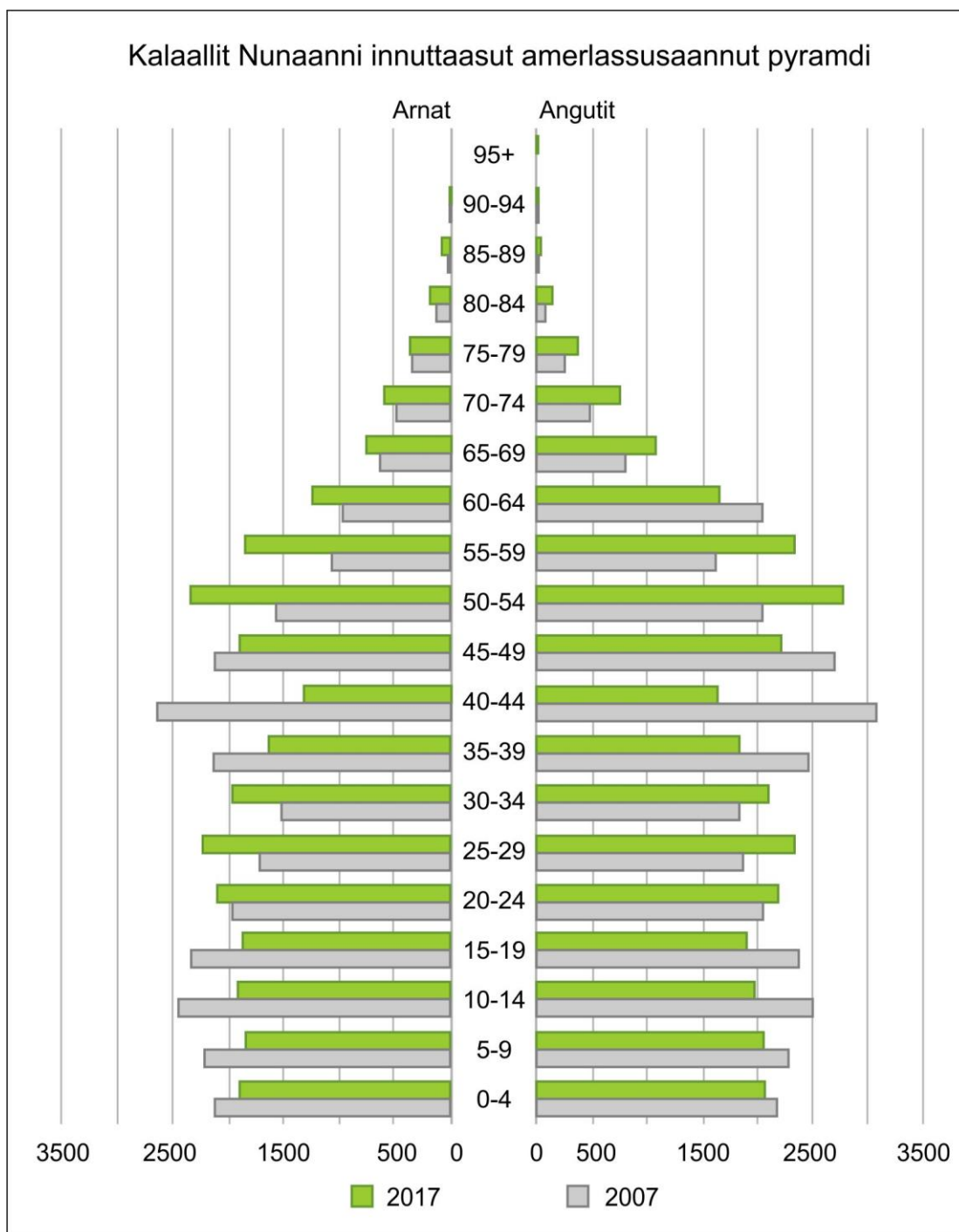
SLICA-mi (Poppel, 2011) nalunaarutigineqartutut ukiut 50-it kingulliit Kalaallit Nunaanni inoqutigiit amerlassusaat ikiliartungaatsiarput. 1945-mi kalaallit inoqutigiit agguaqatigiisillugu arfilingajaasarsimapput 2009-milu inoqutigiit agguaqatigiisillugu amerlassusaat marluk sinnilaarlugit.

6.2.1 Ukiunut suaassutsinullu agguataarinninneq

Siusinnerusukktu oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusaanni arnat angutillu naligiinnginnerat ersarippoq, angutit arnaniit amerlanerullutik, soorlu tamanna Takussutissiaq 6-5-imi takuneqarsinnaasoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusaannut pyramidi nunat siuarsarsimasunut amerlasuut pyramidiannut assiguvoq, innuttaasut utoqqaliartortut inunngortartullu ikiliartorput. Innuttaasut pillugit ineriartorneq Kommune Kujallermi takussutissiani aamma takuneqarsinnaavoq. Pisortatigoortumik innuttaasut inissisimaffissaattut missingiummi saqqummiunneqartartuni takuneqarsinnaavoq 2024-mi (2014-imut sanilliullugit) kommunimi meeqqat inuusuttuaqqallu 8,2 %-imik appariarsimassasut, inuit sulisinnaasut 12,4 %-imik appariarsimassasut utoqqaallu 21,7 %-imik qaffariarsimassasut¹⁴. 2014-imi Narsap nalunaarutigisimasai aallaavigalugit suaassutsit agguaqatigiisinnerat 1,09-uvoq kisitsisit Nanortalimmut (1,22) sanilliukkaanni Narsami kisitsisit appasinnerupput Qaqortumulli (1,075) sanilliussinnermi Narsami kisitsit qaffasinnerulaarlutik¹⁵.

¹⁴ Kommune Kujalleq (2014 saqqummersinneqanngitsaq)

¹⁵ ibid

Takussutissiaq 6-5 Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusaannut pyramidi (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)

Inuttaasunik naatsorsueqqissaarnerit Nalunaarsuiffik 6.4-imi saqqummiunneqartut Kalaallit Nunaanni 2017-imut missingersuinermit meeqqat inunngortartut amerlassusaata appasinnerat naqissuserpaat. Komunne Kujallermi inunngortartut 2014-imi agguaqatigiisitsinermit naatsorsorneqarsimasoq 2,3-uvoq kisitsillu nuna tamakkerlugu agguaqatigiisitsinermit annertuneruvoq¹⁶.

¹⁶ Ibid

Nalunaarsuiffik 6.4 2017-imi Kalaallit Nunaanni innuttaasut kisitsisaannut takusassiat (najoqqutarisaq: CIA World Factbook, 2018)

Innuttaasunut takussutissaq	Takussutissiaq
Kinguaassiorneq agguaatigiisitsinermi (arnaq ataasiugaangat meeqqat)	1,99
Arnani inuuneqqortussusissatut naatsorsuutigisaaq	Ukiut 75,5-it
Angutini inuuneqqortussusissatut naatsorsuutigisaaq	Ukiut 69,9-t
Innuttaasut 1.000-iugaangata toqusoqartarneq	8,7
Inoorlaat inunngortut 1.000-iugaangata toqusoqartarneq	8,9

6.2.2 Nunasisut avammullu nuttartut aallaavigalugit innuttaasut nikerarnerat

Ukiut qulit kingulliit ingerlanerini Kalaallit Nunaannit avammut nuuttarneq nunasisarnermiit annertunerusimavoq, soorlu Nalunaarsuiffik 6.5-imi tamanna takuneqarsinnaasoq. Kalaallit Nunaannit avammut nuuttarneq danskinut nunasiaataasimanermut annertuumik attuumassuteqarpoq, tassami amerlanerpaat Kalaallit Nunaannit Danmarkimut nuuttarput (inuit quliungaangata qulingiluat sinnerlugit nuuttarput). Kalaallit Nunaanni avammut nuuttartut nunasisartullu nalunaarsorniarnierini Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut Kalaallit Nunaannilu inunngorsimanngitsut immikkoortinneqartarput: Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut avataanut nuuttartut nunasisartullu nikingassutaat qiviassagaanni kisitsisit aalajaatsumi inissisimapput. Kalaallit Nunaannili inunngorsimanngitsut avammut nuuttarnerat nunasisartullu nikingassutaat qiviassagaanni kisitsisit nikerartuullutik.

Nalunaarsuiffik 6.5 Nunasineq avammullu nuunneq (Najoqqutarisat: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017 aamma Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nunasisut avammullu nuuttartut nikingasusaat	-160	-159	-709	-447	-585	-505	-312	-449
Nunasisut (Katillugit)	2.491	2.283	2.191	2.066	2.148	2.186	2.451	2.248
Kalaallit Nunaanni inunngortut	1.061	917	871	975	1.055	1.019	1.108	1.035
Kalaallit Nunaata avataani inunngortut	1.387	1.364	1.317	1.088	1.091	1.158	1.339	1.209
Avammut noorartut (Katillugit)	2.651	2.442	2.900	2.513	2.733	2.691	2.763	2.580
Kalaallit Nunaanni inunngortut	1.337	1.220	1.486	1.311	1.504	1.544	1.468	1.343
Kalaallit Nunaata avataani inunngortut	1.270	1.214	1.414	1.200	1.225	1.144	1.285	1.229

Ataatsimut isigalugu kalaallit nuttartarnerat annertuuaannarsimavoq. Qanga kalaallit arferit puisillu sineriammi malillugit inuusimapput, ullumikkulli nuuttarnerit ilinniartissanut suliffissanullu periarfissanut attuumassuteqarnerusarput. Nalunaarsuiffik 6.6-imi illoqarfimmiit illoqarfimmut nuttarnerit annertunerunerat takuneqarsinnaavoq. Kisitsisini annertunerpaartaat sinerissamiit Nuummut nuuttartuunissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Nalunaarsuiffik 6.6 Nunap iluani nuttarnerit (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Illoqarfiup iluani	13.755	13.200	13.129	14.000	14.322	13.791	14.383	14.158
Nunaqarfiup iluani	1.215	1.316	1.191	1.219	1.119	1.232	1.045	993
Illoqarfiit akornanni	4.553	4.507	4.440	4.672	4.695	4.875	4.926	4.919
Nunaqarfiit akornanni	346	370	418	332	345	363	397	417
Nunaqarfimmiit illoqarfimmut	1.325	1.392	1.359	1.272	1.403	1.306	1.264	1.317
Illoqarfimmiit nunaqarfimmut	1.070	1.124	1.079	1.150	1.201	1.242	1.138	1.082
Allat	49	32	82	56	25	22	26	16

2013-imi Kommune Kujalliup kommunimi innuttaasut (7.000-it missaaniittut) nikerarnerat nalilersorsimavai imatullu inerreqarpoq:

- 569-it kommuninit allanit Kommune Kujallermut nuussimapput;
- 192-it kommunimut nunasisimapput;
- 112-it inunngorsimapput;
- 81-it toqusimapput;
- 601-it Kommune Kujallermit kommuninut allanut nuussimapput; kiisalu
- 250-it kommunip innuttaanit nunap avataanut nuussimallutik.

2013-imi Kommune Kujallermi nuttarneq pillugu kisitsinik katersuisoqarsimavoq, kisitsisit katersorneqarsimasut Nalunaarsuiffik 6.67-imi takuneqarsinnaapput kisitsisillu pissarsiarineqartut nuna tamakkerlugu assiliamut Nalunaarsuiffik 6.6-imi takussutissiarineqarsimasumut assingupput. Paasisutissanit taakkunanga erserpoq illoqarfiup iluani nuttarnernut tulliulluni illoqarfiit akornanni nuttarneq atugaanerpaasoq.

Nalunaarsuiffik 6.7 Kommune Kujalliup iluani nuttarneq, 2013 (Najoqqutarisag: Kommune Kujalleq, 2014)

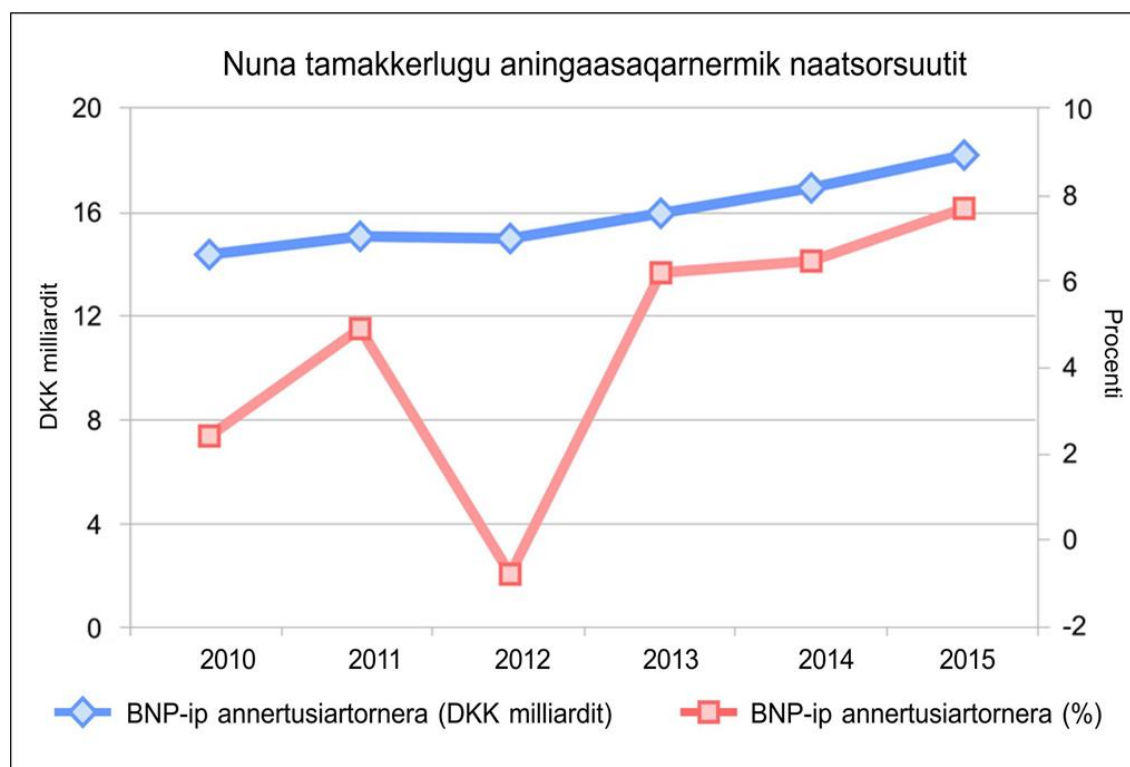
Kommunip iluani nutsertarnerit	Inuit amerlassusaat
Illoqarfiup iluani	1.752
Nunaqarfiup iluani	143
Illoqarfiit akornanni	324
Nunaqarfiit akornanni	12
Nunaqarfimmiit illoqarfimmut	130
Illoqarfimmiit nunaqarfimmut	117
Allat	-
Katillugit	2.478

6.3 Aningaasaqarneq

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera aalisakkanik raajanillu tunisassiornikkut kiisalu danskit Naalagaaffianniit tapiissutaannit napatinneqarpoq. 2007-mi tapiissutit aalajangersimasunik annertussuserneqarsimapput (3,2 mia. kr.) taamaakkaluartorli danskit Naalagaaffianni aningaasat naliisa nikerarneranut tulluussarneqartarput. Ataatsimoortumik tapiissutit € 470 mio.-inik ¹⁷ (DKK 3,5 mia, maannakkut aningaasat nalingi naapertorlugit) 2017-imi annertussusilerneqarput taakkualu Namminersorlutik Oqartussat isertitaasa affaasa missaattut inissisimapput.

6.3.1 Nunami aningaasaqarneq

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarneq annertunngilaq, nikerarusaartuurtuuvuq aammali nikittoqarpallaarnissaanut mianernarluni, ingammik aalisakkanik tunisassiornerup iluani, aalisaarnermi aningaasarsiorfiuvuq pingaarnertut inissisimasuq avammullu tunisassiortuusoq ¹⁸. Soorlu Takussutissiaq 6-6-mi takuneqarsinnaasuoq Kalaallit Nunaata BNP-ia ukiuni kingullerni agguaqatigiisillugu 16 mia. kr.-ini (maannakkut akit) inissisimasimavoq.

Takussutissiaq 6-6 Nuna tamakkerlugu naatsorsuutit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

2013-imi 2014-imilu aningaasarsiornerit ingerlanneqartut appariaateqarsimapput, pingaartumik inuussutissarsiorfinni arlalinni soorlu aalisarnerup, aatsitassarsiornerut takornariaqarnerullu iluini. Ukiunili kingullerni sanaartornikkut aalisarnikkullu isertitat annertuseriaateqarneratigut ¹⁹

¹⁷ <https://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Economy-and-Industry-in-Greenland>

¹⁸ Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut (2017)

¹⁹ ibid

takornariaqarnerullu siuariartorneratigut anigaasaarney qummut aallaqqissimavoq. Ukiuni kingullerni ingerlatsiviit assigiinngitsut isaatitsinerisa nikerarnerat Nalunaarsuiffik 6.8-mi takuneqarsinnaapput.

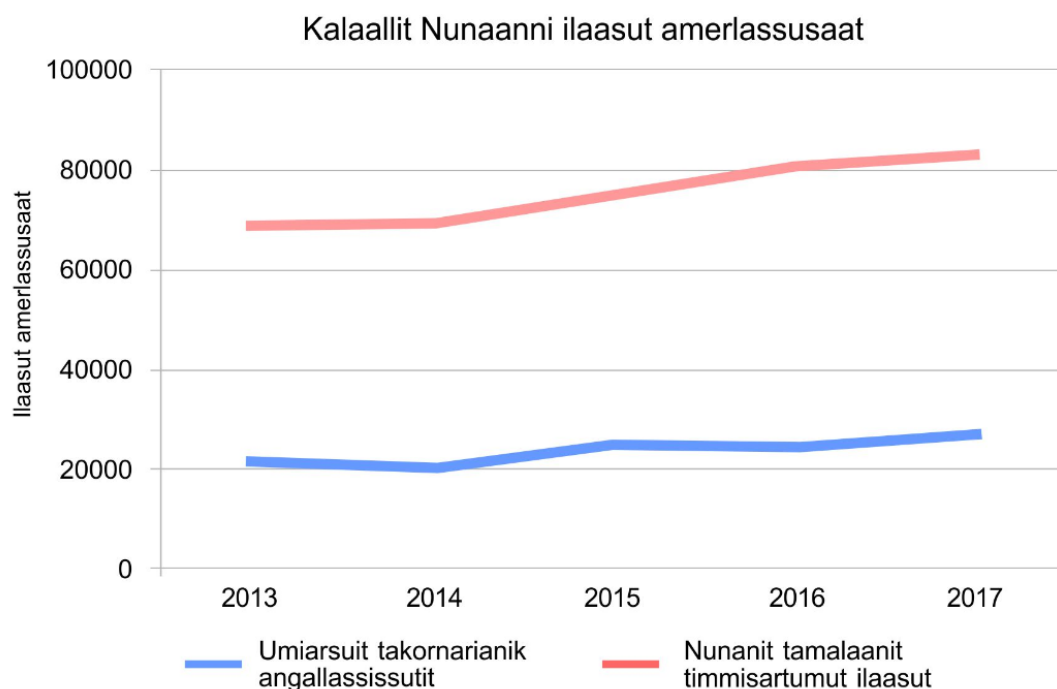
Nalunaarsuiffik 6.8 Kalaallit Nunaanni ingerlatsiviit - akileraarutit sioqqullugit iluanaarutit imaluunniit amigartoorutit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

mio. kr.	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aalisarney	81,1	179,1	265,8	157,3	142,2	269,3	495,3
Aatsitassarsiorney	-77,9	120,7	-146,7	-80,3	-28,9	-160,7	-59,3
Suliffissuaqarney	54,5	67,7	80,9	36,8	20,7	33,8	62,1
Sanaartorney	112,2	76,1	21,1	58,3	3,9	92,7	82,3
Tamalaanik nioqquteqarney, atortunik nioqquteqarney kiisalu iluarsaassinerit	229,2	407,1	415,2	380,0	407,9	633,7	630,3
Akunnittarfiit neriniartarfiillu	24,4	18,6	15,4	4,9	9,4	15,1	32,6
Angallanneq	196,9	281,7	226,3	141,1	196,3	268,5	332,0
Aningaasaqarney aammalu sillimmasiisarney	114,3	82,0	158,6	131,9	123,7	38,1	150,2
Illunik tuniniaaneq niuernermilu sullissineq	58,9	60,8	24,8	74,9	68,6	-166,1	226,5

Kalaallit Nunaanni avammut tunisassiornermi pingaaruteqarnerpaat pingasut pisasiissutinit sunnerneqartarput: qalerallit, avaleraasartuut raajallu. Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik naapertorlugu kingullertigut piasartakkat aallaavigalugit aalisarney tamaat isigalugu piffisami qanittumi siuarateqartoqarsinnaavoq, kisiannili imminut akilersinnaanera sulii unammillernartoqarpoq. Tamatuma allanngorarnerani Naalakkersuisut maluginiarpaat aalisarnerup saniatigut namminersorlutik ingerlatsisut allat inersartuarnissaat pingaaruteqartoq²⁰.

Aalisarnerup saniatigut Naalakkersuisut takornariaqarney aatsitassarsiornerlu ukiuni aggersuni siuariartitsinnaasut pingaarnersuugarivaat. Takornarissanik nalilersuineri isiginiarneqartartut tassaapput takornarissat umiarsuarnik takornarianik angallassissutini angalasut, nunap iluani aammalu nunat tamalaat akornanni timmisartorlutik takornariartut kiisalu takornarissat akunnittarfinni unnuisut. Paasissutissat qimerluualaassagaanni, takornariaqarney 2010-p 2014-illu iluanni apparateqarsimavoq taamaattoorli Takussutissiaq 6-7-imi takutinneqartutut 2015-17-imi avataaneersut timmisartumi umiarsuarnilu takornarianik angallassissutini ilaasut amerleriarsimapput.

²⁰ ibid

Takussutissiaq 6-7 Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermut kisitsisit (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Ukiuni kingullerni Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorneq, aningaasarsiornemut siuariartitsisinnaasut pingajuat kinguariarfiusimavoq. Naalakkersuisut pingaarnermik savimerngit, aatsitassat uuliallu akiisa apparneranik tamanna peqquteqarnerarpaat. 2015-imit 2016-imut aatsitassarsiornissamut akuersissutit tunniunneqartut 2010-mit 2014-imut tunniunneqarsimasunit amerlanerupput, amerleriaataasulli tassaanerupput annikitsumik aatsitassarsiornissamut akuersissutit. Malunnaatilimmik tunisinissamut akuersissutit 2012-imi 25-nit 2016-imi 11-nut apparisimapput, soorlu aamma piiaanissamut akuersissutit ikileriarsimasut (79-iniit 58-inut piffissami tassani). 2017-imili Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorniup nutaajunerpaap sanaartorneqarnera aallartippoq: LNS Greenland Gems A/S-ip rubininik safirinillu Aappaluttumi suliniutaat.

Nalunaarsuiffik 6.9 2018-imi aatsitassarsiornemut suliniutit killiffiat

Suliniut	Piginnittoq	Killiffik	Suliffiit (sanaartornermi) tunisassiornermi naatsorsuutigineqartut amerlassusaat
Aappaluttoq (rubinit aammalu safirit pinkit)	LSN	Tunisassiorneq	2017-imi 80-it missai
Naajat / Søndre Strømfjord (anorthosit)	Hudson Resources Inc	Tunisassiorneq	(2017-imi 20-t) 2017-imi 61-it
Citronen Fjord (Zn, Pb)	Ironbark Zinc Ltd	2016-imi piiaanissamut akuersissut tunniunneqarpoq	(Sanaartornermi 300-it) aammalu tunisassiornermi 475-it
Kuannersuit / Kvanefjeld (REE, U, Zn, Fluorite)	Greenland Minerals Ltd	Pilersaarusiorneqarpoq	(Sanaartornermi 1.170-it) aammalu tunisassiornermi 715-it
Isukasia (Fe)	General Nice	2013-imi piiaanissamut akuersissut tunniunneqarpoq	(Sanaartornermi 1.500-nit 3.300-nut) aammalu tunisassiornermi 680-iniit 810-nut

Suliniut	Piginnittoq	Killiffik	Suliffiit (sanaartornermi) tunisassiornermi naatsorsuutigineqartut amerlassusaat
Killavaat Alannguat / Kringlerne (Zr, REE, Nb, Ta, Y)	Tanbreez	2020-imi piiaanissamut akuersissut tunniunneqarpoq	Suliniut ineriartortinneqarpat Tanbreez suliffissanik 140-nik pilersitsissaaq sanaartornerlu qaffasinnerpaalerpat, taavalu piffissami ingerlatsiviusumi 80-it missaannik sulisoqarluni (Grontmij, 2013a)
Maarmorilik (Zn, Pb)	Arctic Resources	Misissuineq	Misissuinerup inerneru utaqqineqarput
Nalunaq A/S (Au)	AEX Gold	Misissuineq	Misissuinerup inerneru utaqqineqarput
Maniitsoq (Ni, Co, PGM)	North American Nickel	Misissuineq	Misissuinerup inerneru utaqqineqarput

6.3.1.1 Inuussutissarsiornermi ingerlatsinerit nassuiarneqarneri

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsionerup iluani Naalakkersuisut annerpaamik suliffissaqartitsisuupput taakkuunerullutillu Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnik annerusunik piginnittuusut. Ingerlatseqatigiiffiit Kalaallit Nunaanniittut Naalakkersuisut ingerlatarisaat kisermaassilluni ingerlatsiviukkajupput, annerpaartaallu Kalaallit Nunaanni suliffeqartitsillutillu tunisassiorfiupput. Suliffeqarfiit namminersortunit pigineqartut amerlanertigut mikinerusarput ukiullu qanoq ilinera apeqqutaalluni ingerlataqartarlutik.

Januaari 2018-imit Kalaallit Nunaanni ingerlatsiviit nalunaarsorsimasut tamarmik Central virksomhedsregisterimi (CVR - taassuma Grønlands Erhvervsregister (GER) taarsernikuuaa) nalunaarsorsimassapput. 2016-imi Kalaallit Nunaanni ingerlatsiviit 4.055-it nalunaarsorsimapput, taakkunannga 43,1 %-it aalisarnerup iluani ingerlataqartuupput. 2015-imi suliffeqarfiit nalunaarsorsimasut pingajorarterutaat sinnilaarlugit Kommuneqarfik Sermersuumi (nuummiissangatinneqarput) nalunaarsorsimapput. Suliffeqarfiit 40 %-ii sinnerlugit Qaasuitsup Kommuniani nalunaarsorneqarsimapput. 2015-imi suliffeqarfiit 8,6 %-ii (352-it) Kommune Kujallermi nalunaarsorneqarsimapput, kisitsisillu 2009-miut sanilliutissagaanni ikileriaateqarsimapput, 2009-mimi suliffeqarfiit nalunaarsorneqarsimasut 10 %-iusimagaluapput.

Nalunaarsuiffik 6.10 Suliffeqarfiit nalunaarsorsimasut amerlassusaat (Najoqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)

Suliffeqarfik	2009	2015
Nunalerineq, piniarneq il.il	95	121
Aalisarneq	1.808	1.750
Aatsitassarsiorneq	10	20
Suliffissuaqarneq	101	115
Innaallagissamik imermillu pilersuineq	5	3
Sanaartorneq	298	279
Tamalaanik nioqquteqarneq, atortunik nioqquteqarneq kiisalu iluarsaassinerit	306	371

Suliffeqarfik	2009	2015
Akunnittarfiit neriniartarfiillu	122	129
Angallanneq	257	299
Aningaasaqarneq aammalu sillimmasiisarneq	14	17
Illunik tuniniaaneq niuerneramilu sullissineq	324	440
Ilinniartitaaneq	23	48
Peqqinnissaqarfiit il.il.	54	87
Pisortatigut kiffartuussinerit aammalu inuinnaat kiffartuussineri	209	295
Paasissutissat tunniunneqarsimangillat	149	81
Katillugit	3.775	4.055

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiorfiit mikisut takusaa nerpaapput (2012-imi suliffeqarfiit nalunaarsorsimasut 73 %-ii inummit ataatsimit ingerlanneqartuupput), suliffeqarfiit assigiinngitsunik peqquteqarlutik pilersinneqartarlutillu matuneqartarput, imminnullu akilersinnaanerit kisimi isiginiarneqarneq ajorluni. Attaveqaatit (attaveqaqatigiinnermut aammalu angallavissat nalinginnaasut) Kalaallit Nunaanni ingerlatsinnermut kipiluttunarsinnaasarpot. Taassumalu saniatigut angalanermut nassiussinnermullu akit suliffeqarfinnut sumiiffinni arlalinni ingerlataqarfiusunut akisusarput.

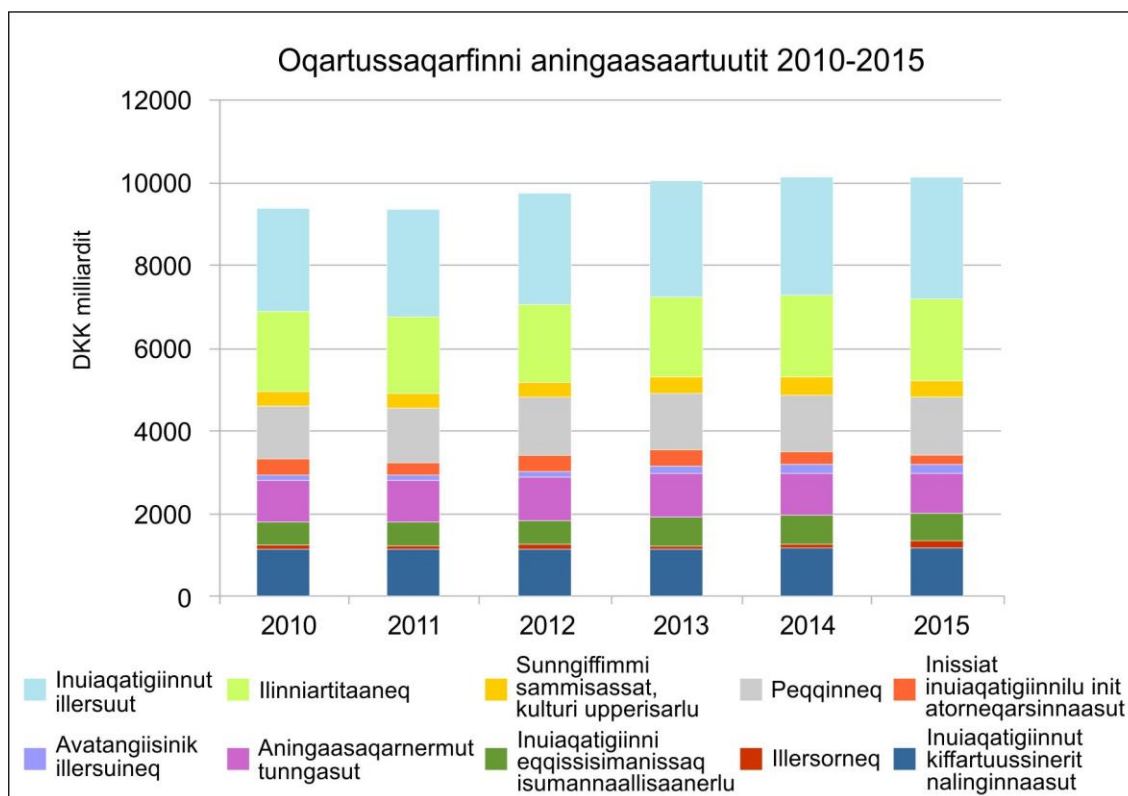
Suliniutip aallartinnginnerani misissuinnermut ilanngullugu suliffeqarfiit suliniummut tapersersuisinnaasut suleqatiginnissinnaasulluunniit suussusersineqarsimapput. Ilanngussaq A-mi suliffeqarfiit taakku takussutissiarineqarsimapput.

6.3.1.2 Pisortat aningaasaqarneranni unammilligassat

Aningaasaqarnermut Siunnersuisooqatigiit ilimasaarutigat pisortanut aningaasartuutit 2040-mi BNP-p 61 %-iisa missaaniissasut aammalu pisortatigut isertitat BNP-p 65%-ianut apparsimassasut. Pisortat aningaasartuutaasa qaffannissaannut peqqutaatinneqartut tassaapput innuttaasut utoqqaliartornerat aammalu innuttaasut sulisinnassusillit avammut noorarnerat. Akileraarutitigut isertinneqarsinnaasut tassuuna appariaateqassapput tamannalu Kalaallit Nunaanni oqartussat inuunerinnissamut neqeroorutigisinnasaannut sunniuteqarsinnaalluni.

Pisortatigut isertitat annermik ukunannga pingasunit pilersinneqartarput: Danskit Naalagaaffiata tapiissutaat, akileraarutit aammalu royaltiesit. Kalaallit Nunaanni inuit akissarsiaanut akileraarutissaq pingasunut agguagaavoq: kommunimut akileraarut (25 %-imit 28 %-imut nikerarpoq), nunamut akileraarut (11 %) kiisalu kommuninut ataatsimut akileraarut (6 %). Taamaallilluni akissarsiatigut akileraarutit katinnerini 42 %-ip 45 %-illu akornanniippoq. Kalaallit Nunaanni isaatitsineq ataatsimut isigalugu annikimmat aammalu kulturikkut isaatitsiffiusut akileraarusersorneqanngimmata pisortanit akileraarutitigut isertitat annikippot.

Kalaallit Nunaanni pisortat pingasunngorlugit agguarneqarsimapput: 1) kommunit; 2) Namminersorlutik Oqartussat; aammalu 3) danskit Naalagaaffiat. Danskit Naalagaaffiata iluaniippoq Kalaallit Nunaannit Danmarkimiillu kiffartuussinerit. Pisortat ingerlataat annerusumik akileraarutitigut Naalagaaffimiillu tapiissutitigut aningaasalersorneqartarput. Kommunini isumaginninnermut tunngasut, ilinniartitaaneq aammalu peqqinnissaqarfimut tunngasut aningaasartuuteqarfiunerpaasarpot.

Takussutissiaq 6-8 Oqartussaqaarfinni aningaasaartuutit 2010-2015 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)

Kalaallit Nunaanni atuisunut akigititamut naleqqersuut (CPI) 1. januaari 2017-imi, januaari 2008-mut sanilliullugu 118,7-iuvoq. Qaffanneranut peqqutaasut tassaapput nerisassanut akit, najukkanut aammalu peqqinnissaqaarfinni aningaasartuutit qaffannerat.

6.3.2 Nunap immikkoortuani sumiiffimmilu aningaasaqarneq

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermi unammilligassat amerlasuut Kommune Kujallermi takuneqarsinnaapput. 2017-imut Kommune Kujallerup missingersuutaanni takuneqarsinnaavoq isertitassat DKK 548,5 mio missaanniittut naatsorsuutigineqartut; isertitat tassaanerussapput Naalagaaffimmit tapiissutit DKK 318 mio. missaanniittut aammalu innuttaasut sulinerminnit akileraarutaannit ingerlatsiviillu akileraarutaannit kommune DKK 219 mio.-inik isertitaqassangallutik (Kommune Kujalleq, 2017).

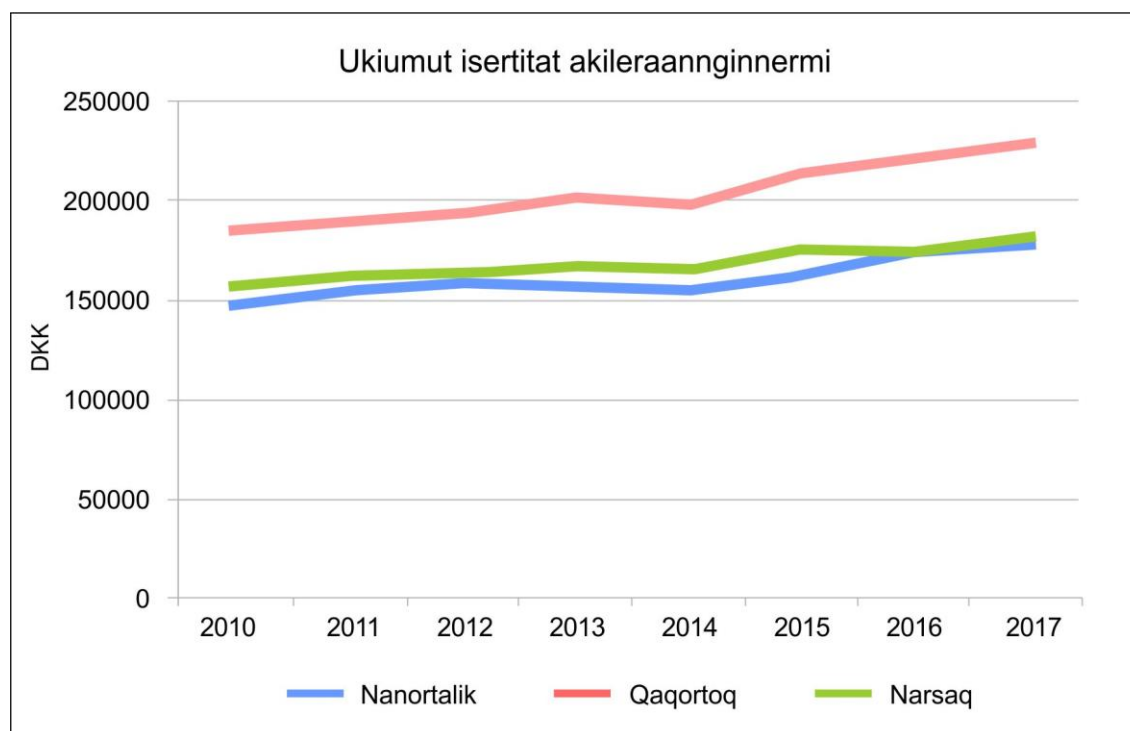
Kommunini inuit ukiumut isertitaasa akileraarutaat katinnerini takuneqarsinnaavoq Kommune Kujallermi (aamma Qaasuitsup Kommuniani) isertitat annikinnerujuarnerat.

Nalunaarsuiffik 6.11 Ukiumut isertitat akileraanginnermi (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Kr.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kalaallit Nunaat	207.349	213.126	217.299	218.491	229.056	239.972	245.180
Illoqarfik	216.593	222.246	226.486	226.892	238.238	248.792	254.833
Nunaqarfik	141.029	147.829	151.899	157.958	164.716	177.502	174.332
Kommune Kujalleq	170.157	173.179	177.617	176.163	186.984	192.396	200.895
Illoqarfik	174.249	178.008	183.138	180.317	192.823	199.049	205.968
Nunaqarfik	148.918	147.227	149.679	153.916	156.429	156.729	170.000

Kr.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kommuneqarfik Sermersooq	254.280	258.997	264.517	261.535	275.191	282.482	293.052
Illoqarfik	261.366	266.427	271.841	268.855	283.327	290.514	300.926
Nunaqarfik	133.634	134.793	142.825	137.934	142.134	139.209	151.960
Qeqqata Kommunua	200.464	207.257	208.790	214.861	226.246	239.509	240.640
Illoqarfik	201.414	208.444	209.947	215.594	226.852	240.565	242.188
Nunaqarfik	194.653	200.122	202.133	210.462	222.540	232.904	230.839
Qaasuitsup Kommunua	167.248	173.349	176.135	180.704	185.904	201.614	199.793
Illoqarfik	180.487	185.172	187.365	190.512	195.371	209.433	210.318
Nunaqarfik	123.972	134.305	137.699	146.938	154.084	175.500	163.022

Kommune Kujallermi aningaasarsiaqqortunerpaat Qaqortumiipput tassanilu aamma ukiuni kingullerni malunnaateqarnerusumik aningaasarsiat qaffassimapput Takussutissiaq 6-9.

Takussutissiaq 6-9 Ukiumut isertitat akileraannginnermi (Najoqqutarisat: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Aalisartut piniartullu Kalaallit Nunaanni sulisartuni isertitakinnerpaapput, pingaaruteqarporli maluginiassallugu inoqutigiit amerlasuut imminnut napatimmata pisiassat namminnerlu pisat akuleriisillugit atugaralugit. Inuussutissarsiornermut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmut suliffissaqartitsinnermi ukiunut 2014-2017 periusissiaa (Naalakkersuisut, 2014) naaportorlugu aalisartut piniartullu (pingaartumik 30-it inorlugit ukiullit aammalu 54-it sinnerlugit ukiullit) SIK-mi minnerpaamik aningaasarsiarititaaniit isertitakinnerupput. Akileraartarnermut inuunerissaarnermullu isumalioqatigiissitaq (2011) aallaavigalugu takuneqarsinnaavoq aalisartut piniartullu 1.668-iusut 27 %-ii 2009-mi isertitaat annikingaaramik akileraaruserneqartariaqarsimanngitsut 81 %-iisalu isertitaat annikinnerpaamik akissarsiasat annertoqatigivaat annikinnerullutilluunniit. Maluginiarneqartariaqarporli naatsorsueqqissaarnermi pisat nalingi ilanngunneqarneq ajormata, pisallu

agguaqatigiisillugit 76.000 kr.-nik naleqartarput (2009). Taannalu Narsami innuttaasut ukiumut isertitaasa affangjarivaat.

Kommune Kujallermi suliffeqarfiit namminersorlutik ingerlatsiviusut angisuujunngillat soorlu pisiniarfiit, aalisartut, akunnittarfiutillit, nerisassanik pilersuisut iluarsaassisarfiillu. Qaqortumi ingerlatsineq uummaarinneruvoq. Ukiuni kingullerni Narsarmi Nanortalimmilu kinguariartorput. Ukiuni amerlasuuni Kommune Kujallermi inuussutissarsiutinut oqallittarfeqarsimavoq. Tassani oqallittoqartarpoq, suleqatigiittoqartarluni aammalu ingerlatsinermi misilittakkanik avitseqatigiittoqartarluni.

6.4 Ilinniartitaaneq

Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmik akeqanngitsumik ukiuni qulini, arfinilinnik ukioqarnerminnit 16-inik ukioqalernissami tungaannut atuarnissaminnut pisinnaatitaaffeqarput. Atuarnermi meeqqat atuariat ilinniarnertuunngorniari fiillu pineqarput. Nukappiaqqat nivarsiaqqallu assigiimmik atuartitaanissamik aammalu ilinniartitaanermi ilinniarnissamut periarfissanik pisinnaatitaaffeqarput.

Meeqqat atuariat naammassisimagaanni atuartut ilinniarnertuunngorniari fimmi, inuussutissarsiorfigalugu ilinniari finni imaluunnit qaffasinnerusumik ilinniari finnut ingerlariaqqissinnaapput. Ilinniarnertuunngorniari fiit (danmarkimi ilinniarnertuunngorniari fiit assigisaat) atuartunut qaffasinnerusumik ilinniarsuttunut piareersariupput. Inuussutissarsiu tinik ilinniari fiit ilinniartup naammassinerup kingorna sulilernissaanut piginnaasaqalernissaanik siunertaqarput. Suiaassutsit agguataarneri qiviassagaanni naliliner ni piumasaqaataasumik misissuinissap ingerlariaqqiifiini 3., 7. aammalu 10.-mi takuneqarsinnaavoq ilinniartitaanermi nukappiaqqat nivarsiaqqallu agguataarnerat oqimaaqatigiissaartuusoq. Ilinniarnertuunngorniari finni, inuussutissarsiu tinut aammalu qaffasinnerusumik ilinniari finni suaassutsit qiviassagaanni takuneqarsinnaavoq arnat ilinniarnertuunngorniari finni qaffasinnerusunilu ilinniari finni ingerlatsisut amerlanerusartut (63,5 % aamma 69,3 %), inussutissarsiu tinut ilinniari finni suaassutsit agguaqatigiisinnerat oqimaaqatigiinneruvoq (48,5 % arnat)²¹.

Kalaallit Nunaanni ilinniarsimassuseq ukiuni qulini kingullerni malunnaatilimmik qaffariaateqarsimavoq, tassami ilinniarnertuunngorniari finni ilinniartutut, 2003-mit 2016-ip tungaanut, nalunaarsorsimasut 50 %-ingajammik (ilinniartut 1.445-nngorlugit) amerleriaateqarsimapput. Taamaakkaluartorli ilinniarsimassutsip qaffanniarneranut ilinniartut taamaatitsiinnartarnerat (60 %) ajornartorsiutaavoq.²²

Kalaallit Nunaanni 85-inik atuarfeqarpoq nunaqarfiillu amerlasuut qulit inorlugit atuartuuteqartarput. Atuari fiit amerlassusaasa aammalu klassit atuartukinnerisa atuartitsinermi pitsaassutsip qulakkeernissaa unammillernartoqartissinnaasarpaat. Sumiiffinni minnerusuni ilinniartitsisoqarniarneq Namminersorlutik Oqartussanut unammillernartuuvooq, taamaammat ilaatigut ilinniarsimannngitsunik sulisoqartariaqartarluni.

Kommune Kujallermi meeqqat atuarii illoqarfinni pingasuusuni inissisimapput: Narsami, Nanortalimmi aammalu Qaqortumi taamaakkaluartorli meeqqat atuarianni atualertartut amerlassusaat amerlagisassaannngillat. Ukiuni qulini kingullerni Nanortalimmi meeqqat atuartuutigineqartut 31 %-imik ikileriarsimapput 2017-imilu aggustimi Narsami qulit kisimik 10. klassemi atualersimallutik²³. 2018-imi Narsap atuari fia 1. klassemi 10. klassemi 200-nik atuartuuteqarsimavoq, 23-nik ilinniartitsisoqarluni (13-it ilinniarsimasut taartillu 10) saniatigullu atorfiit marluk inuttalernerqarsimanatik.

²¹ Naalakkersuisut, (2013a)

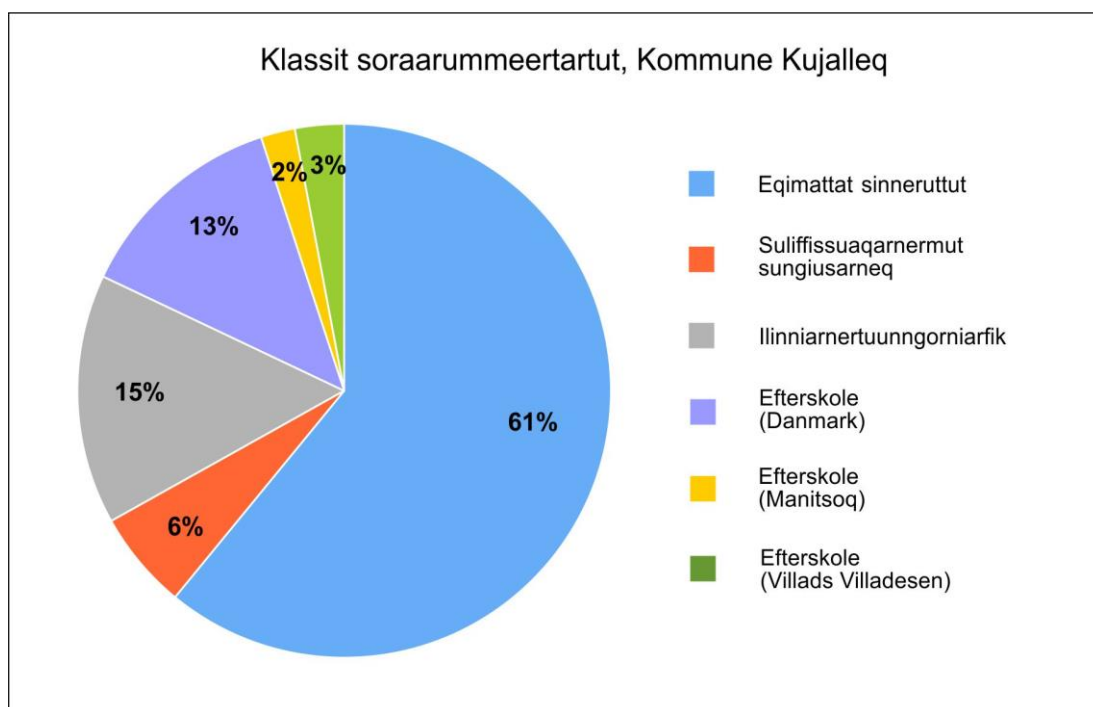
²² Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2017)

²³ Inuttut attaveqatigiinneq, Kommune Kujalleq (August 2017)

Narsap Atuarfia ukiuni kingullerni atuariup nutarterneqarnissaanut pisortanit tapiiffigitissimavoq, soorlu Takussutissiaq 6-10-mi takuneqarsinnaasoq. Kommunimi ilinniartitaanerup pitsaassusaa annikitsutut taaneqarsinnaavoq, sulisut pingasuugaangata marluk ilinniarsimasuuneq ajorput imaluunniit ilinniarnertuunngorniarfimmi nammassisimasuuginnartarput. Aarlerinarnerusulli tassaapput atuartut 16-18-inik ukiullit ilinniarnertuunngoreersimagaangamik ilinniakkanik ingerlatitseqqinneq ajortut.

Takussutissiaq 6-10 Narsap Atuarfia

Takussutissiaq 6-11 Klasset soraarummeertartut, Kommune Kujalleq 2013 (Najoqqutarisaq: Kommune Kujalleq, 2014)

Narsami Majoriaq ingerlariaqqinngitsut taperserniarlugit pilersinneqarsimavoq. Majoriami atuarnaq akeqanngilaq 2017-imilu 30-t inulaarlugit klasseni marlunni atuartinneqarsimapput. Klassemi siullermi

atuartut atuarunnaarsimasut suliffittaarnissamut ilisimasaat annertusarneqartarput. Klassep aappaani tunngavusumik ilisimasassanik inuiaqatigiinni inooqataanissamut ilinniartitsisoqartarpoq. Atuartut amerlasuut klassep aappaaniittut ineriartornerminni angajoqqaanit kililimmik kaammattorneqartarsimapput tamannalu Majoriap qaangerneqarnissaa sulissutigaa ²⁴.

6.4.1 Fagligimik ilinniartitsineq sungiusarnerlu

Kalaallit Nunaanni qaffasinnerusumik ilinniartitaaneq akileraarutigut akilersorneqarami ilinniartunut akeqanngilaq. Kalaallit Nunaat ataatsimik ilisimatusarfeqarpoq. Ilisimatusarfik, Nuummi inissisimavoq, tassamilu ilinniartut 750-it missaanniipput. Ilisimatusarfimmi ilinniartut pisortat namminersortullu suliffeqarfiutaanni sulilersinnaapput, taakkualu humaniorap, inuiaqatigiinni ilisimatusarnerup peqqissutsikkullu ilisimatusarnerup iluani ilisimatusartinneqarsinnaapput. Kalaallit ilisimatusarfinni qaffasinnerusumik ilinniakkamik naamassinninniarlutik Kalaallit Nunaata avataanut aallartarput, pingaatumik Danmarkimut.

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornissamt ilinniarfissat (brancheskolit) arfineq-marluupput:

- Nuummi Niuernermik Ilinniarfik;
- Campus Kujalleq (Niuernermik Ilinniarfik Qaqortumiittoq);
- Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (Saviminilerinermik Ilinniarfik, Sanaartornermik Ilinniarfik, Nuuk aamma Sisimiut);
- Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (Aatsitassalerineq kiisalu Ilinniarnertuunngorniarfik, Sisimiut);
- Narsami INUILI;
- Imarsiornermik Ilinniarfik; kiisalu
- Peqqissaanermik Ilinniarfik.

Paasissutissat ilinniarfinnut attuumassusillit Nalunaarsuiffik 6-12-imi takuneqarsinnaapput

²⁴ Inuttut attaveqatigiinneq, Narsami Majoriaq (August 2017)

Nalunaarsuiffik 6-12 Ilinniarfiit

Atuarfik, sammisaq aammalu sumiinnera	Naatsumik nassuiarnera ilinniarfiusinnaasullu	Ukiumut praktikkerit amerlassusaat	Agguaqatigiisitsinermi naammassinnittarneq / unitsitsiinnartarneq
Niuernermik Ilinniarfik, Nuuk	TNI-mi (Tunngaviusunik Niuernikkut Ilinniarfik) - Niuertitsisoq/Pisiniartitsisoq aammalu Allaffisorneq: - Ukiut sisamat (ukiut 2,5 praktikkerneq ilaavoq) - Ukiumut ilinniartut 96-184-iusarput - Praktikkerfissanik amigaateqakkajuppoq	2013-imi: praktikkerit 135-it 2014-imi: praktikkerit 149-it	Ilinniaqatigiinni ilinniartut 20-40-it unitsitsiinnartarput praktikkerfissaqannginneq peqqutigalugu imaluunniit allanik peqquteqarlutik, soorlu napparsimaneq il.il.
	Qaffasinnerusumik Ilinniarnert (NI-2) Nunani tamalaani niuernerq aamma niuernermi tuniniaaneq / Aningaasaqarneq aamma pigisanik nalilinnik aqutsineq: - Ukiut marluk (sap. ak. arfineq pingasut praktikkerneq ilaavoq) - Ukiumut ilinniartut 48-56-iusarput - Praktikkerfissanik amigaateqakkajuppoq ilinniakkamik aallartitsisnaannnginnermik kinguneqartumik	2013-imi: praktikkerit 53-it 2014-imi: praktikkerit 68-it	Ilinniaqatigiinni ilinniartut 2-6-it missai unitsitsiinnartarput misilitsinnerni angusinngitsoornerit peqqutiginerullugit.
Campus Kujalleq Qaqortumiittoq	Ilinniarfik Niuernermik Ilinniarfik aammalu Kujataani Ilinniarnertuunngorniarfik kattullugit ilinniartitsiviuvooq. Ilinniarfiup pilersaarutigaa 2017-imit ilinniarfiit ukiuni marlunni sivisussusillit praktikkerfissanik piumasaqaatatillit neqeroorutigisassallugit. Serviceøkonom - Takornariartitsinermi - Ukiut marluk (sap. ak. qulit praktikkerneq ilaavoq) - Ilinniagaq piumaneqaaq aammalu isumaginnittoqarfimmiit praktikkerfissanik pilersorneqarluppoq	2013: praktikkerit 11-it 2014: praktikkerit 21-it	Ilinniartoqatigiinni 50 % missai agguqatigiisitsinermi unitsitsiinnartarput.
	TNI-mi Niuertitsisoq/Pisiniartitsisoq aammalu Allaffisorneq: - Ukiut sisamat (arfineq marloriarluni praktikkerit katillugu ukiut 2,5 ilaapput) - Praktikkerfissanik amigaateqakkajuppoq ilinniakkamik aallartitsisnaannnginnermik kinguneqartumik	Ukiut tamaasa praktikkerfissat 40-t missai neqeroorutigineqartarput. Februar 2015-imi ilinniartut 134-it praktikkerneq naammassivaat.	Ilinniaqatigiinni 43 % missai agguqatigiisitsinermi unitsitsiinnartarput.
Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (Saviminilerinermik Ilinniarfik), Nuuk	Ilinniarfik Kalaallit Nunaanni teknikimik ilinniarfimmu (KTI-mut) atavooq, Sisimiuni allaffeqarfeqarluni. Ilinniartitsiat neqeroorutaasut tamarmik praktikkerfissanik piumasaqaatatigartarput. Sammisanut ilaapput: teknologi mekanikkilu, teknologi attaveqatigiinnerlu, assartuineq logistikkilu il.il. Ataatsimut isigalugu praktikkerfissat piumaneqartupilussuupput (ilinniartut amerlasuut praktikkerusuttarput).	2012: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 337-it praktikkerfissaqartarput 2013: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 327-it praktikkerfissaqartarput	Ilinniarfiup Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaatai utaqqivai

Atuarfik, sammisaq aammalu sumiinnera	Naatsumik nassuiarnera ilinniarfiusinnaasullu	Ukiumut praktikkernerit amerlassusaat	Agguaqatigiisitsinermit naammassinnittarneq / unitsitsinnartarneq
Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (Sanaartornermik Ilinniarfik), Sisimiut	Ilinniarfissat neqeroorutaasut ilinniakkamut atasumik tamarmik praktikkertoqarnissaanik piumasaqaatitaqarput. Ukua ilinnialinginnermi isumannaarneqaqqaassapput. ▪ Sammisanut ilaapput: sanasoq, ruujorilerisoq aamma qalipaasoq il.il. ▪ Ukiut sisamat (qaammatit 15-it praktikkernerneq ilaavoq)	2011: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 71-it praktikkertissaqartarput 2012: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 43-it praktikkertissaqartarput 2013: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 38-it praktikkertissallit 2014: Ilinniaqatigiinni ilinniartut 64-it praktikkertissallit	2011: Naammassisaqarneq 69% 2012: Naammassisaqarneq 93% 2013: Naammassisaqarneq 79% 2014: Naammassisaqarneq 48%
Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (Aatsitassalerineq kiisalu Ilinniarnertuunngorniarfik), Sisimiut	Ilinniarfik 2008-mi pilersinneqarpoq Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi ilinniarsimasunik sulisoqarnissaq pingaarnertut siunertaralugu. Ilinniarfik Kalaallit Nunaanni teknikimik ilinniarfimmu (KTI-mut) atavog. Ilinniakkani ilaapput aatsitassat, saviminilerineq, sanaartorneq il.il. ▪ Sivilisussutit assigiinngitsut, ukiut marluk praktikkernerneq ilanngullugu ▪ Ilinniarfiup aamma pikkorissartiutsinerit sivikinnerusut maskinfører, common core, ujarassiorneq, qaartiterineq, qillerineq, isumannaallisaaneq il.il.	Ukiumut ilinniartut 15-20	Unitsitsinnartarneq agguaqatigiisinnerani 35-40%
Inuussutissalerinermik Ilinniarfik (INUILI, Narsaq)	1989-imi pilersinneqarpoq akunnittarfinni nerianiartarfinnilu kiffartuussinermut ilinniartut Narsami kollegieni nutaaliaasuni pingasuni ineqartinneqartarput (siniffiit 61-it). Ukiut tamaasa nuna tamakkerlugu neriniartarfiit igasui pikkorinnerisukkut Inuili-mi unammersuaartinneqartarput.	Sulisitsisut ilinniartunik aningaasaliiffiginnaasapput praktikkertitsinermikkut. Ilinniartut SIK-p aningaasarsianut aalajangersagai malillugit akissarsiaqartinneqartarput.	
Peqqissaanermik Ilinniarfik, Nuuk	Inuussutissarsiutinut ukununga sammivilinnut ilinniarfik: Portør annaassiniartartoq, peqqinnissakkut sullissisoq, sundhedsassistenti, peqqissaanermi ikiorti, klinikassistenti, kigutigissaasoq, meeraaqanut siunnersorti aammalu allaffissorneq. Ilinniarfik 22-inik sulisoqarpoq.		
Imarsiornermik Ilinniarfik, Nuuk, Paamiut aamma Uummannaq	2013-imi ilinniakkat kattullugit pilersinneqarpoq aalisarnermilu tunngaviusumik ilinniartitaaneq marsiornermullu tunngasut atuartsissutigineqartarlutik. "Tunngaviusumik ilinniartitaaneq" naammassineqareerpat ilinniartut aqumiutut imaluunniit skibsassitentimut ilinniaqqissinnaapput. Ilinniartunngortussanut meeqqat atuarfianni naggataarutaasumik misilitsinneq naammaginartumik naammassimanissaa, minnerpaamik 17½-inik ukioqarnissaq aammalu peqqissuunissaq piumasaqaataapput. Tunngaviusumik ilinniartitaaneq qaammatit tallimanik sivilisussuseqarpoq.	Agguaqatigiisillugu ilinniartut 140-t.	Agguaqatigiisinnerani 40 %-it missai unitsitsinnartarput

Nalunaarsuiffik 6.13 Sisimiuni Aatsitassalerinermik Ilinniartfimmi ilinniartitsineq, 2018 (Najoqqutarisaq: Sisimiuni Aatsitassalerinermik Ilinniartfik, 2018)

	Peqataasut amerlassusaat	Ilinniartitsinerup Sivilissusaa	
		Ullut	Sapaatit Akunneri
Qillerinermut Ilinniartitsineq	8	15	3
Aatsitassanik qillerineq	13	50	10
Maskiinanik Ingerlatsisut – Qaffassarneq	5	10	2
Maskiinanik Ingerlatsisut – Nunap Qaavani Piiaaneq 1	9	20	4
Napparutit kivitsisaatillu	12	10	2
Maskiinanik Ingerlatsisut – Nunap Qaavani Piiaaneq 2	10	25	5
Qaartiterineq	11	10	2
Ujaqqanik Aserorterineq Immikkoortiterinerillu	8	10	2
Aatsitassat Qitiusortaanik Qillerinerit	7	30	6
Qaartiterinermik Misilittagalimmik Nutarterineq	6	5	1
Maskiinat Qillerutit	4	15	3
Katillugit	93	200	40

6.5 Sumiiffimmi najugallit peqqissusaat

Immikkoortumi uani misissuinerimi International SOS-ip peqqissutsip ilisarnaataanik suliaqarnerminni paasissutissat (2011) saqqummiunneqartut atorneqarsimapput. Paasissutissat naapertuussusaat tungavigalugit nutarterneqarsimapput, 2011-mili sumiiffimmi soqutigisallit apersorneqarneranni peqqissutsimut tunngasut paasisat allannguiffigineqarnissaat mianersuunneqarsimavoq. Immikkoortumi peqqissuseq “siammasissumik inuunerissaarneq nappaallu kisiat pinnagu” nassuiarneqarpoq inuunerissaarnermullu tunngatillugu timikkut, inooqataanikkut, tarnikkut anersaakkullu atukkat isiginiarneqarlutik.

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik naalakkersuinerimi allaffissornermilu Kaalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi oqartussaasut qullersaraat. Peqqinnissaqarfik, nakorsaasersuineq, misissuinerit, napparsimmavimmi uninnganerit imaluunniit nakorsarneqarnerit Kalaallit Nunaanni innuttaasunut akeqanngillat. Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik pingasunut avinneqarsimavoq:

1. Peqqissuseq peqqissumillu inuuneqarnissamik siuarsaaneq pinaveersaartitsinerlu
2. Nakorsaaneq, kiisalu
3. Kigutigissaaneq.

Naalakkersuisut 2007-imi siullermeerlutik innuttaasut peqqissuunissaannik suliniut sukumiisoq Inuuneritta 1 saqqummiuppaat. Suliniut 2012-ip tungaanut ingerlasimavoq suliniutillu aappaa (Inuuneritta II) 2013-imi aallartinneqarsimavoq 2019-imi naammassineqassalluni. Inuuneritta II-mi sammisat sisamat sammineqarput: pujortartarneq; timip aalatinnera; nerisat; aammalu imigassaq ikiaroornartorlu hashi.

6.5.1 Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaana

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik tallimanik immikkoortortaqqarfeqqarpoq: Avannaa; Qeqertarsuup Tunua; Qeqqa; Sermersooq kiisalu Kujataa. Immikkoortortaqqarfinni taakkunani tallimaasuni Peqqissutsimut Pitsaaliuinnermullu Aqutsisoqarfik akisussaasuvoq. Peqqinnissaqarfiit tamarmik qitiusumik napparsimmaveqqarput / peqqissaaveqqarput aammalu ataatsimik arlalinnilluunniit peqqinnissaqarfeqqarlutik, peqqissaasoqarfiit aammalu peqqissaaviit. Nunami peqqinnissaqarfinni pingaarnernut ilaapput:

- Dronning Ingridip Napparsimmavissua Nuummi inissisimasooq nuna tamakkerlugu napparsimmaviutigaluni Nuummi innuttaasunut napparsimmavissuooq. 191-inik siniffeqqarnermigut ISOS-imii Tier 3 peqqinnissaqarfik akunnattutut inissisimasutut nunat tamalaat akornanni isumaginninnermi pitsaassutsinik aalajangiussanik eqquutsitsisutut nalilernerqarsimavoq. DIH-mi suliarisat pingaarnert tallimaapput: nakorsaaneq, tarnikkut nappaatit, upalungaarsimaneq, pilattaaneq kiisalu pinasuutut. Annertuumik pisoqartillugu nakorsagassaq DIH-mit Reykjavikkimut imaluunniit Købehavnimut aallarunneqqartarpoq.
- Peqqinnissaqarfiit pingaarnert illoqqarfinni 16-iniipput. Taakkua peqqinnissaqarfiit sumiiffimmi nunaqqarfiinilu napparsimmavittut atuupput. Kujataani qitiusumik napparsimmavik Qaqqortumiippoq peqqissaavillu marluupput Narsami Nanortalimmilu.
- Nunaqqarfinni amerlasuuni peqqissaasoqarfeqqarpoq peqqissaaviillu. Misissuiffiusussami peqqissaasoqarfiit peqqissaaviillu sumiiffimmi ukunani nassaarineqqarsinnaapput: Alluitsup Paa, Tasiusaq, Narsamiut, Aappilattoq, Ammassivik, Qassimiut, Saarloq, Eqalugaarsuit, Narsarsuaq, Qassiarsuk kiisalu Igaliku. Peqqissaasoqarfiit peqqissaaviillu nakorsaasersuinnermik, pinaveersaartitsinnermut peqqissumillu inuuneqqarnissamut kiffartuussinnerit suliarisarpaat, peqqissaasut peqqinnissaqarfimmiit akulikitsumik nunaqqarfinnukartarput nakorsiartitsinnerit, misissuinnerit, siunnersuinnerit aammalu nakkutilliinnerit ingerlanniarlugit.
- Qarasaasiaq atorlugu ungasiaaniit nakorsiartitsineq (PIPALUK) peqqinnissaqarfimmi peqqissaasunut pingaaruteqqarpoq. 2010-mi PIPALUK tamakkiisumik nunaqqarfinni 50-it sinnerlugit inulinni atuutilersinneqqarsimavoq tamannalu kinguneqqarsimavoq nunaqqarfiit 70-it sinnerlugit nakorsiarsinnaalernerannik²⁵.
- Naalagaaffiup innuttaasut peqqinnissaannut ilisimatusarnermut immikkoortortaqqarfiata (GIHR) peqqissutsimik misissuinnerit pilersaarusiinnerillu ingerlattarpari. 2008-mi GIHR avataaneersut misissuisartut nunamilu peqqissaasut suleqatigiinnerat pitsanngorsarniarlugu pilersinneqqarsimavoq. Immikkoortortaqqarfik pineqqartoq Nuummiippoq.
- Kigutigissaaneq - Kalaallit Nunaat tamakkerlugu 17-inik kigutilleriffeqqarpoq (illoqqarfiit tamarmik ataaseq). Innuttaasut kommuneminni akeqanngitsumik kigutilleritissinnaapput.

6.5.2 Peqqinnissamik kiffartuussiviit

2014-imi Kalaallit Nunaat inuit 1.000-iugaangata 1,73-inik nakorsaqqarsimavoq aammalu 2015-imi inuit 1000-iugaangata 8,2-nik peqqinnissaqarfinni uninngavissaqqarsimavoq²⁶. Sanilliussiffigissinnaavarput nunarsuaq tamakkerlugu peqqinnissamut sulinaqqatigiiffiup (WHO) nunat ilaasortaasa 44 %-ii 2017-imi nalunaaruteqqarsimapput inuit 1.000-iugaangata ataatsimit ikinnermik nakorsaqqarlutik²⁷. Kalaallit

²⁵ Niclasen et. al. (2010)

²⁶ CIA Factbook (2018)

²⁷ WHO (2018)

Nunaanni nakorsat peqqissaasullu amerlassusaanut unammilligassaq attuumassuteqanngilaq nunalli isorartunerata kingunerisaanik sumiiffinni sulisussat naammanngillat. Soorlu Nalunaarsuiffik 6.14-mi takuneqarsinnaasoq, Kalaallit Nunaat ataatsimut isigalugu, peqqissaasut peqqinnissaqarfimmi sulisuni amerlanerpaapput. Misissuiffissaq qimerlooraanni Kommune Kujalliup illoqarfiini kisitsisit aamma taamak isikkoqarput, nunali tamakkerlugu paasisutissat qiviaraanni takuneqarsinnaavoq Kommune Kujalliup illoqarfiini ilininarsimangitsunik sulisoqarneq qaffasinnerpaasoq.

Nalunaarsuiffik 6.14 Peqqinnissaqarfimmi sulisut (Najoqqutarisaq: Ukiumoortumik paasisutissat, 2014)

2013-imut kisitsisit	Atorfiit katillugit	Nakorsat	Peqqissaasut ²⁸	Sulisut allat ilinniarsimasut	Sulisut ilinniarsimangitsut
Kalaallit Nunaat tamakkerlugu	1.241	100	596	316	229
Allaffissorneq	39	3	3	32	1
Dronning Ingridip Napparsimmavissua	492	44	252	121	75
Nanortalik	25	1	12	4	8
Qaqortoq	64	6	28	22	9
Narsaq	32	1	16	5	10

Nalunaarsuiffik 6.15-imi takuneqarsinnaasut tassaapput Kommune Kujalliup illoqarfiini pingasuni 2011-imit 2013—ip tungaanut peqqissaavinni napparsimasut uninngasut amerlassusaat agguaqatigiisillugulu uninngasarnerit sivisussusaat. Kisitsisitigut takuneqarsinnaavoq Qaqortoq Narsamut Nanortalimmullu naleqqiullugu amerlanernik uninngasoqarsimasoq agguaqatigiisillugulu sivisunerpaamik uninngasoqartarsimalluni, tassungalu peqqutaavoq Qaqortumi qitiusumik napparsimmaveqarnera.

Nalunaarsuiffik 6.15 Kommune Kujallermi napparsimmavimmut unitsitsinerit agguaqatigiisillugulu uninnganerit sivisussusaat, 2011-2013 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2014)

	Unitsitsinerit			Uninnganerit			Agguaqatigiisinnerani uninnganerit		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Katillugit	15.039	14.226	18.397	94.073	85.275	98.788	6	6	6
Nanortalik	433	344	319	1.666	1.164	1.223	3,8	3,4	3,8
Qaqortoq	575	518	866	2.632	2.412	4.070	4,6	4,7	4,7
Narsaq	396	424	447	1.294	1.572	1.718	3,3	3,7	3,8

Nalunaarsuiffik 6.16-imi kigutileriffinni sulisut amerlassusaat takuneqarsinnaapput.

²⁸ Oqaaseqaatit: Allaffissornermut kisitsisit: Peqqinnissaqarfiup immikkoortotaqarfiani aammalu peqqinnissamut aqutsisoqarfimmi kiisalu pinaveersaartitsinermi sulineq tamakkiisumik sulinertut naatsorsuussaavoq. Peqqissasut: peqqissaasut pisortaat, napparsimmavimmi pisortaq, pisortap tullersortaa, peqqissaasoq, immikkoortotaqarfimmi peqqissaasoq, peqqissaanermi ikiorti, peqqinnissakkut sullissisoq, ernisussiortoq, portøri, peqqissaasoq, sundhedsassistentit, peqqissaasoq, socialrådgiveri, aammalu 3) ilinniarsimasut sulisut allat: bio-analytikerit, pillorissaasut aammalu teknik, kiffartuussinermi ikorfaetuinermilu sulisut allaffissortullu, kiisalu 4) ilinniarsimangitsut: akunnermusiallit nunaqarfinnilu peqqissaasut.

Nalunaarsuiffik 6.16 Kigutileriffinni sulisut amerlassusaat, 2013-imi Kommune Kujallermi ukioq naallugu atorfillit

	Atorfiit katillugit	Kigutilerisut	Sulisut allat ilinniarsimasut	Sulisut ilinniarsimanngitsut
Katillugit	139,66	30,49	88,32	20,85
Nanortalik	6,67	1,31	5,00	0,36
Qaqortoq	6,61	1,42	4,34	0,85
Narsaq	4,16	1,00	3,12	0,04

6.5.3 Peqqissutsip qanoq innera

Suliniutip aallartinginnerani peqqissutsumik misissuineq peqqinnissamut tunngasunut assigiinngitsunut agguarneqarsimavoq: nappaatit tuniluuttartut; nappaatit tuniluussinnaanngitsut aammalu inuuniarnikkut tarnikkullu peqqissuseq.

6.5.3.1 Nappaatit tuniluuttartut

Nappaatit tuniluuttartut "inummit inummut imaluunniit uumasumit uumasumut siaruaattartut"-tut nassuiarneqarput ²⁹. Kalaallit Nunaat avinngarusimasuugaluarluni nappaatit tuniluuttartut ilaat malunnaatilimmik atugaapput, pingaartumik tuberkulose aammalu kinguaassiutitigut nappaatit ilaatigut nunani ineriartortuni atugaasunut assigusinnaallutik.

Naak ataatsimut isigalugu nappaatit tuniluuttartut atugaasarnerat annertusiartoraluartoq (takuuk Nalunaarsuiffik 6.17), toqussutaasarnerat annikillartorsimavoq³⁰.

Nalunaarsuiffik 6.17 2008-mit 2012-imut nappaatit tuniluuttut nalunaarsorneqarsimasut (Najoqqutarisat: Greenland in Figures, 2014 aamma 2018)

	2008	2009	2010	2011	2012	2017
----- Inuit amerlassusaat -----						
Meningitis	...	12	10	10	7	
Hepatitis	...	...	...	2	2	
Tuberkulose	62	63	116	112	89	
HIV	1	4	3	1	2	
AIDS	...	...	...	-	-	
Syphilis	...	-	-	3	10	21
Gonorré	927	1.105	1.239	1.355	1.435	1.223
Klamydia	2.504	2.864	3.007	3.225	3.150	3.447

Amerleriaateqarnerpaajusut kinguaassiutitigut nappaatinut atarpasipput. Kalaallit Nunaata naatsorsueqqissaartarfianit paasissutissat pissarisarineqartut takutippaat pingaartumik innuttaasut 15-init 24-t tikillugit ukiullit kinguaassiutitigut nappaatinik (gonorrémik, klamydiamik syfilissimillu) nassaarfiusartut. Arnat 2009-mit 2013-imut amerlanerpaat kinguaassutitigut nappaatilittut

²⁹ Global Health (2014)

³⁰ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2014)

nalunaarsorneqarsimasut ukioqatigiiaani 15-init 19-it tungaanut ukioqarput angutillu kinguaassiutitigut nappaatilittut nalunaarsorneqarsimasut amerlanerpaat ukioqatigiiaani 20-nit 24-nut ukioqarlutik.

Paasissutissat misissuiffimmeersut takutippaat ukiuni qulini kingullerni illoqarfinni pingasuni kinguaassiutitigut nappaatit qanoq atugaasimanersut. Paasissutissat pigineqartut erseqqissumik qanoq periuseqartoqarneranik takutitsinngillat.

Nalunaarsuiffik 6.18 Kinguaassiutitigut nappaatit suunerisigut, piffissaq, sumiiffik aammalu suaassuseq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

		2009		2013		2017	
		Angutit	Arnat	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat
Gonorré	Nanortalik	13	28	34	31	17	16
	Qaqortoq	33	36	59	60	48	63
	Narsaq	25	28	15	18	12	19
Klamydia	Nanortalik	22	47	31	65	27	42
	Qaqortoq	83	120	109	185	90	174
	Narsaq	54	75	36	47	42	65
Syfilis	Nanortalik	0	0	0	0	0	0
	Qaqortoq	0	0	0	0	0	0
	Narsaq	0	0	0	0	0	0

Kalaallit Nunaanni HIV-mik tunillatsissimasoqaraluarluni nappaat nappaalanertut taaneqarsinnaanngilaq. 2012-imi 163-it HIV-mik tunillanneqarsimapput, taakkunannga 36 %-it AIDS-ilersimallutik. Kisitsisit takutippaat nappaatip Kalaallit Nunaanni atugaalertarnera 0,08 %-iusoq aammalu siammarternera 0,15 %-iusoq, 2012-imi WHO-p kisitsisaataanut sanilliussissagaanni Europami tuniluunneq 0,4 %-iusimavoq nunarsuarlu tamakkerlugu tuniluunneq 0,8 %-iusimallui, taamaattumik Kalaallit Nunaanni kisitsisit annertugisassaanatik. Kisitsigit misissorneqarnerini maluginiarneqarsimavoq kisitsisit takuneqartut Danmarkimi atorineqartut assigipajaaraat³¹.

Kalaallit Nunaanni HIV sukumiisumik nakkutigineqarpoq kinguaassiutitigut nappaatit atugaanerujussuat peqqutaalluni. Soqutiginaateqarpoq ukiuni kingullerni kinguaassiutitigut nappaatit amerleriarsimagaluartut HIV-mik tunillatsittartut amerlassusaat taamaaginnarsimasoq ikilieriartuaanngikkunik. Tassunga nassuiaataasinnaavoq kinguaassiutitigut nappaatinik tunillatsittartut amerlanersai inuusuttuunerummata HIV-millu tunillatsittartut ukioqqortunerullutik. Kalaallit Nunaanni HIV-mik tunillatsittartut amerlanersaat suaassuseqatiminoortuunngillat³².

Nalunaarsuiffik 6.17-imi takuneqarsinnaavoq tuberkulose (TB) Kalaallit Nunaanni nappaataasoq tuniluutiasooq. Atugaanerpaaffiani 1950-ikkunni inuit 100.000-ugaangata 1.800-it tunillatsissimasarput, 1980-ikkunnili appararujussuartinneqarsimavoq inuit 100.000-iugaangata 20-it kisimik tunillatsissimasarlutik. Ajoraluartumilli TB-p 1980-ikkunni atugaanera annertuseqqissimavoq taamaaginnarsimallunilu. 2014-imi kisitsisit malillugit inuit 100.000-iugaangata 200-it TB-mik tunillatsissimasarput, WHO-p Europami 53-ini illoqarfinni immikkoortortaqrarfiinut sanilliullugu taakkunani agguaqatigiisillugu inuit 100.000-iugaangata inuit 37-it tunillatsissimasarput, Danmarkimilu inuit 100.000-iugaangata arfineq marluk tunillatsissimasarlutik aammalu WHO-p Europami

³¹ Bjorg-Mortensen et. al. (2013)

³² ibid

immikkoortortaqrfini illoqarfinni nappaatip atugaanera annikilliarporpoq (2010-mit ukiumut 5,2 %-imik annikilleraateqartarsimalluni)³³.

Nunarsuarmi pissutsit takuneqartartut aallaavigaluggit isertitakinnerit TB-lernissamut qaninnerpaasarput. Misissuinerit takutippaat Kalaallit Nunaanni TB-p atugaanera inuusaatsimut tunngasutigut arlalitsigut tunngaveqartoq, tunillatsinnissamullu qaninnerpaajutinneqartut tassaapput:

- Nunaqarfinni kuinnartumik imeqanngitsut, uffarfissaqanngitsut aammalu kuutsittakkanik anartarfeqanngitsut;
- Suliffissaaleqisut;
- Tupamik imigassamillu agguaqatigiisilligu atuinnermit atuinerusut; aammalu
- Angerlarsimaffeqanngitsut (TB-mik nakorsarneqarnissaat ajornakusuungaatsiarsinnaavoq)³⁴.

Kalaallit Nunaanni TB-p atugaanera assigiinngiaarpoq, nunap sumiiffii apeqquataallutik tuniluuffeqartarluni. 1994-imi Upernavimmi tuniluuttoqarsimavoq 2011-2012-imi Tasiilami tuniluuttoqarsimalluni ³⁵ . Soorlu Nalunaarsuiffik 6.19-imi takuneqarsinnaasoq Tasiilami TB-p tuniluunna suli anertunerpaat ilagivaat, taamaattorli pingaaruteqarpoq maluginiassallugu 2015-imi Narsami nuna tamakkerlugu TB atugaanerpaasimasoq (inuit 100.000-iugaangata inuit 536-it tunillanneqarsimasarlutik).

Nalunaarsuiffik 6.19 Kalaallit Nunaanni TB-rtut innuttaasoq ataasiugaangat, 2015 (Najoqqutarisag: WHO-p Europami sumiiffimmut immikkoortoqarfia, 2016)

Kommuni	Illoqarfik / Nunaqarfik	Innuttaasut	TB-rnerit	TB-mik nalunaarfigitinnerit agguaqatigiisinnerini / 100.000-it inuit
Kujalleq	Nanortalik	1.774	4	225
	Narsaq	1.679	9	536
	Qaqortoq	3.218	10	311
	Katillugit	6.671	23	345
Qaasuitsup	Aasiaat	3.275	6	183
	Ilulissat	4.803	1	21
	Kangaatsiaq	1.174	0	0
	Qaanaaq	761	0	0
	Qasigiannugit	1.193	0	0
	Qeqertarsuaq	866	0	0
	Upernavik	2.740	6	219
	Uummannaq	2.196	0	0
	Katillugit	17.008	13	76
Qeqqata	Maniitsoq	3.187	4	126
	Sisimiut	6.236	6	96
	Katillugit	9.423	10	106
Sermersooq	Ittoqqortoormiit	381	3	787

³³ WHO (2016)

³⁴ ibid

³⁵ WHO-p Europami sumiiffimmut immikkoortoqarfia (2016)

Kommuni	Illoqarfik / Nunaqarfik	Innuttaasut	TB-rnerit	TB-mik nalunaarfigitinnerit agguaqatigiisinnerini / 100.000-it inuit
	Nuuk	17.588	14	80
	Paamiut	1.527	6	393
	Tasiilaq	2.977	12	403
	Katillugit	22.473	35	156

Nunarsuarmi puakkut nappaatini puakkut nipititsineq nalinginnaanersavoq taannalu virusimik bakteriamilluunniit peqquteqarsinnaavoq. 1983-ip 2010-llu akornanni nalunaarsueqqissaarnerit naapertorlugit Kalaallit Nunaani 288-it puakkut nipititsineq toqutigisimavaat, taakkunanga 58-it Kommune Kujallermi najugaqarsimapput. Kommune Kujallermi innuttaasut amerlassusaat nunami innuttaasut amerlassusaannut sanilliutissagaanni (innuttaasut 12 %-iisa missaat) Kommune Kujallermi puakkut nipititsilluni toqusartut nuna tamakkerlugu agguaqatigiisillugu toqquteqartartunit amerlanerungaatsiarput. Toqusartut amerlanersaat 55-inik amerlanerusunilluunniit ukioqartarput.

6.5.3.2 Nappaatit nalinginnaasut

Pissutsitoqqat atorlugit inooriaatsip sukkasuumik allangortinneqarnerata aammalu inuusaatsip nerisaqariaatsillu allangortinneqarnerini nappaatit nalinginnaasut atugaaneri annertuseriarsimapput. Ukiuni kingullerni pualavallaarneq, uummatip taqarsuaatigut nappaatit aammalu sukkorneq type 2 atugaanerulersimapput. "Kalaallit Nunaanni kulturikkut inooriaasitoqaata ilisarnaatigaa timip atorineqarnerunera, soorlu piniarnikkut aalisarnikullu, nuniannikkut, qajartornikkut, qimussernikkut inoqutigiinnullu imertartarnikkut. Ullumikkut Kalaallit Nunaanni taakku suli atugaalluarluarput, illoqarfinnili anginerusuni sunngiffimmi aallunneqarnerullutik. Issiaannarluni inuussutissarsiorneq aammalu atortut motoorillit, soorlu umiatsiat, biilit, snescooterit, errorsiviit qarasaasiallu atugaanerulernerata kingunerisaanik ulluinnarni timeq atorineqannginnerulernikuuvoq"³⁶.

Ukiuni kingullerni misissuinerit takutippaat Kalaallit Nunaanni najugallit timikkut puallarluttuinnartut naaqarneruleriartorlutillu tamannalu arnanut angutinullu atuuppoq. Timikkut pualavallaarneq nalinginnaasumik BMI (body mass index) atorlugu naatsorsorneqartarpoq, naatsorsueriaatsimi orsup timimi sumiissusaa apeqqutaatinneqarneq ajorpoq. Naaqarpallaarneq uummatip taqarsuaatigut nappaateqarnermut attuumassuseqarpoq. Kalaallini naaqarpallaarneq 1993-1994-imi 16 %-imiit 2005-2010-mi 25,4 %-imut qaffassimavoq. Arnani, timikkut pualavallaarneq naaqarpallaarnerlu piffissani taakkunani annertuseriarsimavoq, naaqarpallaarneq 1993-1994-imi 31,3 %-imit 2005-2010-mi 52,4 %-imut qaffariarsimavoq. Pualavallaarnerup atugaanerujussua peqqissutsimut ajoqutaavoq, tamannalu sukkorneq type 2-mik aammalu uummatip taqarsuaatigut nappaatit atugaanerulernerannut peqqutaasinnaavoq³⁷.

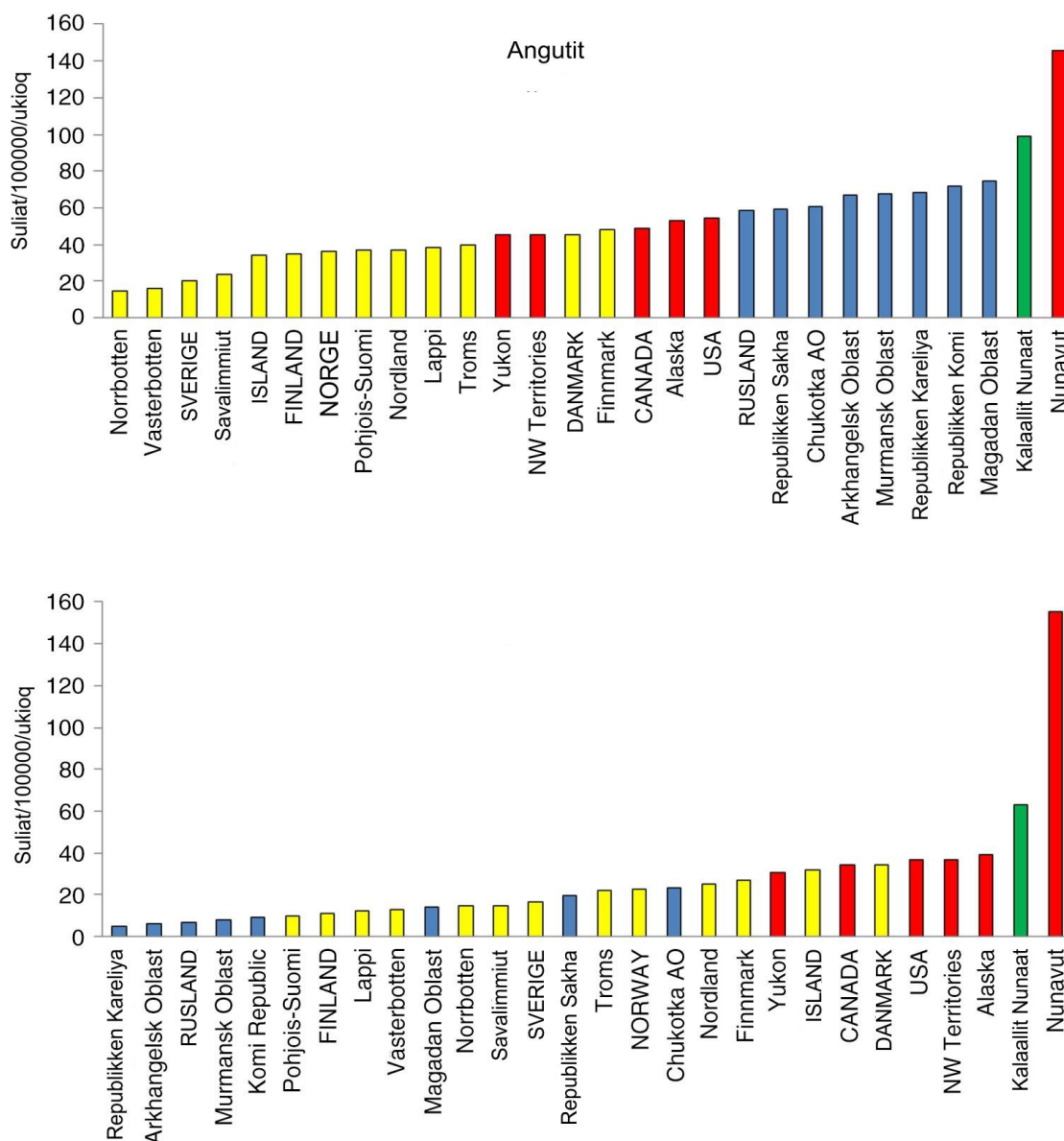
Ukiut 50-it matuma siorna sukkorneq type 2 Mellitus Kalaallit Nunaanni atugaanngingajappoq (aamma Canadami Alaskamili Inuit akornanni). Taamaakkaluartoq 2010-mi kalaallit 40-rut sinnerlugilluunniit ukiullit 2,7 %-ii sukkornermik atugaartut nalunaarsorneqarsimapput. Alaskami Inuit innuttaasut qiviassagaanni kisitsisit annertunerulaarput (3,4 %), taamaakkalartoq Kalaallit Nunaanni sukkornerup

³⁶ Dahl-Pedersen (2013)

³⁷ Bjerregaard (2013)

atugaajartuaarnera nunarsuup sinnerani sukkornerup atorineqaleriartuaarneranut assinguvoq, tassa 2000-ip kingorna kisitsisit marloriaatinngorsimmamata³⁸.

Kræfteqalertarnermut pissutaasartut amerlagaluartut kræftit aalajangersimasut atugaanerulersimasut inooriaatsimit aallaveqarput. Kalaallit Nunaanni, Alaskami, Nordvestterritoriami Nunavummilu Inuit ("issittumi innuttaasut inuit"-nik taaneqartut) misissuiffiqineqarneri aallaavigalugit nunarsuarlu tamakkerlugu agguqaatigiisillugu kræftip atugaasarneranut sanilliussigaanni Inuit akornnanni puakktut, inalugarsuakktut aammalu qaqutigoortunik, soorlu torlukkut qinersikkullu kræfteqalernissaq qaninneruvoq³⁹. Takussutissiaq 6-12-imi Kalaallit Nunaanni arnat angutillu issittumi najugalinnut allanut sanilliullugit puamikkut kræfteqalersartut, ilaatigut pujortartarneq peqqutaalluni, malunnaatilimmik amerlanerunerat ersersinneqarpoq.

Takussutissiaq 6-12 Ukiut aallaavigalugit Issittumi Nordvestterritoriamilu arnat angutillu puamikkut kræfteqalersartut amerlassusaat, 2000-2009 (Najoqqutarisaq: Kue Young, T et. al. (2016))

³⁸ Pedersen (2012)

³⁹ Kue Young et. al. (2016)

6.5.3.3 Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq

SLICA-p Kalaallit Nunaata kujataani misissuinera malillugu ⁴⁰ Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni ajornartorsiutit uku atuupput:

- Suliffisaaleqineq
- Imigassamik atornerluineq
- Aanngajarniutitik atornerluineq
- Imminorneq
- Angerlarsimaffinni nakuuserneq
- Kinguaassiutitigut atornerluineq

1950-ikkunnili imigassaq kalaallinit pisiarineqarsinnaalermat Kalaallit Nunaanni imigasamik atuineq malunnartumik nikerarsimavoq. Imigassap eqqunneqaqqaarneranilli atugaanera qaffakkiartuaaruusaarsimavoq. Danmarkimi atuinnermut sanilliussissagaanni 1980-ikkunni Kalaallit Nunaanni atugaanerpaasimalluni, kisitsisillu Danmakimut sanilliullugit marloriaataasimallutik. Taamanikkumit atuineq appariartuaarsimavoq, maannakkullu Danmarkimi atuinnermit appasinnerusumik atuineq inissisimalersimalluni, tassunga peqqutaasut ilaatigut Kalaallit Nunaanni akit qaffasinnerujussui⁴¹. Imigassamik atuineq isumaginninnerup iluani sulii ajornartorsiutaavoq, illoqarfinni nunaqarfinnilu annertuumik imigassamik atornerluinerit sulii takussaavoq.

Kalaallit Nunaanni pujortartarneq aamma annertuvoq. Innuttaasut inersimasut 60 %-iisa missai pujortartartuupput. Nalunaarsuiffik 6.20 -imi ukiuni kingullerni pujortartarnerup imigassamillu atuinnerup appariartorneri takuneqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 6.20 14-it sinnerlugit ukullip ataatsip sapaatip akunneranut imertagaa (Najoqqutarisaq: Ukiumoortumik paasissutissat, 2016 Toqqortaasivik)

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Annertussusaa										
Immiaaqqat	17	15	15	15	13	14	13	13	12	11
Sikaritsit	52	44	42	42	33	30	32	28	30	19

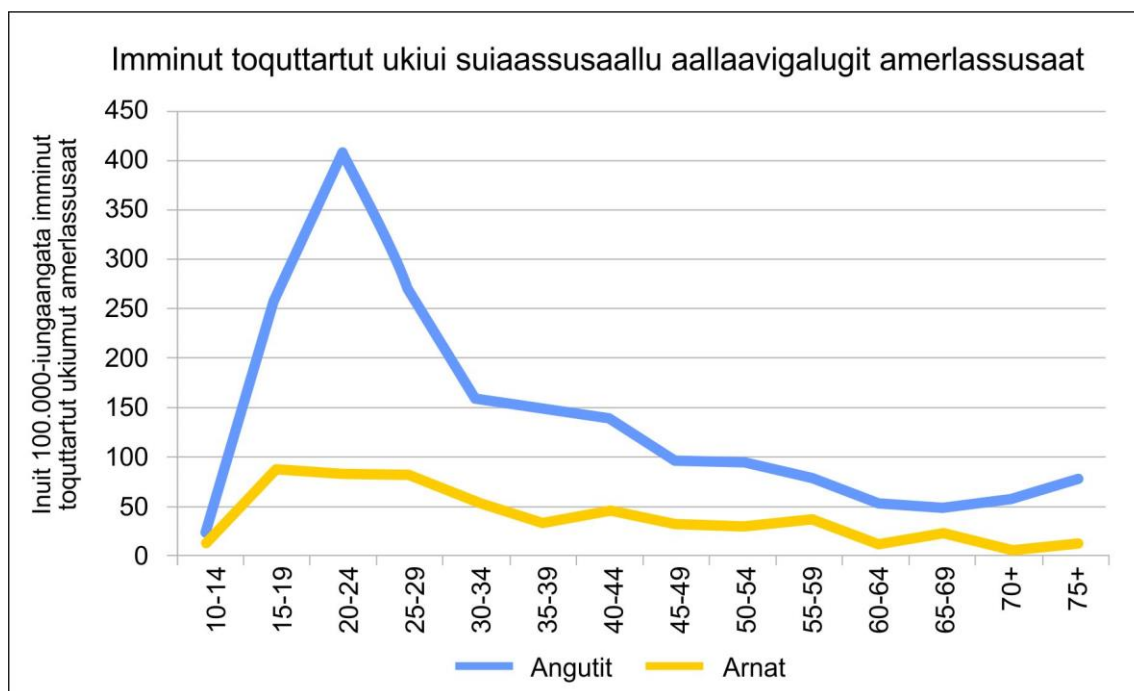
Namminersorlutik Oqartussani Peqqissutsimik Pitsaaliuinnermullu Aqutsisoqarfinni (PAARISA) imigassat atuinnerup pujortarnerullu ajoqutai pillugit assigiinngitsunik paasititsiniaasimapput, qulaanilu paasissutissat aallaavigalugit immaqa oqaatigineqarsinnaavoq paasititsiniaanerit iluatsissimasut peqqutaataasimassapput imigassap sikaritsillu akiisa qaffasinnerat. Taamaakkaluartoq nalunaarusiat uppersarnerneqarsinnaanngitsut takutippaat ikiaroornartunik marihuanamik hasimillu atuinnerup qaffakkiartornera. Kalaallit Nunaata avinngasusimasumiinnera isorartuneratalu kingunerisaanik aanngajaarniutitik sakkortunerusunik atuineq sulii killeqarpoq. Narsami politiit oqaatigaat illoqarfinni ikiaroornartumik atuineq ajornartorsiutaasoq annertooq.

Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni peqqinnissaq eqqarsaatigalugu imminortarneq unammilligassat annerpaat ilagaat. Nalunnginneqarluarpoq Japani nunarsuarmi imminornerpaaffiusartoq, kisitsisillu malillugit inuit 100.000-iugaangata agguaqatigiisillugu 50-it imminortarput, taamaakkaluartoq Kalaallit

⁴⁰ Poppel (2011)

⁴¹ Aage (2012)

Nunaanni 1980-imit ullumikkumut kisitsisit takutippaat inuit 100.000-iugaangata 100-it imminortarsimasut⁴². Paasissutissat tunngavigalugit angutit imminortartut arnanit amerlanerupput malunnaatilimmillu ukioqatigiiaani 20-24-nik ukiullit akornanni imminortartut amerlanersaallutik.

Takussutissiaq 6-13 Inuit 100.000-iugaangata imminornerit- Kalaallit Nunaanni angutit arnallu kalaallit ukioqatigiiaani 1970-2011 (Najoqqutarisat: Bjerregaard et.al, 2015)

Issittumi imminortarnernik missuinerit takutippaat imminortarnerup akulikissusaanut peqqutaasartut imaasiallaannaq paasineqarsinnaanngitsut aammalu amerlasuunik peqquteqartartut. Imminornissamut peqqutaasinnaasutut taaneqarsinnaasut tassaapput perorsagaaneq, inuttut ajornartorsiorneq (soorlu aappamik imaluunniit ilaqutariinnermi ajornartorsiornerit), kinguaassiutitigut atornerlunneqarneq, ikinngutit ilaqtalluunniit akornanni imminortoqarneq kiisalu imigassamik ikiaroornartumillu atornerluinerup kingunerisaanik imminornissamut aalajangerneq⁴³.

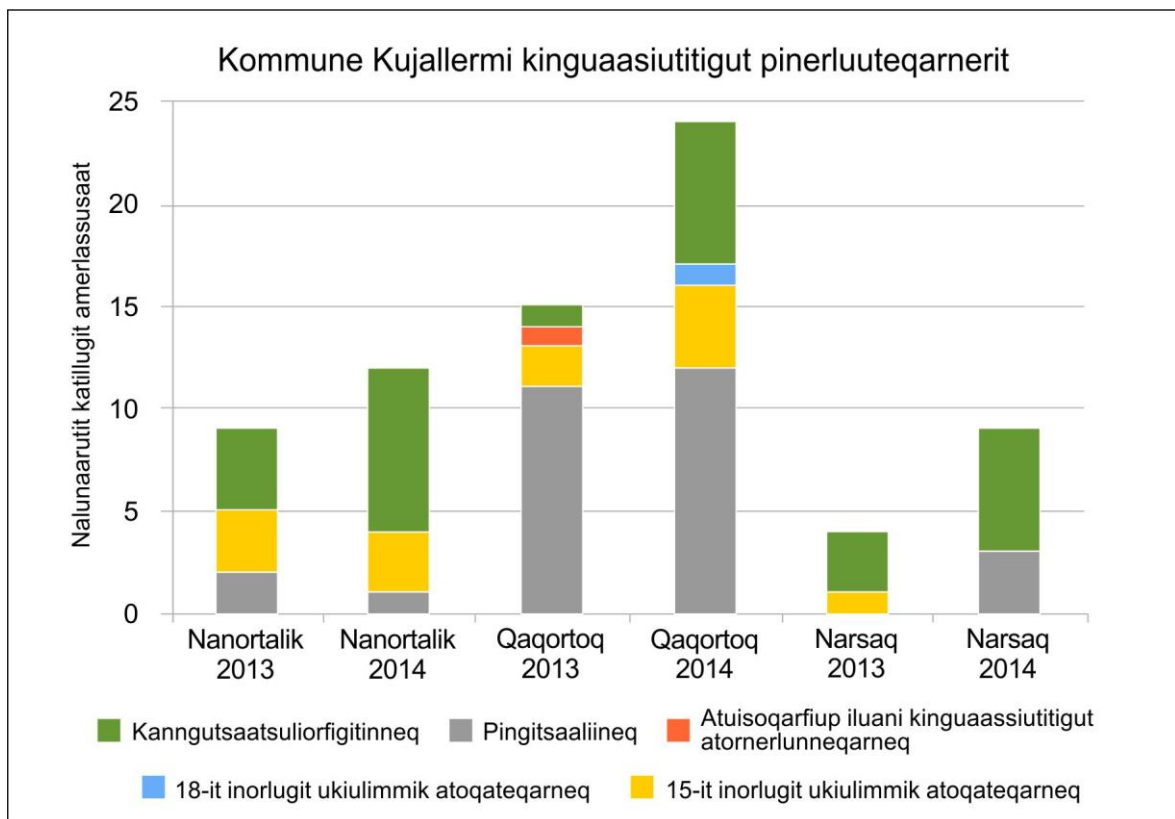
Kalaallit Nunaanni nakuusernerit kinguaassiutitigullu atornerluinerit annertooujussuupput, tamassumalu inuiaqatigiinni peqqississaq kingunipiloqartippaa. Nalilersuinerit aallaavigalugit innuttaasut 59 %-ii inersimasunngoreernerminni inuunerup ingerlanerani arlaatigut nakuuserfigitinneq siorasaartinnerluunniit misigisimassavaat⁴⁴. Danmarkimut Savalimmiunullu kisitsisit sanilliussagaanni Kalaallit Nunaanni kinguaassiutitigut pinerluuteqartarnerup agguqatigiisitsinermi akulikissusaa⁴⁵ annertuvoq (Kalaallit Nunaanni inuit 1.000-iugaangata atornerlunneqarsimasut 6-iusarput, Danmarkimi Savalimmiunilu kisitsisit 0,4-llutillu 0,5-iupput). Misissuiffigisami kisitsisit qanoq inissisimanersut Takussutissiaq 6-14-mi takuneqarsinnaapput.

⁴² Bjerregaard, et. al. (2015)

⁴³ Bjerregaard (2015)

⁴⁴ Bjerregaard et. al. (2010)

⁴⁵ Pinerluutigineqartartut tassaapput, pinngitsaaliineq, 15-it inorlugit ukiulimik atoqateqarneq, 18-it inorlugit ukiulimik atoqateqarneq, atuisoqarfiup iuani kinguaassiutitigut atornerluineq kiisalu kanngutsaatsuliorneq.

Takussutissiaq 6-14 Kommune Kujallermi kinguaasiutitigut pinerluuteqarnerit, 2013-2014 (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni politiit)

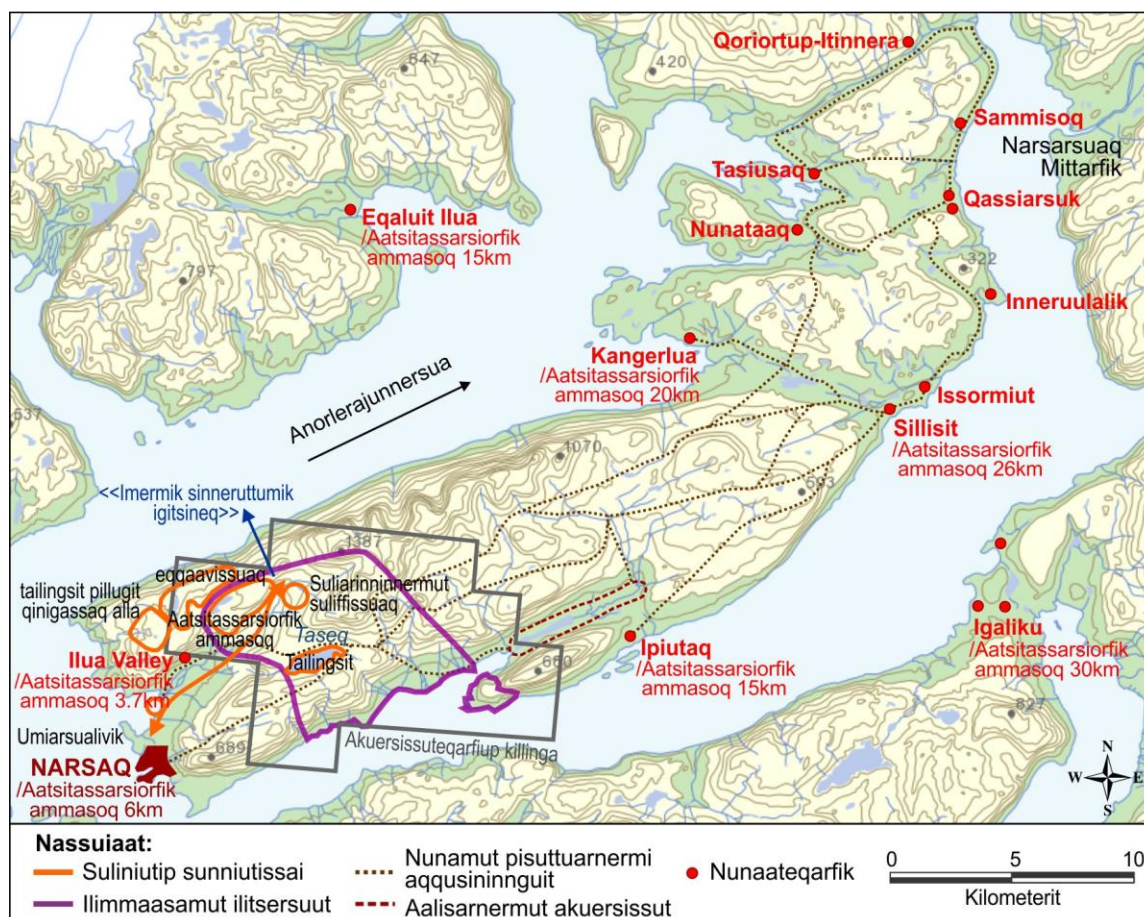
6.6 Nunalerineq, uumasogatiginnit pissarsiarineqarsinnaassut inuiaqatigiillu iluanni kulturikkut naleqartitat

6.6.1 Nunaateqarneq piginnittuunerlu

Kalaallit Nunaanni nuna namminerisamik pigineqarsinnaanngilaq. Kalaallit Nunaanni nuna inuit tamarmik pigivaat tamarmillu akisussaassusilimmik atorsinnaavaat. Eqimattanulli aalajangersimasuut nuna pisariaqartinneqarsillugu assersuutigalugu savaatillit, taava Naalakkersuisut savaatillillu nuna aalajangersimasooq aalajangersimasunik pisussaaffilerlugu atorneqarsinnaanera isumaqatigiissteqarfigineqarsinnaasarpooq. Illuliortoqartillugu illu sanaartugaq piginnittoqarsinnaasarpooq, nunali sanaartorfiusooq pigineqarani atorneqarsinnaasarpooq.

Kalaallit Nunaata nunataata annerpaartaa (1.755.637 km²-ip 81 %-ia) sermersuup ataaniippoq. Nunap 410.449 km.-ia sermersuaqanngilaq. Naliliinerit aallaavigalugit nunap 0,6 %-ia nunalerinermut atorneqartarpooq, nunerisullu annerpaartaat, tamarmiunngikkunik, Kommune Kujallermi inissisimapput. 2014-imi savaateqarfiit 41-it Kalaallit Nunaanni ingerlataqarfiusut 35-it Narsami, Narsarsuarmi Qaqortumilu ingerlanneqarpot. 2017-imi Kommune Kujallermi savaateqarfiit ingerlanneqartut 37-iupput, 34-it savaatiliullutik, marluk tuttuutillit ataaserlu nersutaatilik⁴⁶. Takussutissiaq 6-15-imi misissuiffimmi savaateqarfiit takuneqarsinnaapput.

⁴⁶ Narsap Iluani savaateqarfik (2017) Inuttut attaveqaqatigiinneq

Takussutissiaq 6-15 Savaateqarfiit misissuivimmiittut

Nalinginnaasumik savaatit ilaqutariinnit savaatilinnit paarineqartarput, ukiukkullu uumasut savat inaatiinneqartarput. Nunaatit savaateqarfimmiittut ivinnik naatsiviusaarput. Aasap aallartinnerani savat nunani ivigartortinneqartarput septembarimi / oktobarimilu katersorneqartarlutik. Sumiiffinni savaateqarfiit imminnut qanitsillugit savaatit ataatsimut ivigartorfeqartinneqartarput.

Savaaqqat nalinginnaasumik Narsami uumasunut toqoraavimmi (Neqi A/S) toqorarneqartarput.

Kalaallit Nunaani savaateqarnek kulturikkut eriagisassatut pingaartinneqarpoq Namminersorlutik Oqartussaniillu tapersersugaalluni (2017-imi tapiissutit 20 mio. kr. katillugit tapiissutigineqarnissaat naatsorsutigineqarpoq⁴⁷).

6.6.2 Umasoqatigiinnit pissarsiarineqarsinnaasut

Misissuivimmi amerlasuukkaanik siammarsimalluartunik assigiinngitsunillu takissusilinnik naasoqarpoq. Atsissumi orpikkat, paarnaqutit ivikkallu takussaannerupput. Ivigaasat orsuaasallu eqqaassanngikkaanni qutsinnerusumi sivingasuni, qaqqat qaavini, qaarsuni salliarnanilu naasut amerlanngillat. Atsinnerusumi naasut assigiinngitsut simmasinnerusarput.

Uumasut miluumasut assigiinngiaat amerlanngillat, uumasullu kujataani takussaasartut kisimik uumasuullutik. Nunami uumasut miluumasut misissuiffimmi marluupput (issittup terianniaa issittullu ukalia), tamaakkaluartoq immami miluumasut amerlanerungaatsiarput (annermik puisit arferillu).

⁴⁷ ibid

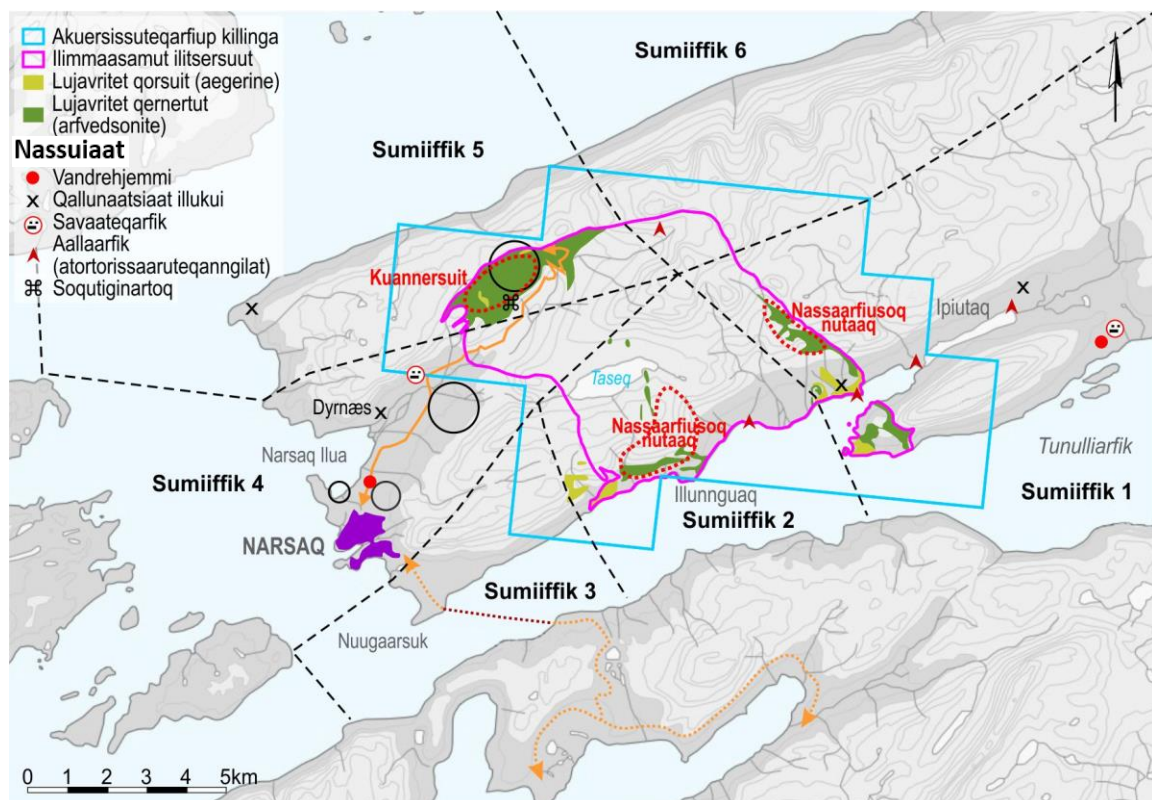
Nalinginnaasumik assigiinngisitaartunillu timmiaqarpoq. Timmissat manniliortut amerlanerpaartaat pukkitsumi naggorissumi kangerluit kuullu sinerlugit takussaannerusarput.

Misissuivimmi eqaluit aalisakkani imermiuni kisimik takussaapput, Narsap kuuata Iluatalu kuuata ikkannersaanni aammalu Iluata tasiani amerlasoorsuakkaarlutik. Eqaluit kuunni tatsimilu ukiisarput aasakkut anginerusut kangerlunnut qanittuaniittunut noorartarput. Misissuivutaaq kuuni paasineqarpoq amerlanngitsunik assigiinngisitaartunik qimerloqanngitsunik uumasooqartoq.

2015-imi Orbiconip misissuinerata takutippaa Narsami innuttaasut amerlasuut sumiiffimmi tikitassat amerlasuut sunngiffimmi orninneqartartut⁴⁸. Ukiut, atorfik suaassuserluunniit apeqqutaatinngit sumiiffimmi innuttaasut 95 %-iisa missai misissuiffiup ilaa sunngiffimmi sammisaqarnernut atorsimagaat takuneqarsinnaavoq. Misissuiffik assigiinngitsunik sammisaqarnernut atornerqartarpoq, soorlu:

- Nunianneq (kigutaarnat);
- Pisunneq;
- Aalisarneq;
- Piniarneq (ukallit puisillu); kiisalu
- Ujaqqanik erlinnartunik katersineq.

Misissuinermi misissuivinni arfiniliusuni nunap immallu atornerqarneri nalilersuiffineqarput (soorlu Takussutissiaq 6-16-imi takuneqarsinnaasut). Ataani ingerlanneqartartut sumiiffiit innersuussiffilerlugit takussutissiarineqarsimapput.

Takussutissiaq 6-16 Misissuiffiit arfinilinngorlugit sumiiffimmi nunamik pisuussutinillu atuinnermut misissuinnermut atugassanngorlugu takussutissiaq

⁴⁸ Orbicon (2015a)

Nunianneq

Paarnat naasullu allat (soorlu kuannit) misissuiffinni nammineq nerisassatut imaluunniit Narsami pisiniarfinni tuniniagassatut nunianneqartarput/katersorneqartarput. Paarnanik nuniannermi paarnaqutit kigutaarnallu ilanngunneqartarput. Innuttaasuni apersorneqartuni affangajai ukioq kingulleq nuniagiarsimapput arnallu angutiniit amerlanerusimallutik aammalu utoqqaanerusimallutik nuniagiartut. Nuniaffigiuminarnerit Narsap illoqarfiata eqqaaniipput Sumiiffik 3-mi 4-milu.

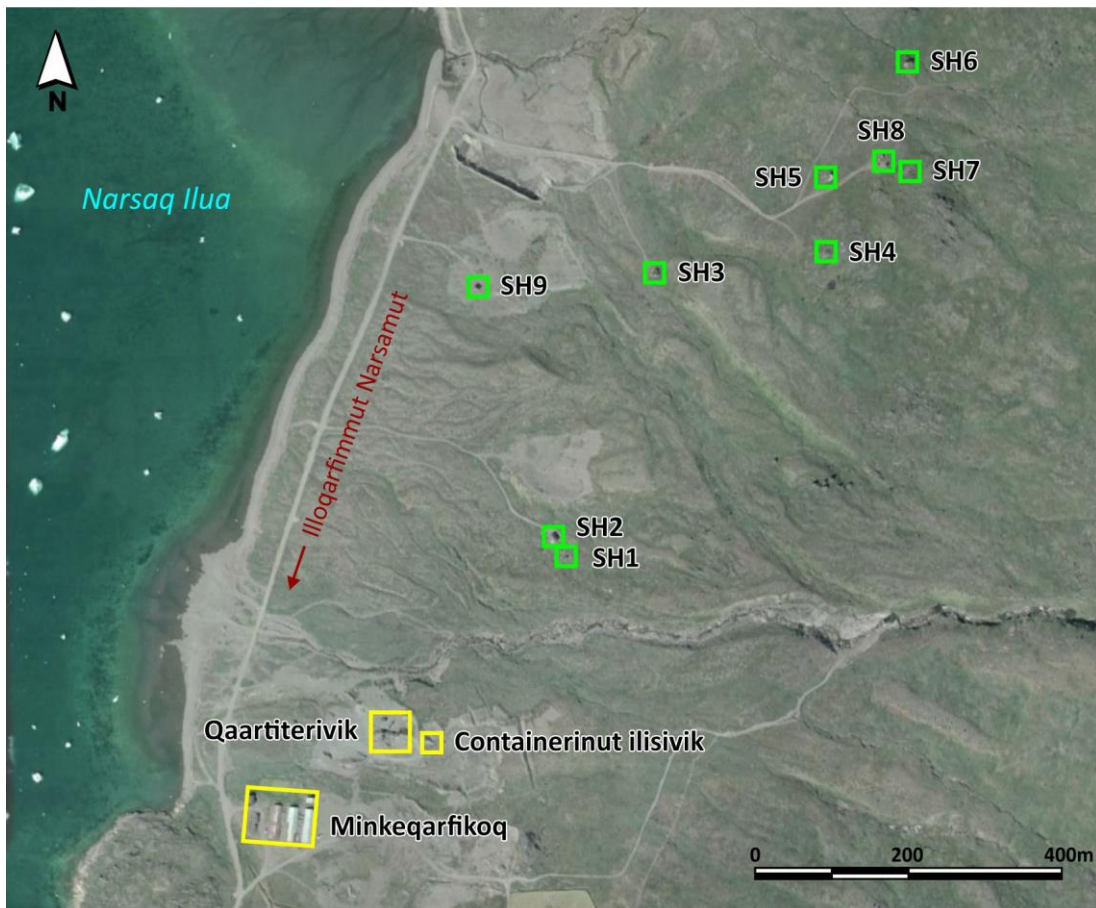
Takussutissiaq 6-17 Narsap illoqarfiata eqqaani nunianneq, Aasaq 2017

Pisunneq sunngiffimmilu sammisaqarfiit

Misissuivik Narsap innuttaasuinit pisunnermut sunngiffimmilu sammisaqarnermut atorluarneqartuuvog. Apersorneqartut 70 %-iisa ilisimatitsissutigaa ukiup kingulliup iluani Narsap eqqaaniittut sumiiffiit sunngiffimminni tikissimallugit. Narsap Ilua Narsallu kuua, illoqarfimmiit pisulluni tikiqqarsinnaasut ornigarneqarlartuupput.

Iluata qooruani qulingluanik illuaraqarpoq, tamarmilli atorneqanngillat aserfallatsaaliqqarsimanatillu, soorlu Takussutissiaq 6-18-imi takuneqqarsinnaasog. Paasisat malillugit illuaqqanik piginnittut tassaapput Narsami innuttaasut ilaanneerilutik Narsap qooruani eqqissisimaarniarlutik illuaqqamiittartut.

Takussutissiaq 6-18-imi aamma takuneqqarsinnaavog minkiteqqarfikog maanna avataanit tikillutik takornarissanut sammisassaqqartitsissutitut qaannanut inissiisarfingornikog. Qajartornerit Narsap Iluata iterlaaniit (minkiteqqarfikup saaralaannguani) aallartinneqartarput sermillu tungaanut paartoqqartarpoq, taakanilu unnuisoqqarsinnaalluni.

Takussutissiaq 6-18 Iluata qooruani illuaqqat sumiiffii (SH-mærkat atorlugu takutitat)

Takussutissiaq 6-19 Iluata qooruani illuaqqamut assersuut

Aalisarneq

Misissuinerup inernerisa takutippaat innuttaasut 2/3-ii sunngiffimmi eqalunniartartut. Amerlasuut aalisartaraluartut aalisariakulasoqanngilaq (ukiumut tallimanit quleriarluni) ⁴⁹ ukiumullu eqaluit pisarineqartartut 9-10.000-iussangatinneqarput. Takussutissiaq 6-16-imi takuneqarsinnaasut malillugit Sumiiffik 1, Iluani, kuummik eqalunniarfissamik pitsaanerpaamik peqartussatut nalilernerqarsimavoq. Naak aalisartorpassuarnit sumiiffik atorluarneqaraluaqisoq aatsaat umiatsiaqqaarluni sumiiffik orninneqarsinnaavoq. Aalisartut 1/3-ii sinnilaarlugit oqaatigaat Sumiiffik 2-mi Iluata kuuani suffisoqarsimatillugu qassuserlutik aalisartalutik. Aalisartut 50 %-iisa missaata oqaatigaat Sumiiffik 3-mi Nuugaarsummi qassutinik qissallattakanilluunniit aalisartalutik. Sumiiffik aalisarfiulluartaqpoq umiatsiamik, biilnik pisulluniluunniit orninneqarsinnaavoq. Aalisartut 1/3-iisa missaasa aamma oqaatigaat Narsap kuua, aamma umiatsiamik, biilnik imaluunniit pisulluni orninneqarsinnaasuusoq naak aalisagakinnerugaluartoq aalisarfigisarlugi. Sumiiffiit 5 aamma 6 akuttusuumik taamaallaat eqalunniarnernut atorineqartarput aammalu taakkunani aalisartoqassatillugu qassusersornissaq aamma pisariaqartarpoq.

Kangerlunni aamma aalisartoqartarpoq aalisartullu apersorneqartut affai sinnerlugit ilisimatitsipput ukiuni marlunni kingullerni suliniutip nalaani kangerlunni aalisartarsimallutik. Annermik saarullit, suluppaakkat qeeqqallu nunamiit umiatsiamiilluunniit aalisarneqartarsimapput. Misissuinermi nalilernerqarpoq Narsami aalisakkat ukiumut pisarineqartartut 8.000-it missaaniittut. Kangerlunni aalisarneq annermik Sumiiffiit 3, 4 annikinnermilu 5-imi tikinneqariaannaanerit pissutigalugu ingerlanneqartarput.

2011-mi kommunimi suliffissaqartitsinermut akisussaasup Piareersarfimmilu pisortap missingerpaat Narsap eqqaani inuit 30 piniarnermit aalisarnermillu pingaarnertut isertitaqartuusut. Sumiiffiit 2, 3 aammalu 5 inuussutissarsiutigalugu aalisartunit aalisarfiunerupput. Inuussutissarsiutigalugu aalisartut akuersussutillit saniatigut aamma saniatigooralugu inuussutissarsiutigalugu aalisartoqarpoq, taakkualu pingaarnertut atorfeqarput saniatigullu aningaasarsiutigalugu aalisartarput aalisakkanillu tuniniaavinnut inunnulluunniit tunisisarlutik.

Piniarneq

Puisinniarneq, annerusumik natsernik aataanillu Narsap Kuannersuillu qanittuini kangerlunni ingerlanneqartarpoq. Apersorneqartut pingajorarterutingajai ukiuni marlunni kingullerni inuussutissarsiutinagu puisinniaqataasimapput. ⁵⁰ Ukiumut agguaqatigiisillugu 7-9-riarluni puisinniartoqartarpoq. Misissuineq malillugu ukiumut puisit sunngiffimmi pisarineqartartut 2-3.000-iussangatinneqarput. Puisinniartut sumiiffik ataasiinnaanngitsoq puisinniarfigisarpaat, puisinniartartulli apersorneqartut 80 %-ii sinnerlugit nalunaarput Sumiiffik 5 puisinniarfigisarlugi 50 %-iilu sinnerlugit Sumiiffik 4-mi puisinniartarsimaneraput.

Nunami piniarnermi annerusumik aqissit ukallillu nammineq nerisassat piniarneqartarput. Apersorneqartut 25 %-iisa missai (angutaanerusut) oqaatigaat tamakkunannga piniaqataasarlutik. Qaqqani piniarneq ingerlanneqartarpoq amerlanerpaallu Sumiiffik 4-mi 5-imilu piniartarlutik.

Siornatigut puisit amiiinik tunisisarsimasup oqaatigaa ilimagalugu Narsami inuussutissarsiutigalugu puisinniartartut tallimat ukiumut puisinik 500-700-nik pisaqartartut. Allat tallimat ukiumut 200-300-nik puisittartut. Kingulliillu puisinniat tallimat ukiumut 50-100-nik puisittartut.

⁴⁹ Sukisaarsaatigalugu aalisartartut aalisakkajunnerusut uani ilanngunneqanngillat.

⁵⁰ Inuussutissarsiutigalugu puisinniartut taaneqartarput, puisinniat ukiumut 80-inik amerlanernilluunniit puisittartut.

Nunami tammajuitsussarsiniarluni piniartitsisarnerit sumiiffimmi ingerlanneqartarput, takornariaqartitsineq aqqutigalugu piniariat nunanit tamalaaneersut Narsamukartarput piniariartorlutik. Paasisat malillugit piniariartartut amerlanerpaartaat Tuttutuup Qeqertaanut Narsap kujataata kitaanut aavariartarput.

Ujaqqanik katersineq

Kuannersuit nalaanniunerusoq tugtupitseqarpoq ataasiakkaallu taakkuninnga katersisarput. Innuttaasut pingasut tugtupitsimik katersisinnaanermut akuerissuteqaraluartut ataasiinnaq 2017-imi katersisimavoq. Tugtupitsi Kalaalit Nunaata ujaraasa erlinnartuutaattut taallugu tunisaavoq takornarissanit ujaqqanillu pinnersaasiassanik ilisimasalinnit assigisaanillu soqutigineqarluartoq.

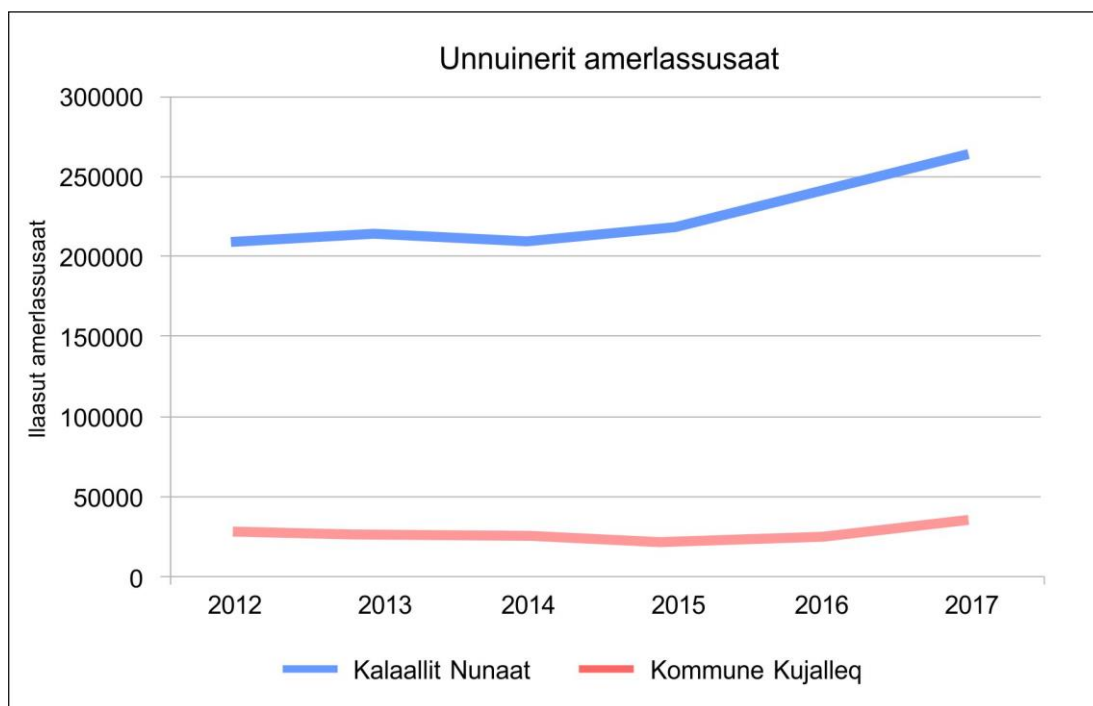
Takornariaqarneq

Takornariaqarneq annikitsunnguaq Narsami ingerlanneqarpoq, sermersuarmut umiatsiakkut qaannakkullu takornariartitsisoqartarpoq (Qalerallit Imaata Sermia), pisunnerit, Igalikumut Qaqortumulluunniit umiatsiamik angallassinert imaluunniit unnukut iluliarsuarnik takornariartitsinerit neqeroorutigineqartarlutik. Kalaallit Nunaanni ataatsimut isigalugu angallannerup akisunera pissutaalluni takornariaqarneq killilersimaarneqarpoq, Nalunaarsuiffik 6.21-imi imaatigut angallannermi akit takutinneqarput.

Nalunaarsuiffik 6.21 Narsami angallannermi akit

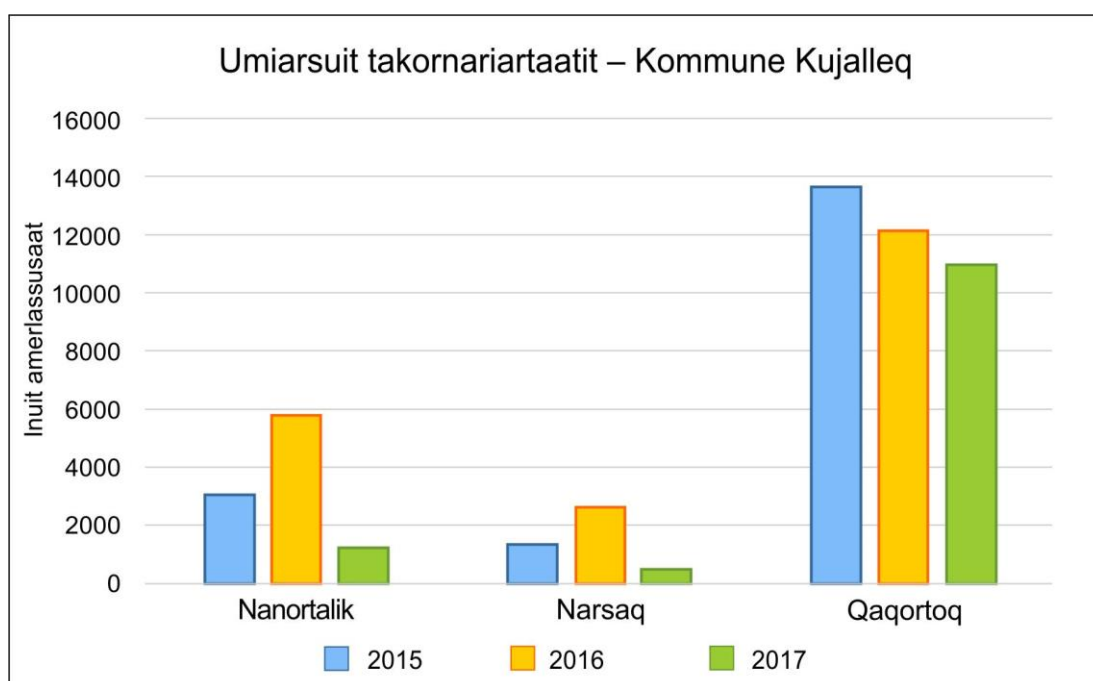
Tikiffissaq (siumuinnaq)	Inuk ataaseq kr.
Narsaq - Narsarsuaq	550
Narsaq - Qaqortoq	450
Narsaq - Itilleq (Igaliku)	450
Narsaq - Qassiarsuk	550
Narsarsuaq - Qassiarsuk	175
Narsarsuaq – Itilleq	350
Narsarsuaq - Qaqortoq	750
Qaqortoq - Itilleq	600

Kommune Kujallermi takornariaqarneq ukiuni kingulliunerusuni siuariartorsimavoq, tassa ukiut siuliinut sanilliullugu 2017-imi unnuisartut nalunaarsorneqarsimasut qaffariarsimapput (Takussutissiaq 6-20 takuuk).

Takussutissiaq 6-20 Unnuinerit

Namminersorlutik Oqartussat piffissami tassani Kommune Kujallermut umiarsuit takornariartaatit tikittartut amerleriarsimasut paasissutissiissutigaa. Oqaatigineqassaaq kisitsisit Takussutissiaq 6-21-imi saqqummiunneqartut taamaattoqarneranik piviusumik takutitsinngimmat, taamaattoq kisitsisit 2016-imi 2017-imilu nalunaarsorneqartut kingulliit ilanngunniarlugit Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisit taakkua misissuleruttorpai, taamaattumik kisitsisit qaffannissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Takussutissiaq 6-21 Umiarsuit takornariartaatit Kommune Kujallermut tikittartut

Narsamut tikeraat Hotel Narsami najugaqarsinnaapput, Hotel Narsaq pingaarnertut inissisimaffimminni 11-nik unnuiffissaateqarput, ineqarfiuteqarput illumi allami, tassanilu 16-inik unnuiffissaateqarput illoqarfiullu iluani ataasiakkaanik aamma inissiaateqarlutik. Akunnittarfimmiippoq neriniartarfik,

taannalu illoqarfimmi neriniartarfituaavoq. Akunnittarfik neriniartarfillu ukioq naallugu ammasarput. Narsap qeqqani nunasiaataagallarnermi illugineqarsimasut ilaanni sapaatip akunneranut aalajangersimasumik ammasartumik imerniartarfeqarpoq. Narsami immiorfeqarpoq (Qajaq) , immiorfillu nunap sinneranut tunisisarluni.

Takornarissat Narsamut tikittartut nalinginnaasumik kujataani angalernerminnut tunngatillugu tikittarput ulloq ataaseq Narsamiinniarlutik imaluunniit qajartorneq qulaani nassuiarneqartoq misilikkiartorlugu tikittarlutik. Aasaaneraniittaaq inuit ataasiakkaat Narsamukartarput qaqqarsuarmi nalaanilu pisunniarlutik.

Narsattaq ukiuni siuliini ujarassiuunit takornariarfigineqartarsimavoq Ilimaussami aatsitassanik assigiinngiaartunik soqutiginnittunik. Taama takornariartarnerit Kalaallit Nunaanni aatsitassanut inatsisip sukaterneqarnerata kingunerisaanik annikilleriarsimapput.

6.6.3 Inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitat sumiiffiillu kulturikkut eriagisassat

Kulturikkut pingaartitat immikkut Kalaallit Nunaanni pingaartinneqartut ilaat tassaapput:

- Pinngortitamik atuisinnaaneq;
- Kalaallit oqaasissa atorneqarnerat;
- Kalaallit nerisassaataannik nerisinnaaneq; kiisalu
- Ilaqutariittut ataqatigiinneq ⁵¹.

Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit inooriaatsimut nutaaliaasumut tulluussaraluartut inuiaqatigiinni pingaartinneqartut suli attanneqarput. Kulturikkut sammisassat samminneriaatsillu ataqqineqarput inuiaqatigiinnilu piujuaartinneqarlutik. Issittumi inooriaaseq atorneqartoq “akuleriinnik aningaasaqarnertut” taasinnaavarput, qangaanilli inooriaaseq aalisarneq / piniarneq ullumikkullu aningaasarsiorneq akuleriillutik.

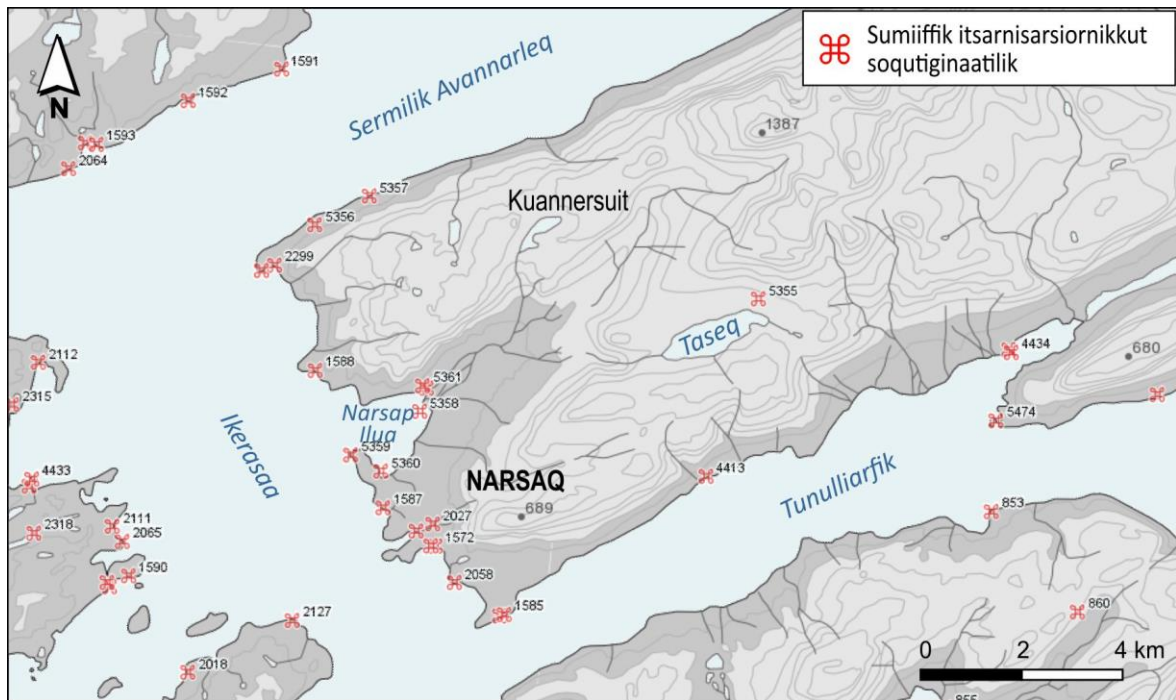
Kalaallinit kinaassutsimut aammalu kinaassutsimik attassiinnarnissamut kalaallit nerisassaataanik nerisaqarnerup saniatigut kulturikkut sammisassat, soorlu aalisarneq, piniarneq, nunianneq aammalu pilineq pingaartinneqarput. Kalaallillu oqaatsinik atuisinnaaneq kalaallit kulturiannut pingaarutilittut aamma isigineqarpoq. Kalaallit nerisassaataat ilaatigut nutarterneqaatigisiminnik igasunit takornarissanut annertunngikkaluamik nutaaliarfiusarput.

Kalaallit inuiaqatigiittut nassuiassagaanni ilaqutariissuseq pingaaruteqarpoq, sualummik ataqatigiinneq tapersersueqatigiinnerlu pingaartinneqarlutik.

Kulturikkut eriagisassat aammalu sumiiffiit itsarnitsanik pingaarutilinnik pillit Kuannersuarni avatangiisinut kingunerisassaanik nalilersuineri (VVM) sukumiisumik allaaserineqarput. Naakkaluamilli uani aamma eqqartorneqarput.

Erik Aappalaartup nunaata qeqertaasartaata sissaani itsarnitsat arlallit nassaarineqarsimapput (takuuk Takussutissiaq 6.22). Nassaarineqarsimasut amerlanerpaartaat Inuit najugaqarfikorivaat (takuuk Takussutissiaq 6-23) Thule-kulturimeersuullutik aammalu Inuit oqaluttuarisaaneersut allat. Narsap Iluani Qallunaatsiaat ineqarfikui, savaateqarfik oqaluffillu ilanngullugit Narsap kuuata naanerata avaterpiaani takussaapput (takuuk Takussutissiaq 6-24).

⁵¹ Poppel (2011)

Takussutissiaq 6.22 Misissuivimmi itsarnitsat suussusersineqartut (sungaartunik kipparissunik aappaluttunillu trekantinik nalunaaqutsikkat) (Najoqqutarisaq: <http://nunniffiit.natmus.gl>)

Takussutissiaq 6-23 Inuit ilivitoqaat (Nuugaarsuk)

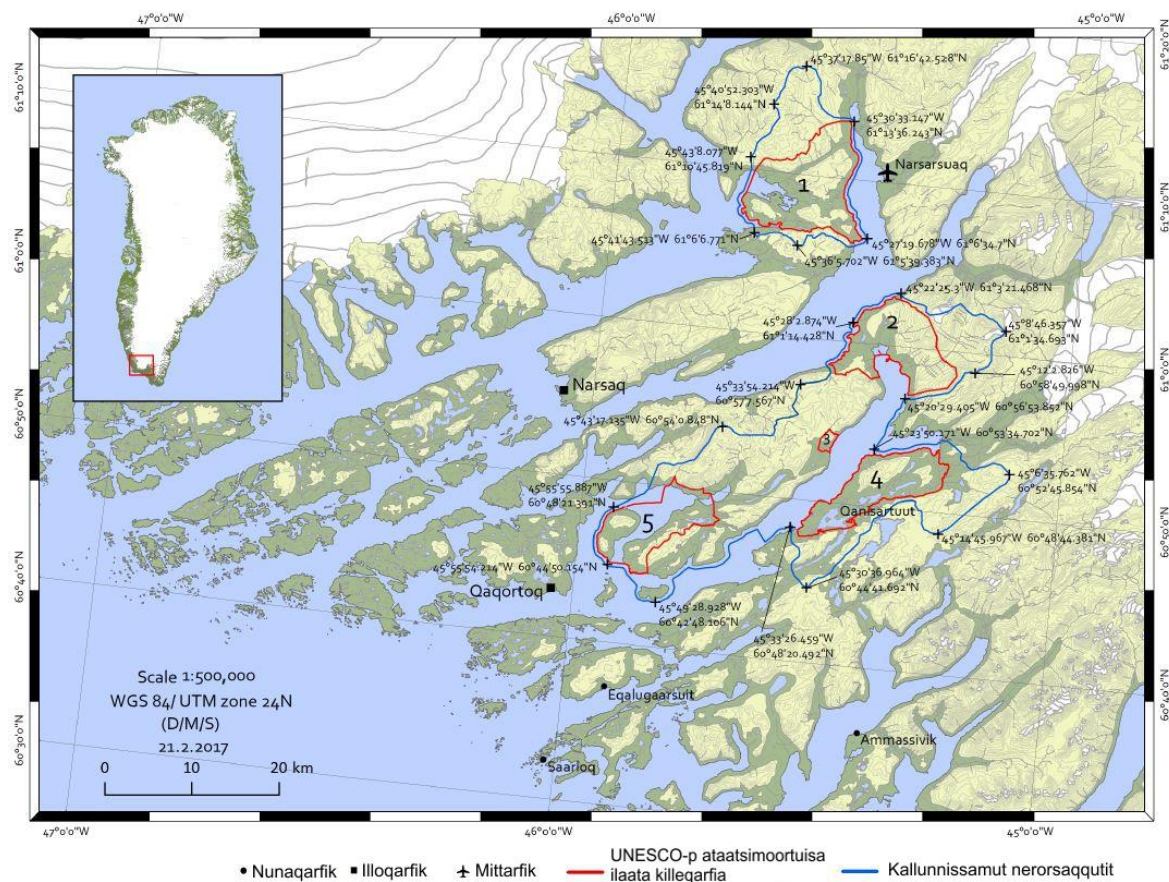

Takussutissiaq 6-24 Qallunaatsiaat ineqarfikui (Narsap Ilua)

2017-imi sumiiffiit tallimat Kalaallit Nunaanni Issittup kiannerulaartortaani savaateqarfiusimasut, taaguutaatigut taalluarlugu Kujataa, UNESCO-p nunarsuarmi eriagisassatut allattorsimaffiannut ilanngunneqarsimavoq. Sumiiffiit taakku tallimat Tunulliarfiup kangerluini aammalu Igalikup kangerluaniipput soorlu Takussutissiaq 6-25-mi takuneqarsinnaasut ukuullutillu:

- Sumiiffik 1 - Qassiarsuk
- Sumiiffik 2 - Igaliku
- Sumiiffik 3 - Sissarluttoq
- Sumiiffik 4 - Tasikuluulik
- Sumiiffik 5 - Qaqortukulooq.

Kujataani sumiiffiit tallimaasut takutippaat marlunnik savaatilinnik immikkoortunik ingerlatsisoqarsimanera inooriaaseqartoqarsimaneralu, qallunaatsiaat 900-ikkunniit 1400-kkut qiteqqunnerinut Kr. toq. king taavalu Inuit 1780-ikkunniit ullumikkumut sumiiffimmi najugaqarsimasut ⁵². Sumiiffik 5 misissuivimmuut qaninnerpaavoq 18 km-it missaani sumiiffiup killingaaniit suliniummut ungasitsigaluni.

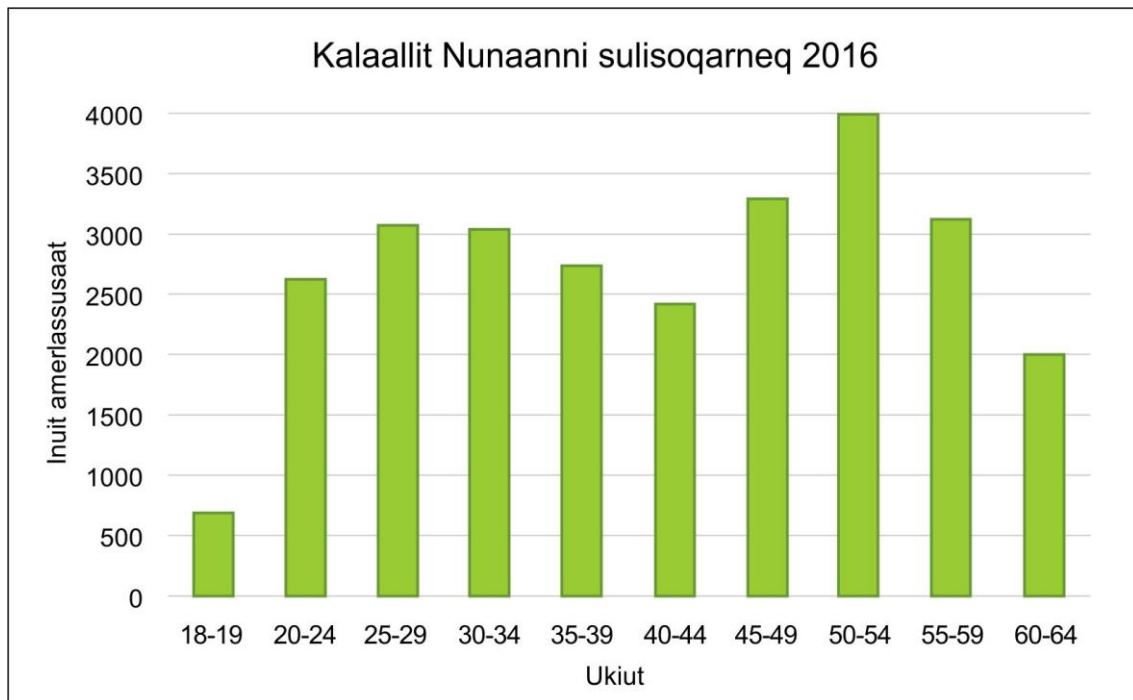
Takussutissiaq 6-25 Kujaata UNESCO World Heritage Sites (Najoqqutarisaq: UNESCO, 2017)

6.7 Inuussutissarsiutit suliffissaqarnerlu

6.7.1 Sulisoqarnek

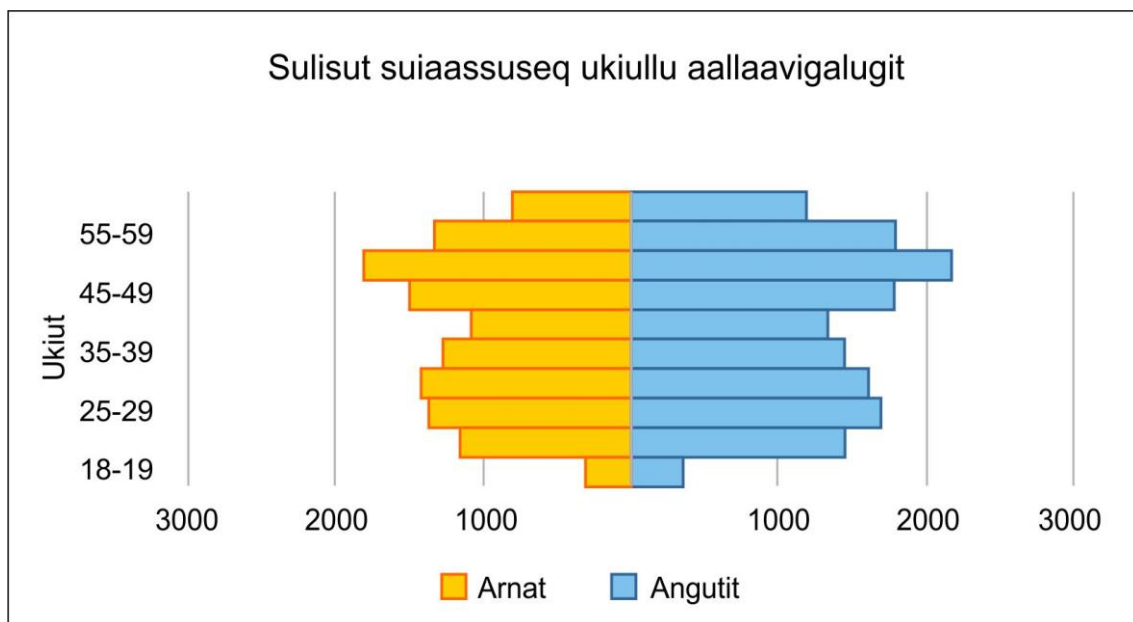
2016-imi Kalaallit Nunaanni sulisartut 26.893-iupput taakkualu innuttaasut 48 %-erivaat. Sulisartutut naatsorsuunneqarput innuttaasut 18-64-inik ukiullit suliffillit imaluunniit sulisinnaasut (taamaalilluni suliffillit suliffissarsiortullu tamarmik ilanngunneqarlutik). Soorlu Takussutissiaq 6-26-mi takuneqarsinnaasoq sulisartut ukiuini agguataarneqarnerminni naligiinngillat, 45-54-inik ukiullit amerlanerullutik ukioqatigiiaani 40-44-nik ukiullit ikinnerussuteqarput. Taamatut periuseqartoqarnermut peqqutaasinnaasoq tassaavoq sulisinnaassusillit nuna qimallugu avammut suliaartorsimasut, utoqqaligaangamilli Kalaallit Nunaannut uteqqittartut.

⁵² UNESCO (2017)

Takussutissiaq 6-26 Kalaallit Nunaanni sulisut ukioqatigiiaani 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

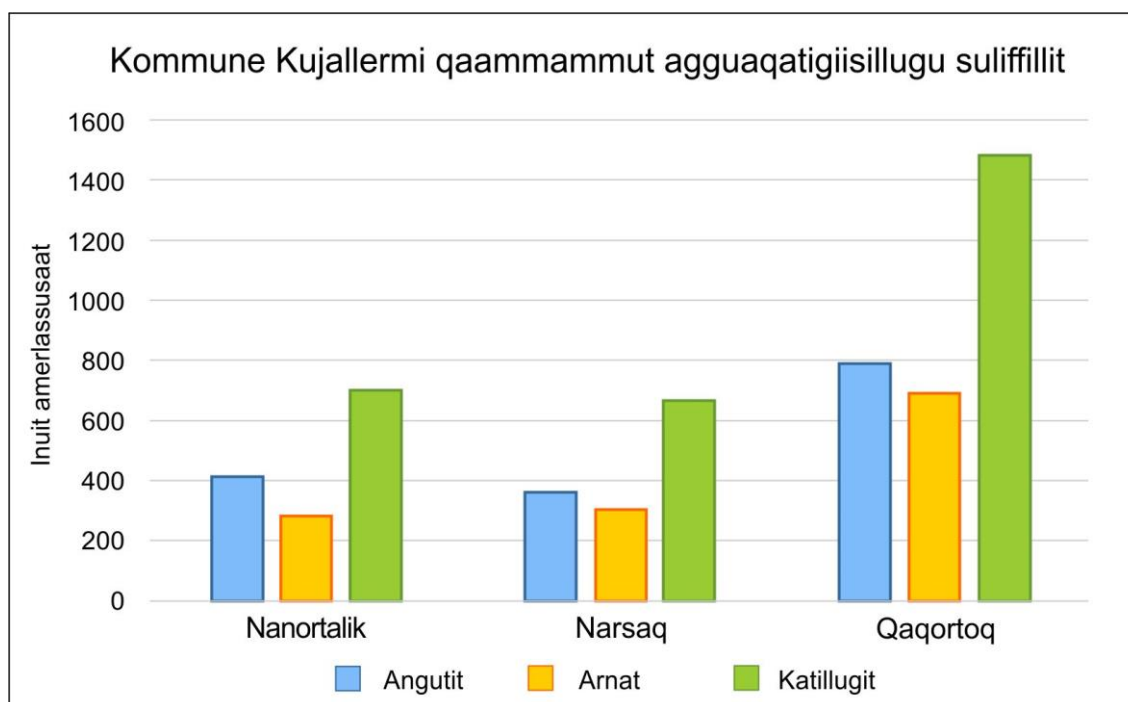
Sulisinnaasusillit angutit ukioqatigiiaat qiviassagaanni takuneqarsinnaavoq angutit arnanit amerlanerusut, soorlu Takussutissiaq 6-27-mi tamanna aamma takuneqarsinnaasoq. Tassunga peqqutaasinnaasut arlaqarput soorlu, angutit avataanit tikillutik suliaartortartut kiisalu arnat nuna qimallugu avammut aallarlutik ilinniariartartut uteqqinnerlu ajorlutik.

Takussutissiaq 6-27 Sulisut suaiaassuseq ukiullu aallaavigalugit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

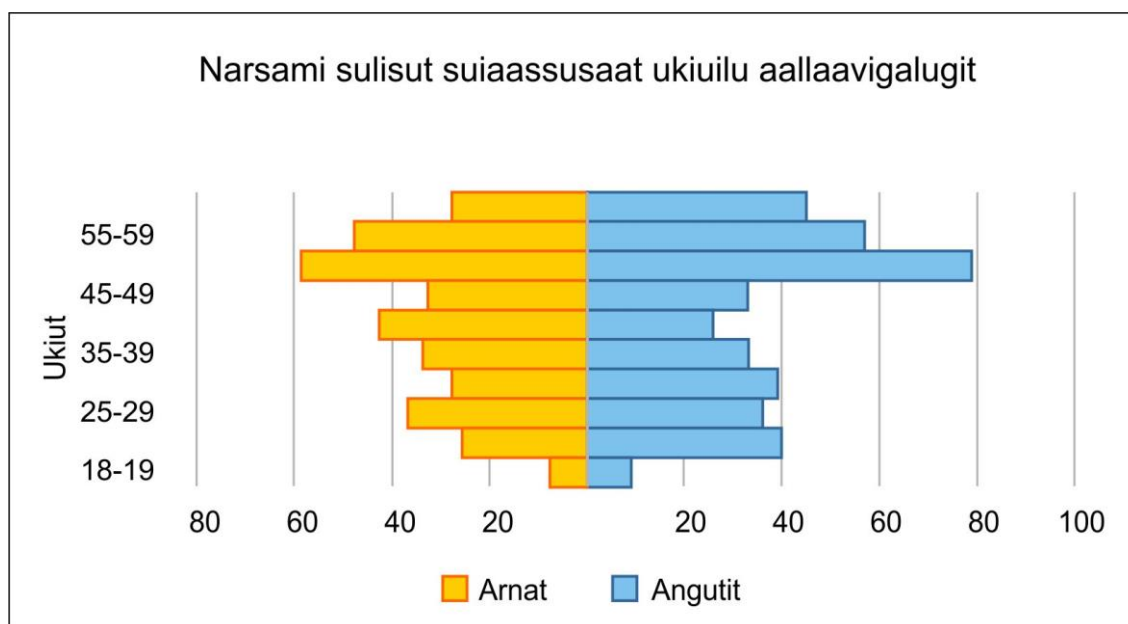
Kommune Kujallermi 2016-imi illoqarfinni qaammatip ataatsip ingerlanerani agguaqatigiisillugu 2.846 sulisinnaasutut nalunaarsorneqarsimapput. Sulisinnaasusillit illoqarfinni pingasuusuni agguataarsimaneri Takussutissiaq 6-28-mi takuneqarsinnaapput. Narsaq qiviassagaanni katillugit 671-it suliffeqartutut (qaammammut agguaqatigiisillugit) nalunaarsorsimapput nuna tamakkerlugu

agguaqatigiisinnerani suliffilinnit ikinnerupput (Narsami sulisinnaasut 43 %-rui nuna tamakkerlugu kisitsisit 48 %-imiipput). Takuneqarsinnaavortaaq sumiiffimmi sulisut amerlanerpaartaat Qaqortumi katersuussimasut, ilamanaateqarluni Qaqortup sumiiffimmi illoqarfittut pingaarnersaanera peqqutaalluni allaffissornikkut suliffissanik periarfissaqarnerusimasoq.

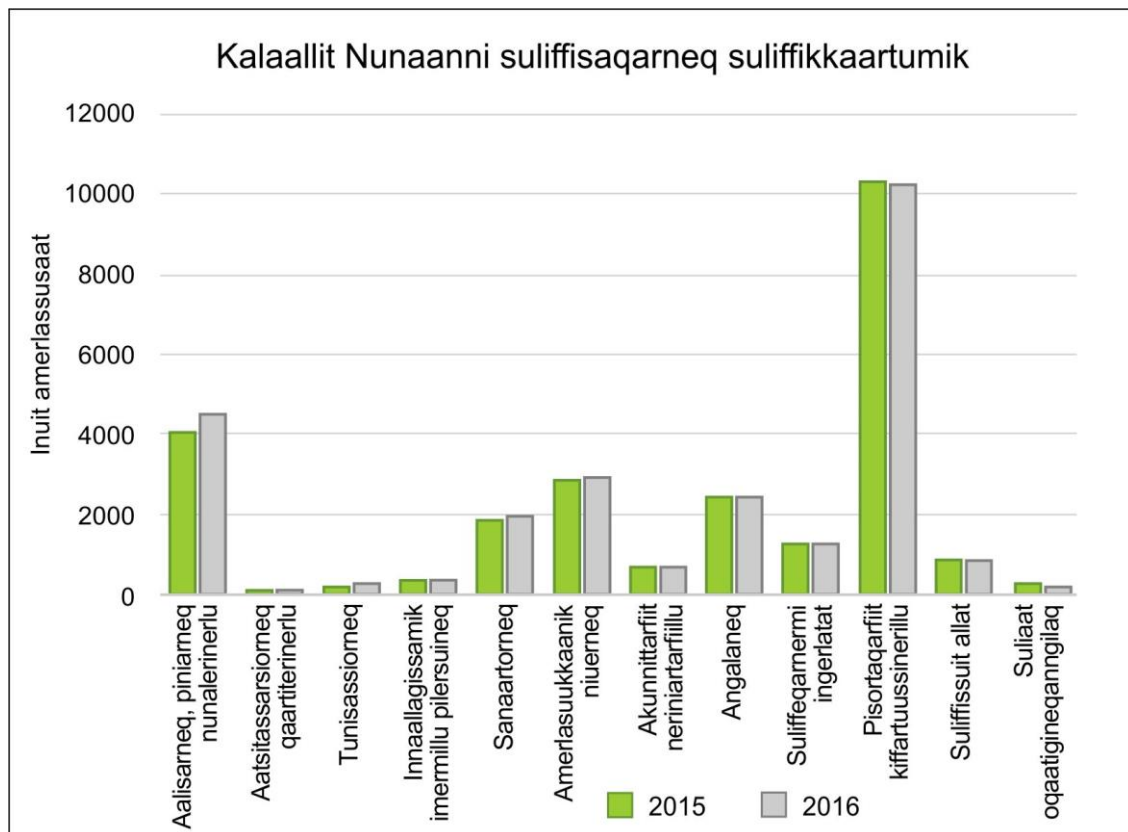
Takussutissiaq 6-28 Kommune Kujallermi qaammammut agguaqatigiisillugu suliffillit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Takussutissiaq 6-29 naapertorlugu Narsami angutit arnallu sulisartut ukiuisa agguataarsimaneri nalingiigajapput. Aammattaaq ataatsimut isigalugu takuneqarsinnaavoq Narsami sulisartut nalinginnaasumik kalaallinit sulisartuniit ukioqqortunerusut.

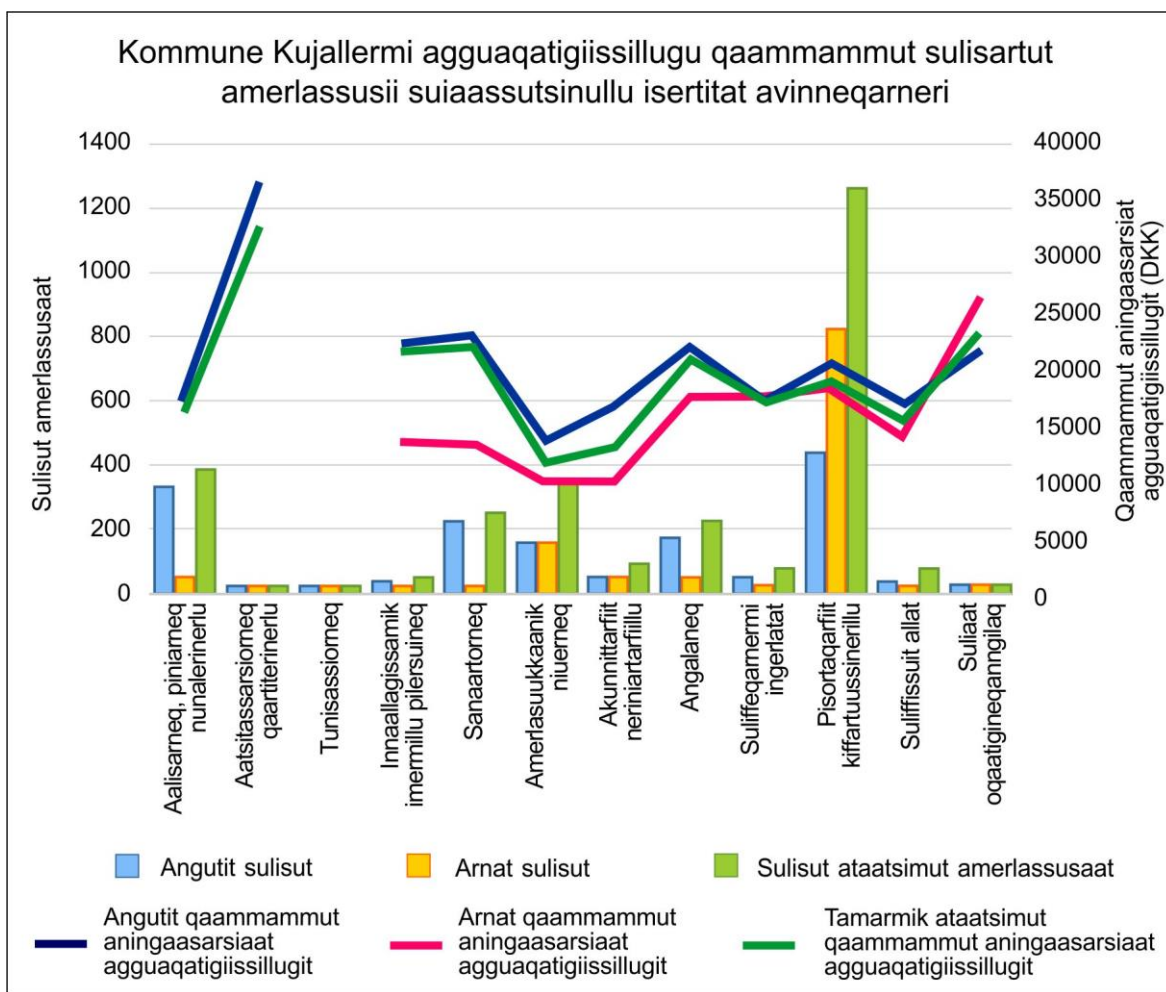
Takussutissiaq 6-29 Narsami sulisut suaassuseq ukiullu aallaavigalugit, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Kalaallit Nunaanni ukiup qanoq ilinera apeqqutaalluni sulisarneq pissutigalugu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup sulisoqarnermut kisitsisit ukiumut missingiussimavai qaammammut agguaqatigiisitsineq tunngavigalugu. Paasissutissat Takussutissiaq 6-26-mi saqqummiunneqartut ukiumut nalunaarusianeersuupput, inuussutissarsiorfinnili paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut Takussutissiaq 6-30-mi takuneqarsinnaasut, qaammammut agguaqatigiisitsinernit pissarsiarineqarsimapput. Takussutissiaq 6-30-mi takuneqarsinnaavoq pisortatigut allaffissornerup kiffartuussinerullu pingaaruteqassusaat, tassami Kalaallit Nunaat tamakkerlugu 40 % sinnilaarlugit sulisoqartitsisuummata. Takuneqarsinnaavortaaq Kalaallit Nunaanni piniarneq, aalisarneq nunalerinerlu 17 %-inik suliffissaqartitsisuusut.

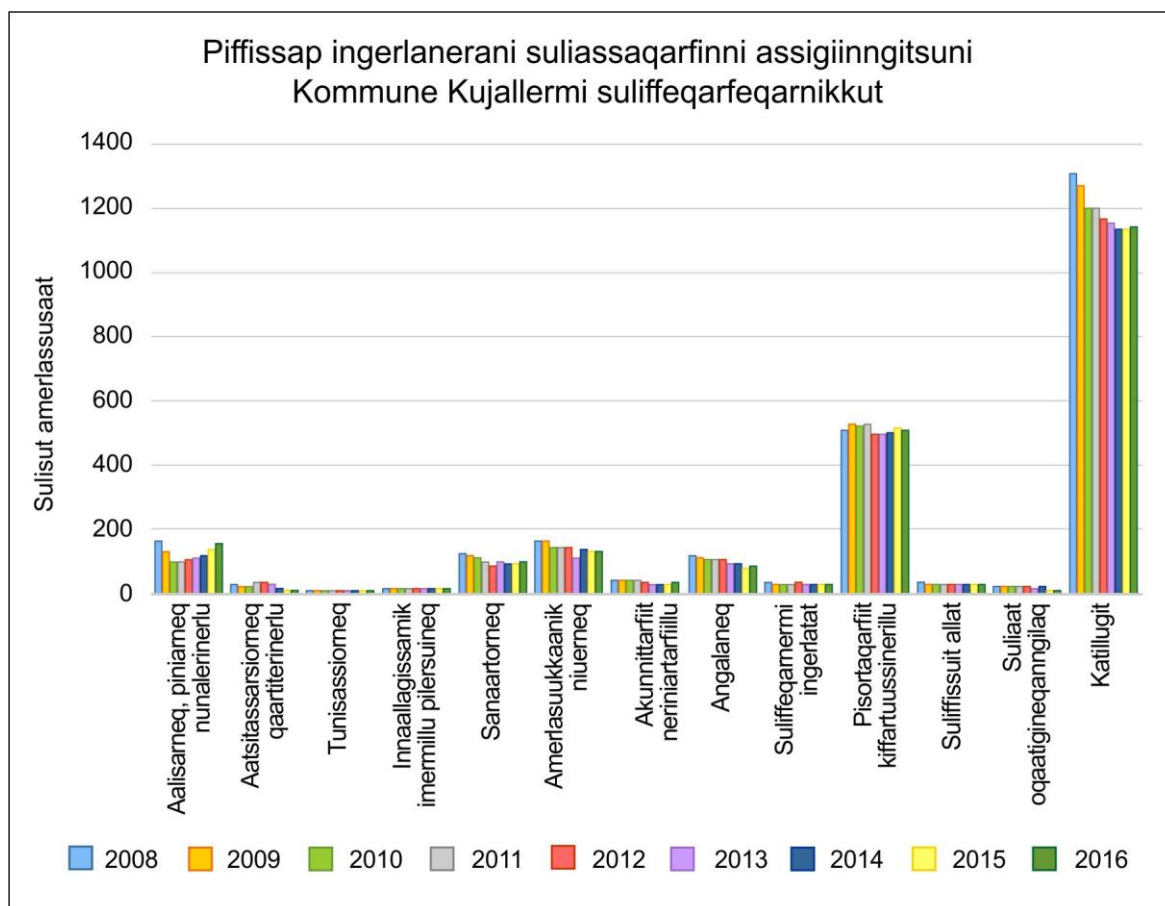
Takussutissiaq 6-30 Kalaallit Nunaanni suliffisaqarneq suliffikkaartumik, 2016 (Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2018)

Takussutissiaq 6-31-mi takuneqarsinnaapput Kommune Kujallermi suliassa qarfiit suunersut. Kisitsisittaaq takutippaat oqartussa qarfinni allaffissorneq kiffartuussinerlu pingaarnertut suliffissaqartitsisuusut. Soqutiginartutullu taaneqarsinnaasoq tassavoq Kommune Kujallermi suliffissat amerlanerpaartaat arnanit atorfigineqarmata. Takussutissiaq 6-31-mi inuussutissarsiuqarfinni tamani agguaqatigiisillugu qaammammut isertitat takuneqarsinnaapput, uanilu naqissuserneqartariaqarpoq aatsitassarsiorfinni ujaq qerivinnilu aningaarsarsiat inuussutissa qarfinnut allanut sanilliullugit qaffasinnerunerat. Takuneqarsinnaavortaaq angutit arnallu agguaqatigiisillugu isertitaanni inuussutissa qarfiit assigiit iluini assigiingittoqarnera, tassami ataatsimut isigalugu angutit isertitaqarnerugamik.

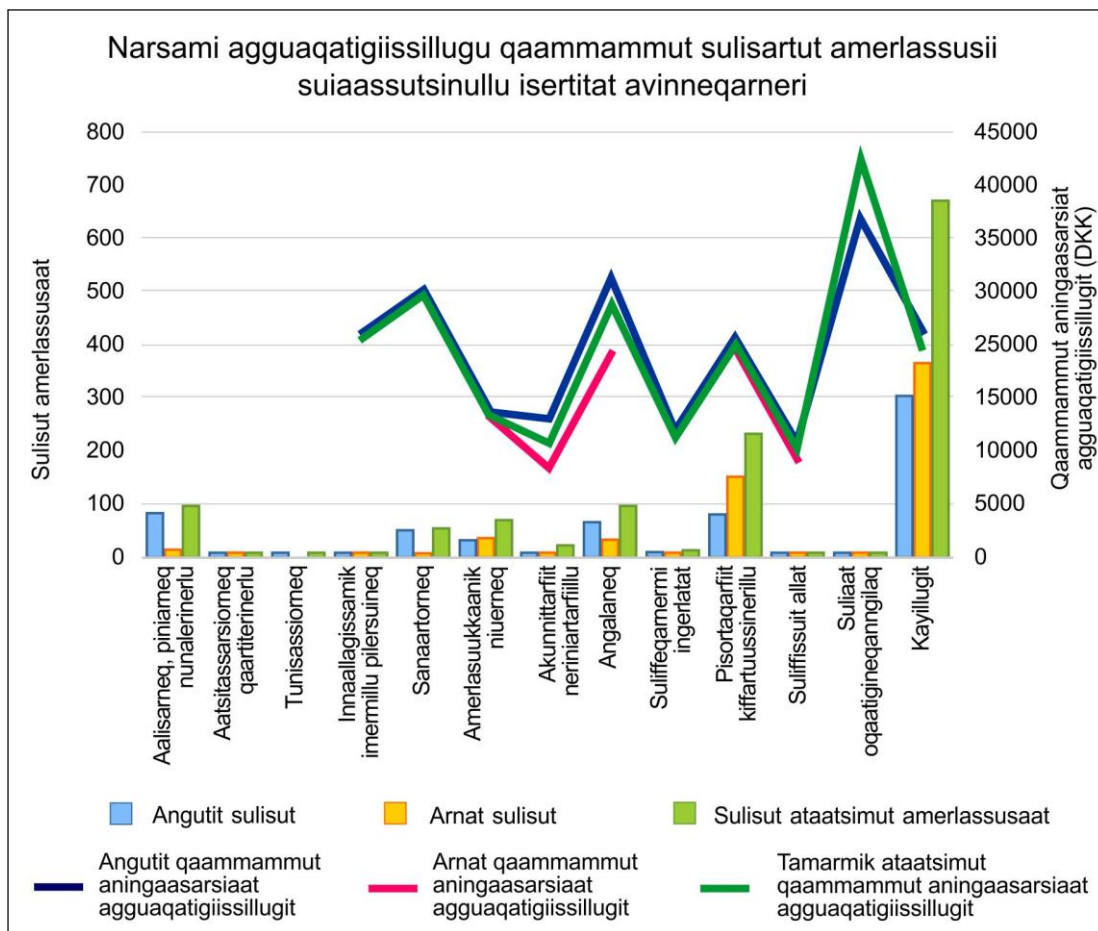
Takussutissiaq 6-31 Kommune Kujallermi agguaqatigiissillugu qaammammut sulisartut amerlassusii suaassutsinullu isertitat avinneqarneri, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

Kommune Kujallermi sulisut ikiliartorput kommunemi pilersaarut (2010) malillugu 2009-2013-illu akornanni sulisut 11,8 %-imik ikileriarsimapput. Ukiuni aggersuni kommunip naatsorsuutigaa sulisut inunnik 525-nik, tassa 12 %-inik ikileriaateqaqqikkumaartut. Kommunimi appariartorneq sulisoqarnermut tunngatillugu kisitsisini takutinneqartuni Takussutissiaq 6-32-mi erseqqilluinnarpoq.

Takussutissiaq 6-32 Piffissap ingerlanerani suliassaqarfinni assigiinngitsuni Kommune Kujallermi suliffeqarfegarnikkut

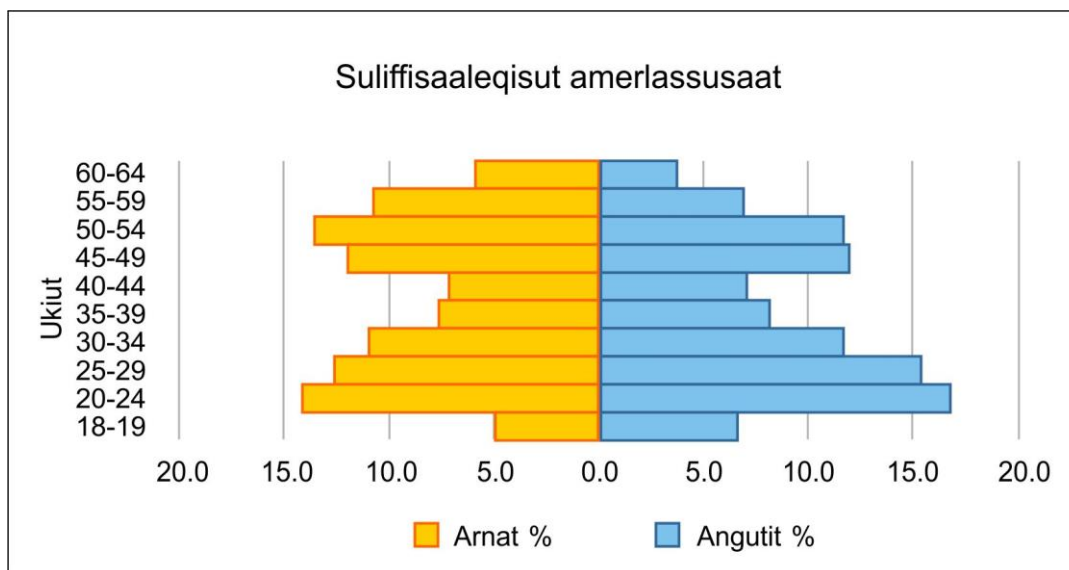
Takussutissiaq 6-33 -mi paasissutissat Narsamut attuumassusillit kisimik takussutissiarineqarsimapput. Takussutissiami takuneqarsinnaapput Narsami suliassa qarfiit suunersut kiisalu oqartussa qarfinni allaffissornikkut kiffartuussinikkullu suliassa qarfiit suliassa qartitsinerpaajusut. Uani pingaarute qarpoq oqaatigissallugu Kommune Kujallermi Narsamilu inuussutissarsiorfinnik taasariaqakkanik soqannginnera aammalu pilersitsiortorfiusumik suliassa qarfeqanngimmat.

Takussutissiaq 6-33 Narsami agguaqatigiissillugu qaammammut sulisartut amerlassusii suaassutsinullu isertitat avinneqarneri, 2016 (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

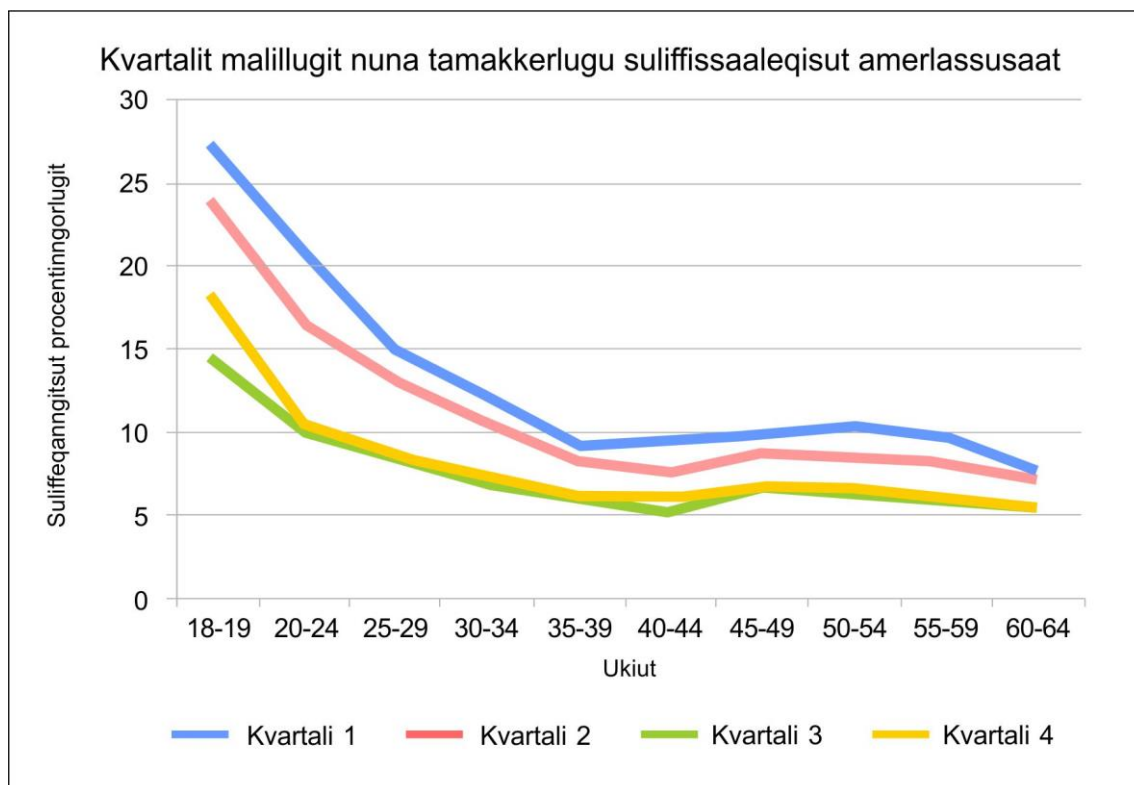
6.7.1.1 Suliffisaaleqineq

2015-imi nunami suliffeqanngitsut 9,1 %-iusutut nalunaarsorneqarsimapput: Angutit 8,9 %-it arnallu 9,3 %-it. 2016-ip ingerlanerani suliffeqanngitsut ukiuisigut suaassusaatigullu agguarsimaneri Takussutissiaq 6-34-mi takuneqarsinnaapput, matumanilu inuusuttut suliffeqanngitsut ajornartorsiutaanera maluginiagassaavoq.

Takussutissiaq 6-34 Kalaallit Nunaat tamakkerlugu suliffisaaleqineq agguaqatigiisitsinermi suaassuseq ukioqatigiiaallu tunngavigalugit, 2016 (Najoqqutarisag: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2018)

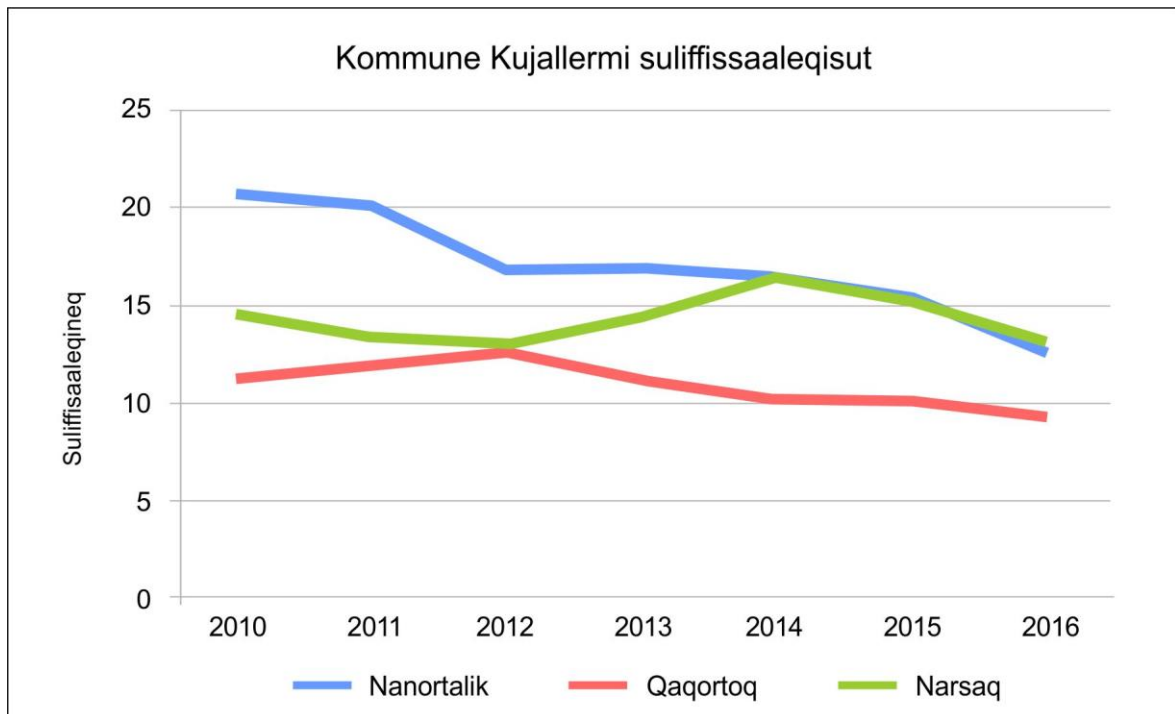
Inuusuttut suliffeqanngitsut ajornartorsiutaanera Takussutissiaq 6-35-mi aamma takuneqarsinnaavoq, tassani inuusuttut ukiukinnerusut akornanni suliffeqanngitsut amerliartungaatsiarnerat ersersinneqarpoq. Takussutissami ukiup qanoq ilinera apeqqutaalluni sulisarnermit ajornartorsiutaalersartut aamma erseqqissarneqarput, tassami aalisarnermik inuussutissarsiuteqartut amerlasuut ukiuunerani illoqarfigisaminnut nunaqarfigisaminnuunniit utertarput qaammatinilu taakkunani ukiuunerani aasakkut isertitarisimasaminnik pisortaniilluunniit ikiorsiissutinik inuussuteqartarput.

Takussutissiaq 6-35 Nunami suliffeqanngitsut amerlassusaat (kvartalikkaartumik), 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)

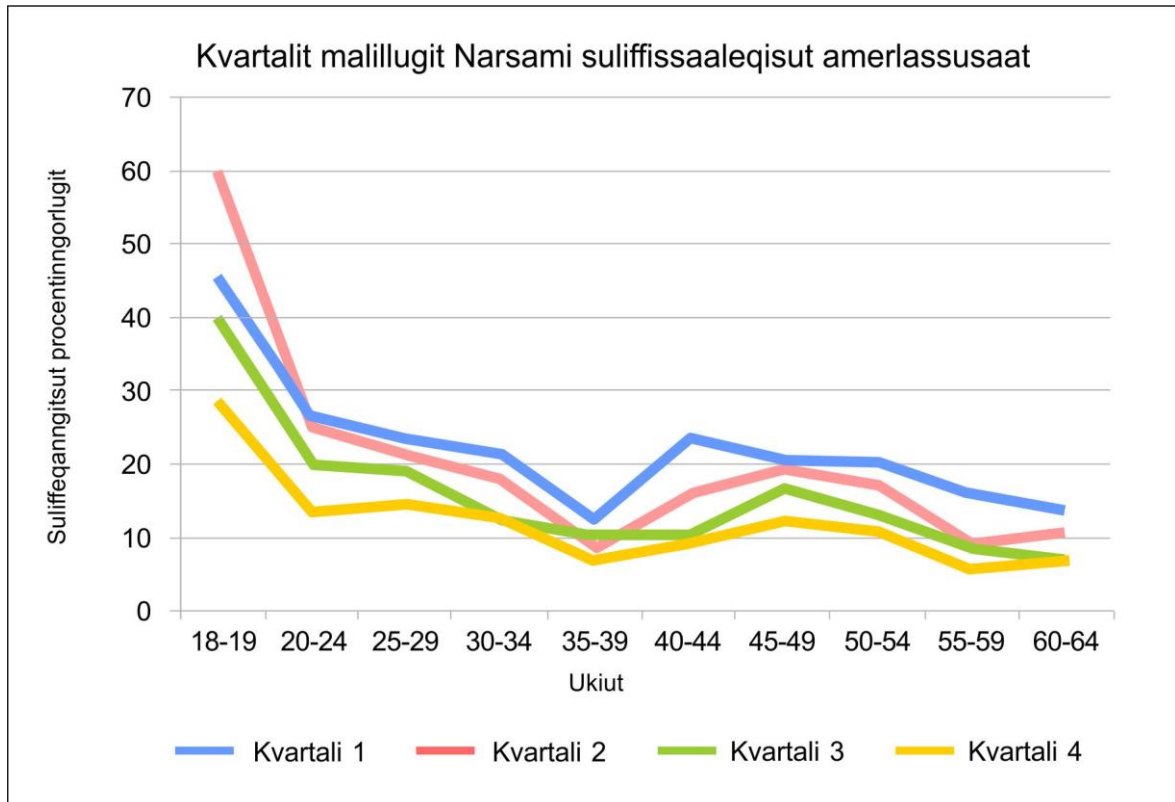
Suliffeqanngitsut amerlassusaat Kommune Kujallerimi illoqarfinni pingasuni, tassa 2016-imi Nanortalimmi 12,7 %-iusutut, Qaqortumi 9,3 %-iusutut Narsamilu 13,2 %-usutut nalunaarsorneqarsimapput. Tamanna 2015-imi suliffeqanngitsut kisitsisitigut nalunaarsorneqarsimasunut sanilliullugu apparisimavoq (Nanortalimmut 15,5 %, Qaqortumi 10 % Narsamilu 15,2 %). Najukkami suliffissaaleqinerit Takussutissiaq 6-36-imi takuneqarsinnaapput, tassani Nanortalimmi, Qaqortumi Narsamilu pitsanngoriartornerit takutinneqarput. 2016-imi Narsami inuit 95-it suliffissaaleqisutut nalunaarsorsimasut akornanni 59-it angutaapput 35-llu arnaallutik. Maluginiarnarpoq suliffissaaleqisutut nalunaarsorsimasut 50 %-ii sinnerlugit 18-29-llu akornanni ukioqarmata⁵³.

⁵³ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2018)

Takussutissiaq 6-36 Kommune Kujallermi suliffissaaleqineq (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017)

Takussutissiaq 6-37-mi takuneqarsinnaasut malillugit, takuneqarsinnaavoq kvatalikkaartumik takussutissami takuneqarsinnaasoq suliffissaaleqinerup ukiup qanoq ilinera malikkaa.

Takussutissiaq 6-37 Narsami suliffissaaleqineq, 2016 (Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2017)

6.7.1.2 Suliffissaqartitsiniarnermi unammilligassat

Kalaallit Nunaanni suliffissaqartitsiniarnermi unammillernarnerpaat ilagaat immikkut ilinniarsimasut piginnaasallit amigaatigineqarnerat. Tamatuma kingunerisarpaa suliffiit tikisitanut tunniunneqartarnerat. Ilinniarsimasunik amigaateqarneq Naalakkersuisut Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimaarnissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 27 30. oktober 1992-imeersoq aqqutigalugu oqaatigaat inatsiserlugu nr. 23, 28. November 2016-ikkut nutarterneqarsimavoq. Inatsisartut inatsisaat nr. 27-mi sanaassap suliassartaasa ilaannut assigisaannulluunniit sulisinnaasunik avataaneersunik sulisoqarnermi sanasup sanatitsisulluunniit akuersisummik pissarsiniarnissaa akuerineqarpoq. Inatsimmi kalaallit Kalaallit Nunaanni sulisussat salliutinneqarput avataaniillu tikisitamik sulisitsisoq sulisoqassappat kommunemut qinnuteqarnissaq piumasaqaataavoq. Piumasaqaat taanna atorfinni tulliuttuni atuuppoq:

- Suliffimmut inuussutissarsiortutut ilinniarsimanissaq piumasaqaataasimanngippat;
- Suliffimmut ilinniartutut tunngaviumilluunniit inuussutissarsiortutulluunniit ilinniarsimanissamik piumasaqaatatillit;
- Imarsiornerup tungaatigut annertunerusumik ilinniagaqqaarluni atorfiniffigineqarsinnaasuni⁵⁴.

Sulisinaasutaaq ilisarnaataanut ilaavoq kalaallit inuiaqatigiinni atugarliortut amerlavallaarnerat, ilanngullugit ilaqutariit isertitakittut meerartallit kiisalu ataasiakkaat ikiaroorartumik imigasamillu ajornartorsiutillit. Taakkua sulerusussuseqartinneqassappata sulinissamut piumasaqaatit eqaatsuusariaqarput allaat eqimattat ilaannut sulinissat sivikinnerusariaqarlutik. Kommune Kujalliup naliliinera malillugu sumiiffiup nalaani suliffissaaleqisutut nalunaarsorsimasut 40 %-ii nalinginnaasumik sulisalissappata ilinniartinneqqaartariaqartut tapersersorneqqaartariaqartullu⁵⁵.

6.7.1.3 Inuussutissarsiutinut ilinniartitsineq atorfinnullu piginnaanngorsaanerit

Naalakkersuisut arlalinnik suliniuteqarput aqqissuussaannerup suliffissaaleqisitsisarnera annikillisinniarlugu taamaaliornikkut sanaartornermi, takornariaqarnermi aatsitassarsiornermilu sulisussanik pisariaqartitsinerit naammasserusullugit. Ilaatigut suliartineqartut tassaapput:

- PKU-mik pikkorissarnernut nitartakkatigut quppersagaq ilinniarsimanngitsunut sulisunut suliffeqanngitsunut imaluunniit suliffimmi atorunnarnissamik navianartorsiortumi sulisuusunut tunngavoq. PKU-mik pikkorissartut, nalinginnaasumik sulisitsisumit sivilusussilerneqartartumi piginnaasaat sivikitsumik (nalinginnaasumik sap. ak ataaseq marlulluunniit) qaffassarneqartarput. Aningaasartuutit tamarmik, matumani pikkorissarnermi aningaasarsiat nunatta karsianit akilerneqartarput.
- Sulisoqarnermut akitsuutitigut (AMA) aningaasalersukkanik pikkorissarnerit - pikkorissarnerit akii sulisitsisumit akilerneqartarput, pikkorissarnissamut angalanissamut, ineqarnissamut nerisaqarnissamullu aningaasartuutit Nalakkersuisunit utertinneqartarput.
- Avataanit Kalaallit Nunaannut suliartorlutik isaasut nakkutiginiarlugit Kalaallit Nunaat tamakkerlugu suliffissanut nittartagaq (www.suli.gl) pilersinneqarsimavoq.

⁵⁴ Naalakkersuisut (2018)

⁵⁵ Kommune Kujalleq (2014 saqqummersinneqanngitsoq)

- Kalaallit Nunaanni Aatsitassalerinermik Ilinniarfik 2008-miilli PKU-mik pikkorissaaviusarsimavoq. Atuartut aatsitassanik qillerinermut, maskinoperatørimut ingerlaqqittumullu pikkorissarnerit ilaaffigisinnaavaat.

Nalunaarsuiffik 6.22 Aatsitassarsiornermik ilinniarfimmi pikkorissartitsinerit peqataasullu, marsi 2017

Pikkorissarfik	Peqataasut
Pikkorissaanerit PKU-t	
Aatsitassanik qillerineq	369
Diamantit atorlugit qillerinerit	87
Maskinfører - akuersissutip nunani tamalaani atorneqarsinnaasup nutarterneqarnera	129
Maskinfører - Nunap qaavani piiaaneq	206
Qillerutit aalaakkaangitsut	30
Napparutit kivitsisaatillu	39
Katillugit	860
Pikkorissaanerit AMA-t	
Qaartiterinermi pisortaq	52
Qaartiterinermi pisortaq ingeniørinut	119
Maskinfører Oqimaatsulerineq	31
Diamantit atorlugit qillerinerit	12
Aatsitassarsiornermut pikkorissarneq modul 1 aamma 2	53
Qaartiterinermi pisortaq allagartamik nutarterineq	10
Qaartiterineq nunap qaavani piiaaneq	21
Katillugit	298

- Imarsiornermik ilinniarfiit arlalinnik pikkorissaanissamik neqerooruteqarput, allaffimmi sungiusarneq, imarsiornermi sillimaniarneq kiisalu skibsassistentinut sungiusarneq.
- Kalaallit Nunaanni ilinniartuunerit ukiut sisamat ingerlanneqartarput 25 %-ii atuagarsornermut (pikkorissarnermut) taavalu 75 %-ii suliffimmi sungiusarnermut atorneqartarlutik. Nalinginnaasumik sulisitsisup ilinniartup akissarsiai suliffissaqartitsiniarnermi oqartussaasut kattuffimmik ikorfartorneqartut isumaqatigiissuteqarfiginerisigut aalajangiunneqartut akilertarpai. Ilinniartutut akissarsiat aallarniutitut qaammammut 5.000-6.000 kr.-t missaanniittarput ilinniarnarullu naammasinerani 12.000 kr. missaanniittarlutik. Sulisitsisoq ilinniagaqarnersiuteqarfimminngaanniit qaammammut 4.500 kr.-t missaanik utertoortarpoq.

6.7.2 Nunami inuussutissarsiutip ingerlanneqarnera

Nunami inuussutissarsiutip ingerlanneqarnera pingaarneq (immikkoortoq 6.6-imi nassuiarneqartut inuuniarnermut sunngiffimmilu inuussuteqarnerup saniatigut) ingerlanneqartoq nunalerineruvoq, tassani savaateqarneq atorneqarnerulluni. 2017-imi Kommune Kujallermi savaateqarfiit ingerlanneqartut 37-upput, 34-t savaatiliullutik, marluk tuttuutillit ataaserlu nersutaatilik. Takussutissiaq 6-15-imi savaateqarfiit suliniummut ungasissusaat takuneqarsinnaapput. Savaateqarfik qaninnerpaaq Iluata qooruaniippoq, taannalu suliffissuarmut 4 km-it missaannik ungasitsigisumiippoq. Savaateqarfik ukiualuit matuma siorna nersutaateqarfinngorsimavoq 2017-imilu 150-160-inik nersutaateqarsimalluni. Savaateqarfik Ipiutami aatsitassalimmut qaninnerpaat aappaat kangia-

tungaaniippoq 12 km-inik ungasitsigisumiilluni. Tassani savaateqartoqarpoq, naatitanik naatitsisoqartarpoq aammalu Ipiutami tikeraat illuanni bed and breakfasteqarluni.

Kalaallit Nunaani savaateqarneq eriagisassatut pingaartinneqarpoq, aningaasaqarnerlu unammillernarsinnaagaluartoq Naalakkersuisunit tapiissutinik assigisaannillu peqarpoq. Savat savaateqarfinneersut neqaasa annertunerpaartaat nunap iluani tuniniarneqartarput annikitsumilli Danmarkimut tunisisoqartarluni. 2015-imi agguaqatigiisillugu savaateqarfiup ataatsip ukiumut isertittagai Nalunaarsuiffik 6.23-mi takuneqarsinnaapput. Isertitani ikorfartuutit tapillu ilanngunneqarsimapput. "EWC Statement of Agriculture"-p 2016-imi nalunaarusiaani allassimavoq savaateqarfinni isertitat 50 %-ii uumasunik tunisinermeersuusut⁵⁶.

Nalunaarsuiffik 6.23 Savaateqarfinniit isertitat (Najoqqutarisaq: Neqi A/S 2015)

Ukioq	Amerlassutsit		Agguaqatigiisinerani oqimaassuseq	Tunisineriit isertitat (Tapiissutit ilanngullugit)	
	Savaaraq	Sava	Savaaraq ataaseq (kg)	Katillugit - savaateqarfiit 37-t (DKK)	Savateqarfimmut agguaqatigiisillugu (DKK)
2014	18.541	2.223	14,6	20.248.998	547.270
2015	17.842	1.429	13,3	19.460.900	525.970

Savaateqarfiit ataasiakkaat tapiissutigineqartarnerisa saniatigut Narsami uumasunik toqoraavik Neqi, arfinilinnik piffissaq tamakkerlugu ukiup qanorilinerani sulisoqartartoq (sap. ak. 11-t) tapiiffigineqartarpoq.

6.7.3 Imaani inuussutissarsiutip ingerlanneqarnera

Imaani inuussutissarsiutit annertuumik piniarnikkut aalisarnikkullu ingerlanneqarput. Immikkoortoq 6.6-imi sunngiffimmi inuuniarnermut piniarneq / aalisarneq saqqummiunneqarput uanilu immikkoortumi pingaarnermik inuussutissarsiutit piniarnermik aalisarnermillu ingerlataqarfiusut sammineqassapput.

Inuussutissarsiutigalugu aalisarneq piniarnerlu Narsami piffissaq tamakkerlugu suliffinnik 30-nik piffissallu ilaani suliffissanik 10-15-inik pilersitsisartut missingersorneqarsimavoq. Piniarnermut aalisarnermullu akuersissutit Nunalerinnermut, Piniarnermut Aalisarnermullu Naalakkersuisumit kommunemi atugassanngorlugit tunniunneqartarput. Naalakkersuisut pisassiissutinik aalajangersaasarput. KNAPK pisassiissutinut tunngatillugu isumaqatiginniarnernut atorneqartarpoq Narsamilu immikkoortoqarfeqarluni.

Sumiiffimmi piniartut aalisartullu ukioq tamaat aallaat atorlugu puisinniartarput. Natsersuaq kisiartaalluni sikorsuaqarnerani taamaallaat piniarneqarsinnaasarpoq. Ilaanneeriarluni tikaagullittoqartarpoq (ukiumut 3-4-riarluni) kiisalu tikaagulliusaanik niisannillu pisaqallattaasoqartarluni.

Kujataa sinerissap qanittuani aalisarfittut tusaamaneqarnikuugaluarpoq ukiunili kingullerni avataani aalisarnissamut akuersissutinik qinnuteqartartut amerliartulersimapput. Akuersissutit taakkua ilaat suliffeqarfinnut nunatta avataaneersunut tunniunneqarsimapput.

⁵⁶ EWC (2016)

6.8 Inuiaqatigiinni attaveqaatit

Kalaallit Nunaanni inoqarfiit avinngarusimasut sumiiffiillu inukitsut inuiaqatigiit akornanni attaveqarniarnermut unammilligassapput. Kiffartuussinerit nalinginnaasumik illoqarfimmit nunaqarfinniillu pisarput, sumiiffiit ilaanni kiffartuussinerinik kattussisoqarneratigut akit unammillersinnaanerusarput.

6.8.1 Ineqarneq

Assigiinngitsutigut ineqarneq Naalakkersuisunit kommuniniillu tapiiffigineqartarpoq. Pissakinnerit toqqaannartumik tapiiffigineqartarput. Taassuma saniatigut toqqaannangitsumik ikorfartuutit assigiinngitsutigut pineqarsinnaapput soorlu erniakitsunik inissiarsinissamut taarsigassarsinikkut, ernianik akileraanermi ilanngaatisinikkut, illumik peqarnermut akileraartoqarneq ajorpoq; pigisamik tunisinermi aningaasarsianut akileraartoqarneq ajorpoq nunamillu attartuineriit akileraartoqarneq ajorluni (illu oqartussaqaarfiup nunaani inissisimatillugu). Ukiumut ineqarnermut tapit agguaqatigiisillugu inummut ataatsimut tunniunneqartartut 7.800-8.400 kr-itut naatsorsorneqarsimavoq⁵⁷.

Namineq illuutitut tapiissutit tunniunneqartartut saniatigut pisortat oqartussaqaarfinni atorfilinnut inissaqartitsisinnaasarput, taakkualu atorneqakkajuttarput. 2010-mi pisortat (Namminersorlutik Oqartussat kommunellu) Kalaallit Nunaanni inissiat 50 %-ii sinnerlugit pigivaat. Piffissami tassani Namminersorlutik Oqartussat Narsami inissiat 28,5 %-ii pigivaat Kommune Kujalliuillu inissiat 24 %-ii pigalugit, taamaalilluni nuna tamakkerlugu assiliaq atuuttoq aamma Narsami atuulluni.

2010-mi Narsami inissiat nalunaarsorsimasut 761-iusut 40 %-ii illuinnaapput, 20 %-ii illut uiguleriaajullutik kiisalu 40 %-ii inissiaallutik. 2000-ip 2010-llu akornanni ukiumut inissiat nutaat nalunaarutigineqartut marluk sisamallu akornanniissimapput, nalinginnaasumik illut pisoqalisimasut taarserneqartarlutik, taamaalilluni inissiat amerleriaateqaratik.

6.8.2 Paasissutissiisarneq attaveqaqatigeeriaaserlu

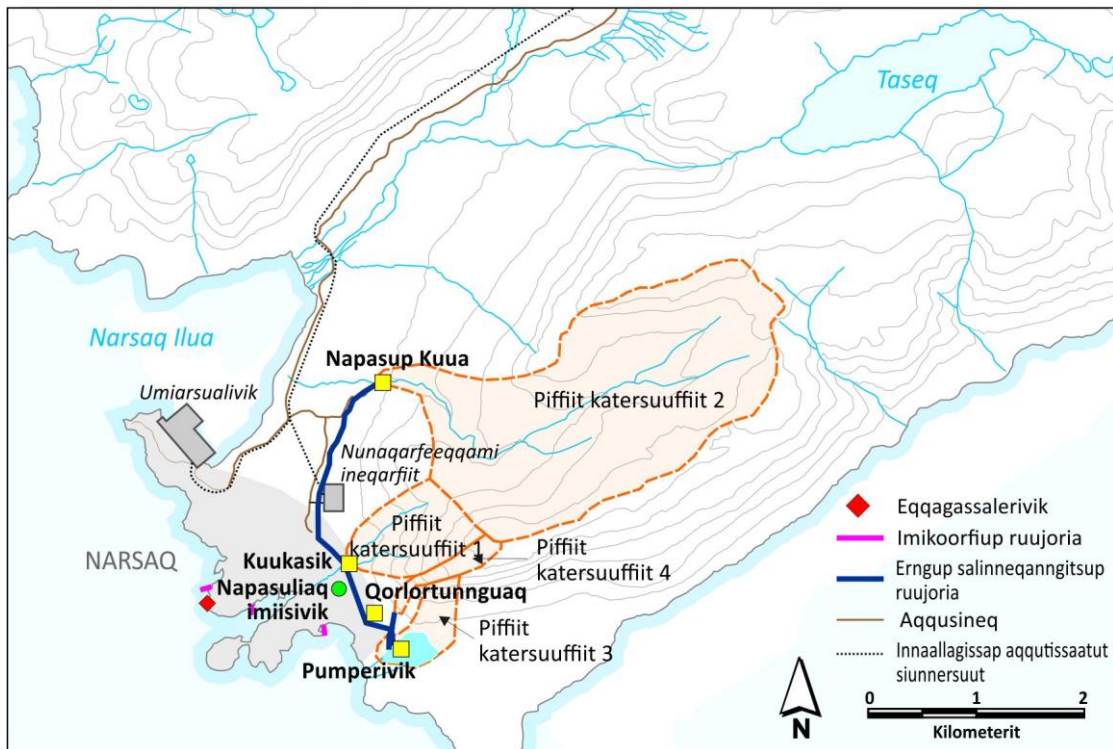
TELE-Greenland A/S-ip suliffeqarfik TELE-POST pigivaa ingerlataralugulu. TELE-POST pingasunik immikkoortortaqaarfeqarpoq: allakkerineq (Post), niuernerimut immikkoortortaqaarfik kiisalu teknikkimut IT-mullu immikkoortortaqaarfik. Illoqarfinni tamani nunaqarfinnilu amerlanerpaani internetsi telefonikkullu kiffartuussiviit atuupput. Ingammik internetsi akisuvoq, tassungalu peqqutaavoq attaveqaatit amerlanerpaat imaatigut kabeli Canadamiit Islandimiillu attavilik atorlugu attaveqaateqartoqarmat.

Narsami internetsi sakkortusaavikkut attavilerneqarsimavoq. Sakkortusaaviit sinerlak sinerlugu qaqqap qaaniit qaqqap qaanut atassueqarput. Taassumalu saniatigut imaatigut kabeli atorlugu toqqaannartumik attaveqartoqarsinnaalluni.

6.8.3 Imerkik pilersuineq

Kalaallit Nunaanni annerusumik tatsiniit kuunniillu imermik pilersuisoqartarpoq. Narsaq Napasup Kuuanit, Kuukasimmii kiisalu Qorlortunnguup Kuuanit imermik pilersorneqarpoq. Imaqarfiit Takussutissiaq 6-38-imi takuneqarsinnaapput. illoqarfimmi imeqarfimmi 280.000 m³-mik imaqqortussusilimmut tankersuaqarpoq, imerlu tassunga katersuutsinneqartarpoq (takuuk Takussutissiaq 6-39). Imaq akuiarneqartarpoq klorilu atorlugu suliarineqartarluni. Ukiumut imeq katillugu 80.000 m³-it missaannittoq atorneqartarpoq. Narsap imermik pilersorneqarnera Nukissiorfiit aquppaat.

⁵⁷ Aningaasaqarnermut Siunnersuisooqatigiit (2014)

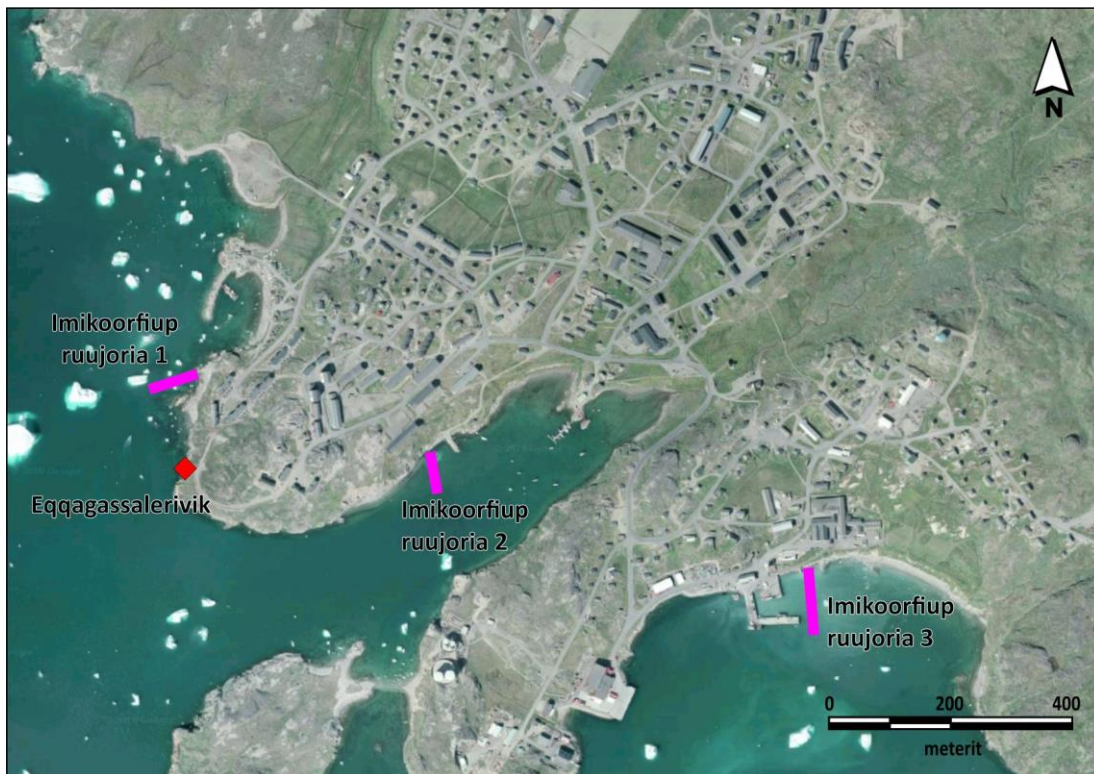

Takussutissiaq 6-38 Narsami imeqarfiit

Takussutissiaq 6-39 Narsami imeqarfik (2017)

Imeq errortuutikoq suliarineqanngitsoq kangerlummuk ruujorit pingasut atorlugit kuerarneqartarpoq, soorlu Takussutissiaq 6-40-imi takutinneqartoq.

Takussutissiaq 6-40 Narsami imermik errortuutikumik kueraaviit

6.8.4 Innaallagissamik kiammillu pilersuineq

Nasaq Qaqortorlu qorlortorsuarmi erngup nukinganik nukissiuuteqarfimmit innaallagissamik pilersorneqarput. Erngup nukinganik nukissiuut marlunnik turbineqarpoq ukiumut katillugit 7,2 MW—imik pilersitsisinnaasunik. Narsap Qaqortullu akornanni innaallagialik kabelikkut qaqqat qaavisigut kangerlukkut agguanneqartarpoq. Narsami innaallagialik ukiumut katillugu 0,6 MWh atorneqartarpoq. Narsaq erngup nukinganik nukissiorfimmu atalinngikkallarami dieselitortumik nukissiuuteqarsimagaluarpot. Nukissiorfik dieselitortoq maanna sillimmatitut atoriaannanngorlugu pigineqarpoq. Nunaqarfiit minnerit (Nanortalillu) dieselitortumik nukissiorfeqarput.

Kommune Kujallerimi illut, ingerlatsiviit paaqqinnittarfiillu amerlanerpaartaat dieselitortumik kissarsuuteqarput. Inissarsuit qitiusumit kiassarneqartarput, ilaatigut sarfamik atuisuullutik. Qaqortumi kiak ikualaavimmit pilersinneqartoq illut ilaannut kiassaattitut atorneqartarpoq⁵⁸.

6.8.5 Eqqagassanik suliaqarneq

Kalaallit Nunaanni eqqagassanik suliaqarneq suli inerisagassaavoq. Illoqarfiit anginerusut arlallit eqqagassanut ikualaaveqarput, taamaakkaluartorli illoqarfiit nunaqarfiillu tamarmik eqqakkanut ikualaaveqarput. Illoqarfinni ikualaavilinni ikualaaviup arsakui aalajangersimasumut inissinneqarnissai pingaaruteqarpoq. Taamaaliortoqarsinnaanngippat allamut assartuunneqartariassapput.

Narsami eqqakkat ikualanneqarsinnaasut katersorneqartarput Qaqortumullu ikualanneqarnissamut nassiunneqartarlutik. Qaqortoq qitiusumik eqqagassanik assigiinngitsunik umiarsuakkut umiatsiakkulluunniit nassiussanik tigooraasuuvuq. Eqqagassat navianaatillit savimerngillu tamarmik Qaqortumit Danmarkimut nassiunneqartarput.

⁵⁸ Kommune Kujalleq (2015b)

Eqqagassat arrotinneqarsinnaasut Narsami matoorunneqartarput. Tassani nerisassat uumasullu toqunikut ilaapput. Matoorussiviup aqunneqarnera pitsaanngilaq, sukkut tamaana igitsinermi sumiiffinnik assigiinngitsunik ammaasoqartarpoq. Imeq errortuutikoq kuuffissalernerqarsimanngilaq (takuuk Takussutissiaq 6-41). Eqqaavissuarmut igitat imertai Narsap Iluata imartaanut kuuttartut paasineqarsimavoq. Aalajangersimasumik anorlertillugu eqqaavissuup tikka Narsap illoqarfianut tujorminaqisumik tippatsitsisarpoq.

Takussutissiaq 6-41 Narsami eqqaavissuaq (2017)

6.8.6 Angallannikkut attaveqaatit

Illoqarfinnit assigiinngitsunit nunaqarfinniillu Kalaallit Nunaanni angalaniarneq sumiiffiit avinngarusimanerat angalanerullu akisunera pissutaallutik uanmmillernarsinnaavoq. Najugaqarfiit avinngarusimasuummata, inukillutik aammalu unamminartumik nunataqarneri pequtaallutik nuna tamakkerlugu atasumik aqqusinniorfigineqarsimanngilaq. Assartugassat ilaasullu annermik umiarsuarmik, timmisartumik imaluunniit qulimiguulimmik ingerlanneqartarput.

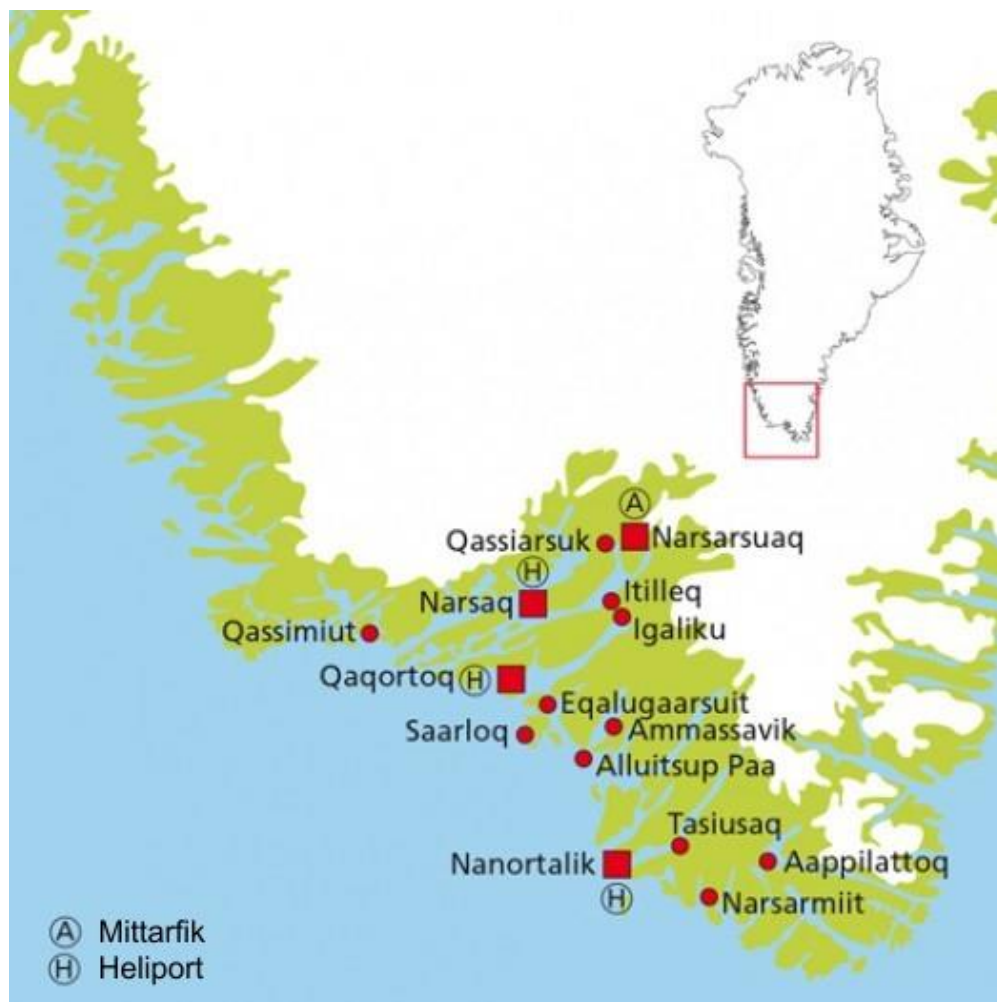
6.8.6.1 Silaannakkut angallanneq

Kalaallit Nunaat 13-inik timmisartoqarfeqarpoq (arfinillit nunat tamalaat akornanni timmisartoqarfiullutik), sakkutuut sisamanik timmisartoqarfeqarput qulimiguulinnullu 46-inik mittarfeqarluni⁵⁹. Timmisartoqarfiit tamarmik qulimiguulinnullu mittarfiit amerlanerit Mittarfeqarfiup pigisarivai ingerlataralugillu.

Narsarsuaq Kangerlussuarlu nunanut tamalaanut timmisartoqarfiupput, 1.830 m-inik aammalu 2.810 m-inik takitigisunik mittarfeqarlutik. Timmisartoqarfiit aalaakkaasumik Danmarkimit tikinneqartarput aasakkullu Islandimit Canadamiillu aamma tikittoqartarluni. Kisitsisinik katersineq aallartimmalli aatsaat taamak 2017-imi nunat tamalaaneersunik ilaasoqartigaaq, ilaasut 83.487-it nalunaarsorneqarsimapput.

⁵⁹ Mittarfeqarfit (2018)

2015-imit tikittartut 11%-imik qaffariaateqarsimapput. Nunat tamalaat angalasut amerlanerpaartaat (77 % ⁶⁰) kangerlussuup timmisartoqarfianut tikittarput tassanngaanniillu apuuffissaminnut ingerlaqqittarlutik, ilai illoqarfiit pingaarnersaannut Nuummukartarput. Kisitsisinut Narsarsuarmut attuumassutilinnut sanilliussissagaanni 2017-imi nunat tamalaaneersut 5,5 %-ii Narsarsuarmukarsimapput (ilaasut 4.549-ut).

Takussutissiaq 6-42 Kommune Kujallermi angallannermi mittarfiit

Narsarsuaq timmisartunut Kommune Kujallernukartunut tamanut mittarfiuvoq (soorlu Takussutissiaq 6-42-imi takuneqarsinnaasoq). Aasaanerani Købehavnimit Reykjavikkimiillu toqqaannartumik Narsarsuarmut timmisartoqartarpoq. Narsarsuarmi timmisartoqarfik nutaaliaavoq CAA-mit akuerisaasoq ukiumut 27.000-nik ilaasunik aqqusaarneqartartoq. Timmisartut assigiinngitsut missinnaapput, Boeing 737 ilanngullugu. Ullut tamaasa qulimiguullit Narsarsuarmut Narsamut Qaqortumullu ingerlaartarput.

Kalaallit Nunaanni qulimiguulinnut mittarfik annerpaaq Qaqortumiippoq, tassungalu qulimiguullit angalasut tamarmik 3 %-ii mittarlutik. Narsarsuarmut qulimiguulimmut ilaalluni Narsaliarneq minutsinik 15 -inik sivilissuseqarpoq.

⁶⁰ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2018)

6.8.6.2 Imaatigut angallanneq

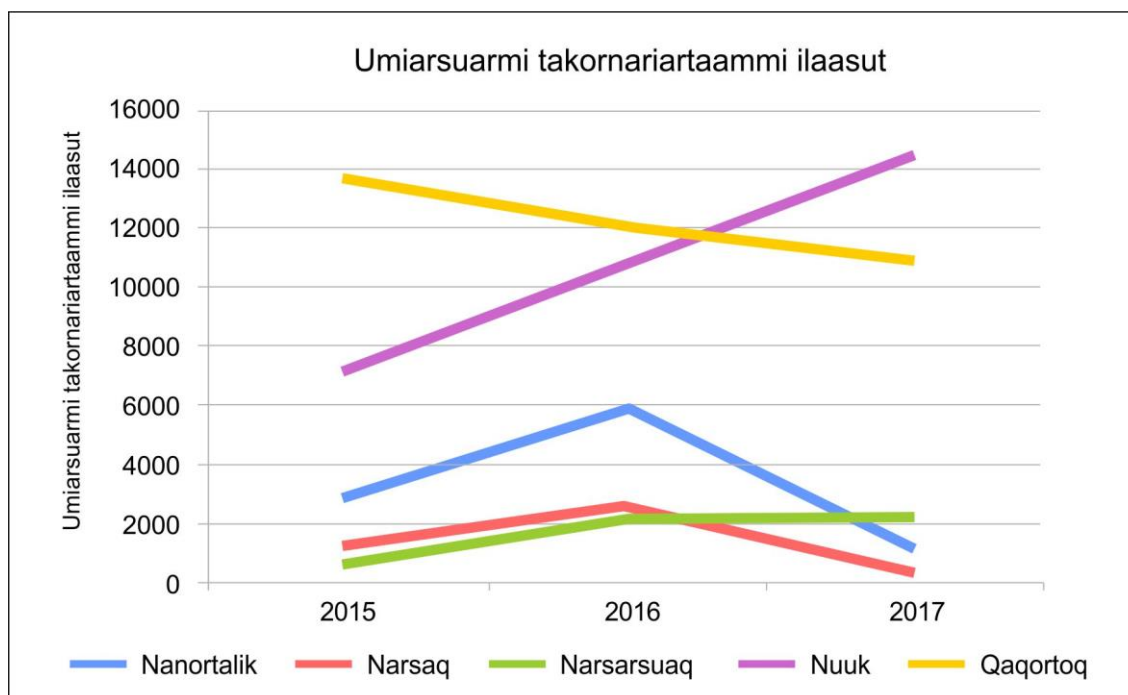
Kalaallit Nunaanni umiarsualiviit talittarfiillu 180-200-t missaanniipput. Angissutsit assigiinngillat, ilaat aalisariuteeqqanut talittarfiupput ilaallu umiarsuarnut takornariartaatinut talittarfiullutik. Containerinik usit amerlanersaat Nuummut nassiunneqartarput tassanngaanniillu immikkoortitereriarlutik sinerissap sinneranut ingerlateqqinneqarlutik.

Kommune Kujallermi illoqarfiit pingasut tamarmik umiarsualivigissaarput. Kommunep illoqarfiata pingaarnersaani Qaqortumi containeriisivik anginersaavoq, Narsarli aalisartunut umiarsuarnullu talittarfeqarluni Nanortalillu akuleriimmik aalisartunut assartuinemullu talittarfeqarluni. Royal Arctic Line, Naalakkersuisunit pigineqartoq, illoqarfiit akornanni assartuinemik ingerlataqarnersaavoq.

Takussutissiaq 6-43 Royal Arctic Linep umiarsuaataa Narsap umiarsualivianut tulaqqasoq (2017)

Kalaallit Nunaanni umiarsuit takornariartaatit takornariaqarnermut pingaaruteqartuupput, kisiannili ukiuni kingullerni ilaasut amerlassusaat nikerarsimavoq. Takussutissiaq 6-44-imi takuneqarsinnaapput Kommune Kujallermi illoqarfinni tamani 2016-imi umiarsuit takornariartaatit tikittut amerlassusaat, Nuummullu amerlaqatipajaavanik qaffariarneri. Umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut kisitsisitigut tamakkiisumik 2017-imut nalunaarsorneqarsimanngillat taamaattorli tamanna iluarsiniarneqarpoq. Taamaattumik naatsorsuutigineqarpoq kisitsisit aaqqissimaleriarpata (2019-imi februaarip naanerani inissinnissaat naatsorsuutigineqarput) Takussutissiaq 6-44-mi takuneqarsinnaasoq allanngorumaartoq, tikittartullu qaffariaateqarumaartut. Kommunep illoqarfiini pingasuni Narsaq takornariartaatinut ilaasunit ikinnerpaanit tikinneqartarpoq.

Takussutissiaq 6-44 Umiarsuarmi takornariartaammi ilaasut

Aasaanerani ilaasartaatit aalaakkaasumik illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni angalasarpur. Aasaanerata avataani kiffartuussinerit aalaakkaasuuneq ajorput aalajangersimasumillu piffissalersugaasaratik. Taamaakkaluartorli Kommune Kujallermi ukioq kaajallallugu angalanermi ilaasartaatit atornerqarnerpaapput. Narsarsuarmut Narsamut ilaasartaammik angalaneq akunneq ataatsip missaani sivilissuseqartarpoq. Umiatsiamik Qaqortumut angalaneq akunneq ataaseq affarlu imaluunniit akunnernik marlunnik sivilissuseqartoq, sivilissusiliinissamut umiatsiap angissusaa apeqqutaalluni. Nuna tamakkerlugu suliffeqarfik Disko Line Kalaallit Nunaat tamakkerlugu silaannakkut imaatigullu angallannermik kiffartuussisuuvoq. Ilaasartaatsit saniatigut Kommune Kujallermi innuttaasut illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni angalanissaminut namminneq angallateqarput atugasasqarlutilluunniit.

6.8.6.3 Qaqortumi mittarfik

Ilulissani, Nuummi Qaqortumilu nunat tamalaat mittarfinnik sanaartortoqarnissaa inatsisitigut 15. novembari 2018-imi akuerineqarput. Naatsorsuutigineqarpoq mittarfiit pingasut 2019-ip aallartinnerani sanaartorneqarlutik aallartinneqassasut. Qaqortumi nunat tamalaat mittarfissaanik pilersitsinerup kingunerisaanik Narsarsuarmi mittarfiup pioreersup matuneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Nutaamikk mittarfittaarnerup innuttaasunut aningaasaqarnermullu sunniutigisinnaasai Komme Kujalliup nalilersorsimavai, nalunaarusiarlu 2018-imi oktobarimi tamanut saqqummiunneqarpoq.

6.8.7 Isumaginninnikkut kiffartuussinerit paaqqinnittarfiillu

Kalaallit Nunaanni ilinniarnissamut piareersarnermi meeqqeriviit pingartinneqarput. Kommune Kujallermi pisariaqartitat aallaavigalugit meeqqat paaqqinnittarfiinnissaat tapersersorniarlugu angajoqqaanut aningaasatigut tapiisoqartarpoq. Narsaq marlunnik paaqqinnittarfeqarpoq: Siulleq meeqqanut 0-3-nik ukiulinnut 68-inik amerlanerpaamik meeraqarsinnaasoq kiisalu meeqqerivik 3-5-nut ukiulinnut paaqqinnittarfik 66-inik meeraqarsinnaasoq. Meeqqeriviit arlaannaalluunniit ulikkaanngilaq. Narsamittaaq inuusuttuaqqanut klubbeqarpoq, taannalu akeqanngilaq meeqqanullu ukioqqortunerusunut inuusuttuaqqanullu sukisaarsartarfiilluni.

Takussutissiaq 6-45 Narsami meeqqerivik (2017)

Narsaq timersortarfeqarpoq, tassani illup iluani isikkamik arsartoqarsinnaavoq, sulorartoqarsinaavoq assammillu arsartoqarsinnaalluni. Narsami 2017-imi silami arsaattarfik ivigaasalerneqarsimavoq, taamaasiortoqarneratigullu illoqarfiup innuttai timersornissaminnut periarfissaqarnerulersinneqarsimallutik.

Narsami katersugaasiveqarpoq, tassanilu illoqarfiup Kalaallit Nunaatalu oqaluttuassartaa sukumiisumik paasiniaaffigineqarsinnaalluni.

6.9 Inuit mianerisassat

Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersuisoqarneranut atatillugu inuit eqimattalluunniit suliniutip ingerlanneqalernerani sunnerneqarsinnaanerusut isigineqarsinnaasut nassuiarneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuani aalajangersimasumi mianerisassat pioreersut kiisalu inuit ataasiakkaat / eqimattat sunnerneqarsinnaanerusut immikkoortumi uani qanoq sunnerneqarsinnaanersut allaaserineqarput.

Matumunnga atatillugu eqimattat tulluuttut Narsami kommunimilu tamani mianerisassanik atugaqareersut siammasissumik paasillugit tassaapput:

- Inuit tarnimikkut nappaatillit imaluunniit aanngajaarniutitik imigassamilluunniit atornerluisuusut – Atornerluisuuneq imerajuttuunerlu Narsami ajornartorsiutaasutut ilisimaneqarput, tarnikkullu nappaatillit atornerluisuusut ilinniarnissaminnut arlaatigulluunniit sulinissaminnut ajornartorsiuteqarsinnaasut ilisimaneqarpoq;
- Inoqutigiit piffissami sivisuumi suliffissaqarsimanngitsut – Kalaallit Nunaanni kinguaariiaanni atugarissaarnermut tunngatillugu nammineersinnaassuseqannginneq ajornartorsiutaavoq annertusiartortoq, taakkunanilu meeqqat inuusuttullu inoqutigiinni piffissami kingullermi isertitaqarfiunngitsumi peroriartortarput. Taama ittumik avatangiiseqarneq inuup imminut tatigineranik annikillisisinnaavoq kiisalu aallussinnaasanik periarfissarsiorsinnaanermik annikillisisinnaalluni. Ajornartorsiut tamanna Majoriami atuartuni sammineqartarpoq, taamaakkaluartoq inuusuttut taamaatut atugaqartut tamarmik Majoriami atuarsinnaanngillat;

- Angutit inuusuttut suliffeqanngitsut – eqimattat taakkua tassaakkajukkaluarput inuiaqatigiinni mianerisassaanginnerpaat. Kalaallit Nunaannili pissutsit atuuttut allaanerupput, tassami angutit inuusuttut akornanni imminortarnerit amerlasoorujussuupput kiisalu Narsami Kommune Kujallermilu ukioqatigiit taakkua akornanni sulisut amerlagisassaanatik.

Soqutiginaartuali uaniippoq, nunap immikkoortuini allani inuit sanngiinnerusutut taaneqakkajuttartut soorlu utoqqaat imaluunniit pinngortitap pissarititaanik namminneq piniarnermikkut inooriaaseqartut Kalaallit Nunaanni mianernannginnerusumik inissisimasuummata. Utoqqarnut tunngatillugu, atugarissaarnissamut aaqqussiisaaq kiisalu Narsami utoqqarnut inissaqartitsisoqarnera peqqutaalluni utoqqaat ajunngitsumik inissisimapput. Pinngortitap pissariatitaanik imminnut pilersortut eqqarsaatigissagaanni inooriaaseq tamanna Kalaallit Nunaanni suli atuuppoq aammalu isumaginninnikkut aningaasaqarnikkullu tapiiffigineqartarluni.

7. Sunniutiniq nalilersuineq

Suliami killiffiit tamarmik (sanaartorneq, ingerlatsineq matusinerlu) inuiaqatigiinnut qanoq sunniuteqarsinnaaneri immikkoortumi tulliuttumi sammeneqassapput. Suliniutip nassuiarnerani saqqummiunneqartut (Immikkoortoq 3) aallaavigalugit suliniut angallannernut, attaveqatigiinnernut sulianullu tunngatillugu sunniutissat tunngavii nassuiarneqarput. Suliniutip kingunerisaanik inuiaqatigiinni allannguutit aamma ilanngunneqarput, soorlu toqqaannartumik suliffissaqartitsinerit, aningaasaqarnikkut sunniutit kiisalu inuiaqatigiinni allannguutit. Misissuinermi sammisat pingaarnerit tullinnguuttumi imatut inissitsiterneqarsimapput:

- Nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu aningaasaqarneq
- Sulisoqarneq
- Nunalerineq nunamilu inuussutissarsiutit
- Imaani pisuussutit inuussutissarsiutillu
- Inuiaqatigiinni peqqissuseq isumannaallisaanerlu
- Suliffimmi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu
- Inuiaqatigiit qanoq ittuussusaat najugaqarfimmilu inuuneq
- Tamakkiisumik sunniutit

Sammisanut tamanut ilutsit ilanngunneqarput, taakkualu ukua paasissutissiissutigivaat nassuiarlugillu:

- Suliniummi suliassat – matumani suliniummi suliassat aamma / imaluunniit suliamut tassunga atatillugu sunniutissanut pissutaasut nassuiarneqarput;
- Sunniutaasinnaasut – sunniutaasinnaasut nalilersorniarlugit sammisani tamani periusersanik nassuiaaneq, kiisalu sunniutissatut nassuiarneqartut pillugit nalilersuinermi naatsorsuutgisaniq periutsinik allanngugaasinnaasunik nassuiaaneq;
- Pinaveersaartitsinerit / Iliuseqarnerit – sunniutaasinnaasut akuersaarneqartumiitinnissaat anguniarlugu iliuuserineqartartussat sulinniummi ingerlanneqartartussat nassuiarneqarneri;
- Sunniuteqartoqaqqinneq – iliuuseqartoqarsimatillugu iliuuserineqartut qanoq sunniuteqarnerisut nalilersorneqaaqqissapput (iliuuserneqarsinnaasunik iluatsittumik ingerlatsisoqarsimasariaqarpoq); kiisalu
- Sammisap naanerani Nalunaarsuiffik sammisami tassani suliat sunniutissaanik takutitsisoq.

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissusiortoqarnissamut iliuuserineqarsinnaasut iluaqutaasinnaasut nassaariuminerneruniassammata kisitsisitalersorneqarsimapput. Iliuusissat sammisamut siullertut eqqaaneqarneranut innersuussutilerlugu kodenik ilisarnaaserneqarsimapput (soorlu aningaasaqarnermut EC; sulisoqarnermut EM il.il.). VSB-imi iliuuserineqarsinnaasutut taaneqartut sunniutitut arlalinnut atorineqarsinnaatillugu, iliuuserineqarsinnaasoq siullermik taaneqarnerani kodenik ilisarnaaserneqartarpoq.

7.1 Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik nalilersueriaaseq

Inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut sunniutissanik nalilersueriaatsimi atorineqartumi sunniutissat ilimanassusaat, kingunerluutaasinnaasut kiisalu sunniutit qanoq issusaat sammeneqartarput. Sunniutit qanoq issusaanik naliliiniarnermi sunniutit ajunngitsumik, ajortumik akornaniittumilluunniit sunniuteqarnerisooq misissorneqartarpoq. Sunniutit ilaat ajunngitsunik ajortunilluunniit nassataqarsinnaapput, taamaatsillutillu aaqqiissutaasinnaasunik iliuuseqartoqarnissaata tungaanut

akornaniittutut nalilernerqartarlutik. Ilimanassutsit Nalunaarsuiffik 7.1-mi nassuiarneqartutut immikkoortinneqarsimapput.

Nalunaarsuiffik 7.1 Ilimanassutsit immikkoortiterneri

Ilimanassutsit	Nassuiaat
Qularnanngingajappoq	Sunniutissaq pisuni assingusuni nalinginnaasumik nalaanneqartarpoq / imaluunniit Suliniummi uani nalaanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq
Ilimanaateqarpoq	Sunniutissaq pisuni assingusuni nalaanneqartarpoq suliniummilu uani nalaanneqarnissaa ilimanaateqarpoq
Ajornanngilaq	Sunniutissaq suliniummi uani immaqa nalaanneqarsinnaavoq / imaluunniit pisuni assingusuni taama nalaassisoqarnikuuvoq
Ilimananngilaq	Sunniutissaq naatsorsuutigineqanngilaq kisiannili periataarsinnaavoq
Annikitsuaraarsuuvog	Sunniutissaq qaqutigootuuvog pisinnaanngingajallunilu; immikkut illuinnartuni taamaallaat pisinnaavoq

Sunniutissat inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut sunniutissaat nalilersorniarlugit annertussutsinut tallimanut immikkoortinneqarsimapput. Nassuiaanerni inuit sunnertittut amerlassusaat, sunniutip sivilissusaa inuiaqatigiinnullu sunniutaa qanoq isikkoqarsimanersoq aallaaviusimavoq, Nalunaarsuiffik 7.2-imi pineqartut saqqummiunneqarput.

Nalunaarsuiffik 7.2 Sunniutissat immikkoortiterneri

Sunnuitit	Nassuiaat (kingunipiluit)	Nassuiaat (Sunniutit iluaqutaasut)
Sakkortoq	Sumiiffimmi sunnerneqarfiusumi inuiaqatigiit ataatsit arlalilluunniit iluini amerlanerpaat isumaginninnikkut naammagisimaarinninneranik sakkortuumik ataavartussamillu ajornerulersitsineq. Peqqissutsikkut tassanngaannartumik ataavartumik iliuuseqarfigineqarsinnaanngitsumillu sunnerneqarneq, toqu, ajoqusernerit annertuut aamma/imaluunniit napparsimanerit ilanngullugit	Sumiiffimmi sunnerneqarfiusumasumi inuiaqatigiit ataatsit arlalilluunniit iluini amerlanerpaat isumaginninnikkut naammagisimaarinninneranik sakkortuumik avaatartumilluunniit pitsanngoriaateqarneq
Annertuneruvoq	Sumiiffimmi sunnerneqarfiusumi inuiaqatigiit iluani (amerlanerussuteqartariaqanngilaq) isumaginninnikkut naammagisimaarinninneranik sakkortuumik ataavartussamillu ajornerulersitsineq. Ajutoornerit nappaatilluunniit nalaanneqartut pinartuupput kisianni iliuuseqarfigineqarsinnaasut.	Sumiiffimmi sunnerneqarfiusumi inuiaqatigiit iluani (amerlanerussuteqartariaqanngilaq) isumaginninnikkut naammagisimaarinninneranik sakkortuumik ataavartussamillu pitsanngoriaateqarneq.
Annertunngilaq	Inuit ataasiakkaat arlalikkaalluunniit akornanni isumaginninnikkut naammagisimaarinninnerup iluani ajornerulersitsineq. Ajoqusernerit napparsimanerillu pillugit suliat annertunngitsut suliarineqarsinnaasullu.	Sumiiffimmi sunnerneqarfiusumi eqimattat ataasiakkaat inuilluunniit ataasiakkaat isumaginninnikkut naammagisimaarinninneranik pitsanngoriaateqarneq.
Annikinneruvoq	Isumaginninnikkut naammagisimaarinninnerup iluani inuit ataasiakkaat inuiaqatigiillu annikitsumik sunnerneqarsinnaaput. Ajoqusernerit, napparsimanerit imaluunniit timikkut tarnikkulluunniit peqqissutsimut ajoqusiinertut sunniutaasut annikinnerusut, matumani ajoqusernerit napparsimanerillu suussusersineqarsinnaanngitsut ikinnerupput.	Isumaginninnikkut naammagisimaarinninnerup annikitsumik malugineqarsinnaasumilli inummut inuiaqatigiinnulluunniit sunniuteqartoq.
Soqutaanngilaq	Isumaginninnikkut naammagisimaarinninnerup annikitsumik ajornerulissaaq sunnerneqassanngilarluunniit . Timikkut tarnikkulluunniit peqqissutsimut soqutaanngitsumik sunniuteqassaaq.	Inuit ataasiakkaat isumaginninnikkut naammagisimaarinninnerannut annikitsumik pitsannguuteqarneq.

Ilimanassutsit sunniutissallu akulerunneratigut (soorlu Nalunaarsuiffik 7.3-imi) sunniutinik naliliisoqassaaq. Sunniutinut nalunaarsuiffimmi immikkoortuni sunniutissanik saqqummiiffiusumi kingunipiluutit kode ataani allassimasoq naapertorlugu qalipaatiligaapput. Sunniutissallu pitsaasut tamarmik qalipaammik tungujortumik assigiimmik qalipaatiligaapput. Kingunissat pitsaasut eqqaanni allassimasut tassaapput kingunissat malunniutissaat.

Nalunaarsuiffik 7.3 Sunniutissanik naliliineq

Kingunissat						
		Soqutaanngilaq	Annikinneruvoq	Annertunngilaq	Annertuneruvoq	Sakkortooq
Ilimanassutsit	Annikitsuaraarsuuvoq					
	Ilimananngilaq	ANNIKIPPOQ		Ingasanngitsoq	Annertuvoq	Qaffasissorujus suuvoq
	Ajornanngilaq					
	Ilimanaateqarpoq					
	Qularnanngingajappoq					

7.2 Nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu aningaasaqarneq

7.2.1 Kalaallit Nunaanni sulisoqarneq pisiniarnerlu

Sunniutissanik nalilersuinermi aallaqqaaseeqqaarnerup siunertaraa Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut sunniutaasut annertuut saqqummiunnissaat, matumani aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi § 18, imm. 1-imi, 2-mi aamma 3-mi qulequttat pineqartut qitiutinneqassallutik (Kalaallinik sulisoqarneq; Kalaallit suliffeqarfiinik atuineq ; aamma Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornissap aallartinnerani qanoq annertutigisut atorneqassanersut).

Immikkoortumi uani sunniutissat arlallit immikkoortuni allani itisilerlugit sammineqarumaarput taakkunanilu najugaqarfinni nunallu ilaanni qanoq sunniuteqarnersut isiginiarneqassallutik.

7.2.1.1 Suliniummi ingerlatat Kalaallit Nunaanni sulisoqarnermut suliarinnittussarsiornermullu sunniuteqartut

Suliniummi sanaartornerup, ingerlatsinerup matuneratalu nalaq kalaallinut kalaallillu ingerlataannut suliffissatigut periarfissiisapput. Periarfissat pinngortussat suliniummit toqqaannartumik pilersitaassapput suliniummulli tapersiisoqarnerata kingunerisaanik toqqaannanngitsumik aamma periarfissiisoqassalluni. Aatsitassanut ikummatissanullu inatsit naapertorlugu GML-ip sapinngisamik pinsinnaatilluni kalaallinut kalaallillu ingerlataannut suliffissanut periarfissat amerlanerpaatissavai.

7.2.1.2 Kalaallinik sulisoqarsinnaanermut suliarinnittussarsiornermullu sunniutit tunngasut

Suliniummi sulisoqarneq immikkoortoq 7.3-mi sukumiinerusumik sammineqassaaq. Naatsorsuutigineqartulli aallaavigalugit sanaartornerup nalaani kalaallinut suliffiit 134-iunissaat, ingerlatsinerup nalaani kalaallisut suliffiit 328-unissaat amerlanerusinnaanissaalluunniit ilimagineqarpoq. Matusinerullu nalaani kalaallit 41-t sulinissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tassa imaappoq sanaartortoqarnerata nalaani sulisut agguaqatigiisillugu 17 %-ii, ingerlatsisoqarnerata nalaani sulisut 46 %-ii kiisalu matusisoqarnerata nalaani sulisut 85 %-ii kalaaliussapput.

Suliniummi sulisoqarnermut tunngatillugu toqqaannartumik periarfissat saniatigut, suliniut kalaallinik suliniutip avataaniittunik sulisoqarnissaa kiisalu kalaallit ingerlataannut ingerlatsinikkut periarfissiinissaa naatsorsuutigineqarpoq. Suliniutip avataani sulisoqarnissamut periarfissat amerlassusaat immikkoortoq 7.3.2-mi sukumiinerusumik sammineqarpoq. Oqaatigineqarsinnaavorli suliniummut naleqquttumik suliniutip avataani sulisoqarnissap 1,3-mik amerlisarneqarnissaa ilimagineqartooq. Tamannalu

isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni ingerlatsisoqarnerata saniatigut suliffinnik 215-nik pilersitsisoqarnissaa naatsorsuutigineqartoq.

Sanaartornermi, ingerlatsinermi matusinermilu kalaallit ingerlataannut assigiinngitsunik periarfissaqassaaq. Taakkua Nalunaarsuiffik 7.4-rami takussutissiarineqarput. Ingerlatanut periarfissat suliniummit pilersinneqartut annertussusaannut tunngatillugu suliffeqarfiit piumasarineqartunut naapertuuttunik suliaqarsinnaanerinit apeqqutaassapput.

Nalunaarsuiffik 7.4 Suliniummi kalaallit ingerlataannut periarfissat

Pineqartut	Illoqarfigisami ingerlatsisunut periarfissat	Sanaartorneq	Ingerlatsinerit	Matusineq
Ineqarfissani kiffartuussinerit	Ineqarfiit	X	X	X
	Nunaqarfimmi aqutsineq		X	X
	Nerisassatigut kiffartuussinerit	X	X	X
	Eqqiaanermik kiffartuussinerit	X	X	X
	Silami sumiiffiit aserfallatsaaliuinerlu		X	X
	Ruujorilerineq sanaartornerlu	X	X	X
	Tamanut pilersuineq	X	X	X
Aatsitassarsiorneq Suliffissuarlu	Inuinnaat nunalerinerat	X	X	
	Atortunik attartorneq	X	X	
	Ilinniartitaaneq	X	X	
	Ooqattaarinnermut kiffartuussiviit misileraaffiillu	X	X	X
	Avatangiisinut nakkutilliinerit	X	X	X
Sulisunik nioqqutissanillu assartuineq	Angallatinik ingerlatsisut (aquttut ilanngullugit)	X	X	X
	Qulimiguulinnik kiffartuussinerit	X	X	X
	Timmisartukkut angallassinernik timmisartoqarfeqarnikkullu kiffartuussinerit (Narsarsuaq Qaqortorluunniit)	X	X	X
	Imaatigut assartuineq	X	X	X
	Bussit, taxat biilinilluunniit attartorneq	X	X	
	Orsussanik pilersuineq iluarsaanermillu suliaqarneq	X	X	X
	Eqqakkanik aqutsineq assartuinerlu	X	X	
Nalinginnaasumik ikorfartuinissamut kiffartuussinerit	Suliffissanik nittarsaassineq	X	X	
	Kalaallisut tuluttullu oqaatsinik ilinniarneq	X	X	
	Aatsitassarsiorfiup eqqaani takornariartitsinerit		X	X
	Inatsisilerinermik kiffartuussinerit	X	X	X
	Peqqinnissakkut isumannaallisaanikkullu kiffartuussinerit	X	X	X
	IT attaveqarnerlu	X	X	
	Ussassaarinerit	X	X	X

Pineqartut	Illoqarfigisami ingerlatsisunut periarfissat	Sanaartorneq	Ingerlatsinerit	Matusineq
Nalinginnaasumik ikorfartuinissamut kiffartuussinerit	Tusagassiorfiit	X	X	X
	Sunngiffimmi ornittakkat	X	X	
	Akunnittarfiit neriniartarfiillu	X	X	
	Meeqqanik paarsineq	X	X	
	Takornariaqarneq	X	X	X

7.2.1.3 Kalaallinik sulisoqarnissamut suliarinnittussarsiornermullu tunngatillugu iliuuseqarneq

Kalaallit kalaallillu ingerlataannut suliffissatigut periarfissat amerlanerpaatinniarlugit, pitsanngorsaait ataani allassimasut iliuuserineqassapput:

- EC1 - Suliniummut tunngatillugu toqqaannartumik suleqatigiinnissamut periarfissat pillugit susassaartut pingasunut tassaasut GML, sumiiffimmi nunalu tamakkerlugu aqutsisut kiisalu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiorneermik ingerlatsisut oqaloqatigiiffigisinnaasaannik pilersitsineq;
- EC2 – Suliniutip killiffiini tamani nioqqutissat kiffartuussinerillu pisariaqartinneqartussat allattorsimaffissaanik sananeq. Suliniutip pilersorneqarnerani allattorsimaffik kalaallinit inuussutissarsiortunit takuneqarsinnaasassaaq, taamaaliornikkut pilersuinermit peqataatitsineq annertunerpaq qulakkeerniarlugu;
- EC3 – GML-ip sumiiffimmi suliffeqarfiit (nuna tamakkerlugu aammalu nunap ilaani) suliarinnittussarsiortarnerup aammalu isumaqatiginneriaatsit suliffeqarfinni atorineqartussat qanoq ingerlanneqartarneri nassuiarniarlugit suleqatigissavai;
- EC4 – Sumiiffimmi suliffeqarfinnut peqqinnissamut isumannaallisannissamullu aalajangersimasunik suliffeqarfinnut pilersuisunut suliniummik suleqateqarnermi piumasarineqartunut tapersersuinissaq aqqutissiuussinissarlugu;
- EC5 – GML-ip isumaqatigiissutit angisuut kalaallinit ingerlataqartunit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit mikisunngorlugit suliarisassavai;
- EC6 – GML-imi suliarinnittussarsiortartut akornanni sulisoqassaaq Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermit ilisimasalinnik kalaallillu oqaasiinik atuisinnaasunik;
- EC7- Niuernermik ingerlataqartunut tapersersuineq assersuutigalugu qanittumik Kommune Kujalleq Inuussutissarsiornermit attaveqaqatigiittarfik peqatigalugu sanaartornerup aatsitassarsiornerullu iluani sulialit attaveqaqatigiittarfissaannik pilersitsipput, taannalu aqqutigalugu suliffeqarfiit iluanni ataqatigiissaarisooqassaaq piginnaanngorsaasoqassallunilu; aammalu
- Ilinniartitsinermut sulilersitsinerimullu ingerlatarineqartussat immikkoortoq 7.3.2-mi 7.3.3-milu nassuiarneqartut.

7.2.1.4 Kalaallinik sulisoqarnissamut suliarinnittussarsiornerimullu sunniutit uteqqiattut

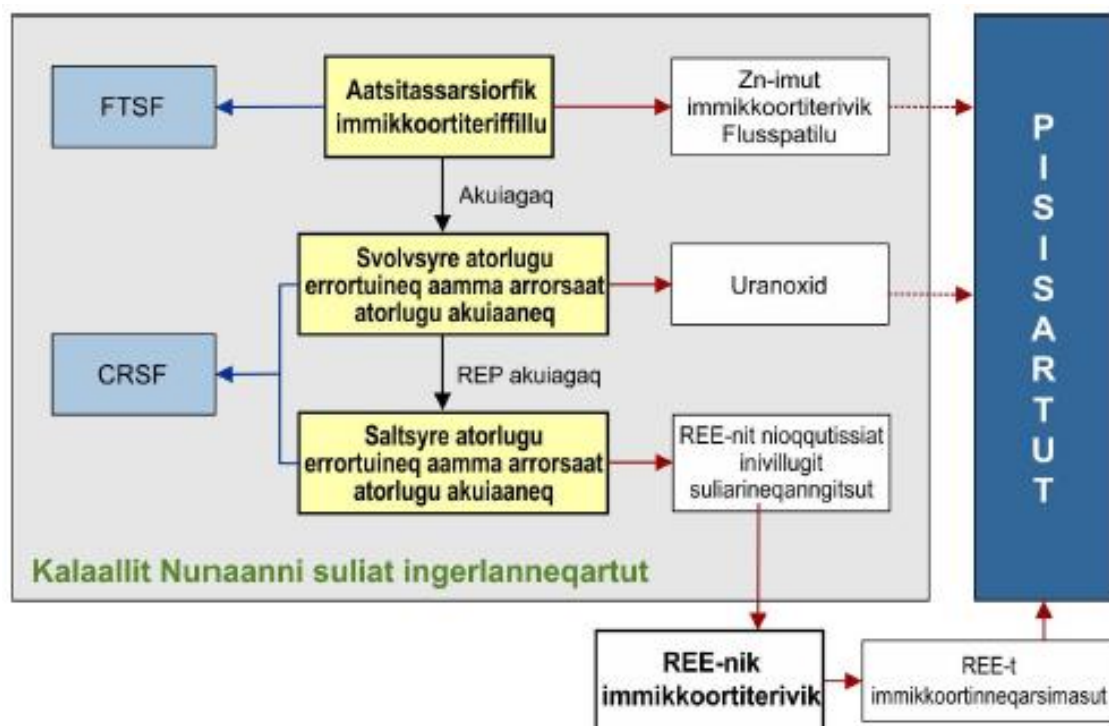
Kalaallinut suliffissaqartitsinissaq kalaalliniillu pilersuititsinissaq sunniutaavoq uteqqiattussaq. Sunniutissat annertussusissaannut naatsorsuutigineqartut tassaapput: Sanaartornerup nalaani annertuvoq, ingerlatsinerup nalaani annertooujussuussaaq matusinerullu nalaani annertussanani.

7.2.2 Kalaallit Nunaanni suliarinninneq

7.2.2.1 Suliniummi suliat Kalaallit Nunaanni suliaqarnissamut sunniuteqartut

Aatsitassanut ikummatissanullu inatsimmi § 18, imm. 3-mi akkassimasut naapertorlugit, GML-ip Kalaallit Nunaanni qanoq annertutigisumik aatsitassarsiorsinnaaneq nalilersorsimavaa. Immikkoortoq 5-imi (Iliuserneqarsinnaasut allat nalilersorneqarneranni) sukiineruusumik sammisaq sammineqarpoq . § 18, imm. 3-mi sulisoqarneq, ingerlataqartunut periarfissat kiisalu pisortanut isertitassat pingaarnerusumik pineqarput, taakkualu Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornikkut pilersinneqarsinnaapput, taakkuuppullu qulequttat sunniutissanik nalilersuinermi pineqartut.

Aatsitassarsiorneq aatsitassarsiorfimmi ammaannartumi ingerlanneqassaaq, suliarinninnerlu koncentratori raffinaderilu atorlugit marloqiusanngorlugu ingerlanneqassalluni. Piiareernerup kingorna aatsitassaq piiarneqartoq aatsitassap millineqarnissaa anguniarlugu aserorterivikkoortinneqassaaq. Taassuma kingorna aatsitassaq koncentratorikkoortinneqassaaq tassanilu skummi atorlugu Kuannersuarnit aatsitassiassat suliarineqasallutik. Koncentratori atorlugu marlunnik tunisassiortoqassaaq: zinki imerpalligaq flusspati kiisalu REP imerpalligaq. REP imerpalligaq suliareqqinniarlugu raffinaderikkoortinneqassaaq. Raffinaderikkoortitserernermi aatsitassat qaqutigoortut sisamat pilersinneqartassapput: lanthanumoxid; ceriumhydroxid, lanthanum ceriumhydroxiditalik kiisalu jordoxidit akullit qaqutigoortut. Raffinaderimi saniatigut uranimik uranperoxid (UO_4) -imik tunisassiortoqarsinnaavoq. Takussutissiaq 7-1-imi takuneqarsinnaasut tassaapput tunisassiat Kalaallit Nunaanni avataanilu pilersinneqartut suussusai.

Takussutissiaq 7-1 Kalaallit Nunaanni nunanilu allani aatsitassarsiorneq suliarinninnerlu

VSB-ip suliarineqarnissaanut suliassanut allattorsimaffimmi missingiutaasumi (2014) 2014-imi tamanut tusarniaassutigineqartumi suliarinneriaatsit pingasut eqqarsaatersuutigisassanngorlugit saqqummiunneqarput:

Takorluugaq	Suliarinneriaatsip inuiaqatigiinnut iluaqutissartaa
Takorluugaq 1	Mekaniskimik suliarinninneq (Koncentratoriinnarmik) Suliarinninnermi matumani aatsitassat aserorterneqartarput, sequtserneqartarput maskinalu atorlugu koncentratorinut marlunnut avinneqartarlutik. Koncentratorimi siullermi REE-nik uraninillu suliaqartoqassaaq, koncentratorillu aappaani zinkimik imerpallaasoqartassalluni. Takorluukkami uani raffinaderi (qulaani nassuiarneqartutuut) Kalaallit Nunaata avataani inissisimassaaq. Sanaartornermi suliffissat 1.000-unissaat ingerlatsinermilu suliffissat 458-iunissaat takorluukkami uani naatsorsuutigineqarput.
Takorluugaq 2	Mekaniskimik (koncentrator) akuutissanillu (raffinaderi) suliarinninneq. REE uranilu akuutissat atorlugit tunisassiarineqarsinnaasunut marlunnut immikkoortinneqassapput, taakkualu uranoxidimik (yellowcake) tunisassiamik kiisalu REE-mik tunisassianik sisamanik pilersitsiniarluni raffinadereqqinneqassapput. Takorluukkami uani Kalaallit Nunaanni koncentratoraqarlunilu raffinadereqassaaq. Takorluukkami uani sanaartornermi suliffissat 1.171-iunissaat ingerlatsinermilu suliffissat 715-iunissaat naatsorsuutigineqarput.
Takorluugaq 3	Mekaniskimik (koncentrator) akuutissallu amerlanerusut (raffinaderi suliffissuarlu immikkoortiterivik) atorlugit suliarinninneq Aatsitassat akuleriit qaqutigoortut REO-nut assigiinngitsunut 15-inut immikkoortiterniarlugit akuutissat amerlanerusut atorlugit suliarinnittoqartassaaq. Takorluugaq una piviusunngortinneqarsinnaagaluarpoq pissutsilli piviusut aallaavigalugit maanna takorluukkat piviusunngortissinnaanissaa killeqarpoq⁶¹.

Kalaallit Nunaanni suliaqarsinnaassuseq suliat akilersinnaanissaannit killilersorneqarpoq. GML-ip misissuineri aallaavigalugit takorluugaq 2 iluanaarfiunerpaasinnaasutut nalilerneqarpoq. Taannami atussagaanni inuiaqatigiit aningaasaqarnerat takorluugaq 1-mi angusarineqartussaasumit pitsaanerungaatsiarpoq. Nalunaarsuiffimmi qulaani saqqummiunneqarsimasumi takuneqarsinnaavoq Takorluugaq 3-mi REO-t oxidinut assigiinngitsunut immikkoortiterneqassagaluarpata, pissutsit piviusut tunngavigalugit sulerusissaq tamanna Kalaallit Nunaanni suliarineqassagaluarpat iluanaarfiuallaarsinnaangitsoq. Iluanaarutaasinnaannginneranut tunngavilersuineq pequtigalugu takorloorneqarsimasoq eqqarsaataannaatinneqarsimavoq ingerlanneqaqqissimanngitsoq.

Takorluugaq 2 aallaavigalugu ingerlatsisoqassappat Takorluugaq 1-mi aningaasaliissutaasussanut sanilliullugu Takorluugaq 2-mi Kalaallu Nunaannut anigaasaliissutaasussat anertunerupput. Takorluugaq

⁶¹ Jordoxidit qaqutigoortut oxidinut tunisassiarisassanut aalajangersimasunut 15-inut Kalaallit Nunaanni immikkoortiterinissaq ataani allassimasut pequtigalugit unammillernartoqarpoq: 1) Jordoxidinik immikkoortiterinnermi teknologii atorneqartussaq namminersortunit pigineqarpoq Suliniummullu immikkut ittumik pilersinneqartariaqarluni. Immikkoortiterinnermi teknologii piginnittussaataaneq aqutigalugu illersugaavoq tuniniagaanilu aatsitassallu qaqutigoortut tamakkiisumik immikkoortinneqartarneri tamatigunngajak taamaallaat Kinami pisarput. 2) Jordoxidit 15-it immikkut ittumik pisisussamut naleqqussarneqarnissaat pisariaqakkajuttarpoq / pisisussap qanittuani kiffartuussinerit nalinginnaasumik pisarput. 3) Kalaallit Nunaanni REO-nik immikkoortiterisoqalissagaluarpat assartuinikkut aningaasartuutit annertusingaatsiassagaluarput aatsitassat immikkuullarissut tuniniarnerini suliareqqitassanik assartartuinnermi sanilliullugit. 4) REO-nik immikkoortitsinnermi nioqutissiorfiit akuutissanik immikkuullarissunik atuisinnaasut arlallit pisariaqartinneqarput. Nioqutissiorfinnik taama ittunik maannakkut Kalaallit Nunaanni peqanngilaq, aatsitassallu qaqutigoortut immikkoortiterneqassappata naleqarninngortissappatalu pilersinneqartariaqassapput.

1 aallaavigalugu ingerlatsisoqassagaluarpat sanaartornermut USD 450 mio. -inik aningaasartuuteqarnissaq naatsorsuutigineqarsimavoq, Takorluugaq 2-li malillugu ingerlatsisoqassappat USD 1,24 mia. -inik aningaasaliissuteqarnissaq pisariaqassaaq. Taakkunanngalu aningaasartuutinit 65 %-iisa missaat GML-ip aningaasartuutigissavai. Taakkualu saniatigut Takorluugaq 2-mi Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut akileraarutaasussat Takorluugaq 1-imut sanilliulugit annertunerupput. Inuiaqatigiinnut aningaasaqarnermullu tunngatillugu, suliniummi siunnersuutigineqartumi (Takorluugaq 2) sanaartornerup nalaani suliffiit 200-ngajaat saniatigut pilersinneqassapput, ingerlatsisoqarneratalu nalaani suliffiit 257-init sanatigut pilersinneqarsinnaallutik.

7.2.2.2 Kalaallit Nunaanni suliaqarnerup sunniutigisinnaasai

Aatsitassarsiornerup pilersinneqarnerata kingunerisaanik inuiaqatigiinnut sunniutissat assigiinngiaarsinnaapput, aatsaallu suussusersinerit iluamik takuneqarsinnaalissapput qanoq iliortoqavissanersoq inissippat, taamaaliortoqareerpallu kalaallinik sulisinnaasunik sullissisinnaasunilluunniit atuisinnaaneq pitsaanerpaaffianiitinneqassaaq. Qulaani misissueqqissaarnerup takutippaa Takorluugaq 2 (periuserineqartussatut siunniussaasoq) piumasaqaatinut naapertuulluarnerpaasoq.

7.2.2.3 Kalaallit Nunaanni suliaqarnerup sunniutigisinnaasaanut iliuuserineqarsinnaasut

Immikkoortup siuliani eqqaaneqartutut GML-ip Kalaallit Nunaanni qanoq annertutigisumik suliarinnittoqarsinnaanersoq misissorsimavaa kiisalu suliniummut (Takorluugaq 2) Kalaallit Nunaannut iluaqutissaqarnerpaasussatut toqqarsimallugu. Allatut iliuuseqartoqarnissaa pisariaqarsorineqanngilaq.

7.2.2.4 Kalaallit suliarinninnissaannut kingunerit sinneruttut

Suliniummi ingerlatsinerup nalaani kalaallit suliarinninnissaasa annertussusaat annertoorujummik pitsaasumik sunniuteqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

7.2.3 Oqartussaqaarfiit isertitaat

7.2.3.1 Suliniummi ingerlatat oqartussaqaarfiit isertitaannut sunniutaat

Suliniummi sanaartorneq ingerlatsinerlu aningaasatigut annertuumik pissarsiffiussaaq, malitsigisaanillu Namminersorlutik Oqartussanut akileraarutitigut isertitsiviussalluni. Akileraarutitigut isertitat arlalitsigut pissarsiarineqartassapput, annertunerpaalli suliffeqaarfiit akileraarnerisigut pineqassapput, isertitanillu akileraarutit annikinnerussallutik. Akileraarutigineqartut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut kommuninullu agguanneqartassapput. Aatsitassarsiornermit isertitat 75 mio. kr.-it qinneraangatigit Danskit naalagaaffiata Kalaallit Nunaannut, Namminersorlutik Oqartussanut, tapiissutigisartagaat aatsitassarsiornermit isertitarisat affaannik annikillisinneqassapput.

7.2.3.2 Oqartussaqaarfiit isertitaannut sunniutaasinnaasut

Suliniutip ineriartortinneqarneranit ingerlanneqarneraniillu oqartussaqaarfiit isertitassaattut naatsorsuutigineqartut, GML-ip iluanaarutaasinnaasut pillugit misissuisitsineranit pissarsiarineqarsimapput.

Ukulu sammineqarput:

Ingerlatseqatigiiffiup akileraarutai – GML iluanaarutigisami 25 %-ii ingerlatseqatigiiffiup akileraarutaatut akilertassavai⁶². Naammakkumut aningaasat taaginnarlugit nalii aallaavigalugit DKK 1,2 mia. (USD 191,5 mio.) akillu piviusut suliffeqarfiullu akileraarutissaat, royaltiesit sulisullu toqqaannartumik aningaasarsiaasa akileraarutaatigut DKK 603 mio. (USD 96,1 mio.). Ingerlatseqatigiiffiup tamakkiisumik akileraarutigisisartagassaat DKK 38 mia. (USD 6,1 mia.)-itut maannakkumut nalit aallaavigalugit DKK 19 mia. (USD 3,03 mia.) naatsorsuutigineqarput. Naatsorsuutigineqarpoq ingerlatseqatigiiffik siullermeerluni akileraarutinit akiliissasoq suliniut ukiut sisamat ingerlareerpat.

Suliniutip ingerlanneqarnerani GMAS-ip iluanaarutinit akiliuteqartarniarpoq. Iluanaarutinit pissarsiat isertitanit akileraarutissanit ilanngaatigineqarsinnaapput, kisiannili kisiannili iluanaarutinit akileraarutit 36 %-illutik. Suliniutip maanna killiffigisaani siumoortumik oqaatigineq ajornarpoq iluanaarutinit atatsillugu politikki qanoq ittoq GMAS-ip atussamaarneraa. Taamaattoq tikkuussisut siulittuinerunngikkaluartut nalilerpaat GML-ip nalileraa iluanaarutinit 75 %-it akiliutigineqarpata, taava ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit tamarmiusut aamma iluanaarutinit akileraarutit DKK 1,35 mia. (USD 215 mio.) ukiumut angullugit qaffassasut. Tamanna tunuliaqutaralugu ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit aamma iluanaarutinit akileraarutit, akitsuutit royalties, aamma sulinermit akileraarutit toqqaannartut DKK 1,52 mia. (USD 242 mio.) ukiumut akini atuuttuni akilerneqartassapput. Suliniutip ingerlatsivigisaani tamarmiusumi akileraarutit aamma akitsuutit tamarmiusut 56 mia. kr.-it missaannik annertussuseqassapput.

Isertitanit akileraarutit – Isertitanit akileraarutit sulisoqarnerup nalaani Suliniummit akilerneqartassapput. Isertitanit akileraarutit immikkoortunit marlunnit pinngortassapput: kalaallinit sulisunit akileraarutissat aammalu avataanit tikillutik suliarortut akileraarutaat. Akileraarutitigut isertitat Naalakkersuisut Kommune Kujalliullu avittassavaat.

Kalaallit Nunaannit sulisorisat isertitaasa akileraarutaat tunngaveqarput:

- 58.000 kr.-it siulliit akileraarutinit ilanngaatit (Kommune Kujalleq, 2015);
- Kalaallit Nunaanni pisortanut akileraarut 10 %;
- Kommune Kujallermut akileraarut 28 %; kiisalu
- Kommuninut ataatsimut akileraarut 6 % - Naalakkersuisunut akilerneqartarpoq kommuninullu agguanneqartarluni⁶³.

Avataanit tikillutit suliarortut 35 %-imik akileraarutinit akiliisarput Inatsisini nr. 20, 18. November 2010-meersumi § 72b -imi allassimasut tunngavigalugit. Akileraarutinit isertitat tamakkiisumik Naalakkersuisunut tuttarput. Suliniummi killiffinni assignngitsuni suliniummit ukiumut isertitanit akileraarutinit naatsorsuutit Nalunaarsuiffik 7.5-imi takuneqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 7.5 Suliniummi killiffinnut tamanut ukiumut isertitanit akileraarutaasussat naatsorsorneri

	Sanaartorneq (agguaqatigiisillugu)	Ingerlatsineq	Matusineq
Kalaallit sulisussat amerlassusaat	134	328	41
Avataanit tikillutik sulisussat amerlassusissaat	649	387	7

⁶² Suliffeqarfiit aatsitassarsiorsinnaanermut akuersissutillit akileraarutit tungaatigut annaasaqaataasinnaapput, taamaalilluni GMEL-ip amigartoorutit tamarmik suliniummi pijaanerup sanaartornerullu nalaani matussusersinnaavai.

⁶³ Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik (2014)

Suliniuummi sulisunit ukiumut agguaqatigiissillugu akileraarutigineqartussat:	
Taaginnarlugu/ maannakkut akit malillugit	DKK 136 mio. (USD 21,7 mio.)
Akiviit/ maannakkut akit malillugit	DKK 72,8 mio. (USD 11,6 mio.)

Suliniutip saniatigut toqqaannartuunngitsumik suliffinnit pilersinneqartunit isertitat akileraarutaannik aamma pissarsisoqassaaq. Amerlisaatip 1,3-miinnissaa naatsorsuutigineqarpat [takuuk 7.3.3.1], ingerlatsinerup nalaani suliniut toqqaannartuunngitsumik suliffinnik 215-inik pilersitsisoqassasoq.

Ingerlatseqatigiiffiit isertitaniillu ukiumut akileraarutit eqqarsaatigalugit, isertitanit akileraarutit ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaanniit tallimariaammik annikinnerupput. Isertitanit akileraarutit (ingerlatsinermi kalaallinik sulisoqarnerpaaffimmi annertunerpaasussat) kommunit isertitaannut malunnaatilimmik pitsaasumik sunniuteqassaaq, tassa aatsitassarsiornerup nalaani ukiumut agguaqatigiisillugu ukiumut DKK 86,5 mio.-inik (USD 13,8 mio.). Maannakkut akit malillugit ukiumut DKK 46,4 mio.-inik (USD 7,4 mio.) isertitsinerusoqassaaq. 2017-imi kommunit isertitanit akileraarutinit isertitaat (DKK 219 mio imaluunniit USD 34 mio.)⁶⁴ eqqarsaatigalugit isertitaqarnerunissaq 40 % missaanik qaffiarfiussaaq.

Akuersissutimut akileraarutit – Suliffeqarfik piiannissamut akuersissummi taaneqartutut aatsitassanik piiannerminit nioqqutissiortutut akileraartussaataavoq⁶⁵. Uraanimut 5 %-imik royaltieseqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Royalties 5%-imiissappat ingerlatsinerup nalaani uranimik nioqqutissiortutut taaginnarlugu/maannakkut akit malillugit DKK 1,1 mia.-inik (USD 177 mio.) aammalu akiviit/maannakkut akit malillugit 593 mio.-inik (USD 94,4 mio.-inik) akiliisoqassaaq.

Agguaqatigiisillugu ukiumut royaltiesikkut isertinneqartartussat tassaassapput taaginnarlugu/maannakkut akit malillugit DKK 30 mio.-init (USD 4,78 mio.) aamma akiviit/maannakkut akit malillugit DKK 16 mio.-init (USD 2,55 mio.-inik).

⁶⁴ Kommune Kujalleq (2018)

⁶⁵ Aatsitassarsiornermut inatsimmi § 30, imm. 1-imi allassimavoq: “§ 16 malillugu aatsitassanik piiannissamut akuersissummi taamaallaat § 17, imm. 1-2 malillugu piumasaqaatinik aalajangersaasoqarsinnaavoq, misissuinissamut akuersissummi tamanna ilanngunneqarsimappat, imaluunniit § 17, imm. 3-mi, imaluunniit Kalaallit Nunaanni akileraartarnermut inatsimmi malittarisassaq assingusoq atorneqarsimappat. § 17, imm. 2-mi allassimavoq: Imm. 1-2 malillugit piginnaatitsissummik pigisaqartup namminersorlutik oqartussanut akiliutigisartagaasa aalajangerannut uiggiullugu, piginnaatitsissummik pigisaqartoq nalunaarfigineqarsinnaavoq ingerlatanut akuersissummut ilaatinneqartunut akileraarutininik akiliinngitsoorsinnaasoq, ingerlataqarneq taamaalisukkat akiliutinik akiliisarpas akileraarutininik akiliisarnertut minnerpaamik nammakkiutaasartumik, akiliutillu tamakkiisumik Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsimmi § 7-imi ilaappata.

7.2.3.3 Pisortat isertitaqarneranut atatillugu iliuusissat luarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Pisortat isertitaqarnerulernerannit iluaqutissartaasut annertunerulerseqqinniarlugit, iliuusissat pitsanngorsaataasussat makkua ingerlanneqassapput:

- EC8 – GML-ip akileraarutinit akiliutit ukiumoortumik tamanut saqqummersittassavai.

7.2.3.4 Pisortat isertitaannut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Iliuusissat pitsanngorsaataasussat matuma siuliani taaneqartut ingerlanneqareerneranni, Kalaallit Nunaanni kommuninilu pisortat isertitaannut malittaasumik sunniinerit sanaartornerup immikkoortuani annertujaamik pitsaasuussapput aammalu ingerlatsinerup immikkoortuani annertuumik pitsaasuussallutik.

7.2.4 Iluaqutissartaasut naligiinngitsumik agguarsimanerat

7.2.4.1 Suliniummi ingerlatassat iluaqutissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniuteqarnissaat

Aatsitassarsiornermi suliasamik ineriartortitsineq, najukkami sumiiffimmut eqqaaniittumut, nunap immikkoortuani nunalu tamakkerlugu allaffissornermut iluaqutissartaasunik malitseqartarpoq. Kalaallit Nunaanni nunami sumiiffinni isorartussutsit aammalu sumiiffinni innuttaasut avingarusimasumiinnerat, nunap immikkoortuaniit nunap immikkoortuanut allamut pissusissamisoortumik ingerlaarnissaa killilersinnaavaa.

7.2.4.2 Iluaqutissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniutaasinnaasut

Immikkoortoq 7.2.3-imi nassuiarneqartutut suliniut Naalakkersuisunut aamma Kommuni Kujallermut akileraarutitigut isertitaqartitsisussaavoq. Isertitat neriulluarnartortai siusinnerusukkut nalilersorneqareerput. Immikkoortumi matumani immikkut iluaqutissartaasut agguarneqarneri malittaasunik sunniuteqarsinnaanerit sammeneqarpoq. Malittaasumik sunniinerit makkua nuna tamakkerlugu aamma nunap immikkoortuini pilersinnaapput:

- Suliniutip ineriartortinneqarnera malillugu Kommuni Kujallermi akileraarutinit isertitat annertusiartornerat ilutigalugu kommunini allani pakatsineq; aamma
- Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni aatsitassarsiornermut suliasaqarfimmit pisortat isertitaannik pitsaanerpaamik atuinissamut pissanganartorsiorneq.

Najukkami malittaasumik sunniutaasinnaasut assigiinngisitaarnerupput aammalu malittaasumik sunniinerit matuma siuliani nassuiarneqartut aalajangersimasut malitsigisussaallugit:

- Narsami najukkami aningaasat naleerukkiartulissappata, inoqutigiit ajornartorsiortut (immikkoortoq 6.9-imi nassuiarneqartoq) aningaasat naleerukkiartornerat sunniuteqartoq misigisinnaavaat, peqatigisaanillu suliffissarsisinnaanngikkunik iluaqutissartaasut agguarneqarneranni mattunneqartussaallutik imaluunniit suliniummi iluaqutissartaasunik allanik pissarsinngitsoorsinnaallutik;
- Aatsitassarsiornermut suliasaqarfimmi suliasani aningaasarsiat qaffasinnerunerat, Narsami aammalu atitunerusumik Kommuni Kujallermi sinngalersitsinnaavoq imaluunniit inuppalaanngitsumik pissusilersortitsilersinnaalluni; aamma
- Atorfinitsitsinermi suaassutsit agguarsimanerat pillugu iliuuseqarluni atorfinitsitsinermi suleriaaseqaraluarluniluunniit, aatsitassarsiornermut suliasaqarfimmi suliasani

amerlanerpaani angutit arnaniit amerlanerutillugit sulisorineqartarput. Aatsitassarsionnermut suliassaqarfimmi aningaasarsiat qaffasinnerunerat eqqarsaatigalugu, Narsami aamma Kommuni Kujallermi suaassutsit akornanni aningaasarsiat assigiinngissutaat atuutereersut ajornerulersissinnaavaat.

7.2.4.3 Iluaqutissartaasut agguarneqarnerat pillugu iliuusissat iluarsissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Malittaasumik sunniutaasussat annikitsuutinnissaannut iliuusissat iluarsissutaasussat makkua ingerlanneqassapput:

- EC8 – GML-ip akileraarutitut akiliutit ukiumoortumik tamanut saqqummersittassavai;
- EC9 – Suliniummi inuiaqatigiinni pisussanut pilersaarutit ilaattut inoqutigiinnut ajornartorsiortunut sammititanik inuiaqatigiinni ingerlatassanik ingerlatsisoqassaaq;
- EC10 – Narsami inuppalaanngitsumik pissusilersornerup malitsigisaanik isumaginninnermut aningaasartuutit (tassa imaappoq ikiaroornartunut, imigassamut, atortittartunut pinnguaatinut il.il. atatillugu aningaasartuutit) annikitsuutinniarlugit, sulisut tamarmik, pilersuisorineqartut aamma pulaartut tamarmik suliniummi pissusilersornissamut malitassat atsiussavaat; aamma
- EC11 – Pingaartumik arnat Narsami najugaqartut, taakkua suliatigut ilinniartitaanermi pikkorissarnerni, malittaasumik suliffissarsinissamut periarfissaqarnermut attuumassuteqartuni, akuutinnissaat siunertaralugu, ukkatarineqarput.

7.2.4.4 Iluaqutissartaasut agguarneqarnerannut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Iliuusissat iluarsissutaasussat matuma siuliani nassuiarneqartut ingerlanneqareerneranni, ingerlatsinnermut immikkoortumi iluaqutissartaasut naligiinngitsumik agguarsimanerisa malittaasumik sunniutaat sinneruttut, akunnattumik pitsaanngitsuunerat pingaaruteqanngitsutut isigineqarpoq.

Nalunaarsuiffik 7.6 Nunami namminerimi aamma najukkami aningaasaqarnermut malittaasumik sunniutaasussanut eqikkaaneq

Sunniineq	Suliassap immikkoortua	Iluarsiiinginnermi pingaaruteqarnera	Iliuusissat iluarsissutaasussat	Iluarseereernermi ilimanaateqarnera	Iluarseereernermi sunniutaa	Iluarseereernermi pingaaruteqarnera
Kalaallit Nunaanni suliffissaqartitsineq pisiniartarnerlu	Sanaartornermik suliaqarneq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Pisinnaavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Qaffasissorujussuuvoq
	Matusineq	Ingasanngitsoq	EC1, EC2, EC3, EC4, EC5, EC6, EC7	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Kalaallit Nunaanni suliarinneq	Ingerlatsineq	Annertuvoq	Attuumassuteqanngilaq	Qularnaalluinnanga jappoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuuvoq
Pisortat isertitaat	Sanaartornermik suliaqarneq	Ingasanngitsoq	EC8	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EC8	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Iluaqutissartaasut agguarsimanerat	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EC8, EC9, EC10, EC11	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq

7.3 Suliffissat aamma sulinermi atugassarititaasut

Suliniimmik ineriartortitsineq sanaartornermut, ingerlatsinermit aammalu annikinnerusumik matusinermit immikkoortuni suliffissaqartitsinissamut arlalinnik periarfissaqalersitsissaaq. Taamaattumik malittaasumik sunniutaasussat pingaarnert immikkoortumi matumani nassuiarneqarput:

- Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaa;
- Sulianut piukkunnassutsinut ilinniartitaaneq ineriartortitsinerlu;
- Malittaasumik suliffissaqartitsineq aamma najukkami pisisarneq;
- Sulinermi atugassarititaasut; aamma
- Sulisussanik ineqartitsineq.

Taakkua malittaasumik sunniutisiginnaasaat matuma kinguliani nassuiarneqarput.

7.3.1 Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaa

7.3.1.1 Suliniummi ingerlatassat kalaallinik suliffissaqartitsinermit pisiniartarnermullu sunniisussat

Suliniummi sanaartornermut immikkoortumi agguaqatigiissillugu inuit 800-ngajaat suliffissaqartinneqassapput (toqqaannartumik imaluunniit pilersuisutigoortumik). Sanaartornermut immikkoortoq ukiunik pingasunik sivisussuseqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Sulisussat piffissami amerlanerpaagunik inuit 1.117-inik amerlassuseqassapput. Ingerlatsinerup immikkoortuani suliniummi toqqaannartumik suliffissaqartinneqartut aamma inuit 700-inik amerlassuseqassapput. Matusinerup immikkoortuani inuit 50-it missaanniittut sulinissaat naatsorsuutigineqarpoq. Suliniummi sulisussanik pisariaqartitsineq Nalunaarsuiffik 7.7-imi takussutissiarineqarpoq. Takussutissiaq suliassanut pisussanut pilersaarutip ingerlanneqarnissaanut kalaallit aamma nunanit allaneersut sulisussat pisariaqartinneqartut amerlassusaat pillugit tunngavigisanik imaqarpoq. Kalaallit Nunaanni inatsisinut naapertuuttumik kalaallit sulisussat, ajornartinnagu, pingaartinneqarput, aammalu kalaallit sulisussat piffissap ingerlanerani amerliartussasut GML-ip naatsorsuutigaa.

Nalunaarsuiffik 7.7 Suliniutip immikkoortui malillugit sulisussanik pisariaqartitsineq

Sulisussanik pisariaqartitsineq		Agguaqatigiissillugu sulisussat	Sulisussat amerlanerpaat
Sanaartornermut immikkoortoq	Kalaallit sulisussat (najukkameersut imaluunniit FIFO)	134	200
	Sulisussat nunanit allaneersut	649	971
Sanaartornermut immikkoortoq katillugu		783	1.171
Ingerlatsinermit immikkoortoq	Kalaallit sulisussat (najukkameersut imaluunniit FIFO)	328	
	Sulisussat nunanit allaneersut	387	
Ingerlatsinermit immikkoortoq katillugu		715	
Matusinermit immikkoortoq	Kalaallit sulisussat (najukkameersut imaluunniit FIFO)	41	
	Sulisussat nunanit allaneersut	7	
Matusinermit immikkoortoq katillugu		48	

Sanaartornermik suliaqarnerup nalaani sulisussat pisariaqartinneqartut amerlassusaat eqqarsaatigalugu, suliffeqarfik isumaqarpoq, kalaallit sulisussat piumasarineqartunik piukkunnassuseqalernissaasa qulakkeernissaanut periaasissaq sukkanerpaaq tassaasussaasoq, nunanit allaneersumik sulisussanik tikisitsineq aammalu kalaallinik sulisussanik, naligiimmik sulisussanik, atorfinitsitsineq, taamaalillunilu piukkunnassuseqaleriartornissap ajornarunnaarsinnissaa. Suliassaq suliniutinut angisuunut inatsisip ataaniinnissamut naammattumik annertussuseqarpoq, taamaattumillu sulisussanut nunanit allaneersunut aningaasarsianut tunngasut ilusilersorneqarneranni tunngavissatut suliniutinut angisuunut inatsit atorineqarpoq.

Sulisussat nunanit allaneersut aningaasarsiassa uani malittarisassat naapertorlugit naatsorsorneqassapput:

- Suliniutini angisuuni illuliortiternernik sanaartornermillu suliassat pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 25, 18. december 2012-imeersoq kingusinnerusukkut allannguuteqartoq.

Aalajangersakkani ilaatigut sulisussat nunanit allaneersut aningaasarsiaat aammalu taakkununga suliffissaqartitsinikkut sulinermullu atugassarititaasut akuersaarneqarsinnaasuunissaat, kinaassusersiunnginnissaq aammalu pissusiviusuni pisinnaatitaanerat qulakkeerneqarpoq aammalu sulisussat nunanit allaneersut sulisartut kattuffiannut ilaasortanngorsinnaatillugit. Sulisussap nunanit allaneersup aningaasarsiaasa minnerpaaffissaat (nalunaaquttap akunneranut) sulisussanut kalaallinut sulisartut isumaqatigiissutaat naapertorlugit, tapit aamma ilanngaattissat aalajangersimasut eqqarsaatigalugit, aningaasarsianit tunngaviusunit appasinnerusinnaannginnerat, aalajangersakkani qulakkeerneqarnera aalajangiisuulluinnarpoq.

Ingerlatsinermit immikkoortumi kalaallinik sulisoqarnissaq periarfissaqarnerpaajussaaq. Naliliisoqarpoq kalaallinit sulisussanit 328-iusunit, immikkoortumi tassani pisariaqartinneqartunit 270-it Narsap illoqarfianeertuussasut aammalu arlariit Kommuni Kujallermeersut sulisussarsiarineqassasut.

Naatsorsuutigineqarpoq sanaartornermit immikkoortumi sulisussat nalunaaquttap akunnerini 12-ini paarlakaallutik sulissasut, aammalu sanaartornermik suliaqartut nunanit allaneersut sapaatit akunnerini sisamani sulissasasut sapaatillu akunnerini marlunni sulinngiffeqartassallutik, aammalu kalaallit sulisussat sapaatit akunnerini marlunni sulissassapput sapaatillu akunnerani ataatsimi sulinngiffeqartassallutik.

Illimagineqarpoq ingerlatsinermit immikkoortumi sulisussat, sulinissamut pilersaarutit ataqatigiissut malillugit sulissasasut:

- sulisut nunanit allaneersut sapaatit akunnerini marlunni sulillutik aammalu sapaatit akunnerani ataatsimi sulinngiffeqarlutik (2/1), aammalu sulisut najukkameersut ulluni tallimani sulillutik aammalu ulluni marlunni sulinngiffeqarlutik (5/2) imaluunniit ulluni arfineq marlunni sulillutik aammalu ulluni arfineq marlunni sulinngiffeqarlutik (7/7) sulinissamut pilersaaruteqarluni, FIFO-mi sulinissamut pilersaarut malillugu teknikkikinut allaffissornermilu sulisut ullormut nalunaaquttap akunnerini 10-ini.
- najukkameersut aamma FIFO-mi ingerlatsinermit sulisut sapaatit akunnerini marlunni sulillutik aamma sapaatit akunnerani ataatsimi sulinngiffeqarlutik (2/1) sulinissamut pilersaarut malillugu ullormut nalunaaquttap akunnerini 12-ini.

Ingerlatsinermit immikkoortumi sulisussanik pisariaqartitsineq, Nalunaarsuiffik 7.8-imi aamma Nalunaarsuiffik 7.9-imi takutinneqartutut sulisussanut suliffissallu sumiiffiit suussutsit aallaavigalugit nalilersorneqarpoq. Kisitsisit ingerlatsinermit immikkoortup aallartinnerani sulisussatut naatsorsuutigineqartut katitigaanerat takutippaat. Naatsorsuutigineqarpoq suliniummi sulisussani kalaallit sulisussat suliniummi piffissami ingerlanneqarfissaani amerliartortinneqassasut.

Nalunaarsuiffik 7.8 Aatsitassarsiorfimmi, akuiaavimmi sukuluiaavimmilu ingerlatsinermut sulisussanik pisariaqartitsineq

Atuuffik	Atorfinittut	Sulisussat paarlakaattuniittut amerlassusaat	Sulisut katillugit
Suussutsit 1 – aqutsisut	Kalaallit	0	0
	Nunanit allamiut	8	8
Suussutsit 2 – ilinniarsimasut	Kalaallit	3	5
	Nunanit allamiut	31	46
Suussutsit 3 – teknikkierit assigisaallu ilinniarsimasut	Kalaallit	3	6
	Nunanit allamiut	50	113
Suussutsit 4 – allaffissornermi sulisut	Kalaallit	11	11
	Nunanit allamiut	7	12
Suussutsit 5 – kiffartuussinerni sulisut	Kalaallit	20	39
	Nunanit allamiut	16	32
Suussutsit 6 – assassornermik suliallit assigisaallu	Kalaallit	23	48
	Nunanit allamiut	20	64
Suussutsit 7 – suliaqarfinni maskiinanilu ingerlatitsisut aamma ikkussuisartut	Kalaallit	34	95
	Nunanit allamiut	31	112
Suussutsit 8 – pisariitsunut atorfiit	Kalaallit	53	124
	Nunanit allamiut	0	0
Katillugit		310	715

Nalunaarsuiffik 7.9 Suussutsit sumiiffillu malillugu sulisussanik pisariaqartitsinermik tikkuussisoq

Suussusa a	Nassuiaat	Aatsitassarsio rfimmi piaaneq	Suliarinninne q	Illoqarfe eraq	Umiarsu alivik
1	Aqutsisut	2	4	1	1
2	Sulisut ilinniarsimasut	15	34	2	0
3	Teknikkimi sulisut aamma sulisut assigisaat	5	111	0	3
4	Allaffissornermi sulisut	6	14	2	1
5	Kiffartuussinerni sulisut	2	44	23	2
6	Assassornermik suliallit aamma sulisut assigisaat	0	106	6	0
7	Suliaqarfinnik maskiinanillu ingerlatitsisut ikkussuisartullu	49	155	0	3
8	Pisariitsunik inuussutissarsiutillit (ilinniarsimannigitsut)	6	86	28	4
Katillugit		85	554	62	14

Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut aatsitassarsiornermut suliassani suliffissaqartitsiniarnermut nunami namminerimi takorluukkat uani “Suliffissaqartitsinermi periusissiaq 2015 – suliffeqarneq toqqissisimanartoq” nassuiarpaat. Aatsitassarsiornermut suliassani kalaallinik

suliffissaqartitsinerulernissaq siunertaralugu periusissiap killissaasa iluanni suliniutissat arlallit saqqummersinneqarput, ilanngullugit.:

- Suliniut 3 – Aatsitassarsiorfinnut sanaartornermullu suliassa qarfimmi suliassani peqataanerup pitsaanerulernissaa siunertaralugu kalaallit sulisussat ilinniartitaanerisa qaffasinnerulernissaat;
- Suliniut 5 – Suliffissaq ornillugu nuunnissaq ajornannginnerulersinniarlugu sulisartut nuttarsinnaanerulersinneqarnissaat; aamma
- Suliniut 12 – Aatsitassarsiorfinnik suli aqartut, Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut aamma kommunit akornanni suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutaanni, aatsitassarsiornermut suliassani nunaqavissunik sulisoqarnerup aammalu suliffeqarfiit najukkameersut akuutinneqarnerisa annertunerulersinnissaannik qulakkeerinnikut, suliffissaaleqisut ikilisinneqarnissaat siunnerfigineqassaaq.

Kalaallit Nunaanni nunami namminermit uuliasiornermut aatsitassanullu periusissiaq 2014-18 (GoG, 2014a)⁶⁶ nassuiarneqarpoq, tassani aatsitassarsiornermut suliassa qarfiup aammalu inuiaqatigiinni kalaallini immikkoortuni allat (ilinniartitaanerimut, suliffeqarnerimut, attaveqatigiinnerimut aamma peqqissutsimut isumaginninnermullu suliassa qarfiit) imminnut sapinngisamik pitsaanerpaamik ataqatigiinnissaasa qulakkeernissaa pisariaqartinneqartoq erseqqissarneqarluni. Periusissiami suliffeqarneq, ilinniartitaaneq suliffissaqartitsiniarnerlu eqqarsaatigalugit pingaartinneqartut arlallit suussusersineqarput.

- Sulisussarsiornerimut pisussanut pilersaarut atorlugu najukkami suliffissaqartitsinerulernissaq, piginnaanngorsaanissaq aammalu kalaallinik pilersuisunik akuutitsinerulernissaq siunertaralugit, aatsitassarsiornermi suliffissuit, isumaginninnermi suleqatit aamma pisortani oqartussat akornanni qanimut ataqatigiissaakkamik suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutip ukkatarineqarnissaa;
- Aatsitassarsiornermut suliassa qarfimmut naleqquttunik sulisussarsititsinissaq siunertaralugu suliffissanut tulluurtunngortitsinissamut suliniutinik pitsanngorsaaneq;
- Inuit ilinniagaqarsimanngitsut piginnaanngorsarlugit pikkorissaanermit (PKU) peqataanerulernissaq;
- Nunami namminermit suliffissanut nitartakkami ataatsimoorussami atorfinnik allagarsiisarneq, aammattaaq suliffissat nutaat pillugit kiisalu malitseqartitsisumik piginnaanngorsaasumillu pikkorissarnissamut periarfissat pillugit paasissutissiiviusoq;
- Piareersarfiit aqqutigalugit inuusuttunik suliffissaaleqisunik piginnaanngorsaaneq;
- Aatsitassarsiornermik suliassani sanaartornermut immikkoortumi ingerlatassani kalaallinik suliffissaqartitsinerulernissaq siunertaralugu ilinniartitaanermit neqerooutit aamma piginnaanngorsarnernik suliniuteqarnerit kiisalu illuliortiternermut sanaartornermullu suliassa qarfimmi pikkorissaanerit;
- Piginnaasaqarnissatut pingaaruteqartut, assersuutigalugu mekanikerit aamma innaallagisserisut, pisariaqartinneqarnerulernerat naammassiniarlugu assorsiornermut ilinniarsimasut amerlanerulersinnissaat siunertaralugu, ilinniarfissat/sungiusarfissat ukkatarineqarnerulernerat;

⁶⁶ Periusissiat nutaat atuutilersinneqarput: Kalaallit Nunaanni aatsitassanut periusissiaq 2020-2024 (Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut, 2020) aammalu Uuliasiornermut Gassisiornermullu periusissiaq nutaaq, 2020-2024.

- Qamutiniq motoorilinnik aatsitassarsiorfimmi atorineqartunik assigiinngitsunik aqunnissamut ilinniartitsinissaq siunertaralugu, sulisunut piukkunnassusikitsunut piginnaangorsaanermut pisussanut pilersaarutit; aamma
- Ilinniarfissanik pilersitsinissaq siunertaralugu inuussutissarsiornermut ilinniarkinna pisinnaasanik inerisaaneq.

Aatsitassarsiornermut suliassaqaarfiup iluani kalaallinik sulisussanik atorfinitsitsineq, suliniut pillugu suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutip isumaqatiginninniutigineqarnerani pingaarutilittut ilaatinneqartussaavoq.

Naalakkersuisut taakkununga attuumassuteqartunik suliniuteqarnerani ilaatinneqarput:

- Aaqqissugaanermi suliffissaaleqisut ikilisinissaannut sakkussatut, peqatigisaanillu suliassaqaarfiit siuariartortut, soorlu sanaartornerup, aatsitassarsiorfinnik ingerlatsinerup takornariartitsisarnerullu, iluanni sulisussanik pisariaqartitsinerup naammassineqarnissaanut, nittartakkap “PKU-mi pikkorissaanerit” pilersinneqarnera (<https://www.businessingreenland.gl/en/Arbejdsmarked/Kompetenceudvikling>). PKU-mi pikkorissaanerit siullermik pingaarnertullu sulisussanut ilinniagaqarsimasuunngitsunut, suliffeqanngitsunut, imaluunniit inuussutissarsiornermut ajornartorsiorfiusuni sulisunut, sammitinneqarput. Kalaallit Nunaanni aatsitassalerinerup ilinniarkinna 2008-imi pilersinneqarnerminiilli PKU-mi pikkorissaanernik neqerooruteqartarpoq;
- Aatsitassalerinerup ilinniarkinna aamma aatsitassarsiornermut suliassaqaarfimmut inuusuttunut ilinniartitaaneq ingerlassimavaa. Pikkorissaanerit Sisimiuni neqeroorutaapput;
- Inatsisartut inatsisaat nr. 5, 8. juni 2014-imeersoq naapertorlugu Kalaallit Nunaanni suliffissanut nittartagaq www.suli.gl pilersinneqarpoq; aamma
- Kommuni Kujalleq aamma aatsitassarsiornermut suliassaqaarfiup iluani periarfissanut sulisussanut najukkameersunut pitsanngorsaanissamut suliniutinik arlalinnik aallartitsisimavoq. Suliniutini pikkorissaanerni aatsitassarsiornermut suliassaqaarfimmut siunnerfeqartinneqartuni ilinniartut 300-it sinnerlugit tiguneqarsimapput. Ilinniartut suli allat tuluttut pikkorissarnerni tiguneqarput.

Kalaallinik suliffissaqartitsinerup annertussusaa takussutissiani matuma siulianiittuni piukkunnassuseqarneri ilimagineqartut aallaavigalugit nassuiarneqarput. Sioqqutsisumik piginnaangorsaalluni malitseqartitsillunilu pikkorissaasarnikkut, ingerlatsinerup ingerlanerani kalaallinik sulisoqarnerup annertusiartortinnissaa periarfissaqarsinnaavoq.

7.3.1.2 Kalaallinik suliffissaqartitsinerup annertussusaanut malittaasunik sunniuteqarsinnaanera

Kommuni Kujallerimi aammalu pingaartumik Narsami aningaasarsiaqarluni suliffeqarnissamut periarfissat killeqarput aammalu aningaasarsiaqarluni suliffissat nutaat pilerigineqarlutik. 2016-imi Kommuni Kujallerimi sulisussat inuit 2.846-upput, taakkunanga 671-it Narsameersuullutik. Nuna tamakkerlugu 2016-imi sulisussat inuit 26.214-upput, taakkualu innuttaasut 47 %-raat. Tassunga atatillugu sanaartornerup immikkoortuani 783-inik, ingerlatsinerup immikkoortuani 715-inik aammalu matusinerup atorunnaarsitsiartuaarnerullu immikkoortuanni 50-it misaannik suliffissanik pilersitsineq najukkami, nunap immikkoortuani aammalu nunami namminerimi pingaaruteqartorujussuuvoq. Matuma siuliani takussutissiani allasimasutut, nuna tamakkerlugu piukkunnartumik amigaateqarneq pissutigalugu suliffissat ilaannai kalaallinik sulisussanik inuttalerneqassasut naatsorsuutigineqarpoq.

Immikkoortoq 6.7-imi (inuussutissanut tunngavissanut tunngatillugu ingerlatassat pillugit paasissutissat aallaavigineqartut) taaneqartutut Kommuni Kujallerimi aatsitassarsiorfimmi aamma ujaqkerivimmi

ingerlatani aningaasarsiat, inuussutissarsiutini allani agguaqatigiissillu aningaasarsianit, siusinnerusukkut qaffasinnerusarsimapput. GML-ip aningaasarsiarititai nunami ileqqusunut naapertuutissapput aammalu piumasaqaatit SIK-mit aalajangersarneqartut malissallugit. Aningaasarsiat Narsami maannakkut agguaqatigiissillugu aningaasarsianit qaffasinneruinnassasut ilimanarpoq.

Suliniuummi sulisussanik pisariaqartitsinerup aamma Kommuni Kujallermi inuit sulileriaannaat akornanni suliffissaaleqisut ikilissinnaavai.

Malittaasumik sunniutaasut aatsitassarsiorfiup matuneqareernerani aalajangersimasumik annertussusilimmik killormut sunniuteqartussaapput, tassani sulisussat ikilisinneqarneri ilutigalugu sulisut pilersuisullu ikilisarneqartussaallutik.

7.3.1.3 Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaanut malittaasumik sunniutaasussanut tunngatillugu iliuusissat iluarsissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

GML ajornartinnagu najukkameersunik (Narsami eqqaanilu aamma Kommuni Kujallermi) tamatumalu kingorna nunami namminermi sulisussarsiniartartussaavoq. Kalaallinik sulisoqarnissamut periarfissaqarnerulernissaq siunertaralugu GML-ip iliuusissat iluarsissutaasussat/pitsanngorsaasussat makkua ingerlannissaannik siunertaqarpoq:

- EM1 – Suliassa qarfimmi suliassamik ineriartortitsinermut attuumassuteqartuni piginnaangorsaalluni pikkorissaanerni (PKU) atuartut aningaasaliiviginissaat pillugu Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut ataqatigiissaareqatigineri. Pikkorissaanerit aalajangersimasut neqeroorutigineqartussat minnerpaamik makkuussasut ilimanarpoq: avatangiisini ilisimatusarneq, aatsitassarsiorfimmik ingerlatsineq, nunap sanna (geologiia), teknikki, aqutsineq, sulisoqarneq aamma oqaatsit;
- EM2 – GML-imi suliffeqarnissamut periarfissat pillugit Narsami, Kommuni Kujallermi illoqarfinni allani aamma nunaqarfinni annerusuni kiisalu Nuuummi paasissutissiilluni ataatsimiititsinerit;
- EM3 – Ilinniartitaanermut pilersaarutit, suliniutip ineriartortinneqarneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit malittaasumik artorfinnissamut kalaallinut ilinniartunut iluaqutaasussat, ineriartortinneqarnissaat pillugu inuussutissarsiutinut ilinniartinnik (fx aatsitassalerinermik ilinniartinnik, inuussutissalerinermik ilinniartinnik (INUILI) il.il.) suleqateqarneq. Siunnerfigineqarpoq aatsitassalerinermik ilinniartinnik ilinniartut ilinniakkaminnik naammassinnereersut minnerpaamik 40-it atorfinitsinneqassasut;
- EM4 – Ussassaarutinnik kalaallisut sulisut maligassiuisut saqqummersitsiviusunik suliaqarneq;
- EM5 – Ingerlatsinerup immikkoortuani ukiumut ilinniartut 15-it missaanniittut ilinniarnissaannut ilinniartunut pisussanut pilersaarummik pilersitsineq;
- EM6 – Kuannersuarni sulisoqarnermut immikkoortortamik, naleqquttunik kalaallisut oqaasilinnik, najukkani aqutiginneqartussanut aamma sulisartut peqatigiiffiit isumaqatigiissutinut isumaqatiginninniarnernut akisussaaffeqartunik, sulisoqartumik pilersitsineq;
- EM7 – Atorfimmut angutit arnallu qinnuteqartut assigiimmik piukkunnassuseqarpata, arnat salliutillugit atorfinitsinneqartassapput;
- EM8 – Najukkami inuiaqatigiit akuutinniarlugit aammalu suliffeqarfimmi siunnerfiit aamma sulisussanik pisariaqartitsineq pillugu paasissutissiiniarluni, ullunik pulaarfiusussanik ingerlatsisarnerup ingerlaannarnera;

- EM9 – Kalaallit sulisussat aqutsisutut atorfinni amerlanerulersinnissaat siunertaralugu piffissap ingerlanerani sulisussat ineriartortinnissaat qulakkeerniarlugu, sulisunut sulisorineqartunut ikorfartuinnermut pisussanut pilersaarummik atuutsitsilerneq;
- EM10 – Aatsitassarsiorfiup matuneqarnerani siunissami atorfeqarnissamut ikaarsaarsinnaanissaq ajornarunnaarsinniarlugu sulisut (aamma pilersuisunut ammasussanik) ingerlaqqiffiusumik ilinniarnissaannut allamut ilinniarnissaannut pisussanut pilersaarutini ineriartortitsineq; aamma
- EM11 – Sulisunut tunngatillugu ikaarsaernerup ingerlanissaata iliuuseqarfiginissaanut (toqqaannartumik aamma toqqaannangitsumik), aatsitassarsiorfiup matoreernerani siunissami assingusumik suliffissarsinissamut sulisut tapersersorniarlugit aammalu suliniutip naammassineraniit inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkullu sunniutaasussat iliuuseqarfiginiarlugit, matusinissaq minnerpaamik ukiunik tallimanik sioqqullugu ingerlariaqqinnissamut periusissiamik suliaqartoqassaaq.

7.3.1.4 Kalaallinik sulisoqarnerup annertussusaanut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Sulisut kalaallit amerlassusaannut malittaasumik sunniutaasussat, iliuusissanik matuma siuliani nassuiarneqartunik atuutsitsilernikkut, sanaartornermut immikkoortumi pitsaasumik annertuumik sunniuteqassasoq aammalu ingerlatsinerup immikkoortuani annertooujussuarmik pitsaasumik sunniuteqassasoq aammalu matusinnermut immikkoortumi akunnattumik pitsaasumik sunniuteqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Oqaatigineqartariaqarpoq ingerlatsinermut immikkoortumi sulisussaniit matusinnermut immikkoortumi sulisussanut ikaarsaernerup kingunerisaanik inuppasuit sulionnaartussaammata, tamatumalu malitsigisaanik piffissami tassani atugarissaarnerannut sunniuteqarnerlussasoq ilimanarluni.

7.3.2 Ilinniartitaaneq aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaaneq

7.3.2.1 Suliniummi ingerlatassat, ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut sunniisussat

GML suliniummi sanaartornermut ingerlatsinermullu immikkoortumi ilinniarsimasunik sulisoqartussaavoq. Piukkunnassutsit pisariaqartut ilai qaffasissumik immikkut ilisimasaqarfiusussaapput aammalu immikkut ilisimasalinnik pioreersunik sulisoqarnissaq pisariaqartussaalluni. Piukkunnassutsit pisariaqartut allat, piffissap naleqquttup iluani ilinniarnikkut piginnaaneqarfigilerneqarsinnaapput. Ilinniarnissamut aamma pisinnaasanik inerisaanissamut periarfissat, suliniummi ingerlatsinermut immikkoortumi annertunerussasut, ilimanarpoq.

Najukkameersut sulisussat, soorlu suliffeqarfiup aatsitassarsiorluni misissuinnermi ingerlatassanut atatillugu qillerinnermi ingerlatsisartutut aamma allaffissornermi sulisussatut, ilinniartinnissaannut, aatsitassarsiorluni misissuinnerup immikkoortuani GML ilinniartoqarnissamut pisussanut pilersaarummik suliaqarpoq. Pisussanut pilersaarut Sisimiuni aatsitassalerinnermik ilinniartik suleqatigalugu suliarineqassaaq.

7.3.2.2 Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut malittaasumik sunniutaasinnaasut

Malittaasunik sunniutaasussanik siuliani nassuiaanerme taaneqartutut, GML suliniummi kalaallinik sulisoqarnerup annertusarnissaanut pisussaaffeqarpoq. Ilinniartitaaneq kalaallit sulisussat suliniummi ingerlatsinermut immikkoortumi suliffeqalernissamut periarfissaqalernissaannut aammalu aqutsisutut atorfinni qaffattarnissaannut, periarfissatut isigineqarpoq.

Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinni sulinermik misilittagaqartut ikittuinnaanerat, pingaartumillu Kommuni Kujallermi misilittakkat ikittuinnaanerat, pissutigalugu, siunnerfiup taassuma angunissaanut ilinniartitaanermut pisussanut pilersaarutit sunniuteqarluarnissaat pisariaqarpoq. Ilinniartitaaneq siunissami ungasinnerusumi pisariaqartunik aammalu siunissami suliniutip naammassereernerata kingorna suliffeqalernissamut periarfissanut atorneqarsinnaasunik, piukkunnassuseqalernissamut siunnerfeqartinneqassaaq.

7.3.2.3 Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut tunngatillugu iliuusissat iluarsissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Periarfissat suliniummeersut iluanni ilinniartitaanerup aamma sulianut piukkunnassutsinik inerisaanerup annertusarnissaanut, GML ilaatigut makkuninnga iliuusissanik ingerlatsivoq:

- EM12 – Ingerlatsinerimi sulisussat, sunniuteqarluartumik ilinniartitaanerup ingerlanneqarnissaa siunertaralugu, ingerlatsinerup aallartinnissaa minnerpaamik qaammatit 6-it sioqqullugit atorfinitsinneqassapput;
- EM3 – Ilinniartitaanermut pilersaarutiniq, kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneqarneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit malittaasumik atorfininnissaannut iluaqutaasussanik, ineriartortitsinissaq pillugu inuussutissarsiuutinut ilinniarfinnik (assersuutigalugu aatsitassalerinerimik ilinniarfik, inuussutissalerinerimut ilinniarfik (INUILI) il.il.) suleqateqarneq. Siunnerfigineqarpoq aatsitassalerinerimik ilinniarfimmi ilinniartut ilinniakkaminnik naammassinnereersut minnerpaamik 40-it atorfinitsinneqassasut;
- EM13 – Aatsitassarsiornermik suliffissuaqarnerup ineriartornerata pitsaanerusumik tapersernissaanut, kommunimi ilinniartitaanermut periarfissat pitsanngorsarnissaat pillugu Kommuni Kujallermi aqutsisunut ataqatigiissaarineq;
- EM1 – Suliassaqaarfimmi suliassamik ineriartortitsinerimut attuumassuteqartuni piginnaanngorsaalluni pikkorissaanerni (PKU) atuartut aningaasaliiviginissaat pillugu Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut ataqatigiissaareqatigineri. Pikkorissaanerit aalajangersimasut neqeroorutigineqartussat minnerpaamik makkuussasut ilimanarpoq: avatangiisini ilisimatusarneq, aatsitassarsiorfimmik ingerlatsineq, nunap sannaa (geologiia), teknikki, aqutsineq, sulisoqarneq aamma oqaatsit;
- EM14 – Majoriaq aamma Kommuni Kujallermi najukkami atuarfiit suleqatigalugit atuartut suliniummi suliffissaqarnissamut periarfissanik paasinninnissaannik (aamma suliniutip malitsigisaanik periarfissat) aammalu siunissami atorfininnissamut qanoq pitsaanerpaamik piareersarsinnaanersut paasinninnissamik, ikiornissaat;
- EM15 – Suliffeqaarfimmi kalaallinik sulisoqarnissaq siuarsarniarlugu suliffiup iluani ilinniartitaanermut ikorfartortinullu pisussanut pilersaarut annertooq suliarineqassaaq. Tassani ilaatinneqarsinnaapput, sulisussat misilittagaqaqnginnerusut sulisunit misilittagaqarnerusunit, nunani allamiuusinnaasunit, ilikkagaqarnissaannut periarfissiiniarluni, ingerlatsinerimut immikkoortuni siusissumiittuni atuuffiit aalajangersimasut ilai qalleraatsinneqarsinnaapput. Pisussanut pilersaarutinit siunertaavoq, piffissap ingerlanerani suliffeqaarfimmi inissisimaffinni tamaginni kalaallit sulisut ingerlaavartumik amerliartortinneqarnissaat (taamaalillunilu sulisut nunanit allaneersut ikilisinnissaat);
- EM4 – Ussassaarutiniq kalaallinik sulisunik maligassiuisutut saqqummersitsiviusunik suliaqarneq;

- EM16 – Atorfiit suliassamut atatillugu pisariaqartinneqartut imarisai nassuiarniarlugit, aammalu piukkunnassutsit taakkua qanoq Kalaallit Nunaanni pitsaanerpaamik ineriartortinneqarsinnaanersut, Kalaallit Nunaanni ilinniarfiit allat oqaloqatigineqarnerat; aamma
- EM11 – Sulisunut tunngatillugu ikaarsaernerup ingerlanissaata iliuuseqarfiginissaanut (toqqaannartumik aamma toqqaannanngitsumik), aatsitassarsiorfiup matoreernerani siunissami assingusumik suliffissarsinissamut sulisut tapersersorniarlugit aammalu suliniutip naammassineraniit inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkullu sunniutaasussat iliuuseqarfiginiarlugit, matusinissaq minnerpaamik ukiunik tallimanik sioqqullugu ingerlariaqqinnissamut periusissiamik suliaqartoqassaaq.

7.3.2.4 Ilinniartitaanermut aamma sulianut piukkunnassuseqarnernik inerisaanermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Iliuussissamik iluarsissutaasussamik matuma siuliani nassuiarneqartunik ingerlatseernermi malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut, sanaartornermut immikkoortumi akunnattumik pitsaasuussapput aammalu ingerlatsinermi annertuumik pitsaasuussallutik. Ingerlatsinerup immikkoortuani sulisussaniit matusinerup immikkoortumi sulisussanut ikaarsaerneq (sulisut 95 %-iilik ililisussat) sulisussanut pinngitsoorani sunniuteqarnerluttussaagaluartoq, matusinerup immikkoortuanit sunniutaasussat, ilinniartitsinerup aamma sulinerup piginnaasanut tunngatillugu pisinnaasaqarnermut attuumassuteqartut, akunnattumik pitsaasuussasut naatsorsuutigineqarpoq, tassami ingerlatassat annikitsumik annertussuseqaraluarlutik ingerlaannartussaammata.

7.3.3 Malittaasumik suliffissaqartitsiniarneq aamma najukkami pisiniartarneq

7.3.3.1 Suliniummi ingerlatassat, malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut sunniisussat

Toqqaannartumik suliffeqarnissamut periarfissat aamma inuussutissarsiornermi periarfissat suliniummi periarfissaalersussat saniatigut, malittaasumik periarfissamik arlalippassuarnik pilersitsisoqassasooq aamma ilimanarpoq. Malittaasumik suliffissaqartitsinerup annertussusaa, isertunut anisunullu takussutissiat aallaavigalugit naliliilluni amerlisaatissat ikiorsiullugit, nalilerneqarajuppoq. Amerlisaataasut suliffissat allat, suliniummi sullivimmik ataatsimik pilersitsinerup pilersinneqarsinnaasut, amerlassusaannik naliliinissamut atorineqarput. Amerlisaataasut nunamut aamma suliassaqaqfimmup immikkut attuumassuteqartarput aammalu inuussutissarsiutit, najukkami tunisassiornerup annertussusaata inuussutissarsiummut tunngavissiisinnaasup, aammalu suliani piukkunnassuseqarnerit pisariaqartitsinerulernermik naammassinniffiusinnaasut imminnut ataqatigiissinneqarnerisa annertussuseqarnera apeqqutaalluni, nikerarput.

Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermut suliassaqaqfimmup suliffissaqartitsinissamut amerlisaataasussamik naleqquttunik aalajangersaanissaq siunertaralugu, Kalaallit Nunaanni misissuinerit arlallit ingerlanneqarsimapput. Suliaqarneq aatsitassarsiorfissamik angisuunik nutaanik, taamatut naliliinissamut tunngavigalugit misileraafigineqarsinnaasunik, soqannginneranit pisariusunngortinneqarpoq. Killiliisoq taanna eqqaassanngikkaanni, misissuinerit allaniit paasisat matuma kinguliani eqikkarneqarput:

- Copenhagen Economics-ip (2012) ⁶⁷ aatsitassarsiorfinnut suliaasaqarfimmut 2012-imi malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut amerlisaataasusaaq 1,39-mut aalajangersarpaa. Amerlisaataasooq 2030-imi 1,33-mut appassasooq naatsorsuutigineqarpoq;
- Maniitsup eqqaani aluminiumimik aatsiterivissamut malittaasumik suliffissaqartitsinerimut amerlisaataasusaaq 1,2-mut missiliorneqarpoq (NIRAS, 2010)⁶⁸;
- 2009-imi Nalunami kuultisiorfissatut siunnersuutigineqartumut malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut amerlisaataasusaaq 1.276-mut missiliorneqarpoq⁶⁹; aamma
- London Miningip Isuani suliniummi ingerlatsinerup immikkoortuani saviminissarsiorfissamut amerlisaataasusaaq VSB-mi 1,3-ussasooq takorloorpaa (Grontmij, 2013b).

Naliliinerit taakkua aallaavigalugit amerlisaataasusaaq 1,3 suliniummut malittaasumik suliffissaqartitsinissamut missiliuinissamut qitiusumik tunngavissaarpasipooq. Amerlisaataasusaaq sumiiffimmi suliniutip inissisimaffissaani innuttaasut amerlassusaannut pitsaasumik sunniisussaavoq (assersuutit matuma siuliani taaneqartut ilaannut sanilliullugu). Taamaattoq suliareqqiisarfinniit teknikkikkut pisariussutit sunniisinnaapput, najukkami periarfissanik killiliisinnaallutik.

Najukkami pisisarnissamut periarfissat immikkoortoq 7.2.1-imi allaaserineqarput, aammalu inuussutissarsiornikkut periarfissaasinnaasut Nalunaarsuiffik 7.4-imi nassuiarneqarlutik. Najukkami pisiniartarnerup nalinga (najukkamiittut nassuiarneqarlutik tassaasut Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinniit pisisarneq) nassuiarneqanngilaq aammalu Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit suliniummit ujartuinerup naammasisinnaanissaanut pisinnaasaqarnerat aammalu suliniummi sanaartornermi teknologiimik ilaatinneqartumik atuineq apeqqutaasussaallutik.

7.3.3.2 Malittaasumik suliffissaqartitsininaaneq aamma najukkami pisiniartarsinnaaneq

Malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut amerlisaataasusaaq 1,3 atorineqassappat, suliniutip ingerlatsinerimut immikkoortuani malittaasumik suliffissat 215-it angullugit pilersinneqarsinnaapput.

7.3.3.3 Malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Aningaasaqarnikkut nalilersuineri Copenhagen Economics-ip (2012) Kalaallit Nunaannut naleqquttumik amerlisaataasussamik aalajangersaanissaq siunertaralugu suliarisaani, amerlisaataasussap sulisussat nunanit allaneersut, Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinni sulisorineqartut, atueriaasiinut malussarissuusoq erseqqissarneqarpoq. Sulisut nunanit allaneersut atuinerisa annertusilaarnera, suliffissaqartitsiniarnermut suliniummit pilersinneqartumut annertuumik sunniuteqarsinnaavoq. Tamanna tunngavigalugu suliniummut iliuusissat pitsanngorsaataasussat makkua siunnersuutigineqarput:

- EM17 – Illoqarfeeqqami pisiniarfissuup ajornartinnagu kalaallit tunisassiaannik pilersorneqarnera, aammalu najukkami tunisassiat ajornarpata, kalaallinit pilersuisuniit nioqqutissanik pisisoqartassaaq;

⁶⁷ Copenhagen Economics (2012)

⁶⁸ NIRAS (2010)

⁶⁹ Watkinson (2009)

- EM18 – Suliffeqarfinnut angerlarsimaffiminniittunut, suliniummut tapersersuisinnaasunut, tapeersiineq, assersuutigalugu mersortarfinnik, uniform-inik aamma issittumi atisanik sanasinnaasunik, pilersitsineq; aamma
- EM19 – Isumaqatigiissutini oqaatsinik ingerlatassanik tapersiisussanik suliaqarnikkut, pilersuisuusussanit najukkami pisisarnerunissaq. Najukkami pisisarnek, najukkami tunisassiaq annertunerpaatigut pitsaassutsinut akigititanullu tunngatillugu nunani tamalaani periarfissanut pissarsiarineqarsinnaasunut sanilliunneqarsinnaappata, aatsaat salliutinneqartassaaq.

7.3.3.4 Malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisiniartarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Iliuussissat pitsanngorsaataasussat matuma siuliani taaneqartut atuutsinneqalerpata, malittaasumik suliffissaqartitsiniarnermut aamma najukkami pisisarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut qaffasissumik pitsaasumik sunniuteqartussatut isigineqarput.

7.3.4 Sulinermi atugassarititaasut

7.3.4.1 Suliniummi ingerlatassat, sulinermi atugassarititaasunut sunniisussat

GML siunissami sulisitsisutut pingaaruteqartutut, sulinermi atugassarititaasunik naleqquttunik, sulisunut pilerinaateqartunik aammalu pisartunut malitassanullu oqartussanit attuumassuteqartunit aammalu Kalaallit Nunaanni sulisartut kattuffiisa annersaannit SIK-mit piumasarineqartunut naapertuuttunik, pilersitsinissamut akisussaasuvoq. Naalakkersuisuni immikkoortortat sisamat sulinermi atugassarititaasunik suliaqartuupput:

- Danmarkimi Sullivinnik nakkutilliisut – sulliffeqarfimmi sullivimmi avatangiisit;
- Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi Suliffeqarnermut immikkoortortaqarfik;
- Danmarkimi Styrelsen for international rekruttering og integration (SIRI) – Kalaallit Nunaanni sulisinnaanissamut imaluunniit tassani ilinniarsinnaanissamut nunamiinnissamut akuersisummik qinnuteqaatinik suliarinninnermut akisussaasuusoq; aamma
- Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik.

7.3.4.2 Sulinermi atugassarititaasunut malittaasumik sunniutaasinnaasut

VSB-ip suliarineqarnerata nalaani Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinnik angisuunik ingerlatsisoqanngilaq. Tamanna pingarnerpaatigut suliniummi aatsitassarsiornermut suliassaqarfimmi aningaasarsianut malitassanik aammalu sulinermi atugassarititaasunik aalajangersaanissamut akisussaaffimmik inissiivoq. Tamatumunnga nangissutigalugu sulinermi atugassarititaasunut malittaasumik sunniinerlussinnaanerit makkua paasineqarput:

- Sulisussanut nunanit allaneersunut aamma kalaallinut atugassarititaasut assigiinngitsumik suliarineqarnerat/assigiinngitsuunerat, sulisussani akerleriissuteqalersinnaanermik malitseqarsinnaasoq;
- Sulinermit pilersaarutit aamma paarlakaatsitsinermit aaqqissuussinerit, ilaqutariinnerit attatiinnarnissaannut aammalu ilaqutariinni akisussaassuseqarnerup naammassinnaanut ajornakusuulersitsisinnaasut; aamma

- Aningaasarsiat qaffasinnerusut, aatsitassarsiorfimmi nalinginnaasuusut, najukkami sullissinnermi suliffinnit pingaarutilinnit (assersuutigalugu ilinniartitsisut, peqqissaasut il.il.) sulisut ilinniarsimasut tigusarneranni, najukkami suliffeqarnermi equtitsisinaanerat.

7.3.4.3 Iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat, sulinnermi atugassarititaasunut sunniisussat

Sulinnermi atugassarititaasunut piginnaasaqarlualuni allaffissornikkut aqutsinissaq qulakkeerniarlugu aammalu sulisussat tamarmik naligiimmik pineqarnissat qulakkeerniarlugu GML suliniutissanik makkuninnga atuutsitsilissaaq:

- EM20 – Sulinnermi atugassarititaasunik Kalaallit Nunaanni piumasaqaatinik naammassinnittunik pilersitsinissamut aammalu najukkami suliffeqarnerup allanngortilluinnarnissaanik pinngitsoornissaanut, siusissukkut ingerlaavartumillu SIK-p aamma Kalaallit Nunaanni sulisartut peqatigiiffiisa allat attaveqarfigineqarnerat;
- EM21 – Sulisussanut ilinniarsimasunut, qaffasissumik pitsaassusilimmik najukkami sulisussanik pilersitsisinnaasunik attassiinnartitsisinnaasunillu aningaasarsianik isumaqatigiissuteqarnissaq pillugu SIK-p aamma Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut suleqatigineqarnerat. Isumaqatigiissut paarlakaalluni sulinnermut aamma pisariaqartitsineq malillugu qaangiuttoorluni sulinnermut tapinik tapartaqartinneqassaaq. Aningaasarsianut isumaqatigiissut atorfinitsitsinissap aallartinnissaa sioqqullugu Kalaallit Nunaanni naalakkersuisunut aamma SIK-mut isumaqatiginninniutigineqassaaq; aamma
- EM22 – sulisussanut paarlakaannissamut pilersaarutit, ilaqutariinnut atoruminartumik atorfinitsitsiviusussat aammalu ileqquusunut qanittumik inooriaaseqaannarnissamut pisariaqartut ilaqttani tikeraarnerit amerlasuujutinnissaannik sillimaffignittunik, suliaqartoqassaaq.

7.3.4.4 Sulinnermi atugassarititaasunut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Atugassarititaasut malittaasumik sunniineri sinneruttut, iliuusissat iluarsiissutaasussat matuma siuliani nassuiarneqartut piviusunngortereerneranni, sanaartornermut, ingerlatsinnermut matusinermullu immikkoortuni annikitsumik sunniinerlussasut naliliisoqarpoq.

7.3.5 Sulisut inissaqartinneqarnerat

7.3.5.1 Suliniummi ingerlatassat, sulisussat ineqarnerannut sunniisussat

Naatsorsuutigineqarpoq sanaartornermut immikkoortumi sulisut nunanit allaneersut 520-ngajaat (ingerlatassat annertunerpaamiilerpata) aamma sulisut kalaallit 200-it missaat suliniutip eqqaani ineqarnissat pisariaqartinneqassasoq. Ingerlatsinnermut immikkoortumi sulisussat aalajangersimasut 715-nik amerlassuseqassasut naatsorsuutigineqarpoq, taakkunannga 328-it missai kalaaliussasut naatsorsuutigineqarluni, aammalu taakkunannga 450-it missaat Narsami ineqarnissat pisariaqartinneqassasoq naatsorsuutigineqarluni. Matusinnermut immikkoortumi inuit 48-it sulisorineqassasut naatsorsuutigineqarpoq. Taakkua amerlanerpaartai (85 %) kalaaliussasut Narsami najugaqartut naatsorsuutigineqarpoq.

Sanaartornermut ingerlatsinermullu immikkoortumi ineqarnissamut periarfissat assigiinngitsut, matuma kinguliani nassuiarneqartut, pilersaarutigineqarput.

- Sanaartornermut immikkoortua – Sanaartornermut immikkoortua ingerlatassani marlunnut agguarneqarpoq: aallarnisarnerup nalaa, tassani aallarniutaasumik nunami suliaqarneq ingerlanneqartussaalluni (sanaartornermut immikkoortumi ukioq 1) aammalu sanaartornerup

nalaa pingaarneq, tassani sukuluiaavik, akuiaavik aamma aatsitassarsiorfiup illutassai sananeqartussaallutik (sanaartornermut immikkoortumi ukioq 2 aamma 3). Aallarnisaanerup nalaani sulisussat Narsami aamma Narsarsuarmi inissiani pioreersuni ineqartinneqassapput. Sulisussat FIFO aallaavigalugu pingaarnertut sulisussaapput. Piffissami tassani akuiaaviup saniani aatsitassarsiorfimmi sanaartornermi tammaarsimaarfiugallartussaq pilersinneqassaaq. Sanaartornermi tammaarsimaarfiugallartussaq, sanaartornerup immikkoortuani piffissap aappaani sulisut nunanit allaneersut amerlanerpaartaasa unnuisarfiatut atorneqassaaq (sanaartornermik suliaqarnerup annertunerpaamiilernerani siniffissat 500-ngajaat pisariaqartinneqassasut naliliisoqarluni). Kalaallit sulisussat Narsami aamma Narsarsuarmi ineqarfiusinnaasuni pioreersuni ineqarsinnaanerit ingerlaannassaaq. Naliliisoqarpoq sanaartornerup immikkoortuani Narsami aamma Narsarsuarmi siniffissat 300-it sinnilaarlugit atorneqassasut.

- Ingerlatsinerup immikkoortua – Illoqarfeeraq Narsap illoqarfiata avannamut kitaata avataatungaani sananeqassasooq. Illoqarfeeraq ineqarfiusinnaasutut annertussusilerneqassaaq:
 - FIFO-mi sulisussat piffissani paarlakaaffiusussani kalaallit aamma nunanit allaaneersut tamaasa.
 - Sulisussat najukkameersussat, piffissami paarlakaaffiusussami aatsitassarsiorfimmi, akuiaavimmi imaluunniit sukuluiaavimmi sulisussat tamaasa (piffissani sulinngiffeqarfimminni ilaqttaminnut utertassapput).

Allaffimmi sulisut aammalu umiarsualivimmi, illoqarfeeqqami aamma Narsami ingerlatani allani akuutinneqartut tamarmik Narsami nammineq najukkaminni najugaqaannassapput.

Illoqarfeeraq suliniutip ingerlatsinermut immikkoortuani paarlakaattunik 450-it missaanniittunik illusimatitsiviusinnaavoq.

Ineqarfiusussani imigassaq aalakoornartortalik akuerisaassanngilaq (sanaartornermi tammaarsimaarfimmi imaluunniit illoqarfeeqqami), taamatullu illuutini pujortarneq aamma inerteqqutaassaaq.

Sulisussanut sanaartornermut atatillugu ineqarfiusussaagallartup aamma illoqarfeeqqap inissisimaneri Takussutissiaq 3-6-imi takuneqarsinnaapput.

Ineqarfiit saniatigut makkua illoqarfeeqqamiissapput:

- Saaffiginnittarfik;
- Allaffissornermut allaffiit;
- Ilinniarfiit/ilitersuussisarfiit;
- Najugaqartut nerisarfii;
- Pisiniarfeeraq;
- Napparsimasut inaat;
- Sukisaarsaartarfik;
- Eqaarsaartarfik;
- Filmertarfik; aamma
- Illup iluani timersornermi sammisassanut assigiinngitsunut timersortarfik.

Illoqarfeeqqamiissaaq makku tapertassatut pilersinneqassapput:

- Sarfaq nukissiorfimmiit suliareqqiisarfiup eqqaani inissisimasumiit, aqquersuutit 11 kV, suliareqqiisarfimmiit umiarsualivimmut illoqarfeeqqamullu ingerlaartussat, aqutugalugit pilersuutigineqassaaq;
- Illoqarfeeraq Narsap illoqarfianiit imermik pissarsisassaaq;
- Illoqarfeeraq annertuumik pisinnaasalimmik sukkasuumik attavilerneqartutigoortumik internetikkut oqarasuaatigullu attaveqassaaq;
- Eqqagassat imerpalasuunngitsut illoqarfeeqqameersut tamarmik balletinngorlugit eqitsinneqartassapput aammalu Qaqortumut ikuallanneqartussanngorlugit nassiunneqartassallutik (Narsami ikuallaavimmik sananissap utaqqiisaa). Eqqakkat navianartut, soorlu batteriit aamma akuutissat uumaatsut, immikkoortiterneqassapput immikkoortillugillu aaneqartassallutik; aamma
- Imikoornernut tamanut, erngup imaanut kuutsinneqannginnerani, sorujuaavimmik ikkussuisoqassaaq (maannakkut Narsami suleriaatsimut naapertuuttumik). Kuutsitsinerit avatangiisinut malittarisassanut tamanut naapertuutissapput.

7.3.5.2 Sulisussanik ineqartitsinnermut malittaasumik sunniutaasinnaasut

Sulisussat amerlasoorpassuit inuiaqatigiinnut ikittuinnaasunut tikinnerat, malittaasunik arlalinnik sunniinernik malitseqarsinnaavoq, ilanngullugit:

Malittaasumik sunniinerlussinnaanerit:

- Sulisussanik najukkameersuunngitsunik amerlasoorpassuarnik tikittoqarnera pissutigalugu inooqatigiinnermi isumaqatigiinnginnerit malitsigisaannik sunniineq, eqqortumik iliuuseqarfigineqanngippat, pingaartumik sanaartornerup immikkoortuani, sulisussanit nunanit allaneersunit suliniummi sulisussanit, amerlasuujussussanit, sakkortunerulersinneqarsinnaavoq. Angutit suliniummi sulisussat amerlasuujullutik, aammalu inuppasuit Narsap illoqarfianut nunanit allaniit imaluunniit Kalaallit Nunaanni sumiiffinnit allaniit nuullutik tikinneranni, innuttaasuni annertuumik allanngortoqarsinnaanera ilimanaateqarpoq. Narsaq Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiippasuarlut sanilliullugu taamatut allanngortoqarnissaanut piareersimanerusussaavoq, pissutigalugu illoqarfik aalisarnermik suliaqartunut illoqarfittut pilersimammat aammalu ukiut ingerlaneranni suliffissaqarnissamut periarfissat nikerarnerannut atatillugu innuttaasuni annertooujussuarmik tikerartoqartoq (aamma aallarartoqartoq) misigineqartarsimalluni. Kalaallit iluminni ingerlaartarnerat aamma inuiaqatigiinni kalaallinit pingaarnertut ilaasimavoq aammalu annertuunik ajornartorsiuteqalersitsinissaa naatsorsuutigineqarani;
- Illoqarfeeqqami inuiaqatigiit immikkoortut pilerneranni inooqatigiinnermi isumaqatigiinnginnerit – illoqarfeeraq Narsap illoqarfiata avatinnguani inissinneqartussaavoq. Naatsorsuutigineqarpoq illoqarfeeraq paarlakaattunik sulisussanik 450-it missaannik amerlassusilinnik illusimatitsissasoq, taakkualu illoqarfimmi innuttaasut (illoqarfeeraq ilanngullugu) ataatsimut katillugit 25 %-iisa missaannik amerlassuseqarput. Malittaasumik sunniinerit unammilleqatigiittut marluk, sulisussanut illoqarfeeqqamik pilersitsinnermi iliuuseqarfigineqartussaapput: sulisussanit nutaanit Narsamut malittaasumik sunniinissap annikitsuutinissaa aammalu Narsap illoqarfiani iluaqutissartaasut annertusitinnissaat. Sanaartugassamik isumannaallisaanikkut nakkutigineqartumik iserfiginissaa killeqartumik

aammalu sulisussanut ataavartussamik unnuisarfeqarfimmik sanaartornermi, siunnerfiit taakkua oqimaaqatigiisinniarneqassapput;

- Sanaartornerup immikkoortuani Narsami aamma Narsarsuarmi inisimaffissanik periarfissaqannginnera – Narsarsuarmi siniffissat katillugit 219-upput, aammalu Narsami allat 50-iullutik. Pingaartumik sanaartornermut immikkoortumi siusissukkut Narsami aamma Narsarsuarmi inissaqarfittut periarfissat suliniummi pinngitsoorneqarsinnaanngillat. Tamanna eqqortumik iliuuseqarfigineqanngippat, inissanik periarfissaqannginnerata kingunerisaanik takornariartitsinermik najukkami suliaqarnermut, aasaanerani akunnittarfinnik aammalu inissianik attartornermik pinngitsuuisinnaanngitsumut, malittaasunik sunniisoqarsinnaavoq; aamma
- Suliniummi sulisussanut inuuniarnermi atugassarititaasut naammaginangitsut – Allaffissornikkut nakkutilliisoqanngippat, sanaartornermut ingerlatsinermullu immikkoortuni ineqarfiit pitsaassusaasa kingunerisaanik sulisussat pitsaanngitsunik inuuniarnerminni atugassaqartinneqartussanngorsinnaapput.

Malittaasumik pitsaasunik sunniisinaanerit:

- Narsami inissianik pissaqarnerup aamma ineqarnermut akiliutini allanngortoqarnera – Maannakkorpiaq innuttaasunit ujartuisoqannginnera pissutigalugu Narsami inissiat sinneqarput. Suliniummi sulisussanik kalaallinik sulisoqarnek, Narsami inissianik attartortittakkanik ujartuinerulernermik pilersitsissasoq ilimanaateqarpoq. Tamanna attartornissamut periarfissanik pioreersunik atorluaanerulersitsissaaq aammalu inissianik pisoqqanik iluarsaassineq aammalu inissianik/illunik nutaanik sanaartorneq aallartitsissinnaallugu. Naalakkersuisut inissianik piginnittuummata, atorluaanerulernerup Narsami immikkoortortani ataatsini attartornermut aningaasartuutit appartinneqassapput, taamaaliornermi najugaqartut attartukkaminut akiliisinaanissaat periarfissaqarnerulissalluni.

7.3.5.3 Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniutaasussanut iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Sulisussanik ineqartitsinermut attuumassuteqartumik malittaasumik sunniinerlunnerit annikillisinnissaat aammalu pitsaasumik malittaasumik sunniinerit sakkortusitinnissaat, siunertaralugu iliuusissat makkua siunnersuutigineqarput:

- EM23 – Pissusilersornissamut malitassat – Sulisussat tamarmik (pilersuisuusussat ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissusilersornissamut malitassat atsiussavaat akuerissallugillu. Tamatumani isumaliutersuuteqarnerit makkua ilaatinneqarput:
 - EM24 – Suliniummut atatillugu atorfeqarnerup nalaani aammalu sulisussat ineqarfigisaaniinnermi imigassamik aalakoornartortalimmik aanngajaarniutinillu atuinissaq akuersaanngilluinnarneqarput. Atortorissarutit tamarmik pujortarfiunngitsunut taaneqarput. Politikkit taakkua unioqqutillugit pissusilersortoqarnera malugineqarpat, malinnitsitsinissamut iliuusissat aallartinneqassapput;
 - EM25 – Narsami najugaqartut aamma kalaallit ileqquinut ataqqinninneq, ilanngullugu suliniutip ingerlanneqarnerani atorfeqarnerup aallartinnerani kulturikkut eqqumaffiginninnissami ilinniartitaanerup ingerlanneqarnera;
 - EM26 – Narsamiut najugaqartut aamma tammaarsimaarfimmi/illoqarfeeqqamilu najugaqartut naapeqatigiittarneranni killilersuinerit. Assersuutigalugu tammaarsimaarfimmi/illoqarfeeqqami najugaqartut najukkami imerniartarfinnukarnissaat

akuerisaanngilaq. Taakkua tamatumunnga taarsiullugu timersornermik sammisaqarnissamut aammalu Narsami najugaqartut inooqatigiinnermut iluaqutaasutut isigineqartunik sammisaqarnikkut ataatsimooqatigiinneranni peqataanissaat kaammattuutigineqarpoq. Sammisassat taakkua suussusersineqarnissaat sulisunit Narsameersunit aamma Kommuni Kujallermeersunit suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutip (IBA) oqaloqatigiissutigineqarnerata ilaatut ingerlanneqassaaq;

- EM27 – Tammaarsimaarfimmi illoqarfeeqqamilu atortorissaarutit pujortarfiussanngillat.
- EM28 – Sanaartornermik suliaqartunut tammaarsimaarfiugallartumi illoqarfeeqqamilu kalaallinik sulisoqarnerup annertusarneqarnera – GML atortorissaarutit ingerlanneqarnerannut najukkami kalaallinik sulisunik pitsaanerpaamik atorluanaanisaq pillugu nerisassiornermut suliffeqarfinnik kiisalu eqqiaanermut aamma tapersiinnermut suliffeqarfinnik allanik suleqateqassaaq;
- EM29 – Sulisussat najugaqarfiisa pitsaassusaat – Sanaartornermik suliaqartunut tammaarsimaarfiugallartumi najugaqarfiit, entreprenørimit sanaartornermik suliaqarnermut akisussaasuusumit ilusilersorneqassapput. Unnuisarfissanut pilersaarutigineqartunut pilersaarutit sukumiisut VBS-p suliarineqarnerata nalaani pissarsiarineqarsinnaanngillat. Kisiannili pilersaarutit inaarutaasut tamarmik GML-mit akuerineqartussaapput aammalu Kalaallit Nunaanni malitassat naammassineqarnissaat qulakkeerniarlugu sulisartut peqatigiiffiannit (SIK) misissorneqartassallutik. Illoqarfeeraq ilitersuummi “Workers’ Accommodation: Processes and Standards” (IFC, 2009b) nassuiarneqartutut nunani tamalaani suleriaatsinut pitsaasunut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq;
- EM30 – Sanaartornerup immikkoortuani ineqartitsinissamut periarfissaqassanngippat, sivikitsumik pisariaqartitsineq malillugu ineqarfinnut ikorfartuutaasutut umiarsuarmik atuinissaq GML-ip pilersaarutigaa. Suliniut taanna sivikitsuinnarmik atorineqarsinnaavoq aammalu takornariartitsinermut malittaasunik sunniutaasussat annikillisinnissaat qulakkeerniarlugu, takornarianut suliaqarnerpaaffiusumi aallartinneqarsinnaallutik;
- EM31 – GML-ip Narsami aamma Kommuni Kujallermi sulisut suleqatigalugit inissiat illulu inoqanngitsut, kalaallinut sulisunut illoqarfimmut ataavartumik nuunnissamik kissaateqartunut atugassiissutiginneqarsinnaasut, paasiniarniarpai. Taakkua iluarsaassinnissamut iliuusissat 50-it angullugit siniffissanik suli allanik kinguneqarsinnaapput. Naatsorsuutigineqarpoq periarfissaq suliffissanik periarfissaqalernerani, Kommuni Kujallermi nunaqarfinni najugaqartut periarfissaq soqutigisinnaagaat aammalu Narsami siusinnerusukkut najugaqarsimasut uterusulersissinnaagaat; aamma
- CH30 - Sulisut Narsami timersornermi unammiaaarnerni peqataanissamut aammalu unammiaaarnernik nutaanik ineriartortitsinermut naleqquttumik tapersiinnissamut kaammattorneqarput.

7.3.5.4 Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Sulisussanik ineqartitsinermut malittaasumik sunniinerit pingaarnerit marluk Nalunaarsuiffik 7.10-imi nassuiarneqarput: sulisussat inuuniarnerminni atugaat aammalu sulisussat aamma Narsami najugaqartut ataqatigiinnerat. Immikkoortillugit isigalugit sanaartornerup immikkoortuani sulisussat inuuniarnermi atugaat akunnattumik malittaasumik sunniutaasussatut isigineqarput. Malittaasumik sunniutaasussaq, sanaartornermut tammaarsimaarfiugallartumik pissutsit pillugit paasissutissat amerlanerusut pissarsiarineqartarneri ilutigalugit, annikillisinneqarsinnaapput. Illoqarfeeqqami inuuniarnermut atugassarititaasunut malittaasumik sunniinerit sinneruttut, annikitsumik malittaasumik sunniinertut isigineqarpoq.

Malittaasumik sunniinerup aappaanut tunngatillugu, malittaasumik sunniinerit sinneruttut nalilersornissaannut tunngavissat arlallit sunniisussaapput. Sanaartornermik suliaqarnerup nalaani, aatsitassarsiorfiup sumiiffiani sanaartornermut tammaarsimaafiugallartussamik sanaartorneq peqqutigalugu Narsap aamma suliniummi sulisut amerlanersaasa ataqatigiinnerat annikillisinneqassaaq. Tamanna sulisut aamma illoqarfimmi najugaqartut akornanni aaqqiagiinngissuteqarnernik annikillisitsissaaq, kisianni peqatigisaanik taakkua marluusut immikkoortinneqarnerat malunnarsisissinnaallugu. Taamaattumik malittaasumik sunniineq sinneruttoq annertoorujussuarmik pitsaanngitsutut isigineqarpoq. Illoqarfeeraq Narsap illoqarfiani akuutinneqarnerujussuusussaavoq, aammalu suliniutinik sulisut aamma Narsap illoqarfiata akornanni iluaqutaasumik ataatsimooqatigiilersitsisussanik ingerlatsisoqassalluni. Suliniutit taakkua apeqqutaatinnagit illoqarfimmi innuttaasut 25 %-imik amerlanerulernerat isumanerluuteqalersitsissasoq ilimanaateqartorujussuuvoq, aammalu malittaasumik sunniineq sinneruttoq annertuumik pitsaasuunngitsutut isigineqarpoq.

Nalunaarsuiffik 7.10 Suliffissaqartitsiniarnermut aamma sulinermi atugassarititaasunut malittaasumik suniinernik eqikkaaneq

Sunniineq	Suliassap immikkoortua	Iluarsinnginnermi sunniutaa	Iliuusissat illuarsissutaasussat	Iluarseeernermi ilimanaateqarnera	Iluarseeernermi sunniuteqarnera	Iluarseeernermi pingaaruteqarnera
Kalaallit sulisut amerlassusaat	Sanaartornermik suliaqarneq	Annertuvoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM6, EM7, EM8, EM9	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM5, EM6, EM7, EM8, EM9	Ilimanaateqarpoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuvoq
	Matusineq	Ingasanngitsoq	EM1, EM2, EM3, EM4, EM6, EM7, EM8, EM9, EM10, EM11	Ilimanaateqarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Ilinniartitaaneq aamma sulianut piukkunnassutsinik inerisaaneq	Sanaartornermik suliaqarneq Matusineq	Annikippoq	EM1, EM3, EM4, EM13, EM14, EM15, EM16, EM11	Ilimanaateqarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EM1, EM3, EM4, EM12, EM13, EM14, EM15, EM16, EM11	Ilimanaateqarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Malittaasumik suliffissaqartitsineq aamma najukkami pisiniartarneq	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	EM17, EM18, EM19	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Sulinermi atugassarititaasut	Anlægsarbejde Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	EM20, EM21, EM22	Ilimanaateqanngilaq	Annikippoq	Annikippoq
Sulisussanik unnuisitsineq – inuuniarnerup qaffasissusaa	Sanaartornermik suliaqarneq	Ingasanngitsoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Ilimanaateqanngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31	Pitsaanngilaq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
Sulisussanik unnuisitsineq – Narsamut ataqatigiissitsineq	Sanaartornermik suliaqarneq	Qaffasissorujussuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31, CH30	Ilimanarpoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuvoq
Sulisussanik unnuisitsineq – Narsamut ataqatigiissitsineq	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuvoq	EM23, EM24, EM25, EM26, EM27, EM28, EM29, EM30, EM31, CH30	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq

7.4 Nunamik atuineq aammalu nunamik allaavilimmik inuuniarnermi tunngaveqarneq

7.4.1 Nunamik atuineq aammalu nunamukarsinnaanerup killilersorneqarnerani aningaasaqarnikkut inangiineq

7.4.1.1 Suliniummi ingerlatassat, nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinermut sunniisut

Suliniummik annertunerusumik ineriartortitsinerup nunap pioreersumik aningaasarsiuutigineria inangersinnaavaa. Tunngavissani malittaasumik sunniinernut taakkununga sunniisuni ilaatinneqarput suliniutip sumiiffiani nunaminertap angissusaa, nunamukarsinnaanerup killilersorneqarsinnaanera, suliniutip nunami avatangiisinut sunniinerit aammalu suiniutip siunnersuutigineqartup eqqaani maannakkut nunamik atuineq.

Suliniummi ilaatinneqartunut pingaarnernut nunaminertap angissusaata annerpaaffissaa (tassa imaappoq ukiuni 37-ini aatsitassanik piiareernerup kingorna) Nalunaarsuiffik 7.11-imi takutinneqarpoq.

Nalunaarsuiffik 7.11 Suliniummi ukiuni 37-ni aatsitassarsiorfimmik ingerlatereernermi tunngaviusumik siunnerfiit

Suliniuummi ilaatinneqartoq (ukiut 37)	Nunaminertap angissusaa (km ²)
Aatsitassarsiorfinni itersaliat	1,1371 km ²
Ujaqqanut atorneqartussaangitsunut inissiiviit	1,255 km ²
Avisaartiterinermiit tailingsit	2,516 km ²
Akuutissanit uumaatsunit igitassat	0,4656 km ²
Umiarsualivik	0,1346 km ²
Inissiat	0,0421 km ²
Nunaminertap ataatsimut katillugu angissusaa tamakkiisoq (ukioq 37)	5,946 km ²

Kuannersuit eqqaanni nunap ilusaata suliniuteqarfimmukarsinnaaneq annikillisippaa. Pinngortitap killiliineranut ilanngullugu suliniuummi ungalunik (Takussutissiaq 3-7-imi takutinneqartutut), aatsitassarsiorfiup suliareqqiisarfiullu sumiiffiit ingerlatsivigineqartunut tamat ornigunnissaannik akornusiisussamik, ikkussisoqassaaq.

7.4.1.2 Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinermut malittaasumik sunniisinnaanerit

Aningaasaqarnikkut inangiineq nassuiarneqarpoq tassaasoq pigisanik annaasaqarneq imaluunniit pigisat ornissinnaajunnaarnerat, aningaasatigut isertitaqarfinnik imaluunniit inuuniarnermi tunngavigisanik allat ilusililik annaasaqarnermik malitseqartumik. Aningaasatigut isertitaqarfiit imaluunniit nunamik aallaavilimmik inuuniarnermi tunngavigisani allatut iluseqartuni, suliniuummit sunnerneqarsinnaasuni ilaatinneqarput:

- Iluata qooruani nunaateqarfimmi nersutaateqarneq (aatsitassarsiorfimiit 3,7 km);
- Ipiuttami nunaateqarfimmi savaateqarneq (aatsitassarsiorfimiit 15 km);

- Tuttuttuumi tuttuuteqarneq (aatsitassarsiorfimmiit > 25 km);
- Kuannersuit qatsissortaani ujaqqanik pinnersaasiassanik (tugtupit) katersisarneq; aamma
- Takornariartitsinermi ingerlataqarnerit, Narsap Iluanit qajartortitsilluni angalaartitsinernut aallaaviusartunik, atuiffiusartut.

Nunaateqarfiit inissisimaffii Takussutissiaq 6-15-imi takutinneqarput. Inuuniarnermi tunngavissanut malittaasumik sunniisinnaanarit kisimik nassuiaammi matumani allaaserineqarput.

Malittaasumik sunniisinnaanarit suussusai Nalunaarsuiffik 7.12-imi takutinneqartutut inuuniarnermi tunngavissani tallimani nikerarpoq.

Nalunaarsuiffik 7.12 Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnermut inangiinnermut malittaasumik sunniinnermut aallaaviusinnaasut

Inuuniarnermi tunngaviusoq	Avatangiisini malittaasumik sunniineq	Ornigunnissamik killiliineq	Isumanerluuteqarnermut tunngatillugu paasinninneq
Iluata qooruani nersutaateqarneq	X		X
Ipiuttami nunaateqarfik	X		
Tuttuttuumi nunaateqarfik	X		
Ujaqqanik pinnersaasiassanik katersineq		X	
Qajartortitsilluni takornariartitsineq			X

Ipiutami aamma Tuttuttuumi nunaateqarfinnut malittaasumik sunniinerit pingaaruteqanngitsutut isigineqarput aammalu nunaateqarnermi ingerlatanut sunniisussaanatik.

Iluata qooruani nunaateqarfik, aqquernup ingerlaarfiusartussap nutarterneqarnera aammalu aqqusinnermi angallannerulerneq pissutigalugit annertunerusumik sunniinernik misigisaqartussaavoq. Kisiannili nunalerinnermi tunisassianik Iluani nunaateqarfimmi nunalerinnermik ingerlataqarnermi aningaasaqarnikkut sunnerneqarsinnaasunik paasinninnermi, isumanerluuteqartoqarsinnaavoq.

2017-imi Kuannersuit eqqaanni ujaqqanik pinnersaasiassanik katersinissamut pisinnaatitsissutit pingasuupput. Suliniutip ineriartortinneqarnera ilutigalugu sumiiffinnut aalajangersimasunut tugtupit-eqartunut isersinnaaneq, tamat isumannaatsuunissaat eqqarsaatigalugu, killeqalertussaavoq. Tamanna allanik aaqqissuussisnaanneginnermi Narsami ujaqqanik pinnersaasiassanik katersisartut inuuniarnermi tunngavigisaannik sunniisnaavoq.

Takornariartitsinermut suliffeqarfiit qajartortitsinermik neqerooruteqartartut, siusinnerusukkut minkinik uumasuuteqarfiusimasoq, aasap qaammataanni Narsami takornariartitsinermi ingerlataminnut aallaavittut, atorpaat. Minkinut uumasuuteqarfiusimasup taassuma inissisimaffia Takussutissiaq 6-18-imi takuneqarsinnaavoq. Qeqertaasami Tunumi umiarsualivimmik ineriartortitsineq takornariartitsinermik suliaqartunut kusanassutsitigut malittaasumik sunniuteqarsinnaavoq, aammalu suliffeqarfiit qajartortitsinermi umiarsuit umiarsualivimmut umiarsualivimmiillu ingerlaartut naapinnginnissaannut mianersornerusussaapput. Tamanna annertuumik malittaasunik sunniuteqassanngitsoq ilimanarpoq, tassami qajartortartut imartani umiarsuit assartuutit, Kalaallit Nunaat tamakkerlugu nioqqutissanik pilersuisut, angalaffigisartagaanni ingerlaarnermik misilittagaqarmata.

7.4.1.3 Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinermut malittaasumik sunniinernut iliuusissat iluarsissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinermut malittaasumik sunniinerit annikillisinnissaannut iliuusissat iluarsissutaasussat makkua ingerlanneqassapput:

- Tunngaviusut makkua nunamukarnissaq aammalu nunamik pisinissaq sunaluunniit pillugit atorineqartussat:
 - LA1 – Inangiinissap pinngortoortinnissaa ajornarpat, suliniutip allatut ilusilerneqarnissaata misissorneqarneratigut, inangiinertut ittumik malittaasumik sunniinissaq pinngitsoortinneqassaaq imaluunniit annikillisinneqassalluni;
 - LA2 – Pinngitsaaliilluni anisitsinissaq pinngitsoortinneqassaaq;
 - LA3 – Nunaminertamik pisinissaq pisariaqartoq, tunisiumasup pisiumasullu akornanni isumaqatinninniarnikkut sapinngisamik isumaqatigiissutigineqassaaq;
 - LA4 – Nunaminertamik pisinissaq pisariaqartillugu imaluunniit nunaminertanik atuinnissap killilersorneqarneranik ingerlatsisoqartillugu, inuiaqatigiinni malittaasumik sunniinerlunnerit annikillisinneqassapput a) piseqqinnermi nalinga⁷⁰ naapertorlugu pigisanut annaaneqartunut taarsiinikkut, b) paasissutissanik naleqquttumik ingerlatitseeqqinnikkut, oqaloqatigiinnikkut aammalu inuit akuusut peqataatillugit paasissutissiinnikkut nunassitsitseeqqinnernik ingerlatassanik ingerlataqarnissap qulakkeerneratigut; aamma
 - LA5 – Aningaasaqarnikkut inangiisoqarluni pisoqartillugu, suliffeqarfiup inoqutigiit kalluarneqartut isertitaqarnerannut tunngaviusut iluarseeqqinniassavai imaluunniit ajornanngippat pitsaanerulersissallugit.
- LA6 – Suliniummut atatillugu suliaqartoq aamma iluata qooruani nersutaateqarfimmik piginnittoq siusinnerusukkut pisortatigoortuunngitsumik oqaloqatigiissimapput. Suliniut piiannissamut akuersissummik tunineqarpat, ingerlatseqatigiiffiup aamma iluata qooruani nersutaateqarfimmik piginnittup akornanni nersutaateqarfiup pisarineqarsinnaaneranut tunngatillugu isumaqatiginninniarnert tungaannut alloriartoqarsinnaalissaaq. Erseqqissarneqarpoq maannakkorpiaq isumaqatigiissuteqartoqanngimmat;
- LA7 – Malittaasunik sunniinerit nassuiarnissaat aammalu pisariaqartitsineq malillugu suliniut pillugu annertunerusumik paasissutissiinnissaq siunertaralugit sumiiffimmi nunamik atuisut tamarmik akuutitsiviusumik tusarniaallunilu ingerlataqarnernik ingerlataqarfigineqassapput;
- LA8 – Suliniutip isertitanut tunngavissanut sunniinerani KNAPK aamma SPS suleqatigalugit, GML sunniinerup qanoq issusaa apequtaatillugu, isertitanik iluarseeqqinnissamut pilersaarummik suliaqassaaq;
- LA9 – Inuussutissarsiornermik aallaavilimmik inuuniarnermi tunngavissat suliniummit sunnerneqassappata GML suliffeqarfiit pioreersut annertusitinniarlugit aammalu najukkami

⁷⁰ Piseqqinnermi nalinga nassuiarneqarpoq tassaasoq pigisap niuerfimmi nalinga niuernermut aningaasartuutit ilassutigalugit. Naliliinermut periaatsip taassuma atorineqarnerani, illuutit pigisallu nalikillilerneqarnerat ilanngunneqassanngilaq. Niuerfimmi nalinga nassuiarneqarpoq tassaasoq inoqutigiit sunnerneqartut tamarmik pigisanut annaaneqartunut pigisanik naleqataannik taarsiillutik akiligassaat. Piseqqinnermi nalinganik naliliineq uppersarneqassaaq aammalu taarsiissutissanik tunniussisoqartussaatiillugu inuuniarnermi tunngavigisat (LRP) iluarseeqqinnissaannut pilersaarummi ilaatinneqassalluni.

suliffissaqartitsilerniarluni, suliffeqarfimmik ineriartortitsinermut ingerlatanut tapersiissaaq, ilanngullugu ilinniartitaaneq aamma suliffeqarfimmi pilersaarusionerq;

- LA10 – Pujoralannut qinngornernullu tunngatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat ingerlanneqassapput;
- LA11 – Aatsitassarsiorfiup eqqaani, Narsap illoqarfiani, Iluata qooruani aammalu Ipiutami pujoralannut qinngornernullu alapernaarsuisarfimmik pilersitsisoqassaaq (innersuussiviup inissisimaffiatut), taakkunaniillu paasisat soqutiginnittunut nalunaarutigineqassallutik;
- LA12 – GML-ip sanaartornermik suliaqarneq/aatsitassarsiorfimmi ingerlatassat aallartinnginneranni, ujaqqanik pinnersaasiassanik (tugtupit) katersinissamut pisinnaatitsissummik pigisaqartut, sumiiffinnut ujaqqanik pinnersaasiassanik pitsaanerpaamik pitsaassusilinnik peqarfiusunut isersinnaatinnissaat pillugu oqaloqateqarnerit aallartissavai. Isumannaallisaanermut malitassat atuutsinniarlugit isertarnek nakkutigineqassaaq; aamma
- LA13 – GML-ip suliniutip ilusiligaanera aamma piffissanut pilersaarutit nassuiarniarlugit aammalu malittaasumik sunniinerup iluarsinissaanut suliniutissanik pisariaqartunik ineriartortitsiniarluni, suliffeqarfinnut qajartortitsillutik takornariartitsinermik neqerooruteqartunut oqaloqateqarneq aallartissavaa

7.4.1.4 Nunamik aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiinermut malittaasumik sunniinerit sinneruttut

Malittaasumik sunniinerit, qulequttami matumani nalilersorneqartut, immikkuullarissuunerat, taakkualu inunntut pingaaruteqarnerat, pissutigalugu, malittaasumik sunniinerit inuuniarnermut tunngavigisanut tallimanut tamaginnut immikkut nassuiarneqarput:

- Iluata qooruani nersutaateqarfik – Illuummut nunamik aallaavilimmik malittaasumik sunniineq sinneruttoq iliuusissat iluarsiissutaasussat, matuma siuliani nassuiarneqartut, ingerlanneqareerneranni, akunnattutut isigineqarput;
- Ipiuttami nunaateqarfik – Nunamik aallaavilimmik malittaasumik sunniineq sinneruttoq annikitsutut isigineqarput;
- Tuttutuumi nunaateqarfik – Nunamik aallaavilimmik malittaasumik sunniineq sinneruttoq annikitsutut isigineqarput;
- Ujaqqanik pinnersaasiassanik katersisartut – Nunamik aallaavilimmik malittaasumik sunniineq sinneruttoq akunnattutut isigineqarput; aamma
- Qajartortitsilluni takornariartitsinermik suliaqartut – Nunamik aallaavilimmik malittaasumik sunniineq sinneruttoq annikitsutut isigineqarput.

Aammattaaq oqaatigineqarpoq Kalaallit Nunaanni nunalerinermik suliaqarnermut suliniutip malittaasumik sunniinera annikitsutut isigineqartariaqartoq. Nunaateqarfiup ataatsip maannakkut inissisimaffimmini ingerlatani unitsissavai, aammalu nunaateqarfinnut allanut malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqanngilaq.

7.4.2 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit

7.4.2.1 Suliniummi ingerlatassat, pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinermut malittaasumik sunniisussat

Suliniut pinngortitap ataqatigiinnerani pioreersumi, pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinernut akornusersuinikkut malittaasunik sunniisitsisinnaavoq, pissutigalugu:

- Aqqusinniornissamut aammalu aatsitassarsiorfiup suliareqqiisarfiullu ingerlannissaannut nunap piiarneqarnera;
- Suliniutip sumiiffianut isernissap killilersorneqarnera;
- Imerkum kuunni pioreersumik atuineq;
- Suliniummit nipiliorneq pujoralatserinerlu, najukkami avatangiisini pisuussutit sunniisussaq; aamma
- Sumiiffimmi Kujataani UNESCO-mi nunarsuarmi kingornussassaqaarfinni allassimasumi silaannaap pitsaassusaanut malittaasumik sunniinerit.

Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit tassaapput "pisuussutit inuit, ilanngullugit inuussutissarsiortut pinngortitap ataqatigiinneranit pissarsiarisartagaat. Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit suussutsinut sisamanut agguarneqarput: 1) sullissinernik tassaasunik tunisassiat inuit pinngortitap ataqatigiinneranit pissarsiarisartagaannik pissarsisarneq, 2) sullissinernik tassaasunik pisuussutit inuit pinngortitap ataqatigiinnerata ingerlanerani iluarsiisarni pissarsiarisartagaannik iluarsiisarneq, 3) kulturikkut sullissinerit pisuussutit tigussaasuunngitsut, inuit pinngortitap ataqatigiinneranit pissarsiarisartagaat aamma 4) sullissinerit tunngavissiisut, pinngortitap ingerlanerani sullissinernik allanik atatitsisuusut" (IFC, 2012).

7.4.2.2 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinermut malittaasumik sunniisinnaanerit

Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinernut malittaasumik sunniinerit, aningaasaqarnikkut inangiinnermut malittaasumik sunniinernit allaanerupput, pissutigalugu taakkua sullissinerit inuuniarnermut tunngavigineqanngitsunut tunngassuteqarmata, kisianni inuunermi nuannaarnissamut tapersiisuullutik. Taamatut pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinernik annaasaqarneq, inoqutigiinnut imaluunniit inunmut ataasiakkaanut malittaasutut sunniineruvoq annertunnginnerusoq (taamaattoq avatangiisinut annertunnginnerunngissinnaalluni), inuuniarnermi tunngavigisanik annaasaqarneq inoqutigiinnut imaluunniit inunmut ataasiakkaanut annertuumik ajoqusiinnaalluni,

Immikkoortoq 6.6.2-imi nassuiarneqartutut pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit suliniutip sumiiffiani innuttaasunut pingaaruteqarput. Ingerlatassat Nalunaarsuiffik 7.13-imi suussusersineqarput. Takussutissiani aamma suliniutip ineriartortinneqarneranit pinngortitap ataqatigiinneranit sullissinernut malittaasunik sunniisinnaanerit nassuiarneqarput.

Nalunaarsuiffik 7.13 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinerit suussusaat

Pinngortitap ataqatigiinnerani Sullissinerup suussusaa	Ingerlatassaq/ sullissineq	Inissisimaffia	Malittaasumik sunniisinnaaneq
Pissarsititsinissaq	Aalisarneq aamma puisinniarneq	Takussutissiaq 6- 16-imi sumiiffik 2, 3 aamma 5 kiisalu Narsap kuua	Aalisakkanut/aallaaniarneqartartunut malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqanngimmat, malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqanngilaq

Pinngortitap ataqatigiinnerani Sullissinerup suussusaa	Ingerlatassaq/ sullissineq	Inissisimaffia	Malittaasumik sunniisinnaaneq
Pissarsititsinissaq	Paarnanik nunianneq	Iluata qoorua aamma Narsap nuua	Paarnanik nuniagiartarnerit sunnerneqarnissaat naatsorsuutigineqanngilaq, tassami nipiliornertit naliusunit ilitersuissutaasunit nipikinnerusussaammata.
Kulturikkut sullissinerit	Pisulluni angalaarnerit, pisunnerit arpannerit	Iluata qoorua sinerlugu aamma qaqqat qaavini avannarlerniittuni	Aatsitassarsiorfiup aallartinnerata malitsigisaanik qooqqup isikkuata allanngoriartornera ilutigalugu pisuussutitut annikitsumik malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqarpoq.
	Aalisarneq aamma puisinniarneq	Takussutissiaq 6- 16-imi sumiiffik 2, 3 aamma 5	Aalisakkanut/aallaaniarneqartartunut malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqanngimmat, malittaasunik sunniinissaq naatsorsuutigineqanngilaq
	Sumiiffiit itsarsuarnisaqa rfiit aamma inuit iliveqarfii	Narsap Ilua aamma Narsap nuua	Ataatsimut isigalugu sumiiffiit suliniummit sunnerneqartussaangillat. Toqqit toqqavia aamma qeqertaasap Tunup nuuani aallaaniat taalutaat aserorneqartussaavoq.
	Kujataa, UNESCO-mi nunarsuarmi kingornussassa qarfik	Qassiarsuk Igaliku Sissarluttoq Tasikuluulik Qaqortukulooq	Sumiiffik qaninnerpaaq (Qaqortukulooq) suliniutip sumiiffianiit 17 km-nik ungasissuseqarpoq. Avatangiisinut ilusilianit tamatumunnga imaluunniit UNESCO- qarfinnut allanut suliniummit malittaasunik sunnerneqarnissaat takussutissaqanngilaq.

7.4.2.3 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinernut atatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaasussat

Iliuusissat iluarsiissutaasussat makkua pinngortitap ataqatigiinnerani atortorissaarutinit sunniinerit annikillisinniarlugit ingerlanneqassapput:

- LA14 – Suliniutip tunngaviummik uuttuutaasa aamma sumiiffiit iserfiginissaannut killilersuiffiusut angissusai sapinngisamik annertunerpaamik annikitsuutinneqassapput;
- LA15 – Iluata qooruani pujoralatserinissaq annikitsuutinniarlugu aqqusernit aqquataasartut akuttunngitsumik imermik seqqartarneqartassapput;
- LA16 – GML qooqqumi najukkami nunalerinermi tunisassianik, taakkua pissarsiarineqarsinnaatillugit (assersuutigalugu paarnat), ileqqusumik ingerlataqarnerit ingerlaannartinniarlugit, pisiniartassaaq; aamma
- LA17 – GML Narsap illoqarfiani sulisut suleqatigalugit allami avatangiisini annikitsumik sunniiviummik arpaffissanik/pisuffissanik sumiissusersiissaaq.

7.4.2.4 Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinermut malittaasumik sunniinerit sinneruttut

Pinngortitap ataqatigiinnerani sullissinermut malittaasumik sunniinerit sinneruttut suliniutip tamakkerluni ingerlanneqarnerani, iliuusissat iluarsiissutaasussat nassuiarneqartut atuutsinneqalernerisa kingorna, akunnattutut isigineqarput.

7.4.3 Takornariartitsisarneq

7.4.3.1 Suliniummi ingerlatassat, takornariartitsinermut sunniisussat

Suliniutip ineriartortinneqarnera Narsami takornariartitsinermut suliassaqaarfiup ineriartortinneqarneranut malittaasunik arlalinnik sunniuteqartitsisinnaavoq. Suliniummi ingerlatassat, suliassaqaarfimmi sunniisinnaasut tassaapput:

- Narsami aningaasaqarnikkut ineriartortitsiuarneq;
- Narsami sullissinerit annertussusaanni aamma suliassaqaarfinni pingaaruteqannginnerusuni allannguuteqartitsinerit;
- Assartuussinikkut attaveqaatini allanngortoqarnera; aamma
- Sumiiffimmi pinngortitap sunnigaanngitsup paasineqarnera.

7.4.3.2 Takornariartortitsisarnermut malittaasumik sunniutaasinnaasut

Narsami takornariartitsinermik inuussutissarsiortut maannakkorpiaq ikittuinnaapput, kisianni umiarsuarmik takornariartaammik ilaasut illoqarfimmut tikeraartartut amerliartornerisa malitsigisaanik siuariartornissaq naatsorsuutigineqarluni. Takornariartitsisarnermut suliniummit malittaasumik sunniutaasinnaasut makkuupput:

- Takornariat pinngortitamik sunnigaanngitsumik ujartuisut aammalu najukkami pisuffissat periarfissaasut ikilisinnaanerat;
- Takornariat najukkami aningaasaqarnerup ineriartortuarnerulerneranit pilerilersinneqartut amerlanerulersinnaanerit; aamma
- Assartuussinissamut periarfissat, illoqarfimmut FIFO-mi sulisussat assartorneqarnissaannut pisariaqartitsinerup naammassinnaanut pilersinneqartut, pitsaanerulernerat pissutigalugu takornariat amerlanerulersinnaanerit.

7.4.3.3 Takornariartitsisarnermut atatillugu iliuusissat iluarsiissutaasussat/pitsanngorsaataasussat

Sunniinerit aqunnissaannut iliuusissat iluarsiissutaasussat makkua aallartinneqassapput:

- LA18 – Najukkami takornariartitsinermi periarfissat immikkut tapersersornissaat pillugu Kommuni Kujallermi aamma Narsap illoqarfiani oqaloqateqarneq; aamma
- LA19 – Nunami namminermi aamma nunani tamalaani najukkami takornariartitsinerup siuarsarnissaanut periarfissanik misissuineq.

7.4.3.4 Takornariartitsisarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut

Takornariartitsisarnermut malittaasumik sunniutaasussat sinneruttut, suliniutip ingerlanneqarnera tamaat akunnattumik pitsaasuusussatut isigineqarput.

Nalunaarsuiffik 7.14 Nunap aamma inuunermi periarfissat nunamit aallaaveqartut atorpeqarneranni malittaasumik sunniutaasussanik eqikkaaneq

Sunniineq	Suliassap immikkoortua	Iluarsiinnginnermi sunniutaa	Iliuusissat illuarsiissutaasussat	Iluarseereernermi ilimanaateqarnera	Iluarseereernermi sunniuteqarnera	Iluarseereernermi pingaaruteqarnera
Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnikkut ineriartortitsineq – Iluata qooruani nersutaateqarneq	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	LA1, LA2, LA3, LA4, LA5, LA6, LA7, LA8, LA10, LA11	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiineq – Ipiuttami aamma Tuttutuumi naasorissaasoqarfiit	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA1, LA2, LA3, LA4, LA5, LA7, LA8, LA10, LA11	Pitsaanngilaq	Pingaaruteqanngilaq	Annikippoq
Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiineq – ujaqqanik pinnersaasiassanik katersisartut	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Annertuvoq	LA8, LA9, LA12	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
Nunamit aallaavilimmik aningaasaqarnikkut inangiineq – qajartortitsilluni takornariartitsinnermi suliffeqarfiit	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA13	Ilimanaateqanngilaq	Annikippoq	Annikippoq
Inuussutissanik pissarsisinnaaneq aamma pinngortitap ataqatigiinnerani atuuffiit	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	LA14, LA15, LA16, LA17	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Takornariartitsineq	Sanaartornermik suliaqarneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	LA18, LA19	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq

7.5 Isumalluutit imaaneersut aamma immamit aallaaveqartunik inuuniarnikkut tunngaviusut

7.5.1 Aningaasarsiornikkut kinguariartorneq killilersuinerit kingunerisaannik aammalu imaani pisuussutitut tunniutaasunik pissuteqartunik

7.5.1.1 Suliniutinik ingerlatsinerit imaanik tunngaveqartunik aningaasarsiornernut sunniutaat taarsiartuaarnerilu

Aalisarneq aamma immamik tunngaveqartunik inuuniarnermi pissutsit allat atugassarititaasut Kalaallit Nunaanni inuunermi tunngaviupput. Suliniutip imaanik tunngaveqartunik inooriaatsinut sunniutigisinnaasaasa annertussusianni apeqqutaassapput maanna pisuussutitut inuuniarnermi tunngaviusutut iluaquteqarnerup annertussusia.

7.5.1.2 Sunniutaasinnaasut imaanik tunngaveqartumik aningaasarsiornernup illikartikkiartorneqarsinnaaneranut

Aningaasarsiornikkut isaatitsissutaasutut aallaaviusut, imaluunniit imaanik tunngaveqartunik inuuniutit allat, suliniummut sunnerneqarsinnaasut, makkuninnga ilaqarput:

- Inuussutissarsiutigalugu aalisarneq aamma puisinniartarneq suliniuteqarfiup sumiiffiata eqqaani.
- Ileqqutoqqanik tunngavilinnik aalisarneq aamma piniariartarneq, inoqutigiit nerisassaminik imminnut pilersornerannut atasoq.

Sumiiffinnut misissuiffigineqartunut innersuussilluni, figurini 6-16-imi allaaserineqartunik, sumiiffiit 2, 3 aamma 5 atorneqartarput nalinginnaasumik inuussutissarsiutigalugu aalisartunit, ileqqutoqqanillu aallaaveqartunik imaani ingerlatsinerit pingaarnertut atuisuusut sumiiffinnik 3, 4 aamma annikinnerusumik sumiiffimmik 5-imik. Imaanut aniatitsineq pissaaq Nordre Sermilimmi, sumiiffimmi 5-imi.

Naatsorsuutigineqanngilaq aningaasarsiornermik aalisarnermeersumik (inuussutissarsiutigalugu aalisartunik imaluunniit ilassutitut inuuniarnermut atasumik aalisarnermik) suliniummik ingerlatsineq annikinnerulersitsisussatut. Tamatumunnga pissutaavoq naatsorsuutigineqannginnera malunnaatilimmik imaani uumasunut imaanilu naasunut suliniutip kinguneqarnerlunnissaa.

7.5.1.3 Ikorsiissutit/pitsanngorsaaitit iliuusissatut imaanik tunngavilimmik aningaasarsiornermik annikinnerulersitsisoqassappat

Naatsorsuutigineqanngilaq sunniuteqartussatut aningaasarsiornikkut annikinnerulersitsisunik, imaanik tunngavilimmik inuuniarneq eqqarsaatigalugu. Tulliuttulli ikorsiissutit - iliuutsit – pilersinneqassapput nakkutilliineq takutitsissagualarpat sunniutaasunik:

- OC1 – Aalisartut aamma piniartut kattuffiannik (KNAPK) allanillu suliami susassaqtartunik kattuffinnik oqaloqateqartarneq, siunnerfigalugu najukkami namminermi piniartuut allannguutaasut paasilluarumallugit, - taamaattoqassappat;
- Pisuni allannguutit pineqartut suliniummut tutsinneqarsinnaappata, ileqqut imaattut atorneqassapput;
- LA1 – Kingunerisassat kinguariartortoqarneranik pinngitsoorniarlugit imaluunniit annikinnerulersinniarlugit, misissuinikkut suliniutip ilusilersorneqarnerani periaasissanik allanik, kinguariartortoqarnera nammineq pinngitsoorneqarsinnaanngippat;

- LA5 – Aningaasarsiornikkut kinguariartormik pisoqarfiusuni, suliffeqarfiup periarfissarsiutissavaa imaluunniit ajornanngippat pitsanngorsassallugit isertsitassamut tunngaviusut, inoqutigiinnut tamatumani eqqorneqartunut.

7.5.1.4 Imartani aningaasarsiornerup illikartikkiartorneqarnerani kingunerisassat sinneruttut

Imartani aningaasarsiornerup illikartikkiartuaarneqarnerani kingunerisassat sinneruttut nalilerneqarput appasissutut suliniutip ingerlanneqarfigisaani piffissami tamarmiusumi, inuussutissarsiutigalugu aalisartunut aamma ilassutitut inuussutissanik aalisartartunut kiisalu piniartunut.

Nalunaarsuiffik 7.15 Imartani aningaasarsiornerup illikartikkiartornekata kingunerisassaanik eqikkaaneq

Sunniutaa-sut	Suliniutip piffissaq ingerlanneqarfigisaa	Iliuuseqannginnermi sunniutaa-sut	Iluarsiissutitut iliuutsit	Ikiorseereernermi ilimanaatit	Ikiorseereernermi kingune-risat	Ikiorseereernermi sunniutaa-sut
Imaanit aningaasarsiutit illikartikkiartuaarnerat	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	OC1, LA1, LA5	Ilimananngilaq	Annikippoq	Appasip-poq

7.6 Suliffimmi avatangiisit isumannaatsut peqqinnartullu

Immikkoortumi sammineqarput suliniutip kingunerisinnaasai sulisuusut isumannaatsumik peqqinnartumillu sulinerminni avatangiiseqarnerannut. Suliniutip innuttaasut peqqissusaannut kingunerisinnaasai sammineqarput immikkoortumi 7.7-imi.

Pineqartut suliniutip kingunerisinnaasai immikkoortumiittut ilaqarput nalorninaatinik tassanngaannaq pisinnaasunik (sillimaniarnermi) aamma immikkuullarissut katsorsarneqarsinnaanngitsut peqqissutsimut aarlerinaataasinnaasut (qinngornernit ulorianartunit sunnerneqarsinnaaneq), suliniutip nammeneq pissuserisaaniittunit. Peqqissutsimi ajornartorsiutit allat (assersuutigalugit pujoralaqarsinnaanera, nipiliortoqarsinnaanera aamma sajuppilatitsisoqartarsinnaanera /imaluunniit sajuppiluttoqarsinnaanera) eqqaaneqarput innuttaasut peqqissusaannut aammalu sillimaniarnermut immikkoortumi. Suliniut ineriartortitsissaaq immikkuullarissunik nakkutilliinermut aqqissuussinernik, minnerpaaffissaminiitsinniarlugit nalorninaatsit, peqqissutsimik aamma sillimaniarnermik isumaginninnermut pilersaarummiittut, suliarineqartussat VSB-ip (inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinermik pillugu nalilersuineq) nassiunneqareernerani.

Pissutsit suliffeqarfimmi peqqissutsimut aamma sillimaniarnermut atasut aammalu SIA-mi qinngornernut tunngasut allaaserisaniipput saqqummiunneqartumi GML-imiit. Pisortat suliami susassaartut, tamatumani aamma pisortani oqartussaasut peqqissutsimut aamma sillimaniarnermut suliffeqarfinni, qinngornernut ulorianaatilinnut il.il. tunngasuni, piumasaqaatinik saqqummiussissapput siunissami akuersissutini - licensini – aamma / imaluunniit akuersinerni, taamaattumillu inaarutaasunik aalajangiissallutik ingerlatsinissat inaarutaasumik akuerineqarnissaannik.

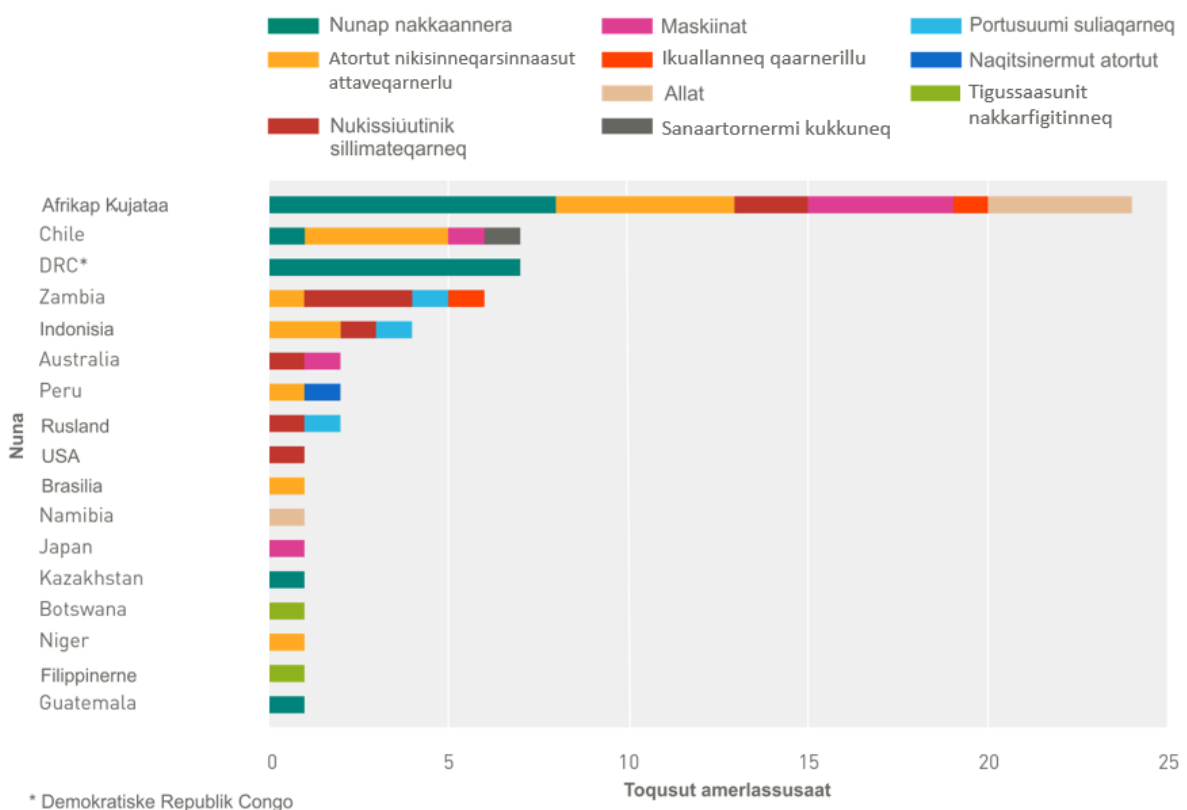
7.6.1 Ajutoortoqarsinnaanerani nalorninaatsit

7.6.1.1 Suliniummik ingerlatsineq, ajutoortoqarsinnaatitsisoq

Qaarusunni aatsitassarsiorfinni ingerlatsinerit, suliffissuaqarfinnisulli allani maskiinanik oqimaatsunik atuiffiusuni, portusuumiittuni aamma nukimmik ingerlasumik imaluunniit aalasumik atuiffiusumi, aarlerinaateqartarpoq nalorninartunik pisoqarsinnaanerani, ajunaartoqarsinnaanerani.

Nunat tamalaat akornanni aatsitassarsiornikkut suliffissuaqarfiit ukiuni amerlasuuni suliniutigaat kulturi suliffimmi ajunaarnertaqanngitsoq, tamatumunngalu tunngatillugu siuariartortoqarsinnaavoq, naak anguniagaq suli anguneqanngikkaluartoq. International Council of Mining and Metals (ICMM) - sanilliussisarluni misissuineramik suliaqarsimavoq suliffeqarfiit ilaasortasut tamarmiusut akornanni 2016-imi ingerlanneqartumik, takutitsisumik appariartornermik ajutoornerni toqumik kinguneqartuni, aammalu piffissami 2012-imiit 2016-imut ajutoornerit nalunaarutigissallugit pisussaaffiusut appariartornerannik. Takussutissiaq 7-2 imaqarpoq eqikkaanermik ajutoornerni toqumik kinguneqartuni suliffeqarfinni ICMM-imi ilaasortasuni ukioq 2016-imi. Naak taamatut sanilliussisarnerit pissusissamisooraluartut annertuunik assigiinngissuseqartarput ICMM-imi ilaasortat akornanni pissutsit, assersuutigalugu Sydafrikami qaarusunni aatsitassarsiorfiusuni ujaqqat sisoorsinnaaneri, qaarusunni aatsitassarsiornerit sumiiffinni itisoorsuarni ingerlanneqarnerinik pissuteqartunik.

2016-imi Nunami toqusut amerlassusaat, toqutaasimasutullu taaneqartut

Takussutissiaq 7-2 ICMM-imi ilaasortat suliffeqarfiit akornanni toqumik kinguneqartumik ajunaartoqartarnera 2016-imi nunanut pineqartunut agguagaasumik (uanga: ICMM, 2016)

7.6.1.2 Ajutoortoqarsinnaanerata kingunerisinnaasai

Qaarusummi ajutoortoqarsinnaanera navianartunut sumiiffinniittunut atasuusarpoq. Ilimanarluinnarpoq suliniut sillimaniarnikkut nalorninaatinik assigiinngitsunik aqquasaagaqarsinnaasoq, tamatumani aamma qaartoortoqarsinnaaneranit, ujaqqat sisoorsinnaanerinit, sulitilluni ajoqusertoqarsinnaaneranit, qamutiniq motorilinnik atuineri ajutoortoqarsinnaaneraniq, ikuallattoqarsinnaaneraniq, akuutissat ulorianartut innarlerneqarsinnaanerannik, inuup sisusinnaaneraniq, orlusoqarsinnaaneraniq kiisalu aamma ipilluni ajunaarsinnaanermik. Nalorninaatsit tamakkua tamarmik sivikitsumik imaluunniit sivisuumik inunnik ajoqusiinernik kinguneqarsinnaapput, ajornerpaamillu pisoqartillugu toqumik kinguneqarsinnaallutik.

Suliniuummi siunnersuutigineqartumi aamma ilaavoq nakorsiartarfiliortoqarnissaa, sulisunit tamanit, nioqqutissianik pisisarfinniit imaluunniit pulaartuniit atorineqarsinnaasussamik ajutoortoqartillugu, imaluunniit suliamut tunngasumik pisariaqalerfiani. Nakorsiartarfik sulisoqassaaq ulloq naallugu atorfeqartumik napparsimasunut paarsisumik, videokkut nakorsamut pigaartuusumut pisariaqarnera naapertorlugu attaveqarsinnaasumik. Nakorsiartarfiup tunniussinnaasussaavai peqqinnissamut tunngatillugu kiffartuussinerit pisariaqartut tamaasa (suliamut tunngatillugu aammalu inuttut pisariaqartsitat) sulisuusunut aamma kiffartuussinernik sullissisuusunut.

7.6.1.3 Iliuuseqarfigalugit /pitsanngorsarlugit iliuusissat ajutoortoqarsinnaaneranut atatillugu pisussat

- OH1 – GML aqqissuussissaaq peqqissutsimut aamma sillimaniarnermut atatillugu pilersarusiamik annertuumik, suliffeqarfiup peqqinnissamut aamma sillimaniarnermut politikkaa naapertorlugu. Politikkip tamatuma malissavai Kalaallit Nunaanni inatsisit sukkulluunniit atuuttuusut, anguniakkanillu aalajangersaalluni makkununga:
 - Suujunnaarsissallugit imaluunniit annikinnerulersissallugit sulisunut, nioqquteqartartunut aamma tikeraanut pulaartunut nalorninaataasinnaasut peqqissutsimut, sillimaniarnermut atugarissaarnermullu atasut; aamma
 - Qularnaassallugu ingerlatsinissat tamarmik isumannaatsumik ingerlanneqartarnissaat.

GML aallartississaaq iliuusissanik tulliuttunik suliniuummi ajutoortoqarsinnaanera minnerpaaffissaminiitsikkumallugu:

- OH2 – GML suliaqassaaq allaganngorlugu nalilersuinerimik suliffeqarfimmi namminerimik peqqissutsimut aamma sillimaniarnermut tunngatillugu, sanaartornerit aallartinneqannginneranni peqqussummi nr. 1168-imi piumasaqaataasut naapertorlugit suliaasumik;
- OH3 – Suliniutini tunngaviusuni suliaasat isumannaatsumik ingerlanneqartarnissaannut ileqqussanik. Dokumentit pineqartut suliniutit ingerlanneqarneranni ingerlaavartumik nutarterneqartassapput;
- OH4 – Ingerlatsinerimik atortulersuutit aamma sakkut ingerlatsinerimik isumannaatsuutinneqassapput;
- OH5 – Paasissutissat, allagartalersuutit, ilitersuutit, ilinniartitaaneq aamma nakkutilliilluni malinnaaneq piumasaqaataasooq, qularnaarumallugu sulisut ajoqusersinnaanerimut aamma peqqissutsikkut nalorninaatsinit eqqorneqannginnissaannut tunngaviusut pillugit. Tunisaqartartuniit ilitersuutit aamma atortulersuutinik atuinissamut ilitersuutit tunniunneqartassapput tuluttut, danskisut aamma kalaallisut;
- OH6 – Katersisarneq aamma nakkutilliineq sillimaniarnermut atatillugu kisitsisinik paasissutissanik pisariaqartunik, ilanngullugit ajoqusingajannerit aamma ulorianartut suussusilerneqartut eqqarsaatigalugit;
- OH7 – Sillimaniarnermut ataatsimiititaliamik pilersitsineq, akisussaasuumik allaffissornermut, siunnersuisarnermut, paasissutissiisarnermut aamma nakkutilliilluni malinnaanerimik ingerlatsinerimut, peqqinnissamut aamma sillimaniarnermut suliffeqarfimmi pineqartunut tunngatillugu; aamma
- OH8 – Peqqissutsimut akisussaaneq aamma sulinerimik atugassarititaasut isumannaatsut suliaassutitigineqassapput suliniuummik ingerlatsisuusut akornanni aqutsisuusunut angajullernut.

7.6.1.4 Ajutoortoqarsinnaaneranut atatillugu kingunerisinnaasai sinneruttut

Ajutoortoqarsinnaanerata annertussusia sinneruttoq killeqartutut isigineqartariaqarpoq suliniutip immikkoortuini tamani, pilersaarutip allaffissornikkut aaqqissuunneqareernerani peqqissutsimut aamma sillimaniarnermut tunngatillugu, siuliani iliuusissat naammassillugit pilersinneqareernerisigut.

7.6.2 Qinngornerit sunniutigisinnaasaat (suliffeqarfimmi peqqissutsimut sunniutigisinnaasaat)

7.6.2.1 Suliniutinik ingerlatsinerit, qinngornerit ulorianartut sunniuteqarfigisinnaasaat

Nunat tamalaat akornanni qinngornernut ulorianartunut kommissioni (ICRP) suussusiliivoq inuussutissarsiornikkut qinngornerit suulluunniit sunniutigisinnaasaat pillugit, sulinerup kingunerisaanik ⁷¹ . Inuiaqatigiinnut qinngornerit sunniutigisinnaasaat immikkoortumi 7.7.-imi allaaserineqarput.

⁷¹ ICRP (2007)

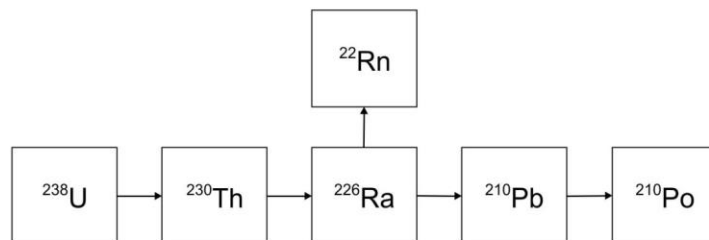
Qinngorfigitinneq eqikkarlugu (Najoqqutaq: Arcadis, 2015.)

Inuit sumiluunniit najugaqaraluarpata suligaluarpataluunniit pinngortitami qaqugukkulluunniit qinngorfigititarpuit; silaannarmi anersaartorfigisatsinniipput, nerisatsinniipput, imikkatsinniipput kiisalu atortuni illuliornermi atortakkatsinniillutik.

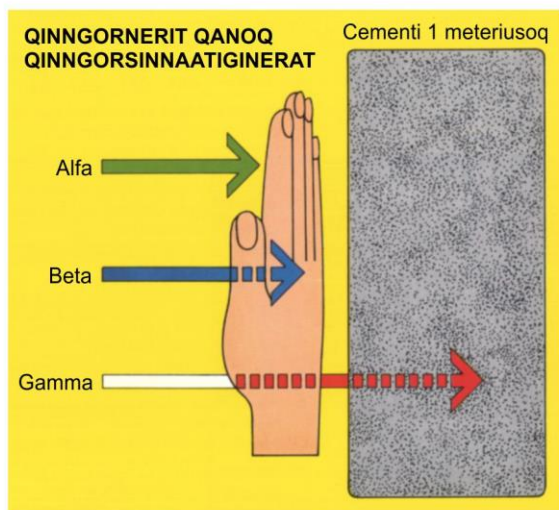
Qinngornerup sumi tamaaniinneranut takussutissiaq (Najoqqutaq: Arcadis, 2015 aamma Canadian Nuclear Safety Commission, 2015)

Atomit aseroqqajaanerrit qinngornerit pinngortarpuit, tassa atomip pitsaanerusunut piniarsarinnermini nukinnik aniatitsinerani. Nukiit aniatinneqartut subatomit partikiliusarpuit qinngornerusarlutillu. Atomip inissikartornerani nukinnik arlaleriarluni aniasitseqqartarpoq. Piartorneq tamanna inissikartornermi uteqattaartunik taasarpaat, pisumilu tassani atomit aseroriartortut atomit aseqqukuinik taasarpaat.

U-238-miit qinngornermit aseqqukut erseqqissumik takutinneri (Najoqqutaq: Arcadis, 2015)

Qinngornerit partikilinngortitsisartut assigiinngitsut pingasuupput: partikelinik alfanik aniatitsineq, partikelinik betanik aniatitsineq aamma gammamik qinngornernik aniatitsineq. Alfamik aniatitsinerit pappiliamik, betamik aniatitsinerit qisummik kiisalu gammammik aniatitsinerit (nukittunerpaat) cementimik 1 meterimik unitsinneqarsinnaapput. Alfamik betamillu qinngornernik aniatitsisut, najuussuinikkut nerinikkulluunniit/ imernikkulluunniit inuup timaanut pisut taamaallaat navianarsinnaapput, gammamilli qinngornerit timip qaavanut allaat navianaateqarpuit.

Alfamik, betamik gammamillu qinngornerit timimut pitarsinnaanerannut takussutissiaq (Najoqqutaq: Arcadis, 2015).

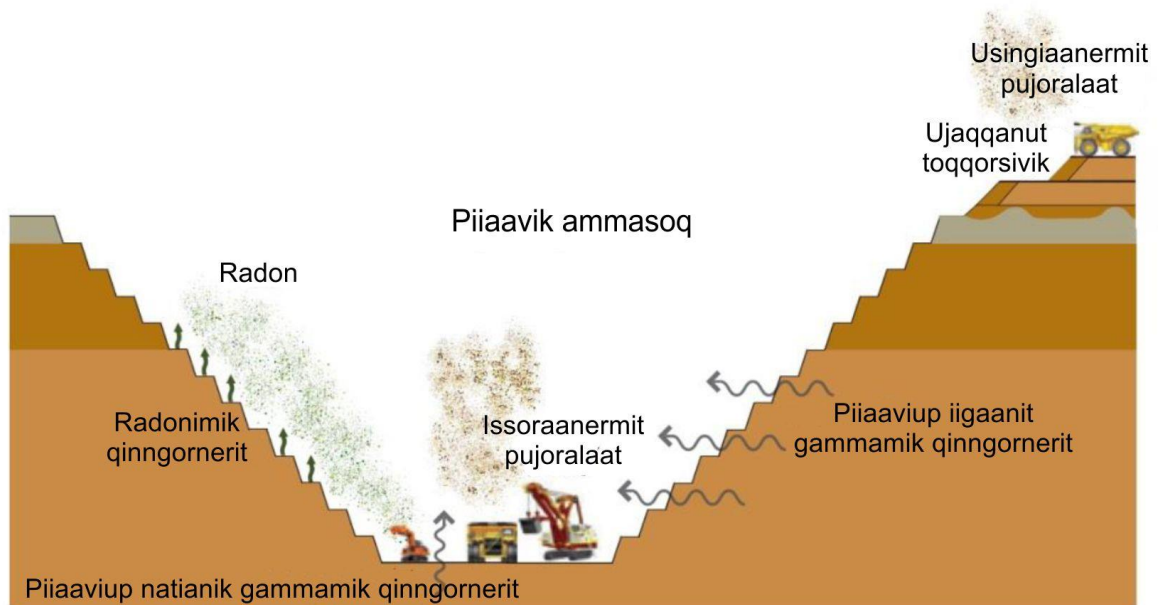
Qinngornerit ulorianartut (radioaktiviteti) uuttorneqartarput taaguut becquerel atorlugu, tassalu qinngornerit ulorianartut nakkaareersut (takkussoreersut) ataatsitut sekund-imut, qinngornernilli sunnerneqartarneq missiliorneqartarluni sunnerneqarnerup annertussuserisinnaasaanut. Qinngorfigitsinnerup nukingata annertussusia timimi tigooraneqartoq. Inuup timaani tigooraneqartumut annertussutsimut apeqqutaapput pinngoqqaatit avatangiisinniittut inuullu ileqqui (tassani ilaallutik suleriaasii, aamma annertussutsinit taakkunannga sunnerneqarnerup annertussusia. Sievert (Sv) imaluunniit millisievert (mSv) taakkuupput annertussutsit qinngornerit inummiittut annertussusiannik uuttuutigineqartartut.⁷²

Atortussiassat pinngortitamiittut radioaktiviusut, aamma sumiiffinni inuit ingerlatsivigisaanniittut qinngornernit sunnerneqartarnerat annertunerulersarput, taaneqartarlutillu pissusissamisoortumik atortussiassat radioaktiviusut (NORM). Qinngorfigitinneq pisarpoq aamarsuarnik ikuallaanikkut, naggorissaasiornikkut aamma naggorissaanikkut kiisalu uuliamik gasimillu nioqqutissiornikkut. Uranimik piianaanermi sulisut qinngorfigineqartarput aatsitassamit piiakkamit namminermit. Inissiani pissusissamisoortumik nassaasaasartoq radon aamma annertussutsimut NORM-imut assersuutissaavoq.

Qaarusuit uranisiorluni aatsitassarsiorfiusut, tassani ilaallutik qaarusuit uranimik saniatigut nioqqutissiorfiusut REE⁷³-imik, amerlasuutigut isumaliuteqartariaqartarput annertussutsinik – NORM – ajornartorsiuteqarnerisooq pillugu. Nalinginnaasarpooq qinngorfigitsittarnerit qaarusummi aatsitassarsiorfiusumi aamma suliareqqiinermi aqqutit pingasut aqqutigalugit pisarneri:

- Avataaniit qinngorfigitsinneq (qinngorneq radioaktiviusooq - gamma);
- Pujoralammik radioaktiviusumik anersaartornikkut iioraanikkut; aamma
- Radon-imit sinnikunik anersaartornikkut iioraanikkut.

Takussutissiaq 7-3 takutitsivoq aatsitassarsiorfiusumi ammaannartumi qinngornerit aniasarnerinik.

Takussutissiaq 7-3 Aatsitassarsiorfimmi ammaannartumi qinngornerit ingerlaartarneri (DTU Nutec, 2015)

⁷² Arcadis (2015)

⁷³ World Nuclear Association (2018)

7.6.2.2 Qinngornernit ulorianartunit qinngorfigitsinnikkut tamatuma kingunerisinnaasai

DTU Nutech nalunaarummik suliaqarpoq sulisuusunut qinngornerit kingunerisinnaasaannut atatillugu nalilersuinerimik. Nalunaarusiap sammivai paasissutissat tunngaviusut qinngornernit sunnerneqartarnernut, aamma qinngornerit sulisuusunut tunngatillugu annertussusissaattut naatsorsuutigineqartut, maanna suliniutip ilusilersorneqarneranik tunngaveqartumik, aamma nalinginnaasumik qinngornernut killiliussanik kiisalu nunat tamalaat akornanni misilittakkanik tunngaveqartunik.

ICRP -mit inassutigineqartut annertussutsit killissaat, IAEA-mit akuersissutigineqarsimasut, ataani eqikkarneqarput:

- Ukiumut qinngornernit sunnerneqartarneq 20 mSv-nik annertussuseqartumik sulisuusumut; aamma
- Ukiumut qinngornernit sunnerneqartarneq 1 mSv -nik annertussusilimmik innuttaasumut.

Kalaallit Nunaanni qinngornernit sunnerneqartarnerup killissai aalajangersaavigineqartarput avillugit danskit suliffinnut nakkutilliisoqarfianniit aammalu kalaallini (peqqinnissaqarfimmi) oqartussaasuniit.

Ikiuutit iliuusaasartussat immikkoortumi naatsorsuinerit ilanngunneqareerput, eqikkarneqarlutillu Nalunaarsuiffik 7.16.-imi. Taakkua missiliugaapput qinngornernut qinngorfigititsissutaasussat naatsorsuutigisanut suliniummi sulisuusunut, ersarissumillu takutitsillutik qinngornernik sunnerneqartarneq nunat tamalaat akornanni annerpaaffissanut aalajangersakkat akuerisaasut ataaniilluartut. Inuit tamat qinngornernik sunnerneqarsinnaanerit sammineqarpoq immikkoortumi 7.7.-imi.

Nalunaarsuiffik 7.16 Qinngorfiginninnertut missiliuussinerit sulisunut tunngatillugu

Sulisut	Qinngornerit ikaanerannut aqquutit	Missiliuutit ukiumut qinngornerit piusut sinnerinut (teoretiskiusumik)
Qaarusummi sulisut		
Piiaavik ammaannartoq – malmi (340 ppm U og 750 thorium)	Avataaneersut qinngornerit “gamma” sakkortuut	3,8 mSv/ukiumut ⁷⁴ .
Piiaavik ammaannartoq – malmi (340 ppm U og 750 thorium)	Radon-ip sinnikui	0,03 mSv/ukiumut qaffannissaa-nut periarfissaqartoq 0,4-mut mSv/ukiumut anoreqarpianggi-tsumi
Piiaavik ammaannartoq – malmi (340 ppm U og 750 thorium)	Suliffimmi qaartitsisarnerni anersaartornikkut iiorakkat	1,0 mSv/ukiumut
Sulisut qinngornernit qaam-marfigitsinnerat katillugu	Aqqutsit qinngornerit isaaffigisin-naasaat tamakkerlugit	5,4 mSv/ukiumut agguaqatigiis-sillugit qinngornerit 2 mSv/ukiumut ataallugit
Sulireqqiisarfimmi sulisut		

⁷⁴ DTU Nutech (2018) nalunaarpoq kisitsisit mianersortorujussuusinnaasut, isiginiaraanni nalunaarsuutaasartut qaarusunni aatsitassarsiorfiusuniit uranimik qaffasinnerujussuarmik akoqartuniit (assersuutigalugu qaarusuk Ranger Australiamiittoq agguaqatigiissillugu uranitaqarpoq 2.600 ppm.-imik, tassanilu agguaqatigiissillugu qinngornerit gammat sulisunut annertussuseqartarlutik 0,5 mSv/ukiumut).

Sulisut	Qinngornerit ikaanerannut aqquutit	Missiliuutit ukiumut qinngornerit piusut sinnerinut (teoretiskiusumik)
Aserortserivik	Radon aamma sinnikut radonimeersut	2 mSv/ukiumut
Aserortserivik	Thoron	Annikitsuinneq
Aserortserivik	Sumiiffiup iluani qinngornernik radioaktiviusunik anersaartornikkut iioraaneq	1 mSv/ukiumut
Isseeranik katersivik	Qinngornernit sunnerneqartarneq	1 mSv/ukiumut
Akuiaavik	Qinngornernit sunnerneqartarneq	1 mSv/ukiumut
Sulisut qinngorfigitsittarneri suliareqqiisarfimmi katillugu	Isaaffiusinnaasut aqquutit tamaasa	4 mSv/ukiumut sunniutit katillugit

DTU Nutech (2018) aamma nalilersuivoq sulisartut uranoxid-imik assartuinerimikkut qinngornernit ulorianartunit sunnersimaneqartarnerannik. Uranoxid assartorneqartarpoq aalajangersimasutut kemikaliatut uranperoxid, UO_4 , Taanna poortorneqartassaaq nappartanut saviminermik sanaani 200 liiterini, 20 fods containerinilu qilorsorlugu aalassassinnaajunnaarsinneqartassalluni, IAEA-p malittarisassaatai passussisarnermut assartuisarnermullu naapertorlugit. Pissutsit pineqartut tunngavigalugit nalilersuineri eqikkarneqarpoq assartuinerimik suliaqartartut qinngornernit sunnerneqartarnissaat killissarititaasut ataanniingaatsiassasut.

Soorlu takuneqarsinnaasoq Nalunaarsuiffik 7.17-imi qinngornernit sunnerneqartarnissatut agguaqatigiissillugit naatsorsuutigisat suliniummut atatillugu suliniutitut allanut sanilliullugit ileqqusut annertussutsit iluaniissapput.

Nalunaarsuiffik 7.17 Sanilliussinerit ukiumut agguaqatigiissitanik annerpaamik qinngornernit ulorianartunit sunnerneqartarnerit qaaruummi aatsitassarsiorfiusumi sulisuni uranisiorfiit qaarusuit arlaqartut imminnut sanilliullugit (uannga: DTU Nutech, 2018)

Qaarusuk qanoq ittoq aamma sulisut	Sunnersimane-qarnerit ataatsimut mSv/ukiumut (agguaqq.)	Qaamm. Ataatsimut mSv/uk. (annerp.)
Qaaruummi Rössing-imi sulisut	2,5	n/a
Olympic Dam	1,7	n/a
Qaarusuk Beverley	< 1	< 8
Ranger-imi sulisut	1,0	4,8
Canadami nunap qaavani sulisut	1,1	< 5
Key Lake-imi ammaannartumik piiaavik	0,8	n/a
McArthur-imi nunap iluani piiaavimmi	1,2	n/a
Cigar Lake-imi nunap iluani piiaavimmi	0,16	n/a
Kuannersuarni qaaruummi sulisut	< 2	5,4

“n/a” = pissarsiarineqarsinnaanngillat

7.6.2.3 Ikorsiissutaasut/ pitsanngorsaataasut iliuutsit qinngornernit ulorianartunit sunnerneqartarnermut atatillugu

Tulliuttut iliuusissat ilanngunneqarput eqikkaalluni nalilersuinermit ataaniittumi, suliniummili piviusunngortinneqassallutik:

- OH9 – Sulisut sulinerminni atisaat tassaassapput ilulliit takisuunik talillit aamma qarliit bomuldimit sanaajusut, atisallu ingerlatsivimmi namminermi errorneqartassapput qularnaarumallugu atortussiassat radioaktiviusunik akoqartut inuit nammineq angerlarsimaffiit eqqunneqartannginnissaat;
- OH10 – Inimik atisalersortarfimmik, - atisanik taarsiisarfimmik – atugassiisoqassaaq aatsitassanut immikkoortitserivimmi aamma akuiaavimmi;
- OH11 – Sulisut anersaartuummik pujoralammut illersuummik atortulernerneqartassapput sumiiffinni pujoralaqarneranik peqquteqartumik nalorninaateqartuni;
- OH12 – Sulisut tamarmik akuttunngitsumik (ukiumoortumik) peqqissutsimikkut misissorneqartassapput. Peqqissutsimik misissuinerit suliniutip nakorsiartarfiani ingerlanneqartassapput suliniummillu akilernerqarlutik;
- OH13 – Suliniummi qinngornernut ulorianartunit atatillugu ataqatigiissaarisup misissortassavaa sulisut akornanni qinngornernit ulorianartunit eqqugaasernerit qaffasissumik imaqartut sunik pissuteqartarneri, sulisullu pisariaqarnera naapertorlugu ingerlatsivinnut allanut nuunneqartassallutik. Qinngornernut ulorianartunit ataqatigiissaarisup nalilertassavaa qinngornernik ulorianartunit eqqorneqarnerup annertussusia, annertuvallaartunilu sulisuusup peqqissuia pillugu nakorsiartarfimmi misissuisoqartassalluni;
- OH14 – Nakkutilliinermut atatillugu kisitsisit paasissutissat qinngornernit sunnersimaneqartarnermut atatillugu tamanut saqqummiunneqartassapput ukiumoortumik nalunaarusiami, toqqaannartumillu Kalaallit Naalakkersuisuinit atugassiissutigineqartarlutik;
- OH15 – Aaqqissuussinernik pilersitsisoqassaaq (ungaluusalersuutit, ungasissusilersuineq) aammalu sulianut atatillugu nalunaarsuiffiortoqarluni, - protokol - pilersitsisoqarluni (piffissaq qinngornernit ulorianartunit sunnersimaneqarfiusartoq, sulisut sumi sulinerminniit allamut nuttartinneqartarnerat aamma inuit ataasiakkaat illersuutaat) sumiiffinni qinngornernik ulorianartunit - radioaktiviusunik – qinngortisimaffiusartutut naatsorsuussaasuni, qinngornernit sunnersimaneqartarneq annikinnerpaaffissaminiitsikkumallugu;
- OH16 – Qaarusuk aatsitassarsiorfiusoq inunnit qimanneqartassaaq qaartitsisoqannginnerani. Inuit qaartitsinermut atatillugu qimagusimatinnerat aatsaat atorunnaartassaaq qaartitsinermiit pujoralaap toerneqatigut;
- OH17 – Qamutit motorillit imertaatsit atorneqartassapput qaarusuup aatsitassarsiorfiusup eqqaani pujoralak nunamut naqisimatinniirlugu;
- OH18 – Qaarusummi aatsitassarsiorfimmi sulisut pingaarnertut inissisimasarput qaarusuup iluani qamussuit atortorissarutit aquttarfiini. Silaannarmik saliinermut filterit aquttarfimmiittut akuttunngitsumik taarneqartassapput;
- OH19 – Inersuarmik qamutinit motorilinnut errorsisarfimmi peqassaaq qaarusummit pujoralaap /ipip qamutinit motoorilinniit piiartarneranut, taakkua qaarusummiit qimagutilerangata; aamma
- OH20 – Illorsuarmi aatsitassap isseranik immikkoortitseriviusumi silaannaq atortulersuutit atorlugit annertuumik taarsersugaassaaq (silaannaq akunnermut quleriaq sinnerlugu taarserneqartassaaq).

7.6.2.4 Qinngornernit ulorianartunit sunnersimaneqarnerup sunniutigisinnaasaasa sinneri

Tunngavigalugit nalilersuinerit ingerlanneqarnikuusut DTU Nutech-imit (2018) qinngornernit sunnersimaneqarsinnaanerup sinneri sulisunut appasissutit isigineqarput.

Nalunaarsuiffik 7.18 Eqikkaaneq malitsigisatut qinngornerit ulorianartut sunniutigisinnaasaanni sillimaniarnermi aamma suliffimmi peqqinnartumi

Sunniutit	Suliniutip ingerlaffiani	Isumaa iliuuseqannginnerni	Iliuutsit iluaqutaasut	Iliuuseqareernerup qanoq iluaqutaatinginera	Iliuutsit kinguneri	Iliuuseqareernerup isumaa
Ajunaartoqarsinnaaneranut nalorni-nartut	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annertuvoq	OH1, OH2, OH3, OH4, OH5, OH6, OH7, OH8	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
Qinngornernit sunnerneqar-neq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Ingasanngitsoq	OH9, OH10, OH11, OH12, OH13, OH14, OH15, OH16, OH17, OH18, OH19, OH20	Ilimananngilaq	Annikippoq	Annikippoq

7.7 Innuttaasut peqqissusaat aamma isumannaallisaavigineqarnerat

7.7.1 Pujoralak aamma silaannaap minguiissusia (peqqissutsimut sunniutaasut)

Pissutsit innuttaasut inuiaqatigiinni peqqissusaannut aamma isumannaallisaavigineqarnerinut tunngasut SIA-mi pineqartoq allaaserineqarnikuvoq saqqummiunneqareersumi GML-imiit. Pisortani oqartussaasut matumani susassaqtut, tamatumani aamma oqartussaasut peqqissutsinut sillimaniarnermullu (isumannaallisaanermut) il.il. naleqquttunik piumasaqaatinik saqqummiussaqaassapput siunissami akuersissutissani - licensini – aamma / imaluunniit akuersinerni, taamaattumillu ingerlatsinissanut atatillugu inaarutaasunik aalajangiissallutik.

7.7.1.1 Suliniummi ingerlatsinerit pujoralatitsisartut aammalu silaannaap pitsaassusissaanut sunniuteqartartut

Piffissami sanaartorfiusumi sananeqaatsinik minnernik (pujoralammik) aalatitsisoqartassaaq qaarusummut atatillugu silataani sulliviusumi, ilanngullugu aamma nunamik atugassamik aqqissuussinermi, issamik piiaanermi, aqqusiniornermi, usingiaanerni atortuillu assartuinerni, biilernerni sumiiffinni - aqqusinerni – asfaltserneqanngitsuni aamma anoraasuarterneratigut sumiiffinni ammaannartuni. Dieselitortunik generatorinik atuneq aamma piffissami sanaartorfiusumi silaannaap minguiissusissaanut sunniuteqassaaq.

Qaarusunni aatsitassarsiorfiusuni arlaqartuni ingerlatsinerit pujoralatitsissapput, ingerlatsinerullu nalaani aamma akuutissanik allanik mingutitsisoqartassalluni. Silaannaap pitsaassusissaanut sunniutaasut ajornerpaat tassaassapput ingerlatsinermi pujoralatitsineq.

Piffissami matusiartorfiusussami silaannarmut aniatitsissutaasut amerlanersaat peerutissapput, pujoralatitsinerulersussaallu tassaassallutik qamutunik motorilinnik ingerlasarneq, sinnikunut inissiiviup aserfallatsaaliner aamma nukissiorfiit.

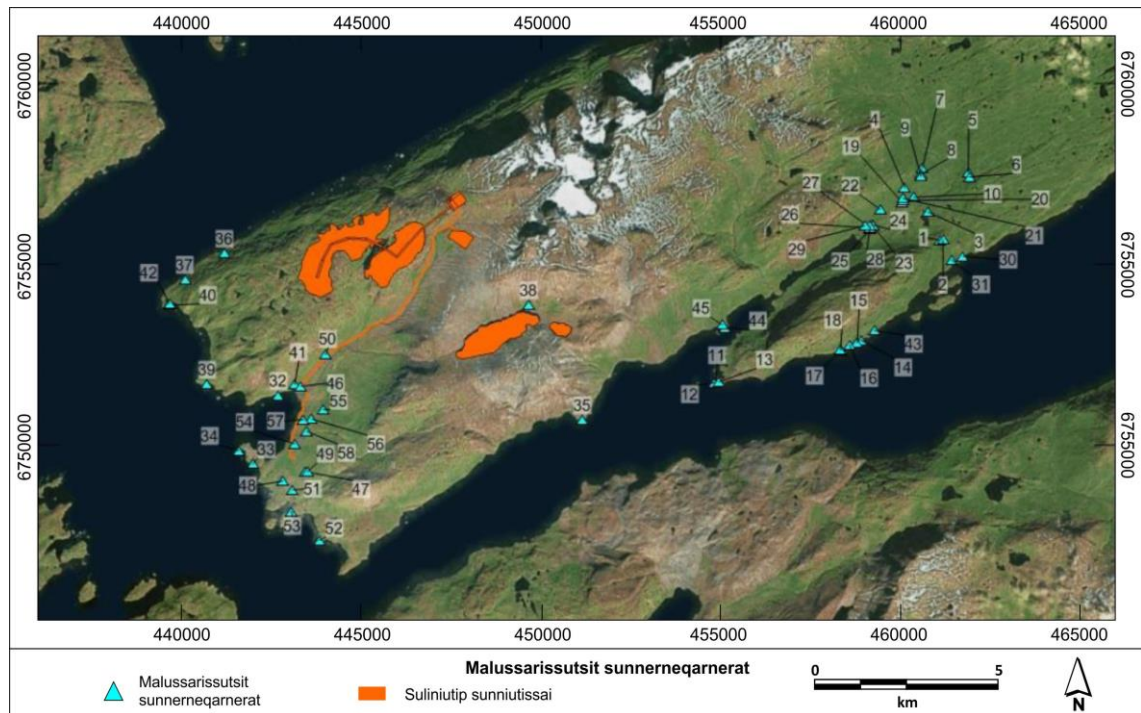
7.7.1.2 Pujoralatitsinerup silaannaap pitsaassusissaanut atatillugu kingunerisinnaasai

ERM (siusinnerusukkut Pacific Environment Limited (PEL)) nalilersuinerмик ingerlatsivoq suliniummit pujoralap silaannaap pitsaassusissaanut sunniutigisinnaasai eqqarsaatigalugit. Nalilersuineq kingullermik nutarterlugu aqqissuunneqarpoq – malinnaatitsineq – 2018-imi ⁷⁵ . Suliniutip kingunerisinnaasaanut nalilersuinermut tunngaviusut allaaserineqarput ERM-imi (2018), imaqlutillu eqikkaanernik naleqquttunik atugassarititaasunik silaannaap pitsaassusianut nunarsuatsinni sumiiffinni

⁷⁵ ERM (2018)

arlaqartuni. Ilutsinik suliaqartoqarpoq silaannaap pitsaassusissaanut uuttuutit malussajasut 50-it sinneqartut atorlugit (takuuk figuri 7.4.). Tulliuttut naleqquttumik attuumassuteqarput VSB-mut matumunnga:

- Narsap Iluani illuaqqat aasarsiortarfiit;
- Illoqarfimmi sulisunut inissiaqarnissaanut periarfissat arlariit;
- Uuttuutit sisamat Narsami; aamma
- Iluani qooqqumi nersussuaateqarfik.

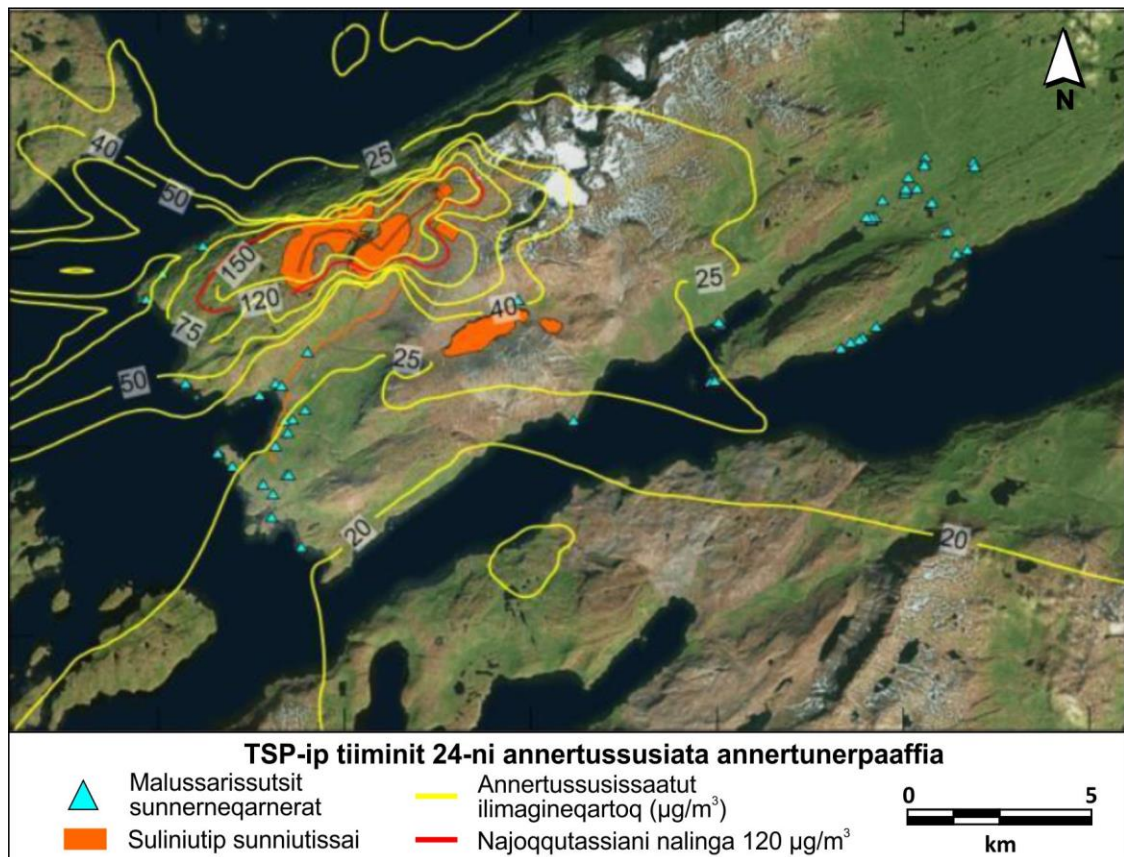

Takussutissiaq 7-4 Uuttuutit malussajasut silaannaap pitsaassusaanut uuttuutisut inissinneqarfigisaat (uannga: ERM, 2018)

Silaannaap pitsaassusaanut paasissutissat tunngaviusut suliarineqarput paasissutissanik katersuinermit, GMAS-imit uuttuusersuisimaneq atorlugu - stationinik taaneqartuniit – Narsap Iluani nersussuaateqarfimmi, Narsap illoqarfiani aamma Nuugaarsummi silaannaap pitsaassusaanik uuttortaavitsigut.

ERM-ip atorsimavai sakkussat assigiinngitsut silaannaap pitsaassusaata nalilersorneranut, akullugit nunami silaannaap pissusaanut uuttortaavinneersunik paasissutissanik, siunnerfigalugu pingasoqiusanik ukiumut pineqartumut (2012) paasissutissanik katersinikkut, kiisalu CALPUFF-ip siaruarterisarnernut uuttortaanermut ilusiliaaneersunik.

Ilusilianiit tunngaveqartunik siulittuutigineqarpoq qaffasinnerpaanik pujoralannik ikerinnakkoortutsigut ataatsimoortukkaatigut katillugit (tunuliaqutaasut annertussusaat ilanngullugit) Narsap illoqarfianiittoqassasoq naleqartunik $19,1 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Tamatuma nalinga nalilersuinermi aallaaviusutut atugassarititaasumiit på $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$ -imiit appasinnerujussuuvoq. Pujoralak ataatsimoortukkaartoq annertunerpaq akunnerit 24-it iluanni siulittuutigineqarpoq aamma Narsamut uuttuutitut atugaq naapertorlugu naleqartussatut $26,3 \mu\text{g}/\text{m}^3$ -inik, appasinnerujussuusumik atugassarititaasumiit annertussuseqartumit $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (Figurimi 7-5-imi takutinneqartutut).

Takussutissiaq 7-5 Pujoralaat ikerinnakkut ingerlasut eqimattat akunnerit 24-it iluanni (tunuliaqutaasut ilanngullugit) (uannga: ERM, 2018)

Pujoralaat silaannarmi ikerinnakkoortut silaannaap pissusaanik takutitsinerupput, $\text{PM}_{2,5}$ aamma PM_{10} -li peqqissutsimut kingunerisassanut sunniutaasussanut atasuulluni. Pujoralaat ikerinnakkoortut (PM) taakkuupput anersaartorluni iiorarneqarsinnaasut, annertussutsillu ima annikitsigalutik sakissami anersaartuutsinut isersinnaallutik. Peqqissutsimut kingunerisassai PM-imiitsinneqarput, iiorarneqarsinnaasut, tassaniippullu:

- Anersaartuutini aamma uummammi nappaatsit, assersuutigalugu issanngusarnerup ajorseriartarnera, anersaartorniarnermi ajornartorsiutit aamma napparsimmavimmut unittarnerup annertunerulernera; aamma
- Toqujaartarneq uummatsikkut anersaartuutitsigullu nappaatsinik aammalu puatsigut nappaassuarmut kræftimit eqqorneqartarneq⁷⁶.

Sakkortuumik sunnerneqartarnerup $\text{PM}_{2,5}$ -imi aamma PM_{10} -mi, peqqissutsimut pitsaanngitsunik sunniutit kingunerisinnaavai, taakkunanilu $\text{PM}_{2,5}$ tassaagajuppoq annertusisamik nalorninaatinik tunisisartoq, pinngoqqaatsit mikisuararsuunerinik peqquteqartumik. Sunnertsiasinnaasut inunni tassaasinnaapput anersaartuutsimikkut nappaatillit imaluunniit uummatsiminni nappaatillit, soorluttaaq utoqqaanerusut aamma meeqqat navianartorsiornerusartut PM-ip malitsigisaanik sunniivigineqarnissaminut.

Silaannaap pitsaassusianut ilusiliat tunngavigineqartut piffissami nioqqutissiorfiusumi, takutsinneqarput tabelimi 7.19-imi, ersersitsipput silaannaap pitsaassusissaanik siulittuutigineqartumik (PM_{10} aamma

⁷⁶ WHO (2013)

PM_{2,5}-itut) akuleriissitsillunilu silaannaap pissusiiniittunik aamma suliniummiit aniatsinneqartussatut siulittuutigineqareersunik. Angusarineqartut sanilliunneqarput inoqarfinni siuliani pineqartuni uuttuutit malussajasut angusaannut (suussusilerneqartunut figurimi 7-4-mi) Anguneqartut annertussutsit atugassarititaasutut annerpaamik annertussusissatut killiliunneqartut ERM-imit (2018) malunnaatilinnik ataallugit inissisimapput, taakkua takutitsimmata peqqissutsimut pitsaanngitsunik sananeqaatsit minnerit kinguneqassanngitsut. Ilusiliat silaannaap pitsaassusaanut atatillugu atorneqartut sanaartornermut atasumik, paasiuminaallisarneqarput ingerlatsinerup aamma aniatitsinerup aallaaviisa allanngorartuunerinik. Pitsaassusilersukkanik nalilersuinerit ERM-imit (2018) suliarineqartut takutippaat pujoralaqassusia piffissami sivikinnerusumi sanaartornerup nalaani qaffasikkaluarpalluunniit, annertussuseq anguneqartoq innuttaasut peqqissusiannik illersuiniarluni killiliussaasut ataatsingaatsiarlugit inissisimasut.

Nalunaarsuiffik 7.19 Silaannaap pitsaassusaanut ilusiliani angusat tunuliaqutaasunik pissutsit ilanngullugit

ID	Malussartaat malussajasoq	PM ₁₀		PM _{2,5}	
		Ukiumut µg/m ³	Akunnerit 24 -it µg/m ³	Ukiumut µg/m ³	Akunnerit 24-it µg/m ³
47	Periarfissaq 1 illoqarfimmi sulisut ineqarfissaannut	9,4	13,0	3,5	4,9
48	Narsaq	9,4	13,4	3,6	5,5
49	Periarfissaq 2 illoqarfimmi sulisut ineqarfissaannut	9,4	13,0	3,5	4,9
50	Narsap iluani nersussuaateqarfik	9,8	15,7	3,7	6,2
51	Narsap illoqarfia	9,4	12,6	3,5	5,1
52	Narsami Nuugaarsuk	9,3	10,7	3,5	4,3
53	Narsap illoqarfia	9,3	11,9	3,5	4,8
54	Aasarsiortarfik 1	9,6	13,9	3,6	6,0
55	Aasarsiortarfik 2	9,7	13,3	3,7	5,4
56	Aasarsiortarfik 3	9,7	13,5	3,7	5,7
57	Aasarsiortarfik 4	9,7	14,1	3,7	6,1
58	Aasarsiortarfik 5	9,6	13,4	3,6	5,7
Nalilersuinermit killiliussatut atukkat		40	50	10	15

Aamma ilutsinik suliaqartoqarpoq silaannaap pitsaassusianut atatillugu, nalilersorumallugit silaannaap qassii nitrogenoxid aamma svovldioxid qanoq annertutiginersut. Taakkua svovldioxid aamma nitrogenoxid silaannarmiittut annertuallaarpata anersaartorniarnermi ajornartorsiutit pinngorsinnaapput. ERM-mi (2018) inernerit takutippaat silaannaap pitsaassusiata qanoq innera, ajornartorsiorfiulersartunik killiliussaasut ataaniittut, nalilersuinermit gassinut uuttuutsini, ilimanaateqaranilu peqqissutsimut kinguneqarnerluttussatut, suliniutini ingerlatsinerup kingunerisaanik.

7.7.1.3 Ikiorineq/ iliutsit pitsanngorsakkat silaannaap pujoralammut atatillugu pitsaassusissaata kingunerisartagaanut atatillugu

GML suliaqarsimavoq pilersaarummik pujoralaap iliuuseqarfigineqartarnissaanut (GML 2015c), ilaqartumik pilersaarummik pujoralaap killilersimaarneqarnissaanut, nioqqutissiornerup ingerlanerani piviusunngortinneqartussamik. Iliuusissat pitsanngorsaataasussat makkuninnga imaqarput:

- CH1 – Ujaqqat ataatsimoortillugit katersat qulaaniit “uffarneqartarnissaat” serpalititsinikkut atortorissaarutiniit (aasakkut). Imeq sinneruttuusinnaasoq atoqqitassat katersorneqartassaaq;
- CH2 – Aqqusinernik ingerlaviusunik imertaassuarmiit serpaliisarneq (aasakkut);
- CH3 – Aqqusinernik ingerlaviusunik tarajorterisarneq sermeq aamma aput aqqusinermiittoq peerumallugu. Taratsut aamma sumiiffiup qaavata isugutannerunissaanut isugutammik silaannarmiittumik tutitsisinnaapput (ukiukkut); aamma
- CH4 – Qamutsinut motorilinnut sukanerpaaffissanik aalajangersaaneq, akuttunngitsumillu aqqutsinik manissaasarneq aserfallatsaaliinerlu.

Naatsorsuutigineqarpoq qaarusummi aatsitassarsiorfimmit pujoralaap malunnaatilimmik annikinnerulersittarnissaa, pujoralallu katersuuttartoq ilusiliani naatsorsuutaasuniit malunnaatilimmik appasinnerussasoq.

Ikiorssiissutitut iliuusissat silaannaap pitsaassusissaanut atatillugu aamma gassinut silaannarmiittunut atatillugu makkuninnga ilaqarput:

- CH5 – Angallassissutinik atuinermit atortulersuusersornermilu nukissamik sipaarutaasussanik teknologiinik atuneq, aniatitsineq annikinnerpaaffissaminiitsinniarlugu.
- CH6 – Aserfallatsaaliineq nukissiorfimmik, angallassissutinik aamma allanik orsussamik ikummateqarluni atortorissaarutini nioqqutissiortup immikkuualuttortanik aalajangersagai naapertorlugit, aniatitsineq annikinnerpaaffissaminiitsinniarlugu.

7.7.1.4 Silaannaap pitsaassusissaanut atatillugu pujoralak sinneruttoq

Pujoralatitsinermut atatillugu pujoralaap sinneruttup silaannaap pitsaassusissaanut sunniutissaa isigineqarpoq annikitsuinnartut, suliniummik ingerlatsivinni immikkoortuni tamani, ilusiliani tunngaveqarluni naammassiat tunngavigalugit, iliuusissallu siuliani eqqartorneqartut tunngavigalugit.

7.7.2 Nipiliornermit sunnersimaneqarneq

7.7.2.1 Suliniummik ingerlatsinerit nipiliornermit sunniuteqartut

Sanaartornermik ingerlatsinermit malunnaatilimmik nipiliortoqassaaq ukunanngaaniit:

- Angallassissutit assakaasullit assaanernut umiarsualiviornermullu atasumik sanaartornermut atorneqartut, aqqusinerni ingerlaarfinni aamma ruujorilersuinerni, suliareqqiisarfimmut atatillugu aamma atortulersuutitut qaarusoqarfiup eqqaani, kiisalu qaarusoqarfiup eqqaani saligaatsuutitsinernut;
- Umiarsualivimmi qillerinerit qaartitsisarnerillu, aamma qaarusoqarfinni;
- Assartuinik nioqqutissanik aamma maskiinanik umiarsualivimmiit sanaartorfimmut aamma qaarusoqarfiup eqqaanut; aamma
- Imaatsigut assartuineq aamma talittarfimmi umiarsuit.

Piffissami nioqqutissiorfiusumi nipiliortarnerit annertunerusumik maanngaaniissapput:

- Qaarusoqarfiit (qaarusuk, aqqusernit, suliareqqiisarfik aamma nukissiorfik);
- Aqqusernit attavilersuisut, qaarusoqarfiup tungaaniit umiarsualivimmut; aamma
- Umiarsualiveqarfik.

7.7.2.2 Nipiliornerup kingunerisinnaasai

Orbicon (2015) ingerlatsinikuvoq nalilersuinerup suliniutip nioqqutissiortoqalerpat nipiliornissaanut tunngatillugu. Kalaallit Nunaat pisortatigoortumik atortuulersitsinikuunngilaq malittarisassanik imaluunniit aalajangersakkanik suliffissuaqarfiit nipiliortarnerinut tunngatillugu, taamaattumillu danskit nipiliortarnermut aalajangersagaataat aamma malittarisassaataat atorneqarput tunngaviusutut Orbocon-ip nalilersuinerani. Danskit inassuteqaatigisaat nipiliornerit killissaattut eqikkarneqarput Nalunaarsuiffik 7.20-imi, tassanilu aamma ilaapput naleqartitat atorneqartut IFC'-ip EHS-mi malittarisassaataani ⁷⁷ aallaaviusutut tunngaviusutullu. Oqaatigineqassaaq IFC-ip malittarisassiai danskit malittarisassaattulli sakkortutiginningsut.

Nalunaarsuiffik 7.20 Danskit aamma IFC-p nipiliornerup killissaattut inassuteqaatigisai suliffeqarfinniit nipiliornerit kingunerisaannik

Sumiiffiit qanoq ittusarneri	Ataasinngorneq-tallimannorneq nal. 7-18 arfininngorneq nal. 7-14 dB(A)	Ataasinngorneq-tallimannorneq nal. 18-22 arfininng. nal. 14-22 sap. nalliuttullu nal. 7-22 dB(A)	Ullut tamaasa nal. 22-7 dB(A)
Niuertarfeqarfiit suliffissuaqarfiillu	70	70	70
Niuertarfiit suliffissuaqar-fiillu suliffeqarfinnik akornusersuisunik inerteqqutitalimmik	60	60	60
Sumiiffiit inuinnaat ineqar- fiinik inuussutissarsiorfin-nillu ilaqartut, illoqarfiit qeqqi	55	45	40
Inissiaqarfiit quleriaanik ilaqartut	50	45	40
Inissiaqarfiit ammasumi pukkitsut	45	40	35
Aasarsiorfeqarfiit suki- saarsaartarfiillu ammaan- nartut tamat atortagaat	40	35	35
IFC-p malittarisassaatai ineqarfinnut, meeqqerivin-nut ilinniartitaanernilu ingerlatsivinnut, avatangii- sinut, peqqissutsimut sillimaniarnermullu tunngasut	55	55	45

Nipiliornerup tunuliaqutaasutut taaneqartup agguaqatigiissitsilluni Narsami eqqaanilu nassaassaasup suliniummik aallartitsinissaq sioqqullugu inissisimaffigisaa nalilerneqarpoq 30 dB(A)-tut. Nipiliornermut uuttuutsitut ilusiliat Orbicon-imit ingerlanneqartut nalilersuipput sumiiffinnit suliniuteqarfiusunit pingasuniit: qaarusuk aatsitassarsiorfiusoq, aqquusernit attavilersuisut aamma aatsitassamik suliareqqiisarfiit kiisalu aqqusinersuaq pingarneq aamma umiarsualiveqarfik. Angusaasartut nipiliornermik uuttortaasarnerniit immikkualuttortalersugaasut nassaassaapput VVM-imi, aamma Orbicon-ip nalunaarusiaani (2015). Immikkoortoq una allaaserinnippoq sunniutaasunik kingunerisassaasunik innuttaasut peqqissusiannut nipiliornerit kingunerisaannik, malussartaatinut

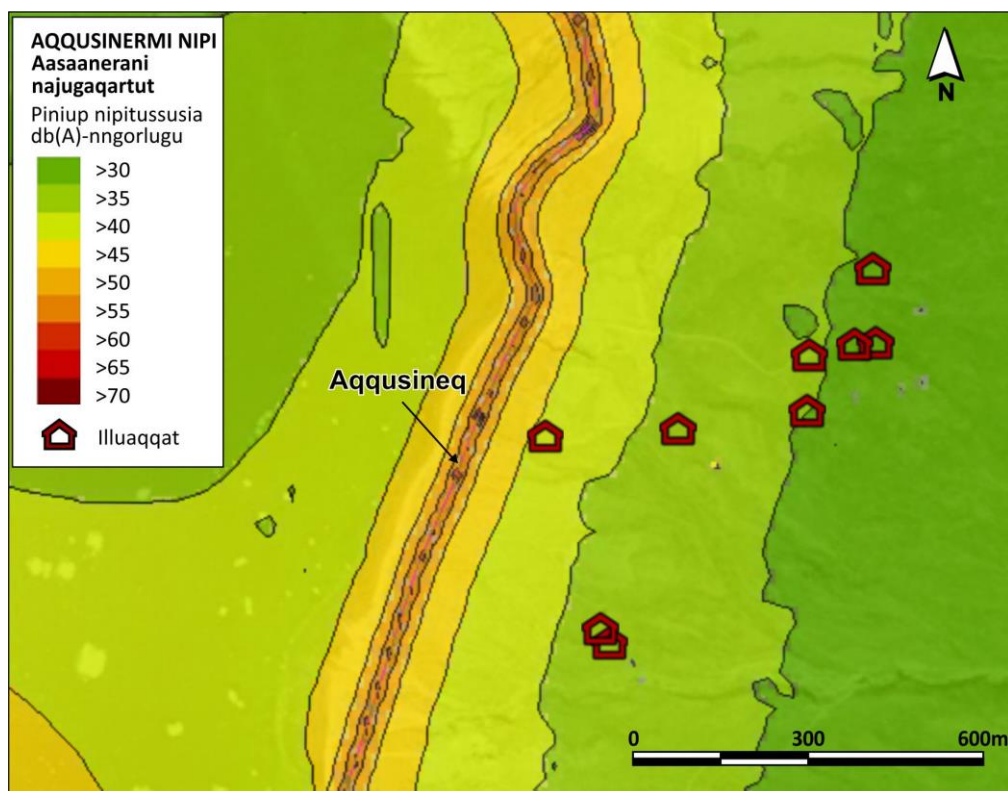
⁷⁷ IFC (2007)

qaninnerneersunik nipinut tamanut tunngatillugu. Malussartaatit malussajasut taakkuupput uuttortaataasut nipiliorfiusunut qaninnerit, nipinillu tiguisinnaasut. Uuttortaatit atorneqartut ingerlatsiviusunut qaninnerit eqikkaasoqarsinnaavoq inuiaqatigiinnut sunniutaasussat nipinik ungasinnerusuniittunik aallaaveqartuusut. Inuiaqatigiinnut qaninnerusut uuttortaatit makkuupput:

- Aasarsiortarfiit illut (qulingiluat, taakkualu ilaat aserfallassimarpasillutik) Narsap iluaniittut.
- Narsap iluani nersussuaateqarfik; aamma
- Narsap kijasinnerusuani kitaatungaani illut umiarsualivimmut qaninnerit.

Narsap Iluani nersussuaateqarfik immikkut naliliivigineqanngilaq (naak inernerusut aasasiortarfeqarfinnik nalilersuinerut atatillugu isiginiarneqarsinnaagaluartut) pissutigalugu illutai suliniummut pisiarineqartussaammata aallaaserineqartutut immikkoortumi 7.4-mi.

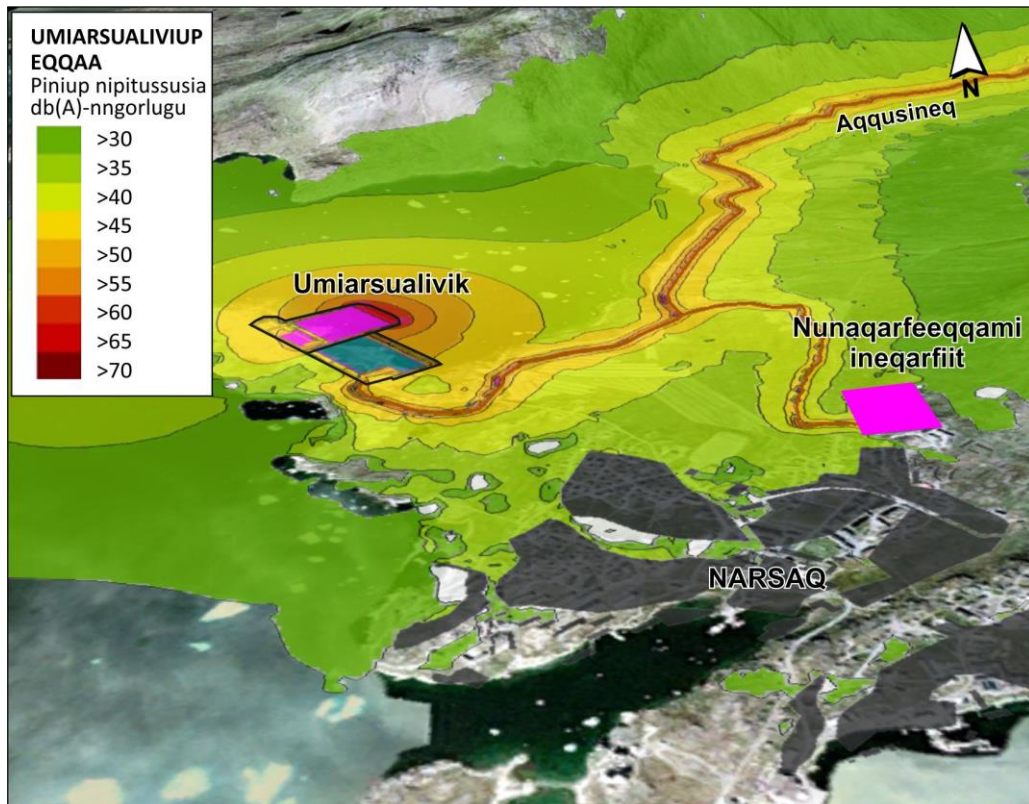
Nipiliornerut uuttortaanermi ilusiliat atorneqartut takuneqarsinnaapput figurini tulliuttuni. Takussutissiaq 7-6 ersersitsivoq aqqusinnermit isaaviummut nipiliornermik aasarsiortarfeqarfinnut qaninnerusumik. Malugiuk tamanna Narsap Iluani nersussuaateqarfimmut qaninnerussasoq. Ilusiliat ersersitsipput nipiliornerup annertussusianik aasarsiortarfinni 35 aamma 40 dB(A) akornanniittunik. Taakkua danskit aasarsiortarfinni nipiliornerut tunngatillugu inassuteqaataannik qaangiipput, kisiannili nunat tamalaat akornanni annertussutsit ataaniillutik assut, aalajangersagaasuni annertussutsini IFC-ip EHS-mi malittarisassaataani.

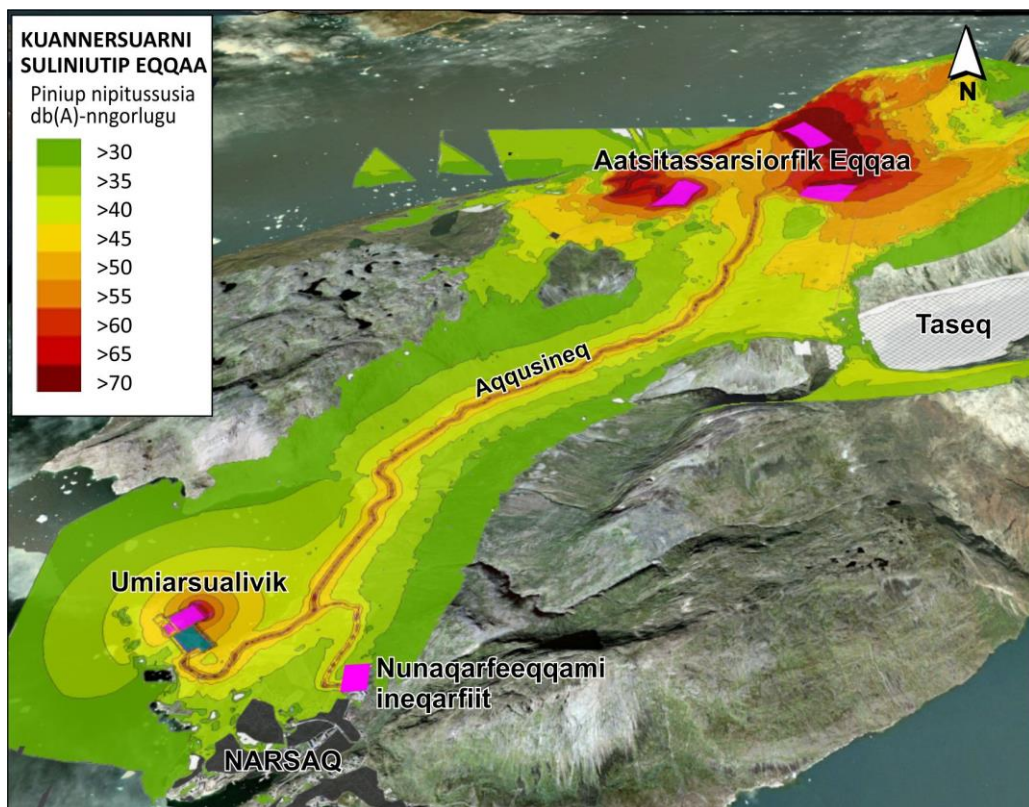
Takussutissiaq 7-6 Nipiliornerup annertussusia aqqusinnermi isaaffiusumi illuaqqat aasarsiortarfiit eqqaanniittumi (uannga: Orbicon, 2015)

Nipiliornerup annertussusianik nalilersuisoqarpoq piffissami ingerlatsiviusumi, figurimi 7-7-imi takutinneqartutut. Nalilersuinermit ersippoq nipiliornerup annertussusia piffissami nioqqutissiorfiusumi (ingerlatsiviusumi) qaangiinngitsoq 40 dB-nik (A) Narsami illuni, umiarsualivimmut qanittumiittuni (taamaattumillu nipiliornermik annertunerpaamik naammattuuiffiusartumi). Danskit maleruagassaataat naapertorlugit nipip annertussusissaatut ulluklut, unnuklut aamma unnuiami illoqarfiup qeqqani uuttugaq ataaniippoq. Oqaatigineqassaaq Narsami malugineqartassammat nipiliorneq annertunerusoq sanaartorerup nalaani piffissat ilaanni, umiarsualivissami talittarfissap sukarsuassaanik ikkussuinermit.

Naatsorsuutigineqanngilaq piffissaq tamatumani atorneqartussaq qaammatit sisamat sinnerlugit sivilisussuseqassasoq, naatsorsuutaavorlu nipip 70 dB-p(A) ataaniinnissaa.

Takussutissiaq 7-7 Nipiliornerit pillugit ilusiliat atorlugit piffissamut ingerlatsiviusussamut nalilersuinerit

Takussutissiaq 7-8 Suliniummi nipiliornerup tamakkerlugu 3D-nngorlugu takusassiarineqarnera (Najoqqutaq: Orbicon, 2015)

Takussutissiaq 7-8 eqikkaavoq suliniummi nipiliornerup assinngorlugu suliniuteqarfiusumi tamarmiusumi oqariartuutaanik. Tassani ersippoq sumiiffik nipiliorfiusoq killilerneqartoq nunap sannaaniit, qularnaarisumik nipiliornerit kingunerisa Narsap Iluani qooqqup avataani misigineqannginnissaannik.

7.7.2.3 Ikorsiissutit / pitsanngorsaatsitut iliutsit nipiliornermut atatillugu

Naak nipiliorfiusut suussusilersorneqartut IFC-ip EHS-imik maleruagassaatai naapertorlugit akuerineqarsinnaagaluartut, tulluuttuniittut iliuusissat ikorsiissutissat aamma pilersinneqassapput naammassineqarlutik, sulii aammalu nipiliornerup kingunerisai annikinnerulersikkumallugit.:

- CH7 – Nipiliornermi nakkutillineq ingerlanneqartassaaq malussajasunik uuttuutit qaninnerit atorlugit (illuaqqat aasarsiortarfiit aamma kujammut sammisumi/kimmuut sammisuni sumiiffimmi Narsap avataatungaani) pujoralammik nakkutillinerup suliniutip atorulersuutaani pisartut saniatigut. Nakkutilliilluni nalunaarsuisarnerit inernerit Narsami namminermi soqutigisaqartullu atornerqartassapput, ingerlaavartumik oqalliffiusutigit;
- CH8 – Suliassanik ingerlatsinerit qaffasissumik nipiliorfiusut umiarsualiviliornermi, piffissalersuinnermut naapertuuttumik suliarineqassapput illuni inoqutigiinnik ilinniarfinnillu akornusersuisinnaaneq minnerpaaffissaminiitsikkumallugu;
- CH9 – Nipiliornermik annikinnerulersitsisinnaanermut periarfissat teknikkimik iluaquteqarnikkut pisinnaasut nipaallisaasinnaanerillu misissorneqarput, ingeniørut immikkuualuttortalersugaasunik suliaasa ilaattut, umiarsualiviliornissaq sioqqullugu pisumik; aamma
- CH10 – GML pilersitsissaaq maalaaruteqartarnermut aqqissuussinnermi najukkami namminermi, innuttaasut najugaqartut aamma soqutigisaqartut attuumassuteqartut ernummatiminnik avitseqatigiiffigisinnaasaannik, imaluunniit naammagittaalliorfigisinnaasaannik (kinaassutsimik isertuussilluni, tamanna kissaatigineqarpat), suliniummi matumani aqutsisuusunit qisuariarfigineqartartussamik. Immikkuualuttortalersugaanerusumik allaaserinninneq immikkoortumi 9-mi nassaassaavoq.

7.7.2.4 Nipiliornerit kingunerisassaasat sinneruttut

Nipiliornerit kingunerisassaasat sinneruttut ilusiliat Orbicon-imit (2015) ingerlanneqarsimasut naapertorlugit naliliisoqarpoq piffissami sanaartorfiusumi akunnattuussasut (Narsami taamaallaat) aammalu piffissami nioqqutissiorfiusuni appassisuusussatut.

7.7.3 Qinngornernit ulorianartunit sunnerneqarneq (peqqissutsimut sunniuteqartoq)

7.7.3.1 Suliniummik ingerlatsinerit, qinngornernik ulorianaateqartunik siaruarteriviusut

Suliniummik ineriartortitsinerup qinngornernik radioaktiviusunik iperagaatitsinermik kinguneqarsinnaavoq, innuttaasut peqqissusiannut sunniuteqartunik.

7.7.3.2 Qinngornernit ulorianartut siaruarternersa sunniutit kingunerisassaasat

Arcadis (2018) suliaqarnikuuvoq immikkuualuttortalersugaasunik nalilersuinerik, qinngornernit ulorianartut sunniutigisinnaasaat eqqarsaatigalugit, pinngortitami namminermi pissuseqatigiiaani aamma inuit malugissutaanni, suliniummut matumunnga tunngatillugu. Pissuseqatigiiaani pissutsinik nalilersuinerit eqikkarneqarput VVM-imi, inunnullu tunngatillugu peqqissuseq matumani pappialaammi allaaserineqarluni. Nalilersuinnermi sammineqarput sunniivigitsittarnernut immikkoortut marluk inuit maligisaataanniittut: illoqarfinni najugaqartuni inunni aamma sumiiffimmut tikeraani, ukioqatigiiaanut

immikkoortunut pingasunut immikkoortitsigaasunik: meeraaqqami, meeqqami aamma inersimasumi. Sunnerneqaataasartut takkussuuttartut pisarput anersaartornikkut, imernikkut aamma nerinikkut najukkamit namminermit pisunik, radon-imit, aamma avataaneersunit qinngornernit (gamma). Nalilersuinerit eqqarsaatigalugit naatsorsuutaasimavoq tikeraaq najugalittulli nerissasoq, pineqartorlu piffissami killilimmi sumiiffimmiissasoq (ukiumut sapaatip akunneri marluk).

Sunniutaasuni sammineqarput arlariit, nerisassat nerineqartut (kisitsisit paasissutissat kalaallinut tunngasut aamma inunnut Canada-meersunut tunngasut atorlugit suliaasunik) aamma pisarneq naapertorlugu nerisassanik sumiiffimmeersunik nerisarneq tunngavigalugu. Narsami innuttaasut amerlasuut Narsap Iluani qooroq suliniummik ingerlatsiviusoq sukisaarsaartarfigaat, aalisariafigisarlugu, piniarfigisarlugulu aqissinik, ukallinik aamma puisinik, nuniagiariafigisarlugu pisuttuarfigisarlugu/ appaffigisarlugulu. Sukisaarsaatitut ingerlatsisarnert tamakkua nalilersuineri ilaatinneqarput.

Nalilersuinerimik immikkuualuttortalersugaasumik ingerlatsisoqarpoq, tunngaviusutut aallaaviusumik, siunnerfigalugu nalilersuinerup ingerlannissaa. Pissusissamisuginnartumik pinngoqqaatit qinngornernik ulorianartunik aqoqartut, nassaassaapput nunamiittuni akuutissani aamma qaqqani. Piffissap ingerlanerani pissusissamisuginnartumik pinngortitami pisut, soorlu nungullarsaaneq, anori aamma erngup neriuinera, urani aamma thoriumi siammartitsertoq (Kuannersuarni peqarfimmiit) Narsap Iluani illoqarfianilu. Qinngornernut ulorianartunut inunnit “tigoorneqartut”, ilaapput nalilersuineri eqikkaarneqartuni Nalunaarsuiffik 7.21-imi. Pingaaruteqarpoq oqaatigissallugu pissutsit tunngaviusumik taamaannerat maanna atuummat, suliniut suli inerinneqanngimmat.

Nalunaarsuiffik 7.21 Inuit malugisaataanni qinngornernit ulorianartut tigoorneqartut – pissutsit aallaaviusut (Arcadis, 2018)

Malussaait	Annertussuseq (mSv/ukiumut)					
	Anersaartor-nikkut	iioraanikkut	Radoni	Thoroni	Gamma	Katil.
Najugalik inersimasoq	0,008	1,7	6,6	0,093	0,30	8,7
Najugalik meeraq	0,014	2,9	6,6	0,093	0,34	9,9
Najugalik meeraaraq	0,014	3,4	6,6	0,093	0,38	10,5
Pulaartoq/tikeraaq	0,0003	0,064	0,36		0,094	0,52

Misissuinerit ersersippaat sunnerneqartarnermut aallaaviusoq illoqarfimmi najugalinni pisartoq inuussutissatigut aamma anersaartornikkut radonimik/thoronimik annertussuseqartoq 8-10 mSv/ukiumut missaannik annertussuseqartoq. Radonimit sunnerneqartarnek 70 %-iuvoq. Tamatumani sanilliussisinnaajumalluni imaappoq, tunuliaqutaasumik sunnerneqartarnek Narsami nunarsuarmi tamarmi agguaqatigiissitsinermut qaffasinnerummat, kisiannili nalilersuissutaasartuni tamani appasissutut isigineqarluni.

Suliniummi ingerlatsinerit qinngornernik sunneqqaneqarneq inuiaqatigiinniittoq annertunerulersissinnaavaat. Ilusiliat isiginiaapput piffissamut ingerlatsiviulersussamut, tassanngaaniimmi qinngornernik ulorianartunik annertunerpaanik sunniuteqartoqassammat. Paasissutissat ingerlatsinerit pineqartut qanoq ittuuneri pillugit, aamma taakkua avatangiisinut peqqissutsimullu tunniussassaat nassaassaapput Arcadis-imi (2018). Qinngornernit sunniutaasut annertusissutaat inuit malugisaataanni tigoorneqartut suliniummik aallaaveqartutut oqaatigineqarsinnaasut, naatsorsorneqarput nalilersuinerit aamma eqikkaanerit Nalunaarsuiffik 7.22-imiittut naapertorlugit. Ataaniittuni nalunaarsukkat sunniutaasut annertunerulissutaat sanilliussisarluni

nalilersuinerit innuttaasunut atuuttuusussat 1 mSv/ukiumut assut ataanniipput. Taakkua takutippaat najukkani namminerni inuussutissat navianaateqanngitsumik nerineqarsinnaapput, annikitsuaraannarmillu pingaaruteqanngitsumik ileqqunik tunngaveqartunik inuussutissanik atuinermit sunniuteqassallutik (assersuutigalugu puisini aamma timmissani imarmiuni)

Nalunaarsuiffik 7.22 Missiliuussinerit inuit malugissutaannut sunniutissanik – suliniummi ilassut

Malussaaitit	Annertussuseq (mSv/ukiumut)			
	Anersaartor-nikkut	iioraannikkut	Radoni	Katillugit
Najugalik, inersimasoq	0,0002	0,057	0,036	0,09
najugalik, meeraq	0,0004	0,087	0,036	0,12
Najugalik, meeraaraq	0,0004	0,10	0,036	0,14
Pulaarteq inersimasoq	9×10^{-5}	0,002	0,002	0,004

7.7.3.3 Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsit iliuutsit qinngornernik ulorianartunik qinngorfigitsinnerni

Iliuutsit suliniummi ikorsiissutitut suliaasut qinngornerit ulorianartut sunniuttarnerisa annertussusiannut atatillugu aammalu tunuliaqutaasutut sunniutaasartunut makkuninnga ilaqarput:

- CH11 – Pujoralaap nakkutiginnissaanut iliuussissanik atortuulersitsineq (GML-ip pujoralammik nakkutilliinermut pilersaarutaa);
- CH12 – Radon-imi aamma qinngornernik ulorianartunik qinngorsimavigitsittarneq Narsami aamma uuttuutini malussajasuni suliniutip ingerlanneqarfigisaasa eqqaani; aamma
- CH13 – Oqaloqateqartarneq Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmik, pitsaannerusumik paasisaqarfigiumallugu Narsami radon-ip pissusilersuutai, aammalu innuttaasut ikiorumallugit paasinninnerunissamik, qanoq aaqqissuussinnikkut illuminni silaannarissaannerusinnaanersut, sunniutaasut annikinnerulersikkumallugit.

7.7.3.4 Qinngornerit ulorianartut sunniuttarnerisa kingunerisartagaasa sinneri

Qinngornerit ulorianartut sunniuteqartarnerisa sinneri suliniummit aallaaveqartut annikitsutut isigineqarput.

7.7.4 Angallannikkut sillimaniarneq

7.7.4.1 Suliniummik ingerlatsinerit angallannermit sillimaniarnermut sunniuteqartut

Suliniommik ineriartortitsineq piumasaqaateqarpoq aqqusernit isaaviusut qeqertaasamiit Narsap iluanut (umiarsualiviup inissisimaffigisaa) qaarusoqarfimmut nutaamik aqqusinniornikkut qaarusummiit TSF-imut ineriartortitsivigineqassasut. Aqqusineq isaaviusooq qooqqukkoortoq tamanut ammasuussaaq. Aqqusinermit atuisinnaaneq killilersorneqassaaq qaarusoqarfimmut qaninnerusumiit.

7.7.4.2 Angallannikkut sillimaniarnermit aaqqissuussinerup kingunerisinnaasaat

Orbicon (2015) missingersuutini angallannerup annertussusissaanut atatillugu suliaqarpoq aqqusinermit isaaviusumiit piffissamut nioqqutissiorfiusussamut atatillugu, suliniummi nipiliornerup nalilersuivigineqarneranut atatillugu. Tamatumani naammassiat eqikkagaapput Nalunaarsuiffik 7.23-imi. Ulluinnarnut agguaqatigiissitsineq ukioq tamaat agguaqatsigiissitsinertut atornerqarpoq, ilanngunnagit aqqusinermit aserfallatsaaliinermit atortut, missiliuusiorneqanngitsut. Aqqusinermit isaaviusuni biilit

angallassissutit amerlasassapput umiarsuarnik usingiaasoqartillugu usilersuisoqartillugulu. Nalilerneqarpoq tamanna ukiumut 10 %-it missaannik annertussuseqassasoq. Piffissani taakkunani pissutsit ilungersunarnerit pilertassapput (ullormut annertunerpaamik angallaffiusut) ukiukkut, missiliorneqarlutillu ullormut angallassissutit 324-it pineqartut.

Nalunaarsuiffik 7.23 Aggvaqatigiissilluni annertunerpaamillu aqqusinerni angallaffiusuni angallassisarnerit

	Angallassissutit oqimaatsut (bus-it ilanngullugit)	Angallassissutit oqitsut	Katillugit
Aggvaqatigiissillugit angallassissutit ullormut amerlassusissaat	110	100	210
Ullormut angallassissutit amerlanerpaaffii	174	150	324

Naak tunngaviusunik paasissutissanik soqanngikkaluartoq aqquernit piusut atorneqarnissaannut, missiliorneqarpoq aggvaqatigiissillugu angallassissutit aasakkut ullormut 20-it sinnertassagaat. Kisitsit ukiukkut sulii annikinnerulertassaaq. Tamatumunnga atatillugu angallassissutit missiliuunneqartut suliniutip ineriartortinneqarneraniit annertusiartortussaassasoq missiliuisoqarpoq, aqqusinertigullu angallanneq annertuumik imaluunniit sulii annertunerujussuarmik annertuseriaateqassalluni.

Inuiaqatigiinni sillimaniarnermik aallaaveqartumik isiginnikkaanni sillimaniarnikkut nalorninaatsit Narsap Iluani annertunerulertussaassapput. Atuineq annertusiartortoq, aqqusinernillu annertusaaneq sillimaniarnikkut nalorninaatinik pilersitsisinnaapput illunut aasarsiortarfinnut, qajartortitsisarnermut aammalu sumiiffiup sukisaarsaartarfittut atorneqarneranut atatillugu (nuniagiartarfittut, pisuttuarterfittut, aalisariartarfittut il.il.) Narsami aqqusinertigut angallannerup annikissusia isiginiaraanni, minnerunngitsumik aqut maanna pioreersoq eqqarsaatigalugu, Narsami innuttaasut navianartorsiornerusinnaapput annertuumik angallattunik misilittagaqannginnertik pissutigalugu.

7.7.4.3 Ikioriissutit / pitsanngorsaatsitut iliuutsit aqqusinertigut angallannermi sillimaniarneq eqqarsaatigalugu

Iliuusissat tulluuttut naammassineqassapput inuiaqatigiinni sillimaniarnikkut nalorninaatsit annikinnerulersikkumallugit:

- CH14 – Aqqusinertigut angallassissutitut tamanut aqqusinernik atuisunut sukkassusissaq killilerneqassaaq;
- CH15 – GML-ip misissorpaa aqqissuussisinnaaneq qamutit motorillit oqimaatsunik usisut ataatsikkut ingerlaaqatigiittarsinnaanerannut; aamma
- CH16 – Sumiiffimmi namminermit angallannikkut sillimaniarneq pillugu paasisitsiniaasarneq Narsap illoqarfia peqatigalugu ataqatigiissaarneqartassaaq, aqqusinertigut angallannermi paaseqatigiinnerunissaq angujumallugu. Aqqissuussinerit – programmit – aalajangersimasut ataqatigiissaarneqassapput meeqqeriviit aamma meeqqat atuarfiat peqatigalugit, meeqqanut inuusuttuaqqanullu nalorninaatsit annikinnerutsikkumallugit.

7.7.4.4 Aqqusinikkut angallannerup kingunerisassaasa sinneri

Piffissami ingerlatsiviulersussami aqqusinertigut angallannerup kingunerisassai sinneruttut sillimaniarneq eqqarsaatigalugu annertuutut nalilerneqarput, siuliani iliuusissatut pineqartut naammassineqareerpata. Piffissami sanaartorfiusussami aqqusinertigut angallannermut tunngatillugu nalilersuinernik suliaqartoqanngilaq, angallassisarnissanik pisariaqartitsinerit nikerartuummata. Iliuusissat

pisariaqartsinneqartut atortuulersinneqassapput piffissamut sanaartorfiusumut aamma ingerlatsiviusumut.

7.7.5 Nappaatsit tunillaassortartut

7.7.5.1 Suliniummik ingerlatsinerit nappaatsinut tunillaassortartunut sunniuteqartartut

Sulisussanik nunanit tamalaaneersunik tikerartoqalernissaa nunap immikkoortuanut ungasissumiittumut kinguneqarsinnaavoq nappaatinik tunillaassortartunik. Nappaatsit tassaasinnaapput:

- Kinguaassiuutitsigut nappaatsit;
- Tuberkulose aamma anersaartuutitsigut nappaatsit, tunillaassorsinnaasut atugassarititaasuni pissaaleqiffiusuni; aamma
- Nappaatsit tunillaassortartut siusinnerusukkut nunarsuup immikkoortuani pineqartumi qaqtigoortut.

7.7.5.2 Nappaatsit tunillaassortartut kingunerisinnaasaat

Suliniummik ineriartortitsinerup piumasaraa sulisartunik 1.200 -ungajannik sulisussarsisoqarnissaa, sanaartormik immikkoortup annertunerpaaffimminiinnerani, aalajangersimasumillu sulisuusussat 700-unit amerlanerusut ingerlatsinerup (nioqqutissiornerup) nalaani. Soorlu immikkoortuni siusinnerusuni eqqaaneqartoq sulisussat ilaat amerlangaatsiartut nunanit allaneersuussapput, imaluunniit Narsap avataani najugaqartuussallutik. Qaarusummi aatsitassarsiornerup aamma kingunerissavaa sulisuusut amerlanersaasa angutaanissaat. Naallu sanaartormerup nalaani sulisuusut Narsap illoqarfianiit avissaaqqatsinneqassagaluartut, najukkami nammeneq najugallit inooqatigissavaat peqatigisarlugillu, Narsarsuarmiit tikikkaangamik. Nioqqutissiornerup ingerlanneqarfiani piffissami sulisuusut akissarsiarissaakannertussaapput ineqarlutillu (paarlakaattuullutik sulisarnissaminni) Narsap illoqarfianut qanittumi (illoqarfiup silataa tungaani). Pissutsit taamaattut akulerunnerisigut taakkua pissutaasinnaapput nappaatsit tunillaassortartut tunillaassulersinnaaneritut:

- Kinguaassiuutitsigut nappaatsinik tunillaassuineq – Tikittoqarnera amerlasuunik, ingammik angutsinik akissarsiarissaartunik Narsamut pissutissaqartitsisinnaavoq atoqatigiinnikkut qaarusummi aatsitassarsiorfimmi sulisuusut aamma inuiaqatigiinni tikinneqartuni najugaqartut akornanni, kinguneqartussanik nalorninaatinik kinguaassiuutitsigut nappaatsit annertusinerannik. Arnat inuusuttuaraajunnaalersut aamma arnat 20-it sinnerlugit ukioqartut tamakkua kingunerisassaanni navianartumiinnerussapput. Kinguaassiuutitsigut nappaatsit Kalaallit Nunaanni takornartaanngereerput (naak eqqaaneqartariaqaraluartuq Narsami kinguaassiuutitsigut nappaatsit 2009-2013-imi atugaanerat kinguariarsimasoq, Nanortalimmut aamma Qaqortumut naleqqiullugu) minnerunngitsumik inuusuttut akornanni. Pingaaruteqarpoq oqaatigissallugu maannamut HIV/AIDS appasissumiittoq, annerusumillu ukioqqortunerusunik eqquisartoq. Sulisussat nunanit allaneersut imaluunniit sulisussat Kalaallit Nunaata avataani suliffeqarsimasut HIV-imillu aqqussagaqartarsimasut tikinnerat aqquataasinnaavoq HIV-ip inuiaqatigiinni inuusunnerusut akornanni atugaalerneranik; aamma
- TB-ip annertusisinnaanera – Kalaallit Nunaat TB-mit annertuumik eqqugaasareernikuuvoq, nappaallu Europa-mut sanilliullugu malunnaatilimmik annertunerulluni. TB tunillaassuussinnaavoq inuuniarnikkut atugassarititaasut naammaginngitsut aqqutigalugit, sulisunullu ineqarfiit aqqissuulluagaasumik nakkutilliinermik pilersitsisoqanngippat sulisut akornanni TB-mik annertunerulersitsisinnaavoq, inuiaqatigiinni siaruaassinnaasumik, sulisut angerlarsimaffimminnut uterneranni.

7.7.5.3 Ikiorineq / pitsanngorsaatsit iliuutit nappaatsit tunillaassortut kingunerisartagaannut atatillugu

Siuliani pisinnaasutut allaaserineqartut annerusutigit nalinginnaasuupput attaveqaasersuutitut suliniutini annertuuni aammalu aatsitassarsiornikkut suliniutini. Misilittakkallu pineqartut tunngavigalugit aaqqissuussisoqassaaq iliuusissanik tulliuttuniittunik sunniutaasussat annikinnerutsikkumallugit:

- CH17 – Sanaartornerup nalaani sulisuusussat annertunerusutigit Narsap illoqarfianiit avissaaqqatsinneqassapput, peqatigiinnissaq annikinnerutsikkumallugu;
- CH18 – Ingerlatsinermi sulisuusut sillimaniarnikkut nakkutigisaasuni avatangiiseqartunik ineqarfeqassapput, pulaartullu unnuisinnaassanatik;
- CH19 – Sulisut tamarmik, nioqqutissanik tunisaqartartut aamma pulaartartut atsiuisassapput pissusilersornissamut ileqqussamik, piumasaqaateqartumik sulisuusut najukkami namminermit innuttaasunut ataqqinnittumik pissusilersortassasut, aamma inooqatigiinnikkut naapertuulluurtumik. Malittarisassat atuutissapput sulisunut, taakkua Kalaallit Nunaannut nunninneranniit (Narsarsuarmi imaluunniit Qaqortumi), aallaqqinnissaasalu tungaannut;
- GML atortuulersitsissaaq iliuusissanik tulliuttunik, pisiniartarfigisaminullu taakkua assigisaanik piumasaqaateqarluni;
 - CH20 – Paasisitsiniaanernik sulisorisanut ingerlatsisoqartassasooq, kinguaassiuutitsigit nappaatit pillugit, ilanngullugit HIV/AIDS;
 - CH21 – Sulisunut usuup puuinik tunniussuisoqartassasooq;
 - CH22 – Misissortsittarneq kinguaassiuutitsigit nappaatsit (HIV ilanngullugu) misiligitissanik tigusisarneq suliffeqarfiup nakorsiartarfiani, pisariaqartitsinerlu naapertorlugu siunnersuisarneq;
 - CH23 – Sulisuusut peqqissusiannik nakkutilliineq aammalu Narsami Kommuni Kujallermilu peqqinnissaqarfimmik oqaloqateqartarneq, paasissutissanillu avitseqatigiittarneq, paasisitsiniaasernerillu pissusissanut tunngatillugu pisariaqartitsineq naapertorlugu.
- CH24 – GML suleqateqarpoq Narsami peqqinnissamut oqartussaasunik inuit tamat akornanni paasisitsiniaasernerit pillugit, kinguaassiuutitsigit nappaatinut, aamma isumannaatsumik atoqatigiittarneq pillugit;
- CH25 – Sulisuusut tamarmik (nunamit suminnagaaneerneq apeqqutaatsinnagu) peqqissuseq pillugu misissorneqartassapput atorfininnginnerminni, akuttunngitsumillu peqqissutsimikkut misissorneqartassallutik atorfeqarnerminni. Peqqissutsimik misissuinerneq immikkut TB aallunneqartassaaq, nappaateqalersinnaasullu passunneqartassallutik, suliffissamik suliniummi neqeroorfigineqannginnerminni. Kinguaassiuutitsigit nappaatsinik misissuisoqartassanngilaq atorfininnginnermi, aamma
- CH26 – Sanaartornerup nalaani nunaqarfiugallartoq imatut ilusilersorneqassaaq qularnaarlugu sulisunut tamanut naammattumik inissaqarnissaa, annikinnerutsikkumallugu tuberkulose-mik tunillaassortoqannginnissaa sulisut akornanni (najukkami inuiaqatigiinnut tunillaassorsinnaasumik); aamma
- CH38 – nappaalanernut iliuusissanut pilersaarutit, Kalaallit Naalakkersuisuisa piumasaqaataat naapertorlugit.

7.7.5.4 Nappaatit tunillaassorsinnaasut kingunerisassaasa sinneri

Nappaatit tunillaassortartut kingunerisinnaasaasa sinneri piffissami suliniummik sanaartorfiusumi qaffasissutit nalilerneqarput, piffissamilu nioqqutissiorfiusumi – ingerlatsiviusumi – akunnattutut aammalu appasissutut matusiartorfissami, iliuusissat siulianiittut atortsinneqarnerisigut.

7.7.6 Nappaatit nalinginnaasut

7.7.6.1 Suliniutinik ingerlatsinerit nappaatinut nalinginnaasunut sunniuteqartartut

Suliffissaqarneq annertunerulersoq aamma akissarsiat qaffasinnerusut Narsami eqqaanilu, suliffeqarfinniit inuussutissanik isumaginnittuniit sullinneqarnermik ilallugu, kinguneqarsinnaavoq inoqutigiaat inuillu ataasiakkaat nerisaminnik sukkasuumik allannguinerannik, nalinginnaasunik nappaatit siaruarternernannik kinguneqarsinnaasumik. Nikikkiartuaarneq imaluunniit allannguneq inooriaatsimik nalinginnaasumiit annertuunik nukinnik atuiffiusartuniit issiaannarnerullu suliffeqarnermut aamma nappaatsinut nalinginnaasunut sunniuteqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaanni misigineqartareerput nappaatsit nalinginnaasut annertusiartorneri, suliniummillu ineriartortitsinerup pissutsit allannguteqartissinnaavai, kaammattuinnikkut peqqinnarnerusumik periaaseqarnissamik (assersuutigalugu suliffiit pujortarfiunngitsut aammalu aangajaarniutinik aalakoornartunillu atuineranut akuersaannginneq).

7.7.6.2 Nappaatsit nalinginnaasut kingunerisartagaasa malitsigisinnaasaat

Siuliani erseqqissarneqartutut suliniut kinguneqarsinnaavoq assigiinngitsunik, ajunngitsunik aamma pitsaanngitsunik, nappaatsit nalinginnaasut eqqarsaatigalugit. Taakkua makkuninnga ilaqarput:

- Ummatsip taqaani nappaatsit annertuseriarnerannik aamma type 2-diabetes. – Nappaatsit taakkua annertusisinnaapput inooriaaseq aalaffiunnginnerusoq aammalu inuussutissat kaloriaqarnerusut pissutigalugit. Naallu sulisut nunanit allaneersut siusinnerusukkut suliffinni matuma assigisaani sulisarsimassagaluartut, assut ilimanaateqarpoq kalaallit sulisartut ilaannut siullermeernerusoq suliffeqarfiit nerisassiorartut nerisassiaannik inuussuteqarnissaq. Ilanngullugulu aamma sulinermi timimik atuinnissaq piumasarineqartoq annikinnerusinnaavoq maannamut inuunermi timimik atuinermut sanilliullugu. Inuit kalaallit takutsittareerpaat puallartarnerup inuttut inuunermut angutitut arnanullu sunniutigisartagai; aamma
- Puatsigut kræfteqalersarneq – Takutsinneqartareerpoq inuit kalaallit puammikkut kræfteqalernissamut assut qanittut, ilaatigut pujortarnermik peqquteqartumik. Suliniummik Narsami aammalu Kommune Kujallermi pilersitsineq ataatsimut isigisumik inuiaqatigiinnut aningaasarsiornikkut isaatitsinerulernermik kinguneqartussaassaaq. Suliniutini allani nalinginnaasarpog isertitat ilassutit inuulluarniutinut atorineqartarneri, pujortagassat ilanngullugit. Pissusiulersartog taamaattoq naapigiarneqarsinnaavoq suliffeqarfiup peqqarniitsumik tubatortarnermut politikkimik eqqussineqaratigut.

7.7.6.3 Ikorsiineq / pitsanngorsaatsitut iliuusissat nappaatsinut nalinginnaasunut atatillugu

Ikorsiissutitut iliuusissat tulluittut piviusunngortinneqassapput GML-imii, nappaatsit nalinginnaasut kingunerisartagaat iliuuseqarfigiumallugit:

- CH27 – Politikki peqqarniitsoq pujortartoqartannginnissaa pillugu GML-ip allaffeqarfiini sumiiffinnilu matoqqasuni tamani. Sulisut kaammattorneqassapput pissutsit atuuttut naapertorlugit pujortarunnaaqullugit, suliffeqarfiullu nakorsiartarfia ilitsersuuteqassalluni pujortarunnaarsitsiniarnermut;

- CH28 – Eqqussisoqassaaq maanaannakkut aangajaarniutitut aamma aalakoornartumut atatillugu misiligitissanik tiguisarnernik, suliniummi akuersaanngilluinnarfiusumi, sulisunut, pisiniartarfinnut aamma pulaartunut, misiligitissanik tiguisoqarneratigut eqqorneqartunut;
- CH29 – Sulisut kaammattorneqassapput peqataasaqqullugit silami timigissartarnernut, ineriartortitsisoqassallunilu “sakkussanut atatillugu oqaloqatigiittarnernik”⁷⁸ sulisunut ajornannginnerulersikkumallugu oqariartuutit pineqartunik ilaqtutaminut sulinnnginnerminni apuussisarnissaannut;
- CH30 – Sulisuusut ineqarfii (utaqqiisaasumik aamma nunaqarfimmi ineqarfii) timigissartarfeqarput timimillu atuissamut atortunik allanik aamma peqarlutik;
- CH31 – Sulisut kaammattorneqarput timersornikkut unammiaaarnernut Narsami peqataasaqqullugit, naapertuilluarmillu unammisarnernik nutaanik ineriartortitsineq tapersersorneqassalluni;
- CH32 – Sulisuusut ineqarfiinik suliffeqarfiit sullissinernik suliaqartatut ilisimasaminnik atuissapput sulisut nerisassaasa qanoq annertussuseqartarnissaannik aalajangersaasarnernut, suliffeqarfimmilu nerisassat oqimaatigiinnissaannik aalajangersaassallutik; aamma
- CH33 – Nunaqarfiup pisiniarfia - supermarket – nioqutissaateqassaaq immikkut toqqartukkanik nerisassanik peqqinnartunik, snacks-inik allaanerusunik, aammalu annerusumik minnerusumilluunniit najukkami namminerminni inuussutissanik.

7.7.6.4 Nappaatsinut nalinginnaasunut malitsigisaasunik sunniutaasussat sinneruttut

Kingunerisassat sinneruttut nappaatini nalinginnaasuni isigineqarput annertunngitsutut piffissami sanaartorfiusumi, piffissami nioqutissiorfiusussami qaffasissuussatut nalilerneqarlutik aammalu matusiartornermi appasissuussatut, iliuusissat ikiorsiissutitut siulianiittut naammassineqareernerini.

7.7.7 Inooqatigiinnikkut misigissutitsigullu atugarissaarnissaq

7.7.7.1 Suliniummi ingerlatsinerit sunniuteqartut inooqatigiinnermut aamma misigissutitsigut atugarissaarnissamut

Isumaginninnikkut aamma misigissutitsigut atugarissaarnermi ilaapput peqqissutsimut atatillugu ajornartorsiutit siammasissut arlaqartullu, aangajaarniutiniit aammalu imigassamik atornerluinnermiit isumatsattarnermut aamma imminortarneq. Soorlu immikkoortumi 6.5-imi eqqaaneqartutut inuttut aamma misigissutitsigut atugarissaarneq inuiaqatigiinni kalaallini apeqqutaapput pingaaruteqartut, minnerunngitsumik inunnut ajornartorsiortunut, soorlu suliffissaaleqisunut, angutsinut inuusuttunut aamma arnanut. Suliniummik ineriartortitsinerup ajunngitsumik sunniuteqarfigisinnaavai inuttut misigissutsikkullu atugarissaarneq Narsap illoqarfiani, periarfissanik nutaanik neqerooruteqarnikkut kinguaariinnut inuusunnerusunut.

⁷⁸ Sakkussanut atatillugu oqaloqatigiittarneq tassaavoq pingaartorsiutiginaq ataatsimiittarneq piffissap pigaartuuffiusup – suliffiusup – aallartsinnerani. Tassani sammisassaq aalajangersimasooq saqqummiunneqarsinnaavoq sammineqarlunilu. Oqaloqatigiittarnerit taamaattut nalinginnaasumik aallussiviusarput sillimaniarnermik aamma suliffimmi peqqinnissamik, siunnerfigalugu isumagineqassasut suliffimmi avatangiisit isumannaatsut peqqinnartullu. Paarlakaalluni oqaloqatigiinnermi aqutsisuusqartarpoq, sulisuusut tamarmik suliffeqarfiup sillimaniarnermut peqqinnissamullu kulturiani akuussammata. Oqaloqatigiinnermi ilaassapput sammisat nappaatsinut tunillaassortuunngitsunut tunngasut (assersuutigalugit tupatortarneq, imigassamik aalakoornartumik atuisarneq, timigissartarneq qasujaallisartarneq il.i.) aamma sammisassat immikkut nappaatsinut tunillaassortuunngitsunut tunngasut allat(assersuutigalugit uummallunneq, pualavallaarneq aamma sukkortuuneq).

7.7.7.2 Inooqatigiinnermi misigissutitsigullu atugarissaarnermut atatillugu malittaasinnaasut

Suliniummik ineriartortitsineq kingunerisassanik imaattunik ineriartortitsiviusinnaavoq:

- Neriulluarnerunermik misigisimaneq aamma periarfissat Narsamut aamma Kommune Kujallermut, - Narsaq innuttaasut ikileriarnerannik aqqusaagaqarsimavoq, aamma inuusuttuaqqat suliffissaaleqinerannik qaffasissumik. Naallu pissutsit assigiinngisitaartut Narsami inuiaqatigiit atugarissaarnerannut sunniuteqaraluartut (aamma Kommune Kujallermut), suliffissanik amigaateqarneq ilimanarluinnarpoq sunniuteqarsimassasoq qanoq ileqqoqarnermut appasissumut. Suliniummik ineriartortitsineq periarfissanik nutaanik ineriartortitsissaaq, inuusunnerusunut (ilinniakkat aqutigalugit) aammalu kinguaariinni utoqqaanerusunut Kommune Kujallermi, nunaqarfimmiut ilanngullugit;
- Piumassuseq annertusisaaq aangajaarniutitik imigassamillu atornerluinerup annikinnerulernissaanut, - suliffissarsiortut takutsittassavaat timiminna aangajaarniutsit kingunerinik suerussimallutik, suliniummi suliffittaarnissamut anngussinnaajumagunik. Suliniummi atorfinikkaangamik (toqqaannartumik imaluunniit nioqqutissanik pisiniartarfinni), suliaqartoqartassaaq aangajaarniutitut imigassamullu piareersagaariinngitsunik misissuiffigitsinnernik, sulisuusussallu aangajaarniutsit arlaannaannilluunniit suerussimassapput suliniummi sulinnarumassagunik. Unammilligassanik annertuunik siunerminni peqartarput, taakkua aangajaarniutitut sorsuttut, allamillu isumataartariaqartut piumasaqaatit naammassinnaajumallugit. Suliffittaarnissamilli isumalluuteqarneq nammineq naammassinnaavoq inuusuttuaqqat pisariaqanngitsunik inooriaatsimi atuinnermiit ikaarsaartarnissaannut;
- Maligassiuisussanik nutaanik ineriartortitsinerit – aningaasarsiornikkut ingerlatsinernik nutaanik pilersitsiortornerit aamma periarfissat nutaat tamatumunnga atasut ineriartortitsisinnaapput maligassiuisussanik nutaanik innuttaaqataasunut inuusuttunut. Naak pisoq ataasiinnaq sunniuteqaraluartoq isumatsassimalersarnermut imminortarnermullu, ikiuutaasinnaavoq inuit inuunerini qiimmassartarneri; aamma
- Eqeersimaarneruleneq susassallu arlaqarnerusut Narsami – Suliniutitik inerisaaneq ingerlatsinernik nutaanik aallartitsisarpoq, Narsamilu periarfissanik annertunerulersitsilluni. Eqeersimaarneq taamaattoq siuarsaataasinnaavoq sumiiffimmi namminermi najugaqartut peqatigiinnerulernissamut, minnerunngitsumik ukiukkut, taamalu kiserliornermik mattutseqqanermillu innuttaasut ilaasa misigisimanerannik annikillisaasinnaalluni.

7.7.7.3 Ikiorssiineq / pitsanngorsaatsitut iliuusissat inooqatigiinnermut inuiaqatigiittullu atugarissaarnermut

GML pilersitsiniarpoq ikiorssiisutisunik tulliuttunik sulii annerusumik ilalersorumallugu inuttut aamma misigissutitsigut Narsami aamma Kommune Kujallermi atugarissaarneq siammasinnerusumik.

- CH34 – Narsami aamma Kommune Kujallermi suliffeqarfiit aamma isumaginninnermut siunnersortit akornanni oqaloqatigiinneq, ingerlakkumallugit paasisitsiniaanerit tarnikkut peqqissuunissamut sammisut.
- CH35 – Suliniummi namminermi sulisunut politikkit, - anguniakkat – immikkuullarissunik erseqqissaasut assigiinngisitsisarneq – tunuliaqutaqartoq suaassutsimik, nagguigisanik, atoqatigiittarnikkut periaatsinik, innarluutitik, peqqissutsimik, upperisamik imaluunniit isummersuutitik, naalakkersuinikkut qanoq inissisimanermik, sumut atasuunermik, sulisut peqatigiiffiannut aalajangersimasumut ilaasortaanermik, innuttaasutut qanoq inissisimanermik akuersaarneqartanngitsut.

- CH36 – Eqeersimaartumik ersersitsisarnerit iluatsittumik ingerlatsisunik kalaallinik suleqatinik aamma niuernikkut suleqatigisartakkanik oqaluttuatut saqqumilaartsitatut kommunimi nunamilu tamarmi saqqumilaartinneqarsinnaasunik.
- CH37 – Aalajangersaaneq ilisaritsilluni nunaqarfinnut angalaartitsisarnermik, GLM-ip siusinnerusukkut aaqqissuuttarsimasaanik.

7.7.7.4 Inooqatigiinnermi misigissutitsigullu atugarissaarnermut atatillugu pissutsit atugassarititaasut sinneri

Inooqatigiinnikkut aammalu misigissutsinut atatillugu atugarissaarnerup isumaa taakkualu kingunerisassaasut qaffasissuusussatut nalilerneqarput piffissami sanaartorfiusumi aamma ingerlatsiviusumi, siulianiittut iliuusissat naammassineqareerpata.

Nalunaarsuiffik 7.24 Innuttaasut peqqissusiannut aamma isumannaallisaanermut kingunerisassanik sinneruttunik eqikkaaneq

Sunniutit	Suliniummik ingerlatsiviit immikkoortui	Iliuuseqanngin-nermi sunniutaat	Iliuutsit ikiorsiissutaasussat	Ikorsiissutit iluatsinnissaannut ilimanaatit	Iliuuseqareer-nerup kingunerisai	Iliuuseqareernerit sunniutaat imal. isumaat
Pujoralak aamma silaannaap pitsaas-susaa	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	CH1, CH2, CH3, CH4, CH5, CH6	Ilimananngilaq	Annikitsumik	Annikippoq
Nipiliornerup sunniutai	Sanaartorneq	Ingasanngitsoq	CH7, CH8, CH10	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH7, CH9, CH10	Ilimananngilaq	Annikippoq	Annikippoq
Qinngornerit ulorianartut sunniutaat	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH11, CH12, CH13	Suunngilaq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
Angallannikkut sillimaniarneq	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuuvoq	CH14, CH15, CH16	Ilimananngilaq	Anneruvoq	Annertuvoq
Nappaatsit tunillaassuutsiasut	Sanaartorneq	Qaffasissorujussuuvoq	CH17, CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH26, CH38	Ajornanngissin-naavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	CH18, CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH26, CH38	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
	Matusineq	Annikippoq	CH19, CH20, CH21, CH22, CH23, CH24, CH25, CH38	Suunngilaq		Annikippoq
Nappaatsit nalinginnaasut	Sanaartorneq	Annertuvoq	CH27, CH28, CH29, CH30, CH31, CH32	Ajornanngissin-naavoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsineq	Qaffasissorujussuuvoq	CH27, CH28, CH29, CH30, CH31, CH32, CH33	Ajornanngissin-naavoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
	Matusineq	Ingasanngitsoq	CH27, CH28, CH29, CH31	Suunngilaq	Annikippoq	Annikippoq
Inuttut misigissutitsigullu atugarissaarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq	Ingasanngitsoq	CH34, CH35, CH36, CH37	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq

7.8 Inuiaqatigiinni aqqissuussaaneq aamma inuuneq

7.8.1 Nutserneq

7.8.1.1 Suliniutinik ingerlatsineq nutsernermut sunniuteqartoq

Nutserneq suliniutip kingunerisaa (sumiiffimmut pineqartumut nutserneq, nutsernermik matumani taagorneqartoq) paasineqassaaq inuit sumiiffimmut pineqartumut nutsernerattut neriutugalugu imaluunniit qisuariarnertut aningaasarsiornikkut periarfissaalersunut ineriartornerup aamma / imaluunniit suliniummik nutaamik ingerlatsilernerup kingunerisaanik (IFC, 2009). Suliniutit amerlanerusut nutsernermik pineqartutut ittumik pilersitsisarpur, suliffissanik malersuilluni kiisalu aningaasarsiornikkut periarfissanik malersuilluni pisartunik, inunnik sumiiffimmut nutsuisunik.

Suliniummik tunngaveqartumik nutsernerup qanoq annertutiginissaani pissutsit arlaqartut apeqqaasarput, tassani ilaallutik:

- Suliffissat amerlassusaat, piffissami sanaartorfiusumi aamma piffissami nioqqutissiorfiusumi - ingerlatsiviusumi;
- Sulisorisat qanoq ittuuneri (FIFO vs. najukkameersullu);
- Tunngaviusut ikiortaasut aningaasarsiornermut inuussutissarsiornermillu ingerlatsinermut annertussusiat;
- Nunap nammineq iluani angalasinnaanermut aamma nuussinnaanermut periarfissat pitsaasut; aamma
- Aningaasarsiornikkut periarfissanik ujartuineq (assersuutugalugu suliffissaaleqisut procentiat).

Suliniummik inerisaaniarnermi tunngaviusut pissusissamisoortumik annikillisaasuussapput nutsernermut, pissutsinik imaattunik tunngaveqartunik:

- Sulisussanik annerusumik nunanit allaneersunik piffissami piareersaataasumik sanaartorfiusumi atuineq, aamma sulisunik FIFO-mik taaneqartunik amerlanerusunik piffissami piareersaataasumik sanaartorfiusumi aammalu ingerlatsiviusumi atuinerup ilaqutariit ikinngutillu peqataanissaat malinnaasutut Narsamut nuullutik sulisuulersut peqatigalugit killilersussavaat;
- Kuannersuarni aatsitassat piusut qaarusummi aatsitassarsiornissamut annikitsunngorlugu ingerlatsilluni suliaqarnissamut imaluunniit suliffissuaqarnikkut qaarusummi nioqqutissiornermik taaneqartutsigut ingerlatsisinnaanermut naapertuutinnngillat, taamaattumillu ilimanarnani pineqartut soqutiginninnissaat;
- Sanaartornermi annerusumik annertuukkaani atuilluni suleriaaseqarnerup annikinnerulersissavai suliniutikkaanik sanaartornermi suliffeqarfiit mikisunnguit Kalaallit Nunaanniittut, minnerunngitsumillu Kommune Kujallermiittut atorfissaqartinneqarneri; aamma
- Piffissami sanaartorfiusumi sulisunut immikkoortitamik inissiaqartitsinerup aammalu ataavartumik sillimaniarnikkut inissiani nakkutilliinerup killilersussavai sulisunik katersuuttitsiviusuni taamaattumi pisartut ingerlanneqarsinnaaneri, (akissarsiutigalugit atortittartut, imerniartarfiit, neriniartarfiit assigisaallu).

Sulianiittunut pissutsinut ilassutitut matumani suliniummi, Kalaallit Nunaannut atasuunissamik killilersuisuusunut sakkortusaataapputtaaq makkua:

- Nunami immikkuullarinneq mattuteqqasutullusooq, - tikeriaannaannginneq – nutsertunillu nakkutilliineq killilersuisuupput sulisussat nunanit allaneersut Kalaallit Nunaannut nuussinnaanerinut, siumoortumik suliffissaqareernatik; aamma
- Silap pissusia imaannaanngitsoq ukiukkut, killiliivoq nuuttut inatsisinik unioqqutitsillutik inissaminnik sanasinnaaneranik.

7.8.1.2 Nutsertunut sunniutaasussat kingunerisinnaasaat

Killeqanngitsumik nutserneq kinguneqarsinnaavoq arlaqartunik, ilaatigut makkunanga:

- Ikorsiisarnikkut aaqqissuussinerit atuuttut “kissattoorsinnaaneri”, assersuutigalugu peqqinnissaqarfik, ilinniartitaanerit, attaveqaatit;
- Inooqatigiinnikkut ilungersunartumik inissimasoqalersinnaanera najugaqavissut aamma nutaamik tikerartut akornanni; aamma
- Ineriartortitsineq inatsisinik unioqqutitsisunik aaqqissuussaangitsunillu ingerlatsinernik, sulisuusunut sammisunik, inuiaqatigiinnilu piumasat annertunerulernerit (assersuutigalugit akilersillutik atortittartut, imerniartarfiit aamma aningaasanoortarfiit).

Taamatut pissutsit malitseqartarneri nalinginnaasuusarpot aatsitassarsionernik ingerlatsinerni sumiiffinni allani. Nutsertoqalersinnaanera annertunerusumik taamaattoq Kuannersuarni suliamut atatillugu annertuumik ilimanaateqartutut isigineqanngilaq, pissutsit immikkoortumi 7.8.1.1.-imi eqqaaneqartut pissutigalugit.

7.8.1.3 Ikorsiissutit / pitsanngorsaatsitut iliuutsit nutsertoqartarneranut atatillugu

Naak naatsorsuutaanngikkaluartoq malunnaatilinnik annertussuseqartunik nutsertoqalersinnaanera, iliuusissat tulluuttut pilersinneqassapput, nutsernerup sunniutigisinnaasaanik nakkutilliumalluni:

- SO1 – Ersarissumik naammassisaqarfiusumillu paasissutissiisarneq suliniummi suliffissaasinnaasut periarfissat pillugit, aammalu tamatumani piginnaanerit qanoq ittut piumasaqaataanersut tiguneqarsinnaanermut periarfissaqassagaanni; aamma
- SO2 – Kommune Kujallerlu oqaloqatigiittarneq ikorsiissutaasartutut aaqqissuussinerit piumaneqarpallaalersinnaaneri paasisimajumallugit, ineriartortitsisinnaajumallunilu piumanerujussuannngorsinnaasut annikinnerulersinnissaannik.

7.8.1.4 Nutsernerup kingunerisinnaasai sinneruttut

Nutsernerup kingunerisinnaasai allat suliniummik ingerlatsiviusumi immikkoortuni tamani appassisumik ilimanaateqartutut isigineqarput.

7.8.2 Attaveqaasersuutit, ikorsiissutit aamma pisortat naammassinnissinnaassusiisa annertussusia

7.8.2.1 Suliniummik ingerlatsinerit, attaveqaasersuutinit, ikorsiissutaasartunut aamma pisortat naammassisinnaasaannut tunngassuteqartut

Suliniutip ineriartortinneqarnerata annertunerulersissinnaavaa atuineq aamma/ ujartuineq pisortat sullissisarnerinik aamma attaveqaasersuutinit. Suliniuteqarnermik ingerlatsinerit piumanermik annertunerulersitsisinnaasut:

- Nunanit allaniit sulisussat amerlanerusut, sulisinnaanermut akuersissuteqarfigineqartussat;

- Narsami innuttaasut amerlanerulernerat (Sulisut FIFO-mik taaneqartut aamma ataavartumik najugalersut);
- Angallassinikkut sulisunik pisariaqartitsineq annertusisoq, Kommune Kujallup nammineq iluani aamma tassanngaaniit tassungalu;
- Innaallagissamik pisariaqartitsineq annertunerusoq;
- Imermik pisariaqartitsineq annertunerusoq;
- Imermut eqqaaviit atorineqarnerat annertunerulersoq;
- Eqqagassalerneq annertunerulersoq; aamma
- Qeqertaasap Tunup ilaata umiarsualivissatut inerisarneqarnissaa.

7.8.2.2 Attaveqaasersuutit, ikorsiissutit aamma pisortat sullissinikkut ikorsiisarnikkullu sullissinerisa malitsiginnaasaat

Naatsorsuutigineqarpoq suliniutip kingunerisaanik Narsap illoqarfiani innuttaasut piffissami ingerlatsiviusumi 25 %-it missaannik amerleriaateqarnissaat. Nalinginnaasumik innuttaasut taamatut annertussusilimmik amerleriartarnerini illoqarfiup naammassisinnaasai sullissinikkut ikorsiissutitsigullu sinnerneqartarput. Taamaattorli ilimanaateqarpoq Narsamut sunniutaasussat annikinnerulissasut malunnaatilimmik, kiffartuussinernik ingerlatsisarnerit pioreersut tamakkiisumik atorineqassanngimmata, suliniummut tunngaqqissaartunik atortulersuutini kiffartuussinernillu pisariaqartitsineq naaportorlugu pilersitsisoqassammat. Pissutsit tamakkua aallaavigalugit attaveqaasersuutitut, kiffartuussinernut aamma pisortat sullissisinnaassusiannut sunniutaasussatut naatsorsuutaasut makkuupput:

- Ilinniartitaanernik ingerlatsiviit – Sulisuusut FIFO-it amerlasuujunissat pissutigalugu ilinniartut Narsami najugaqartussat malunnaatilimmik qaffassanngillat. Ilinniartut amerleriarnerat annertunerussappat tamanna ilimanarpoq ajunngitsutut isigineqassasoq, ilinniartinnut nalunaartartut amerlanerulernerannik kinguneqassammat;
- Peqqissutsimut tunngatillugu atortulersuutit – Suliniut nammineq nakorsiartarfimmik pilersitsissaaq, suliniummi sulisuusunik passussisartussamik. Nakorsiartarfik inuttalerneqassaaq napparsimasunut paarsisumik ulloq tamaat sulisuusussamik, videokkut nakorsamut pigaartuusumut pisariaqassusia naaportorlugu attaveqarsinnaasumik. Sulisartut ilaqutariit Narsamut nuuttut ilimanarpoq Narsami peqqinnissaqarfimmi periarfissaareersunik atuisuunissaat, taamalu kiffartuussinernik pisariaqartitsinermik annertunerulersitsissallutik. Nalilerneqarpoq innuttaasut najugaqartut amerlissutigisinnaasaat 400-ut angullugit amerlassuseqarsinnaasut (naatsorsorneqartumik inoqutigiit agguaqatigiissillugit 2,2 aallaavigalugit (Poppel, 2011) sulisunut 328-inut), taakkualu naleqarlutik pisortat peqqinnissamik kiffartuussinerni pisariaqartitsinerup 25 %-it missaannik annertuseriarnerannik;
- Kommunip imermik pilersuina – Narsami imermik pilersuineq illoqarfimmilu saliivik naammattumik atorineqanngitsumik sulisinnaassuseqarpoq, illoqarfiup alliatornissaanik naatsorsuutigisami atorineqarsinnaasumik (NIRAS, 2011);
- Eqqaaviit kuuffii – suliniutip nammineq imeq eqqagassaq salittassavaa, imikorlu Narsami eqqaaviit kuuffii pioreersut atorlugit kuutsinneqartassaaq;
- Innaallagissamik atuneq – suliniutip nammineq innaallagiq atugassani nioqqutissiarisassavaa, Narsallu innaallagissamik pilersorneqarnerata avataaniissalluni;

- Eqqakkanik isumaginnineq – Suliniummiit eqqakkat suliffeqarfimmiit Qaqortumut assartorneqartassapput, ikuallanneqarnissaat siunertaralugu;
- Politiit kiffartuussisarnerat – Narsami innuttaasut amerleriarnerat pinerlunniarnerulernermik pilersitsisinnaavoq, taamalu politiit annerusumik kiffartuussinissaannik pisariaqartitsiviusinnaalluni;
- Sillimaniarnikkut sullissineq – Suliniut Narsami inissiat amerlanerulernerannik kinguneqassaaq. Innuttaasut aammalu illut sanaartukkat amerlanerulissapput. Suliniut ingerlatsivimmini tamani qatserisarnermut atortorissaarusersuissaaq, suliassaqarfimmi matumani nalinginnaasumik atugassarititaasartut naapertorlugit, pisariaqartitsinerlu naapertorlugu qatserutininik peqassalluni. Ikuallannermik imaluunniit allatigut ajornartoornermik Narsami pisoqassappat GML Narsap illoqarfianik sillimaniarnermullu oqartussanik suleqateqassaaq pisariaqassusia naapertorlugu, tamatuma periarfissaqarfiisigut;
- Narsap eqqaaveqarfia – umiarsualivimmik ineriartortitsineq qeqertaasami Tunumi piumasaqarpoq sumiiffiup aaqqissuuteqqinneqarnissaanik, maanna uumasunut toqunikunut ilisiviusumik, ineriartortitsisoqartariaqarlunilu periaasissanik /uumasunik tungasunik isumaginnittarnermik, sumiiffik ilanngullugu. Isiginiaaraanni maanna periaasiusoq ernumanartoqartinneqartoq, ilimanarpoq allatut aaqqissuussinissaaq pitsaasutut isigineqarsinnaasoq. Umiarsualivimmik ineriartortitsineq aamma sunniuteqarsinnaavoq qeqertaasami maanna eqqakkanik isumaginnittarnermut;
- Silaannakkut aamma imaatsigut angallassineq – Suliniutip Narsarsuarmi timmisartunut mittarfik (imaluunniit Qaqortumi, timmisartut mittarfissaannut pilersaarutit ineriartortinneqarnerat naapertorlugu). Ilimanarpoq suliniut kinguneqassasoq silaannakkut aamma imaatsigut angallassinernermik, Narsamik sullissinermi. Maanna naammassisinnaasat akornusissanngilaat annertunerulersitsinissaaq;
- Sulisut suliarnik ilinniarsimasut – Soorlu immikkoortumi 7.3.4.-mi erseqqissarneqartoq aarlerinaateqarpoq pisortani sulisuusut suliassanillu qitiusunik suliartaqtuusut (assersuutigalugit allaffissornermi sulisut, ilinniartitsisut, peqqissaasut il.il.) suliniummi suliffissarsiortarnissaat. Taakkua oqaatitsigut fagitigullu piginnaasaasa ilimanaateqartippaat piukkunnartuunissaat allaffissornermi, isiginiarneqartarumaarpullu piginnaasat pigisatik aallaavigalugit, kalaallit piukkunnartut allat peqatigalugit. Tamannali aarlerinartumik pilersitsissaaq illoqarfimmi ineriartornerup pisortat suliassaqarfiini sulisussanik amigaateqalernermik kinguneqarsinnaanera eqqarsaatigalugu; aamma
- Nunasiortorneq – Sulisussanik nunanit allaneersunik nutaanik 700-nik tikerartoqarnissaa piffissami sanaartorfiusumi, annertuunik suliassaqartitsissaaq akuersissutinik – visa-nik – najugaqarnissamut akuersissutinik aamma sulisinnaanermut akuersissutinik tunniussuisarnissani. Najugaqarallarnissamut suliffeqarnissamullu Kalaallit Nunaanni qinnuteqaatit ingerlatsinneqartartussaapput SIRI-mut (Styrelsen for International Rekruttering og Integration – Nunat tamalaat akornanni sulisussarsiortarnermut nunassittarnermullu Aqutsisoqarfik). SIRI -ip qinnuteqaatit suliarsassavai, Kalaallillu Naalakkersuisui peqataasassallutik suliap ingerlanerani tusarniarneqartatut. Visum-imut qinnuteqaat danskit nunanut allanut ministeriaqarfiannut ingerlatsinneqartartussaapput.

7.8.2.3 Ikorsiissutit/ pitsanngorsaatsitut iliuusissat attaveqaasersuutinit, ikorsiissutinit aamma pisortat naammassisinnaasaat kiffartuussinernik tunniussaqtartarnerminni

Attaveqaasersuutinit sunniutaasut, pisortat kiffartuussisarneri aamma pisortat innuttaasunik sullissinissaminut periarfissaat ikorsiiviginiarneqarput, iliuusissanik imaattunik atortuulersitsiortornikkut;

- SO3 – GML-ip aamma Kommune Kujallermi pisortaat akornanni oqaloqatigiinneq innuttaasunngortussatut nutaatut naatsorsuutigineqartut pillugu, suliniutip ineriartornerata kingunerisaanik. Kommune Kujalleq ilisimasat nutaat taakkua tunngavigalugit pilersaarusiorsinnaavoq kiffartuussinernik pisariaqtartunik tunniussisarnissaminut;
- SO4 – GML aallartitsissaaq Namminersorlutik Oqartussani Peqqinnissamut Naalakkersuisoqarfimmik oqaloqateqarluni aalajangerumallugu qanoq peqqissaanikkut sullissinerit annertunerulissutissaat Narsami pitsaanagerusumik iluaqutigineqarsinnaaneri pillugit, nioqqutissiornermik ingerlatsinerup nalaani pisariaqtartitsineq annertusisussaq naammassisinnaajumallugu;
- SO5 – Suussusilersuineq periaasissamik nutaamik/ sumiiffimmik nutaamik uumasut toqungasut nungutserneqartarneranut atatillugu Narsap illoqarfiani aamma Kommune Kujallermi sulisuusut peqatigalugit oqaloqatigalugillu, ilanngullugu eqqagassalerinermi suleriaatsip maanna atuuttup allannguuteqarsinnaanera;
- SO6 – Suliniummi sulisuusunut, nioqquteqartartunut aamma tikeraartuusartunut piumasaatit suliffeqarfiup pissusilersornissamut ileqqussarititaanik naammassinnittarnissaq pillugu aqqutissiusseqataassaaq sumiiffimmi tamaani pinerlunniartarnerit annikinnerulersinnaanerannut. Tamanna ilassuserneqassaaq - nukittorsarneqarlunilu – ileqqorissaarnissamut piumasaqaatitsigut sukannersutigut, sulisuusunut nioqquteqartartunullu sammititaasunik, pissusilersortartunut ileqqorissaarnissamik piumasaqaatinik unioqqutitsisumik, pissusilunnikkut imaluunniit inatsisinik unioqqutitsilluni pissusilersornikkut; aamma
- SO7 – GML-p SIRI suleqatiginiarpaa (Styrelsen for International Rekruttering og Integration – Nunanit tamalaanit sulisussarsiortarnermut nunani allamiunillu akuulersitsisarnermut Aqutsisoqarfik) aalajangerumallugu suleriaaseq suliffeqarsinnaanermut aamma najugaqarsinnaanermut akuersissutininik suliaqtartarneq qanoq tapersorsorneqarsinnaanersoq, aamma Danmark-imi Nunanut Allanut Ministeriaqarfik visa-mik tunniussisarnernup qanoq sapinngisamik perrassaneqarsinnaanera pillugu. Kalaallit Naalakkersuisui aammattaaq akulerunneqassapput sulisinnaanermut najugaqarsinnaanermullu akuersissuteqartarnerni pisussaaffii pingaarnertut aallaavigalugit. Suliniutillu ilanngullugu aamma suleqatigisinnaavaa Aatsitassanut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik akuersissutininik – visa-nik – akuersissuteqartarnerup tunniussisarnernullu perrassarneqarsinnaanera eqqarsaatigalugu.

7.8.2.4 Attaveqaasersuutini, kiffartuussisarnerni aamma pisortat kiffartuussinernik iliuusissanillu tunniussisarnerni kingunerisassat sinneri

Attaveqaatigiinnermut, kiffartuussisarnernut aamma pisortani oqartussat naammassinnissinnaassusiat kiffartuussinernik iliuusissanillu nalilerneqarpoq appasissutut, piffissami sanaartorfiusumi aammalu qaffasissutit piffissami ingerlatsiviusumi (pingaarnertut pissutigalugit peqqissutsimut sullissinissami kingunerisassatut naatsorsuutaasut), iliuusissat ikorsiissutaasussat naammassineqareerpata, oqimaaqatigiissitsisoqareerpallu kingunerisassani ajunngitsuni aamma naammaginangitsuni.

7.8.3 Ileqqutoqqani ilisimasani siuarsaneq illersuinerlu

7.8.3.1 Suliniummi ingerlatat sunniuteqartut illersuinnermut siuarsaanermullu ileqqutoqqanik

Qaarusummi aatsitassarsiorfimmi sulisussanik atorfinittisarneq aamma aningaasarsiat aningaasanngorlugit annertunerulerneru inuiannguani avinngarusimasuni sunniuteqarsinnaavoq ileqqutoqqanik pissusitoqqanillu attassiinnarniarnermut. Ileqqutoqqat naapertorlugit naleqartitat naqisimaneqarsinnaapput aningaasaqarnerulernerup aningaasarsiornerullu sunniutaanit, aamma inuit isertitaqqortunerusut isigineqarnerisigut. Kisianni aamma qangaanilli naleqartitat kinguaariinnik inuusunnerusunik aallussinerulernikkut iluaqutissarsisinnaapput, takunnittunik naleqartitat ileqqullu illersorneqarnissaannik, avataaneersunit isiginiarneqarnerulernikkut sunnersimaneqarnerulernikkullu.

7.8.3.2 Qangaanilli ileqqunik ilisimasanillu siuarsaneq aamma illersuineq

Sunniuteqarsinnaasuni makkua ilaasinnaapput:

- Piffissakinnerulernerq innuttaasut ileqqunik qangarnitsanik attassiinnarnissaannut (assersuutigalugu puisinniartarneq aamma nuniattarneq) ulloq naallugu suliffeqalersimanermik pissuteqartumik;
- Ileqqutoqqanik tunngavilimmik kikkut oqartussaasarnierini allannguutit, inuusunnerusut siuttuulersut aningaasarsiorlutik sulinerisigut; aamma
- Kalaallini ileqqutoqqanik soqutiginninneq annerulersoq kinguaariinni nukarlerni, avataaneersunit sunnersimaneqarneq annertusiartortillugu.

7.8.3.3 Ikioriissutit/ pitsanngorsaatsit iliuusissat ilisimasat qangaaneersut illersorneqarneranni siuarsarneqarnerannilu

GML-p qangaaniilli ilisimasanik illersuinnermut siuarsaanermullu Narsami aammalu ataatsimut isigisumik Kalaallit Nunaanni assut pingaaruteqartutut isumaqarfigaa, atortuulersinniarlugillu iliuusissat tulliuuttut, ingerlatsinissatigut naleqquttutsigut:

- SO8 – Suliniummut atatillugu sulinermi oqaatsit tassaapput tuluit oqaasii. Pappialaatit tamarmik, sillimaniarnermut, ilisimatitsissutit, tusarniaanerit aamma allaffissorneq taamaattoq kalaallisut nutserneqartassapput, najukkami namminerme oqaatitsigut piginnaasat illersorumallugit. ;
- SO9 – GML-ip isumagissavaa Kommune Kujallerme kujataamiusut oqaatsit atortarnissaat, innuttaasunik innuttaasunut oqalliffinni oqaloqateqartarnerni;
- EM4 – Ussassaarutiniq suliaqartarnerni erseqqissaatigisassallugit sulisuusut kalaallit maligassiuisut;
- SO10 – GML-ip suussusilersussavai periarfissat kalaallit kulturiannik tapersersuinissamut, ataqatigiissaagaasunik inuiaqatigiinni ingerlatsisarnertigut, nukittorsaasunik kulturikkut ileqqunik pissusissamisoortunik (assersuutigalugit kalaallit nerisassaataannik malunnartitsiniaasarnerni, qajartornerni, puisinniarnerni, nuniagiarnerni il.il.); aamma
- SO11 – Aaqqissuussamik paarlakaattarnernik ineriartortitsisoqassaaq, qularnaarumallugu sulisuusut kalaallit periarfissaqartarnissaat akuttunngitsumik angerlamut angalasarnissamut, ilaqquttanut ileqqutoqqallu attavigiinnarsinnaajumallugit.

7.8.3.4 Ileqqutoqqanit ilisimasat siuarsarnissaannut illersornissaannullu iliiusissatut sinneruttut

Ilisimasanut kingornussanut atatillugu kingunerisassatut isigineqartut kingulliit ajunngitsumik inissisimasutut piffissami ingerlatsiviusussami igineqarput, kisiannili malunnaatilinnik sanaartornermi imaluunniit matusinissami sunniuteqartussaanaatik.

7.8.4 Innuttaasut ajornartorsiornartumik sanngiitsutut inissisimasut aamma inooqatigiinnikkut ajornartorsiutit

7.8.4.1 Suliniummi ingerlatsinerit innuttaasunut sanngiitsunut sunniuteqartut aammalu inooqatigiinnikkut ajornartorsiuteqarfiusut

Innuttaasuni immikkoortuni sanngiitsunik inoqutigiaaani pingasunik suussusilersuisoqarpoq VSB-mi tunngaviusuni paasisutissani (immikkoortoq 6.9):

- Inuit tarnikkut innarluuteqartut, imaluunniit aangajaarniutini aamma imigassamik atornerluisuusut;
- Illoqatigiit ilaqartut piffissami kingullermi suliffeqarsimanngitsunik; aamma
- Angutit inuusuttut suliffissaaleqisut.

Ingerlatsinerit suliniummit ingerlanneqartut minnerunngitsumillu isigineqartut ingammik inunnut immikkoortunit pineqartunut kinguneqartussaatur, taakkunani ilaapput:

- Najukkani namminermit suliffissanut periarfissat, suliniutip ingerlaviini immikkoortuni pingasuni;
- Innuttaasunut kalaallinut ilinniartitaanikkut periarfissat; aamma
- Narsami aningaasatigut isertitat annertuseriartut.

7.8.4.2 Innuttaasunut ajornartorsiortunut aamma inooqatigiinnikkut ajornartorsiutitut tunngatillugu sunniutaasinnaasut pissutsit kingunerisaannik

Innuttaasut ajornartorsiornartumik inissisimasut, VSB-mi kikkussusilersorneqartut amerlanertigut tassaasarpur inoqutigiaat suliniutip kingunerisinnaasaanit ajornartorsiuteqarsinnaasut. Tamatumani innuttaasut ajornartorsiornartumik inissisimasut suliniummi iluaqutissarsinnaapput, ajornartorsiornartumik inissisimalersimanertik aallaavigalugu. Assersuutigalugu pissutsit atugassarititaasut allannguuteqartullu maanna atuutilersut maanna kinguaariinnut, aammalu siunissami kinguaarinni atuuttuulersussat, pissutsit allannguuteqarnerisigut maannamut suliffeqarsimanngikkaluarlutik suliffissarsinnaapput suliniummi namminermit toqqaannartumik imaluunniit toqqaannanngikkaluarmik Narsami periarfissani. Tamanna assersuutissaasinnaavoq inoqutigiit periarfissanik misigisaqarsinnaaneritut, taamalu siunissaq pereersunik uteqqiinerujunnaarsillugu. Tamatuma assigisaanik Narsami ilinniagaqarnissamik periarfissat aammalu suliffissarsinissamut periarfissat ilinniakkamik naammassisaqarnikkut, atuartunik amerlanerusunik kaammattuisinnaapput atuarnermik ingerlatsiinnarnissamik imaluunniit Majoriami pikkorissarnernik naammassisaqarnissamik, inuussutissarsiutinut ilinniartitaanernut ingerlaqqikkumalluni. P

Tamatumuuna oqaatiginiarneqanngilaq, pitsaanngitsunik suliniut malitseqarsinnaanngitsoq, innuttaasuni inoqutigiinnut uani pineqartunut sunniuteqarsinnaasunik, ingammik isertitaqarnerulernissamut periarfissat eqqarsaatigalugit, aqqutaasinnaasunik aangajaarniutini aamma imigassamik aalakoornartuimik illoqarfimmi atuinerit annertunerulernerannik kinguneqartunik, tamatumuunilu isumaginninnikkut ajornartorsiutit maanna atuuttut annertunerulersillugit.

7.8.4.3 Ikiorssiissutit/ pitsanngorsaatsitut iliuusissat innuttaasuni atugarliuteqartut aamma isumaginninnikkut ajornartorsiutit eqqarsaatigalugit

Tulliuttut ikiorssiissutit / pitsanngorsaatsitut iliuusissat naammassineqassapput:

- EM4 – Ussassaarutissanik suliaqarnerit, kalaallinik sulisuusunik maligassiuisutut erseqqissaasut;
- CH18 – Sulisut tamarmik, pisiortorfiit aamma tikeraat atsiugaqartassapput ileqqorissaarnissamut periusissiamik, piumasaqartumik sulisuusut najukkami najugalinnut ataqqinnittumik pissuseqarnissaannik aammalu pissusissamisoortumik attaveqatigiittoqarnissaanik. Malittarisassat atuutissapput sulisunut Kalaallit Nunaannut tikinnermiit (Narsarsuarmut imaluunniit Qaqortumut), aallaqqinnissallu tungaanut; aamma
- SO12 – Narsami politiinut ataqatigiissaarineq, nalilersuisarnermi aangajaarniutitik najukkamiittoqarnerisq, aammalu periusissianik ineriartortitsineq, najukkami namminermi aangajaarniutitik atornerluinermut sammisunik.

7.8.4.4 Sunniutaasussat sinneruttut innuttaasunut atugarliuteqartunut isumaginninnikkullu ajornartorsiutinut atuuttunut atatillugu

Ajornakusoorpoq siulittuutigissallugu qanoq innuttaasuni ajornartorsiuteqarlutik inissisimasunut suliniut sunniuteqassanersq eqqarsaatigalugu. Naatsorsuutigineqarpoq siulianiittut iliuusissat iluaqutaasinnaasut tunngavigalugit innuttaasunut ajornartorsiortunut aamma isumaginninnikkut ajornartorsiutinut atuuttunut sunniutaasussat suliniutip ingerlaviani appasikkumaartut.

Nalunaarsuiffik 7.25 Inuiaqatigiit aqqissuussaanerannut inuiaqatigiinnilu inuunermut sunniutissat pillugit eqikkaaneq

Sunniut	Suliniummik ingerlatsiner-mi	Iliuseqanngin-nermi sunniutit	Ikiorssiissutitut iliuutsit	Iliuseqareer-nermi qanoq issuseq	Iliuseqareer-nermi iluarsissutit	Iliuseqareer-nermi iluarsissutit
Sumiiffimmut nuttarneq	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	SO1, SO2	Ilimananngilaq	Annikitsumik	Annikippoq
Attaveqatigiinneq, innuttaasuut akiliutit aamma pisortat sullissi-sinnaassusiat	Sanaartor-nermik matusineq	Ingasanngitsoq	SO3, SO5, SO6, SO7	Ilimananngilaq	Annikitsumik	Annikippoq
	Ingerlatsineq	Annertuvoq	SO3, SO4, SO5, SO6, SO7	Periarfissaavoq	Akunnattumik	Annertuvoq
Ileqqutoqqanik ilisimasaniillu siuarsaaneq iller-suinerlu	Ingerlatsineq	Annikippoq	SO8, SO9, SO10, SO11, EM4	Periarfissaavoq	Annikitsumik	Ingasanngitsoq
Innuttaasuni atugarliortut aamma inooqatigiinnermi ajornartorsiutit	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	SO12, EM4, CH18	Ilimananngilaq	Annikitsumik	Annikippoq

7.9 Sunniutaasutut annertusiartortunik kingunerisassat

Sunniutaasussat annertusiartortunik kingunerisassaat suussusilerneqartarput imatut “sunniineq piartuaartumik ingerlasartut pisuni imaluunniit pisuussutsini, atornerqartuni imaluunniit suliniummi

toqqaannartumik sunniuttumik, pissutsit allat piusut, pilersaarutaasut imaluunniit naapertuilluartumik pisutut oqaatigineqartuni, piffissami ingerlatsiviusumi imaluunniit pilersaarutaasumi imaluunniit pisussatut suussusilersorneqartuni piffissami suliarineqarfigisaanni nalilersuineramik nalorninaatinik aamma sunniutaasunik” (IFC, 2012). Sunniutaasunik annertusiartortutut kinguneqartunik nalilersuineq amerlasuutigut ajornartorsiuteqartarpoq amerlasuutigut paasissutissanik amigaateqarnikkut, ineriartortitsineramik suliniutit allat pillugit. Pissutsit taamaattut tunngavigalugit immikkoortumi atorneqarput piuminarsisakkanik aqqissuussinerit suliniutip kingunerisassaanik nalilersuineri. Ingerlatsininngorsinnaasutut periarfissat allat isumaliutigineqartut immikkoortumi suussusilersorneqarput, ilusiliillunilu allaaserinnittoqarluni periarfissaasinnaasunik, taakkua annertussuserisinnaasaannik, sammiviinik aamma annertusiartortunik sunniutaannik.

Piffissami VSB-mik (Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsineramik nalilersuineramik) inaarsaaviusumi suussusilersugaapput tulluuttuniittut pioreersut, pilersaarutaasut imaluunniit naammaginnartumik inerisariikkat suliniutit, sunniutaasutut annertusiartortunik malitseqarsinnaasut pisuussutsinut imaluunniit sumiiffinnut, suliniummut sunnerneqartunut.

- Rubin-isiorfik Aappaluttoq – Nuummiit 150 km-inik kjasinnerusumiittoq, Qeqertarsuatsiaat kangianni. Aappaluttumi nioqqtissiorneq 2017-ip aallartisimalernerani aallartinneqarpoq. Piiaavik naatsorsuutigineqarpoq minnerpaamik ukiuni 10-ni atasussatut, aammalu LNS (piginnittut) naatsorsuutigaat sulisartut 80-90 sulisuunissaat, taakkunanngalu 70 %-it Kalaallit Nunaanniit sulisuussasut⁷⁹;
- Aatsitassarsiorfissaq Tanbreez – Killavaat Alannguata qanittuaniippoq (Kringlerne). Suliniut ineriartortinneqarpat Tanbreez suliffissanik 140-nik pilersitsissaaq sanaartornerlu qaffasinnerpaalerpat, taavalu piffissami ingerlatsiviusumi 80-it missaannik sulisoqarluni (Grontmij, 2013a);
- ISUA-uani saviminissamik suliniut, General Nice – Qaarusuk inerisarneqarpat naatsorsuutaavoq ukiuni 15-ini ingerlatsiviussasoq, naatsorsuutaavorlu qaarusummi sulisussanik 1.500-3.000-inik suliamik ilinniarsimasunik misilittagalinnillu sulisartunik sanaartornermi atorfissaqartitsisoqassasoq, ingerlatsiviusumilu sulisunik 600-750-it missaannik (Grontmij, 2013b);
- Tunngaviusumik saviminissamik suliniut Citronen Fjord Base, pigineqartoq Ironbark Zinc Limited-imit – Suliniut ineriartortinneqarpat isumalluortoqarpoq suliffissanik 60-inik pilersitsisoqarnissaa kalaallinut piffissami sanaartorfiusumi, aammalu suliffissanik 250-400-nik kalaallinut piffissami nioqqtissiorfiusumi (Grontmij, 2015);
- Anorthositminen White Mountain (Qaqortorsuaq), Hudson Resources – Qeqqata Kommuniani inissisimavoq. Suliniutip akuersissutit tamaasa tigoreerpai qaarusummut aatsitassarsiorfissamut, naatsorsuutigineqarporlu ukiuni 50-ini piareersaaneq ilanngullugu atanissaa. Naatsorsuutigineqarpoq nioqqtissiorneq 2018-ip naalernerani aallartissasoq;
- Kuannersuarni suliniutip annertusineqarnera – Qaarusuk aatsitassarsiorfiusoq suliniummi siunnersuutigineqartumi, VSB-milu tunngaviusumi (aamma VVM-mi ilaasumi) atuuffissaa naatsorsuutigineqarpoq ukiunik 37-inik sivilisussuseqassasoq. Nassaassaapput aatsitassaqaarfiusut immikkoortut – zoner – allat sumiiffimmi, periarfissaqartitsisut suliniutip annertusineqarnissaanut, atuuffissatut taaneqartoq ukiunik 37-inik sivilisussusilik sinnerlugu; aamma

⁷⁹ Arctic Today – Issittoq ullumi (2017)

- Silaannaap allanngoriartornera – Nalunaarusiat tamanut saqqummiunneqartartut arlaqartut (ilaaluni nalunaarusiaq Naalakkersuisuneersoq 2012⁸⁰) ersersitsipput silaannaap allanngoriartornerata raajarniarnermut sunniuteqarsinnaanerani, kalaallilu imartaanni raajaqassusia appariartussasoq. Kiisalu aamma sermip aakkiartornerata imaata tarajoqassusia annikinnerulersissavaa, sunniuteqassallunilu pissuseqatigiiaanut / suffisartunut sumiiffinni pineqartuni. Ukiup sikua saaliartortoq aamma naatsorsuutigineqarpoq piniagassanut sunniuteqartussatut.

Misilittakkat nunanit aatsitassarsiornermik inuussutissarsiutiminnik sukkasuumik annertusiartortitsisuniit tunngavigalugit sunniutaasut sakkortusakkat ilagisinnaavaat makkua:

Kingunerisassat sammiviat	Kingunerisassat allaaserineri	Ikorsiissutitut iliuusaasinnaasutut periarfissaasinnaasut
Pitsaanngitsunik sunniutit	Atuisartunut uuttuutsit qaffariarnerat	GML-ip Kommune Kujalleq suleqatigalugu malittaralugit nakkutiginiarpai suussusilersukkat “pisanut ilioraavik”, aningaasap najukkami namminermi nalikilliartrornera uuttorsinnaajumallugu. Kingunerinik takussutissiisoqarsinnaappat pisiniartarnermi periaatsit misissorneqassapput, oqaloqatigiinnermillu DEE-mut aallartitsisoqarluni, kingunerisaanik annikinnerulersitsiumalluni.
	Piginnaanilinnik amigaa-teqarnek aamma unamminek sumiiffimmi najugalinnik sulisussarsisarnermut	Suleqatigiiffimmik pilersitsineq, sinniisoqarfiusumik susassaqtartunit suliniummut naleqquttunik pisortanillu, (nunamit tamarmeersunik aamma najukkameersunik) siunnerfigalugu suussusilersuinissat periarfissanik ilinniar-titaanerit ataqtatigiissaarnissaannik, sulisussarsiortrarnermik aamma paasissutissiisarnermik. Tamatumani ilaasinnaapput inuussutissarsiutitut ilinniartitaanerit sponcorinit aningaa-salersukkat imaluunniit lærlingeqarnermik maanna aqqis-suussinerit ineriartorteqqinneri.
	Isumaginninnikkut ikorsiissutit annertunerusumik atornerqarneri aamma atortulersuutillu, aamma inuiaqatigiit aqqissuusaaneri.	Naatsorsuutigineqarpoq Kuannersuit namminnek taamaallaat suliaqassasut isumaginninnikkut ikorsiissutaasartut kingunerisassaannik annikitsunik, nioqqutissioriaaseq atornerqartoq pissutigalugu (annerusumik sulisut FIFO-nik taaneqartut pissutsigalugit). Kommunini allani ineriartorneq ilimananngilaq isumaginninnermut aningaasartuutsitut annertusiartortunik kinguneqassasoq. Suliniutip Tanbreez-ip ineriartortsinneqarnerata annertusisinnaavaa piumaneq kiffartuussinernik, ingammik timmisartornermik imaatigullu assartuinnermik. GML aallartitsissaaq Tanbreez-imik aamma Kommune Kujallermik oqaloqateqarnermik pisariaqtitsineq ataqtatigiissaarumallugu, kiffartuussinernillu akilersinnaasunik pissaqarnek ineriartortsikkumallugu.
	Paasineqartut aamma annaaneqavissut inuiaqatigiit kinaassusaanni sumut nunassittarnerup allannguutaasigut	Ataatsimoorussamik ingerlatsinernik nakkutilliineq, nalilersumallugit malitsigisatigut sunniutaasut, suussusilersuimalluni ineriartortitsiumallunilu ataatsimoorussanik ingerlatsinernik kalaallit kulturiat nalliussiumallugu.

⁸⁰ Naalakkersuisut (2012). Aalisarnermi aamma piniarnermik inuussutissarsiutini silaannaap pissusaanut naleqqussarnissamit periarfissat

Kingunerisassat sammiviat	Kingunerisassat allaaserineri	Ikiorssiissutitut iliuusaasinnaasutut periarfissaasinnaasut
	Paasineqartut aamma / imaluunniit piviusunik aalisagaqassusiani allannguutit	Naatsorsuutigineqanngilaq suliniut malunnaateqartunik aalisagaqassusianut sunniuteqassasoq. Taamaakkaluartorli GML-ip paasinninnerit isiginiarlugit KNAPK suleqatiginiarpaa suliniummi paasissutissanik avitseqatigiittarnikkut, imaanilu pissutsinik nakkutilliinikkut.
Sunniutit ajunngitsut	Suliffissaqarneq annertusisaaq aamma aningaasarsiornermut aningaasalersuineq	Piumasaqaateqanngilaq immikkuullarissunik pitsanngorsaatinik iliuuseqarnissamik, kingunerisassat iliuuseqarfigiumallugit.
	Kommune Kujallermi ineriartornerup iluaqutigaa aatsitassarsiornermut aningaasalersuineq aamma akileraarutit akilersukkat aatsitassarsiornermeersut.	Kuannersuit aammalu Tanbreez ineriartortsinneqarpata Kommune Kujalliup misigissavaa kommunimi akileraarutisigut isertitat malunnaatilimmik annertuseriarneri. GML Kommune Kujallermik oqaloqatiginnilluni aallartsinniarpoq nunarsuatsinnilu sumiiffinni allani immikkut aningaasarsiornermut tunngatillugu ilisimasat aatsitassarsiornermik peqqutseqartumik siuariartortarneq eqqarsaatigalugu ikiuunniarluni pilersaaruseriarnemi, qanoq annertuseriaatsit pitsaanerpaamik atorneqarsinnaanerannik.
	Najukkami inuussutissarsiortunik ineriartortitsineq pisiniartarnerniit aatsitassarsiorfimmut, aningaasarsiornerup annertusiartorneranut.	Aatsitassarsiornikkut suliniummik ataasiinnaanngitsumik ineriartortitsineq sulii annerusumik suliffeqarfinnut periarfissanik ammaassissaaq ineriartornissamut. GML aallartitsiniarpooq Naalakkersuisunik oqaloqateqarnermik aalajangersarumallugu periaasissaaq pitsaanerpaaq Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit ingerlatsinerisa annertusiartornissaanut, periarfissanillu piulersuinik iluaquteqarnissamut.
	Innuttaasut amerliartorput tamannalu iluaqutaasinnaavoq akilersuisussat amerlassusissaasa angunissaanut – ikiorssiissutitut akissaqarnissamut	Illoqarfinni aamma nutaqarfinni innuttaasut amerliartornerisigut ilimanaateqarnerulissaaq sullissisarnerit atuuttuusut ilaneqartariaqarnissaannik. GML-ip Kommune Kujalleq suleqatiginiarpaa ilisimatsittarlugulu naatsorsuutigineqartut innuttaasut allannguutissaat pillugit, suliniutit kingunerisassaasut, aamma Narsami kiffartuussinerni amigaataasut paasineqartartut pillugit.
	Fagitigut ilinniarsimassutsip annertusisamik samminissaa, suliffissanut piukkunnassuseq aamma ilanngullugu	Suleqatigiinnermut aaqqissuussinermik pilersitsinissaaq, suliniutinit naleqquttunit aammalu pisortanit (nuna tamakkerlugu aamma najukkami) suussusilersorumallugit ataqatigiissaarneqarsinnaasut ilinniartitaanerni, sulisussarsiornerneq aamma paasissutissiisarni avitseqaatigiittarneq pillugu. Tamakkunani aamma ilaasinnaapput sponcorilersorlugit inuussutissarsiutitut ilinniartitaanerit, imaluunniit lærlingeartarnernut aaqqissuussinerit pioreersut inerisarneqarneri.

8. Sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu aqunnissaannut pilersaarut

Sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu aqunnissaannut pilersaarut sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu eqikkarnerannik imaqarpoq VSB-imi suussusersineqarsimasunik, aamma aaqqiissutit ikiuutaasut /pitsanngorsaataasut GML-imit suliniummi sunniutit pitsaasut annertusarnissaannut sunniutillu pitsaanngitsut annikillisarnissaannut atulersinneqartussat. Nalunaarsuiffik 8.1-ip sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu aqunnissaannut pilersaarummi pissutsit pingaarnerit imarivai.

Nalunaarsuiffik 8.1 Sunniutit pitsaasut pitsaanngitsullu aqunnissaannut pilersaarummut missingersuut

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nuna tamakkerlugu sumiifinnilu aningaasaqarneq							
Kalaallit Nunaanni suliffissaqartitsineq pisiniartarnerlu	Sanaartorneq	Annertuvoq	EC1	Suliniummut tunngatillugu inuussutissarsiornikkut periarfissat pillugit toqqaannartumik attaveqatigiissinnaajumalluni peqataasut pingasut oqallittarfiannik pilersitsineq, tassa GML, nunap immikkoortuani aamma nunamut tamarmut Naalakkersuisut kiisalu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiortut.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EC2	Suliniutip immikkoortuinut ataasiakkaanut nioqqutissat kiffartuussinerillu pisiarineqartussat ataatsimut isigisinnaajumallugit nalunaarsornerat suliarineqassaaq. Nalunaarsukkat Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut nalunaarutigineqassapput suliniummut pilersuisussatut periarfissaasa aaqissuunnissaannut pitsaanerpaatinnissaannullu ikiorniarlugit.			
			EC3	GML-ip suliffeqarfiup suliarinnittussarsiuussinermi aamma isumaqatigiissuteqarnissamut ingerlatseriaasii nassuiarniarlugit sumiiffimmi suliffeqarfiit suleqatigissavai (nunami tamarmi nunallu ilaani)			
			EC4	Sumiiffimmi suliffeqarfinnut peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit piumasarineqartut aalajangersimasut suliffeqarfinnik suliniummut suleqataallutik pilersuisunik eqqortinneqartussat pillugit tapersersuinissaq			
			EC5	GML-ip isumaqatigiissutit angisuut mikisunut aggorlugit suliarisarnissai ilungersorluni anguniassavaa kalaallit suliffeqarfiinit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit			
			EC6	GML-ip sulisui pisiniussisarnermik ingerlatsisartuisa ilai kalaallisut oqaaseqartuupput kalaallillu inuussutissarsiornermi atugaat ilisimallugit.			
			EC7	Niuernikkut suleqatigiiffinnut tapersersuinissaq, soorlu Kommune Kujallermi sanaartornermik aatsitassarsiornermillu suliallit suleqatigiiffiannut qanittumi pilersinneqartumut, aamma Inuussutissarsiortut Oqallittarfiat, suliffeqarfinni naammassisaqarsinnaassutsip annertusarnissaanut sulinialernerit ataqatigiissaarneqarnissaat siunertaralugu.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallit Nunaanni suliffissaqartitsineq pisiniartarnerlu	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EC1	Suliniummot tunngatillugu inuussutissarsiornikkut periarfissat pillugit toqqaannartumik attaveqatigiissinnaajumalluni peqataasut pingasut oqallittarfiannik pilersitsineq, tassa GML, nunap immikkoortuani aamma nunamut tamarmut Naalakkersuisut kiisalu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiortut.	Ilimanarpoq	Annertuneruvoq	Annertoorujuuv oq
			EC2	Suliniutip immikkoortuinut ataasiakkaanut nioqqutissat kiffartuussinerillu pisiarineqartussat ataatsimut isigisinnaajumallugit nalunaarsornerat suliarineqassaaq. Nalunaarsukkat Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut nalunaarutigineqassapput suliniummot pilersuisussatut periarfissaasa aqqissuunnissaannut pitsaanerpaatinnaannullu ikiorniartugit.			
			EC3	GML-ip suliffeqarfiup suliarinnittussarsiuussinermi aamma isumaqatigiissuteqarnissamut ingerlatseriaasii nassuiarniarlugit sumiiffimmi suliffeqarfiit suleqatigissavai (nunami tamarmi nunallu ilaani)			
			EC4	Sumiiffimmi suliffeqarfinnut peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit piumasarineqartut aalajangersimasut suliffeqarfinnik suliniummot suleqataallutik pilersuisunik eqqortinneqartussat pillugit tapersersuinissaq			
			EC5	GML-ip isumaqatigiissutit angisuut mikisunut aggorlugit suliarisarnissai ilungersorluni anguniassavaa kalaallit suliffeqarfiinit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit			
			EC6	GML-ip sulisui pisiniussisarnermik ingerlatsisartuisa ilai kalaallisut oqaaseqartuupput kalaallilu inuussutissarsiornermi atugaat ilisimallugit.			
			EC7	Niuernikkut suleqatigiiffinnut tapersersuinissaq, soorlu Kommune Kujallermi sanaartornermik aatsitassarsiornermillu suliallit suleqatigiiffiannut qanittumi pilersinneqartumut, aamma Inuussutissarsiortut Oqallittarfiat, suliffeqarfinni naammassisaqarsinnaassuttip annertusarnissaanut sulinalernerit ataqatigiissaarneqarnissaat siunertaralugu.			
	Matusineq	Ingasanngit soq	EC1	Suliniummot tunngatillugu inuussutissarsiornikkut periarfissat pillugit toqqaannartumik attaveqatigiissinnaajumalluni peqataasut pingasut oqallittarfiannik pilersitsineq, tassa GML, nunap immikkoortuani aamma nunamut tamarmut Naalakkersuisut kiisalu Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiortut.	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallit Nunaanni suliffissaqartitsineq pisiniartarnerlu	Matusineq	Ingasanngit soq	EC2	Suliniutip immikkoortuinut ataasiakkaanut nioqqutissat kiffartuussinerillu pisiarineqartussat ataatsimut isigisinnaajumallugit nalunaarsornerat suliarineqassaaq. Nalunaarsukkat Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut nalunaarutigineqassapput suliniummut pilersuisussatut periarfissaasa aaqqissuunnissaannut pitsaanerpaatinnaannullu ikiorniarlugit.	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
			EC3	GML-ip suliffeqarfiup suliarinnittussarsiuussinermi aamma isumaqatigiissuteqarnissamut ingerlatseriaasii nassuiarniarlugit sumiiffimmi suliffeqarfiit suleqatigissavai (nunami tamarmi nunallu ilaani)			
			EC4	Sumiiffimmi suliffeqarfinnut peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit piumasarineqartut aalajangersimasut suliffeqarfinnik suliniummut suleqataallutik pilersuisunik eqqortinneqartussat pillugit tapersersuinissaq			
			EC5	GML-ip isumaqatigiissutit angisuut mikisunut aggorlugit suliarisarnissai ilungersorluni anguniassavaa kalaallit suliffeqarfiinit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit			
			EC6	GML-ip sulisui pisiniussisarnermik ingerlatsisartuisa ilai kalaallisut oqaaseqartuupput kalaallilu inuussutissarsiornermi atugaat ilisimallugit.			
			EC7	Niuernikkut suleqatigiiffinnut tapersersuinissaq, soorlu Kommune Kujallermi sanaartornermik aatsitassarsiornermillu suliallit suleqatigiiffiannut qanittumi pilersinneqartumut, aamma Inuussutissarsiortut Oqallittarfiat, suliffeqarfinni naammassisaqarsinnaassutsip annertusarnissaanut sulinalernerit ataqatigiissaarneqarnissaat siunertaralugu.			
Kalaallit Nunaanni piareersaaneq	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	N/A		Qularnaang ajappoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussu uvoq
Pisortat isertitaat	Sanaartorneq	Ingasanngit soq	EC8	GML-ip akileraarutit akilersimasat nalingi ukiumoortumik pisortatigut saqqummiuttassavai	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
	Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	EC8	GML-ip akileraarutit akilersimasat nalingi ukiumoortumik pisortatigut saqqummiuttassavai	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
Iluaqutiniq agguaaneq	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EC8	GML-ip akileraarutit akilersimasat nalingi ukiumoortumik pisortatigut saqqummiuttassavai	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqullugu pingaarutaa	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiuttip kingorna Ilimanassuseq	Ikiuttip kingorna Kinguneri	Ikiuttip kingorna Malunniutaa
Iluaqutiniq agguaneq	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EC9	Suliniutip inooqatigiinnut pilersaarutaata ilaatut inooqatigiit tungaannut suliaqarnerit inoqutigiinnut ajornartorsioqqajaasunut sammisut ingerlanneqassapput.	Ilimanarpoq	Annikippoq	Ingasanngitsoq
			EC10	Sulisut, kiffartuussinerit ilaannik pilersuisut aamma tikeraartut tamarmik suliniummi pissuserissaarnissamut malittarisassat atsiussavaat, Narsami inoqatiminnut soqutiginninngitsumik pissusilersornerup kingunerisaanik isumaginninnermut aningaasartuuteqarnermik eqqugaagatarsinnaaneq millisinniarlugu (t.i. aanngajaarniutiniq, imigassamik, atortittartunik, aningaasanoornermik atuineq).			
			EC11	Arnat Narsami najugallit immikkut isiginiarneqassapput, tassanngaanneersunut suliffissaqartitsinikkut periarfissanut attuumassuteqartunut suliatigut ilinniartitaanermik pikkorissarnernut ilanngutitinneqarnissaat siunertaralugu.			

Suliffiit aamma sulinermi atukkat

Kalaallinik sulisoqarnissap annertussusissaa	Sanaartorneq	Annertuvoq	EM1	Ilinniartut suliaqarfinni suliniutip siuariartortinnissaanut attuumassuteqartuni pikkorissarnernut Ilinniagaqarsimanngitsunut Piginnaanngorsaqqiinerit (PKU)-p ataani peqataasut aningaasaliiffiginissaat pillugu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuinit ataqatigiissarineq. Pikkorissarnerit qinigassat akornanni neqeroorutigineqartussat minnerpaamik makku ilaassasut ilimanarsinnaassaaq: avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, geologii, teknikki, aqutsineq, sulisut aamma oqaatsit.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM2	Narsami, illoqarfinni allani aamma Kommune Kujalleri nunaqarfinni annerni kiisalu Nuuummi paasisitsiniaalluni ataatsimiisitsinerit GML-im i angusaqarluarluni atorfeqarnissamut periarfissat pillugit.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallinik sulisoqarnissap annertussusissaa	Sanaartorneq	Annertuvoq	EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniarfiit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniarfik, inuussutissalerinermik Ilinniarfik (INUILI allallu) suleqatigalugit ilinniartitsissutissat pilersaarusionerat ima ittut inerisarneqassasut kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit tassanngaanniit pisumik suliffeqalersinnaanerannut ikiuutaasinnaasunik. Aatsitassarsiornermik Ilinniarfimmit ilinniarnerminnik naammassisimasut minnerpaamik 40 atorfinitsinnissaat anguniagaavoq.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiisuunerannik erseqqissaasunik pilersaarutininik suliaqarneq.			
			EM6	Kuannersuarni sulisoqarnermut immikkoortortaqaqfimmik, kalaallisut oqaasilinnik sulisulimmik sumiiffimmi isumaqatigiinniartartunut sulisullu peqatigiiffiinnut isumaqatiginninniarnernut akisussaasuusussamik pilersitsinissaq.			
			EM7	Arnat angutillu atorfimmuk qinnuteqarsimasut assigiinnik piginnaasaqartillugit arnat annermik atorfinitsinneqartassapput.			
			EM8	Suliffeqarfiup ullunik pulaartitsisarfiusunik ammatinneqartarnera najugaqartut peqataatinniarlugit aammalu suliffeqarfiup anguniagaanik sulisunullu piumasaqaataanik paasissutissiinissaq anguniarlugu attatiinnarneqassaaq			
			EM9	Sulisunut pingaannginnerusunik atorfilinnut ilitersuussinermik pilersaarummik atulersitsineq piffissap ingerlanerani sulisorisat ineriartornissaat qulakkeerniarlugu, sulisut kalaallit siuttut qullersallu akornanni atorfeqartut aggornerata annertusineqarnissaa siunertarlugu.			
	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM1	Ilinniartut suliaqarfinni suliniutip siuariartortinnissaanut attuumassuteqartuni pikkorissarnernut Ilinniagaqarsimanngitsunut Piginnaanngorsaqqiinerit (PKU)-p ataani peqataasut aningaasaliiffiginissaat pillugu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuinut ataqatigiissaarineq. Pikkorissarnerit qinigassat akornanni neqeroorutigineqartussat minnerpaamik makku ilaassasut ilimanarsinnaassaaq: avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, geologii, teknikki, aqutsineq, sulisut aamma oqaatsit.	Ilimanarpoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuuvog

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallinik sulisoqarnissap annertussusissaa	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM2	Narsami, illoqarfinni allani aamma Kommune Kujallermit nunaqarfinni annerni kiisalu Nuummi paasisitsiniaalluni ataatsimiisitsinerit GML-imi angusaqarluarluni atorfeqarnissamut periarfissat pillugit.	Ilimanarpoq	Annertuneruvoq	Qaffasissorujussuuvoq
			EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniarfiit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniarfik, inuussutissalerinermik Ilinniarfik (INUILI allallu) suleqatigalugit ilinniartitsissutissat pilersaarusionerat ima ittut inerisarneqassasut kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit tassangaanniit pisumik suliffeqalersinnaanerannut ikiutaasinnaasunik. Aatsitassarsiornermik Ilinniarfimmit ilinniarnerminnik naammassimasut minnerpaamik 40 atorfinitsinnissaat anguniagaavoq.			
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisuunerannik erseqqissaasunik pilersaarutinik suliaqarneq.			
			EM5	Suliamik ingerlatsinerup nalaani ukiumut ilinniartut 15 miss. Ilinniagaqartinnissaat siunertaralugu ilinniartuunissamut programmip pilersinnera.			
			EM6	Kuannersuarni sulisoqarnermut immikkoortortaqaqfimmik, kalaallisut oqaasilinnik sulisulimmik sumiiffimmi isumaqatigiinniartartunut sulisullu peqatigiiffiinnut isumaqatiginninniarnernut akisussaasuussamik pilersitsinissaq			
			EM7	Arnat angutillu atorfimmu qinnuteqarsimasut assigiinnik piginnaasaqartillugit arnat annermik atorfinitsinneqartassapput.			
			EM8	Suliffeqarfiup ullunik pulaartitsisarfiusunik ammatinneqartarnera najugaqartut peqataatinniarlugit aammalu suliffeqarfiup anguniagaanik sulisunullu piumasaqaataanik paasisutissiinissaq anguniarlugu attatiinnarneqassaaq			
			EM9	Sulisunut pingaannginnerusunik atorfilinnut ilitersuussinermik pilersaarummik atulersitsineq piffissap ingerlanerani sulisorisat ineriartornissaat qulakkeerniarlugu, sulisut kalaallit siuttut qullersallu akornanni atorfeqartut aggornerata annertusineqarnissaa siunertaralugu.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallinik sulisoqarnissap annertussusissaa	Matusineq	Ingasanngit soq	EM1	Ilinniartut suliaqarfinni suliniutip siuariartortinnissaanut attuumassuteqartuni pikkorissarnernut Ilinniagaqarsimanngitsunut Piginnaanngorsaqqiinerit (PKU)-p ataani peqataasut aningaasaliiffiginissaat pillugu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuinut ataqatigiissaarineq. Pikkorissarnerit qinigassat akornanni neqeroortigineqartussat minnerpaamik makku ilaassasut ilimanarsinnaassaaq: avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, geologii, teknikki, aqutsineq, sulisut aamma oqaatsit.	Ilimanarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			EM2	Narsami, illoqarfinni allani aamma Kommune Kujallermi nunaqarfinni annerni kiisalu Nuummi paasisitsiniaalluni ataatsimiisitsinerit GML-imi angusaqarlualuni atorfeqarnissamut periarfissat pillugit.			
			EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniarfiit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniarfik, inuussutissalerinermik Ilinniarfik (INUILI allallu) suleqatigalugit ilinniartitsissutissat pilersaarusiornertat ima ittut inerisarneqassasut kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit tassanngaanniit pisumik suliffeqalersinnaanerannut ikiuutaasinnaasunik. Aatsitassarsiornermik Ilinniarfimmit ilinniarnerminnik naammassisimasut minnerpaamik 40 atorfinitsinnissaat anguniagaavoq.			
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisuunerannik erseqqissaasunik pilersaarutininik suliaqarneq.			
			EM6	Kuannersuarni sulisoqarnermut immikkoortortaqaqarfirmik, kalaallisut oqaasilinnik sulisulimmik sumiiffimmi isumaqatigiinniartartunut sulisullu peqatigiiffiinnut isumaqatiginninniarnernut akisussaasuusussamik pilersitsinissaq			
			EM7	Arnat angutillu atorfirmut qinnuteqarsimasut assigiinnik piginnaasaqartillugit arnat annermik atorfinitsinneqartassapput.			
			EM8	Suliffeqarfiup ullunik pulaartitsisarfiusunik ammatinneqartarnera najugaqartut peqataatinniarlugit aammalu suliffeqarfiup anguniagaanik sulisunullu piumasaqaataanik paasisutissiinissaq anguniarlugu attatiinnarneqassaaq			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Kalaallinik sulisoqarnissap annertussusissaa	Matusineq	Ingasanngit soq	EM9	Sulisunut pingaannginnerusunik atorfilinnut ilitersuussinnermik pilersaarummik atulersitsineq piffissap ingerlanerani sulisorisat ineriartornissaat qulakkeerniarlugu, sulisut kalaallit siuttut qullersallu akornanni atorfeqartut aggornerata annertusineqarnissaa siunertarlugu.	Ilimanarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			EM10	Sulisunut ilinniaqqinnissanik aamma allanik ilinniaqqinnissanik inerisaanerit (aamma kiffartuussinerit ilaannik pilersuisunut neqeroorutaassaaq) piiaaffik matuppat siunissami atorfimmu allamut nuunnissaq pisinnaalersikkumallugu.			
			EM11	Piiaaffiup matunerata kingorna sulisunik siunissami assingusumik suliffeqalernissaannut tapersersuineq.			
Ilinniartitaaneq suliatiqullu piginnaanerit ineriartortinnerat	Sanaartorneq Matusineq	Annikippoq	EM1	Ilinniartut suliaqarfinni suliniutip siuariartortinnissaanut attuumassuteqartuni pikkorissarnernut Ilinniagaqarsimanngitsunut Piginnaanngorsaqqiinerit (PKU)-p ataani peqataasut aningaasaliiffiginissaat pillugu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuut ataqatigiissaarineq. Pikkorissarnerit qinigassat akornanni neqeroortigineqartussat minnerpaamik makku ilaassat ilimanarsinnaassaaq: avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, geologii, teknikki, aqutsineq, sulisut aamma oqaatsit.	Ilimanarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniartiit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniartik, inuussutissalerinermik Ilinniartik (INUILI allallu) suleqatigalugit ilinniartitsissutissat pilersaarusiornert ima ittut inerisarneqassat kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit tassanngaanniit pisumik suliffeqalersinnaanerannut ikiutaasinnaasunik. Aatsitassarsiornermik Ilinniartimmit ilinniarnermikk naammassisimasut minnerpaamik 40 atorfinitsinnissaat anguniagaavoq.			
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisutut erseqqissaasunik pilersaarutiniq suliaqarneq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliuutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Ilinniartitaaneq suliatiqullu piginnaanerit ineriartortinnerat	Sanaartorneq Matusineq	Annikippoq	EM11	Matunissaq minnerpaamik ukiut 5 sioqqullugit anillakaatititsinissamik periaasissiaq suliarineqassaaq sulisut ikaarsaariartornermik ingerlanerat iliuuseqarfiginiarlugu (toqqaannartumik aamma toqqaannangitsumik), piiaaffiup matunerata kingorna naleqquttunik suliffittaarnissaat siunertarlugu sulisut kiffartuukkumallugit, kiisalu suliniutip naammassineranit inooqatigiinnut aamma aningaasaqarnermut sunniutit iliuuseqarfiginiarlugit.	Ilimanarpoq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			EM13	Aatsitassarsiornerup ineriartortinneqarnissaa ajunnginnerusumik toqqammavissinniarlugu kommunimi ilinniagaqarnissamut periarfissat pitsanngorsaaviginiarlugit Kommune Kujallermi siuttuusunik suleqatigiissitsineq.			
			EM14	Majoriamik aamma Kommune Kujallermi najukkani atuarfinnik suleqateqarneq (pilersaarut isaatitsineq) suliniummi tassani atuartut suliffeqalernissamut periarfissaasunik paasinninnissaannik ikiorniarlugit (tassanngaanneersunillu periarfissaasunik) paasillugulu siunissami atorfeqalernissaminnut qanoq ilillutik ajunnginnerpaamik piareersarsinnaanerlutik.			
			EM15	Suliffeqarfimmi sulisut kalaallit atorfinitsittarneri pilertornerusumik pisinnaatikkumallugit suliffeqarfiup iluani namminerimi ilinniartitaanermik aamma ilitersuussinermik aqqissuusiorneq annertoq suliarineqassaaq. Ingerlatsinerup immikkoortuisa siulliit ilaanni suliassaqarfiit aalajangersimasut ilaanni ilaatigut qaleriittoqarsinnaasassaaq sulisut misilittagakinnerusut sulisunit immaq nunanit allaneersuusinnaasunit misilittagaqarnerusunit ilinniarsinnaaniassammata. Aqqissuusiorderit taamaattut siunertarissavaat piffissap ingerlanerani suliffeqarfimmi qaffasissutsini tamani sulisut kalaallit amerlassusaat ingerlaavartumik amerlatsikkiartuaartinnissaat (taamalu sulisut nunat allamiut ikiliartortillugit).			
			EM16	Atorfiit suliniummit pisariaqartinneqartut suuneri pillugit nassuiarniarlugit Kalaallit Nunaanni ilinniarfeqarfiit allat peqatigalugit illugiilluni isummersoqatigiinnerit, aamma piginnaanerit pineqartut Kalaallit Nunaanni ajunnginnerpaamik qanoq inerisarneqarsinnaanersut uppersisinniarlugu.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Ilinniartitaaneq suliatiqullu piginnaanerit ineriartortinnerat	Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	EM1	Ilinniartut suliaqarfinni suliniutip suariartortinnissaanut attuumassuteqartuni pikkorissarnernut Ilinniagaqarsimanngitsunut Piginnaanngorsaqqiinerit (PKU)-p ataani peqataasut aningaasaliiffiginissaat pillugu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuinut ataqatigiissaarineq. Pikkorissarnerit qinigassat akornanni neqeroorutigineqartussat minnerpaamik makku ilaassasut ilimanarsinnaassaaq: avatangiisit pillugit ilisimatusarneq, aatsitassarsiorneq, geologii, teknikki, aqutsineq, sulisut aamma oqaatsit.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM3	Inuussutissarsiornermik ilinniarfiit (soorlu Aatsitassarsiornermut Ilinniarfik, inuussutissalerinermik Ilinniarfik (INUILI allallu) suleqatigalugit ilinniartitsissutissat pilersaarusiernerat ima ittut inerisarneqassasut kalaallit ilinniartut suliniutip ineriartortinneranut atatillugu toqqaannartumik imaluunniit tassanngaanniit pisumik suliffeqalersinnaanerannut ikiutaasinnaasunik. Aatsitassarsiornermik Ilinniarfimmit ilinniarnerminnik naammassimasut minnerpaamik 40 atorfinitsinnissaat anguniagaavoq.			
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisutut erseqqissaasunik pilerisaarutininik suliaqarneq.			
			EM11	Matunissaq minnerpaamik ukiut 5 sioqqullugit anillakaatitsinissamik periaasissiaq suliarineqassaaq sulisut ikaarsaariartornermik ingerlanerat iliuuseqarfiginiarlugu (toqqaannartumik aamma toqqaannanngitsumik), piiiaffiup matunerata kingorna naleqquttunik suliffittaarnissaat siunertarlugu sulisut kiffartuukkumallugit, kiisalu suliniutip naammassineranit inooqatigiinnut aamma aningaasaqarnermut sunniutit iliuuseqarfiginiarlugit.			
			EM12	Sulisut ingerlatsinerimiittussat ingerlatsinerup aallartinnissaa minnerpaamik qaammatit 6 sioqqullugit atorfinitsinneqassapput ilinniartitaanerup kinguneqarluartup naammassineqarnissaa siunertarlugu.			
			EM13	Aatsitassarsiornerup ineriartortinneqarnissaa ajunnginnerusumik toqqammavissinniarlugu kommunimi ilinniagaqarnissamut periarfissat pitsanngorsaaviginiarlugit Kommune Kujallermi siuttuusunik suleqatigiissitsineq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Ilinniartitaaneq suliatiqullu piginnaanerit ineriartortinnerat	Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	EM14	Majoriamik aamma Kommune Kujallermit najukkani atuarfinnik suleqateqarneq (pilarsaarut isaatitsineq) suliniutim tassani atuartut suliffeqalernissamut periarfissaasunik paasinninnissaannik ikiorniarlugit (tassanngaanneersunillu periarfissaasunik) paasillugulu siunissami atorfeqalernissaminut qanoq ilillutik ajunnginnerpaamik piareersarsinnaanerlutik.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM15	Suliffeqarfimmi sulisut kalaallit atorfinitsittarneri pilertornerusumik pisinnaatikkumallugit suliffeqarfiup iluani namminermit ilinniartitaanermik aamma ilitersuussinermik aqqissuusiorneq annertoq suliarineqassaaq. Ingerlatsinerup immikkoortuisa siulliit ilaanni suliaasaqarfiit aalajangersimasut ilaanni ilaatigut qaleriittoqarsinnaasassaaq sulisut misilittagakinnerusut sulisunit immaq nuanit allaneersuusinnaasunit misilittagaqarnerusunit ilinniarsinnaaniassammata. Aqqissuusiorterit taamaattut siunertarissavaat piffissap ingerlanerani suliffeqarfimmi qaffasissutsini tamani sulisut kalaallit amerlassusaat ingerlaavartumik amerlatsikkiaartuutinnissaat (taamalu sulisut nunat allamiut ikiliartortillugit).			
			EM16	Atorfiit suliniutim pisariaqartinneqartut suuneri pillugit nassuiarniarlugit Kalaallit Nunaanni ilinniarfeqarfiit allat peqatigalugit illugiilluni isummersoqatigiinnerit, aamma piginnaanerit pineqartut Kalaallit Nunaanni ajunnginnerpaamik qanoq inersarneqarsinnaanersut uppersarsinniarlugu.			
Suliniutip pilarsitaanit suliffisaqartitsineq sumiiffimmilu suliarnittussarsior tarneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM17	Nunaqarfimmi pisiniarfissuaq kalaallit nioqqusiaannik ajornanngikkaangat pilersorneqartassaaq - najukkanilu nioqqusiat pissarsiarineqarsinnaanngikkaangata - kalaallit pilersuisunit nioqqutinik pisiniartoqartassaaq.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM18	Suliniutim tapersiinnaasunik sumiiffimmi angerlarsimafimmi suliffeqarfinnik soorlu mersortarfinnik sulinermit atissasanik issittumilu atissasanik suliaqarsinnaasunik pilersinnerinut tapersersuineq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Suliniutip pilersitaanit suliffissaqartitsineq sumiiffimmilu sularinnittussarsior tarne	Sanaartorneq Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM19	Nioqqutit kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunit najukkamiittunit pisiniartarnej siuarsarlugu, isumaqatigiissutit oqaasertai imaalillugit suliaqarnermik tapersersuisunngortillugit. Pilersuisut najukkamiittut aatsaat salliutinneqassapput najukkami nioqqutigisaat imaluunniit kiffartuussissutaat pitsaassuseq akilu eqqarsaatigalugit nunat allat akornanni pissarsiarineqarsinnaasunut nallersuunneqapajaarsinnaappata.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
Sulinermit atugassarititat	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngit soq	EM20	Siusissumik aammalu ataavartumik SIK-mik allanillu Kalaallit Nunaanni sulisut peqatigiiffiiniq sulinermit atugassarititanik Kalaallit Nunaanni piumasaqaatinut naapertuuttunik aammalu sumiiffimmi suliffissaqartitsinermit eqquinerlunngitsunik pilersitsinissaq anguniarlugu attaveqarneq	Ilimananngil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			EM21	Sulisut ilinniagallit akissarsiassaasut sulisunik sumiiffimmeersunik annertuumik pitsaassusilimmik suliamik tunniussisinnasunik kajungerineqarsinnaasut suliffiannillu attassisinnaatitsisut Isumaqatigiissutiginiarlugit SIK-mik Naalakkersuisunillu suleqateqarneq. Nikittaattumik sulinermit qaangiuttoornermullu tapisiat pisariaqarpat isumaqatigiissummut aamma ilanngunneqassapput. Atorfinitsitsinerup pinnginnerani aningaasarsiassat Naalakkersuisunut SIK-mullu isumaqatiginninniutigineqassapput.			
			EM22	Sulisut suliffiup iluani nikerartarnissaannut pilersaarutit suliarineqassapput atorfinitsitsineq ilaqutariinnut ajoqusiinngitsoq siuarsarniarlugu. Qangatut inooriaatsip nutaaliaasup ingerlanneqaannarnissaanut qanoq akulikitsigisumik angerlarallartoqartarsinnaanera eqqarsaatigineqassaaq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - inuunermi atugarisat	Sanaartorneq	Ingasanngit soq	EM23	Pissuserissaarnissamik malittarisassat - Sulisut tamarmik (nioqqutit kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisut ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissuserissaarnissamik malittarisassat akuerlugillu atsiussavaat.	Ilimananngil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			EM24	Suliniup sulinerup nalaani aammalu suliniup najugaqarfinni najugaqarnerup nalaani imigassamik aanngajarniutinillu atuineq aammalu naapertuutinnigsumik pissusilersuuteqarneq akuersaarneqanngilluinnavippat. Sumi tamani pujortarneq inerteqqutaassaaq. Politikkinut tamakkununga pissusilersornernik akerliusunik malunnartoqarpat maleruagassanik unioqqutitsisumut pillaatit aallartinneqassapput.			
			EM25	Narsami najugaqartunut kalaallilu ileqqiutit ataqqinnineq. Tamatuma nassataraa porsarsimassutsikkut ilisimasassanik ilinniartinneqarneq suliniup sulinerup aallartinnerani naammassineqarsimassasoq.			
			EM26	Narsami innuttaasut aamma ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit attaveqatigiittarnissaat killeqassapput. Assersuutigalugu ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit sumiiffiup imerniartarfiiniittarnissaat inerteqqutaavoq. Paarlattuanik kaammattorneqassapput timersortarnissaannut Narsamilu innuttaasut peqatigalugit sammisaqartitsinerit inooqatigiinnermut iluaqutaasutut isigineqartunut akuusaqqullugit. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit (IBA) oqaluuserinerata ilaatut sammisaqartitsinerit pineqartut suujumaarneri Narsami Kommune Kujallermilu sulisunit aalajangerneqarumaarput.			
			EM27	Ineqarfissiami nunaqarfeeqqamilu atortulersuutit pujortarfiussanngillat.			
			EM28	Sanaartortut ineqarfigallagassaanni nunaqarfeerassamilu kalaallinik sulisunik amerlisaaneq - GML-ip atortulersuutit ingerlannissaannut nerisassanik pilersuisartut, eqqiaasut suliffeqarfiillu allat sullissisuusut sulisut kalaallit sumiiffimmeersut pitsaanerpaamik atornerqarnissaat anguniarlugu suleqatiginiarpai.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - inuunermi atugarisat	Sanaartorneq	Ingasanngit soq	EM29	Sulisut ineqartinneqarnerannut pitsaassutsit aalajangiussat - sanaartortut najugaqarfigigallagassaat sanaartorfimmi sanartortumit ilusilersorneqarlutillu suliarineqassapput. VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimanngillat. Kisiannili pilersaarutit aalajangiunneqartut tamarmik GML-imit akuerineqaqqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqaqqaartussaallutik Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut aalajangiussanut naapertuuttuunissaat qulakkeerniarlugu. Nunaqarfeeraq nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq, soorlu IFC / EBRD-p ilitersuutaani 'sulisut inaat'-nik qulequtserneqartumi: Ingerlatsinerit aammalu pitsaassutsinut aalajangiussat (IFC, 2009b)	Ilimananngil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			EM30	Sanaartorneqarnerani inissamik amigaateqartoqassappat GML-ip umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik pisariaqartitsineq aallaavigalugu najugaqarfiusinnaasumik atuinnissani pilersaarutigaaa. Tamanna utaqqiisaagallartumik aaqqiinerussaaq aammalu takornariaqarnerpaaffiani aallartisarneqarsinnaaalluni takornariaqarnermut sunniutissai minnerpaaffissaaniitinniarlugit.			
			EM31	GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit inissiat illullu inoqanngitsut paasiniarniarpai, kalaallinut sulisorineqartussanut illoqarfimmut nuukkusuttunut atugassinneqarsinnaasut. Iluarsaassinermik suliaqarnerit taamaattut siniffissamik sulii 50 tungaanut amerlassusilinnik kinguneqarsinnaapput. Ilimagineqarpoq periarfissaq Kommune Kujallermi nunaqarfinni najugaqartunut soqutigineqarsinnaasoq aammalu suliffittaarnissamik periarfissaqalernermi siornatigut Narsami najugaqartuusimasut uternissaannut pilersaarutaasinnaalluni.			
	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM23	Pissuserissaarnissamik malittarisassat - Sulisut tamarmik (nioqqutit kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisut ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissuserissaarnissamik malittarisassat akuerlugillu atsiussavaat.	Annikitsuar aararsuuvoq	Ingasanngitsoq	Annikippoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - inuunermi atugarisat	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM24	Suliniuummi sulinerup nalaani aammalu suliniuummi najugaqarfinni najugaqarnerup nalaani imigassamik aanngajaarniutinillu atuineq aammalu naapertuutinngitsumik pissusilersuuteqarneq akuersaarneqanngilluinnavipput. Sumi tamani pujortarneq inerteqqutaassaaq. Politikkinit tamakkununga pissusilersornernik akerliusunik malunnartoqarpat maleruagassanik unioqutitsisumut pillaatit aallartinneqassapput.	Annikitsuar aararsuuvoq	Ilimanangilaq	Annikippoq
			EM25	Narsami najugaqartunut kalaallillu ileqquinut ataqqinnineq. Tamatuma nassataraa porsarsimassutsikkut ilisimasassanik ilinniartinneqarneq suliniuummi sulinerup aallartinnerani naammassineqarsimassasoq.			
			EM26	Narsami innuttaasut aamma ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit attaveqatigiittarnissaat killeqassapput. Assersuutigalugu ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit sumiiffiup imerniartarfiiniittarnissaat inerteqqutaavoq. Paarlattuanik kaammattorneqassapput timersortarnissaannut Narsamilu innuttaasut peqatigalugit sammisaqartitsinernut inooqatigiinnermut iluaqutaasutut isigineqartunut akuusaqqullugit. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip (IBA) oqaluuserinerata ilaatut sammisaqartitsinerit pineqartut suujumaarneri Narsami Kommune Kujallermilu sulisunit aalajangerneqarumaarput.			
			EM27	Ineqarfissiami nunaqarfeeqqamilu atortulersuutit pujortarfiussanngillat.			
			EM28	Sanaartortut ineqarfigallagassaanni nunaqarfeerassamilu kalaallinik sulisunik amerlisaaneq - GML-ip atortulersuutit ingerlannissaannut VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimannngillat. Kisiannili pilersaarutit aalajangiunneqartut tamarmik GML-imit akuerineqaaqqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqaaqqaartussaallutik Kalaallit Nunaanni nerisassanik pilersuisartut, eqqiaasut suliffeqarfiillu allat sullissisuusut sulisut kalaallit sumiiffimmeersut pitsaanerpaamik atorineqarnissaat anguniarlugu suleqatiginiarpai.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - inuunermi atugarisat	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	EM29	Sulisut ineqartinneqarnerannut pitsaassutsit aalajangiussat - sanaartortut najugaqarfigigallagassaat sanaartorfimmi sanartortumit ilusilersorneqarlutillu suliarineqassapput. VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimanngillat. Kisiannili pilersaarutit aalajangiunneqartut tamarmik GML-imt akuerineqaqqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqaqqaartussaallutik Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut aalajangiussanut naapertuuttuunissaat qulakkeerniarlugu. Nunaqarfeeraq nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq, soorlu IFC / EBRD-p ilitersuutaani 'sulisut inaat'-nik qulequtserneqartumi: Ingerlatsinerit aammalu pitsaassutsinut aalajangiussat (IFC, 2009b)	Annikitsuar aararsuuvoq	Ilimanangilaq	Annikippoq
			EM30	Sanaartorneqarnerani inissamik amigaateqartoqassappat GML-ip umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik pisariaqartitsineq aallaavigalugu najugaqarfiusinnaasumik atuinnissani pilersaarutigaaa. Tamanna utaqqiisaagallartumik aaqqiinnerussaaq aammalu takornariaqarnerpaaffiani aallartisarneqarsinnaalluni takornariaqarnermut sunniutissai minnerpaaffissaaniitinniarlugit.			
			EM31	GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit inissiat illullu inoqanngitsut paasiniarniarpai, kalaallinut sulisorineqartussanut illoqarfimmut nuukkusuttunut atugassinneqarsinnaasut. Iluarsaassinermik suliaqarnerit taamaattut siniffissamik sulii 50 tungaanut amerlassusilinnik kinguneqarsinnaapput. Ilimagineqarpoq periarfissaq Kommune Kujallermi nunaqarfinni najugaqartunut soqutigineqarsinnaasoq aammalu suliffittaarnissamik periarfissaqalernermi siornatigut Narsami najugaqartuusimasut uternissaannut pilersaarutaasinnaalluni.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - Narsamilu sunniivigeqatigiinne q	Sanaartorneq	Qaffasissor ujussuuvoq	EM23	Pissuserissaarnissamik malittarisassat - Sulisut tamarmik (nioqqutit kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisut ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissuserissaarnissamik malittarisassat akueralugillu atsiussavaat.	Ajornanngil aq	Annertuneruvo q	Qaffasissorujuss uuvoq
			EM24	Suliniup sulinerup nalaani aammalu suliniummi najugaqarfinni najugaqarnerup nalaani imigassamik aanngajaarniutinillu atuineq aammalu naapertuutinningsumik pissusilersuuteqarneq akuersaarneqanngilluinnavippat. Sumi tamani pujortarneq inerteqqutaassaaq. Politikkinut tamakkununga pissusilersornernik akerliusunik malunnartoqarpat maleruagassanik unioqqutitsisumut pillaatit aallartinneqassapput.			
			EM25	Narsami najugaqartunut kalaallillu ileqquinut ataqqinnineq. Tamatuma nassataraa porsarsimassutsikkut ilisimasassanik ilinniartinneqarneq suliniup sulinerup aallartinnerani naammassineqarsimassasoq.			
			EM26	Narsami innuttaasut aamma ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit attaveqatigiittarnissaat killeqassapput. Assersuutigalugu ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit sumiiffiup imerniartarfiiniittarnissaat inerteqqutaavoq. Paarlattuanik kaammattorneqassapput timersortarnissaannut Narsamilu innuttaasut peqatigalugit sammisaqartitsinerit inooqatigiinnermut iluaqutaasutut isigineqartunut akuusaqqullugit. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit (IBA) oqaluuserinerata ilaatut sammisaqartitsinerit pineqartut suujumaarneri Narsami Kommune Kujallermilu sulisunit aalajangerneqarumaarput.			
			EM27	Ineqarfissiami nunaqarfeeqqamilu atortulersuutit pujortarfiussanngillat.			
			EM28	Sanaartortut ineqarfigigallagassaanni nunaqarfeerassamilu kalaallinik sulisunik amerlisaaneq - GML-ip atortulersuutit ingerlannissaannut nerisassanik pilersuisartut, eqqiaasut suliffeqarfiillu allat sullissisuusut sulisut kalaallit sumiiffimmeersut pitsaanerpaamik atorneqarnissaat anguniarlugu suleqatiginiarpai.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - Narsamilu sunniivigeqatigiinne q	Sanaartorneq	Qaffasissor ujussuuvoq	EM29	Sulisut ineqartinneqarnerannut pitsaassutsit aalajangiussat - sanaartortut najugaqarfigigallagassaat sanaartorfimmi sanartortumit ilusilersorneqarlutillu suliarineqassapput. VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimangillat. Kisiannili pilersaarutit aalajangiunneqartut tamarmik GML-imit akuerineqaaqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqaaqaartussaallutik Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut aalajangiussanut naapertuuttuunissaat qulakkeerniarlugu. Nunaqarfeeraq nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq, soorlu IFC / EBRD-p ilitersuutaani 'sulisut inaat'-nik qulequtserneqartumi: Ingerlatsinerit aammalu pitsaassutsinut aalajangiussat (IFC, 2009b)	Ajornanngil aq	Qaffasissorujuss uuvoq	Qaffasissorujuss uuvoq
			EM30	Sanaartorneqarnerani inissamik amigaateqartoqassappat GML-ip umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik pisariaqartitsineq aallaavigalugu najugaqarfiusinnaasumik atuinnissani pilersaarutigaaa. Tamanna utaqqiisaagallartumik aaqqiinerussaaq aammalu takornariaqarnerpaaffiani aallartisarneqarsinnaaalluni takornariaqarnermut sunniutissai minnerpaaffissaaniitinniarlugit.			
			EM31	GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit inissiat illullu inoqanngitsut paasiniarniarpai, kalaallinut sulisorineqartussanut illoqarfimmut nuukkusuttunut atugassinneqarsinnaasut. Iluarsaassinerimik suliaqarnerit taamaattut siniffissamik sulii 50 tungaanut amerlassusilinnik kinguneqarsinnaapput. Ilimagineqarpoq periarfissaq Kommune Kujallermi nunaqarfinni najugaqartunut soqutigineqarsinnaasoq aammalu suliffittaarnissamik periarfissaqalernerimi siornatigut Narsami najugaqartuusimasut uternissaannut pilersaarutaasinnaalluni.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - Narsamilu sunniivigeqatigiinne q	Ingerlatsinerit	Qaffasissor ujussuuvoq	EM23	Pissuserissaarnissamik malittarisassat - Sulisut tamarmik (nioqqutit kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisut ilanngullugit) suliniummi sulinerminni pissuserissaarnissamik malittarisassat akuerlugillu atsiussavaat.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM24	Suliniup sulinerup nalaani aammalu suliniup najugaqarfinni najugaqarnerup nalaani imigassamik aanngajarniutinillu atuineq aammalu naapertuutinnigsumik pissusilersuuteqarneq akuerarneqanngilluinnavipput. Sumi tamani pujortarneq inerteqqutaassaaq. Politikinut tamakkununga pissusilersornernik akerliusunik malunnartoqarpat maleruagassanik unioqqutitsisumut pillaatit aallartinneqassapput.			
			EM25	Narsami najugaqartunut kalaallilu ileqqinut ataqqinnineq. Tamatuma nassataara piorsarsimassutsikkut ilisimasassanik ilinniartinneqarneq suliniup sulinerup aallartinnerani naammassineqarsimassasoq.			
			EM26	Narsami innuttaasut aamma ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit attaveqatigiittarnissaat killeqassapput. Assersuutigalugu ineqarfissiani / nunaqarfeeqqami sulisut najugallit sumiiffiup imerniartarfiiniittarnissaat inerteqqutaavoq. Paarlattuanik kaammattorneqassapput timersortarnissaannut Narsamilu innuttaasut peqatigalugit sammisaqartitsinerit inooqatigiinnermut iluaqutaasutut isigineqartunut akuusaqqullugit. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit (IBA) oqaluuserinerata ilaatut sammisaqartitsinerit pineqartut suujumaarneri Narsami Kommune Kujallermilu sulisunit aalajangerneqarumaarput.			
			EM27	Ineqarfissiami nunaqarfeeqqamilu atortulersuutit pujortarfiussanngillat.			
			EM28	Sanaartortut ineqarfigallagassaanni nunaqarfeerassamilu kalaallinik sulisunik amerlisaaneq - GML-ip atortulersuutit ingerlannissaannut nerisassanik pilersuisartut, eqqiaasut suliffeqarfiillu allat sullissisuusut sulisut kalaallit sumiiffimmeersut pitsaanerpaamik atornerqarnissaat anguniarlugu suleqatiginiarpai.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiuttip kingorna Ilimanassus eq	Ikiuttip kingorna Kinguneri	Ikiuttip kingorna Malunniutaa
Sulisut inissaqarnerat - Narsamilu sunniivigeqatigiinne q	Ingerlatsinerit	Qaffasissor ujussuuvog	EM29	Sulisut ineqartinneqarnerannut pitsaassutsit aalajangiussat - sanaartortut najugaqarfigigallagassaat sanaartorfimmi sanartortumit ilusilersorneqarlutillu suliarineqassapput. VSB-ip suliarineqarnerani ineqarfissamut pilersaarutit pissarsiarineqarsinnaasimangillat. Kisiannili pilersaarutit aalajangiunneqartut tamarmik GML-imit akuerineqqaartussaapput aammalu SIK-miit takuneqqaartussaallutik Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut aalajangiussanut naapertuuttuunissaat qulakkeerniarlugu. Nunaqarfeeraq nunat tamalaat akornanni pitsaasumik ingerlatsinissamut naapertuuttumik ilusilersorneqassaaq, soorlu IFC / EBRD-p ilitersuutaani 'sulisut inaat'-nik qulequtserneqartumi: Ingerlatsinerit aammalu pitsaassutsinut aalajangiussat (IFC, 2009b)	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			EM30	Sanaartorneqarnerani inissamik amigaateqartoqassappat GML-ip umiarsuarmik utaqqiisaagallartumik pisariaqartitsineq aallaavigalugu najugaqarfiusinnaasumik atuinnissani pilersaarutigaaa. Tamanna utaqqiisaagallartumik aaqqiinerussaaq aammalu takornariaqarnerpaaffiani aallartisarneqarsinnaalluni takornariaqarnermut sunniutissai minnerpaaffissaaniitinniarlugit.			
			EM31	GML-ip Narsami Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit inissiat illullu inoqanngitsut paasiniarniarpai, kalaallinut sulisorineqartussanut illoqarfimmut nuukkusuttunut atugassinneqarsinnaasut. Iluarsaassinerimik suliaqarnerit taamaattut siniffissamik sulii 50 tungaanut amerlassusilinnik kinguneqarsinnaapput. Ilimagineqarpoq periarfissaq Kommune Kujallermi nunaqarfinni najugaqartunut soqutigineqarsinnaasoq aammalu suliffittaarnissamik periarfissaqalernerimi siornatigut Narsami najugaqartuusimasut uternissaannut pilersaarutaasinnaalluni.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut	Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
--------------	---------------------	--	---------------------------	--	----------------------------------	------------------------------------

Nunami aningaasaqarnikkut inangiineq

Nunami aningaasaqarnikkut ineriartortitsineq - Narsap iluani nersussuaateqarfik	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngit soq	LA1	Inangiinerup sunniutai pinngitsoorneqarsinnaapput imaluunniit – pinngitsoorneqarsinnaanngippata – suliniummut ilutsit allat misissornerisigut millisinneqarlutik.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			LA2	Pinngitsaalisamik anisitsinerit ingalanneqassapput.			
			LA3	Nunaminertamik pisisariaqarneq tuniniaasup kajumitsup aamma piserusuttup kajumitsup akornanni ajornanngitsoq naapertorlugu isumaqatigiinniarnikkut isumaqatigiissutigineqassaaq.			
			LA4	Nunamik pisinissaq pisariaqartillugu imaluunniit nuna pallinneqartussaatinagu inooqatigiinnikkut kingunipilussai millisarneqassapput a) Assinganik piseqqissagaanni nalinga naapertorlugu pisassarisat annaanerannut taarsiiviginninneq [1]; b) Najugaqaleqqinnermut aallussinerit ingerlanneqarnerannut qularnaarineq paasissutissat naleqquttumik ingerlateqqinnerisigut, eqqartuineq aamma inuit kikkut peqataanersut nalunaarutiginerisigut.			
			LA5	Aningaasaqarnikkut inangiisoqartillugu suliffeqarfiup inoqutigiit sunnerneqartut isertitaqarnikkut tunngavigisaat pilerseqqinniarsarissavaa imaluunniit ajornanngippat pitsaanerulersillugu.			
			LA6	Suliniutip aamma Narsap Iluani nersussuaateqarfimmik piginnittup akornanni pisortatigoortuunngitsumik siornatigut eqqartuisimapput. Suliniut piiaanissamut akuersissummik tunineqarpat, Suliffeqarfiup Narsallu Iluani nersussuaateqarfimmik piginnittup akornanni nunaatip pisarineqarsinnaanera pillugu isumaqatigiinniarnissap tungaanut alloriartoqarsinnaalissaaq. Erseqqissaatigineqassaaq maannakkut sulii isumaqatigiissusiortoqarsimangimmat.			
			LA7	Sumiiffimmi naasorissaasut tamarmik ilanngutitinniarlugit tusarniaaffiginiarlugillu suliaqarnerit ingerlanneqartassapput sunniutit nassuiarnissaat siunertaralugu aamma pisariaqartitsineq naapertorlugu suliniut pillugu paasissutissanik amerlanerusunik tunniussaqaarniarluni.			
			LA8	Suliniutip isertitaqarnermut toqqammavusoq sunnissappagu GML-ip KNAPK aamma SPS suleqatigalugit sunniutaasup suunera apeqquataatillugu isertitaqarnerup pilerseqqinnissaanut pilersaarut suliarissavaa.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nunami anigaasaqarnikkut ineriartortitsineq - Narsap iluani savaateqarfik	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngit soq	LA9	Atanissap toqqammavia inuussutissarsiummik tunngaveqartoq suliniummit sunnerneqarpat GML-ip suliffeqarfiup inerisarneqarnissaanut aallussinerit tapersersussavai, ilinniagaqarnissamut aamma suliffeqarfik pillugu pilersaarusiorneq ilanngullugit, suliffeqarfiit pioreersut allilerniarlugit najukkamilu suliffissanik pilersitsinissaat siunertaralugu.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			LA10	Pujoralammut qinngornernullu pakkersimaartitsinissamut suliniutit ingerlanneqassapput.			
			LA11	Piiaaffiup killingani, Narsap illoqarfiani, Narsap Iluani aamma Ipiutami (naleqqiussiffissatut) pujoralammut qinngornernullu nakkutiginiffiit pilersinneqassapput, taakkunangaanniillu paasisat inuiaqatigiinni oqallittarfinnut soqutiginnittunut nalunaarutigineqartassallutik.			
Nunami anigaasaqarnikkut inangiineq - Ipiutami Tuttuttuumilu savaateqarfiit	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	LA1	Inangiinerup sunniutai pinngitsoorneqarsinnaapput imaluunniit – pinngitsoorneqarsinnaanngippata – suliniummut ilutsit allat misissornerisigut millisinneqarlutik.	Annikitsuar aararsuuvog	Soqutaanngilaq	Annikippoq
			LA2	Pinngitsaalisamik anisitsinerit ingalanneqassapput.			
			LA3	Nunaminertamik pisisariaqarneq tuniniaasup kajumitsup aamma piserusuttup kajumitsup akornanni ajornanngitsoq naapertorlugu isumaqatigiinniarnikkut isumaqatigiissutigineqassaaq.			
			LA4	Nunamik pisinissaq pisariaqartillugu imaluunniit nuna pallinneqartussaatinagu inooqatigiinnikkut kingunipilussai millisarneqassapput a) Assinganik piseqqissagaanni nalinga naapertorlugu pisassarisaat annaanerannut taarsiiviginninneq [1]; b) Najugaqaleqqinnermut aallussinerit ingerlanneqarnerannut qularnaarineq paasissutissat naleqquttumik ingerlateqqinnerisigut, eqqartuineq aamma inuit kikkut peqataanersut nalunaarutiginerisigut.			
			LA5	Aningaasaqarnikkut inangiisoqartillugu suliffeqarfiup inoqutigiit sunnerneqartut isertitaqarnikkut tunngavigisaat pilerseqqinniarsarissavaa imaluunniit ajornanngippat pitsaanerulersillugu.			
			LA7	Sumiiffimmi naasorissaasut tamarmik ilanngutitinniarlugit tusarniaaffiginiarlugillu suliaqarnerit ingerlanneqartassapput sunniutit nassuiarnissaat siunertaralugu aamma pisariaqartitsineq naapertorlugu suliniut pillugu paasissutissanik amerlanerusunik tunniussaqaarniarluni.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nunami aningsaqaarnikkut inangiineq - Ipiutami Tuttutuumilu savaateqarfiit	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	LA8	Suliniutip isertitaqarnermut toqqammavisoq sunnissappagu GML-ip KNAPK aamma SPS suleqatigalugit sunniutaasup suunera apeqqutaatillugu isertitaqarnerup pilersseqqinnissaanut pilersaarut suliarissavaa.	Annikitsu aararsuuvog	Soqutaanngilaq	Annikippoq
			LA9	Atanissap toqqammavia inuussutissarsiummik tunngaveqartoq suliniummit sunnerneqarpat GML-ip suliffeqarfiup inerisarneqarnissaanut aallussinerit tapersersussavai, ilinniagaqarnissamut aamma suliffeqarfik pillugu pilersaarusiorneq ilanngullugit, suliffeqarfiit pioreersut allilerniarlugit najukkamilu suliffissanik pilersitsinissaat siunertarlugu.			
			LA10	Pujoralammut qinngornernullu pakkersimaartitsinissamut suliniutit ingerlanneqassapput.			
			LA11	Piiaaffiup killingani, Narsap illoqarfiani, Narsap Iluani aamma Ipiutami (naleqqiussiffissatut) pujoralammut qinngornernullu nakkutiginniffiit pilersinneqassapput, taakkunangaanniillu paasisat inuiaqatigiinni oqallittarfinnut soqutiginnittunut nalunaarutigineqartassallutik.			
Nunami aningsaqaarnikkut inangiineq - ujaqqanik erlinnartunik katersisartut	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annertuvog	LA8	Suliniutip isertitaqarnermut toqqammavisoq sunnissappagu GML-ip KNAPK aamma SPS suleqatigalugit sunniutaasup suunera apeqqutaatillugu isertitaqarnerup pilersseqqinnissaanut pilersaarut suliarissavaa.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			LA9	Atanissap toqqammavia inuussutissarsiummik tunngaveqartoq suliniummit sunnerneqarpat GML-ip suliffeqarfiup inerisarneqarnissaanut aallussinerit tapersersussavai, ilinniagaqarnissamut aamma suliffeqarfik pillugu pilersaarusiorneq ilanngullugit, suliffeqarfiit pioreersut allilerniarlugit najukkamilu suliffissanik pilersitsinissaat siunertarlugu.			
			LA12	GML-ip sanaartornermik/piiaanermik aallussinerit aallartitinnagit ujaqqanik pinnersaasiassanik (tugtupit) katersinissamut akuersissuteqartut oqaloqatigisaleriarpai sumiiffinnut ujaqqanik pinnersaasiassanik pitsaanerpaanik peqarfiusunut isertinneqarsinnaanerit pillugu. Tassunga isersinnaaneq nakkutigineqassaaq isumannaallisaanermik malittarisassat atatinniarlugit.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nunami aningaasaqarnikkut inangiineq - suliffeqarfiit qaannamik takornariartitsisartu t	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	LA13	GML-ip suliffeqarfiit qaannamik takornariartitsinerik neqeroortartut oqaloqatigisaleriarpai suliniutaasup qanoq ilusilersugaanera pilersaarutillu piffissanut qanoq aqqissuugaasimanera nassuiarniarlugu, sunniutaasunullu ikiutaasinnaasunik sulinialernernik pisariaqartunik inerisaaniarluni.	Ilimananngil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
Inuussutissat pissarsiarineqarsinn aassusiat aamma uumassusillit ataqatigiiaarnerann ut tunngasut	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngit soq	LA14	Suliniutip avatangiisinut sunniutigiumaagaa aamma nunap ilaanut isertussanik killilersuineq sapinngisaq tamaat naapertorlugu minnerpaatinniarneqassaaq.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			LA15	Narsap iluani pujoralammik pilersitsinerup minnerpaaffianiitinneqarnissaa anguniarlugu aqquserngit imermik serpartarneqakulaassapput			
			LA16	GML pissarsiassaattillugit najukkami naasorissaasut nioqqutaannik qooqqumeersunit (ass. paarnat) pisiniarniartassaaq, qangali aallunneqartareersut ingerlatiinnarneqarnissaat kaammattuutiginiarlugu.			
			LA17	GML-ip Narsap illoqarfiani sulisut aqquutit arpattarfiusut/pisummik angalaartut aqqutaat allat nunap tamatuma pitsaassusaanut sunniiviginnginnerusut naniniarlugit suleqatiginiarpai.			
Takornariaqarneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	LA18	Kommune Kujallermik aamma Narsap illoqarfianik immikkut eqqartueqatigiinneq najukkami takornariaqarnermik periarfissanut tapersersuinissaaq pillugu.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			LA19	Sumiiffimmi takornariaqarnermut periarfissat siuarsarnissaat nuna tamakkerlugu aammalu nunat tamalaat eqqarsaatigalugit misissorneqassapput			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
--------------	---------------------	---	----------------------------	--	--	----------------------------------	------------------------------------

Imaani aningaasaqarnikkut inangiineq

Imaani aningaasaqarnikkut inangiineq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	OC1	Sumiiffimmi pisarineqartartut allanngornerinut pissutaasut – allanngorsimappata – paasilluarnerunissaat siunertaralugu aalisartut piniartullu kattuffiannik suliniaqatigiiffinnillu allanik attuumassuteqartunik illugiimmik oqaloqateqarneq.	Ilimananngil aq	Annikippoq	Annikippoq
			LA1	Inangiinerup sunniutai pinngitsoorneqarsinnaapput imaluunniit – pinngitsoorneqarsinnaanngippata – suliniummut ilutsit allat misissornerisigut millisinneqarlutik.			
			LA5	Aningaasaqarnikkut inangiisoqartillugu suliffeqarfiup inoqutigiit sunnerneqartut isertitaqarnikkut tunngavigisaat pilerseqqinniarsarissavaa imaluunniit ajornanngippat pitsaanerulersillugu.			

Sullivimmi pissutsit isumannaatsut peqqinnartullu

Ajutoornissamut aarlerinassuseq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annertuvoq	OH1	GML-ip peqqissutsip isumannaallisaanerullu allaffissornikkut ingerlannissaanut pilersaarut annertoq atulersissavaa, sulinermit atukkat peqqinnartut isumannaatsullu pillugit suliffeqarfiup politikianut naapertuuttut.	Ilimananngil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			OH2	GML-ip sanaartornerup aallartinnginnerani suliffimmi peqqinneq isumannaallisaanerlu pillugit naliliineq allagaasoq suliarissavaa, nalunaarut nr. 1168-imi piumasaqaataasut naapertorlugit.			
			OH3	Ingerlatsinerit pingaartunut isumannaatsumik sulinissaq pillugu suleriaatsit suliarineqarnerat suliniummi suliaqarnerit ingerlaneranni ataavartumik nutarterneqartassaaq.			
			OH4	Sanaartukkat atortullu qularnaatsumik ingerlasinnaajuartinneqarput.			
			OH5	Sulisut ajoqusernertut peqqissutsimullu navialitsisinnaasunut illersorneqarnissaat qularnaarumallugu paasissutissat, ilitersuutit, sungiusaanerit nakkutilliinerillu tunniunneqartassapput. Uppernarsaatit tuluttut aamma kalaallisut tunniunneqartassapput.			
			OH6	Isumannaallisaanermut kisitsisit attuumassuteqartut tamarmik katersorneqarlutillu nakkutigineqassapput, ajutuungajannerit ulorianartutullu paasineqarsimasut ilanngullugit.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Ajutoornissamut aarlerinassuseq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annertuvoq	OH7	Isumannaallisaanermi ataatsimiititaliaq pilersinneqassaaq suliffeqarfimmi peqqinnissaq isumannaallisaanerlu pillugit allaffissornikkut ingerlatsineq, siunnersuisarneq, paasisutissat aamma nakkutiginninnermik suliaqarneq akisussaaffigalugit.	Ilimananngilaq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			OH8	Sulineri atukkat peqqinnartut isumannaatsullu akisussaaffiginerat suliniut pillugu suleqatigiissitat akornanni siulersortaanernut suliassanngortinneqassaaq.			
Qinngorfigitinneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngitsoq	OH9	Sulisut sullisaat tassaassapput ilupaat takisuunik aallit qarliillu annoraamiusut, atisallu suliffimmi errorneqartassallutik atortussiat ulorianartunik qinngornitallit, taamaattoqassagaluarp, inuit namminneq inaannut eqqunneqannginnissat qularnaarniarlugu.	Ilimananngilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			OH10	Immikkoortiteriviup aamma akuiaaviup sanianni allanik atisalersortarfeqassaaq.			
			OH11	Pujoralak aarlerinarsigaangat sulisut kiinarpaasamik tunineqartassapput.			
			OH12	Sulisut aalajangersimasumik pisartumik peqqissutsimik misissortittassapput (ukiumut ataasiarlutik). Peqqissutsimik misissortinneq suliniutip nakorsiartarfiani ingerlanneqartassaq suliniummillu akilernerqartassalluni.			
			OH13	Suliniutimmi qinngornernut isumannaallisaanermut ataqatigiissaarisuusup patsisaasut misissortassavai sulisut akornanni sunnerneqarnerup annertussusaata qaffariarsimanera uuttoorneqarsimappat, pisariaqassappallu sulisut pineqartut ingerlatsineri immikkoortortoqarfimmut allamut nuunneqassallutik. Qinngornernut isumannaallisaanermut ataqatigiissaarisuusup ima nalilerpagu annertussuttip qaffannera annertusoq, taava sulisoq suliffeqarfiup nakorsiartarfiani peqqissutsimik misissortissaaq.			
			OH14	Annertussutiniq saqqangertissimanerit pillugit nakkutilliinnermik kisitsit suliniutip ukiumut nalunaarusiaani tamanut saqqummersinneqartassapput toqqaannartumillu Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuunat nalunaarutigineqartassallutik.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Qinngorfigitinneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Ingasanngit soq	OH15	Suliffiup ilaani qinngornernik ulorianartunik qaffassimasumik peqarnissaanik ilimagineqarsinnaasuni qanoq iliutsinik ikkussuisoqassaaq, assersuinerit, ungasissuseq) pissusilersuutillu malinneqartussat sulinerit tunngasut suliarineqassallutik (qanoq sivistigisumik saqqangertinneq, sulisut nikerartinneqarnerat aamma inuup illersuutai) qinngornernik saqqangertinnissap millisinneqarnissaa siunertarlugu.	Ilimanangil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			OH16	Qaartitsinissat sioqqullugit piiaavik inuerutitinneqartassaaq. Aatsaat qaartitsinernit pujoralassuaq toreeraangat inuerutitinneqarnera atorunnaarsinneqartassaaq.			
			OH17	Aatsitassarsiorfimmi tamani pujoralak annikinnerutinniarlugu imermik pajuttaatit atorineqassapput			
			OH18	Sulisut piiaavittaani sulisut annerusumik piiaalluni atortorissaarutit aquttarfianitassapput nakkutigisaasumik silaannartallimmi. Aquttarfiit silaannarmik sorujuaataat akuttunngitsumik taarserneqartassapput.			
			OH19	Angallatit assakaasullit tamarmik piiaaffik qimaleraangamikku pujoralak piiaaffimmeersoq/ipeq peerniarlugu hali asaarfik atortassavaat.			
			OH20	Aserorterviup illutaani silaannaap taarseraatsinneqarnera tamatigut annertusassaaq (silaannaq nalunaaquttap akunneranut 10-riarluni taarserneqartassaaq).			

Inuiaat peqqissusiat aamma isumannaallisaaneq

Pujoralak silaannaallu pitsaassusaa	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	CH1	Ujaqqanik ilioraaviit, akuiaqqat eqqakkallu imermik tissalukaartaasianik tissalukaarfigisarnissaat (aasakkut). Imeq sinneruttoq, taamaattoqarsimappat, atooqqitassat katersorneqartassaaq.	Ilimanangil aq	Soqutaanngilaq	Annikippoq
			CH2	Aqqusernit isaaffiusut biilnik imermik pajuttuutit (aasakkut) tissalukaarfigineqartassapput.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Pujoralak silaannaallu pitsaassusaa	Sanaartorneq Ingerlatsineq Matusineq	Annikippoq	CH3	Aqqusernit isaaffiusut sermiiarniarlugit aputaajarniarlugillu tarajorterneqartassapput. Taratsuttaaq isugutak qaavaniittoq annerulersissinnaavaa silaannaap isugutannera milluartaramiuk (ukiukkut).	Ilimanangil aq	Soqutaanngilaq	Annikippoq
			CH4	Biilit sukkassusissaannik naapertuuttunik aalajangiineq, akulikitsumik manissaasarneq aammalu aserfallatsaaliisarneq.			
			CH5	Biilit atortullu sarfamik atuinikitsut atorneqartassapput silaannarmut aniatitat killilersimaarniarlugit			
			CH6	Silaannarmut aniatitsinerit millisinniarlugit innaallagissiorfimmik, nunakkut angallatit atortorissaarutillu allat ikummatissanik ingerlatillit nioqqutissiorutup immikkoortitikkaniq nalunaarsuiffii naapertorlugit aserfallatsaaliisarneq.			
Nipiliorfigitinneq	Sanaartorneq	Ingasanngit soq	CH7	Suliniutip sanaartugaataani pisorpallummik nakkutilliinerup saniatigut tigooraasartut qaninnerpaat malussarinnerpaallu (illuaqqat aamma Narsap kujammuk/kimmuk killinga) pisorpallummik nakkutilliivigineqassapput. Nakkutilliinermit paasisat oqallittarfiit ingerlaavartut aqqutigalugit Narsami soqutiginnittunut nalunaarutigineqartassapput.	Ilimanangil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			CH8	Umiarsualiviup pilersinnerani suliaqarnerit annertuumik pisorpalluttut piffissanut pilersaarussiaq naapertorlugu ingerlanneqartassapput inoqutigiinnik atuartitsivinnillu akornusersuinissaq millisinniarlugu.			
			CH10	GML-ip najukkami maalaaruteqarnermi periaasissiamik pilersitsissaaq, taanna aqqutigalugu najugaqartut soqutiginnittullu sunnerneqarsimasut isumakuluutitik imaluunniit maalaarutitik nalunaarutigisinnaallugit (kissaatigippassuk kinaassutsimik isertuussilluni), taavalu taakku suliniutimmi siulersuisunit qisuariarfigineqartassallutik.			
	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH7	Suliniutip sanaartugaataani pisorpallummik nakkutilliinerup saniatigut tigooraasartut qaninnerpaat malussarinnerpaallu (illuaqqat aamma Narsap kujammuk/kimmuk killinga) pisorpallummik nakkutilliivigineqassapput. Nakkutilliinermit paasisat oqallittarfiit ingerlaavartut aqqutigalugit Narsami soqutiginnittunut nalunaarutigineqartassapput.	Ilimanangil aq	Annikippoq	Annikippoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nipiliorfigitinneq	Ingerlatsineq	Annikippoq	CH9	Pisorpalutsitsinerit millisarnissaanut periarfissat teknikki imaluunniit aaqqiissutit nipaallisaataasut iluaqutigalugit pisinnaanersoq ingeniøritut suliat sukumiisut suliniutaasup sanaartulinnginnerani suliarineqartussat ilaattut misissorneqassaaq.	Ilimanangil aq	Annikippoq	Annikippoq
			CH10	GML-ip najukkami maalaaruteqarnermi periaasissiamik pilersitsissaaq, taanna aqutigalugu najugaqartut soqutiginnittullu sunnerneqarsimasut isumakuluutitik imaluunniit maalaarutitik nalunaarutigisinnaallugit (kissaatigippassuk kinaassutsimik isertuussilluni), taavalu taakku suliniummi siulersuisunit qisuariarfigineqartassallutik.			
Qinngorfigitinneq	Ingerlatsinerit	Annikippoq	CH11	Pujoralaap aqunnissaanut aaqqiissutit atulersillugit (GML-ip pujoralammik aqutsinissamut pilersaarutaa).	Annikitsuar aararsuuvoq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			CH12	Narsami aamma suliniuteqarfiusup qanittuani tigooraasartut malussarissut qaninnerpaani qinngornerit radon aamma gamma qaffasissusaannik nakkutilliineq.			
			CH13	Narsami radonimik saqqangertissimanerup paasilluarnerunissaa anguniarlugu Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmik illugiilluni oqaloqatigiittarnerit ingerlanneqarusunnarput, aamma tamaani najugaqartut angerlarsimaffimmini saqqangertissimanerup millisarnissaanut silaannarissartarneq qanoq annertunerulersissinnaaneraat paasineqarnissaanut ikiorumallugit.			
Angallannermi Isumannaallisaaneq	Ingerlatsinerit	Qaffasissor ujussuuvoq	CH14	Qamutit motoorillit tamarmik aqqusinikkut isaaffikkoortut sukkassusissaasa killiligaanerat atuutissaaq.	Ilimanangil aq	Annertuneruvo q	Annertuvoq
			CH15	Qamutit motoorillit oqimaatsut angallatissagaangata ingerlaqatigiikkuutaanik annertunngitsunik atuisarnissamut periarfissat GML-ip misissorpaa.			
			CH16	Angallanermik qaammaasaqarnerup annerulersinnissaa siunertarlugu isumannaatsumik najukkami angallanneq pillugu paasisitsiniaanerit Narsap illoqarfia peqatigalugu suleqatigiissutigineqassapput. Pilersaarutit immikkut ittut meeqqeriviit aamma atuariit peqatigalugit suleqatigiissutigineqassapput meeqqanut minnerusunut aarlerinartuusinnaasut minnerulersinniarlugit.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit tuniluuttartut	Sanaartorneq	Qaffasissor ujussuuvoq	CH17	Sanaartornermik suliallit ataatsimut oqaatigalugu Narsap illoqarfianit immikkoortinneqassapput, taamalu attassuteqaqatigiissinnaaneq millisinneqarluni.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			CH19	Sulisorineqartut tamarmik, nioqqutinik imaluunniit kiffartuussinerit ilaanik pilersuisuusut tikeraartullu pissusilersornissamut malittarisassanik atsiugaqassapput, taakkunani piumasarineqarpoq sulisorineqartut najukkami innuttaasunut ataqqinnittumik inuppalaartumillu pissagaat. Najoqqutat taakku sulisorineqartut Kalaallit Nunaannut tikinnerannit (Narsarsuarmut imaluunniit Qaqortumut) aallarnissaasalu tungaannut atuutissapput.			
			CH20	Kinguaassiuutitigut nappaatit pillugit, HIV/AIDS ilanngullugit, sulisorineqartunut tamanut paasisitsiniaanernik ingerlatsineq.			
			CH21	Sulisunut usuup puuinik tunniussineq.			
			CH22	Suliffiup nakorsiartarfiani kinguaassiuutitigut nappaatinik suussusiliineq misissortinnerlu (HIV ilanngullugu) aammalu siunnersuineq kiisalu pisariaqartillugu innersuussisinnaaneq.			
			CH23	Sulisut peqqissusaasa nakkutiginissaat aammalu Narsami Kommune Kujallermilu peqqinnissaqarfiit paasissutissanik avitseqatigisarnissaat pisariaqartillugulu pissusilersuutit allanngortinniarlugit paasitsiniaanernik inerisaanerit.			
			CH24	GML-ip innuttaasunut kinguaassiuutitigut nappaatit tuniluuttarnerat paasitsiniutigissallugu aammalu isumannaatsumik atoqateqartarnissaq kaammattuutiginiarlugu Narsami peqqinnissaqarfimmi oqartussat suleqatigissavai.			
			CH25	Sulisut tamarmik (suminngaanneerteri apeqqutaatinnagu) atorfinninginnermi peqqissusaat misissorneqassaaq aammalu aalajangersimasumik misissorneqartassapput atorfinereeraangamik. Peqqissutsimik misissuinnermi pingaarnertut TB-rtoqarnersoq misissorneqartassaaq TB-mullu pasinartoqarsimappat suliniummi atorfimmu neqeroortoqartinnagu TB-mut katsorsaasoqaaqqaassaaq. Atorfinninginnermi kinguaassiuutitigut nappaateqartoqarnersoq misissorneqassanngilaq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit tuniluuttartut	Sanaartorneq	Qaffasissor ujussuuvoq	CH26	Sanaartorfimmi ineqarfiugallartussami aammalu nunaqarfeerassami inuunermi atugassarititaasut ima pilersaarusionsorneqassapput sulisorineqartut akornanni TB-mik tunillaassuisinnaaneq (tassanngaanniillu najukkami inuiaqatigiinnut siammaassinnaalluni) millisarniarlugu sulisut tamarmik naammattumik inissaqarluartinnissaat qulakkeerneqassasoq.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			CH38	Nappaalanerit aamma nappaalanersuit isumaginissaannut pilersaarutit Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa piumasaqaataat naapertorlugit pissapput.			
	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	CH18	Ingerlatsinermik sulisut nakkutigisami pulaartunik unnuiffiqeqqusaanngitsumi ineqartinneqassapput.	Ilimananngil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			CH19	Sulisorineqartut tamarmik, nioqqutini imaluunniit kiffartuussinerit ilaanik pilersuisuusut tikeraartullu pissusilersornissamut malittarisassanik atsiugaqassapput, taakkunani piumasarineqarpoq sulisorineqartut najukkami innuttaasunut ataqqinnittumik inuppalaartumillu pissagaat. Najoqqutat taakku sulisorineqartut Kalaallit Nunaannut tikinnerannit (Narsarsuarmut imaluunniit Qaqortumut) aallarnissaasalu tungaannut atuutissapput.			
			CH20	Kinguaassiutitigut nappaatit pillugit, HIV/AIDS ilanngullugit, sulisorineqartunut tamanut paasisitsiniaanernik ingerlatsineq.			
			CH21	Sulisunut usuup puuinik tunniussineq.			
			CH22	Suliffiup nakorsiartarfiani kinguaassiutitigut nappaatinik suussusiliineq misissortinnerlu (HIV ilanngullugu) aammalu siunnersuineq kiisalu pisariaqartillugu innersuussisinnaaneq.			
			CH23	Sulisut peqqissusaasa nakkutiginnissaat aammalu Narsami Kommune Kujallermilu peqqinnissaqarfiit paasissutissanik avitseqatigisarnissaat pisariaqartillugulu pissusilersuutit allanngortinniarlugit paasitsiniaanernik inerisaanerit.			
			CH24	GML-ip innuttaasunut kinguaassiutitigut nappaatit tuniluuttarnerat paasitsiniutigissallugu aammalu isumannaatsumik atoqateqartarnissaq kaammattuutiginiarlugu Narsami peqqinnissaqarfimmi oqartussat suleqatigissavai.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit tuniluuttartut	Ingerlatsinerit	Annertuvoq	CH25	Sulisut tamarmik (suminngaanneereri apeqqutaatinagu) atorfininnginnermi peqqissusaat misissorneqassaaq aammalu aalajangersimasumik misissorneqartassapput atorfinereeraangamik. Peqqissutsimik misissuinnermi pingaarnertut TB-rtoqarnersoq misissorneqartassaaq TB-mullu pasinartoqarsimappat suliniummi atorfinimut neqeroortoqartinnagu TB-mut katsorsaasoqqaassaaq. Atorfininnginnermi kinguaassiuutitigut nappaateqartoqarnersoq misissorneqassanngilaq.	Ilimanangil aq	Ingasanngitsoq	Ingasanngitsoq
			CH26	Sanaartorfimmi ineqarfiugallartussami aammalu nunaqarfeerassami inuunermi atugassarititaasut ima pilersaarusioreneqassapput sulisorineqartut akornanni TB-mik tunillaassuisinnaaneq (tassanngaanniillu najukkami inuiaqatigiinnut siammaassinnaalluni) millisarniarlugu sulisut tamarmik naammattumik inissaqarluartinnissaat qulakkeerneqassasoq.			
			CH38	Nappaalanerit aamma nappaalanersuit isumaginissaannut pilersaarutit Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa piumasaqaataat naapertorlugit pissapput.			
	Matusineq	Annikippoq	CH19	Sulisorineqartut tamarmik, nioqqutinik imaluunniit kiffartuussinerit ilaanik pilersuisuusut tikeraartullu pissusilersornissamut malittarisassanik atsiugaqassapput, taakkunani piumasarineqarpoq sulisorineqartut najukkami innuttaasunut ataqqinnittumik inuppalaartumillu pissagaat. Najoqqutat taakku sulisorineqartut Kalaallit Nunaannut tikinnerannit (Narsarsuarmut imaluunniit Qaqortumut) aallarnissaasalu tungaannut atuutissapput.	Annikitsuar aararsuuvoq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
			CH20	Kinguaassiuutitigut nappaatit pillugit, HIV/AIDS ilanngullugit, sulisorineqartunut tamanut paasisitsiniaanernik ingerlatsineq.			
			CH21	Sulisunut usuup puuinik tunniussineq.			
			CH22	Suliffiup nakorsiartarfiani kinguaassiuutitigut nappaatinut (HIV ilanngullugu) misissortissinnaaneq aammalu siunnersuineq kiisalu pisariaqartillugu innersuussisinnaaneq periarfissaassapput.			
			CH23	Sulisut peqqissusaasa nakkutiginnissaat aammalu Narsami Kommune Kujallermilu peqqinnissaqarfiit paasisutissanik avitseqatigisarnissaat pisariaqartillugulu pissusilersuutit allanngortinniartugit paasitsiniaanernik inerisaanerit .			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit tuniluuttartut	Matusineq	Annikippoq	CH24	GML-ip innuttaasunut kinguaassiutitugut nappaatit tuniluuttarnerat paasititsiniutigissallugu aammalu isumannaatsumik atoqateqartarnissaq kaammattuutiginiarlugu Narsami peqqinnissaqarfimmi oqartussat suleqatigissavai.	Annikitsuar aararsuuvoq	Ingasanngitsoq	Annikippoq
			CH25	Sulisut tamarmik (suminngaanneernerit apeqputaatinnagu) atorfininnginnermi peqqissusaat misissorneqassaaq aammalu aalajangersimasumik misissorneqartassapput atorfinereeraangamik. Peqqissutsimik misissuinnermi pingaarnertut TB-rtoqarnerisq misissorneqartassaaq TB-mullu pasinartoqarsimappat suliniummi atorfinimut neqeroortoqartinnagu TB-mut katsorsaasoqaaqaaassaaq. Atorfininnginnermi kinguaassiutitugut nappaateqartoqarnerisq misissorneqassanngilaq.			
			CH26	Sanaartorfimmi ineqarfiugallartussami aammalu nunaqarfeerassami inuunermi atugassarititaasut ima pilersaarusiorneqassapput sulisorineqartut akornanni TB-mik tunillaassuisinnaaneq (tassanngaanniillu najukkami inuiaqatigiinnut siammaassinnaalluni) millisarniarlugu sulisut tamarmik naammattumik inissaqarluartinnissaat qulakkeerneqassasoq.			
			CH38	Nappaalanerit aamma nappaalanersuit isumaginissaannut pilersaarutit Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa piumasaqaataat naapertorlugit pissapput.			
Nappaatit nalinginnaasut	Sanaartorneq	Annertuvoq	CH27	Pujortartarfiunnginnissamik sukangasumik politikkeqarneq GML-ip illuutaani allaffiusuni aamma immikkoortuni matoqqasuni tamani ingerlanneqassaaq. Pissutsit naapertorlugit sulisut pujortartarunnaarnissaannik kajumissaarneqassapput, suliffeqarfiullu nakorsiartarfia pujortartarnermik unitsitsinissaq pillugu paasisitsiniaanernut siunnersuisassaaq.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			CH28	Suliniuummi aanngajaarniutinut aamma imigassartorsimanermut sukkulluunniit misissuisarnerit eqqunneqassapput, sulisunullu, nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu misissuinnermik qaangiilluanngitsunut akuersaanngilluinnarnertalimmik.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nala	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguner	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit nalinginnaasut	Sanaartorneq	Annertuvoq	CH29	Sulisut silami timigissarnernut peqataasarnissaannut kaammattorneqassapput, sullivinnilu eqqartueriaatsit inerisarneqassallutik sulisut suilngikkaangamik oqariatuutit taamaattut ilaqtaminnut ingerlatikkuminarnerulersinniarlugit.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			CH30	Sulisorineqartunut inissiat (sanaartorfiup nalaani ineqarfiugallartussami aamma nunaqarfeerassami) timigissartarfeqassapput immikkoortunillu allanik timersuutitik aallussinernut atugassianik.			
			CH31	Sulisut Narsami timersorluni unamminernernut peqataasarnissaat nutaanillu unammisitsinernik pilersineqartunik aamma tapersuisarnissaat kaammattuutigineqartassaaq.			
			CH32	Sulisunut inissialianut nerisassianik pilersuisartut sulisut nerisarneri tulluurtunik annertussusilerneqartarnissaannut ilisimasatik atortassavaat, suliffimmilu nerisat nalimmatsigaasimanissaat isumagissallugu.			
	Ingerlatsinerit	Qaffasissor ujussuuvog	CH27	Pujortartarfiunnginnissamik sukgasumik politikkeqarneq GML-ip illuutaani allaffiusuni aamma immikkoortuni matoqqasuni tamani ingerlanneqassaaq. Pissutsit naapertorlugit sulisut pujortartarunnaarnissaannik kajumissarneqassapput, suliffeqarfiullu nakorsiartarfia pujortartarnermik unitsitsinissaq pillugu paasisitsiniaanernut siunnersuisassaaq.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			CH28	Suliniunni aannqajaarniutinut aamma imigassartorsimanermut sukkulluunniit misissuisarnerit eqqunneqassapput, sulisunullu, nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu misissuinerit qaangiilluanngitsunut akuersaangilluinnarnertalimmik.			
			CH29	Sulisut silami timigissarnernut peqataasarnissaannut kaammattorneqassapput, sullivinnilu eqqartueriaatsit inerisarneqassallutik sulisut suilngikkaangamik oqariatuutit taamaattut ilaqtaminnut ingerlatikkuminarnerulersinniarlugit.			
			CH30	Sulisorineqartunut inissiat (sanaartorfiup nalaani ineqarfiugallartussami aamma nunaqarfeerassami) timigissartarfeqassapput immikkoortunillu allanik timersuutitik aallussinernut atugassianik.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Nappaatit nalinginnaasut	Ingerlatsinerit	Qaffasissor ujussuuvoq	CH31	Sulisut Narsami timersorluni unamminernernut peqataasarnissaat nutaanillu unammisitsinernik pilersinneqartunik aamma tapersersuisarnissaat kaammattuutigineqartassaaq.	Ajornanngil aq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			CH32	Sulisunut inissialianut nerisassianik pilersuisartut sulisut nerisarneri tulluurtunik annertussusilerneqartarnissaannut ilisimasatik atortassavaat, suliffimmilu nerisat nalimmatsigaasimanissaat isumagissallugu.			
			CH33	Nunaqarfeeqqami pisiniarfissuaq peqqinnartunik tamulugassanik allaasunik qinigassaqartassaaq, ajornanngissusialu naapertorlugu nerisassanik sumiiffimmeersunik nioqquteqartassalluni.			
	Matusineq	Ingasanngit soq	CH27	Pujortartarfiunnginnissamik sukangasumik politikkeqarneq GML-ip illuutaani allaffiusuni aamma immikkoortuni matoqqasuni tamani ingerlanneqassaaq. Pissutsit naapertorlugit sulisut pujortartarunnaarnissaannik kajumissaarneqassapput, suliffeqarfiullu nakorsiartarfia pujortartarnermik unitsitsinissaq pillugu paasisitsiniaanernut siunnersuisassaaq.	Annikitsuar aararsuuvoq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			CH28	Suliniunni aanngajaarniutitut aamma imigassartorsimanermut sukkulluunniit misissuisarnerit eqqunneqassapput, sulisunullu, nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu misissuinerik qaangiilluannigitsunut akuersaannigilluinnarnertalimmik.			
			CH29	Sulisut silami timigissarnernut peqataasarnissaannut kaammattorneqassapput, sullivinnilu eqqartueriaatsit inerisarneqassallutik sulisut suilngikkaangamik oqariatuutit taamaattut ilaquuttaminnut ingerlatikkuminarnerulersinniarlugit.			
			CH31	Sulisut Narsami timersorluni unamminernernut peqataasarnissaat nutaanillu unammisitsinernik pilersinneqartunik aamma tapersersuisarnissaat kaammattuutigineqartassaaq			
Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	CH34	Suliffeqarfiup aamma Narsami Kommune Kujallermilu isumaginninnermik ilitersuisut akornanni illugiilluni oqaloqatigiinnerit tarnikkut peqqissuseq pillugu paasisitsiniaanernik ingerlatsiniarluni.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Inuttut tarnikkullu atugarissaarneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	CH35	Suliniuttip sulisoqarnermut politikkeqarnerit makku tunngavigalugit assigiinngisitsinerit akuersaanngilluinnarnerannik immikkut ersersitsisut: suaassuseq, ammip qalipaataa, kinguaassiuutitigut sammiveqarneq, innarluuteqarneq, peqqissuseq, upperisaq imaluunniit nakimanani isuma, naalakkersuinikkut sorlernut ilaaneq, suliatigut peqatigiiffimmut ilaasortaaneq imaluunniit innuttaasutut inissisimaneq tunngavigalugu.	Ilimanarpoq	Ingasanngitsoq	Annertuvoq
			CH36	Sulisut kalaallit aamma inuussutissarsiornikkut suleqatigisat oqaluttuaat iluatsilluarsimasut pillugit oqaluttuarineqartut pimoorussilluni pilerisaarineq kommunip iluani oqaluttuarineqarsinnaasut siamasinnerusumillu nunami tamarmi.			
			CH37	Nunaqarfinnut saqqummiinialluni angalanerit GML-ip siusinnerusukkut ingerlassimasaanik nangitsineq.			

Inuiaqatigiit aqqissuussaannerat inuiaqatigiinnilu inuuneq

Illoqarfimmut nooraneq	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	SO1	Suliniuttip suliffissanut periarfissat aammalu taakkuninnga ingerlatsissagaanni suut piumasarineqarnersut paasinarluartumik paasissutissiissutigineqarnissaat	Ilimanangil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			SO2	Kiffartuussivinni piusuni kiffartuussinerim ilungersunartorsiorfiusut paasiniarlugit aammalu annikillisinnaannut pilersaarummik ilusilersuiniarluni Kommune Kujalleq suleqatigineqassaaq			
Attaveqaatit, innuttaasunut kiffartuussinerit kiisalu pisortat tunniussaqaarsinnaa nerat	Sanaartorneru p matuneqarner a	Ingasanngit soq	SO3	Suliniuttip inerisarneqarnerata kingunerisaanik GML-ip Kommune Kujalliullu akornanni innuttaasut amerleriaataat aallaavigalugu aqutsisunik suleqatigiitsineq. Kommune Kujalliup ilisimasaq taanna atorlugu pisariaqartitsineq naapertorlugu kiffartuussinerit tunniuttarnissaannut piumasaqaataasussat pilersaarusiorsinnaalissavaa.	Ilimanangil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			SO5	Narsap illoqarfiani Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit periuseq nutaaq / uumasunut toqunikunut eqqaavissaq suussusersineqassapput kiisalu eqqakkanik immikkoortiterisummut pioreersumut allannguutissat piumasaqaataasut, taamaattoqarsimappat, pillugit eqqartueqatigiinneq.			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Attaveqaatit, innuttaasunut kiffartuussinerit kiisalu pisortat tunniussaqaarsinnaa nerat	Sanaartorneru p matuneqarner a	Ingasanngit soq	SO6	Suliniummi sulisunut, nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu suliffeqarfiup pissusilersornissamut malittarisassaanik eqqortitsinissamik piumasaqarneq sumiiffimmi eqqaanilu pinerluttuliortarnerup annertunerulersinnaanera millisassavaa. Tamanna sulit nukittorsarneqaqqissaaq sulisunut aamma nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu pissusilersornissamut malittarisassanut akertiusumik, inoqatiminut soqutiginninngitsumik pissusilersornernut aamma sammisaqarnernut inatsisinut naapertuutinngitsunut ilannguttunut maleruagassanik unioqqutitsisinut sukannersunik pillaaqartarnikkut.	Ilimanangil aq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			SO7	GML-ip SIRI (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) suleqatiginiarpaa sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu akuersissutitut suleriaaseqarnermut attuumassuteqartoq qanoq tapersorsorneqaarsinnaanersoq isumannaarniarlugu, aamma Danskit Nunaata Nunanut Allanut Ministeriaqarfia suleqatiginiarpaa nunamut isersinnaanermut akuersissutit atuutilersittarneri pillugit tapersorsorniarlugu aamma suleriaaseq sapinngisaq tamaat naapertorlugu akimmisaarfeerutitinniarlugu. Taamatuttaaq aamma Kalaallit Nunaata Naalakkersuisui ilanngutitinnegassapput sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu akuersissutitut akuersisartut pingaarnertut inissisimanerat tunngavigalugu. Aammattaaq suliniutip Aatsitassanut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik suleqatigisinnaavaa nunamut isersinnaanermut akuersissutitut aamma akuersissutitut allanik atuutilersinneqartarnissaannut pilertortumik suleriaaseqarnissap pilersinneqarnissaa siunertarlugu.			
	Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	SO3	Suliniutip inerisarneqarnerata kingunerisaanik GML-ip Kommune Kujalliullu akornanni innuttaasut amerleriaataat aallaavigalugu aqutsisunik suleqatigiisitsineq. Kommune Kujalliup ilisimasaq taanna atorlugu pisariaqartitsineq naapertorlugu kiffartuussinerit tunniuttarnissaannut piumasaqaataasussat pilersaarusiorsinnaalissavaa.	Ajornangil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiutip kingorna Ilimanassus eq	Ikiutip kingorna Kinguneri	Ikiutip kingorna Malunniutaa
Attaveqaatit, innuttaasunut kiffartuussinerit kiisalu pisortat tunniussaqaarsinnaa nerat	Ingerlatsinerit	Ingasanngit soq	SO4	GML-ip Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmik illugiilluni oqaloqateqarnerit aallartissavai Narsami peqqinnissaq pillugu kiffartuussinerit amerlanerulernerat qanoq ikorfartorneqaarsinnaanersut isumannaarniarlugu, ingerlatsilernerup nalaani atorfissaqartitsinerulernissap isumagineqarnissaa siunertarlugu.	Ajornanngil aq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsoq
			SO5	Narsap illoqarfiani Kommune Kujallermilu sulisut peqatigalugit periuseq nutaaq / uumasunut toqunikunut eqqaavissaq suussusersineqassapput kiisalu eqqakkanik immikkoortiterisummut pioreersumut allannguutissat piumasaqaataasut, taamaattoqarsimappat, pillugit eqqartueqatigiinneq.			
			SO6	Suliniummi sulisunut, nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu suliffeqarfiup pissusilersornissamut malittarisassaanik eqqortitsinissamik piumasaqarneq sumiiffimmi eqqaanilu pinerluttuliortarnerup annertunerulersinnaanera millisassavaa. Tamanna sulit nukittorsarneqaqqissaq sulisunut aamma nioqqutissat kiffartuussinerillu ilaannik pilersuisunut pulaartunullu pissusilersornissamut malittarisassanut akertiusumik, inoqatiminut soqutiginningsumik pissusilersornernut aamma sammisaqarnernut inatsisinut naapertuutinningsutun ilannguttunut maleruagassanik unioqqutitsisinut sukannersunik pillaaqeqartarnikkut.			
			SO7	GML-ip SIRI (Styrelsen for International Rekruttering og Integration) suleqatiginiarpaa sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu akuersissutinut suleriaaseqarnermut attuumassuteqartoq qanoq tapersersorneqaarsinnaanersaq isumannaarniarlugu, aamma Danskit Nunaata Nunanut Allanut Ministeriaqarfia suleqatiginiarpaa nunamut isersinnaanermut akuersissutit atuutilersittarneri pillugit tapersersorniarlugu aamma suleriaaseq sapinngisaq tamaat naapertorlugu akimmisaarfeerutitinniarlugu. Taamatuttaaq aamma Kalaallit Nunaata Naalakkersuisui ilanngutitinneqassapput sulisinnaanermut sumiikkallarsinnaanermullu akuersissutinik akuersisartut pingaarnertut inissisimanerat tunngavigalugu. Aammattaaq suliniutip Aatsitassanut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik suleqatigisinnaavaa nunamut isersinnaanermut akuersissutinik aamma akuersissutinik allanik			

Sunnerneqaat	Suliniutip nalaa	Ikiut sioqqullugu pingaaruta a	Qanoq iliutsit ikiuutaasut		Ikiuttip kingorna Ilimanassus eq	Ikiuttip kingorna Kinguneri	Ikiuttip kingorna Malunniutaa
				atuutilersinneqartarnissaannut pilertortumik suleriaaseqarnissap pilersinneqarnissaa siunertaralugu.			
Qangali ilisimasanik illersuineq siuarsaanerlu	Ingerlatsinerit	Annikippoq	SO8	Suliniuummi tuluit oqaasii atorineqassapput. Allagaatilli isumannaallisaanermut tunngasut tamarmik, paasissutissat, tusarniaanerit aammalu allaffissornikkut ingerlatsinermut allagaqaasiat sumiiffimmi oqaatsit illersorniarlugit danskisut kalaallisullu nutserneqarsimassapput.	Ajornanngilaq	Annikinneruvoq	Ingasanngitsaq
			SO9	GML-ip kalaallisut oqaatsit Kommune Kujallermit atorineqartut sumiiffimmi najugaqartut oqallittarfiini peqatigitillugit atorineqartarnissaat isumagissavaa.			
			EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisutut erseqqissaasunik pilerisaarutiniq suliaqarneq.			
			SO10	Kalaallit kulturiannut nukittorsaataasunik (soorlu kalaallit nerisassaataannik persuarsutiginninnikkut, qajartornikut, puisinniarnikkut, paarnartarnikkut il.il.) sammissaqartarnerisigut tapersersuinissamut periarfissat GML-ip suussusersissavai			
			SO11	Kalaallit ilaqtutaminnut ileqquminnullu piffissaqarniassammata sulinermit piffissat taakkununga naapertuuttunngorlugit aqqissuunneqassapput			
Inuit navianartumiittut aammalu inuiaqatigiinni ajornartorsiutit	Sanaartorneq Ingerlatsinerit Matusineq	Annikippoq	EM4	Sulisut kalaallit maligassiuisutut erseqqissaasunik pilerisaarutiniq suliaqarneq.	Ilimanangilaq	Annikinneruvoq	Annikippoq
			CH18	Sulisunut, pilersuisunut pulaartunullu pissuserissaarnissamut isumaqatigiissut (maleruagassanillu unioqquitsisunut pillaatit tassunga atasut) sakkortuup atuutsinnera			
			SO12	Najukkami inuiaqatigiinni aanngajaarniuteqarnera nalilerniarlugu Narsami politiinik suleqatigiissitsineq, najukkamilu inuiaqatigiinni aanngajaarniutiniq atornerluinermut sammiveqartunik iliuusissanik inerisaaneq.			

8.1 Nakkutiginninnermut naliliinermullu pilersaarut

Nalunaarsuiffik 8.2-imi takuneqarsinnaasutut suliniummik nakkutiginninnissamut nalilersuinissamullu pilersaarummut missingersuut suliarineqarsimavoq.

Nalunaarsuiffik 8.2 Nakkutiginninnermut naliliinermullu pilersaarummut missingersuut

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut	Inputs/Outputs	Nalunaaqputat kinaassusersiunngitsumik uppersarsarneqarsinnaasut (Nakkutilliinissanut pilersaarutit)	Nakkutilliinermi toqqammavik	Aarlerinartut tunngaviillu
Nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu aningaasaqarneq				
Anguniagaq: Kalaallit sulisussat sapinngisamik amerlatinnissai		Kalaallit sulisut sanaartornerup nalaani 17 %-iussapput	Ukiumut nalunaarut GML-imit suliarineqartoq	
		Ingerlatsinerup nalaani kalaallit sulisut 46 % (Ukiumi 1-imi) ingerlatsinerullu ingerlanerani qaffakkiartussalluni	Ukiumut nalunaarut GML-imit suliarineqartoq	
		Matunerata pilerseqqinnerullu nalaani kalaallit sulisut 85 %	Ukiumut nalunaarut GML-imit suliarineqartoq	
Anguniagaq: Kalaallit suliffeqarfiinut isumaqatigiissutit tunniunneqartut sapinngisamik amerlatinnissai	Input: Isumaqatigiissutit aggartarlugit suliffeqarfinnut sumiiffimmiittunut tunniuttarnissai ilimanarnerulissammat	Kalaallit suliffeqarfiutaannut isumaqatigiissutit amerlassusaat	Nuisitsinermi tunngavissaq	Tassani tunngavigineqarpoq kalaallit suliffeqarfiisa inuussutissarsiornikkut periarfissat suliniummut attuumassuteqartut iluaqutigerusukkaat. Periarfissat annerulissapput piffissami tamatuma nalaali piiaanermik suliniutit amerlanerusut pilersaarutigineqalerpata
	Input: Suliarinnittussarsiuussinermi piumasaqaatit pillugit paasissutissat sumiiffimmi suliffeqarfinnut tunniunneqarput	Kalaallit suliffeqarfiinik ataatsimeeqateqarluni paasissutissiinerit amerlassusaat	Ataatsimiinnermit imaqarniliat	
	Output: Suliffeqarfiit sumiiffimmiittut suliniummik aalajangersimasunik isumaqatigiissusiornissaq sapissanngilaat	Neqeroorutit sumiiffimmi suliffeqarfinnit tunniunneqartut amerlassusaat	Siunnersuutit tiguneqartut paasissutissartaat	
Anguniagaq: Ilanngutititsisoq aamma iluaqutit nalimmassakkamik agguarnerat	Input: Inuiaqatigiit akornanni ineriartortitsineramik suliniutinik ingerlataqarneq inunnut eqimattakkaanut navianartumiittunut sammisunik	Inuiaqatigiit akornanni ineriartortitsineramik suliniutinik ingerlataqarnerit inunnut eqimattakkaanut navianartumiittunut sammisut amerlassusaat	GML-ip inuiaqatigiit akornanni ineriartortitsineramik pilersitsiniarnerit pillugit nalunaarusiussaaq – inuiaqatigiinnit peqataasunit uppersarsagaasumik	
	Input: Arnat suliniummit pilersunik suliffissaqartitsinikkut periarfissanut attuumassuteqartunut inuussutissarsiornermik ilinniartitaanernut peqataasarnerat immikkut isiginiarneqassaaq	Arnat suliniummi sulisut, suliniuteqarnerullu malitsigisaanit toqqaannanngitsumik suliffeqartut amerlassusaat Arnat inuussutissarsiornermik ilinniakkamik naammassisut amerlassusaat	Suliffissaqartitsineq pillugu kisitsisit aamma inuiaqatigiinnit nalunaarusiat Inuussutissarsiornermik ilinniartitaaneq pillugu kisitsisit	

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut	Inputs/Outputs	Nalunaaqqutat kinaassusersiunngitsumik uppersarneqarsinnaasut (Nakkutilliinissanut pilersaarutit)	Nakkutilliinermi toqqammavik	Aarlerinartut tunngaviillu
Suliffiit kiisalu sulinermi atukkat				
Anguniagaq: Kalaallit sulisut sapinngisamik amerlatinnissai aamma kalaallit sulisut piginnaanngorsaqqinnerat aamma ilinniarnermik ingerlataqartut naammassisullu amerlanerulersinnerat	Input: Najukkani inuiaqatigiinni paasisitsiniaalluni ataatsimiittarnerit suliniutikkut periarfissat saqqummertut qanoq ittueneri nassuiarniarlugu	Soqutigisaqartut atorfininnissamut piumasaqaatit pillugit ukiumoortumik ataatsimeeqatigisarnerisa amerlassusaat	Soqutigisaqartut peqataaneri pillugu ataatsimiinneniti imaqaarniliat	
	Input: Ilinniarninnik atuarfinnillu illugiilluni oqaloqatigiinneq ilinniagaqarnerup imarisai branchiap pisariaqartitaanut naleqqussarnissai anguniarlugu	Aatsitassarsiornermut attuumassutilinni PKU-mi pikkorissartut amerlanerulernerat	PKU-mi pikkorissartut pillugit kisitsisit	
	Input: Majoriamik atuarfinnillu illugiilluni oqaloqatigiinneq atuartut atuarnerninnik naammassitinniarlugit kajumissaaqqullugit taamalu suliffeqarfeqarfimmu piareeqqullugit	Narsami atuartut naammassisut amerlassusaat (toqqaannartumik imaluunniit Majoriaq aqutigalugu ilinniakkamik naammassisut)	Narsami atuarfimmit Majoriamillu kisitsisit	
	Input: GML-imi sulisunut kalaallinut ilitersuussisoqarnermik aaqqissuussinermik naammassinninneq qaffatsinneqarnissat pilertornerusumik pisarnissaat siunertarlugu	Kalaallit aqutsinermi, atorfilittatut, teknikkeqarnermi allaffissornermilu GML-imi sulisut amerlassusaat	GML-ip sulisoqarnermut kisitsisaatai Naalakkersuisunullu nalunaartarnera	
	Input: Piiaaffiup matunerata kingorna sulisunut ilinniartitaanermik aaqqissuussinerit nutaamik suliffissarsionnissaannik ikiorniarlugit	Aatsitassarsiorfiup matunnginnerani sulisut ilinniartitaanermik aaqqissuussinernut peqataasut amerlassusaat	GML-ip ilinniartitaanermut kisitsisaatai	
	Output: Aatsitassarsiornermik Ilinniarninnik ilinniarsimasunik 40-nik atorfinitsitsiortuineq	Aatsitassarsiornermik Ilinniarninnik naammassisimasut atorfinitsinneqartut amerlassusaat	Aatsitassarsiornermik Ilinniarninnik naammassisimasut pillugit kisitsisit aamma GML-ip sulisoqarnermut kisitsisaatai	
	Output: Tunisassiornerup nalaani ilinniartut ukiumut ilinniartitaasut 15-it	Tunisassiornerup nalaani ilinniartut ukiumut naammassisut amerlassusaat	GML-ip sulisoqarnermut kisitsisaatai	

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut	Inputs/Outputs	Nalunaaqqutat kinaassusersiunngitsumik uppersarsarneqarsinnaasut (Nakkutilliinissanut pilersaarutit)	Nakkutilliinermi toqqammavik	Aarlerinartut tunngaviillu
Anguniagaq: Suliniummi sulisut Narsamilu inuiaqatigiit akornanni pissutsit tulluurtut angunissaat	Input: Najukkami maalaaruteqarnermi periaasissiamik pilersitsineq	Maalaarutit tiguneqartut amerlassusaat maalaarutillu imarisaasa sumut sammiveqaqqajaasarnarat	Soqutigisaqartut ilanngutitinneqartarnerat pillugu nalunaarusiaq	
	Input: Timersornermik pisoqartitsisarnissanut kajumissaarineq suliniummi sulisunit Narsamilu innuttaasunik peqataaffigineqartunik	Timersornermik pisoqartitsinerit amerlassusaat	Soqutigisaqartut ilanngutitinneqartarnerat pillugu nalunaarusiaq	
	Output: Narsami innuttaasut nunaqarfeeqqami sanaartorfimmilu sulisut	Narsami innuttaasut Suliniummi suliffeqartut amerlassusaat	GML-ip sulisoqarnermut kisitsisaatai	
	Output: Narsami inooqatigiinnikkut pissutsit tulluurtut	inooqatigiinnikkut pisut Suliniummi sulisunik peqataaffigineqartut politiit nalunaarsorneqartut amerlassusaat	Politiit kisitsisaataiat	
Nunami imaanilu aningaasaqarnikkut inangiineq				
Anguniagaq: Nunami atasinnaanissamut periarfissanut sunniutit malinnaasut minnerpaamiitinnissai	Input: Pujoralannik qinngornernillu aqutsinissamut aqqiissutinik naamassinninneq	Inuiaqatigiinni pujoralannik tuffigineqarnermut qinngorfigitinnermullu annertussutsinik qaangiisoqassanngilaq	Pujoralaat qinngornerillu annertussusaannik uuttuutinit Narsap lluani aamma Narsap illoqarfiani inissinneqarsimasunit nakkutilliinermi nalunaarusiat	Naasorissaasut aamma/imaluunniit aalisartut atasinnaaniarnannut periarfissaat assigiinngitsunik pissuteqartunik allanngoratarsinnaapput. Inuit ataasiakkaat isumaat ataatsimik pissuteqarnera pasinarsiinnarlugu
	Input: GML sumiiffimmi suliffeqarfiit akuttunngitsumik illugiilluni oqaloqatigisaleriarpai suliniut pillugu paasissutissiiniarluni.	Ataatsimiinnerit ingerlanneqartut amerlassusaat	Soqutigisaqartut peqataaneri pillugit kisitsisit	oqaatigisinnaavaat, kisianni sunniutit malinnaasut nalilersornissaannut pullavituq uppersarsarneqarsinnaasoq
	Input: GML-ip SPS aamma KNAPK illugiilluni oqaloqatigisaleriarpai suliniut pillugu paasissutissiiniarluni aamma nakkutilliinermi paasisat saqqummiunniarlugit	Ataatsimiinnerit ingerlanneqartut amerlassusaat	Soqutigisaqartut peqataaneri pillugit kisitsisit	tassaavoq avatangiisinut sunniutit malinnaasut nakkutigissallugit taavalu paasinnittaaseq pillugu apeqqummi suliarisassap inissisimani isummersoqatigiittarnikkut isumagalugit.
	Output: Nunaatillit aalisartullu uumasuutitik / isumalluutitik annertuumik sunnerneqanngitsut uppersarsarpaat	Suliniummi suliaqarnerit kingunerisaannik aalisartut nunaatillillu atasinnaanermut periarfissaanni annertuumik allanngortoqanngilaq	Sumiiffimmi nunaatilinnik aalisartunillu illugiilluni oqaloqateqartarnerit	

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut	Inputs/Outputs	Nalunaaqqutat kinaassusersiunngitsumik uppersarneqarsinnaasut (Nakkutilliinissanut pilersaarutit)	Nakkutilliinermi toqqammavik	Aarlerinartut tunngaviillu
Suliffimmi avatangiisit peqqinnartut isumannaatsullu				
Anguniagaq: Suliniummut atatillugu ajutoornerit ajoqusernerillu pitsaaliernerat	Input: Ajornartoornermi upalungaarsimanermullu pilersaarutit Kalaallit Nunaanni Upalungaarsimanermut Ataatsimiititaliaq ataqatigiissaaqatigalugu	Ajornartoornermi upalungaarsimanermullu pilersaarut inerisarneqareerpoq	Ajornartoornermi upalungaarsimanermullu pilersaarut pillugu allagaq paasissutissanik imalik Kalaallit Nunaanni Upalungaarsimanermut Ataatsimiititaliap uppersaanaera	
	Input: Suliniummi peqqinnissamut sillimaniarnermullu aqutsinissamut pilersaarut	Peqqinnissamut sillimaniarnermullu aqutsinissamut pilersaarut inerisarneqareerpoq	Allagaq peqqinnissamut sillimaniarnermullu aqutsinissamut pilersaarummik imalik	
	Input: Suliffimmi avatangiisit peqqinnartut isumannaatsullu siunnerfigalugit sulisut pisiortorfiillu tamarmik ulorianarsinnaasut pillugit ilinniartinneqarnerat	Ilinniartitsilluni pikkorissaanerit naammassineqartut amerlassusaat		
	Input: Atorfininneq sioqqullugu peqqissutsimik misissortinneq ukiumullu ataasiarluni sulisut tamarmik peqqissutsimik misissortinnerat			
	Output: Suliniummi namminermi ajutoortoqaratarsinnaaneramik annikillisaaneq	Suliniummi piffissamik suliffusussaagaluamik annaasaqarneq	Ukiup sisamararterutai tamaasa ajutoornerit pillugit kisitsisinik nalunaarusiorneq	
	Output: Ajutoortoqassagaluarp naleqquttumik piffissarlu eqqorlugu iliuuseqarnissap qularnaarnissaa, ajornartoornermilu suliniummi suliaqarfimmit pinasuatumik qimagutitsineq	Upalungaarsimanermut sungiusarneq		
Anguniagaq: Sulisunut suliffimmi avatangiisit peqqinnartut isumannaatsullu atatiinnarnissai	Input: Sulisut tamarmik ukiumut ataasiarlutik peqqissutsimik misissortittassapputna	Sulisut tamarmik nalunaarsuiffeqartinnerat	Suliffeqarfimmi peqqinnissaq pillugu kisitsisit	
	Output: Sulisut qinngornernik qinngorfigiteratarsinnaanerannik annikillisaaneq	Qinngorfigitinnerit annertussusaannut atatillugu nakkutilliinermut kisitsisit	Kisitsisit najukkami inuiaqatigiinnut ukiukkuutaartumik aamma Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa noqqaassuteqarnerisigut saqqummiunneqartassapput	

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut	Inputs/Outputs	Nalunaaqqutat kinaassusersiunngitsumik uppersarsarneqarsinnaasut (Nakkutilliinissanut pilersaarutit)	Nakkutilliinermi toqqammavik	Aarlerinartut tunngaviillu
Inuiaat peqqissusiat isumannaatsuunerlu				
Anguniagaq: Narsami eqqaanilu inuiaqatigiit isumannaatsut peqqissullu ataannarnissaat	Input: GML-ip pissusilersornissamut malittarisassai sulisunut pulaartunullu tamanut atuuppoq	Sulisut tamarmik pissusilersornissamut malittarisassat atsiussavaat	Suliffeqarfimmit kisitsisit	
	Input: Inuiaqatigiit immikkoortuini silaannaap pitsaassusaanik qinngorfigitinnernillu nakkutilliineq	Inuiaqatigiinni pujoralannik tuffigineqarnermut qinngorfigitinnernullu annertussutsinik qaangiisoqassanngilaq	Pujoralaat qinngornerillu annertussusaannik uuttuutinit Narsap Iluani aamma Narsap illoqarfiani inissinneqarsimasunit nakkutilliinermi nalunaarusiat	
	Input: Sulisut peqqissusaasa nakkutigineqarnerat nappaatit tunillannartut malunniuteqqajaanerit immikkut maluginiarlugu	Sulisut akornanni nappaatit tunillannartut annertuumik amerleriansimangitsut nalunaarsorneqarsimavoq	Napparsimasup nappaataanik nalunaarsuiffiit qajassuuttariaqarnerat pissutigalugu paasissutissat eqikkarneqartarput, suliniutillu nakorsiararfianit taamaallaat Narsami peqqinnissaqarfimmi oqartussanut tunniunneqartassallutik	
	Output: Narsami nappaatit tunillannartut annertussusaat annertuumik allannguuteqanngilaq	Narsap Peqqissaaveqarfiani nappaatinik tunillannartoqarnera annertuumik ajorseriaateqanngilaq	Narsami peqqinnissaqarfimmi oqartussaasunit kisitsisit	
Inooqatigiinnikkut aqqissuussaaneq kulturikkullu inuuneq				
Anguniagaq: Kinguneranik attaveqarnermut sunniuteqarnerluutaasut millisarnissaat aamma kiffartuussinernik pilersuisinnaassuseqarneq, ajornanngikkaangallu kiffartuussinernik tapersersuisarneq	Input: Sulisunut nunanit allamiunut nunamut isersinnaanermut akuersissutinik tunniussisarnarup pitsaanerpaamik tapersersornissaanut pilersaarut Kalaallit Nunaata Naalakkersuisui peqatigalugit inerisarneqartoq	Pilersaarut nunamut isersinnaanermut akuersissutinik sulisunit nunanit allaneersunit qinnuteqaataasut suliarinerannut tapersersuisussatut inerisarneqartoq	Pilersaarut inerisarneqareerpoq	
	Input: Narsami peqqinnissakkut kiffartuussinernik atorfissaqartitsinermi allannguutit isumaginissaannut pilersaarut Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik aamma Kommune Kujalleq peqatigalugit inerisarneqartoq	Narsami peqqinnissakkut kiffartuussinernik isumagisarnissai pillugit isumaliutiginninnerit qanoq aqunnissaannut pilersaarut Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik peqatigalugu inerisarneqartoq	Pilersaarut inerisarneqareerpoq	Sumiiffimmi oqartussaasut pilersaarutit suliarinerani suleqataanissaminut kajumipput.

9. Soqutigisaqartut ilanngutitinnerat

Immikkoortumi matumani soqutiginnittut GML-imit ilanngutitinneraqartornerat nassuiarneqarpoq aamma Suliniummut soqutiginnittut pingaarnerit ilisaritinnerat, VSB-imullu atatillugu soqutiginnittut ilanngutitinnissaannut aallussinerit pingaarnerit maangamut ingerlanneqarsimasut eqikkarneqarlutik. Tamatuma saniatigut pisortatigoortumik tusarniaaneq sioqqullugu tamatumalu nalaani ingerlatassat pilersaarutigneqartut pillugit attaveqaqatigiinnissamut iliuusissamik imaqarpoq, kiisalu aamma suliniut pillugu maalaaruteqarnermi periaasissiaq nassuiaatigneqarluni.

9.1 Soqutigisaqartut kikkuunerisa ilisaritinnerat

Soqutigisaqartut kattuffittut, suliffeqarfittut inuttullu ataasiakkaatut nassuiaaserneqarput suliniummit sunnerneqartussatut naatsorsuutigneqartut imaluunniit suliniummut soqutiginnittut. Nalunaarsuiffik 9.1-imi soqutigisaqartut pingaarnerit VSB-ip ingerlarngani eqikkarneqarput. Allattuiffik VSB-ip ingerlanneqarnerani suliffeqarfiit imaluunniit inooqataasut eqimattat nutaat ilanngutsinniarlugit ingerlaavartumik nutarterneqartassaaq.

Nalunaarsuiffik 9.1 Soqutigisaqartut pingaarnerit

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguutaa
OQARTUSSAT	
MLSA (Mineral License and Safety Authority)	Aatsitassanut Ikummatissanullu Aqutsisoqarfik
Ministries in Greenland: - The Premier's Office - Ministry of Finance - Ministry of Labour - Ministry of Industry - Ministry of Science and Environment - Ministry of Housing and Infrastructure - Ministry of Foreign Affairs and Energy - Ministry of Mineral Resources - Ministry of Health - Ministry of Fisheries, Hunting and Agriculture - Ministry of Education, Culture and Church - Ministry of Social Affairs, Family and Justice	Naalakkersuisoqarfiit: - Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia - Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik - Suliffeqarnermut Naalakkersuisoqarfik - Inuussutissarsiornermut Naalakkersuisoqarfik - Ilisimatusarnermut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik - Ineqarnermut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfik - Nunanut Allanut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfik - Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik - Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik - Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik - Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik - Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik
Municipality – Kommune Kujalleq: - The Mayor's department (Qaqortoq) - Industry and labour market, (Narsaq) - Culture, leisure and prevention (Narsaq) - Prevention consultant (Narsaq) - Housing and Environment (Qaqortoq) - Social Services (Qaqortoq)	Kommune Kujalleq: - Borgmesterip allaffia - Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Ingerlatsivik - Kulturi, Sunngiffik Pitsaaliuinerlu - Pitsaaliuinermi Siunnersorti

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguutaa
- School and pre-school (Nanortalik) - Finances (Qaqortoq)	- Teknikkeqarnermut, Ineqarnermut & Avatangiisinullu Ingerlatsivik - Isumaginninnermut Ingerlatsivik - Atuarfeqarfinnut ulluinnarnilu paaqqinnittarfinnik ingerlatsivik - Aningaasaqarnermik Ingerlatsineq
PISORTAT INGERLATAQARFII	
The Greenland Nature Institute	Pinngortitaleriffik
National Museum	Kalaallit Nunaata Katersugaasivia
Narsaq Museum	Narsap Katersugaasivia
Working Environment Authority	Sullivinnik Nakkutilliisoqarfik
(The former) National Association of Municipalities	KANUKOKA (atorunnaarnikuuvoq)
SULISUT SULISITSISULLU KATTUFFII	
Workers Union	Sulineramik Inuussutissarsiuqartut Kattuffiat (SIK)
Greenland's Business Association	SULISITSISUT
Greenlandic Employers' Association	Nunaqavisissut Suliffiutillit Kattuffiat (NUSUKA)
INGERLATANUT INERIARTORTITSINERMULLU KATTUFFIIT	
Visit Greenland	Visit Greenland
Greenland Venture	Greenland Venture
Greenland Business	Greenland Business
Local Trade Forum (Municipality of Kujalleq)	Inuussutissarsiornermut Siunnersuisoqatigiinniit (Kommune Kujalleq)
AALISARNERMUT, PINIARNERMUT NUNAATEQARNERMULLU SULINIAQATIGIIT	
Fisherman and Hunters Association (KNAPK)	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (KNAPK)
Sheep Farmers' Association	Savaatillit Peqatigiit Suleqatigiissut
ILINNIARTITAANERMUT SUNGIUSARNERMULLU ILINNIARFEQARFIIT	
School of minerals and petroleum (Råstofskolen)	Aatsitassalerinermik Ilinniarfik
School of Metal and Mechanics (from Jan 11 associated to School of Mining)	Saviminilerinermik Ilinnairfik (Januaari 2011-mili Aatsitassalerinermik Ilinniarfimmud attuumassuteqalerpoq)
Cooking School	INUILI
The workers' school	Sulisartut Højskoliat
KATTUFFIIT ALLAT	
Narsaq Earth Charter	Narsaq Earth Charter
Against uranium in Narsaq	Urani Naamik
AVATAQ	AVATAQ – Pinngortitaq avatangiisinullu peqatigiiffik
ICC – Inuit Circumpolar Conference	ICC – Inuit Circumpolar Conference
Women's Association (local representative in Narsaq)	Arnat Peqatigiiffiat (peqatigiiffiup Narsamit aallartitaat)

Tuluttut Nassuiaat	Kalaallisut taaguataa
Elders Association/Council (local representative in Narsaq)	Utoqqaat Peqatigiiffiat (peqatigiiffiup Narsamit aallartitaat)

9.2 Soqutigisaqartut ilanngutitinnissaannut ingerlatat

GML-ip soqutigisaqartut Kuannersuarni misissuisoqaqqaalerneraniilli isummersoqatigisarsimavai. Isummersoqatigiinnernut ilaasarsimapput pisortatigoortumik ataatsimiinnerit, ilanngullugit innuttaasunik ataatsimiisitsinerit kiisalu Narsami Nuummilu suliffeqarfiup sinniisuisa aamma kalaallit soqutigisaqartut akornanni pisortatiguunngitsumik eqqartueqatigiittarnerit. GMAS ukiuni amerlanerni soqutiginnittunut sunnerneqarsinnaasutut inissisimasunut Narsami Qaqortumilu (ilaatigullu Nanortalimmi) innuttaasunik ataatsimiisitsisarsimavoq Suliniutip killiffianik paasissutissiiniarluni sammisallu soqutigineqartut eqqartortinniarlugit imaluunniit ernummatigineqartut pillugit. Nalunaarsuiffik 9.2-miippoq VSB-ip ingerlarngata avataatigut GML-ip soqutigisaqartunik ilanngutitiniarluni ingerlassimasai pillugit eqikkaaneq naatsoq (eqikkaaneq peqqissaarnerusoq ilanngussaq B-mi takuneqarsinnaavoq).

Nalunaarsuiffik 9.2 VSB-imi sulineq sioqqullugu soqutigisaqartut pingaarnerit ilaatinneqarnerat

Ukioq	Sumiinnera / Soqutigisaqartut	Suunera	Siunertaq
2010	Narsaq, GML-ip allaffii	Illu tamanut ammasoq	Soqutigisaqartunut piiiaffimmi piiaanermut atatillugu suleriaatsit pillugit suliniummullu immikkut tunngatillugu nalinginnaasunik paasissutissiineq.
2011	Qaqortoq	Illu tamanut ammasoq	Soqutigisaqartunut piiiaffimmi piiaanermut atatillugu suleriaatsit pillugit suliniummullu immikkut tunngatillugu nalinginnaasunik paasissutissiineq.
Aug 2013	Kommune Kujallermi nunaqarfiit amerlanersaat	Paasisitsiniaalluni angalaneq	Angalaneq nunaqafimmi qavani Aappilattumi aallartinneqarpoq avanilu nunaqarfimmi Narsarsuarmi naammassineqarluni (savaatillit arlallit aamma peqataaffigisaanni). Suliniummik ataatsimut isiginninneq, soqutigisaqartullu soqutiginnittut Suliniut pillugu apeqquteqarsinnaallutik.
2014	Qaasuitsup Kommuniani Qeqertarsuup Tunuani illoqarfiit anginerit tikeraarneqarnerat	Paasisitsiniaalluni angalaneq	Suliniummik ataatsimut isiginninneq, soqutigisaqartullu soqutiginnittut Suliniut pillugu apeqquteqarsinnaallutik.
2014	Qeqqata Kommunea, illoqarfiit Sisimiut Maniitsorlu ilanngullugit	Paasisitsiniaalluni angalaneq	Suliniummik ataatsimut isiginninneq, soqutigisaqartullu soqutiginnittut Suliniut pillugu apeqquteqarsinnaallutik.
2015	Qassiarsummi Igalikumilu savaatillit	Paasisitsiniaalluni angalaneq	GMAS-ip Qassiarsummi Igalikumilu savaatillit Suliniut pillugu paasissutissanik kingullernik paasissutissippai, taakkulu ernumassutigisaannik eqqartuineq.
2015	Narsaq aamma Qaqortoq	Innuttaasunik ataatsimiisitsinerit	Savaatillit ataatsimeeqatigereernerisa kingorna innuttaasunik ataatsimiisitsinerit ingerlanneqarput, tassani GMAS-ip KNAPK-p (aalisartut piniartullu kattuffiata) najukkami sinniisai aamma isummersoqatigivai.

Pisortatigoortumik aaqqissuussinerit saniatigut GML Narsami toqqorsiveqarlunilu allaffeqarpoq, Nuummilu allaffeqarluni. Piffinni taakkunani marlunni soqutiginnittut allaffimmut attuumassuteqartunik apeqquteqariartortarnissaminut kaamattorneqartarput, Suliniummillu paasinnilerlutik. Naak Narsami inuiaqatigiit ikitsunnguugaluartut isummersoqatigiinneq pisortatiguunngitsaq annertoq inuit naapeqatigiikkaangamik inuiaqatigiinnilu ingerlassani peqataanermi ingerlanneqartarpoq. GML-ip siulersuisui sulisuilu najukkami oqallittarfiusuni peqataanissaannut kajumissaarneqartarput, sammisat amerlasuut pillugit najukkami innuttaasut suli isummersoqatiginissaannut periarfissaqartikkumallugit.

Soqutiginnittut amerlinerulersinniarlugit GML nittartagaqarpoq suliniut pillugu paasissutissanik imalimmik aalajangersimasumillu pisartumik nutarterneqartartumik. Nittartagaq danskisut, kalaallisut tuluttullu suliarineqarsimavoq. Suliniut akuerineqarpat GML-ip qaammammut nutaarsiassiisarneq kalaallisut tuluttullu allassimasoq saqqummersittarniarlugu pilersaarutigaa. Nutaarsiassiissutit nuunnerat (pappiaranngorlugu) najukkami najugalinnut agguarneqassaaq, nutaarsiassiissutillu qarasaasiatigut aamma pissarsiarineqarsinnaassalluni. GML-ip ukiumut marloriarluni Narsami innuttaasunik ataatsimiisitsisarnerit nanginniarlugit pilersaarutigaa, soqutiginnittunillu pingaarnernik isummersoqatigiittarnerit immikkoortumi 8.1-imi eqqartorneqartut ingerlatiinnarneqassapput. Najukkami atuarfiit suliffeqarfiilu immikkut qitiutillugit sammineqassapput. Aamma Kommune Kujallermi borgmesterimik allaffissornikkullu ingerlatsisuinik ataatsimeeqateqartarnerit ingerlatiinnarneqassallutik.

9.2.1 VSB-ip ingerlarnganut atatillugu soqutigisaqartut ilanngutitinneqarnerat

GML-ip VSB-imut suliarisassat allassimaffiat 2011-mi suliaralugu aallartippaa. 2011-p 2014-illu akornanni suliniutp immikkoortitaarneri assigiinngitsut isumaliutigineqarput (immikkoortoq 5 takuuk: Toqqagassat allat Nalilersornerat), suliarisassallu allassimaffiat nutartigaq tusarniaanerugallartut juuli 2014-imi nassiussorneqarpoq. Tusarniaanerugallartumut paasissutissat tamarmik, suliarisassat allassimaffiat inaarutaasoq ilanngullugu, uani pissarsiarineqarsinnaapput

<http://naalakkersuisut.gl/da/H%C3%B8ringer/Arkiv-over-h%C3%B8ringer/2014/Kuannersuit-forhoering>.

VSB-imut suliarisassat allassimaffiat 2014-imi aggustip naaneraniit oktobarip aallartinnissaata tungaanut ulluni 35-ni kikkunnut tamanut tusarniaassutigineqarpoq. 2015-illu affaani siullermi GML-ip suliarisassat allassimaffiat iluarsaataq NIN-imut akuerisassanngorlugu nassiuppaa. 2014-imi 2015-imilu saqqummersut nikingassutaat tassaapput tusarniaanermiit oqaaseqaatinut akissutit. Tusarniaanermi akissutit katersorneqarput Naalakkersuisut.gl-imilu tamanut saqqummersinneqarlutik, oqaaseqaatillu pingaaruteqartut tusarniaanermiit nalunaarusiatut saqqummersinneqarlutik, taannalu aamma internetikkut saqqummersinneqarluni. Suliniutp VSB-anut suliarisassat allassimaffiat oktober 2015-imi akuerineqarpoq.

Suliarisassat allassimaffiata akuerineqareernerata kingorna GLM-ip soqutiginnittunik isummersoqatiginittarnini ingerlatiinnarsimavaa ingerlatiinnarniarlugulumi ingerlarngit pisortatigoortut pisortatigunngitsullu aqqutigalugit.

2014-imi ataatsimiinnerit Suliffeqarnermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoqarfimmit aaqqissuunneqarput, 2015-imilu ataatsimiinnerit Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfimmit aaqqissuunneqarlutik. Ataatsimiinnerit ullui ataani erseqqissarneqarput:

- Uran pillugu paasisitsiniaalluni angalaneq - Uummannaq, Ilulissat, Aasiaat, Kangerlussuaq aamma Sisimiut, 2014;

- Uran pillugu paasisitsiniaalluni angalanerup nanginnera: Maniitsoq, Nuuk, Paamiut, Narsaq, Qaqortoq, Nanortalik, Narsarsuaq aamma Qassiarsuk, 2015; aamma
- Narsaq, agusti 2017.

VSB-imut missingiut NIN-imut misissugassanngorlugu 2015-imi nassiunneqarpoq. NIN-imit akissuteqartoqareernerata kingorna suliniutillu ilusianik allannguinerup ilanngunneqareerneratigut matumani VSB iluarsaataq NIN-imut 2018-ip qeqqani nassiunneqassaaq. Kikkunnit tamanit takuneqarsinnaasunngorlugu NIN-imit akuerineqareerneratigut Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa VSB-mut missingiut Naalakkersuisut.gl-imi minnerpaamik sapaatit akunnerini arfineq-pingasuni (8) kikkunnut tamanut tusarniaassutigitissavaa. Tusarniaassutigineqarnerata nalaani Kalaallit Nunaata Naalakkersuisui (GML suleqatigalugu) illoqarfinni nunaqarfinnilu suliniummit sunnerneqarsinnaasuni kikkunnut tamanut tusarniaallutik ataatsimiisitsinernik ingerlatsissapput. Siunnersuutigineqarpoq kikkunnut tamanut tusarniaallutik ataatsimiisitsinernik Illoqarfinni ukunani ingerlanneqassasut:

- Narsaq
- Qaqortoq
- Narsarsuaq
- Qassiarsuk
- Igaliku.

Soorlu VSB-imut suliarisassat allassimaffiata ineriartortinneqarnera assigalugu kikkunnit tamanit akissutit/oqaaseqaatit nalunaarsorneqarlutillu katersorneqassapput. Oqaaseqaatit pingaartut tusarniaanermi nalunaarusiami uppersaataatit inissinneqassapput. Tusarniaanermi nalunaarusiaq VSB-imut missingiummut allannguutit tunngaviattut, taamaattoqassappat, atorneqassaaq.

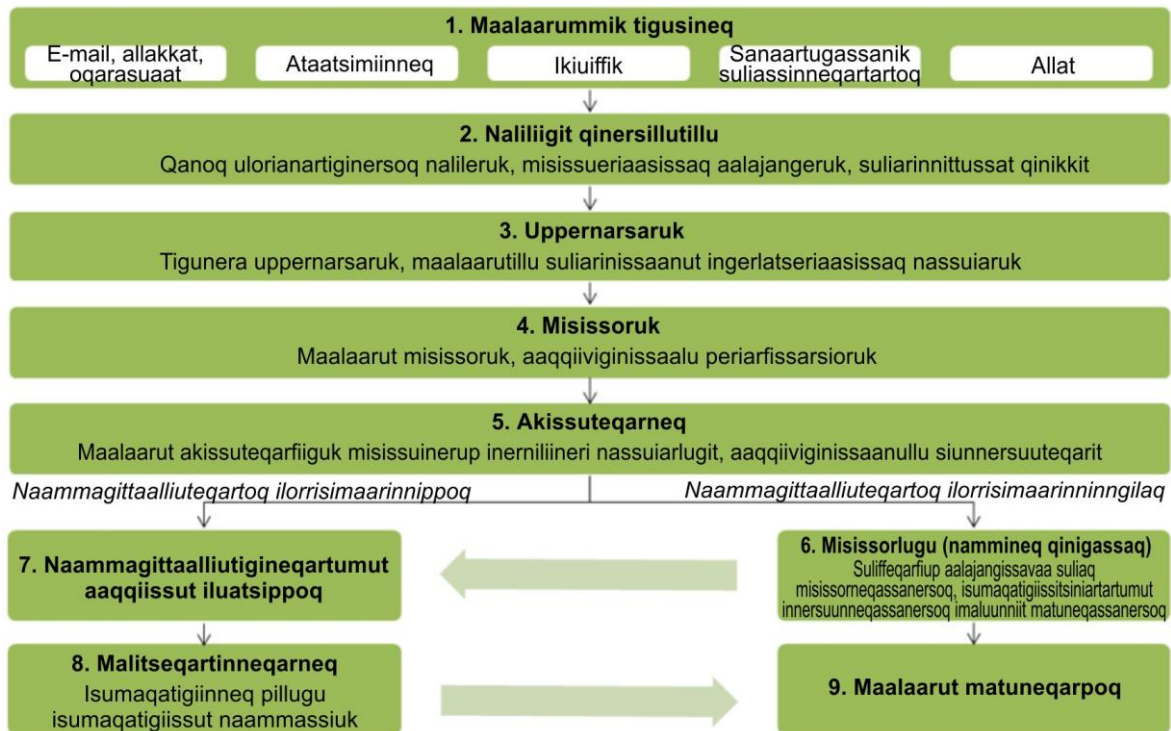
VSB-ip ingerlarngata ilaanut atatillugu GML nuna tamakkerlugu isummersoqatigiinneq aallartinniarpa aamma Kommune Kujallermik inuiaqatigiilu siuttunik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut eqqartorniarlugu. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip imarisai isumaqatigiissutigineqarpata Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuisa, Kommune Kujalliup GML-illu akornanni isumaqatigiissutigineqassaaq.

9.3 Maalaaruteqarnermi periaasissiaq

Maalaarut tassaavoq erumassut imaluunniit maalaarneq inummit imaluunniit inunnit eqimattaasunit inooqatigiinnit suliffeqarfiup ingerlanneqarneranit sunnerneqartunit saqqummiunneqartoq. Maalaaruteqarnermi periaasissiaqarnikkut siunertarineqarpoq soqutiginnittunit maalaarutit nalunaarsornissaannut, suliarinissaannut aqqiissuteqarfiginissaannullu ammasumik periaaseqarnermik pilersitsinissaaq.

Immikkoortoq tulluuttoq maalaaruteqarnermi periaasissiaqarnissamut siunnersuummik imaqarpoq GML-ip pilersikkumalersaagaa. Maalaarutiniq ingerlatseriaatsit ammasuussapput, ersarissumik aqqiissugaassapput, ajornaatsuussapput najukkamullu tunngaveqassallutik. Soqutigisaqartut taamaalerusukkunik naammagittaalliorsinnaapput kinaassutsiminnik isertuussillutik.

Oqaatsinik aalajangersimasunik periarfissaqarneq paasilluarlugu maalaarutit erumassutilluunniit kalaallisut, danskisut aamma/imaluunniit tuluttut nassiunneqarsinnaapput. Maalaaruteqarnermi periaasissiaq sanaartornerup aallartinneqannginnerani atulersinneqassaaq suliniutillu ingerlanera tamaat atuutsinneqassalluni. Maalaaruteqarnermi periaasissiaq erumassuteqarnermik suliniummut saqqummiussiniartunut assigiinngitsunik periarfissaqarpoq soorlu Takussutissiaq 9-1-imi takutinneqartoq.

Takussutissiaq 9-1 Maalaaruteqarnermi periaasissiap ingerlasarnera

Sanaartornerup aallartinneqannginnerani maalaartarnerup ingerlarngani annikitsortat tamaasa GML-ip sulariniarpai, taamaalippallu inooqatigiit attuumassuteqartut ingerlarngit taakku pillugit taakkununga kalleriutigissallugit. Maalaaruteqarnermi akineqarnissamut utaqqivissatut naatsorsuutigineqartut najoqqutassat tulluuttut iluanniissangatinneqarput:

- Maalaarutip tigusiinaneranut GML uppersarsaammik inummut kattuffimmulluunniit maalaaruteqartumut nassiuississaaq, maalaarutip tiguneranit ullut 3 qaangiutsinnagit;
- GML-ip maalaarut misissussavaa tiguneraniillu ullut 10 qaangiutsinnagit maalaaruteqartumut akissutaagallartumik saqqummiussissalluni (maalaarutigineqartup sulariniarnissaa siunertaralugu). Suliap paasilertoruminassusia apeqqutaatillugu maalaarutit aalajangersimasut ilai aaqiiviginiarnerat sivilunerusinnaavoq; aamma
- GML-ip maalaarutit tamaasa nakkutigissavai nalunaarsussallugillu. Suliffeqarfiup nammineq nakkutilliinermut nalunaarusiaani sapaatit akunneri tamaasa ersersittassavaat maalaarutit qassit suli “sularineqarnersut” aammalu qanoq sivilutigisumik “taamaassimanersut”. Maalaarutit ‘pisariitsut’ tiguneranniit qaammat ataaseq qaangiutsinnagu aaqinniarnissaat anguniarneqassaaq, maalaarutillu paasilertorumaannerusut tiguneranniit qaammatit pingasut qaangiutsinnagit aaqinniarneqassallutik.

10. IBA-mik isumaqatigiisummi killissaliussat

IBA tassaavoq akuersissuteqartup, kommunip Kalaallit Nunaannilu Naalakkersuisut akornanni isumaqatigiissut. "Piiaanermik suliniuteqarnerup ingerlarga tamaat kalaallit soqutigisaasa inuiaqatigiinnullu pisussaaffiisa peqataasunit illersornissaat isumaqatigiisummi siunertarineqarpoq" (MIE, 2016). VSB-ip sapaatini akunnerni arfineq-pingasuni tusarniaassutigineqareernerani IBA-mik isumaqatigiinniarnert aallartissangatinneqarput. VSB-imik nalunaarusiaq IBA-mik isumaqatigiinniarnermut tunngaviliissaaq. Isumaqatigiinneq anguneqarpat suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut uani saqqummersinneqassaaq www.naalakkersuisut.gl

Nalunaarsuiffik 10.1 Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip suliarinissaanut tunaartarineqartussatut suliarineqarsimavoq.

Nalunaarsuiffik 10.1 VSB-imi immikkoortut suleqatigiinnissamillu isumaqatigiisummut ilanngussat imminnut ataqtigiissinnerat

Ilanngussap normua	Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutissami ilanngussat imarisassaannut siunnersuutit	VSB-imi sumiinneranut innersuussut
Ilanngussaq 1	Suliniutip nassuiarnera	Immikkoortoq 3 - Suliniutip nassuiarnera
Ilanngussaq 2	Nakkutiginninneq, nalunaarusiorneq naliliinerlu	Immikkoortoq 8 - Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut (nakkutiginninneq naliliinerlu ilanngullugit)
Ilanngussaq 3	Kalaallit sulisut	Immikkoortoq 6.7 (ataannarnissamut toqqammavik suliffissaqartitsinerlu pillugit aallussaqaarnissamut paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.2.1 (Kalaallinik sulisoqarnerup pisiniartarnerullu kinguneranik sunniut) Immikkoortoq 7.3 (suliffissaqartitsinerup sulinermilu atugassarititat kinguneranik sunniut)
Ilanngussaq 4	Kalaallit sulisut ilinniartinnerat ilinniartitaanerallu	Immikkoortoq 6.4 (ilinniartitsinermi paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.3.2 (ilinniartitaanermi suliatigullu piginnaanerit ineriartortinnerisa kinguneranik sunniut)
Ilanngussaq 5	Kalaallit suliffiutaannik atuineq	Immikkoortoq 6.3 (Aningaasaqarnikkut paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.2.1.2 (Kalaallinik sulisoqarnerup pisiniartarnerullu kinguneranik sunniut) Immikkoortoq 7.3.3. (suliffissaqartitsinerup tassanngaannersup najukkamilu pisiniartarnerup kinguneranik sunniut)
Ilanngussaq 6	Kalaallit suliffeqarfiutaannut kalaallinut atugassarititaasut naapertorlugit isumaqatigiissutigineqartussatut neqeroorutissat allattorsimaffiat	Isumaqatigiinniutigineqassaaq.
Ilanngussaq 7	Kalaallit Nunaata aatsitassarsiornermik ingerlataqarfiani inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq	Immikkoortoq 6.3 (Aningaasaqarnikkut paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.2.1 (Kalaallinik sulisoqarnerup pisiniartarnerullu kinguneranik sunniut) Immikkoortoq 7.3.3. (suliffissaqartitsinerup tassanngaannersup najukkamilu pisiniartarnerup kinguneranik sunniut)

Ilanngussap normua	Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutissami ilanngussat imarisassaannut siunnersuutit	VSB-imi sumiinneranut innersuussut
Ilanngussaq 8	Nunaatilinnut, aalisartunut piniartunullu kingunerannik sunniutit	Immikkoortoq 6.7 (ataannarnissamut toqqammavik suliffissaqartitsinerlu pillugit aallussaqaarnissamut paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.4 (nunamik atuinerup aamma ataannarnissamut toqqammaviit nunamiittut kingunerannik sunniut) Immikkoortoq 7.5 (Imaani pisuussutit aamma ataannarnissamut tunngaviit imaaniittut kingunerannik sunniut)
Ilanngussaq 9	Peqqinneq	Immikkoortoq 6.5 (inuiaat peqqissusiat pillugu paasissutissat aallaaviusussat) Immikkoortoq 7.6 (Suliffimmi atugassarititaasut peqqinnartut kingunerannik sunniut) Immikkoortoq 7.7 (inuiaat peqqissusiat isumannaatsuunissaallu kingunerannik sunniut)
Ilanngussaq 10	Nunat tamalaat akornanni isumannaallisaanermut pisussaaffiit	Immikkoortoq 4.4
Ilanngussaq 11	Innuttaasut aningaasaqarnerannut attassisinnaanermullu apeqqutit allat	Immikkoortoq 7.8 (Inuiaqatigiit qanoq aaqqissuussaanerisa inuiaqatigiinnllu inuunerup kingunerannik sunniut)

11. Toqqammavigineqartut

Aage, H (2012) Alcohol Consumption in Greenland 1951-2010: consumption mortality, prices, *International Journal of Circumpolar Health*, Issue 71

Akilerartarnermut Aqutsisoqarfik. (2015) Udskrivningsprocenter for indkomståret 2015, Aka.gl December 1st 2014. Uanngaanneersoq
<http://aka.gl/~media/Skattestyrelsen/Meddelelser%20fra%202008/Nr%2084%20Udskrivningspcter%202015.pdf> July 28th, 2015.

AMEC Foster Wheeler (2018) TSF Environmental Risk Assessment Tailings Disposal and Closure Cover Options. Jan 2018

Arcadis (2018) Radiological Assessment for the Kvanefjeld Multi-Element Project in Narsaq Area, Greenland

Arcadis (2015). Uranium Product, Transportation Assessment, Kvanefjeld Multi-Element Project, Narsaq Area, Greenland

Arctic Today (2017) Mining returns to Greenland with the opening of Aappaluttoq ruby mine, May 8, 2017, <https://www.arctictoday.com/mining-returns-to-greenland-with-the-opening-of-the-aappaluttoq-ruby-mine/>

Asiaq (2005) *Radon i Grønlandske boliger*, Dorthe Petersen, Uffe S. Boe & Bjarne Persson, Greenland Survey ASIAQ. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
[http://www.byginfo.gl/Portals/0/Radon/Radon i grønlandske boliger 2005.pdf](http://www.byginfo.gl/Portals/0/Radon/Radon%20i%20gr%C3%B8nlandske%20boliger%202005.pdf)

Bjerregaard, P. & Aidt E.C. 2010) *Levevilkår, livsstil og helbred. Befolkningsundersøgelse 2005-2009*, Statens Institut for Folkesundhed. København. [http://www.si-folkesundhed.dk/upload/gr%C3%B8nlandsbog i format as5.pdf](http://www.si-folkesundhed.dk/upload/gr%C3%B8nlandsbog%20i%20format%20as5.pdf)

Bjerregaard, P, Jørgensen, M.E., (2013), Prevalence of obesity among Inuit in Greenland and temporal trend by social position, *American Journal of Human Biology*, Issue 25, Volume 3

Bjerregaard, P, and Larsen, C.V.L (2015) Time trend by region of suicides and suicidal thoughts among Greenland Inuit, *International Journal of Circumpolar Health*, Vol 74, Issue 1

Bjorg-Mortensen, K, Ladefoged, K, Obel, N, and Hellener, M (2013) The HIV epidemic in Greenland – a slow and spreading infection among adult heterosexual Greenlanders, *International Journal of Circumpolar Health*, Issue 72

Bureau of Minerals and Petroleum (BMP) (2009). Guidelines for Social Impact Assessments for mining projects in Greenland,

Blue Water Shipping (2015) Navigational Safety Investigation Study. Kvanefjeld Project.

Cairn Energy (2015). *Local Communities..* Retrieved from
<http://www.cairnenergy.com/files/reports/responsibility/cr2010/key-issues/greenland/local-communities.html> September 23rd, 2015.

Canadian Nuclear Safety Commission. (2015) *Types and sources of radiation*, Canadian Nuclear Safety Commission, Government of Canada. Derived from:
http://nuclearsafety.gc.ca/eng/resources/radiation/introduction-to-radiation/types-and-sources-of-radiation.cfm#natural_background_radiation September 26th, 2015.

Centre for Social Responsible Mining (2010) *Cumulative Impacts: A good practice guide for the Australian coal mining industry*. <https://www.csr.m.uq.edu.au/publications/cumulative-impacts-guide>

CIA World Factbook (2018) <http://www.cia.gov>

Committee for Greenlandic Mineral Resources to the Benefit of Society (2014), *To the benefit of Greenland*. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq:
https://greenlandperspective.ku.dk/this_is_greenland_perspective/background/report-papers/To_the_benefit_of_Greenland.pdf

Copenhagen Economics (2016) Targeted Support for Greenlandic Agriculture

Copenhagen Economics (2012) *Mining and Sustainable Economic Growth*,
<https://www.copenhageneconomics.com/dyn/resources/Publication/publicationPDF/6/296/1431935119/mining-and-sustainable-economic-growth.pdf>

Dahl-Pedersen, I.K, (2013) Physical activity pattern and its relation to glucose metabolism in Greenland – a country in transition, PhD Thesis, Centre for Health Research in Greenland, December 2013

Deloitte (2011) *Information guide on how to set up a business in Greenland*, 5th edition, October. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
<http://www.ga.gl/LinkClick.aspx?fileticket=yNLQLUPC9fg%3D&tabid=1264&language=da-DK>

DfU (2014). *Naalakkersuisut Uddannelsesstrategi: Lige Uddannelsesmuligheder for alle*, Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling,

DHI. (2015) Kvanefjeld Marine Discharges and Fjord Dynamics. Modelling and Interpretation of Ecotoxicology studies. Final Report.

DTU Nutech (2018) Predicted Radiation Exposure from Mining at Kvanefjeld

ERM (2018) Kvanefjeld Project – Air Quality Assessment

EWG (2016) EWG Statement on Agriculture, April 2016. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq:
http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Fiskeri_Fangst_Landbrug/DK/2016/ESU%20Redegørelse%20dk.pdf

GHD (2018). Kvanefjeld Project - Environmental Impact Assessment.

Global Health (2014) <http://www.globalhealth.gov>

GML (2015) Greenland Minerals and Energy Ltd, Kvanefjeld Feasibility Study. Maj, 2015.

GM (2016) Greenland Minerals and Energy Ltd, Kvanefjeld Feasibility Study

GoG (2018), Erhvervsportalen, www.businessingreenland.gl/en/ (accessed May 3rd, 2018)

GoG (2011) *National TB strategy 2012 – 2016*. Government of Greenland

GoG (2012). *Inuuneritta II, Naalakkersuisuts strategier og målsætninger for folkesundheden 2013-2019*, Departementet for Sundhed og Infrastruktur, Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Departement%20for%20Sundhed%20og%20Infrastruktur/Sundhed/Inuuneritta/Inuunerittali Dk_small.pdf

GoG, (2013a) Report by the Government of Greenland on the Implementation of CEDAW

GoG (2013b). *National strategi for selvmordsforebyggelse i Grønland 2013-2019*, Departementet for Sundhed og Infrastruktur. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
http://www.inatsisartut.gl/dvd/EM2013/pdf/media/1020463/pkt25_em2013_national_strategi_til_foerbyggelse_af_selvmord_i_groenland_rg_dk.pdf

GoG (2014a) *Greenland's oil and mineral strategy 2014-2018*. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Raastof/ENG/Greenland%20oil%20and%20mineral%20strategy%202014-2018_ENG.pdf

GoG (2020). *Greenland's mineral strategy 2020-2024*.
https://govmin.gl/wp-content/uploads/2020/03/Greenlands_Mineral_Strategy_2020-2024.pdf.

GoG (2014). Suppliers Greenland programavis.

GoG (2014). *Udkast til Vurdering af Samfundsmæssig Bæredygtighed for etablering af lufthavn ved Qaqortoq*, Departementet for Sundhed og Infrastruktur, June, 2014. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Infrastruktur/DK/Endelig%20VSB_dansk.pdf

[GoG \(2014\). *Misbrugsbehandling behov og samfundsmæssige gevinster*. Departementet for Sundhed og Infrastruktur](#)

GoG (2015). *Sektorplan for havnene i Grønland 2015 - 2025*, Selvstyret – Ressortområdet for Infrastruktur, Departementet for Bolig, Byggeri og Infrastruktur, Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
<http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Hearings/2015/sektoerplan/Documents/Sektorplan%20for%20Havne%202015%20-%202015%20DK.pdf>

Greenland Police (2014). *Year Statistics*, Uani pissarsiarineqarsinnaavoq:
<https://www.politi.dk/NR/rdonlyres/E9D90273-5C70-4092-84F9-FD7726A5EB47/0/%C3%85rsstatistik2014.pdf>

Grontmij (2013a) TANBREEZ Mining Greenland, Social Impact Assessment Report,
http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Hearings/2013/Tanbreez/Documents/3%20-%20SIA_EN_for_TANBREEZ_August%202013.pdf

Grontmij, (2013b). *Social Impact Assessment for the ISUA Iron Ore Project for London Mining Greenland A/S*,
<http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Raastof/Hoeringer/ISUA%202012/SIA%20London%20Mining%20final%20march%202013.pdf>

Grontmij (2015a) *Terms of Reference for the Social Impact Assessment – Kvanefjeld Multi-Element Project*, <http://www.ggg.gl/>

Grontmij (2015b), Citronen Base Metal Project, Social Impact Assessment, http://naalakkersuisut.gl/en/Hearings/Hearing-Archive/2015/Ironbark_SIA_EIA_NSI

Hamilton, L.C, and Rasmussen, R.O. (2010) Population, Sex Ratios and Development in Greenland, *Arctic*, 63, (I), pp.43-52

Kommune Kujalleq (2014) Economic Development – Proposal for a 10 year plan (unpublished)

HS Analyse (2011). Kuannersuit Local Use Study

IAEA (2014) *Radiation Protection and Safety of Radiation Sources: International Basic Safety Standards*, IAEA Safety Standards Series GSR Part 3, International Atomic Energy Agency. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq <http://www-pub.iaea.org/books/IAEABooks/8930/Radiation-Protection-and-Safety-of-Radiation-Sources-International-Basic-Safety-Standards-General-Safety-Requirements>

IAEA (2004) *Occupational Radiation Protection in the Mining and Processing of Raw Materials*, Safety Standards Series No. RS-G-1.6. International Atomic Energy Agency, Vienna. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq http://www-pub.iaea.org/MTCD/publications/PDF/Pub1183_web.pdf

ICMM (2016) *Benchmarking 2016 Safety Data*, <https://www.icmm.com/safety-data-2016>

ICRP (2007) *Recommendations of the ICRP*, https://disciplinas.stoa.usp.br/plginfile.php/235351/mod_resource/content/1/ICRP_103_todo.pdf

IFC (2013) *Good Practice Handbook – Cumulative Impact Assessment and Management: Guidance for the Private Sector in Emerging Markets*, https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/3aebf50041c11f8383ba8700caa2aa08/IFC_GoodPracticeHandbook_CumulativeImpactAssessment.pdf?MOD=AJPERES

IFC (2012) *Environmental and Social Performance Standards*, www.ifc.org

IFC (2009a) *Projects and People – A Handbook for Addressing Project Induced In-Migration*, https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_handbook_inmigration_wci_1319576839994

IFC (2009b) *Workers' Accommodation: Processes and Standards* https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_gpn_workersaccommodation

IFC (2007) *Environmental, Health and Safety General Guidelines*, <http://www.ifc.org/ehsguidelines>

ILO (1991) *C169 - Indigenous and Tribal Peoples Convention*, 1989 (No. 169). Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (Entry into force: 05 Sep 1991), International Labour Organization, Genève. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C169

International SOS (2011) Community Health Profiling, Kvanefjeld Project

Kommune Kujalleq (2018) Budget 2017, Kommune Kujalleq,

https://www.kujalleq.gl/Emner/Politik/BudgetterRegneskab/Budgetter?sc_lang=da

Kommune Kujalleq (2015a) *Nyttig information ved flytning til Grønland*, Kujalleq. Uanngaanneersoq

<http://www.kujalleq.gl/index.php/da/kommuni-pillugu/atorfiit/678-nyttig-information-ved-flytning-til-gronland> July 28th, 2015.

Kommune Kujalleq (2015b) Kujalleq.Kommuneplan 2011-2022 for Kommune Kujalleq.

Uanngaanneersoq <http://kujalleq.odeum.com/>

Kommune Kujalleq (2014 unpublished) Den økonomiske udvikling, Forslag til 10 årsplan.

Kue Young, T, Kelly, J.T, Friberg, J, Soininen, L and Wong, K.O (2016) Cancer among circumpolar populations: an emerging public health concern, *International Journal of Circumpolar Health*, Issue 75

Kwiatkowski & Ooi. (2003) *Integrated environmental impact assessment: a Canadian Example*, Bull World Health Organ vol.81 n.6, Roy E. Kwiatkowski & Maria Ooi, Geneva

MIE (2016) Social Impact Assessment (SIA) – Guidelines on the process and preparation of the SIA report for mineral projects - Draft

Ministry of Finance and Taxes, GoG (2017) *Political and Economic Report 2017*,

http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/ENG/POB%202017%20Engli sh%20web%20final%202017_07_07-1.pdf

Mittarfearfit (2018) www.mit.gl, accessed March 26th, 2018

Motke, I, Fumagalli, M, Korneliussen, T.S, Crawford, J.E, Bjerregaard, P, Jorgensen, M.E, Garup, N, Gullow, C, Linnberg, A, Pedersen, O, Hansen, T, Nielsen, R, and Albrechtsen A, (2015), Uncovering the Genetic History of the Present-Day Greenlandic Population, *The American Journal of Human Genetics*, Vol 96

Naalakkersuisut (2018) *Politics in Greenland*, <http://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Politics-in-Greenland>

National Board of Health (Landslægeembedet). Year Report 2011 and 2012. Uani

pissarsiarineqarsinnaavoq:

<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Landslaegeembedet/Aarsberetninger>

Niclasen, B and Mulvad, G (2010) Health Care and Health Care Delivery in Greenland, *International Journal of Circumpolar Health*, Vol 69, Issue 5

NIRAS (2011a). Kvanefjeld Multi-Element Project – Infrastructure Studies – Phase 2 – Accommodation Study, NIRAS Greenland A/S.

NIRAS (2011b). Kvanefjeld Multi-Element Project – Energy Supply Study (Johan Dahl Land Hydropower Project Update), NIRAS Greenland A/S.

NIRAS (2010) Aluminiumsprojektets økonomiske betydning

- NKA (2009) *Archaeological Interests in the Area around Kvanefjeld*, Narsaq, Greenland National Museum and Archives (NKA)
- NKA (2010) *Archaeological Survey Narsaq*, Greenland National Museum and Archives (NKA)
- NKA (2011) *Nunasarnaq and Kuannersuit Archaeology – A survey*, Greenland National Museum and Archives (NKA), Ilua Valley
- Orbicon (2015a) Local Use Study Kvanefjeld
- Orbicon (2015b) Kvanefjeld Multi-Element Project, Noise Assessment
- Økonomisk Råd, *Grønlands Økonomi*. 2014. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq:
<http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/Gr%C3%B8nlands%20%C3%98konomi%202014%20DK.pdf>
- Pedersen, M.L. (2012) Diabetes mellitus in Greenland, *Danish Medical*, Vol. 59, Issue 2
- Petersen (2004) *Radon and Other Indoor Environment Aspects in Greenlandic Dwellings*, Lene Marie Selma Petersen, Technical University of Denmark. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
<http://find.artek.byg.dtu.dk/media/reports/2004/04-02.pdf>
- Poppel, B. (2011) Annotated table report regarding Southern Greenland based on the Greenlandic part of the Survey of Living Conditions in the Arctic (SLICA)
- PwC (2011). Economic Impact Analysis: Mining Association of British Colombia, British Columbia
- Sermitsiaq (2013), *Nultolerancen over for Uran er ophævet*. October 24th 2013. Uanngaanneersoq
<http://sermitsiaq.ag/nultolerancen-uran-ophaeuet> Septembarip 23-at, 2015
- SOS International (2011), Community Health Profiling, Kvanefjeld Multi-Element Project, Greenland
- Statbank Greenland (2015) *Unemployment among permanent residents aged 18-64 years*, Statbank Greenland, August, 2015.
- Statistics Greenland (2018) Numerous datasets and tables found at <http://www.stat.gl>
- Statistics Greenland (2018) *Greenland in Figures, 2017 og 2019*
- Statistics Greenland (2014) *Greenland business structure*, Statistics Greenland, 2014.
- Statistics Greenland (2015) *Input-output table for 2011*, Statistics Greenland, 2015.
- TNG (2011) *Projekt Brief*, True North Gems Inc. Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
<http://www.truenorthgems.gl/upload/pdfs/ProjectBrief-DanishFinal.pdf>
- Transportkommissionen (2010). *Personbefordring i Sydgrønland*, Uani pissarsiarineqarsinnaavoq
<http://www.transportkommissionen.gl/LinkClick.aspx?fileticket=XhUeDNNv3eA%3d&tabid=85&language=da-DK>

UNESCO (2017) Kujataa Greenland: Norse and Inuit Farming at the Edge of the Ice Cap, <https://whc.unesco.org/en/list/1536/documents/>

United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation (UNSCEAR) (2008). *Sources and Effects of Ionizing Radiation*. New York, Naalagaafiit Peqatigiit.

Watkinson, (2009) Nunami kuultisiorfik - Inuiaqatigiinnut Kingunerisassaanik Nalilersuineq

WHO (2018) Density of Physicians, http://www.who.int/gho/health_workforce/physicians_density_text/en/ accessed March 29th, 2018

WHO (2016) Fighting TB in Greenland, World Health Organisation Regional Office for Europe, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/communicable-diseases/tuberculosis/news/news/2016/06/fighting-tb-in-greenland>, accessed April 1st, 2018

WHO Regional Office for Europe (2016), Tuberculosis prevention, control and care in Greenland – Report of a review mission 5-10 June 2016, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0010/339841/TB-review-Greenland-2016final2.pdf?ua=1, accessed 1 April 2018

WHO (2013) *Health Effects of Particulate Matter*, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0006/189051/Health-effects-of-particulate-matter-final-Eng.pdf

World Nuclear Association (2018) *Naturally Occurring Radioactive Minerals (NORM)* <http://www.world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/radiation-and-health/naturally-occurring-radioactive-materials-norm.aspx>

Inuttut attaveqatigiinneq

Blue Ice Explorer Tourismip aallartitaa, Narsarsuaq, inuttut attaveqatigiinneq, interview, August 2017

Ujaqqanut erlinnartunut akuersissutilik (Narsaq), inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, August 2017

ICC Greenlandimi aallartitaq, inuttut attaveqatigiinneq, ataatsimiinneq, August 2017

Narsap Iluani nunaatilik, inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, August 2017

Ipuitaq, inuttut attaveqatigiinneq, 5 September, 2015

KNAPK aallartitaa, inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, August 2017

Kommune Kujalleq (Keld Jensen) inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, 19 July, 2015

Kommune Kujalleq, inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, August 2017.

Majoriip aallartitaa (Joseph Petersen), inuttut attaveqatigiinneq, apersuineq, August 2017

Neqi, inuttut attaveqatigiinneq, e-mailikkut allaqatiginnerit, 3 June, 2015.

Neqi, inuttut attaveqatigiinneq, ataatsimiinneq, 21 October, 2014.

Politiit aallartitaat, Narsaq, inuttut attaveqatigiinneq, August 2017

Piareersarfik Qaqortoq, inuttut attaveqatigiinneq, 25, August, 2015.

Piareersarfik Nanortalik, inuttut attaveqatigiinneq, 15 October 2014.

Piareersarfik Nanortalik, inuttut attaveqatigiinneq, 24 September 2015.

Tuttuutilik, inuttut attaveqatigiinneq, 13 November, 2014.

12. Ilanngussaq A Kalaallit suliffeqarfiutaat Suliniummut attuumassuteqarsinnaasut

Angallanneq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Air Greenland A/S http://www.airgreenland.com/about/annual-report	Silaannakkut angallanneq	Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqartoq	Nunami namminermi nunanullu tamalaanut timmisartuussinerit Ilaasunik, allakkanik nassiussanillu Kalaallit Nunaanni nunaqarfinnut silaannakkut angallassinissamut akuersissuteqarpoq (2015-ip naanera tikillugu). Aamma qulimiguulimmik ambulancetut/nakorsanik angallassineq, attartukkamik timmisartuunneqarneq		Narsarsuaq/Narsaq - mut/-mitunami namminermi aamma nunanut allanut timmisartuussinerit Attartukkamik timmisartuunneqarneq
Mittarfeqarfiit/Greenland Airports http://www.mit.gl/en/about-mittarfeqarfiit/	Angallanneq/ Nunap atortulersugaan era	Suliffeqarfik namminersortitaq (politikkikkut siulersorneqartoq aningaasaqarnermullu ministeriaqarfimmit taparserneqartoq, kisianni namminerisamik naatsorsuusiortartoq)	Kalaallit Nunaanni inunnik assartugassanillu silaannakkut angallassinermik aqutsisoq. Timmisartuuteleqatigiinnut arlariinnut, inuiaqatigiinnut kalaallinut suliffeqarfinnullu namminersortunut kiffartuussivoq	Timmisartuqarfiit 13 qulimiguulinnullu mittarfiit 46 aqutarai. 450 missaannik sulisoqarpoq.	Narsarsuarmi/ Narsami aamma Qaqortumi allaffeqarpoq
Royal Arctic Line (RAL) A/S http://www.royalarcticline.com/about-us/the-royal-arctic-group/	Imaatigut assartuussineq ingerlasussanillu piareersaaneq aqutsinerlu	Namminersorlutik Oqartussanit 100%-imik pigineqartoq	Kalaallit Nunaanni tamarmi aamma Kalaallit Nunaannut/-nnit imaatigut assartuussinerit tamarmik kisermaappai aatsitassanut attuumassuteqartunik assartuisarneq minillugu. Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni annerni 13-ini umiarsuarnik aamma ingerlasussanik piareersaanermik aqutsinermillu aallussaartoq, kalaallillu umiarsualivinnik oqartussaanerannut sinniisoq (Royal Arctic Havneservice aqutigalugu). Silaannakkut assartuinerit, silaannakkut / imaatigut assartuinerit Royal Arctic Logistics-imit isumagineqartut.	Umiarsuit 10	Assartuinermit ataqatigiiaanut Qaqortoq aamma Narsaq ilaapput

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassiortoqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Arctic Umiaq Line A/S http://aul.gl/en/about-us/who-are-we.html	Imaatigut angallassineq (ilaasut)	Royal Arctic Line A/S-imit Air Greenland A/S-imillu pigineqartoq	Qaqortumiit Kalaallit Nunaata kimmur sineriaatigut avannamut Ilulissanut angalasarpoo (9 aqqusaarfigisarlugit) Nuullu aqqusaakkallu allat arfineq-marluk aqqusaarlugit Qaqortumut uteqqittarluni.	Ukiut 20.000-inik ilaasoqartarpoo (taakkunannga 2.000 miss. takornariaasarlutik)	Ingerlaarfinnut ataqtigiiannut Qaqortoq ilaavoq

Sanaartorneq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassiortoqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Arssarnerit	Sanaartorneq (Innaallagialersuineq)	Namminerisamik pigineqartoq (100%-imik Lindpro-mit)	Arssarnerit Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit innaallagialerisut annersaraat, Nuummi, Kangerlussuarmi, Qaqortumi, Sisimiuni Nanortalimmilu immikkoortortanik allaffeqarpoq.	Arssarnerit Kalaallit Nunaanni suliffeqarfiit innaallagialerisut annersaraat.	Qaqortumiippoq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
LNS Greenland A/S www.lns.gl/en	Sanaartorneq, ingerlasussanik piareersaaneq aqutsinerlu aamma assartuineq	Namminerisamik pigineqartoq /aktiaatillit namminersortut	Sanaartornernut angisuunut atatillugu kiffartuussisartoq aatsitassarsiornermilu Suliniutinut kiffartuussinernik pilersuisartoq Suliniutinut nutaanerusunut ilaatigut ilaapput: - Narsami Neqip allilerneqarnera nutarterneqarneralu - Qorlortorsuarmi erngup nukinganik nukissiuuteqarfimmut sanaartukkap ilaanik pilersuisoq - Aatsitassarsiornermi misissueqqaarinnermik suliaqarnerni sanaartukkanik suliasinneqartartoq ingerlatsinermillu akisussaasoq Nalunami kuultimik piiiaffimmut (2004-mi pilersinneqartumut) kiffartuussinernik amerlanernik pilersuisoq, aatsitassarsiorfiup, umiarsualiviup, toqqorsiviup qulimiguulinnullu mittarfiup sanaartorneqarnerat ilanngullugit. Aamma saffiugassiassanik tunisassiorfimiit usilersorfissaanut assartuisoq. Aqqusinernik tammaarsimaarfinnilu aserfallatsaaliuineq. Aatsitassarsiorfimmut nerisassanik pilersuineq. Aatsitassarsiorneq - Rubininik/Safirininik piianeq.	Kalaallit Nunaanni sanaartornermik suliaqartut annersaasa ilaat.	Qaqortumiippoq
Narsaq EI	Innaallagialerisoq	Suliffeqarfik namminersortoq	Innaallagialersuineq	Suliffeqarfik mikisoq	Narsamiippoq
Narsaq VVS	VVS	Suliffeqarfik namminersortoq	VVS	Suliffeqarfik mikisoq	Narsamiippoq
Nørskov Gruppen A/S http://www.norskov.gl/index.html	Sanaartorneq	Suliffeqarfik namminersortoq	Kiffartuussissutaasunut ilaapput - Sanaartorneq sanaartornermilu aqutsineq - Isumaqatigiissuteqarfiusumik sulineq - Sanasup suliarisartagai - VVS - Qerisunik nillertumiititsinermillu toqqorsivik Qaqortup Atuarfianik nutarterineq sanaqqinneralu suliaraa.	Qaqortup Atuarfianik iluarsartuussineq sanaqqiinerlu	Qaqortumiippoq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Permagreen Grønland A/S http://www.permagreen.gl/	Sanaartorneq	Suliffeqarfik namminersortoq	Kiffartuussissutaasunut ilaapput - Sanaartorneq - Betonnginik pilersuisoq - Sanasup suliarisartagai - Qarmaasup suliarisartagai Narsami: uuliamik ikummatissamik, orsussamik tunisassianillu assingusunik ikummatissaarniarfimmit pilersuineq. Assartuineq, aputaajaaneq sanaartornermilu atortunik tuniniaaneq Qaqortumi utoqqaat illuat, Qaqortumi ilinniartut ineqarfiat Narsamilu Inuilip akunnittarfia sanasimavai	250-inik sulisoqarpoq	Qaqortumiillunilu Narsamiippoq
Qaqortoq Entreprenørforretning ApS	Sanaartorneq	Suliffeqarfik namminersortoq	Sanaartorneq	Qaqortumi ilinniartut ineqarfii Nanortallip Atuarfiani iluarsartuussineq sanaqqiinerlu	Qaqortumiippoq
Smedegården	VVS	Suliffeqarfik namminersortoq	VVS	Suliffeqarfik mikisoq	Narsamiippoq
Sydgrønlands EI	Innaallagialerisoq	Suliffeqarfik namminersortoq	Innaallagialerisoq	Suliffeqarfik mikisoq	Qaqortumiippoq
VVS Service	VVS	Suliffeqarfik namminersortoq	VVS	Suliffeqarfik mikisoq	Qaqortumiippoq

Pisortat Pilersuinerat

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Nukissiorfiit https://www.nukissiorfiit.gl/?lang=da	Pilersuiinermik ingerlatsivik	Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqartoq	Kalaallit Nunaanni tamarmi innaallagissamik, imermik kiassarnermillu pilersitsineq nassiussinerlu	Kalaallit Nunaanni tamarmi 400-inik sulisoqarpoq	Qaqortoq, Narsaq aamma Nanortalik
Tele Post Greenland http://www.tele.gl/da	Attaveqaqatigiinne rit	Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqartoq	Kalaallit Nunaanni tamarmi radio, TV, oqarasuaat, oqarasuaatit angallattakkat aamma bredbånd atorlugu internettimut attaveqaatit	Sulisut 460	Qaqortumiillunilu Narsamiippoq

Amerlasuunngorlugit annikitsukkuutaanillu tunisisartut

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Brugseni http://www.brugsen.gl/dk/forside.htm	Annikitsukkuutaanik tuniniaaneq atuisartunullu nioqqutit	Pigineqatigiiffik Kalaallit Nunanni Brugseninit pigineqartoq	Kalaallit Nunaata kujataata kitaani pisiniarfiit 13 ingerlappai	390-inik sulisoqarpoq, 2013-imilu ukiumut 664 mio. kr.-nik kaaviiaartitaqarpoq.	Qaqortumi aamma Narsami (Nanortalimmilu) pisiniarfeqarpoq
KNI A/S http://www.kni.gl/en/	Amerlasuunngorlugit tunisartaq, nukissiornermik, annikitsukkuutaanik tunisarnermik inuussutissanillu/nunalerinnermiillu nioqqusianik ingerlataqarfimmi sulianik ingerlatsisoq Pilersuisoq aamma ataasiakkaanik nioqquteqarfik Pisisa.gl nittartakkatigut niuertarfiusoq ilaapput	Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqarpoq (KNI 1986 tikillugu KGH-mik taaguuteqarpoq).	KNI Kalaallit Nunaata Naalakkersuisui sinnerlugit kiffartuussinissamut isumaqatigiissutinik ingerlataqarpoq (31. decembari 2016-ip tungaanut), nunaqarfinni illoqarfinnilu mikinerni pisiniarfiuteqarluni annikitsukkuutaanik amerlasuukkaanillu tunisaqartarneq imminut akilersinnaasumik ingerlatsiviusinnaanngitsuni. KNI-ttaaqq ass. allakkerisarfearneq, aningaaserveqarneq, qulimiguulinnut mittarfiit suliallu allat assartuinnermut inuiaqatigiinnullu attuumassuteqartut kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarfigai. KNI-p ikummatissat imerpalasut Kalaallit Nunaanni tuniniarneqartarnerat aamma 2016 tikillugu kiffartuussinermut isumaqatigiissuteqarfigai (Polaroil aqqutigalugu).	Kalaallit Nunaanni tamarmi sulisut 1.000, suliffeqarfiup suliaqarfiini ataatsimoortillugit ukiumut kaaviiaartitat 2,5 mia.	Qaqortumi Narsamilu Polaroil ingerlatarei

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinna asut
KK Engros. I/S http://www.kkengros.gl/kk-engros	Nerisassanik amerlasuunngorlugit tunisisartoq	Pisiffiup, danskit suliffeqarfiutaanit Dagrofa A/S-imit pigineqartup, ilaa	Nerisassat, imeruusaatit nioqutissallu allat assigiinngitsut 15.000 Tammaarsimaarfinnut nerisassanik pilersuineq	Nuummi umiarsualivimmi 3.000 m ² -imik angissusilimmik quersuaqarpoq Piiaaffinnut, sineriaap avataani ingerlatanut, kilisaatinullu nerisassanik pilersuineq	Nuummit ingerlanneqarpoq
Pilersuisoq http://www.pilersuisoq.gl/da/	Annikitsukkuutaanik tunisartoq atuisartunullu nioqutit	KNI A/S-imit pigineqarpoq	Kalaallit Nunaanni tamarmi illoqarfinni najugaqarfinnilu minnerni niuertarfissuit nammeneq tigooqqaasarfiit atuisartunullu niuertarfiit 65. Aammattaaq allakkanik kiffartuussineq, qulimiguulinnik kiffartuussineq pisiniarfinniillu umiarsuarnut oqaluussinermik kiffartuussinerit ingerlatarei.		Qaqortumi aamma Narsami (Nanortalimmilu) pisiniarfeqarpoq
Pisiffik A/S http://www.pisiffik.gl/ http://www.dagrofa.dk/da-DK/Presse/Årsrapporter.a-spx	Annikitsukkuutaanik nioqquteqarneq	Danskit suliffeqarfiutaanik Dagrofa A/S-imik (86 %-imik), Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuinik sulisullu piginneqatigiiffianni k pigineqartop	Kalaallit Nunaanni tamarmi pisiniarfiit 35, taakkunaniipput niuertarfissuit ataatsimut piginnitsillit angisuut, atisanik, atuisartunut elektronikkinik aamma nioqutissanik saffiukkanik pisiniarfiit. Pisiniarfiit uaniipput Qaqortoq, Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Aasiaat aamma Ilulissat.	603-inik sulisoqarpoq, ukiumut 970 mio. kr.-nik kaaviiaartitaqartarpoq.	Qaqortumi niuertarfissuaq Spar ingerlappaa

Takornariaqarneq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Arctic Bar	Hoteli neriniartarfillu	Suliffeqarfik namminersortoq	Qaqortumi imerniartarfik.		Qaqortumiippoq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassioortoqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinnaasut
Kalaallit Nunaat Visit Greenland www.greenland.com/ / http://corporate.greenland.com/en/	Takornariaqarneq	Kalaallit Nunaata Naalakkersuisuunik 100%-imik pigineqartoq	Ukkatarineqartoq pingaarneq Kalaallit Nunaanni takornariaqarnerup ineriartortinneqarnissaa. Nunami namminerimi suliffeqarfinnut aamma siunnersuisarpoq.	Niuerfinni misissuineri, pisisartunik immikkoortiterinerimi pilerisaarinermilu sulisut 10	
Hotel Narsaq http://www.hotel-narsaq.gl/english/start.htm	Hoteli neriniartarfillu	Hotel Narsaq Group-imit pigineqarpoq	Ineeqqat ataasiuttarissat marluuttarissallu, ilai nammineq uffarfittallit ilai ataatsimoorassamik uffarfillit. Atortorissarutit nutaaliat soorlu isiginnaarut, nillartaatsivik, nalilinnullu toqqorsiviit ineeqqani tamani. Akunnittarfimmi aamma neriniartarfeqarlunilu caféqarpoq.	12-14	Narsamiippoq
Hønehuset	Hoteli neriniartarfillu	Immersorneqanngilaq	Narsami imerniartarfik		Narsamiippoq
Narsaq Museum http://www.greenland.com/da/providers/narsaq-museum/	Takornariaqarneq	Immersorneqanngilaq	Umiarsualivitoqqamiippoq, aamma illut oqaluttuarisaanermut pingaaruteqartut kulturikkullu atortut nunap immikkoortuaneersut soorlu qajat tassaniillutik. Qallunaatsiaat oqaluttuarisaanerit qallunaatsiaallu 1000-kkunni Kalaallit Nunaata kujasissuanut pinerat pillugu atajuartumik saqqummersitsineq.	Immersorneqanngilaq	Narsamiippoq
Narsami nunaatillit illuat, sininneq ullaakkorsiornerlu	Hoteli neriniartarfillu	Immersorneqanngilaq	Unnuisarfik illoqarfiup avataani minkeqarfikumiittoq. Ineeqqat ataatsimoorumik uffarfillit sanilerlugit atortulersuutit. Aamma unnuisarfik tammaarsimaartunut ataatsimoorussanik atortulersuuteqarpoq	Immersorneqanngilaq	Narsamiippoq
Silamumi illu attartortagaq VSB-miit	Hoteli neriniartarfillu	Immersorneqanngilaq	Illu nammineq pigineqartoq sapaatip akunneranut ukioq kaajallallugu attartorneqarsinnaasoq. Irsimaartarfeqarpoq sofamik siniffiusinnaasumik peqarluni (inuit 2) igaffeqarpoq anartarfeqarlunilu.	Immersorneqanngilaq	Narsamiippoq
Thai Restaurant	Hoteli neriniartarfillu	Immersorneqanngilaq	Qaqortumi neriniartarfik		Qaqortumiippoq

Inuussutissanik nioqqutissiorneq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassiorqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinna asut
Arctic Prime Production http://www.app.gl/	Aalisakkerivik	Suliffeqarfik namminersortoq	Saarullinnik aalisarnek suliarinerilu (qerisut, tarajortikkat suaallu) aamma nataarnat Europami niuerfinnut avammut tunisineq.	Tunisassiorneq ukiumut 3.000 t missiliorlugit. Aalisakkerivimmi 60-70 missaanik sulisoqarpoq allanillu 70-80-inik aalisartoqarluni.	Kalaallit Nunaanni pingasunik aalisakkeriveqarpoq, ataaseq Qaqortumi.
Eqaluit Ilua http://www.mamartut.gl/dansk/virksomheder/virkso-mhedproducent/kartoffel.htm	Naatsiiianik tunisassiorfik	Immersorneqanngilaq	Naatsiiat naatitat Brugsenimut tunineqartarput (Nunami namminerimmi).	Ukiumut 50 tonsit missaat naatittarpaat. Sulisut 9 (2013).	Sumiiffia Narsap avannaani Sermiliup Kangerluani
Isortoq Reindeer Station http://www.mamartut.gl/dansk/virksomheder/virkso-mhedproducent/isortoq.htm	Tuttunik piaqqiortitsineq toqoraanerlu	Suliffeqarfik namminersortoq	Piaqqiortitsineq, toqoraaneq tuttullu neqaanik suliarinninneq nunami namminerimmi niuertarfinnut (Kalaallit Nunaanni Brugseninut, Pisiffinnut) nunallu avataanut nassiussornissai siunertaralugit. Toqoraavik EU-mi malittarisassat naapertorlugit akuerisaavoq.	Uumasut 800-1.000 ukiut tamaasa toqunneqartarput. 5-7 akornanni aasakkut sulisorineqartarput, tuttunik suliaqarnerpaaffiup nalaani 10.	Sumiiffia Qaqortumit Narsamiillu 100 kilometerinik ungasissusilimmiipajaar poq.
Narsaq Seafood A/S http://www.mamartut.gl/dansk/virksomheder/virkso-mhedproducent/narsaqseafood.htm	Aalisakkerivik	Immersorneqanngilaq	Kalaallit Nunaanni Brugseninut Pisiffinnut kiisalu Polar Seafoodimut, neriniartarfimmut Ban Thai-imut (Qaqortoq) aamma Hotel Qaqortumut nassiussuineq. Kiisalu avammut tunisaqalaarneq	Saattuat ukiumut 210 tonsit tunisassiarineqartarput. Tunisassiorfimmi sulisut 12 saniatigut aalisartut 20 missaanniittut .	Narsaq.
Neqi A/S http://www.kni.gl/da/vores-virksomheder/om-neqi/	Toqoraavik	KNI A/S-ip Neqi 100%-imik pigivaa	Kalaallit Nunaata kujataani savaatilinnit 40 missaanniittunit savanik savaaqqaanillu taamaallaat toqoraavik. Kalaallit Nunaanni tamarmi pisiniarfinnut nassiussuineq.	Toqoraavimmi savaaqqat ukiumut 25.000 missaat toqorarnissaannut tiguisinnaassuseqarpoq.	Narsaq

Suliffeqarfik	Ingerlataqarfik	Piginnittuunerup ilusaa	Pilersuineq pingaarneq	Pilersuisinnaassuseq (Qanoq annertutigisumik tunisassiorqarpa/sumi tunineqarpat/sulisut amerlassusaat)	Najukkamiinneri suliniummut attuumassuteqarsinna asut
				Sulisut ikittut ukioq naallugu sulisorineqartarput. Savarniarfiup nalaani annermik sumiiffimmuunerusut 100-init amerlanerusut sulisorineqartarput.	
Royal Greenland www.royalgreenland.com / http://www.royalgreenland.gl/da/Afdelinger/Landbaaseret-Produktion/Fabrikker-og-indhandlingsanlaeg/Narsaq	Nerisassiorneq (tunisassiorneq nassiussinerlu ilanngullugit)	100 %-imik pisortanit pigineqartoq	Aalisariutinik ingerlatsineq, aalisakkanik pisineq nassiussuinerlu (saarulliit, qeeqqat, suluppaakkat, nipisat suaat nataarnallu ilanngullugit) kiisalu immamit nillertumit raajat. Najukkami niuertarfissuarnut nassiussuisarfinnullu nassiussuineq, avammullu annertuumik tunisassiornissamut tiguisinnaassuseqarluni. Royal Greenland nunarsuarmi imaanit nillertumit raajanik tunisassiorit annerpaavoq.	Narsami tunisassiorfik ullormut 20 tonsimik qerititsinnaassuseqarpoq toqqorsivianilu 600 tonsit inissaqartinneqarlutik. Kalaallit Nunaanni sulisut 980-iupput, kaaviiartitat ukiumut (2013-imi) 4,91 mia. kr. Kilisaatit avataasiortut sisamat umiarsuillu arlariit Kalaallit Nunaanni sinerissamit aalisartunik ingerlatsisoq	Narsami sualeriffik suanniarnep nalaani 15-inik sulisoqartarpoq, piffissallu sinnerani ataatsimik.
Tuttutooq Reindeer Station	Tuttunik kinguaassiorititsineq	Immorsorneqanngilaq	Tuttunik kinguaassiorititsineq, Narsami toqoraavimmuut (Neqi A/S-imut) toqoragassatut nassiunneqartartunik	2014-imi tutut 200. 600-nut amerlineqarnissaat pilersaarutigineqarpoq imminut akilersinnaanerusumik tunisassiornissaq anguniarlugu (paasissutissat soqutigisaqartumik 2014-imi oqaloqateqarnikkut pissarsiat)	Narsami nunap ilaani (Narsap Ikera)

13. Ilanngussaq B - Soqutigisaqartut ilanngutitinnissaannut ingerlanneqartut

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquiti/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Nunami oqartussat						
Attaveqaqatigiinnermu t Peqqinnissamullu Naalakkersuisoqarfik Peqqinnissamut immikkoortortaq	Suliniut aamma VSB-p ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Peqqinnissaq pillugu paasissutissanut aallaaviusussanut najoqqutassanik katersineq	Attaveqaatip pingaarnerep apersorneqarnera	1. Najukkami peqqinnissamut ingerlatsiviit 2. Aatsitassarsiorfiit najukkani peqqinnissamut ingerlatsivinnik atuinnissaannut suleriaatsip qanoq ingerlanissaa 3. Inuit navianartumik inissisimasut 4. Qangali nerisarineqartarsimasut annikinnerusumik nerisalernerisigut inooriaatsip kingunerisaanik amerlanerusunik nappaateqalersitsinnaanersoq pillugu misissuinerit, taamaattoqassappat 5. Suliffissaaleqineq peqqinnissarlu pillugit misissuinerit, taamaattoqassappat 6. Kinguaassiuutitigut atoqatigiinnikkullu pinerluttuliorsimanerit pillugit kisitsisitigut paasissutissat 7. Kinguaassiuutitigut nappaatit pillugit kisitsisitigut paasissutissat uppersarsarnerat 8. Kræftertarneq/puakkut kræftertarneq pillugu kisitsisitigut paasissutissat uppersarsarnerat 9. Pujortartarneq pillugu kisitsisitigut paasissutissat 10. Ernisartut ukiui pillugit kisitsisitigut paasissutissat uppersarsarnerat	27.10.14	31.10.14	31.10.14
Attaveqaqatigiinnermu t Peqqinnissamullu Naalakkersuisoqarfik Attaveqaqatigiinnermu t immikkoortortaq	Suliniut aamma VSB-p ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Nunap atortulersugaanera pillugu paasissutissanik katersineq	Attaveqaatip pingaarnerep apersorneqarnera	1. Kalaallit Nunaata Kujataani nunap atortulersugaanerata killiffia Qaqortumilu mittarfissaq pillugu oqallinneq?	24.10.14	31.10.14	06.11.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Kommune Kujalleq						
Aatsitassarsiornermut immikkoortorta qarfiup pisortaa	Suliniut aamma VSB-p ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Inuiaqatigiit anigaasaqarniarnerat pillugu paasissutissanut aallaaviusussanut najoqqutassanik katersineq Pilersaarutini VSB-imut attuumassuteqartunik katersineq Tusarniaanermi akissutit	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Inuiaqatigiit anigaasaqarniarnerat pillugu paasissutissat aallaaviusussat 2. Periarfissat? 3. Ernumassutit? 4. Kommune Kujalliup pilersaarutaa aallarnigaalu 5. Allat	17.10.14	27.10.14	15.11.14
Aatsitassarsiornermut immikkoortorta qarfiup pisortaa	VSB-p killiffianik naatsumik saqqummiineq, 2014-imilu ataatsimiinnerup malitseqartinneqarnera kinguneranillu sunniuttussatut nassuiarneqartut pillugit September 2015-im ataatsimiittarnissanut pilersaarutip saqqummiunneqarnera	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Suliniummut atatillugu ernumassutit? 2. Najukkami inuiaqatigiinnut periarfissat? 3. Sulineri atukkat 4. Kujalleq pillugu pilersaarut?	01.09.15	08.09.15	08.09.15
Kommune Kujalleri kommunalbestyrelsem ut ilaasortaq (IA)	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Narsaq ullumikkut qanoq oqaluttuarisinnaaviuk? 2. Narsaq piiaffeqanngitsoq ukiut 30-t qaangiuppata qanoq issangatippiuk? 3. Narsaq piiaffeqartoq ukiut 30-t qaangiuppata qanoq issangatippiuk - ernummatit/periarfissat? 4. Allat	20.10.14	27.10.14	15.11.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinnerup ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Suliffeqarnermut immikkoortortaqqarfirmi pisortaq Narsaq	Suliniut VSB-illu ingerlarngi pillugit naatsumik paasissutissiineq. Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Kommunimi suliffissaqartitsineq qanoq ippa? 2. Qooqqumi illuaqqat pillugit paasissutissat amerlanerusut? 3. Periarfissat suuppat? 4. Inuit navianartumik inissisimasut qanoq ippat?	22.10.14	27.10.14	27.10.14
Teknikkeqarnermut avatangiisinullu immikkoortortaqqarfirmi pisortaq Narsaq	Nunap tamanut ammasunik atortulersugaanera pillugit paasissutissanik tunngaviusunik katersineq (nukissiuutit, imeq eqqagassallu)	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	Imerkik pilersuinerup, eqqagassalerinerup imikoorummillu saliinerup maanna qanoq innerat	22.10.14	27.10.14	15.11.14
Piareersarfik Nanortalik	Suliniut aamma VSB-ip ingerlarnga pillugit naatsumik ilisimatitsineq. Nalunamit misilittakkat	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Nalunami kuultimik piiiaffimmi sumiiffimmiut sulinissaannut periarfissat 2. Suliffissaqartitsinerumt periarfissat taperserniarlugit kommunip tungaaniit ilinniartitsinernek ingerlatsinerit? 3. Kuultisiorfimmit misilittakkat katersorneqarsimasut suliniummik siuarsaaqataasinnaasut? 4. Nalunami sulisimasut ullumikkut sumiippat?	15.10.14	27.10.14	27.10.14
CSOt						
GE, Narsaq	Suliniut pillugu, qinggornerit pillugit SENES-imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Narsami GE-mi maanna ilaasortaasut? 2. GE-mut sinnisut qanoq ilillutik nutaanik sulisussarsisarpasut? 3. Ernummatit periarfissallu?	22.10.14	27.10.14	27.10.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
GE, Narsaq	VSB-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq Inuussutissarsiutitigut periarfissat immikkut ukkataralugit Suleqatigiinnissamik isumaqatigiisummut ilanngunneqartussat oqallisigineqarnerat	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	3. Narsap qanittunnguani talittarfissatut illusimaffissatullu siunnersuutigineqartut inissisimaffiisa eqqartorneqarnerat 2. Najukkami najugallit suliffissaqartinnissaannut sulisullu najukkamiittut sulisorineqalernissaannut periarfissat	07.09.15	08.09.15	09.09.15
GE, Qaqortoq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Qaqortormi GE-mi maanna ilaasortat 2. Ernummatit periarfissallu?	18.10.14	27.10.14	15.11.14
GE, Nanortalik	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Nalunami kuulltimik paaaffimmit misilittakkat	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Nanortalimmi suliffeqarfiit suut Nalunami paaavimmi atorneqarpat? 2. Najukkami suliffeqarfiit atorneqarnerat piffissap ingerlanerani qanoq ineriartorpa? 3. Nalunami kuultisiorfimmit misilittakkat katersorneqarsimasut suliniummik siuarsaaqataasinnaasut?	16.10.14	27.10.14	27.10.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
SIK, Narsaq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Najukkami suliffissaqartitsinikkut periarfissat	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Ernummatit periarfissallu? 2. Sammisassat nalinginnaasut allat	20.10.14	27.10.14	15.11.14
SIK, Qaqortoq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Najukkami suliffissaqartitsinikkut periarfissat	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Ernummatit periarfissallu? 2. Sammisassat nalinginnaasut allat	16.10.14	27.10.14	15.11.14
Suliffissuaqarneq						
Arctic Prime Production A/S	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Aalisakkanik tunisassiorneq pillugu paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Aalisakkanik tunisassiorneq pillugu ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnep apersorneqarnera	1. Paasissutissat aallaaviusussat 2. Periarfissat 3. Ernummatit 4. Allat	17.10.14	27.10.14	27.10.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Neqi A/S (toqoraavik), Narsaq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Inuussutissanik nioqqusiorneq pillugu paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Aalisakkanik nioqqutissiorneq pillugu ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Paasissutissat aallaaviusussat 2. Ernummatit periarfissallu	21.10.14	27.10.14	15.11.14
Neqi A/S (toqoraavik), Narsaq	VSB-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq Suleqatigiinnissamik isumaqatigiisummut ilanngunneqartussat oqallisigineqarnerat Neqi A/S-imit kisitsisinik pingaarnernik nangitsineq Toqoraavinnut savaatilinnullu periarfissat	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Puisit 2015-imi pisarineqartut amerlassusaat (tunisat)? 2. Suliniummut neqinik tunisaqarsinnaanermut periarfissat	07.11.15	8.09.15	24.09.15
Narsap eqqaani tuttuuteqarfik Tuttutooq	VSB-p killiffia pillugu naatsumik saqqummiineq Uumasut amerlassusaat	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Tuttuttuumi uumasut amerlassusaat uumasullu toqorakkat amerlassusaat	13.11.14	13.11.14	02.12.14
Takornarialersut, Nanortalik	Suliniut aamma VSB-ip ingerlanera pillugit naatsumik paasissutissiineq Nalunami misilittakkat	Attaveqaatip pingaarnrup apersorneqarnera	1. Takornariaqarneq Nalunami piiaanermi suliniummut qanoq peqataava? 2. Piiaavik illoqarfimmut qanoq sunniuteqarpa? 3. Nalunami kuultisiorfimit misilittakkat katersorneqarsimasut suliniummik siuarsaaqataasinnaasut?	15.10.14	27.10.14	27.10.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Hotel Kap Farvel Nanortalik	Suliniut aamma VSB-ip ingerlanera pillugit naatsumik paasissutissiineq Nalunami misilittakkat	Attaveqaatip pingaarnarup apersorneqarnera	1. Nalunami piiaanermik suliniut akunnittarfimmut qanoq iluqaataasimava? 2. Peqataaneq piffissap ingerlanerani qanoq ineriartorpa? 3. Nalunami kuultisiorfimmit misilittakkat katersorneqarsimasut suliniummik siuarsaaqataasinnaasut 4. Allat	16.10.14	27.10.14	15.11.14
Hotel Narsaq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Takornariaqarneq pillugu ernummatit periarfissallu	Attaveqaatip pingaarnarup apersorneqarnera	1. Periarfissat/Ernummatit	21.10.14	27.10.14	15.11.14
Najukkami sanaartugassanik suliassinneqartartup sinniisua	VSb-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq	Attaveqaatip pingaarnarup apersorneqarnera	1. Najukkami suliffeqarfinnut periarfissat. 2. Sulisartut najukkameersut qanoq sulisussarsiarineqartarpat qanorlu angusaqarluarluni atorfeqarnerup ineriartortinnissaa qularnaarneqartarpa	02.09.15	08.09.15	08.09.15
Ilinniarfiit						
Ilisimatusarfik (Birger Poppel)	Qanga inuuniarnissamut periarfissat pillugit paasissutissanik pingaannginnerusunik katersineq (misissuinerit, nalunaarusiat il.il.)	/Apersuineq	1. Misissuinerit misissuinerit SLICA-mut naammaqutaasut	27.10.14	31.10.14	31.10.14
INUILI	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnga pillugit naatsumik paasissutissiineq Ilinniartitaaneq	Attaveqaatip pingaarnarup apersorneqarnera	1. INUILI pillugu paasissutissat 2. Periarfissat 3. Ernummatit	20.10.14	27.10.14	10.11.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammissat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Campus Kujalleq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Ilinniartitaaneq	Attaveqaatip pingaarnerup apersorneqarnera	1. Campus Kujalleq pillugu paasissutissat 2. Periarfissat/ernummatit 3. Allat	16.10.14	27.10.14	15.11.14
Campus Kujalleq, Qaqortoq	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Ilinniakkat 2. Paasissutissat 3. Ilinniartut aamma unitsitsiinnartut/naammassisut	29.01.15 (qinnuteqaat) 03.02.15 (akissut)	03.02.15	04.02.15
Niuertermik Ilinniartik (NI), Nuuk	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Ilinniakkat 2. Paasissutissat 3. Ilinniartut aamma unitsitsiinnartut/naammassisut	29.01.14 (qinnuteqaat) 03.02.14 (akissut)	29.01.15	03.02.15
Royal Arctic Line A/S (RAL)	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	Nittartagaanniit paasissutissanik katersineq	1. Ilinniakkat 2. Paasissutissat 3. Ilinniakkat sivilissusaat aamma sulifimmi sungiusarneq	26.02.15 (qinnuteqaat) 11.03.14 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
Imarsiortermik Ilinniartik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissat 2. Ilinniakkat 3. Ilinniartut/unitsitsiinnartartut	29.01.15 (qinnuteqaat) 03.03.15 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
Sulisartut Højskolia	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Pikkorissarnerit 3. Sivilissusaat	26.02.15 (qinnuteqaat) 11.03.14 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Saviminilerinermik Ilinniarfik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Ilinniakkat 3. Sivisussusaat aamma ilinniartut	26.02.15 (qinnuteqaat) 11.03.14 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
Sanaartornermik Ilinniarfik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Ilinniakkat 3. Ilinniartut aamma naammassisut	26.02.15 (qinnuteqaat) 11.03.14 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
Aatsitassarsiornermik Ilinniarfik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Ilinniakkat 3. Ilinniartut aamma naammassisut	26.02.15 (qinnuteqaat) 11.03.14 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
Peqqissaanermik Ilinniarfik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Ilinniakkat 3. Ilinniartut aamma naammassisut	29.01.15 (qinnuteqaat) 16.03.15 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
INUILI – Inuussutissalerinermik Ilinniarfik	Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanerit pillugit paasissutissanik katersineq - Suliniummut attuumassutilinnik	E-mailikkut allaffigeqatigiinneq	1. Paasissutissiineq 2. Ilinniakkat 3. Unitsitsiinnartartut amerlassusaat	26.02.15 (qinnuteqaat) 16.03.15 (akissut)	Immersor neqanngil aq	Immersorneq anngilaq
NGOt						
Transparency International Greenland (TIG)	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarna pillugit naatsumik paasissutissiineq Tusarniaanermik akissut	Attaveqaatip pingaarnarup apersorneqarnera	1. Tusarniaanermik akissut suliniaqatigiiffiullu ukkatarisai 2. Allat	27.10.14	31.10.14	15.11.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
ICC	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Tusarniaanermi akissut	Oqarasuaatikkut apersuineq	1. Suliniut pissutigalugu ajornartoorutit sammisassat 2. Suliniut pissutigalugu ernummatit 3. Siunnersuutit	22.01.15	22.01.15	05.02.15
Sumiiffimmi najugaqartut						
KNAPK, Qaqortoq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Aalisartunut piniartunullu ernummatit periarfissallu	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. Tunngaviusumik paasissutissat 2. Ernummatit periarfissallu 3. Allat	17.10.14	28.10.14	15.11.14
KNAPK, Qaqortoq	VSB-ip killiffia 2014-imilu ataatsimiissimanermik nangitsineq	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. Attaviginiarnera iluatsinngilaq 2. KNAPK Qaqortoq. Arlaleriarlugu misilinneqarpoq aamma KNAPK NUUK aamma KNAPK Narsaq aqutigalugit. Paasissutissiineq allassimasoq tamatuma kingorna KNAPK-mut tunniunneqarpoq.	Attuumassuteqa nngilaq	Attuumas suteqanng ilaq	Attuumassut eqanngilaq
KNAPK, Narsaq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Aalisartunut piniartunullu ernummatit periarfissallu	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. Tunngaviusumik paasissutissat 2. Ernummatit 3. Periarfissat 4. Allat	22.10.14	22.10.14	18.12.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
KNAPK, Narsaq	VSB-ip killiffia 2014-imilu ataatsimiissimanermik nangitsineq	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	Septembarip 5-ani 2015 ataatsimiinnissaq taamaatiinnarneqarpoq. Paasissutissiineq allassimasooq tamatum kingorna KNAPK-mut nassiunneqarpoq	Immersorneqan ngilaq	Immersor neqanngilaq	Immersorneq anngilaq
SPS, Qaqortoq	Kuannersuarni Suliniut, VSB-p ingerlarnaga Savaateqarfiit pillugit paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Ernummatit periarfissallu	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. Tunngaviusumik paasissutissat 2. Ernummatit 3. Periarfissat 4. Allat	16.10.14	27.10.14	15.11.14
SPS, Narsaq	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES- imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnaga pillugit naatsumik paasissutissiineq Savaateqarfiit pillugit paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq Ernummatit periarfissallu	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. Tunngaviusumik paasissutissat 2. Narsaq ukiut 30-t qaangiuppata qanoq isikkoqassava 3. Ernummatit/Periarfissat 4. Allat	21.10.14	27.10.14	15.11.14
SPS, Ipiutaq	VSB-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq Suleqatigiinnissamik isumaqatigiisummut ilanngunneqartussat oqallisigineqarnerat	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	Nunalerinermut atatillugu ernummatit periarfissallu, matumani taarsiissuteqarnissamut ingerlatseriaasissatut siunnersuut ilanngullugu	05.09.15	08.09.15	Immersorneq anngilaq

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqquutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
SPS, Igaliku	VSB-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummut ilanngunneqartussat oqallisigineqarnerat	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	Septembarip 8-at ataatsimiinnissaq isumaqatigiisutigineqarpoq. Peqataasoqanngilaq	08.09.15	Immersor neqanngilaq	Immersorneq anngilaq
SPS, Qassiarsuk	VSB-p killiffianik kinguneranillu sunniutissat paasineqartut pillugit naatsumik saqqummiineq Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummut ilanngunneqartussat oqallisigineqarnerat	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	Nunalerinermut atatillugu ernummatit periarfissallu, matumani taarsiissuteqarnissamut ingerlatseriaasissatut siunnersuut ilanngullugu	09.09.15	25.09.15	09.10.15
Piiaavimmi sulisimasut	Piiaaffimmi sulisartut pillugit paasissutissanik aallaaviusussanik katersineq	Oqarasuaatikkut ataasiakkaartumik oqaloqatiginninneq (Tamarmik katillugit arfinillit - arnat marluk angutillu sisamat)	1-Suliffimmi suliassat 2-Suliassanik agguaassineq 3-Ineqarfinni sulineq 4-Nunat allamiunik suleqateqarneq 5-Piffissaq Islandimiut ingerlatseqatigiiffiata tigusinera	Ullut assigiinngitsut	Ingerlajua annartoq.	Ingerlajuaannartoq (ulloq 20.03.2015 minutsitut kingullertut isigineqarpoq)
Eqimattat suliniummut akerliusut	Suliniut pillugu, qinngornerit pillugit SENES-imit paasissutissat VSB-illu ingerlarnge pillugit naatsumik paasissutissiineq Ernummatit periarfissallu	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1-Tunngaviusumik paasissutissat 2-Ernummatit 3-Periarfissat 4-Allat	21.10.14	21.10.14	10.11.14

Soqutigisaqartut	Anguniagaq	Periuseq	Apeqqutit/sammisat	Ataatsimiinneru p ullua /apersuineq	Imaqarnili aq nassiunne qarpoq	Akuerineqar poq
Eqimattat suliniummut akerliusut	VSB-ip killiffia 2014-imilu ataatsimiissimanermik nangitsineq	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	1. NIRAS-imit suliniullu VSB pillugit saqqummiussinerit 2. Arcadisip inerniliussai pillugit saqqummiussineq 3. Inuussutissarsiorfinnut attuumassuteqartunut taarsiissuteqarsinnaaneq 4. Atasinnaanermut toqqammavigineqartut pillugit ernumassutit	06.09.15	09.09.15	24.09.15
Narsaq Nuannareqaara	VSB-p killiffia pillugu naatsumik saqqummiineq Ernumassutit periarfissallu pillugit ataatsimut isiginnilluni eqqartuineq	Ukkatarinnittunik eqqartueqateqarneq	Ernumassutit periarfissallu pillugit ataatsimut isiginnilluni eqqartuineq	08.09.15	09.09.15	24.09.15

Malugiuk: Imaqarniliaq suliarineqarsimavoq allaqqaarnerata ullulernerqarfiani oqaaseqarfigeqqullugu peqataasunut nassiunneqartoq. Imaqarniliat ulloq 15. november 2014-imik ullulerlugit akuerineqarsimasut tamarmik tassaapput imaqarniliat peqataasut kingusinnerpaamik ulloq 15. november 2014 oqaaseqaateqarfigisimanngisaat. Taamaammat imaqarniliat ulloq 15. november 2014-imi akuerineqarsimasutut naatsorsuutigineqarput soorlu tamanna peqataasunut ilisimatitsissutigineqarsimasoq.